

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМ. М.В. ОСТРОГРАДСЬКОГО
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА
БКВНЗ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
INTERNATIONAL CENTRE CORPORATIVE MANAGEMENT
(М. ВЕНА, АВСТРІЯ)
WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI W BYDGOSZCZY
(М. БИДГОЩ, ПОЛЬЩА)
UCZELNIA NAUK SPOŁECZNYCH
(М. ЛОДЗЬ, ПОЛЬЩА)**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ:
ТВОРЧІСТЬ, МАЙСТЕРНІСТЬ, ПРОФЕСІОНАЛІЗМ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

13 березня 2020 року

Кременчук

УДК 330.124:37013

ББК 74.58

Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 13 березня 2020 р. Кременчук : Методичний кабінет, 2020. 546 с.

У збірнику містяться тези, подані на Міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм». Висвітлюються актуальні питання в галузях педагогіки, психології, мовознавства. Подається опис інноваційних освітніх технологій та розкриваються закономірності й особливості підготовки педагогічних кадрів.

Матеріали будуть корисними для широкої наукової громадськості, викладачів, аспірантів, студентів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Москалик Г. Ф. – доктор філософських наук, професор, професор WSG (Польща)

Деньга Н. М. – кандидат педагогічних наук

Крупіна Л. В. – кандидат педагогічних наук

Шакотько В. В. – кандидат педагогічних наук

Деркач В. В. – кандидат філологічних наук, доцент

Кулікова Т. В. – кандидат філологічних наук, доцент (редактор випуску)

Діброва О. В. – кандидат філологічних наук

Стегній П. А. – кандидат історичних наук, доцент

Яценко Т. В. – кандидат психологічних наук

За достовірність фактів, дат, найменувань, прізвищ, цифрових даних, за орфографічне, пунктуаційне, стилістичне оформлення **відповідають автори публікацій.**

Матеріали друкуються за авторськими варіантами.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (протокол № 8 від 02.03.2020р.).

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Самодрин А. П., Демократичний екологічний імперати як освітня категорія.....	11
Курок В. П. Технологічна освіта України в контексті інтегрування до європейського освітнього простору.....	18
Рибалко Л. М., Гулько Т. Ю. Формування фахових компетентностей у здобувачів вищої освіти.....	22
Решетняк В. Ф. Розвиток критичного мислення студентів, як педагогічна проблема.....	27
Сергійчук О. М., Багно Ю. М. Організація педагогічної практики в університеті – одна з вимог до підготовки майбутнього педагога.....	30
Процай Л. П., Гібалова Н. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи у контексті цифровізації освіти.....	34
Власенко Н. О. Розвиток екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи у закладах вищої освіти.....	36
Шкляєва Г. О. Глобально-орієнтована система вищої освіти: теоретичний аспект.....	40
Іванов В. В., Якимчук Б. А. Психологічні особливості професійного ставлення студентів педагогічних коледжів.....	43
Федорчук-Дусь Н. А., Кузнєцова Л. В. Особливості конфліктів у студентському колективі.....	47
Рожанська Л. Г., Потримай Н. С. Психологічна культура викладача як складова гуманізації вищої освіти.....	52
Кудряшова Т. І., Кудряшов В. А. Оздоровчий та лікувальний потенціал бігу як виду легкої атлетики.....	56
Курок Р. О. Компетентнісний підхід в освітній діяльності закладів вищої освіти.....	63
Грибович Є. С., Дем'яненко О. І. Особливості навчання і виховання студентів коледжів.....	65
Земка О. В. Формування економічного мислення майбутніх педагогів як нагальна вимога суспільства.....	70
Ярова Т. П. Особливості підготовки бакалаврів, майбутніх вчителів початкових класів до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво».....	73
Шутов Д. О., Москалик Г. Ф. Фактор безперервної освіти як конструкт професійного розвитку вчителя.....	76

Захаренко Я. А., Московець Л. П. Індивідуальний підхід до гіперактивних школярів в умовах НУШ.....	81
Жидецька Н. М. Шляхи розвитку професіоналізму майбутніх учителів початкових класів в умовах нової української школи.....	84
Кошева Ю. В. Проблеми оцінювання та моніторингу якості вищої освіти.....	86

СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Shyshko Anzhelina, Lukanska Halyna Modern requirements for pedagogical activity of a foreign language teacher.....	92
Стегній П. А. «Третя стать» та небінарні гендери у західному світі.....	96
Алексєєва Т. М. Науково-дослідна робота як засіб розвитку творчих здібностей майбутніх педагогів.....	100
Жданюк Л. О. Розвиток творчих здібностей вчителя початкових класів як необхідна умова формування його ігрової компетентності.....	104
Смоляк В. М. До проблеми формування освітнього середовища вчителя нової української школи.....	107
Каменський В. Г., Касьян О. Г. Соціально-захисні відносини щодо материнства та дитинства на полтавщині.....	111
Солодовникова Л. Г. Формування професійних компетентностей педагога-хореографа в освітньому просторі.....	114
Субботенко І. Ю., Мамчич О. Б. Викладач образотворчого мистецтва та арт-терапевтичні можливості живопису(реалії сьогодення та шляхи розвитку творчих можливостей учня).....	120
Паньків Б. І., Паньків І. С. Психолого–педагогічні умови формування творчої особистості ліцеїстів.....	123
Олійник А. П., Коваль Н. М. Використання моделювання у педагогічному процесі вищої школи як засобу професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя початкової освіти.....	127
Анастасєєва І. А. Емоційне вигорання педагогів дошкільного закладу.....	132
Бикова Т. Б. Підготовка студентів закладів вищої педагогічної освіти до творчої реалізації основних трудових функцій вчителя початкових класів Нової української школи.....	136
Доброва О. А. Самопізнання та самовиховання як складова інноваційних технологій навчання в процесі вивчення психології.....	139
Касьян О. Г., Барська Т. О. Принципи складання портфоліо в НУШ.....	143
Грисенко Л. П., Мокра Л. М., Самусь Л. І. Пріоритетність вербальної особистісної комунікації як невід’ємна складова професійного успіху майбутнього педагога.....	146

Зюман Л. В. Комунікативна компетентність педагога як умова формування психологічно безпечного освітнього середовища.....	151
Сирота Л. В. Психологічні аспекти готовності вчителя до роботи в новій українській школі.....	156
Оласюк Ю. В. Підготовка майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до професійної творчості.....	160
Карась О. Д., Кузнецова Г. П. Психолого-педагогічні умови формування творчої особистості майбутніх педагогів професійного навчання із документознавства.....	163
Шульга Д. О., Шерстюк О. В. Педагогічні умови виховання культури безпеки школярів у новій українській школі.....	166
Пилючук А. В., Макаренко І. Є. Роль професійно-особистісного вдосконалення вчителя у процесі формування його креативності.....	169
Кацай А. Р., Стегній П. А. Голодомор у Козельщанському районі.....	173
Пелипань Я. М., Замула О. М. Самоосвіта – основа професійного розвитку педагога.....	177
Тульчинська Н. В. Планування роботи закладу дошкільної освіти як управлінська функція	180
Блащук І. С., Стегній П. А. Співпраця німецького та радянського керівництва у 1939-1941 рр.....	182

СЕКЦІЯ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ МЕТОДИК У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РІЗНИХ РІВНІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Піддячий М. І. Сутність організації здорового способу життя старшокласників.....	188
Білик Н. І. Новітні підходи до підвищення кваліфікації педагогічних працівників.....	192
Кондратенко Т. В. Удосконалення економічного змісту програми практик майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки.....	196
Согоконь О. А. Фізична підготовленість студентів за системою кардіореспіраторного тренінгу.....	200
Бакай В. Б. Роль бінарних уроків у модернізації освітніх методик.....	207
Лукова С. В. Методика вивчення мотивів спортивної діяльності підлітків.....	210
Федота М. В., Шашолко С. І. Використання інтерактивних тренажерів як сучасних засобів реалізації технології швидкісного читання.....	213
Прокопенко Ю. С., Смородський В. І. Напрямки модернізації методики фізичного виховання як складової освітнього процесу.....	220
Антоненко-Миргородська А. М. Фітнес-технології як компонент модернізації процесу фізичного виховання у закладах вищої освіти.....	223

Носкіна Л. М., Навчання грамоти шестирічних дітей у спадщині В. О. Сухомлинського.....	227
Дорошенко Т. М. Організація пошуково-дослідницької діяльності з дітьми дошкільного віку.....	230
Приступ В. В. Інноваційні підходи до формування в старших дошкільників еколого-природничої компетентності в процесі ознайомлення їх із сезонними змінами в природі.....	233
Тройніна С. О. Можливості використання технології QR–кодів на заняттях художньо-естетичного циклу в педагогічному коледжі.....	237
Пилипенко В. О. Дослідницька діяльність учнів з історії. З досвіду роботи.....	241
Коверсун Н. А. Творчий потенціал уроків української мови та літератури.....	244
Берун К. О., Мацько В. В. Кольоротерапія як один з інноваційних та нестандартних методів психологічної допомоги.....	248
Фараонова В. В., Макаренко І. Є. Педагогіка співробітництва як основа модернізації сучасних освітніх методик.....	253
Носкіна Н. О. Підготовка студентів до проведення інтегрованих уроків з трудового навчання.....	257
Костюченко А. В., Яценко Т. В. Проблема інфантилізації сучасної молоді.....	259
Ступішина М. М., Коробко Ю. В. Акустична агнозія як порушення комунікативних функцій мовлення дошкільника.....	262
Корнєєва Д. С., Яценко Т. В. Народна іграшка як невичерпне джерело естетичного розвитку та зростання дитини.....	265
Ожерельєва К. П., Яценко Т. В., Малюк Ю. В. Особливості формування екологічної компетентності у дітей 6 року життя засобами мистецтва (театру).....	268

СЕКЦІЯ 4. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Москалик Г. Ф., Kozubska Alicja Системи професійного розвитку педагогів України та Польщі.....	273
Шліхар В. В., Шакотько В. В. Особливості використання мобільних комп'ютерних пристроїв у початковій школі.....	275
Деньга Н. М. Упровадження цифрових інструментів формувального оцінювання в освітній процес з підготовки майбутніх вчителів початкових класів.....	280
Вапнічний С. Д., Путкарадзе Хатуна, Міца О. В., Горошко Ю. В. Організація та аналіз експерименту щодо дистанційного навчання основ програмування учнів віддалених районів.....	283

Чан Цзоу Віртуальний університет в інформаційному суспільстві.....	289
Худан М. Ю., Рябко А. В. Особливості методики вивчення газових законів із використанням сучасних технологій.....	293
Мішкулинець О. О. Комп'ютерні ігри як механізм психічного впливу сучасних інформаційних технологій.....	297
Гетьман І. С., Григорова Т. А. Використання принципів STEM-освіти під час розробки навчальних курсів.....	301
Івашків Т. М. Застосування проектної технології на заняттях з хімії в процесі навчання майбутніх педагогів.....	305
Дмитрук В. В., Горобець О. А. Формування критичного мислення на уроках основ здоров'я.....	308
Супруненко О. В. Моделювання уроку фізичної культури за програмою НУШ.....	311
Безрук Д. Ю., Шаляпіна І. В. Застосування ігрового методу на уроках фізичної культури.....	317
Пермякова В. А., Денисюк Ю. П. Розвиток пізнавальної активності учнів шляхом використання інтерактивних технологій.....	320
Мелконян А. Г. Методика використання комп'ютеризованих систем і технологій при вивченні географії у ЗЗСО.....	323
Кириченко Я.С. Комп'ютерні програми як засіб розвитку зорових та слухових аналізаторів осіб з особливими освітніми потребами.....	325
Ревенко І. М. Впровадження медіаграмотності на уроках в початковій школі.....	327
Тарасенко В. Р., Савченко О. А., Тарасенко О. В. Університетсько-шкільні кластери. Світовий досвід та перспективи його адаптації в Україні. Участь курсантів і студентів Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС в екологічних кластерах.....	332
Караганова О. А. Соціально-емоційне та етичне навчання (СЕЕН).....	337
Анастасьєва І. А. Застосування інноваційних технологій на уроках біології.....	343
Олійник І. О. Кобзар світової освітянської думки.....	347
Вітко М. А. Використання технології розвитку критичного мислення в освітньому процесі НУШ.....	352
Болотіна М. П., Івашина О. В. Розвиток критичного мислення на уроках математики в початковій школі.....	356
Козачкова А. С. Використання інноваційних технологій як один із методів оптимізації навчально-виховного процесу.....	359
Стеценко Н. К., Шакотько В. В. Розвиток критичного мислення.....	364
Столяр Г. І. Навчання на основі учнівського запиту шляхом дослідження.....	368

Шліхар В. В., Вітко Т. М. Використання мобільних технологій в освітньому процесі.....	372
Ремньова Н. Ю., Бірюк Л. Я. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування технології розвитку критичного мислення в навчальному процесі.....	376
Удод І. О., Парнюк З. В. Гаджети в початковій школі – корисно чи шкідливо?.....	380
Кущ О. М., Пономаренко С. М. Засоби формування цифрової репутації педагога.....	385
Бабець Л. І., Кузьменко П. І. Використання програмного забезпечення у конструюванні швейних виробів.....	389
Мельник А. А. Використання гаджетів, Google-сервісів та принципу Byod під час викладання фізики та астрономії.....	393
Ситюк Р. О., Петрова Н. І. Зміна ролі шкільної бібліотеки в освітньому процесі на сучасному етапі.....	397
Невмержицький О. П., Сулковський А. В. Інформаційні технології сучасної освіти.....	400
Полтавець А. С., Макаренко І. Є., Реалізація інноваційних технологій навчання у рамках упровадження основних положень концепції нової української школи.....	402
Карповець С. М. Інноваційні освітні технології та можливості їх використання в початковій школі.....	404
Крамаренко В. О. Дослідження педагогічних засобів формування креативності дітей дошкільного віку.....	409
Дегтярьова Ю. О. Виховання в мережі.....	413
Ципко А., Деньга Н.О. Системи вищої освіти США та Польщі.....	416
Пустовіт Д. В., Мацько В. В. Використання інтелектуальних карт в ДНЗ.....	420
Сусід М. М., Барда С. І. Роль ігрової діяльності в освітньому процесі початкової школи.....	423
Шліхар В. В., Вітко Т. М. Використання мобільних технологій в освітньому процесі.....	426
Ословська С. С., Левіна О. І. Інноваційні методи проектного навчання у викладанні дисципліни «Анатомія людини».....	430
Шаповал О.Г. Розширення освітнього середовища за допомогою смарт-технологій.....	434

СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Кулікова Т. В., Деркач В. В. Семантичне поле кольористичних компаративем у романі Панаса Мирного «Повія».....	438
Баранник Н. О. Самостійна робота як засіб удосконалення мовно-мовленнєвих умінь студентів-філологів.....	442
Меркантіні С. Введение в сенсорное обучение детей итальянскому языку.....	446
Гаращенко Л. Б. Діброва О. В. Когнітивно-ономасіологічний аналіз аналітичних номінацій науково-технічної термінології.....	450
Кузнецова Г. П. Фонетична компетентність майбутніх учителів української словесності: системний підхід до формування.....	454
Савченко Т. О. Вставлені конструкції як синтаксичний маркер ідіостилю Оксани Забужко.....	458
Харламова О. Мотивація до навчання та оволодіння професійними навичками – невід’ємна складова успішного засвоєння предметів філологічного циклу.....	464
Гальярдо К., Меркантіні С. Урок итальянского языка по теме “Итальянская кухня”.....	469
Руда Г. С., Кузнецова Г. П. Фоностилестичний аналіз тексту як спосіб формування фоностилестичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури.....	472
Пестерева А. С., Макаренко І. Є. Щодо проблеми формування соціолінгвістичної компетенції сучасного вчителя іноземної мови.....	477
Ткаченко Б. К. Психолого-педагогічні аспекти готовності вчителя до інноваційної діяльності на уроках англійської мови.....	479
Омельченко Ю.В. Blended Learning in English Language Teaching: challenges and ways to overcome.....	482

СЕКЦІЯ 6. НАУКИ ПРО ОСВІТУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Фастівець А. В. Сутність і структура природничо-наукової підготовки.....	487
Кисельова Д. С., Крупіна Л. В., Лисенко Т. І. Інтерактивні комікси як засіб розвитку емоційного інтелекту.....	489
Урчик О. Ю. Музична освіта як соціокультурний феномен діяльності В. Верховинця, П. Козицького, Ф. Колесси, М. Леонтовича, К. Стеценка. Історія українського музичного мистецтва.....	493
Автюхович В. В., Гребеннікова Л. В. Живопис у творчості Святослава Ріхтера.....	498
Іванова Н. А. Смартфони у навчанні.....	500
Брусник Ю. М., Морозова О. О. Доповнена реальність як інструмент освітнього процесу.....	505
Маєвська М. Р. Використання QR-кодів у навчально-виховному процесі.....	510
Васищев В. С. Загальнопедагогічні основи роботи військового командира з особовим складом.....	516

Васюк Ю. А. Соціокультурні умови самовизначення особистості в сучасній освіті.....	520
Воробйова О. М. Сучасні аспекти підготовки вчителя біології.....	524
Хижняк О. О. Співпраця закладів вищої освіти і ДЮСШ в системі підготовки тренерів з боксу.....	526
Полонський О. В. Практична підготовка в системі формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня.....	528
Криворучко Т.М. Самоменеджмент як засіб професійного зростання керівника навчального закладу.....	530
НАШІ АВТОРИ	533

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Самодрин А. П.

*доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки та психології
Міжнародний гуманітарно-педагогічний
інститут «Бейт-Хана»,
м. Дніпро*

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ ІМПЕРАТИВ ЯК ОСВІТНЯ КАТЕГОРІЯ

Демократичний екологічний імператив наскрізно панує у педагогічному виші, якщо той прагне встигати за часом – діє *пряма* демократія, як прояв часу з допомогою ноосферної освіти, підпорядкування народовладдя екологічному мисленню як гуманістичній категорії, діяльній культурі суспільства як культурсоціальної організації. В основі ноосферної освіти як чинника культурсоціальної організації наперед усе лежить явище проектування «самоорганізації». Спробуємо пояснити це далі.

Як відомо, І.Р. Пригожин назвав «самоорганізацією» саме таке явище, коли система переходить із менш упорядкованого в більш упорядкований стан не за рахунок зовнішніх впливів, а лише під дією внутрішньо-системних змін. Процеси самоорганізації описуються нелінійними рівняннями для макроскопічних функцій. Виявилось, що під дією великомасштабних флуктуацій можуть виникати колективні форми руху – моди, між якими виникає конкуренція, відбувається відбір найбільш стійких із них, що й призводить до спонтанного виникнення макроскопічних структур. Засновник синергетики Г. Хакен підкреслював роль колективної поведінки підсистем, які складають систему, і для цього у 1969 році ввів термін «синергетика» (англ. *synergetics*, від грец. *συν* – «спільне» і *εργον* – «дія») – «співробітництво, сумісна дія» [5, с. 34].

Самоорганізація – це спонтанне утворення високоупорядкованих структур із зародків або навіть із хаосу. Синергетика досліджує спільну дію багатьох елементів систем, прагнучи знаходження спільних принципів (іманентної фази природи), які управляють самоорганізацією, згідно яких необхідно кооперувати багато різноманітних дисциплін. Таким чином, нова структура виникає як інтегративний процес у складно побудованому середовищі. Г. Хакену вдалося, таким чином, описати те, що, зокрема, Р. Декарт (XVII ст.) увів у науку гіпотетично, як іманентно властиве природі – «модель простору», Х. Бернар (1900 р.) дослідив і описав як структуру, що нагадала йому бджолині стільники,

коли розглядалася ртуть у широкій і плоскій посудині, яка підігрівалася певним чином. Подібне, тобто самоорганізацію системи, виявлено в реакціях типу Білоусова–Жаботинського – перехід лазера в режим генерації [3; 4].

Еволюцію динамічних систем у часі розглядають за допомогою фазового простору – абстрактного простору із числом вимірів, що дорівнює числу змінних, які характеризують стан системи. Фазовий портрет виникає навколо атрактору – усередненого поняття рівноваги системи. У разі хаотичного руху фазові траєкторії змішуються, виникає область фазового простору, яку заповнюють хаотичні траєкторії. Цю область називають дивним атрактором. У звичайному атракторі ці траєкторії прості, у дивному – заплутані. Найважливішою властивістю дивного атрактору є *фрактальність*.

Б. Мальдельброт (1986 р.) у геометрії визначив «фрактал» як структуру, яка складається із частин, котрі в певному смислі подібні до цілого, тобто фрактал виглядає однаково для будь-якого масштабу спостереження [7]. Введення поняття «атрактора» є безумовною заслугою теорії катастроф [1].

Концепція самоорганізації (синергетика) у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. трансформується в особливу трансдисциплінарну науку, яка розглядає в якості предмету різноманітні механізми виникнення порядку з хаосу в природних системах. Системи є об'єктом теорії самоорганізації, якщо відповідають таким основним характеристикам: нелінійність, відкритість, достатня віддаленість від стану рівноваги. Виникнення порядку з хаосу в них супроводжується кооперативністю структури в результаті іманентних властивостей середовища імпліцитно існуючою в середовищі можливістю, яка реалізується за певних умов. Щодо освіти, яка врешті забезпечує розвиток культури, їй відведена сучасною соціологією відповідна роль – спрямувати людину й людство в напрямі стійких траєкторій. Важливо при цьому педагогіці помітити і виміряти ці іманентні властивості як ознаки людини і ознаки тієї частини природи, які вирішальним способом є зовнішнім середовищем людини. Мова йде про реалії, які протікають як синергетичні процеси поблизу людини і у ній самій (соматичні явища).

Нелінійна логіка системних подій відповідно образу, який пропонується синергетичною концепцією, виявляється стрибкоподібною, варіативною, залежною від випадку, пов'язаною із сутністю середовища виникнення. Більше того, наважимося назвати її ступеневою, квантовою, фрактальною. Ріст складності, яка описується механізмами самоорганізації, пронизує всю еволюцію Всесвіту від «неживої» природи до соціального життя, і педагогіка є не виключенням. Синергетика як синтетична трансдисциплінарна наука, безумовно, претендує на «метод пізнання» і одночасно може бути змістовим конструктом для педагогіки при формуванні її аксіологічного поля. Отже, сучасна освіта має бути цілісною й фундаментальною наукою, але не в дусі традиційного

дисциплінарного розуміння фундаментальних наук, а з урахуванням парадигмальних змін науки на сучасному етапі. Таким чином, синергетика є тим науковим полем, яке здатне відтінити «стрибок логіки» розвитку, у тому числі й в освіті.

Вживання синергетики для вироблення й впровадження феномену «атрактивної» педагогічної технології дозволяє, як на нас, сконструювати вже в початковій школі такий навчальний процес, який би природодоцільно (емпіричне, іманентне як детермінований хаос – попереду) надав умови розвитку кожній дитині індивідуалізовано, а також виявив серед множини сучасних педагогічних практик умову застосування їх оптимально щодо цілей навчання й виховання, без шкоди для дитини.

Материнська школа, у якій світ – це дім, трансформується поступово із входженням дитини (початкова школа) у новий дім – світ. Акумулятивна природна енергія діяльності в конкретній ланці розвитку – дитині – проявляється через призму аморфних інтересів (початкова школа) до світу як до багатокомпонентного об'єкту настільки, наскільки цей світ як цілісність стає «пізнаним у собі» учнем.

Таким чином, цілісний образ знання й досвід способів діяльності має супроводжувати людину спочатку для виявлення «структури цілісності людини» як абрису (синкретичний стан розвитку), потім певне в структурі цілісності людини (задатки, здібності, нахили) «поставлять» цю структуру в стан добудови: «учіння», як складової навчально-виховного процесу, який супроводжується навчальною діяльністю учня у відповідності до власного інтересу (на засадах власного темпосвіту) у напрямі «своєї» професії та свого місця в житті – свідомої діяльності.

Реальність реформи загальноосвітньої школи в Україні полягає в докорінному перегляді не лише старшої ланки навчання, а і всієї активної фази навчальної діяльності молодшої людини в контексті організації неперервного навчання в системі «дошкілля – школа – виш – життєдіяльність». Ураховуючи, що філогенез переходить в онтогенез не випадково, а за певного масиву видових зовнішніх умов, маємо справу з досить розбалансованим освітнім процесом в країні, який на початку XXI століття: має тенденцію бути ще більше розбалансованим; веде пошук моделі внутрішнього переструктурування як нової самоорганізації. Таким чином, говорячи мовою синергетики, залишається генерувати управлінське рішення як організацію самоорганізації для всіх елементів педагогічної системи – внутрішньо-системний рух до мети: змодельовати навчально-освітній простір і забезпечити його реаліями: «зрозуміти зрозуміле» на більш глибокому рівні, цілісно (привести процес навчання до законів про інформаційні системи).

Синергетичний підхід у педагогіці, таким чином, це:

- оцінка педагогічної системи на тлі розвитку взаємообумовленості родового й видового руху, взаємодії безпосередньо системи і її зовнішнього середовища – інтегрованого процесу виховання, навчання й розвитку в складно побудованому середовищі навчально-виховного закладу (або кількох закладів) – середньої, вищої, спеціальної тощо школи на засадах фрактальності;

- визначення детермінуючого начала хаосу педагогічної системи як умови самореалізації (ступінь свободи); забезпечення цього детермінуючого начала хаосу передбачає – організувати самоорганізацію; встановлення предмету учіння;

- всі процеси на когнітивному рівні та на рівні учіння діють у складі педагогічного процесу, складають детермінант педагогічної системи;

- встановлення системи, структури споріднених зв'язків для споріднених процесів із побудовою для особистості учня резонансних траєкторій – атракторів (розв'язків системи);

- трансформація наукового знання в стан, доступний для вжитку;

- встановлення компонентів управління педагогічної системи.

Сучасна Україна здійснює кроки до переструктурування системи освіти в контексті розвитку людства й завдань «педагогічного супроводу держави» контекстом педагогічної культури до світового співтовариства. Проголошення державою множини типів середніх навчально-виховних закладів складає певну альтернативу щодо умови навчання та виховання реалізувати вміння «вибір». Але при цьому слід правильно навчитись супроводжувати таку динаміку. Тому актуальним для сучасної педагогіки стало питання реалізації цього вміння («вибір») як вибору:

– навчального закладу (дошкілля, початкова школа, базова школа, профільна школа, позашкілля, спеціалізованого вищого навчального закладу тощо);

– навчального предмету (у складі регіонального і шкільного компоненту) змісту освіти, змісту виховної роботи – шкільної й позашкільної, у складі державного компоненту змісту освіти – інноваційного навчання (експеримент), розв'язання «спеціальної» дидактичної задачі (зокрема, особистісно-орієнтоване навчання) в традиційному предметному забезпеченні;

– вчителя, вихователя, т'ютора, технології навчання тощо;

– змісту освіти, навчального методу, організаційної форми навчання, форми організації навчальної діяльності в складі організаційної форми навчання тощо;

– допрофесійної підготовки з елементами професійної підготовки як умови реалізації освітнього запиту особистості, допрофесійної підготовки як неперервного навчання в ланці «школа – вищий навчальний заклад»;

– навчально-виховного середовища;

– навчально-освітнього простору.

Навчально-освітній простір у синергетиці – це диференційована квантова (перебуває в певному стані) саморегулююча відкрита макросистема, підпорядкована законам розвитку матеріального світу (у всьому його прояві), де поширюється педагогічна енергія для гармонійної вибудови системою освіти його образу – системи зв'язків між особистістю й Універсумом як об'єктивною реальністю в просторі і часу. Стан цієї системи будемо розуміти як сукупність відносин між незалежними параметрами, які характеризують цю систему в певний момент часу. Сукупність станів цієї системи складе простір станів. Рух навчально-освітнього простору від одного стану до іншого (нового) стану є певною траєкторією руху (складним атрактором) у просторі станів (стану освіти й стану навчання). Перехід системи з одного стану в інший може відбуватися двома шляхами: 1) випадково – коли до такого руху не можливо застосувати поняття «ціль», 2) спрямовано – цільовий рух.

У другому випадку – цільовий рух детермінується ззовні або станом внутрішнього середовища системи (для нашого випадку станом учіння). У той же час, нав'язати складно побудованій системі свою структуру неможливо. Залишається тільки одне: вивчити закони, за якими діють ці системи, і створювати управлінські впливи, близькі за поведінкою до поведінки системи. Таким чином, навчально-освітній простір своєю внутрішньою ланкою має простір учіння, зовнішньою – простір навчання. Освіта виступає при цьому станом свідомості – вимірником інформації, станом накопиченості й упорядкованості інформації внутрішньої системи (учіння) і станом зв'язку із загальною мережею інформації (сучасність). Ріст означає збільшення розміру або спрямовані зміни в системах з одним управляючим входом і виходом, а розвиток – це багатобічний ріст, тобто рух в n -мірному просторі.

Для управління навчально-освітнім простором необхідно мати теорію, на основі якої виконуються операції планування й прогнозування багатовимірності життя. З розвитком особистості «розвивається» і її персональний навчально-освітній простір, що є збалансованою часткою між навчально-освітнім простором соціуму й навчально-освітнім простором конкретного регіону. Тож, особистісний розвиток людини протікає як перетин глобальної мережі інформації (навчально-освітній простір соціуму) з регіональною мережею інформації (навчально-освітнім простором регіону), навчально-освітнім простором регіону та її індивідуальним.

Профільна освіта для людини є тим *станом*, коли особистість знаходить саму себе і живе в ньому своїм учінням, оперуючи ціннісно-смысловими квантами мислительної енергії конкретної людини як космічної істоти, дозволяє культурну пасіонарність (термін Л.М. Гумільова [2]). Саме для *нового* пізнання феномену Людини на Землі повинна здійснитися ноосферна екуменізація (від

грец. *οἰκουμένη*, буквально – «заселений світ») віри і науки. Таке поєднання дасть швидше зрозуміти феномен Людини як свідомої живої структури Природи.

Відомий принцип А. Ле Шательє гласить: зовнішні впливи, що виводять систему із термодинамічної рівноваги, викликають в ній процеси, які намагаються послабити результати цих впливів, або ж – система, виведена з рівноваги, прагне повернутися до неї, ми додамо: *діючи сортаментно, профільно і водночас кооперативно* [6, с. 705]. Упорядкувавши людину за сортом дії, в соціальній кооперації утворюватиметься «критична величина потенційної дії» (квазінеперервний процес) – напруга думки і, як наслідок, – вибух творчості як потік спорідненої праці – інноваційної діяльності. Цей процес забезпечується системою освіти через систему перспективних ліній у вихованні й розвитку окремого індивіда та людського соціуму. Для цієї інноваційної справи на землі потрібні сподвижники-творці, як повітря, як сонце.

Смислом життя сучасної Людини є її адаптація до Космосу посередництвом ідентифікації особистісного в соціальному з утворенням синтезу громадянського і професійного світогляду в умовах всезростаючої і все більше очолюваної Розумом ойкумени. Сама Людина є найбільш динамічною адаптивною зоною біосфери завдяки здійснюваній нею розумній діяльності, що в епоху ноосфери стає мірою дифузії економічної і фізичної географії, при цьому адаптивно уточнюється стан її екологічного мислення – олюднення біосфери.

Народи – це не мовні, не політичні і не зоологічні єдності, але єдності душевні. Народи в рамках стилю певної культури – нації. В основі нації лежить ідея (О. Шпенглер [8]). Без усвідомлення своєї історії як ідеї власного буття Україна не відбудеться як культурна нація, початки цього усвідомлення – наша земля, рідний край, регіон...

Щоб ставати нацією, етнос має *засвоїти людяність* як певну освіту, а та пробудить його культуру і старання. У складі *ноосферного гуманізму* лежать чотири ключові ідеї. На черзі дня української системи освіти об'єктивно виникло:

- проектування майбутнього в складі триєдиної освітньої *мети-ідеалу* «соціальна держава – громадянське суспільство – екологічне мислення» має розпочинатися в умовах *системи освіти регіону* як суто природної території, де діє державний, регіональний і шкільний компоненти змісту освіти (академічна і прикладна складові);

- система освіти України повинна керуватися рамковим законом про освіту та регіональним освітнім доробком – регіональними освітніми конституціями, а шкільний компонент змісту освіти розробляється на засадах нормативних документів освітнього закладу, створеного і координованого громадою, в інтересах розвитку конкретної особистості;

- шлях освіти розпочинається як психолого-педагогічна проблема в нетрях особистості, протікає як поліморфізм інтересів (аморфні – широкі – стержньові) в напрямі можливостей їх реалізації в суспільній праці як профільність;

- початки пізнання зрощуються правильним зануренням особистості в природу, в життя – умовами екологічної стежини регіону з точками споглядання і вивчення довкілля з можливістю порівняння з ідеалом (мають тенденцію поглиблення навчального матеріалу, реалізують декомпозицію проблеми вдосконалення якості життя на засадах наукового вивищення методу);

- освітянське середовище розвивається за демократичним принципом, де діє дух законів, збалансованість усіх гілок влади на всіх рівнях організації, повага до особистості;

- ноосферна профільна освіта реалізує синтез природного та історичного процесу, враховує темпи формування глобальних демократичних суспільних відносин як синтез праці, розуму і наукової думки в інтересах цивілізації;

- свідомість – результат еволюції, її витoki носять геологічне походження, особистісне втілення й колективне застосування: безпосереднє, опосередковане. Світ людини у великій мірі розпочинається в самій людині, конструюється нею і «поселяється» в ній на завершальному етапі, тому і про профіль навчання наперед усе слід говорити як про протяжність, по якій рухається енергія життя;

- нове умотивування людського життя в якості безсмертя особистості в складі енергії гравітації, ефіру, внутрішнього випромінювання біооб'єктів, в т. ч. людини, адже пізнання можливого, усвідомлення необхідного, наукове обґрунтування усвідомленого – одна спільна ідея людей планети Земля;

- освіта, озброєна освітологією – найефективніший засіб, з допомогою якого людина стає Людиною, найкоротша дорога до цивілізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд В.И. Теория катастроф. 3-е изд., доп. М.: Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1990. 128 с.
2. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера земли. М. : Айрис-пресс, 2006. 557с.
3. Декарт Р. Избранные произведения. М.: Госполитиздат, 1950. 712с.
4. Концепции современного естествознания / Под ред. В.Н. Лавриненко, В.П. Ратникова: Учебник для вузов. М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. 271с.
5. Синергетика и психология. Тексты. Вып.1. Методологические вопросы / Под.ред. И.Н.Трофимовой, В.Г.Буданова. М.: Изд-во МГСУ «Союз», 1997. 361с.
6. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. М.: Сов. энциклопедия, 1984. 1600 с.
7. Федер Э. Фракталы / Пер. с англ. М.: Мир, 1991. 254с.
8. Шпенглер О. Закат Европы. М.: Наука, 1993. 592 с.

Курок В. П.
доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка
м. Глухів

ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРУВАННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Динамічні перетворення у всіх сферах суспільного життя потребують нових підходів до технологічної підготовки молодого покоління в закладах загальної середньої освіти.

Соціально-економічний поступ країни, розвиток її провідних галузей залежить від рівня освіти фахівців, здобутої в процесі навчання. Провідну роль у здобутті якісної освіти відіграє вчитель. Тому сьогодні актуальним є переосмислення орієнтирів щодо визначення змісту і організаційних засад підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій.

Про це наголошено в законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Національній стратегії розвитку освіти на період до 2021 року (2013 р.), Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Концепції розвитку неперервної освіти України на період 2015-2025 років тощо.

На жаль, в умовах сьогодення ми можемо констатувати недооцінювання значення технологічної освіти для розвитку молодого покоління. Це виявляється у:

- зменшенні кількості годин на вивчення трудового навчання (технологій) у закладах загальної середньої освіти;
- недосконалості змісту шкільних навчальних програм із цих предметів;
- занедбаності матеріально-технічного забезпечення майстерень тощо.

Сьогодні підготовка майбутніх учителів трудового навчання та технологій неможлива без орієнтації на вимоги єдиного європейського освітнього простору.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу відображена в нормативних документах, що регулюють освітню діяльність в Україні, зокрема: Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), Законах України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.) та ін., де окреслено реформаторські кроки нашої держави до європейської інтеграції у сфері освіти. Це передусім: нові методологічні підходи та принципи організації освітнього процесу, суб'єкт-

суб'єктні стосунки його учасників, інноваційні технології засвоєння знань, повна прозорість освітнього процесу та ін.

Інтегрування нашої країни до єдиного європейського освітнього простору передбачає зміни в системі підготовки фахівців у ЗВО і вчителів зокрема.

У цьому напрямі зроблені певні кроки, зокрема:

- введено освітні ступені бакалавра і магістра (додаток до диплома було запроваджено значно раніше);
- введено систему циклів вищої освіти (отримання освітнього ступеня магістра неможливе без завершення першого рівня – бакалаврського);
- запроваджено кредитний вимір трудомісткості навчальних дисциплін;
- розширено співпрацю із закордонними закладами освіти тощо.

Однак попереду ще багато роботи. Так, Концепція «Нова українська школа» окреслила десять ключових компетентностей, що їх має сформувати в учнів заклад загальної середньої освіти: спілкування державною, рідною та іноземними мовами; математична компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна і громадянська компетентності; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя.

Більшість зазначених компетентностей формується, розвивається або вдосконалюється в процесі технологічної освіти – на уроках трудового навчання, технологій, курсах за вибором, гуртках технологічного профілю тощо. Виконання цього завдання підвладне лише вчителю з високим рівнем фахової компетентності, здатному приймати оптимальні рішення в різноманітних педагогічних ситуаціях і ефективно діяти на основі здобутих знань, умінь, досвіду діяльності та сформованих цінностей. Вимоги до компетентностей та обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти визначають освітні стандарти.

Наразі винесені на широке обговорення проекти Державних стандартів базової середньої освіти та вищої освіти України – спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями).

Вимоги до обов'язкових результатів навчання базової середньої освіти та компетентностей здобувачів освіти визначені за освітніми галузями, серед яких є й технологічна. Її метою є формування ключових та проектно-технологічної компетентностей, розвиток системного і критичного мислення, готовності засобами дизайну змінювати навколишній світ без заподіяння йому шкоди, здатності до підприємливості, партнерської взаємодії; використання техніки і технологій для культурного й національного самовираження [2].

Мета ралізується низкою завдань, розв'язання яких передбачає, що Здобувач освіти:

- утілює задум у готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності;
- творчо застосовує традиційні та сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва;
- ефективно використовує техніку та матеріали без заподіяння шкоди навколишньому середовищу;
- турбується про власний побут, задоволення власних потреб та потреб інших людей [2].

Сьогодні заклади освіти в Україні працюють, керуючись положеннями Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти 2011 року, у якому з-поміж завдань освітньої галузі «Технології» є, зокрема, такі:

- сформувані цілісне уявлення про розвиток матеріального виробництва, роль техніки, проєктування і технологій у розвитку суспільства;
- ознайомити учнів з виробничим середовищем, традиційними, сучасними і перспективними технологіями обробки матеріалів [1].

Щоправда, ці завдання не розв'язуються чинними навчальними програмами з трудового навчання та технологій. Але з прикрістю зауважимо, що на сьогодні в проєкті нового стандарту базової середньої освіти ці завдання навіть не ставляться.

На жаль, кількість годин на опанування трудового навчання в базовій середній школі за розробленим проєктом стандарту залишилась незмінною: по 2 год. на тиждень у 5-6 класах та по 1 год. у 7-9 класах.

Проєкт стандарту вищої освіти України - спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) містить такі компетентності: інтегральну; загальні; фахові, спільні для всіх предметних спеціальностей, спеціальні (предметні) компетентності. Окрім переліку компетентностей випускника, стандарт визначає нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання для предметних спеціальностей.

Наступним кроком на шляху реформ має стати розроблення інноваційних підходів до теоретичних та методичних засад підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти з урахуванням трансформаційних процесів, що сьогодні відбуваються у світовій і вітчизняній середній освіті. Підготовка творчого конкурентоздатного вчителя трудового навчання та технологій потребує оновлення її змісту, перегляду традиційних форм, технологій та методів навчання на користь активних та інтерактивних, індивідуалізації та

диференціації навчання, широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

У результаті аналізу сучасного стану підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій у системі педагогічної освіти, а також власного багаторічного досвіду роботи вважаємо перспективними такі напрями розвитку технологічної освіти в Україні:

1. Усвідомлення громадськістю, державними структурами важливості предмета «Трудове навчання» («Технології») як загальноосвітнього, так і для підготовки молоді до роботи у сфері матеріального виробництва, що зможе покращити соціально-економічний стан країни. Із цією метою:

- збільшити кількість годин на його опанування на всіх рівнях загальної середньої освіти;
- передбачити шкільними навчальними планами обов'язкове вивчення предмета «Креслення» з введенням елементів комп'ютерної графіки з метою формування графічної грамотності учнів як основи їхньої проєктно-технологічної діяльності та як засобу орієнтації учнів на інженерні, архітектурні, дизайнерські та ін. професії;
- оновити матеріально-технічне забезпечення технологічної галузі.

2. Спрямування наукових досліджень на розроблення нового змісту технологічної освіти, що ґрунтується на наукових засадах. Із цією метою:

- відмовитись від суто ремісничого трактування технологічної освіти, що простежується сьогодні в шкільній навчальній програмі;
- зорієнтувати зміст технологічної освіти на виклики науково-технічного прогресу та пріоритетних галузей виробництва (робототехніка, машини-автомати, вітрові та сонячні електростанції тощо).

Перспективами розвитку освітнього процесу підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій у ЗВО є:

1. Фундаменталізація підготовки, що сприятиме формуванню в здобувачів освіти здатності до самостійного набуття знань, освоєння сучасної техніки і технологій.

2. Наближення освітньо-професійної програми та навчального плану підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до вимог професійної педагогічної діяльності в Новій українській школі.

3. Розроблення та впровадження інноваційних методів та технологій навчання (проблемне, проєктне навчання, кейс-технологія, STEM-технологія та ін.).

4. Створення сучасної матеріально-технічної бази, здатної забезпечити інноваційну підготовку фахівців у закладах вищої педагогічної освіти

(інтерактивні дошки, 3D-принтери, сучасне лабораторне устаткування, зразки сучасної техніки тощо).

5. З урахуванням професійного спрямування старшої школи передбачення можливості отримання професії (або декількох суміжних) під час навчання у ЗВО, що посилить мотивацію абітурієнтів до вступу і підвищить соціальну захищеність випускників.

6. Посилення міжнародної співпраці в галузі технологічної освіти молоді, зокрема розроблення програм мобільності, в межах яких варто передбачити стажування студентів і викладачів за кордоном, перезарахування кредитів, обмін навчальними планами тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1392 м. Київ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 18.02.2020).

2. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти : проект постанови КМУ від 2020 р. м. Київ URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorenn-ya-proyekt-derzh-avnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 18.02.2020).

Рибалко Л. М.

*доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач кафедри фізичної культури та спорту
Національний університет
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

м. Полтава

Гулько Т. Ю.

*викладач відділення юридичних дисциплін
Коледж управління, економіки і права ПДАА
м. Полтава*

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Нинішній стан суспільно-економічного розвитку країни скеровує сучасну освіту на формування і розвиток компетентностей у суб'єктів освітнього процесу. Адже, суспільство потребує компетентних фахівців у відповідних сферах діяльності, конкурентоспроможних на ринку праці. Необхідність постає у реалізації в освітній практиці компетентнісного підходу, що означає спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів навчання, якими є ієрархічно підпорядковані загальні та фахові (професійні) компетентності у здобувачів вищої освіти, що передбачають опис очікуваних результатів навчання у показниках (індикаторах) компетентностей та критеріїв оцінювання досягнутих результатів як складників сформованої компетентностей. Саме тому актуальною залишається проблема реалізації компетентнісного підходу в освіті.

На методологічному рівні теоретичні основи компетентнісного підходу в освіті розробляли Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Рибалко, С. Трубачева, О. Топузов та ін. Теорію і практику компетентнісного підходу у навчанні дисциплін освітньої галузі «Суспільствознавство» досліджували Т. Смагіна, І. Смагін, Г. Фрейман, у навчанні правознавства – С. Нетьосов, О. Пишко, Т. Ремех, О. Святокум. Упровадження компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту досліджували Л.М. Рибалко, Б.М. Шиян, С.В. Гаркуша, Б.П. Лісовський та ін.

Компетентнісний підхід в освіті обумовлює студентоцентричний напрям в навчанні, який є прямо протилежним предметоцентричному та вузько дисциплінарному, в основу якого покладені чітко визначені результати навчання та відповідні компетентності [1; 2; 5].

Навчання на засадах компетентнісного підходу орієнтоване на студента (орієнтація на вихід - результат), в основі якого є компетентнісна модель фахівця (профіль), створена за найактивнішої участі, поряд із викладачами, роботодавців, випускників, професійних організацій тощо.

Концепція формування фахових компетентностей у суб'єктів освітнього процесу утвердилася в навчальних закладах США з другої половини ХХ століття. Сучасного розмаху ця концепція досягла після 2000 р. у зв'язку з розвитком Болонського процесу. Важливим внеском в її імплементацію стали матеріали міжнародного проекту «Гармонізація освітніх структур в Європі», Тюнінг (Tuning educational structures in Europe, TUNING), який ініційований європейськими університетами (координатором проекту є Університет Деусто, Іспанія) за активної підтримки Європейської Комісії з метою поєднання політичних цілей Болонського процесу та Лісабонської стратегії реформування європейського освітнього простору [5].

Основними стратегічними напрямами розвитку вітчизняної освіти в аспекті формування фахових компетентностей здобувачів вищої освіти є [2]:

1. Визначення переліку основних загальних компетентностей, які характеризують універсальні навички та вміння студентів, формою представлення яких є здатності.

2. Розроблення переліків основних фахових компетентностей в межах виділених предметних галузей.

3. Визнання ролі Європейської кредитно-трансферної системи та перетворення її у Європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему.

4. Упровадження інноваційних підходів до навчання, викладання та оцінювання.

5. Забезпечення якості освіти в освітньому процесі.

Основними категоріями навчання на засадах компетентнісного підходу є компетентності та результати навчання, які на сьогодні є ключовими у Європейському просторі вищої освіти.

Компетентності розглядаються як динамічне поєднання знань, навичок, умінь і здатностей [4, с. 27]. Формування в свідомості студентів компетентностей є метою освітньо-професійних програм.

Компетентності формуються з різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах. Їх особливістю є те, що вони набуваються поступово, формуються цілою низкою навчальних дисциплін або модулів на різних етапах даної програми, і навіть можуть починати формуватися в рамках програми одного рівня вищої освіти, а закінчувати формування на іншому, вищому рівні [4, с. 56].

Під результатами навчання розуміється інтегральний показник того, що повинен знати та розуміти студент, бути здатним продемонструвати вміння та навички після завершення навчання. Результати навчання можна відносити до окремого модуля або також до періоду навчання (освітньої програми першого, другого чи третього циклів). Адже вони визначають вимоги до присудження кредитів [1, с. 59].

Отже, в основу студентоцентричного навчання покладено ідею максимального забезпечення студентам шансів отримати перше місце роботи на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у роботодавців (придатності до працевлаштування), задоволення тим самим актуальних потреб останніх. Саме тому не може бути жодного протиставлення результатів навчання компетентностям, адже між ними є глибока діалектична єдність: інтеграція результатів навчання в їх динамічному поєднанні приводить до набуття особами, які навчаються, відповідних компетентностей; тоді як оволодіння певною компетентністю вимагає засвоєння конкретних знань, умінь, навичок, тобто результатів навчання.

Загальноприйнятим є поділ компетентностей на дві групи: предметно-спеціальні (фахові) компетентності (subject specific competences) та загальні

компетентності (generic competences, transferable skills). Згідно з міжнародним проектом Тюнінг (Tuning educational structures in Europe, TUNING) перші залежать від предметної галузі й визначають профіль освітньої програми та кваліфікацію випускника (вони роблять кожну освітню програму індивідуальною) [5, с. 15]. Загальними компетентностями студент оволодіває в процесі виконання даної освітньої програми, але вони носять універсальний, не прив'язаний до предметної галузі характер.

Прикладами формування загальних компетентностей для здобувачів вищої освіти є:

- здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями;
- здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
- здатність працювати в команді;
- здатність планувати та управляти часом;
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- здатність спілкуватися іноземною мовою;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- навички міжособистісної взаємодії;
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Загальні компетентності відповідають фаховим компетентностям. При розробленні освітньо-професійних програм їх розвиток обов'язково повинен бути запланований.

Враховуючи те, що результати навчання – сукупність компетентностей, що визначають знання, розуміння, уміння, цінності, інші особистісні якості, яких набув студент після завершення освітньої програми, то розробляючи освітньо-професійну програму підготовки здобувачів необхідно керуватися при формулюванні результатів навчання положеннями, щоб можна було однозначно визначити факт та якість їх досягнення студентами. Адже результати навчання тісно пов'язані з компетентностями.

Під час дослідження виокремлюємо такі складники фахової компетентності такі, як:

- когнітивний (знання та розуміння основних понять, категорій, термінів, принципів навчальних дисциплін відповідної спеціальності);
- діяльнісно-процесуальний (уміння застосовувати знання з навчальних дисциплін на практиці та під час освітнього процесу; свідомо обирати способи дії та поведінки й діяти відповідально; брати участь в діяльності студентського самоврядування, волонтерській діяльності в громаді, реалізувати демократичні процедури ухвалення рішень; залучатися до колективної діяльності (співпраці в команді, соціальному проекті), оцінювати її результати; критично сприймати інформацію, досліджувати та застосовувати її; формулювати, висловлювати та аргументувати власну позицію; брати участь у дискусіях);
- ціннісний (позитивне ставлення до прав людини і громадянина, відповідні ціннісні орієнтації та установки; прояви в поведінці відчуття власної гідності, шанування прав людини та свободи особистості, повага до закону; свідоме ставлення до обов'язків і відповідальність за власні вчинки й поведінку; повага до людської гідності та прав інших; прагнення до справедливості, рівноправ'я; розуміння світу як багатоманітного; толерантність) [3, с. 115].

Отже, фахова компетентність – це сукупність систематизованих знань про галузь фахових знань, вмінь їх використовувати у типових і нестандартних ситуаціях, обирати адекватні моделі поведінки, керуватися в своєму житті та діяльності принципами, поваги до прав і свобод людини тощо. Водночас, вони інтегрують ці елементи у різні структурні компоненти. Складовими фахової компетентність визначаємо: когнітивний, діяльнісно-процесуальний та ціннісно-мотиваційний (аксіологічний) компоненти. У системних взаємозв'язках вони забезпечують здатність особистості діяти на основі здобутих знань, реалізувати активну правомірну поведінку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: *монографія*. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014. 168 с.
2. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. К. : ДП «НВЦ «Пріоритети », 2014. 120 с.
3. Lavrentieva L.O., Rybalko L.M., Lakomova O.O. Implementation of the dual system of vocational education: history, trends, perspectives. The actual problems of the world today: collective monograph. London: United Kingdom, 2019. p. 114-124.
4. ECTS Users' Guide. – European Communities, 6 February 2009. [Electronic resource]. – URL: ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/ects/guide_en.pdf.

5. Tuning educational structures in Europe, TUNING. [Electronic resource] – URL: www.unideusto.org/tuningeu.

Решетняк В. Ф.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і психології
початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка,
м. Глухів*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ, ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У дослідженнях багатьох вчених: філософів, соціологів, істориків все більше значення приділяється освіті, як базовому чиннику розвитку суспільства [1, с. 70]. Такий акцент є закономірним у зв'язку з переходом сучасного цивілізаційного процесу до суспільства яке науковці позначають як «Суспільство знань». Разом з тим підвищуються вимоги до освіти які сформульовані в багатьох міжнародних та загальнодержавних нормативно-правових документах. Наприклад у Педагогічній Конституції Європи наголошується: «Суспільство знань» вимагає креативності, глобальної компетентності і мобільності, критичності та нестандартності як від випускників сучасних шкіл, так і від учителів, які мають володіти широким спектром педагогічних стратегій (стратегій навчання), що забезпечують максимальне поліпшення учнівських досягнень [2]. Давоський форум 2016 року вирішив, що критичне мислення стане одним із найнеобхідніших навичок успішного майбутнього.

У концептуальних засадах Нової української школи зазначається: «випускники української школи мають бути освічені, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій». Окрім визначених 10 ключових компетентностей у Концепції виділяються спільні для всіх компетентностей вміння, критичне мислення в цьому переліку є одним з базових.

При цьому реалізація поставлених завдань передбачає подолання ряду проблем що накопичились у нашій системі освіти. Серед них – репродуктивний характер освіти [3]. Подоланню зазначеної проблеми, в першу чергу, буде сприяти підготовка вчителя до розвитку критичного, креативного, творчого мислення дитини.

Пристаючи до розв'язання вказаного завдання доцільно спочатку зупинитись на аналізі означених категорій.

1). *Мислення* - це процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів та явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках і відношеннях [4]. Ключовими тут є здатність встановлювати істотні зв'язки і відношення. Звідси впливає -операційний компонент мислення, що забезпечує його процесуальність, складають розумові операції (складові розумових дій): Аналіз – Синтез – Порівняння Абстрагування – Узагальнення– Конкретизація.

2)*Критичне мислення* — (дав.-гр. критикή τέχνη — «мистецтво аналізувати, судження») — це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Головним чином йому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення [5]. Як бачимо на операційному рівні обидва визначення збігаються.

Отже процес розвитку критичного мислення необхідно розглядати як процес формування здатності встановлювати логічні, істотні, суттєві взаємозв'язки в предметах, об'єктах і явищах. Це і стає першочерговим завданням вчителя. Постають питання: 1) Чи розвинене критичне мислення у самого вчителя?; 2) Чи володіє він методикою розвитку критичного мислення учнів? Відповідь прогнозована.

Діюча модель підготовки вчителя не дає змоги повною мірою забезпечити формування критичного мислення, оскільки носить, як правило, репродуктивний характер. Це проявляється, передусім, у системі подачі інформації під час різних форм навчальної діяльності. Проведемо їх короткий аналіз:

1). Класична лекція, частіше за все, носить монологічний характер, оскільки викладач самостійно розкриває базові зв'язки в навчальному матеріалі, а отже, не стимулює активної пізнавальної діяльності студента. Наприклад: під час лекції з дидактики, розглядаючи характеристику принципів навчання ми характеризуємо кожен з них та розкриваємо їх місце в навчальному процесі. Зокрема розглядаючи принцип наочності розкриваємо місце і функції органів чуття в системі пізнавальної діяльності. Тобто подаємо матеріал в готовому вигляді. Форма роботи студента в цей час носить пасивний характер.

2). Під час самостійної роботи в процесі підготовки до семінарських занять він користуючись відкритою інформаційною базою, додає до лекційної інформації ще низку характеристик інших авторів. Отже знову отримує знання в готовому вигляді.

3). Під час семінарських занять студент розкриває взаємозв'язки знання про які він отримав у готовому вигляді.

Таким чином традиційні форми навчальної роботи, як правило, обмежують можливості розвитку, як пізнавальної активності студентів, так і критичного мислення.

В результаті відповідь на запитання типу: "Між якими базовими чинниками пізнавальної діяльності встановлює взаємозв'язок принцип наочності?" викликає у студента серйозні труднощі, оскільки вимагає не відтворення засвоєної інформації, а мислення, пов'язаного з аналізом пізнавального процесу в цілому.

Наш аналіз дає підставу стверджувати, що характер діяльності студента потребує змін, а організація освітнього процесу – урахування низки умов, зокрема:

а) пропедевтичного характеру лекційного курсу, що розкривав би стратегію в опрацюванні навчального матеріалу, а не подавав би його в готовому вигляді;

б) розроблення структури семінарських занять, що передбачала б:

- постановку завдань, пов'язаних з аналізом низки визначень та характеристик тих чи інших категорій що виносяться на засвоєння;

- розроблення, характеристики та аргументації власних прикладів реалізації розглядуваних взаємозв'язків;

- розроблення запитань, що мають стимулювати критичне мислення та пізнавальну активність учнів у практиці роботи вчителя початкової школи;

в) підготовки узагальнювальних творчих робіт по курсу.

Такий підхід сприятиме не наповненню студента готовими знаннями, а залученню до глибокого аналізу навчальної інформації та самостійного пошуку відповіді на проблемні питання з метою засвоєння форм організації критичної, творчої пізнавальної діяльності та перенесення її у початкову школу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Denison E. The Sources of Economic Growth in the United States and the Alternatives before us / E. Denison // N.Y., 2006. – С. 69 – 70.

2. Pedagogical Constitution of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arpue.org/index.php/uk/chasopysyevropeiski-pedahohichni-studii/pedahohichna-konstytutsiia-yevropy> (дата звернення: 27.01.2019).

3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні . Національна академія педагогічних наук України. До 25-річчя незалежності України / за заг.ред. В. Кременя. Видання здійснено за підтримки Товариства Знання України. Київ 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nenc.gov.ua/>.(дата звернення: 27.01.2019)

4. Мислення та мисленнєві операції// Курс лекцій Рівне, : 2014. – [Електронний ресурс].<http://psuhologia.in.ua/images/dustan/kzp5.pdf>(дата звернення: 27.02.2020)

5. Критичне мислення / Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії
[https://uk.wikipedia.org/wiki/Критичне мислення](https://uk.wikipedia.org/wiki/Критичне_мислення)(дата звернення: 27.02.2020)

Сергійчук О. М.

*кандидат історичних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки
і педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
ДПУ імені Григорія Сковороди»*

Багно Ю. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки
і педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
ДПУ імені Григорія Сковороди»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В УНІВЕРСИТЕТІ – ОДНА З ВИМОГ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Сьогоднішнє соціальне замовлення України щодо професійної підготовки майбутніх педагогів актуалізує сутнісний зміст педагогічної освіти, її діяльнісний характер, спрямований передусім на оволодіння фахівцем практичними вміннями й навичками організації навчально-виховного процесу. Значне місце у підготовці та формуванні особистості майбутнього вчителя займає педагогічна практика, яка спрямована на закріплення теоретичних знань, набуття і вдосконалення практичних умінь та навичок, формування професійної компетенції щодо реалізації державних стандартів.

Нормативні документи нашої держави постійно регулюють підготовку майбутнього вчителя, про це свідчить Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про вищу освіту» (2014), Концепція «Нова українська школа» (2016), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018).

На сьогодні правильно організована педагогічна практика, за умови її безпосереднього зв'язку із теорією, є одним із основних шляхів покращення професійної підготовки педагогічних кадрів. У цьому контексті особлива роль відводиться педагогічній практиці у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», яка є невід'ємним ланцюгом співпраці вишу та закладами загальної середньої освіти, з якими підписані угоди та є спільна мета у підготовці компетентного майбутнього педагога в умовах модернізації вищої педагогічної освіти в Україні.

Сучасні вимоги до педагога та процесу його підготовки у закладі вищої освіти зумовлені багатьма факторами: інтенсивною інформатизацією, ускладненням функцій педагогічної діяльності, власне самоосвітою та саморозвитком. Все це вимагає від майбутнього педагога не лише поінформованості, але й неперервного розвитку його професійних якостей. Суттєву роль у формуванні готовності майбутнього педагога до професійної діяльності відіграє його безпосередня практична підготовка – важлива складова всієї системи професійної підготовки.

Зміст навчально-виховної роботи студентів-практикантів на період педагогічної практики визначається не лише завданнями професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, але й конкретними умовами роботи чи вимогами закладу середньої освіти, де проходить педагогічна практика. З цією метою керівники практики і студенти знайомляться з планом навчально-виховної та методичної роботи школи, вивчають специфіку освітніх програм та конкретні умови організації навчально-виховного процесу. Ці кроки дозволяють усвідомити студенту-практиканту навчально-виховні завдання, зміст, форми і методи роботи вчителів певного навчального закладу. З урахуванням програми практики, поставлених завдань перед студентом-практикантом, майбутні педагога складають індивідуальний план на період педагогічної практики.

Педагогічна практика у освітньому процесі студентів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди» є сполучною ланкою між теоретичними знаннями майбутніх учителів та їх безпосередньою самостійною практичною діяльністю у закладах середньої освіти. Основними завданнями педагогічної практики, які стоять перед студентом-практикантом – є реалізація знань, умінь та навичок, набутих ними під час вивчення курсів «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», «Методика соціально-виховної роботи», безпосередньо у навчальному і виховному процесі школи.

Саме тому професійна підготовка студентів педагогічних закладів вищої освіти полягає не тільки в тому, щоб надати молодим фахівцям певну суму знань, але разом з ними прищепити ціннісне ставлення до професійної діяльності, сформувати у майбутніх вчителів стійкий професійно-педагогічний інтерес.

Для вирішення поставлених завдань кафедрою загальної педагогіки і педагогіки вищої школи пропонується навчально-методичний посібник «Організація та проведення практичної підготовки студентів педагогічних закладів вищої освіти», до змісту якого включено програми з педагогіки для всіх видів педагогічної практики, зазначено обов'язки керівників практики, права та обов'язки студентів-практикантів, критерії оцінювання їх роботи за підсумками практики, зразки оформлення звітної документації тощо [2, с. 12; с. 22].

Ми розглядаємо педагогічну практику як обов'язкову складову освітнього процесу педагогічних університетів, яка передбачає професійну підготовку педагогічних кадрів і підвищення їх кваліфікації та має на меті: навчити студентів творчо використовувати в педагогічній діяльності науково-теоретичні знання і практичні навички, набуті в процесі вивчення педагогіки, психології, окремих методик і спеціальних дисциплін, і застосування їх на практиці; сприяти оволодінню студентами сучасних форм і методів організації освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти та в ін. типу навчально-виховних закладах (гімназіях, ліцеях, коледжах тощо), а також виховувати у студентів інтерес до педагогічної діяльності, сформувати потребу систематично поповнювати свої знання та творчо застосовувати їх в практичній педагогічній діяльності.

Студенти працюють згідно програм педагогічних практик, а саме: під час дидактичної (психолого-педагогічної) педагогічної практики, яка носить ознайомлюючий характер із закладом середньої освіти, системою навчально-виховної роботи і школі: студенти-практиканти відвідують уроки за фахом, вчаться складати конспекти уроків, робити власне їх поетапний аналіз; навчально-виробнича (переддипломна) педагогічна практика включає відвідування уроків за фахом, розробки конспектів уроків та планів виховних годин, проведення пробних та залікових уроків, виховних годин, обговорення їх, здійснюють психолого-педагогічне вивчення учнів та класних колективів загалом, складають характеристики на них, оформляють та захищають результати педагогічної практики [1, с. 121].

Основні напрями виховних заходів спрямовані на етично-моральне виховання підростаючого покоління; патріотичне виховання та громадянське виховання; екологічне та економічне виховання школярів; гендерне виховання; проблеми міжособистісного виховання; пропаганду здорового способу життя тощо.

Не менш важливою є педагогічна практика для студентів у дитячих оздоровчих закладах, яку на привеликий жаль вводять зараз не на всіх факультетах вищу. Так, у процесі проходження практики в ДОЗ студенти мають засвоїти знання про особливості планування виховної роботи у оздоровчому закладі; формувати і розвивати навички спілкування з дітьми та молоддю; самостійно проводити масові заходи; виявляти індивідуальні особливості дитини, сприймати дитину як співучасника педагогічного процесу; планувати та організовувати дозвілля дітей, здійснювати патріотичне, моральне, естетичне виховання, виховувати культури поведінки та здоров'я дітей; згуртовувати дитячий колектив; вести самостійний облік результатів своєї педагогічної діяльності у педагогічний щоденник, аналізувати власний педагогічний досвід [2, с. 59].

Перед проходженням всіх видів педагогічних практик у ЗВО відбуваються настановчі конференції на кожному факультеті, на яких студенти-практиканти ознайомлюються з порядком проходження педагогічної практики, її програмою, змістом, отримують індивідуальні завдання, пов'язані з науково-дослідною роботою тощо. Під час проходження педагогічної практики студенти вчаться розв'язувати різнопланові педагогічні завдання, в конкретних ситуаціях прогнозувати хід навчально-виховного процесу і знаходити відповідно оптимальні шляхи управління ним. Відбувається не лише ознайомлення з сучасним станом організації навчально-виховного процесу у закладах середньої освіти, з передовим педагогічним досвідом, але й надання допомоги навчально-виховним установам. Таким чином здійснюється інтенсивна самоосвітня і самовиховна робота майбутніх педагогів, перевірка їхньої готовності до майбутньої професійної діяльності.

Формування у майбутніх випускників умінь цілісного сприйняття оточуючого світу й відчуття єдності з ним, поєднання професійної мобільності, що ґрунтується на відображенні у змісті освіти основ сучасних знань, наданню йому методологічної й світоглядної спрямованості, об'ємному відображенню навколишнього середовища й підготовки фахівця у певній конкретній галузі, що передбачає набуття знань з обраної спеціальності, є важливим аспектом у професійному становленні та особистісному зростанні майбутніх педагогів.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» з кожним роком намагається розширювати межі діяльності навчального закладу із ЗВО Чехії, Польщі, Туреччини, Німеччини, Китаю та ін. країн, у рамках академічного обміну студентами, співпрацею між навчальними закладами, участь у міжнародних проектах тощо, що дозволяє студенту-практиканту переймати досвід не лише навчання, а й власне практичної діяльності.

Отже, педагогічна практика студентів закладів вищої освіти України є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки майбутніх педагогів та спрямована на закріплення теоретичних знань, набуття і вдосконалення практичних умінь та навичок, формування професійної компетенції щодо реалізації державних стандартів, а це в свою чергу дає можливість стверджувати, що педагогічна практика є повноцінною складовою педагогічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1.Сергійчук О. М., Багно Ю. Роль педагогічної практики у підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія

Сковороди»: збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 15. 295 с. С. 118-127.

2. Сергійчук О. М., Онищенко Н.П., Хмельницька О.С. Організація та проведення практичної підготовки студентів педагогічних закладів вищої освіти: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.): «Видавництво КСВ», 2019. 220 с.

Процай Л. П.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін
та методик їх викладання
ПНПУ імені В.Г. Короленка*

Гібалова Н. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін
та методик їх викладання
ПНПУ імені В.Г. Короленка
м. Полтава*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку системи освіти початкова школа зазнає суттєвих змін, однією із причин таких змін є цифровізація освіти (Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, від 17 січня 2018 р. № 67-р), що передбачає підвищення рівня та якості знань, формування сучасних навичок та компетентностей: інформаційно-цифрової, іншомовної, підприємницької; впровадження інноваційних підходів до викладання шкільних предметів тощо. Цифрові технології, їх наскрізне застосування в освітньому процесі забезпечує успіх Нової української школи: робить процес навчання мобільним, особистісно орієнтованим, відкривають для вчителя нові можливості, дозволяючи разом з учнем отримувати задоволення від захопливого процесу спілкування і пізнання.

Нині вже здійснено комплекс заходів, що спрямовані на модернізацію шкільного навчання в умовах цифрового суспільства – школи забезпечено комп'ютерною і проекційною технікою, розроблено електронні засоби навчання, орієнтовані на молодших школярів тощо. Зважаючи на це, вчителі потребують спеціальної підготовки щодо застосування цифрових технологій у освітньому просторі, зокрема для організації електронного навчання (*e-Learning*) – навчання за допомогою Інтернет і мультимедіа.

Проблема підготовки вчителів до використання інформаційно-цифрових технологій у навчальний процес досліджувалися у роботах вітчизняних науковців В. Бикова, М. Жалдака, М. Лапчика, А. Коломієць, Н. Морзе, Л. Петухової, С. Ракова, Ю. Рамського, О. Співаковського, О. Спіріна, Ю. Триуса, С. Яшанова та інших.

Упровадження в педагогічну практику ЗВО елементів електронного навчання досліджували В. Биков, М. Кадемія, В. Кухаренко, Н. Морзе, Л. Рощенська, Н. Саражинська, Б. Ярмахов, І. Філіпов та інші.

Дані про стан електронного навчання в нашій країні та в усьому світі свідчать про нагальну необхідність його стимулювання для забезпечення динамічного і прогресивного розвитку та впровадження на всіх рівнях освіти. Електронне навчання є інноваційною технологією, спрямованою на професіоналізацію та підвищення мобільності тих, хто навчається, і на сучасному етапі цифровізації суспільства воно може розглядатися як технологічна основа фундаменталізації вищої освіти.

Для вишів актуальним є завдання підготовки фахівців, які володіючи професійними компетентностями, також зможуть:

- аналізувати ринкові пропозиції доступних інформаційних систем та технологій побудови та розвитку ІТ-інфраструктури та інформаційно освітнього е-середовища;
- тестувати, впроваджувати та оцінювати ІТ-технології для системи електронного навчання;
- обирати форми й засоби для подання навчального е-контенту;
- розробляти інструкції щодо використання електронних ресурсів та е-контенту;
- організувати освітній процес з використанням інформаційно освітнього е-середовища та оцінювати його ефективність;
- здійснювати моніторинг використання та задоволеності учасників освітнього процесу складових інформаційно освітнього е-середовища;
- управляти освітнім процесом з використанням ресурсів інформаційно освітнього е-середовища для забезпечення якісних освітніх послуг тощо [1].

Вирішенням проблеми якісної підготовки педагога до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього процесу є запровадження відповідних освітніх програм. Ми пропонуємо освітню програму «Початкова освіта. Електронне навчання» для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта.

В Україні вже розпочато підготовку спеціалістів з електронного навчання. Впродовж двох років студенти спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта» та «Педагогіка вищої школи» Київського університету імені Бориса

Грінченка опанували навчання за додатковою спеціалізацією «Управління електронним навчанням» і в січні 2017 року отримали кваліфікацію «менеджер електронного навчання» [2].

Пропонований нами зміст освітньої програми «Початкова освіта. Електронне навчання» базується на світових підходах до підготовки фахівців в галузі електронного навчання (Польщі, Словаччини, Португалії, Чехії, Росії, Іспанії); передбачає вивчення сучасних Інтернет-сервісів, гаджетів, принципів управління освітнім процесом на їхній основі, організацію формального, неформального та інформального навчання, впровадження парної, колективної проектної діяльності; забезпечує впровадження основ адаптивного навчання, формування Soft skill, та навчання, наближеного до реального «виробничого» процесу. Отже, підготовка спеціалістів з електронного навчання дозволить більш інтенсивно запроваджувати цифрові технології у ЗЗСО і реалізовувати програми розвитку цифрових навичок педагогічних працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гібалова Н., Процай Л. Реалізація компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців електронного навчання: досвід ПНПУ імені В.Г.Короленка // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. №8(82). С. 129–138.

2. Морзе Н. Підготовка менеджерів е-навчання: компетентнісний підхід // Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Том 60, № 4. С.220 – 238.

Власенко Н. О.

*кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін
та методик їх викладання
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка
м. Полтава*

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У Концепції сталого розвитку, присвяченій проблемам довкілля й гармонійного розвитку людства, значної уваги приділено екологічній культурі та свідомості, інформованості людей в аспекті ситуації у світі, власному життєвому середовищі, їхній обізнаності з можливими шляхами розв'язання кризових

екологічних ситуацій, концептуальними підходами до збереження біосфери. Розвиток екологічної свідомості громадян України є одним з головних пріоритетів розвитку освіти, що врегульовано низкою інших законодавчих документів нашої держави [5, с. 327].

Вивчення спеціальної літератури засвідчило, що проблема формування екологічної свідомості майбутніх учителів була предметом дослідницької уваги науковців, хоча в теорії сучасного наукового знання відсутня загальноприйнята точка зору відносно сутності поняття «екологічна свідомість». Дослідники здебільшого розглядають її як відображення в ідеальних формах взаємних зв'язків суспільства з оточуючим природним середовищем (М.Д. Алієв, А.М. Галєєва, Е.В. Гірусов, А.М. Кочергін, М.Л. Курок, В.О. Скребець); ставлення людини до природного довкілля (А.А. Алдашева, А.Н. Костицький, С.М. Кравченко, В.І. Медведєв); сукупність поглядів, теорій та емоцій, що відображають проблеми співвідношення суспільства і природи (С.Д. Дерябо, І.Д. Зверєв, І.Т. Суравєгіна, В.А. Ясвін); здатність розуміння нерозривного зв'язку з природою (О.С. Монін, М.М. Мусієнко, О.Я. Пилипчук, Ф.Я. Реймерс та інші) [6, с. 7].

На думку М.Г. Складановської, під поняттям "екологічна свідомість" слід розуміти не просто відношення до природи і сукупність уявлень про взаємозв'язки в середині системи «людина-природа», а більш високий рівень розвитку людської свідомості і самосвідомості, її світоглядний аспект, який значною мірою відповідає поняттю «екологічний» і характеризується усвідомленням життя як великої цінності для будь-якої істоти, «благоговінням перед життям». Вона наповнює глибокою суттю кожен вчинок людини, виявляє його моральний аспект.

Дослідник Е.В. Прусов вважає, що екологічна свідомість – це сукупність поглядів, теорій та емоцій, які відображають проблеми співвідношення (співіснування) суспільства та природи в розумінні оптимального їх вирішення відносно конкретних потреб суспільства і можливостей природи. Дослідник Е.В. Гірусов відзначає, що з практичної точки зору екологічну свідомість визначають як усвідомлення людиною (суспільством) загострення екологічної ситуації та негативних наслідків екологічної кризи; вміння та звичку діяти по відношенню до природи так, щоб не порушувати зв'язків і колообігів природного середовища; сприяти покращенню й охороні довкілля заради не лише нинішнього, а й майбутнього поколінь [1, 49].

З позиції М.В. Хроленко, тільки розвиток екологічної свідомості визначає поведінку людини, її діяльність, екологічну культуру. Через свідомість людина виявляє власне ставлення до свого середовища існування, здатна змінювати природу, пристосовувати її до власних потреб або сама пристосовується до навколишнього світу.

Загострення протиріч у взаємовідносинах суспільства і природи та погіршення екологічної ситуації в світі викликає тривогу, оскільки може призвести до катастрофічного порушення екологічної рівноваги. Вихід із даної ситуації вимагає суттєвих соціальних та економічних перетворень, об'єднання зусиль усього людства. Вагоме місце в гармонізації цих взаємовідносин може настати лише в результаті розвитку екологічної свідомості суспільства, а особливо підростаючого покоління. Тому велику увагу потрібно приділити формуванню екологічної свідомості вчителів початкової школи під час освітнього процесу у вищих навчальних закладах. Сучасний екологічний стан планети зумовив вирішення даної проблеми на рівні освіти та спричинив розширення і поглиблення методологічного підґрунтя в освітній практиці. Однак, не зважаючи на багаточисленні дослідження, неповною мірою висвітлено питання розвитку екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи у вищих навчальних закладах.

У дослідженнях екологічна свідомість розглядається з двох позицій. По-перше, це усвідомлено-психічне почуття власної відповідальності на основі набутого досвіду екологічного буття. По-друге, цей феномен являє собою духовно усталену відповідальність в системі «суспільство – природа» на основі досвіду екологічного буття суспільства. Отже, екологічна свідомість – це сукупність екологічних уявлень, знань, поглядів, переконань, емоцій, які відображають екологічні умови життя, відносини між людьми та природою в процесі регулювання системи «суспільство – природа», ставлення до природи, а також діяльність людини у навколишньому природному середовищі [6, с. 7].

Для екологічної свідомості властиві усі ознаки свідомої діяльності людини з тією особливістю, що вона ініційована екологічним змістом. Екологічна свідомість має трикомпонентну структуру [3, с. 79]: психічне відображення природного, соціального, штучного та внутрішнього середовища – когнітивний компонент; ставлення до цього середовища – емотивний компонент; саморефлексія та саморегуляція в навколишньому середовищі (стратегії та технології взаємодії) – поведінковий компонент.

Пізнавально-емоційний компонент включає основні пізнавальні процеси (відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уявлення), з допомогою яких майбутні вчителі початкової школи збагачують свої знання, та емоційно-вольову сферу. Інтелектуальна складова – це сукупність теоретичних положень, отриманих на основі зібраної та переробленої інформації про взаємодію суспільства і природи. Компонент спрямованості являє собою систему цінностей, ідеалів, установок, стереотипів, цілей, мотивів, що визначають загальну стратегію екологічної діяльності та поведінки. Діяльнісно-поведінкова складова виражає програму дій щодо реалізації попередніх компонентів [6, с. 8].

При формуванні екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи повинні враховуватись сучасні тенденції і запити суспільства. Відповідно до Державного стандарту початкової освіти навчаються перші та другі класи Нової української школи. Однією з ключових компетентностей є екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства. Такий підхід сприяє самореалізації особистості учня в житті, його соціальній адаптації, конструктивній суспільній діяльності і є умовою формування громадянина України, на що повинен звертати увагу сучасний вчитель початкової школи [2, с. 2].

У процесі екологічної освіти відбувається формування екологічної свідомості і пошук шляхів вирішення екологічних проблем. Саме екоосвіта, що спирається на національну культуру, формує основу духовності і моральності людини. На сьогоднішній день можна виокремити низку складових екологічної свідомості, зокрема такі: екологічні знання; екологічне мислення; екологічні переконання; екологічна відповідальність; екологічні почуття; екологічна поведінка та діяльність в навколишньому природному середовищі; потреби в спілкуванні з природою; екологічна позиція; екологічні уміння та навички.

Екологічна свідомість – це вищий рівень психічного відображення природного, штучного, соціального середовища та свого внутрішнього світу; рефлексія місця та ролі людини в екологічному світі, а також саморегуляція цього відображення. Розвиток екологічної свідомості можна забезпечити використовуючи психологічні принципи, а саме [4, с. 268]:

- рефлексія (усвідомлення і розширення) своїх знань про природні об'єкти, суб'єктивного ставлення і емпатії, особистісного смислу і способів взаємодії;
- ідентифікація (ототожнення себе з об'єктами природи);
- спілкування зі світом природи;
- діяльність (практична участь у видах екологічної роботи);
- моделювання в навчанні екологічних ситуацій, дій (екологічні ділові, імітаційні, сюжетні, рольові ігри);
- створення екологізуючого освітнього середовища (що сприяє формуванню екологічної свідомості особистості у відповідності з віковими особливостями розвитку).

Особливістю екологічної свідомості є те, що вона формується шляхом поступового пізнання природи, базуючись на принципах системності та нероздільного зв'язку теорії з практикою. Розвиток екологічної свідомості є актуальним на різних вікових етапах розвитку особистості. Проте, психологічні особливості молодших школярів такі як: здатність оволодівати теоретичними знаннями; їх безпосередня, природна допитливість; емоційна чутливість до

оточення, створюють найсприятливіші умови для екологічного виховання в освітньому процесі. Адже дитина здатна любити, захищати, насамперед, те, що розуміє, знає й може пояснити [1, с. 51].

Аналізуючи сучасний стан освіти та екологічну ситуацію, можна зробити висновок, що розвиток екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи у вищих навчальних закладах для збереження навколишнього середовища є важливою проблемою сьогодення. Адже результатом екологічної освіти та виховання є особистість дитини із сформованими екологічними компетентностями які формує вчитель в умовах Нової української школи за допомогою інтеграції знань для вирішення різного рівня проблем і завдань, що виникають у життєвих ситуаціях пов'язаних із збереженням довкілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власенко Н.О. Екологічна свідомість молодших школярів. *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті* : Зб. наук. праць [за заг. ред. / О.А. Федій, відпов. ред. Ю.Г. Павленко] / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : Видавець Шевченко Р.В., 2018. С. 45–54.
2. Державний стандарт початкової освіти Нової української школи [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
3. Львовичкіна А.М. Основи екологічної психології: Навч. посібник. К.: МАУП, 2004. 136 с.
4. Основи еколого-натуралістичної освіти : Науково-методичний посібник. – К., 2005. 490 с.
5. Ратушняк О.М. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи. *Методика початкового навчання і дошкільного виховання*. Зб. наук. праць. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2014. Вип. 16 (1–2014). С. 325–330.
6. Хроленко М.В. Формування екологічної свідомості майбутніх вчителів початкових класів: Автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.04. К.: 2007. 20 с.

Шкляєва Г. О.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

**ГЛОБАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНА СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Освіта виступає могутнім чинником розвитку людини, формування її духовної культури, інтелектуальних і творчих потенціалів майбутнього. Невідповідність індустріальної освітньої парадигми сучасним соціокультурним викликам вимагає від освітньої системи приведення теоретичних і методологічних засад підготовки майбутніх педагогів у відповідність з вимогами постіндустріального суспільства.

У цьому контексті слід звернути увагу на концепцію глобально-орієнтованої освіти, теоретичні положення якої поєднують загальнолюдський і локальний аспекти розвитку людства, філософське осмислення проблем сучасної цивілізації, культури й освіти, конкретні напрями реалізації гуманістичних ідей та можливості розвитку інноваційної діяльності. Відповідаючи соціокультурним потребам людства, ці ідеї розглядають світ як величезну глобальну общину, що існує у вигляді системи взаємозв'язків і взаємозалежностей, де благополуччя кожного залежить від благополуччя всіх [1,2,3].

Аналіз змісту теоретичних положень глобальної освіти дозволив виявити основні підходи до інноваційного перетворення педагогічної системи:

- холістський підхід – принципи цілісності, системності, глобальності;
- каузальний підхід – принципи проблемності, історичності;
- культурологічний підхід – принципи полікультурності, діалогу культур, толерантності [4,6].

Виходячи з того, що визначені підходи реалізуються у взаємозв'язку, єдності та взаємопроникненні, інтеграція навчального матеріалу виступає засобом усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків, цілісного сприйняття світу та загальнолюдських цінностей.

На думку професора Міжнародного інституту з проблем глобальної освіти Грема Пайка (Торонто), педагог глобальної освіти має володіти комплексом здібностей: мислити глобально; бачити світ у всій різноманітності, цікавитися іншими культурами; педагогічна діяльність завжди орієнтована на майбутнє; педагог використовує широкий спектр технологій викладання; зацікавлений у формуванні цілісної особистості; намагається досягти відповідності між способом подачі змісту та самим змістом; створює упевненість у своїх можливостях; виходить за рамки окремого предмету; підвищує свій професійний рівень [5].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що у підготовці майбутніх педагогів важливими є наступні характеристики: сприйнятливий до всього нового, толерантний, мобільний; чутливий, людяний, гуманний, уважний; відданий своїй справі, мотивований, енергійний; готовий до інноваційних змін; критично мислячий; удосконалюється впродовж всього життя.

Також можна відокремити й другорядні характеристики: педагог завжди в курсі того, що відбувається в світі, знайомий з іншими культурами; здатний

помічати взаємозв'язки; реалізовує принципи, які сам проповідує; здатний працювати в колективі; володіє почуттям гумору.

Особливість цілісності інноваційної педагогічної системи, її гуманістичний характер полягає, перш за все, в спільній практичній діяльності викладачів і студентів. Ця діяльність спрямована на вирішення глобальних проблем, об'єднує педагогів і студентів, наповнюючи їх взаємодію ціннісним змістом.

Отже, у процесі підготовки майбутніх педагогів, звертаємо увагу на організаторську діяльність, а саме:

- уміння здійснювати міжсуб'єктну взаємодію;
- володіння ефективними технологіями, які сприяють розвитку здібностей, умінь і визначені завданнями глобальної освіти;
- володіння технологією стимулювання рефлексії, самопізнання, формування позитивної «Я-концепції», відповідальності за свої дії та вчинки;
- володіння технологією розвитку емпатії;
- уміння формулювати і ставити конкретні цілі пізнавальної та соціально-культурної діяльності;
- уміння щодо науково-дослідної діяльності у поєднанні з практичною складовою з вирішення соціальних, економічних, екологічних і локальних проблем;
- уміння включати в навчально-виховний процес проблеми загальнолюдських цінностей;
- уміння організовувати спільну кооперативну діяльність.

Утворюючи складну структуру інноваційного потенціалу підготовки майбутніх педагогів, слід звернути увагу на комунікативну діяльність у вигляді:

- володіння здатністю до емпатії;
- уміння встановлювати контакт взаєморозуміння, сприяючі створенню творчої атмосфери, розкріпаченню студентів, вільному обміну думками, різними поглядами, формуванню терпимості до інших точок зору;
- уміння організовувати спілкування-діалог і полілог.

У цьому контексті зазначимо, що координована взаємодія інноваційних змін має починатися з модульних змін у змісті освіти, з пошуку оптимальних способів інтеграції змісту та його гуманізації, паралельно можуть здійснюватися процесуальні перетворення навчально-виховного процесу, а також відбиратися й апробуватися методики співробітництва, креативності, діалогічного спілкування. Особливістю інноваційного процесу глобально-орієнтованої освіти є інтеграція навчання з позанавчальною виховною роботою. Зазначимо, що великою заслугою педагогічних колективів є зміщення акцентів навчально-виховного процесу в сферу виховання, коли завдання розвитку відповідальності за свої дії і вчинки стає детермінуючою ідеєю, стимулюючою розвиток гуманного цілісного педагогічного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Freeman R. E. Organising Teams to Carry Out Global Education Projects // Promising Practices in Global Education: A Handbook with Case Studies / Ed. by R. E. Freeman. N.Y., 2010.
2. Global Education: From Thought to Action. Alexandria: ASCD, 2005.
3. Kniep W.M. Program Priorities and Organization // Next Steps in Global Education: A Handbook for Curriculum Development / Ed. by W.M. Kniep. N.Y.; The American Forum, 2007.
4. Kniep W.M. Social Studies Within a Global Education // Next Steps in Global Education: A Handbook for Curriculum Development / Ed. by W.M. Kniep. N.Y.: The American Forum, 2017.
5. Lamy S. L. Basic Skills for a World of Transition // Promising Practices in Global Education: A Handbook with Case Studies / Ed. by R.E. Freeman. N.Y., 2001.
6. Next Steps in Global Education: A Handbook for Curriculum Development / Ed. by W.M. Kniep. N.Y.: The American forum, 2007.
7. Promising Practices in Global Education: A Handbook with Case Studies / Ed. by R.E. Freeman. N.Y., 2000.
8. Tye B.B. Schooling in America Today, Potential for Global Education // Global Education: From Thought to Action. Alexandria: ASCD, 2003.

Іванов В. В.

*аспірант, кафедри психології
спеціальності 053 психологія*

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань*

Науковий керівник: Якимчук Б. А.

*кандидат психологічних наук,
доцент, декан факультету початкової освіти
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Соціально-економічні перетворення, які постійно відбуваються у суспільстві, ставлять нові вимоги до особистості сучасного фахівця. Все більшого значення для фахівця набуває здатність бути суб'єктом свого

професійного розвитку та самостійно знаходити вирішення соціально та професійно значущих проблем в умовах мінливої дійсності.

Проблема дослідження полягає у розбіжності між життєвими планами соціально-професійними, ціннісними орієнтаціями студентів педагогічних коледжів та особистісними рисами і можливостями їх адекватної реалізації в сучасних умовах розвитку держави.

Професійне становлення не зводиться до одномоментного акту вибору професії і не закінчується із завершенням професійної підготовки за обраною спеціальністю. Воно продовжується протягом усього професійного життя. Постійне уточнення свого місця у світі професій (або конкретній професії), осмислення своєї соціально-професійної ролі, ставлення до професійної праці, колективу і самої себе, стають важливими компонентами життя людини. Перед особистістю постійно виникають проблеми, що вимагають від неї визначення свого ставлення до професій, іноді аналізу і рефлексії власних професійних досягнень, ухвалення рішення про вибір професії чи її зміну, уточнення і корекції кар'єри, рішення інших професійно зумовлених питань [5].

Професійне становлення здійснюється впродовж всього професійного життя: особистість постійно рефлексує, переосмислює своє професійне буття і самостверджується в професії [5]. За Є.О. Климовим, існують два рівні професійного самовизначення:

- 1) гностичний (перебудова свідомості і самосвідомості);
- 2) практичний рівень (реальні зміни соціального статусу людини) [5].

Професійне становлення – це формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих та професійно важливих якостей і їх інтеграція, готовність до постійного професійного зростання, пошук оптимальних прийомів якісного і творчого виконання діяльності у відповідності до індивідуально-психологічних особливостей людини [4, с. 30]. У більшості авторів поняття "професійний розвиток" вживається в якості синонімічного до поняття "професійне становлення". На нашу думку, поняття "професійне становлення" є ширшим за "професійний розвиток", який можна вважати за основний, але не єдиний компонент професійного становлення фахівця. Заслужують уваги виділені Е.Ф. Зеєром [4] основні підходи до розуміння професійного становлення (розвитку) західними та російськими вченими.

Професійний розвиток вважається досить складним процесом, що має циклічний характер. Це означає, що людина не тільки удосконалює свої знання, вміння та навички, розвиває професійні здібності, але й може зазнавати й негативного впливу професійної діяльності, який призводить до появи різного роду деформацій і станів, що знижують не тільки її професійні успіхи, але й негативно виявляються й у "позапрофесійному" житті. У зв'язку з цим можна

говорити про висхідну (прогресивну) й низхідну (регресивну) стадії професійного розвитку [4, с. 249].

Сутність педагогічної діяльності полягає у неперервному процесі розв'язання вчителем нескінченного ряду педагогічних завдань, спрямованих на досягнення загальної мети – формування особистості учня, його світогляду, переконань, свідомості, поведінки. Загальновідомо, що педагогічна діяльність характеризується високими емоційними навантаженнями, регулярною перевтомою, постійними стресовими ситуаціями. Її відносять до найбільш емоційно напружених видів праці. На думку деяких дослідників, за ступенем напруженості навантаження вчителя є в середньому більшим, ніж у менеджерів і банкірів, генеральних директорів та президентів асоціацій (саме тих, хто безпосередньо працює з людьми). А за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВОЗ), коефіцієнт стресогенності педагогічної діяльності складає 7,2 бала (при максимальному коефіцієнті 10 балів – найбільша стресогенність), поступаючись за своїм негативним впливом на фізичне та психічне здоров'я людини тільки професіям шахтаря, хірурга, пілота цивільної авіації, міліціонера та наглядача у в'язниці.

Окремі дослідники виділяють чотири етапи у формуванні професійних здібностей у процесі оволодіння професією:

1. Вхідження в діяльність – учень освоює діяльність по інструкції, не маючи власного досвіду; система професійних здібностей ще не сформована, провідною професійно-важливою якістю (ПВЯ) є довгострокова пам'ять і ряд спеціальних ПВЯ, число яких дуже обмежене.

2. Первинна професіоналізація – по мірі надбання індивідуального досвіду відбувається розвиток провідних ПВЯ першого етапу; при цьому зростає роль тих професійних якостей, які відповідають за прийом інформації (їхній розвиток відбувається на базі ПВЯ першого етапу). Стабілізація – професійні здібності, що відповідають за прийом і переробку інформації, виступають на перший план, у той час як частина професійних здібностей випадає зі структур ПВЯ; при цьому дані якості в кількісному плані можуть залишатися на високому рівні; на цьому рівні діяльність починає реалізовуватися в індивідуальному способі її виконання; суб'єкт звертає більше уваги на прогнозування і планування діяльності щодо її виконавчої частини.

3. Вторинна професіоналізація – відбувається зміна ПВЯ, суб'єкт переходить від системи професійних здібностей, що реалізують діяльність до нагромадження професійного досвіду, до системи ПВЯ, заснованій на особистому досвіді. За А.К. Марковою, можна виділити такі рівні професіоналізму:

1) до професіоналізм (людина вже працює, але не має повного набору якостей справжнього професіонала);

2) професіоналізм (людина – професіонал, тобто стабільно працює і виконує усе, що від неї вимагається);

3) суперпрофесіоналізм (творчість, особистісний розвиток, вершина професійних досягнень);

4) непрофесіоналізм, псевдопрофесіоналізм (зовні досить активна діяльність, але при цьому людина або робить багато "браку" у роботі, або сама деградує як особистість);

5) післяпрофесіоналізм (людина може виявитися ""професіоналом у минулому", "екс-професіоналом", а може – наставником для інших фахівців).

Аналіз літератури виділив етапи освоєння професії:

1) адаптація до професії;

2) самоактуалізація в професії – пристосування людини до професії;

3) гармонізація з професією – людина легко виконує завдання за засвоєними технологіями (працює як би "граючи");

4) перетворення, збагачення своєї професії – справжня творчість припускає пошук нових, більш досконалих способів досягнення бажаного результату;

5) вільного володіння декількома професіями;

6) етап творчого самовизначення себе як особистості – прагнення реалізувати свою головну життєву ідею.

Що ж стимулює навчальну активність сучасних студентів? Насамперед, це бажання краще підготуватися до майбутньої професійної діяльності. Цей стимул визначила майже половина опитуваної студентської молоді. Практично на тому самому рівні (47%) студенти визначали, що мають інтерес до навчальних предметів, які викладаються. Саме тут міститься великий резерв розвитку навчальної активності сучасних студентів. Однак велику роль у цьому відіграє педагогічна майстерність викладачів. Саме вони можуть і повинні зацікавити студентів під час викладання різноманітних повчальних дисциплін.

Дуже важливим є те, що одним із основних факторів, що стимулюють навчання, називають почуття власної гідності (третє рангове місце -38% опитаних).

Розвитку вольових якостей в процесі професійного становлення студентів може сприяти проведення розроблених для цього тренінгів, популяризація та поширення спеціально підібраної літератури, інформування щодо застосування різних груп методів психічної саморегуляції тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акмеологія з основами психології кар'єри: навч.-метод. посібн. / О.М. Гавалешко (уклад.). Чернівці: Рута, 2004. 84 с.

2. Веремчук А.М. Умови формування професійної рефлексії майбутніх вчителів // Актуальні проблеми психології. – Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. / За ред. С.Д. Максименка. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2007. – Вип. 6. – С. 52 – 60.
3. Вітковська О.І. Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультації: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 21 с.
4. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебн. пособие. – 3–е изд., перераб. и доп. – М.: Академический Проект, Фонд «Мир», 2005. – 336 с.
5. Климов Е.А. Как выбирать профессию. – М.: Просвещение, 1990. – 159 с.
6. КОКУН О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця 19.00.07 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 1999. – 20 с.
7. Рибалка В.В. Психологія праці особистості: Навч.-метод. посіб. – К.-Кременчук: ПП Щербатих, 2006. – 76 с.
8. Табачек І.В. Формування та розвиток особистості сучасного вчителя: Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.10 / Інститут вищої освіти АПН України. – К., 2005. – 20 с.
9. Щербан Т.Д. Професійне становлення молодого вчителя як психологічна проблема: Автореф. дис. ...канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут психології АПН України. – К., 1995. – 24 с.
10. Яремчук С.В. Формування професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя: Автореф. дис... канд. психол. наук: 188 КОКУН О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця 19.00.07 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 1999. – 20 с.

Федорчук-Дусь Н. А.

*кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри психології,
педагогіки та фахових методик, викладач
Комунальний заклад вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського»
м. Бар*

Кузнецова Л. В.

*голова циклової комісії викладачів шкільної педагогіки,
психології та фахових методик, викладач
Комунальний заклад вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж*

ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТІВ У СТУДЕНТСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ

Постановка проблеми. Метою просвітницької діяльності сучасного закладу освіти та його виховного процесу зокрема є надання дітям та молоді допомоги в пізнанні і засвоєнні моральних та духовних цінностей, які відповідають стратегічній меті розвитку суспільства, забезпечують гармонію взаємин людини із соціальним та природнім середовищем [1, с. 4]. Ці гармонійні взаємини дитини з об'єктами та явищами навколишнього середовища, зокрема і шкільного колективу, мають бути позитивними, конструктивними і такими, що сприяють повноцінному формуванню особистості юного громадянина держави. Тому одним із основних завдань навчально-виховної діяльності є сьогодні утвердження високих ідеалів гуманістичної культури і демократичних взаємовідносин людей; створення гуманного і демократичного виховного середовища школи; сприяння становленню особистості в усіх її демократичних, гуманістичних, інтелектуальних і культурних проявах, а одним із основних напрямків виховання є забезпечення толерантної поведінки людини в соціальному середовищі, дотримання демократичних цінностей [1, с. 4].

Така державна позиція є особливо актуальною, оскільки шкільне життя сучасного закладу освіти, на жаль, не повністю відповідає вимогам гуманістичної педагогіки. Насамперед, це проявляється у численних конфліктах між учителями та учнями, які носять, якщо можна так сказати, «антигуманістичний» характер – і за своїм змістом, і за формою протікання і, врешті-решт, і за наслідками у процесі формування особистості школярів.

Поняття конфлікту не належить сьогодні якійсь одній галузі знань (науки) чи практики. Це соціальний феномен, що пронизує всі сфери людського соціуму, тому його й почали вивчати фахівці різних галузей науки. Сама ж конфліктологія (наука, що займається проблемою вирішення конфліктів) носить інтегративний характер і збагачується життєвим досвідом.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема конфліктології цікавила Анаксимандра, Геракліта, Фому Аквінського, Єрразма Роттердамського, Френсіса Бекона, Еммануїла Канта, Георга Гегеля, Людвіга Гумпловича, Георга Зіммеля. У психологічній науці дану проблему досліджували З.Фрейд, Густав Юнг, Ерік Берн, Ральф Дарендорф, М.Амстуті розвинув ідею «корисності» та «негативності» (некорисності) конфліктів. На кінець ХХ століття уже склалося сприйняття конфліктології як науки та практики. Її досліджували такі зарубіжні та вітчизняні науковці як М.І.Пірне, Е.Берн, А.А.Бодальов, Ф.М.Бородін, В.Ф.Калошин, М.С.Каган, І.І.Риданова,

А.В.Мудрик, С.Чернишов, М.М.Рибакова, В.А.Кан-Калик, О.В.Кубрак, В.О.Сухомлинський, Ш.Амонашвілі, А.С.Макаренко, І.М.Цимбалюк, тощо.

Результати даних наукових досліджень дають право зробити висновок про те, що конфлікт – це динаміка, джерело змін в суспільстві та особистісних стосунках. Тому найкраща стратегія, яка потрібна сучасному учителю в його професійній діяльності – «... це бути «на ти» з проблемами та конфліктами, не лякатися, а жити разом з ними, попереджуючи їх думкою, щоб вміло реагувати на їх причини і дати компетентні відповіді на питання «вирішити чи запобігти конфлікту» [3, с. 14].

Педагогічний конфлікт – конфлікт, що виникає в системі «вчитель-учні», подолання якого передбачає використання специфічних технологій [5, с. 135].

Сучасний педагог має бути обізнаний в деонтології сучасного шкільного конфлікту, який став невід'ємною частиною шкільного життя дитини і який має суттєвий і різнохарактерний вплив на навчально-виховний процес сучасної школи, формування особистості кожного його учасника. Тому у статті ми поставили за мету обґрунтувати на теоретичному рівні деонтологію сучасного шкільного конфлікту, висвітливши його психолого-педагогічні аспекти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для більш детального вивчення проблеми міжособистісних конфліктів нами було проведено дослідження серед студентів комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені М. Грушевського».

Для з'ясування наявності чи відсутності конфліктів у студентському житті та їх основних причин виникнення нами була проведена бесіда зі згаданими категоріями студентства. Результати виявилися наступними: 75% студентів другого курсу (16-17 р.) та 60% студентів бакалаврату (21-22 р.) у процесі здобуття освіти стикалися із конфліктами з викладацьким складом (конфлікти по вертикалі). Відсоткова різниця між ними може бути пов'язана із віковою зміною пріоритетів, рівнем інтелектуального розвитку.

Більше 50% студентів другого курсу та 80% студентів бакалаврату вказують також на поширеність конфліктів з одногрупниками, так званих конфліктів по горизонталі (студент – студент). Як вказують перші, причиною є бажання показати себе з якомога кращої сторони та боротьба за отримання похвали від викладача. Студенти бакалаврату, в свою чергу, вважають основною причиною виникнення такого типу конфлікту прагнення одногрупників до дружніх стосунків з викладачем. Також на основі спостережень можна виокремити важливі причини міжособистісних конфліктів, які негативно впливають на якість взаємодії між суб'єктами, – завищена самооцінка, невміння правильно висловити власну думку, спотворене сприйняття і розуміння ситуації.

Отже, підсумовуючи результати включеного спостереження, можна зазначити наступне: вертикальні конфлікти частіше виникають у студентів другого курсу, а горизонтальні – у студентів бакалаврату.

Наступним етапом дослідження було діагностування студентів другого курсу (майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, учителів початкових класів, музичного, образотворчого мистецтва) з використанням методик: діагностика шкали самооцінки (особистісної і ситуативної тривожності) Ч. Д. Спілбергера; діагностика на виявлення стратегій типової поведінки людини в конфліктній ситуації Томаса; особистісної агресивності і конфліктності Ільїна-Ковальова, агресивності Басса-Дарки.

Для з'ясування загальної картини конфліктності і агресивності студентів, нами був виведений середній показник усіх досліджуваних по кожній із субшкал методик.

Аналізуючи результати діагностики за методикою «Особистісна агресивність і конфліктність (Є. П. Ільїн і П. А. Ковальов)» [4, с. 18], нами з'ясовано, що показник загальної конфліктності студентів становить 59%. Показник позитивної агресивності суб'єктів на рівні 31%, негативної – 35%; рівень запальності характеру студентів становить 57%, безкомпромісності – 81%. Отримані результати дають підстави для зарахування їх до можливих причин високого рівня конфліктності студентів з педагогами.

У результаті діагностування за методикою «Шкала самооцінки Ч. Д. Спілбергера (особистісна і ситуативна тривожності)» [2, с. 106] було виявлено показник низького рівня реактивної тривожності, що становить 27 балів. Як бачимо, показник свідчить про низький рівень тривожності, але, по так званій, верхній межі. Не зважаючи на цей фактор, низький рівень ситуативної тривожності студентів все ж вимагає підвищення уваги до мотивів їх діяльності і підвищення почуття відповідальності.

Також було досліджено особистісну тривожність студентів, що характеризує їх стійку схильність сприймати велике коло ситуацій як загрозові, реагувати на такі ситуації станом тривоги. Як з'ясувалося, показник, що становить 47 балів, вказує на високий рівень тривожності респондентів.

Аналізуючи вищевикладене, робимо висновок, що значних відхилень показників ситуативної і особистісної тривожності студентів від помірного рівня не виявлено. Це дає підстави стверджувати, що більшості студентів притаманний оптимальний індивідуальний рівень так званої «корисної тривоги».

Опитувальник Басса-Дарки для діагностики агресивності і ворожих реакцій [6, с. 67] також показав неоднозначні результати. Порівнюючи отримані результати із даним методикою середнім показником (55%), бачимо, що вищим за нього є результати таких субшкал як образа, підозрілість, почуття провини, які становлять 61%, 59% та 74% відповідно.

Слід зауважити, що найвищим є показник по субшкалі почуття провини, яка трактується як переконання індивіда в тому, що він є поганою людиною, свідчить про наявність у нього каяття совісті (так звана «агресія усередину», яка шкодить здоров'ю). Індекс загальної агресивності респондентів, за результатами діагностики, становить 49%, індекс ворожості, у свою чергу, – 60%.

У результаті порівняння результатів діагностики стилів поведінки студентської молоді в конфліктних ситуаціях, яка проводилась за методикою Томаса [6, с. 77], було визначено переважаючим стиль ухилення в конфліктних ситуаціях – 29% респондентів. Можна висловити припущення про використання студентами цього стилю поведінки тоді, коли вони відчують себе неправими в ситуації або коли обговорюється проблема, життєво для них не дуже важлива.

Опрацьовуючи результати даної діагностики, бачимо, що стиль пристосування також має високі показники, близькі до домінантного. Високий показник за цим стилем показує, що в конфліктних ситуаціях студенти можуть діяти разом з іншими, але, не намагаються при цьому відстоювати власні інтереси. Можливо, вдаючись до цього стилю, вони є учасниками конфліктів по вертикалі, коли не можуть одержати перемоги, оскільки викладач має більші повноваження та виконує вищу соціальну роль.

Отже, проаналізувавши отримані результати, робимо висновок, що більшість студентів намагаються ухилитися від конфліктної ситуації, пристосуватися до опонента, але найменше всього – вдатися до суперництва.

Результати діагностування студентів другого курсу суттєво різняться між собою. У майбутніх учителів музичного та образотворчого мистецтва виявлено нижчий рівень конфліктності і агресивності, аніж у майбутніх учителів початкових класів та педагогів-вихователів закладів дошкільної освіти. Припускаємо, що ця різниця може пояснюватись, зокрема, позитивним впливом мистецтва на типове поведінку людини.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Загалом, вважаємо проблему конфліктності в студентському середовищі актуальною, такою, що активно вивчається сучасними науковцями із зосередженням особливої уваги на вивченні природи таких конфліктів. Результати проведених нами досліджень засвідчили, що усі студенти потребують організації діяльності з формування у них досвіду конструктивного вирішення конфліктів, результативність якого багато в чому залежить від дотримання низки педагогічних умов. Зокрема, – це створення комфортного психолого-педагогічного клімату в студентській групі, наповнення змісту підготовки студентів спеціальними знаннями про суть, структуру, функції конфлікту і механізми його конструктивного вирішення.

Важливою складовою є здійснення профілактичної роботи із запобігання конфліктів на основі використання різноманітних видів і методів психотерапії

(ігрових психотехнік, тренінгових психотехнологій, аутотренінгів, методів групової психотерапії тощо). Саме це і буде напрямком наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про виховання дітей та молоді»: Проект. Освіта України. 2004. №72, С. 4-6.
2. Козляковський П. А. Загальна психологія : навч. посібник : в 2 т. Миколаїв : вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. Т. II. 240 с.
3. Піре М.І. Деонтологія конфліктів та управління. Київ : УАДУ, 2001. 377 с.
4. Превенція агресивності та насилля в освітньому середовищі : метод. рекомендації / за ред. Я. В. Сухенко. Полтава : ПОІППО, 2011. 80 с.
5. Словарь по етике/ под ред. А.А. Гусейнова. М. : Политиздат, 1989. 350 с.
6. Шпалінський В. В., Помазан К. А. Психологія управління : навчальний посібник для керівників навчальних закладів, практичних психологів, вчителів та вихователів. Харків : Веста : видавництво «Ранок», 2002. 128 с.

Рожанська Л. Г.

*магістр психології, викладач психології,
викладач*

*Комунальний заклад вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського»,
м. Бар*

Потримай Н. С.

*викладач психолого-педагогічних
дисциплін, викладач
Комунальний заклад вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний
коледж імені Михайла Грушевського»,
м. Бар*

ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Гуманізм, як відомо, передбачає таке ставлення до людини, яке перейняте турботою про її благо, повагою до її гідності, людяності. В умовах реформування освіти в Україні особливо проникливо звучать слова К. Д. Ушинського про те, що найголовніше завжди залежатиме від особи

безпосереднього вихователя, що стоїть віч-на-віч з вихованцем [3, с. 41]. Формування творчої, самодостатньо реалізованої особистості майбутнього вчителя – головне завдання системи педагогічної освіти, розв'язання якого значною мірою залежить від викладача закладу вищої освіти. Він постає у ролі «вчителя вчителів», педагогічні діяння якого позначаються не лише на особі студента, а й опосередковано через діяльність майбутнього вчителя на особистостях дітей.

Гуманізація педагогічного процесу покликана подолати невиправданий дидактичний гегемонізм у вищій школі, за яким завдання навчання повністю подавляють завдання формування майбутнього вчителя перш за все як особистості. Результатом деперсоналізації і знеособлення навчання у педагогічному навчальному закладі є дипломований молодий вчитель, який успішно склав сотні екзаменів і заліків, але позбавлений творчої ініціативи і індивідуальності, зашарований педагогічними догмами і професійними стереотипами, невпевнений у собі і обтяжений внутрішньоособистісними конфліктами. Пройшовши «школу» моносуб'єктивного навчання, коли головною і неподільною діючою особою був викладач, студент засвоює досвід авторитарного педагогічного централізму, який, скоріш за все, складатиме основу моделі його майбутньої педагогічної поведінки.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць дослідників цієї проблеми (А. В. Барабанщиков, О. В. Бондаревська, М. М. Букач, О. Б. Гармаш, Т. В. Іванов, Н. О. Комар, С. С. Муцинов, О. П. Рудницька та інші) дає підставу стверджувати, що психологічна культура як спеціальне наукове поняття не є усталеним і потребує всебічного розгляду, оскільки являє собою стійку систему і, водночас, елемент її, особистісне утворення, діалектичну інтегровану єдність психологічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються у різноманітних видах професійної діяльності і спілкування, визначаючи характер і рівень останніх. Ця система є відкритою.

Як зазначає С. С. Вітвицька, ідеал її – педагог-інтелігент із досконалим рівнем сформованості психологічної культури – є постійним наближенням до ідеального «Я», нескінченним процесом самовдосконалення неповторної творчої індивідуальності [1, с. 14]

Л. Е. Орбан-Лембрик, характеризуючи творчу індивідуальність, зазначає, що її відрізняє усвідомлення своєї неповторності, унікальності у порівнянні з іншими індивідуальностями, чіткі цілі й мотиви власного саморозвитку, самоствердження та усвідомлення своєї компетентності, яку забезпечує система знань і умінь, переконань, самореалізація себе у певних видах діяльності, цілісність та гармонійна єдність індивідуальних властивостей, динамічність та неперервність саморозвитку, постійна робота над собою з метою зростання рівня

власної культури, усвідомлення власної значущості з метою самоствердження у суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із чинників гуманізації навчального процесу в педагогічному навчальному закладі є, на наш погляд, високий рівень загальної психологічної культури. Встановлено, що недостатній рівень психологічних знань є причиною багатьох помилок і упущень педагогів [4, с. 23]. Сюди відносяться і перебільшення ролі пам'яті у процесі навчання поряд з недооцінкою мислення, і недемократичний стиль спілкування, який є причиною різноманітних ускладнень у взаєминах з вихованцями, і наявність стереотипів у сприйманні та оцінюванні тих, хто навчається.

Зрозуміло, що психологічні знання викладача можуть існувати в різних формах: психологічна інформація, яка засвоєна ним протягом навчання в педагогічному навчальному закладі і шляхом самоосвіти; психологічна компетенція як особистісне надбання, яке виявляється в психологічних настановах і цінностях; втілення знань психологічних закономірностей і власної психологічної компетенції в повсякденне життя і педагогічну практику. Можна передбачити, що психологічна культура викладача реалізується, насамперед, у його взаєминах зі студентами. Через це, характер міжособистісних взаємин, які формуються у системі «студент-викладач», потрібно розглядати як один із критеріїв оцінки психологічної компетенції викладача, рівня усвідомленості, адекватності і дієвості його психологічних знань.

Про достатньо високий рівень психологічної культури викладачів педагогічного коледжу свідчать результати нашого дослідження про те, що цінність взаємин «студент-викладач» для педагогів суттєво вища (коефіцієнт регресії +0,12, рівень значущості = 0,05), ніж для студентів (+0,31). Викладачі мають потребу у спілкуванні зі студентами (91,2%), однак вони дуже часто не знаходять відгуку у студентів. Якщо ж воно ініціюється лише викладачем, то проходить малопродуктивно і не завжди досягає поставлених цілей через прояв відомих бар'єрів такого спілкування (неузгодженість цілей і інтересів суб'єктів спілкування; мотиваційно-ціннісна невідповідність; статусно-рольова відмінність; смисловий бар'єр тощо). Нормативність спілкування задається, зазвичай, викладачем, який репрезентує, перш за все, себе. Непокоїть те, що лише 23,7% викладачів усвідомлюють наявні труднощі і проблеми у взаєминах зі студентами, з них 72,2% усю вину за ці труднощі «покладають» виключно на студентів («Студенти безвідповідально ставляться до своїх обов'язків», «Не рахують з часом викладача», «Своєю поведінкою змушують робити зауваження під час занять» тощо). Лише окремі опитані викладачі (9,8%) висловлюють про взаємини зі студентами як двосторонній процес і труднощі пов'язують з обома суб'єктами взаємодії.

Слід зважити і на результати дослідження гуманістичних настанов викладачів і студентів педагогічного коледжу (обстеженням було охоплено 400 студентів і 38 викладачів) за допомогою модифікованого тесту А. Махрабієва, Н. Епштейна.

Таблиця 1

*Гуманістичні настанови викладачів і студентів педагогічного коледжу
(усереднені показники)*

Суб'єкти педагогічної взаємодії	Гуманістичні орієнтації і емпатійні тенденції	Середнє квадратичне відхилення
Студенти 1-го курсу	23,16	4,87
Студенти 2-го курсу	22,69	5,64
Студенти 3-го курсу	23,69	4,34
Студенти 4-го курсу	23,17	4,34
Викладачі	24,67	4,55

Як видно з таблиці, хоч індивідуальна варіація в показниках гуманістичних орієнтації і емпатичних тенденцій в усіх категоріях обстежуваних помітна (середнє квадратичне відхилення в межах 4,34 – 5,64), викладачі за цим критерієм суттєво не відрізняються від студентів (усереднений показник 24,67 балів). Якщо ж розглянути викладачів за рівнем прояву гуманістичних орієнтацій і емпатійних тенденцій, то високий рівень притаманний лише 14,5% педагогів. Натомість, 17,35 із них мають низький рівень, решта – середній. Все це позначається, на наш погляд, на характері взаємин у системі «студент-викладач».

Вибір діалогічної стратегії комунікативної взаємодії зі студентами визначається, насамперед, рівнем психологічної компетенції і загальної психологічної культури викладача. Вона повинна мати у своєму складі програму-мінімум: усвідомлення практичних завдань вищої педагогічної школи, які можуть розв'язуватися психологами і психологічними засобами; розуміння своєрідності психологічного аналізу вчинків і діяльності студентів; засвоєння знань про психологічні особливості студентського віку та науково-психологічні основи становлення особистості майбутнього вчителя протягом професійного його навчання; опанування науковими методами діагностики індивідуальних психологічних особливостей студента та показників його особистісного і професійного зростання; активізація самопізнання та професійно-педагогічного самовдосконалення тощо.

Психологічна компетенція викладача є передумовою високого рівня його професіоналізму і педагогічної майстерності за умови його цілеспрямованості і

активності, самостійності педагогічного мислення, реалізації запланованої програми професійно-педагогічної дії. Особливе значення має при цьому мотивація педагогічної діяльності і професійної самоосвіти і самовдосконалення.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, професійна діяльність викладача закладу вищої освіти передбачає наявності певних особистісних якостей, соціально-психологічних рис та властивостей, які прямо чи опосередковано пов'язані із психологічною культурою. Культура професійної діяльності викладача вищої школи допомагає йому у спілкуванні із студентською аудиторією та є умовою їх ефективної комунікації, співпраці.

На формування психологічної культури викладача закладу вищої освіти впливає низка чинників: вдумлива кадрова політика держави, освітній процес, який зі студентської лави формує спеціалістів та широкий спектр психологічних знань. Проте, одним із основних чинників формування психологічної культури є, на нашу думку, наявність самоповаги у викладача. Без самоповаги не може бути повноцінного контакту, що заснований на взаємній повазі, визнанні права кожного відстоювати свої погляди і думку, що не суперечать моральним принципам суспільства.

Особистість викладача – це стрижньовий, системо утворюючий блок професійної підготовки майбутніх педагогів. Викладач визначає характер цілей та завдань педагогічної діяльності. Від психологічної культури викладача значною мірою залежить ефективність освітнього професійного навчання. Саме тому психологічна культура є важливою сутнісною характеристикою, яка у поєднанні з іншими характерними ознаками, визначає унікальність та неповторність людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвіцька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник / С. С. Вітвіцька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 238 с.
2. Козиев В. Н. Психологическая компетенция учителя в контексте взаимоотношений учителя и учащихся / В. Н. Козиев // Профессиональные потребности учителя и психолого-педагогические знания : сб. науч. труд. – М. : НИИ обр. взр., 1989. – С. 41-45.
3. Ушинський К. Д. Твори : в 6-ти т. – К.: Рад. шк., 1952-1955. – Т.1. – 418 с.
4. Чепелева Н. В. Психологічна культура вчителя / Н. В. Чепелева // Психологія: зб. наук. праць. Вип.. 4/7. – К. : НПУ, 1999. – С. 22-26.

Кудряшова Т. І.

к.н.ф.с., доц., завідувач кафедри

теорії і методики фізичного виховання
Кременчуцький педагогічний
коледжу імені А. С. Макаренка
м. Кременчук
Кудряшов В. А.
завідувач фізичного виховання
Регіональний центр
професійно-технічної освіти № 1
м. Кременчук

ОЗДОРОВЧИЙ ТА ЛІКУВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БІГУ ЯК ВИДУ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ

На сучасному етапі розвитку освіти, коли знижується фізична активність учнівської та студентської молоді, що призводить до цілого ряду хвороб (гіпертонічної хвороби, ішемічної хвороби серця, ожиріння, порушення роботи внутрішніх органів) виникає необхідність залучення різних верств населення і молодь, зокрема, до регулярних самостійних занять фізичними вправами. Природне прагнення до фізичного вдосконалення, бажання поліпшити своє самопочуття, підвищити працездатність, позбутися захворювань приводили людей до масових занять фізичною культурою.

Дослідження показали, що одним із найефективніших навантажень є оздоровчий біг, що сприяє відновленню фізичного стану та здоров'я людини. Біг як засіб підвищення витривалості, працездатності і здоров'я людини в даний час набув широкого поширення в багатьох країнах світу. Широке поширення оздоровчого бігу пояснюється тим, що він є природним, звичним способом пересування людини, легко дозується, доступний особам різного віку і статі. Біг може проводитися в будь-яку погоду і в різні пори року, не вимагає спеціальних умов, місць, інвентарю для занять, може використовуватися як в групових, так і в індивідуальних заняттях, під керівництвом фахівця та самостійно. Водночас заняття оздоровчим бігом передбачає наявність у людини певного обсягу медико-біологічних знань, основ технічної підготовки. Вищезазначене актуалізує необхідність проведення просвітницької роботи та методичної підготовки широких верств населення, особливо серед людей, які не займаються, які думають займатися чи які тільки почали займатися оздоровчим бігом. Необхідно навчити їх здоровому способу життя, особистої гігієни, методичних прийомів проведення самостійних занять, ознайомити з найбільш характерними симптомами тренувальних перевантажень і порушень нормальної діяльності органів та систем.

Питання оздоровчого впливу бігу на організм людини висвітлено в дослідженнях Г. Гілмора [6, 7], В. Захарова [17], А. Купера [21], М. Федорова [25] та ін. Особливості організації тренувальних занять з оздоровчого бігу представлено в працях П. Губки [10], С. Душаніна [12, 13], В. Селуянова [23], Ю. Сисоєвої [24] та ін.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема теоретико-методичні засади використання бігу як засіб гігієни та лікувальної фізкультури здебільшого знаходить відображення у працях двадцятирічної давнини. Більш актуальні дослідження, зокрема вітчизняних авторів – В. Бобровника [3], В. Глухих [8], Л. Клочко [18], Л. Конової [19, 20] та ін. висвітлюють дане питання в контексті організації раціональної рухової активності як фактору зміцнення здоров'я та профілактики захворювань учнівської і студентської молоді і мають спорадичний характер.

Легка атлетика – один з найдоступніших і найпопулярніших видів масового спорту, який використовується різними верствами населення з метою оздоровлення, профілактики та лікування захворювань [16].

Якщо звернутися до назви «легка атлетика» то вона ґрунтується на зовнішньому враженні легкості виконання легкоатлетичних вправ у противагу важкій атлетиці. В таких країнах, як США, Англія, Австрія, Нова Зеландія, Франція, Румунія, країнах Південної Америки легку атлетику називають «атлетикою», або «вправами на доріжці і полі» [2, С. 5].

Легка атлетика практично базова дисципліна для всіх видів спорту. Всі види легкої атлетики (біг, стрибки та метання, ходьба) є складовою частиною багатьох фізичних вправ у окремих видах спорту (футбол, баскетбол, волейбол, гандбол, регбі) і навіть використовуються представниками інших спортивних спеціалізацій у навчально-тренувальній діяльності з метою розвитку основних фізичних здібностей.

Біг – основний вид легкої атлетики, а бігові види є основою всіх змагань у легкій атлетиці. Крім того, біг є складовою частиною багатьох легкоатлетичних вправ, таких як стрибки у довжину, висоту, з жердиною та потрійним, метання списа, гранати, м'яча [9, С. 8].

Змагання з бігу беруть свій початок ще з 776 року до нашої ери та були одним із найстаріших видів спорту, мали свої затвержені правила змагань. Вперше змагання з бігу були включені до програми найперших Олімпійських ігор сучасності 1896 року. Для бігунів найважливішими якостями є: здатність підтримувати високу швидкість на дистанції, витривалість (для середніх і довгих), швидкісна витривалість (для довгого спринту), реакція і тактичне мислення [1, С. 10].

Біг – природний спосіб пересування. Розрізняють: гладкий біг, естафетний біг, біг у природних умовах (крос), біг із перешкодами. Розрізняють декілька

різновидів бігу: гладкий (по доріжках стадіону), по пересічній місцевості (крос), з бар'єрами та іншими штучними перешкодами, естафетний біг [5, С. 122].

Охарактеризувавши біг як природний спосіб пересування і як вид легкої атлетики слід визначити оздоровчий та лікувальний потенціал бігу рухової активності та узагальнити медико-біологічні особливості організації лікувальних та рекреаційних занять з оздоровчого бігу.

Бажання поліпшити своє самопочуття, підвищити працездатність, позбутися хвороби, прагнення до фізичного вдосконалення сприяють залученню різних категорій населення до масових занять фізичною культурою, і зокрема бігом, і в тому числі учнівської молоді.

Пошуки найбільш ефективних фізичних вправ, за допомогою яких можна було б боротися в нашу епоху стресів за збереження і підвищення здоров'я, особливо це пов'язано з тим, що багато жителів великих міст ведуть малорухливий спосіб життя (стали менше рухатися, менше ходити пішки, частіше користуватися громадським транспортом), наслідком чого стало збільшення захворювань серцево-судинної системи привели до бігу, як універсальної вправи, що отримала назву «оздоровчий біг» [4].

Оздоровчий біг є найбільш простим і доступним (у технічному відношенні) видом циклічних вправ, а тому і наймасовішим. Одна з головних переваг цього виду спорту та рухової активності – доступність для всіх. Незалежно від статі, віку, матеріального положення, фізичної підготовки або статури, кожен може підібрати вид бігу «на смак».

Біг – це прискорена форма переміщення людини, яка характеризується коротким підкиданням тіла над опорою почергово кожною ногою [8, С. 13] характеризується різним впливом на організм залежно від характеру бігу. Повільний, довготривалий біг має оздоровче значення. Швидкий, спринтерський біг сприяє розвитку швидкісно-силових якостей; біг на середні та довгі дистанції розвиває витривалість; бар'єрний біг – спритність, високу координацію рухів. У процесі занять бігом виховуються вольові якості, вміння розраховувати свої сили, вміння долати перешкоди.

Як стверджують З. Лінник та Л. Богатько, до оздоровчого бігу відносяться: прискорена хода, «дрібнотливий біг», рівномірний біг в чергування з ходьбою, біг з перемінною швидкістю, повільний біг до 9 хв., повторний біг, кросовий біг до 15 хв. [22].

Узагальнюючи медико-біологічні особливості організації лікувальних та рекреаційних занять з оздоровчого бігу та за науковими даними слід зазначити дуже позитивний вплив, заняття з бігу на організм:

- знижує рівень холестерину в крові і цим сприяє профілактиці атеросклерозу [3, 11, 13];

- збільшує ударний об'єм серця, внаслідок збільшується просвіт судин серця і через декілька років практикування бігу їх просвіт стає більшим удвічі [3, 4, 14];

- покращує кровообіг у нижніх кінцівках за рахунок скорочень їхніх м'язів і активного проштовхування крові в напрямку до серця (м'язовий насос), що сприяє профілактиці варикозного розширення вен [5, 12];

- відповідно за 3 години повільного бігу підтюпцем витрачається 2100 кілокалорій. Таку кількість енергії людина розумової праці витрачає за добу. Отже, 3 години бігу на тиждень рівнозначні добовому голодуванню з втратою відповідної кількості маси тіла.

Вченими доведено, що регулярні заняття бігом впливають на всі системи організму, де відбуваються біохімічні, морфологічні та функціональні процеси, підвищується вміст у крові ендорфінів – речовин, що зменшують біль і викликають у людини позитивні емоції, збільшується сила, рухливість і врівноваженість нервових процесів [1, 6, 7, 15].

Регулярні заняття бігом зменшують частоту серцевих скорочень (ЧСС) у спокої. Зменшення ЧСС проходить у перші два-три роки занять, потім стабілізується [3, 8].

Біг збільшує функціональні можливості організму за рахунок підвищення адаптації серцево-судинної, дихальної та інших життєво важливих систем і органів людини; сприяє загартовуванню організму внаслідок тісного зв'язку з природними факторами зовнішнього середовища.

Таким чином, біг сприяє нейтралізації трьох основних чинників ризику серцево-судинних захворювань: підвищеного рівня холестерину в крові, гіпертонії і надмірної маси тіла. Виходить, що біг впливає бігу не тільки на фізичний стан людини допомагаючи боротися зі склерозом і з раком, але й впливає на настрій, психіку людини.

Науковцями розроблено існуючі програми оздоровчого бігу для осіб різного віку від 30 до 59 років. Так, програма занять оздоровчим бігом Р. Мотилянської і Л. Е. Єрусалимського (1985), де автори пропонують чотирьох етапне підвищення дозованого навантаження з поступовим переходом від ходьби до бігу. Програма занять оздоровчим бігом Ю. Фурмана (1987) використовує гімнастичні вправи (дихальні, загальнорозвиваючі, на розслаблення м'язів), біг і ходьбу [19, С. 72].

Заняття безперервним рівномірним бігом в різному темпі можуть вирішуватися такі завдання, як: а) зміцнення здоров'я; б) профілактика деяких захворювань; в) збереження і відновлення рухових функцій; г) загальна працездатність; д) підвищення витривалості; е) формування рухових навичок. Всі ці завдання необхідні в повсякденному трудовому житті, виховання звички

до систематичних занять фізичними вправами як засобу організації вільного часу, активного відпочинку та продовження творчого довголіття людини [6].

Висновки. Аналіз наукової літератури засвідчив, що оздоровчий біг має корисні властивості, які важко відтворити якими-небудь іншими видами фізичного навантаження. У першу чергу, оздоровчий біг впливає на серцево-судинну систему, особливо на рівні дрібних судин, корисний тим, що залучає до роботи всі органи і системи організму - дихальну, серцево-судинну і м'язову, дає значне навантаження на опорно-руховий апарат, суглоби, зв'язки, сухожилля, хребет. Велике значення оздоровчий бігу має для функціонального і гармонійного розвитку організму, зміцнення здоров'я і підвищення загальної, спеціально-навчальної і спортивної працездатності дітей і підлітків. А в зрілому та похилому віці біг є засобом фізичної підготовки, підвищення працездатності, зміцнення здоров'я і профілактики деяких захворювань, засобом активного відпочинку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюшенко О. Ф. Легка атлетика: навчальний посібник для студентів факультетів фізичної культури. Черкаси : БРАМА-ІСУЕП, 2000. 316 с.
2. Ахметов Р. Ф., Максименко Р. Ф., Кутек Т. Б. Легка атлетика: Підручник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 340 с.
3. Бобровник В. І, Поліщук В. Д., Козлова О. К., Фомін С. К. Оздоровчий біг і ходьба – універсальні засоби рухової активності [текст]. *Збірник наукових праць «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту»*. ХДАДМ (ХХПІ). Харків : 2006. №1. С. 4–9.
4. Вірт В. І. Методична розробка «Оздоровчий біг – одна із ланок вирішення проблеми малорухливості учнів ліцею». URL: <https://mykolaivpl.org/metodrozrobka/173-metodychna-rozrobka-ozdorovchyi-bih-odna-iz-lanok-vyrishennia-problemy-malorukhlyvosti-uchniv-itseiu.html> (дата звернення: 15.11.2019).
5. Волков В. М., Мильнер В. М. Бег и здоровье. Москва : Физкультура и спорт, 1996. С. 122–127.
6. Гилмор Г. Бег ради жизни. Москва : «КСП», 1995. С. 3–116.
7. Гилмор Г. Бег ради жизни. Москва : Физкультура и спорт, 1970. 112 с.
8. Глухих В. І., Сиромятников М. М. Рациональна рухова активність як фактор зміцнення здоров'я та профілактики захворювань студентів : навчально-методичний посібник. Запоріжжя : ЗДМУ, 2013. 51 с.
9. Гогін О. В. Легка атлетика: курс лекцій. Харків : ХДПУ ім. Г. С. Сковороди «ОВС», 2001. 112 с.

10. Губка П. И. Оптимальные тренировочные режимы в оздоровительном беге для мужчин различных профессиональных групп: автореф. дис. ... канд. пед. наук : / Гос. центр. институт физкультуры. Москва, 1988. 22 с.
11. Демб А. Г., Земцевекий А. Г. Спортивная кардиология : руководство для врачей. Ленинград : Медицина, 1989. 460 с.
12. Душанин С. А., Иващенко С. А., Пирогова Є. А. Тренировочные программы для здоровья. Киев : Здоровье, 1995. 76 с.
13. Душанин С. А., Пирогова О. Я., Иващенко Л. Я. Оздоровчий біг. Київ : Здоров'я, 1982. 128 с.
14. Євсєєв Л. Г., Павлов В. І., Дідик Т. М. Словник основних термінів та понять з теорії і методики викладання легкої атлетики : навчальний посібник для студентів пед. університетів. 2-е вид. допрацьов. і доп. Вінниця : ВДПУ, 2007. 102 с.
15. Завьялов Н. Д., Засим Н. Н. Методика организации занятий оздоровительным бегом : методические рекомендации. Брест : БрГУ, 2017. 29 с.
16. Загальні відомості про легку атлетику. URL: <https://mylifespport.ru/text.php?id=109> (дата звернення: 15.11.2019).
17. Захаров В. Доза омоложения. Оздоровительный бег. Как избежать болезней. Москва : "КСП", 1995. С. 216–222.
18. Клочко Л. И. Положительное влияние оздоровительного бега на физиологическое состояние человеческого организма. *Науковий журнал «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту»*. 2007. №1. С. 50–54.
19. Конова Л. А. Вплив бігу на здоров'я студентів, що самостійно займаються оздоровчим бігом. *Науковий журнал «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту»*. 2010. № 6. С. 70–74.
20. Конова Л. А. Оздоровчі ходьба і біг – універсальні засоби рухової активності. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-04/11kla0ia.pdf> (дата звернення: 10.12.2019).
21. Купер К. Аэробика для хорошего самочувствия. Москва : Физкультура и спорт, 1987. 190 с.
22. Лінник З., Богатько Л. Теоретичні відомості з даного розділу програми. Значення оздоровчого бігу для функціонування серцево-судинної, дихальної та м'язової систем URL: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/4424> (дата звернення: 12.12.2019).
23. Селуянов В. Н. Технология оздоровительной физической культуры. Москва : Спорт Академия пресс, 2001. 172 с.
24. Сысоев Ю. В. Мотивы занятий оздоровительным бегом. *Науковий журнал «Теория и практика физической культуры»*. 1997. № 5. С. 44.

25. Федоров Н. С., Федоров А. С. Оздоровительный и лечебный бег трусцой. Симферополь : Сонат, 1997. 208 с.

Курок Р. О.

*кандидат юридичних наук,
доцент спеціальної кафедри
Національна академія СБ України
м. Київ*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, спрямовані на входження до європейського співтовариства, підписання Болонської декларації, вимагають подальшого реформування системи вищої освіти. Метою цього процесу є підготовка висококваліфікованого компетентного фахівця з ґрунтовними знаннями, інноваційним мисленням, здатного швидко та ефективно вирішувати складні завдання майбутньої професійної діяльності. Зазначене обумовлює необхідність перегляду усталених підходів до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, впровадження новітніх методик та інноваційних технологій навчання, зміни ролі викладача та підвищення мобільності здобувача вищої освіти. Зміст цієї діяльності має полягати не в удосконаленні організації і провадження освітнього процесу вишу, а в досягненні нового, якісного рівня функціонування системи вищої освіти зі зміною концептуальних засад її розвитку.

Тому впровадження компетентісного підходу у фахову підготовку здобувачів вищої освіти є вкрай актуальним. Це відповідатиме сучасним вимогам до якості вищої освіти та сприятиме фокусуванню освітнього процесу не на обсязі знань та вмінь, отриманих здобувачем вищої освіти, а на результатах його навчання (сформованих компетентностях) та здатності ефективно виконувати завдання майбутньої професійної діяльності.

Поняття “компетентісна освіта” (Competency-Based Education) виникло у США наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ століття з огляду на вимоги бізнесу і підприємництва до випускників закладів вищої освіти. Підґрунтям цих вимог стали невпевненість і брак досвіду інтегрування та застосування знань у процесі прийняття рішень у конкретних ситуаціях. Проте не у США, а у Великій Британії концепція компетентісно орієнтованої освіти з 1986 року була взята за основу національної системи кваліфікаційних стандартів і отримала офіційну підтримку керівництва [1, с. 203].

Незважаючи на достатню увагу науковців до дослідження положень компетентнісного підходу, на сьогодні у вітчизняній педагогічній науці все ще відсутні єдині підходи до трактування цього поняття та визначення його змісту. Підтвердженням цього є різне тлумачення вченими його сутності. Так, В. Радкевич визначає компетентнісний підхід як метод моделювання результатів професійної освіти і навчання та їх представлення у вигляді норм якості підготовки кваліфікованих робітників [2, с. 10]; О. Дубасенюк – як інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури, досвіду фахової діяльності та творчості, що конкретизується в певній системі знань, умінь, готовності до професійного вирішення поставлених завдань та проблем [3, с. 18]; О. Красильникова – як спрямованість освітнього процесу на здобуття, розвиток та вдосконалення компетенцій та компетентності [4, с. 149]; О. Лебедев – як сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, відбору змісту освіти, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів [5, с. 4].

Солідаризуємося з думкою О. Кошука, який у своїй науковій роботі, спираючись на аналіз напрацювань вітчизняних учених, визначає компетентнісний підхід як “спрямованість освітнього процесу на формування компетентностей особистості, результатом якого є сформована загальна компетентність людини – сукупність інтегрованих здатностей особистості, які дозволяють здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв’язуючи відповідні проблеми у різних сферах життя та сприяють досягненню успіху” [6, с. 106–107].

Основною ідеєю впровадження компетентнісного підходу є зміна вектору освітнього процесу з накопичення знань, умінь і навичок у напрямі формування й розвитку в здобувачів вищої освіти спроможності застосовувати їх у практичній площині. Це потребує зміни моделі професійної діяльності педагога та особи, яку навчають. Зокрема, функції викладача суттєво розширюються: із суто інформаційного аспекту (передавання знань) до організації освітньої діяльності, від пасивного засвоєння навчального матеріалу до активної дослідницької діяльності, здебільшого самостійної. Підвищуються також вимоги й до форм і методів освітньої діяльності, які повинні сприяти якісному формуванню відповідних компетентностей у здобувачів вищої освіти.

Зазначимо, що компетентнісний підхід не повинен протиставлятися традиційному знаннєвому підходу, а навпаки, суттєво його розширювати шляхом упровадження особистісно орієнтованих та інноваційних технологій навчання. Це сприятиме формуванню розвиненої самодостатньої особистості з життєвими і професійними компетентностями, що відповідають сучасним викликам суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плахотнюк О., Безносюк О. Компетентнісний підхід у ВНЗ: проблеми та перспективи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2013. Випуск 121 (II). С. 202–207. URL: [http://irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?C21com=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nz_p_2013_121\(2\)_49.pdf](http://irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?C21com=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nz_p_2013_121(2)_49.pdf) (дата звернення: 14.02.2020).
2. Радкевич В. О. Компетентнісний підхід до забезпечення якості професійної освіти і навчання. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали звітної науково-практичної конференції* (м. Київ, 29 березня 2012 р.). Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. Київ: ІІТО НАПН України, 2012. Т. 1. С. 5–12.
3. Дубасенюк О.А. Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 114 с.
4. Красильникова О. Компетентнісний підхід як основа філософії освіти. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 1. С. 147–156. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2018/01/14.pdf> (дата звернення: 15.02.2020).
5. Лебедев О. Е. Компетентностный подход в образовании. *Школьные технологии*. 2004. № 5. С. 3–11.
6. Кошук О. Б. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців із агроінженерії : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2019. 676 с.

Грибович Є. С.

*голова циклової комісії садово-паркового господарства
викладач першої категорії
Лубенський лісотехнічний коледж
м. Лубни*

Дем'яненко О. І.

*викладач вищої категорії циклової комісії лісового господарства
Лубенський лісотехнічний коледж
м. Лубни*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ

Ефективність виховання залежить від ставлення особистості до навколишньої дійсності взагалі та до спрямованих на неї педагогічних впливів зокрема. Виникає закономірна необхідність цілеспрямованого, усвідомленого підходу до психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку

студентів, що дасть змогу забезпечити переведення існуючих освітніх систем у якісно новий стан, оптимізувати їх зміст, ефективно проводити управління навчально-виховними процесом. Особистісно-розвивальний підхід потребує нових теоретичних досліджень та створення інноваційних психолого-педагогічних технологій і цілісних систем, що забезпечать повноцінний розвиток кожного вихованця у контексті реалізації мети національного виховання та соціально-культурного розвитку особистості студента. З точки зору такого підходу кожний вихованець має розглядатися в комплексній системі фізичного, психічного, соціального й духовного розвитку і ставати його суб'єктом. Все це зумовлює необхідність організації діяльності закладів освіти України на принципах гуманістичної педагогіки співробітництва, партнерства, співтворчості. Відповідно йдеться про перехід від навчально-дисциплінарної моделі організації педагогічного процесу до моделі особистісно-розвивальної, за якої кожна особистість студента розглядається як творча індивідуальність.

Освіта завжди пов'язана із самовизначенням особистості; вона являє собою постійний, важкий і тернистий шлях, що веде від повного підкорення чужій думці до самовизначення. Завдяки освіті індивід перетворюється на ціннісну особистість у повному розумінні цього слова. Звідси маємо підставу визначити феномен виховання, як перетворювальну діяльність педагогів-вихователів, котра спрямовується на зміну свідомості, світогляду, психології, ціннісних орієнтацій, знань і способів діяльності особистості, що сприяють її якісному зростанню і вдосконаленню.

Виховання передбачає зміщення акцентів ініціативи від вихователя через партнерство до самовиховання, коли виникає ініціатива вихованця, що відбувається завдяки акту самовиховання. Основний сенс застосування психолого-педагогічних технологій у системі освіти – це внесення соціальних змін у зміст і напрями розвитку особистості, реформування індивідуальності кожного студента. Психолого-педагогічна технологія – це послідовний і безперервний рух, взаємозв'язок освітніх компонентів, етапів навчально-виховного процесу і дій його учасників.

Технології психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку студента – це складна багаторівнева система, що містить сукупність освітніх компонентів, які тісно взаємопов'язані між собою і розкривають послідовність і характер взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу (педагогів, студентів, батьків). Ця цілісна навчально-виховна система включає в себе дев'ять взаємодоповнювальних наукомістких технологій: комплексну психолого-педагогічну діагностику; системно-кореляційний аналіз і прогнозування особистісного розвитку студента; конструювання задач особистісного розвитку; програмування навчальних і навчально-виховних програм з предметно орієнтованим змістом; моделювання сюжетної лінії

проектів з проблемно-цільовим змістом; планування реалізації навчально-виховних проектів з особистісно орієнтованим змістом; творення сценаріїв занять і виховних заходів з особистісно розвивальним змістом; реалізація особистісно розвивального змісту; моніторинг особистісного розвитку студентів [2].

Основні завдання, що витікають з цілісної структурно-компонентної моделі системи проектного управління освітнім процесом: забезпечення оптимальних умов для ефективної організації цілеспрямованого конструктивного розвитку особистості студента; організація енергоінформаційного простору; включення кожного студента у систему різноманітних видів діяльності; регулювання й корекція спілкування за результатами координатно-соціограмного аналізу колективу групи у процесі розгортання основних видів діяльності; стимулювання активності вихованців до дій; корекція індивідуальних внутрішніх чи зовнішніх проблем, що пов'язані з фізичним, психічним, соціальним і духовним здоров'ям особистості студента, успішним просуванням у навчанні, у прийнятті освітніх правил, норм, ефективною діловою та міжсуб'єктною комунікацією, самопізнанням, самооцінкою, самовизначенням та самореалізацією особистості [2].

На сучасному етапі розвитку суспільства, соціальні вимоги до освітнього закладу змінилися. Зараз ми виховуємо дітей ХХІ століття, дітей більш здібних, ніж 20-30 років тому. Сьогоднішній день – інший час, в якому живуть діти. Для них майбутнє ще далеко. Діти живуть сьогоднішнім. Життя їх динамічне, як і життя суспільства. Коледж покликаний виховувати людину – перспективну, ділову, ініціативну, здатну поєднати практику та теорію. Динамічний розвиток суспільства вимагає формування не стільки соціально типової, скільки яскраво індивідуальної особистості, що дозволяє залишатися в соціумі, який швидко змінюється. Саме освіта є основним чинником випереджальних змін [1, с. 9].

Сучасна освіта орієнтує особистість на глибинне осмислення своєї життєдіяльності і творчий підхід до самореалізації. Освітній заклад сьогодні, це той який не навчає, а керує знаннями. В ньому відбуваються процеси розвитку уявлення про життя як безкінечний творчий процес, який залежить від самої людини. Тому, перед викладачем стоїть не менш важливе завдання: як навчити і виховати людину з відповідним ставленням, поведінкою, здатністю жити в кращому світі [4, с. 122].

На особистісний розвиток студента безпосередній вплив має викладач. Педагог є організатором освітнього процесу, який знаходиться в постійному пошуку шляхів удосконалення освіти, заохочує студентів до творчої діяльності. Саме за допомогою особистісних рис педагога інформація певним чином передається студенту. Роль викладача в групі складається не тільки в організації власної активності студентів, а й в керуванні цією активністю. Викладач сам має

бути постійно і безмежно активним. Найважливіше в педагогічній праці – це знання сутності дитини. З дитинства дитина прагне бути схожою на когось. Вона наслідує не «будь-кого», а того, кого вона поважає, любить. При всьому розвитку прогресу ми платимо високу ціну за новомодні засоби зв'язків і розваг дітей, але діти не соціалізовані. Вони не вміють розмовляти один з одним, знайомитися, спілкуватися, грати в командні ігри. Діти дуже легко закохуються в людину, але утримати таку любов надто тяжко: їм потрібна взаємність [2].

Для активної соціалізації багатьох дітей, важливим є досягнення успіху та самореалізація в різних видах діяльності. Це сприяє формуванню життєвих навичок вихованців завдяки спільним діям і спостереженню за поведінкою інших. Кожен викладач має використовувати нестандартні підходи до розкриття власних можливостей студентів, розвивати в них впевненість, готувати їх до змін в суспільстві. І саме викладач мусить формувати адаптовану до сучасних вимог особистість, соціально зрілу, різнобічно розвинену [5].

Особистісно-орієнтоване виховання – це не система організованих, жорстко нормованих впливів педагога на дитину, що ігнорують її волевиявлення і призводять до психологічного тиску на неї. В основі цієї виховної моделі – педагогічна дія заклику до особистісної взаємодії; заклику, який базується на милосердному ставленні вихователя до вихованця. Основним шляхом духовного виховання особистості має стати залучення її до світу культури, науки і мистецтва, яке ґрунтується тільки на раціональній основі й здатне розкрити кожному вихованцю велич пізнавальної і трудової діяльності людини, ні з чим незрівнянне почуття душевної особистості, співпричетності з іншими людьми, виключність і неповторність кожної людини, здатне стати основою для творчої самореалізації і самовиховання особистості [3]. Особистісно-орієнтована модель виховання ставить собі за мету розкриття й розвиток індивідуальності кожної дитини на основі, формування базису її особистісної культури.

Сьогодні у коледжах навчально-виховний процес із вивчення освітніх дисциплін повинен носити гуманістичний характер та бути спрямований на особистісний саморозвиток. Гуманістична парадигма освітнього процесу передбачає розвиток і реалізацію природного потенціалу студента через пошук внутрішніх резервів саморозвитку. Питання саморозвитку студентів коледжів під час вивчення природничих дисциплін виступає синтезатором багатьох питань, які виникають через необхідність системних змін у загальноосвітній підготовці фахівців та базуються на необхідності формувати нові якості та уміння, що безпосередньо спрямовані на саморозвиток. Саморозвиток підвищує ефективність навчальної діяльності студентів, їх прагнення до самореалізації, формує високі пізнавальні та творчі потреби, а тому у кожного студента розширюється загальнокультурний рівень та продуктивною стає особистісна самореалізація. Цього можна досягти шляхом упровадження в навчальний

процес нової педагогічної технології, основа якої розуміння, активний діалог, самоуправління, взаєморозуміння, які передбачають суб'єкт-суб'єктивні взаємини між педагогами та вихованцями.

Ми повинні пам'ятати, що наші сьгоднішні вихованці не звичайні слухачі на заняттях гуртка або творчого об'єднання, чи спостерігачі під час проведення виховного заходу, вони – наші партнери. Тому тільки лише шляхом плідної співпраці можна мати позитивні результати. А саме головне потрібно зробити все для того, щоб в навчально-виховному процесі не було дрібниць, і вимоги до нього повинні бути єдині. А це можливо, коли наші вихованці з радістю відвідують заняття, коли робота в них спрямована на досягнення спільної мети і мети кожного, коли всі працюють творчо, беруть активну участь у суспільному житті навчального закладу.

Велику роль і вплив на розвиток особистості вихованця мають особистий приклад кожного викладача. Тому кожному із нас потрібно працювати над собою, підвищувати свій інтелектуальний і професійний рівень, бути на вістрі подій, знайомитись з новинками фахової та педагогічної літератури, а також з прогресивними формами і методами навчально-виховного процесу, які існують в Україні та за її межами, брати участь у науково-практичних конференціях, конкурсах. Варто відвідувати разом із своїми вихованцями театри і музеї, прагнути завжди і в усьому бути цікавими людьми, і тоді наші учні потягнуться до нас, а ми з упевненістю зможемо сказати, що наші вихованці будуть культурними і вихованими людьми. І щоб досягти цієї мети ми повинні покласти в основу своєї роботи такі принципи навчально-виховного процесу: гуманізації; інтеграції; цілісності; творчої діяльності; індивідуального підходу. Ці принципи, як ніякі інші, можуть допомогти нашим вихованцям постійно вдосконалюватись, працювати над собою, шукати творчі шляхи самовдосконалення, постійно збагачувати свій світогляд.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарицька В.Г. Школа і погляд у майбутнє [Текст]: Збірник творчих проєктів. Донецьк: Витоки, 2009. 9 с.
2. Карамушка Л.М. Психологічні основи управління змінами в освітніх організаціях: Навчально-методичний посібник. Біла Церква: КОІПОПК, 2008. 76 с.
3. Киричук О.В. Основи психології: Підручник / за заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. Вид. 6-те, стереотип. К.: Либідь, 2006. 632 с.
4. Лукіна Т.О. Сутність категорії якості освіти в умовах реформування освітньої галузі: Збірник наукових праць. НАДУ. 2003. №2. с. 122.

5. Татенко В.О. Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології. *Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії* / за заг. ред. В.О. Татенка. К.: Либідь, 2006. 360 с.

Земка О. В.

*кандидат педагогічних наук,
викладач Професійно-педагогічного коледжу
Глухівський НПУ ім. О. Довженка,
м. Глухів*

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК НАГАЛЬНА ВИМОГА СУСПІЛЬСТВА

З переходом української економіки на ринкові відносини концептуально змінюються вимоги суспільства до професійних якостей і здатностей майбутніх фахівців. До комплексу специфічних професійних знань і умінь додаються здатності ефективної роботи в команді, планування, вирішення проблем, прийняття відповідальних рішень, лідерські риси, підприємницька поведінка, організаційне бачення та комунікативні навички.

Конкурентоспроможність у ринкових умовах передбачає значний обсяг фізичної, духовної та творчої енергії і насамперед розвинуте економічне мислення як важливий чинник формування вмінь і навичок осмислення нових економічних інститутів у їхньому тісному взаємозв'язку. Розвинуте економічне мислення дає можливість аналізувати економічні явища і процеси, прогнозувати їхній розвиток, робити аргументовані висновки, створювати власну модель економічної поведінки.

Необхідність формування економічного мислення молоді викликана переорієнтацією суспільної свідомості в умовах трансформації соціально-економічних устоїв. Упродовж багатьох років функціонування планової економіки система національної освіти була спрямована на підготовку найманих робітників у різних галузях виробничої сфери, проте ринкові відносини диктують нові вимоги до підготовки сучасних суб'єктів господарювання, які докорінно відрізняються від працівників на бюджетних підприємствах, зокрема ставленням до економічних ресурсів та кінцевого продукту [1, с. 24].

Потреби сучасного ринку праці орієнтують освітян на економічну підготовку майбутніх продуцентів матеріальних і нематеріальних цінностей як невід'ємну складову процесу формування всебічно розвинутої особистості. Основи економічної компетентності починають закладатися з дошкільного та молодшого шкільного віку. Тому розвиток економічного мислення вихованців є одним з провідних педагогічних завдань на будь-якому

рівні освіти. Але ефективність розв'язання поставлених задач безпосередньо залежить від рівня компетентності самих педагогів, що актуалізує питання формування економічного мислення у здобувачів освіти в педагогічних закладах вищої та фахової передвищої освіти.

Науковці розглядають економічне мислення як найважливіший особистісний аспект соціоекономічної культури, який взаємодіє з когнітивним (системою соціально-економічних знань, умінь і навичок) і ціннісним компонентами культури, економічною та соціальною поведінкою людини. Широту, гнучкість, критичність, цілеспрямованість економічного мислення можна вважати сформованими в учнів, якщо вони вміють аналізувати умови і цілі при виборі моделей і стратегій у певній економічній ситуації, у будь-який момент процесу мислення можуть систематизувати наявну інформацію за достовірністю, повнотою, доступністю та доповнити її, вміють скласти узагальнений план досягнення мети із застосуванням необхідних розумових операцій, здатні визначати правильність та ефективність отриманого результату [20].

Орієнтація майбутніх фахівців на цінності конкретного способу життя може бути успішною лише в тому випадку, якщо попередньо в їх свідомість закладатимуться зрозумілі економічні норми загальнолюдського значення в умовах існуючих ринкових відносин. Економічна свідомість молоді синтезує знання, отримані в школі, від батьків, із засобів масової інформації та з власного досвіду. Економічне мислення не варто розглядати як механічне відображення у свідомості об'єктивної реальності, в процесі його формування важливо враховувати суб'єктивний чинник.

Об'єктом економічного мислення в майбутніх педагогів насамперед є система ринкових відносин на мікро- і макро- рівнях, зокрема раціональна поведінка споживачів і виробників, основи функціонування системи взаємозв'язків між секторами національної економіки, явища безробіття та інфляції. Економічне мислення безпосередньо пов'язане з потребами та інтересами людей. Усвідомлені потреби й інтереси служать основними стимулами цілеспрямованої економічної діяльності, пронизуючи всю сукупність економічних відносин, вони обумовлюють і функціонування економічного мислення, його структурних елементів. Мисленнєва діяльність у цьому випадку спрямована на пізнання основоположної, базисної сфери суспільства, що дозволить використати наявні економічні знання, уміння, якості, здатності для практичної реалізації в мінливому ринковому середовищі.

Методологія розвитку економічного мислення ґрунтується на знанні сутності цього феномену, сучасних положеннях психофізіологічної теорії побудови складно координованих дій, які розкривають зміст, структуру, динаміку основних аспектів процесу пізнання і становлять теоретичну базу для

розробки нових педагогічних підходів. Серед методів теоретичного пізнання в контексті досліджуваної проблеми виокремлюємо аналіз і синтез емпіричного матеріалу, індукцію та дедукцію, встановлення аналогій, абстрагування, екстраполяцію, моделювання, узагальнення.

Особливу увагу слід приділити проєктній технології, спрямованій на осмислення самостійно добутої інформації через призму освоєння нових способів людської діяльності в соціокультурному середовищі. Бажано, щоб реалізація творчих проєктів здобувачів освітнє вимагала якнайширшого застосування набутих знань, умінь і навичок з різних галузей. Розвиток творчого та критичного мислення нерозривно пов'язаний з процесом формування дослідницьких здатностей, що передбачають уміння знаходити, аналізувати, узагальнювати необхідну інформацію, зокрема із застосуванням інтернет-технологій, уміння проводити невеликі за обсягом маркетингові розвідки, вирішувати питання ресурсного забезпечення, планувати, організовувати, здійснювати діагностику та оцінювання власної роботи. Певна тематична спрямованість проєкта передбачає відповідне економічне обґрунтування (мінімаркетингове дослідження, розрахунок собівартості та ціни товару, розробка рекламного проспекту тощо).

Також розвитку навичок критичного економічного мислення, зокрема прогнозування, аналізу і оцінювання практичних проблем функціонування реального сектору національної економіки, складання і планування особистого бюджету, сприятиме використання методу кейсів, методу проблемної лекції, мозкового штурму, дидактичних прийомів «Асоціативний куш», «Пошук цікавих запитань», «Обмін проблемами», організація ділових ігор, диспутів, дебатів. Активізувати мислення допоможе науково-дослідна робота здобувачів освіти, яка включає підготовку та захист рефератів, дискусійне обговорення доповідей з актуальних соціально-економічних тем.

Отже, правильно підібрані форми, методи прийому педагогічної взаємодії не тільки на заняттях з дисциплін економічного профілю, а й в контексті вивчення різних дисциплін загальноосвітньої та професійної підготовки, в процесі позанавчальної роботи будуть сприяти активізації економічного мислення як однієї з форм пізнання, духовного освоєння навколишнього світу, свого буття, прогнозування подій і дій, створення нових ідей, пошуку ефективних шляхів їхньої реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матвісів Я., Федорович А. Педагогічні засади економічної освіти та виховання сучасної української молоді. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006. №2 (42). С. 23 – 27.

2. Дзундза А. Формування економічного мислення учнів засобами економіко-математичного моделювання. *Рідна школа*. 2004. №4 (891). С. 39 – 42.

Ярова Т. П.

викладач образотворчого мистецтва

Кременчуцький педагогічний коледж

імені А.С.Макаренка

м. Кременчук

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ, МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

На сучасному етапі розвитку освіти інтеграція визначається як один з головних та перспективних напрямів її реформування. Інтегративні орієнтації мистецької освіти в Україні визначають необхідність розробки наукових засад професійної підготовки вчителів початкових класів з предметів художньо-естетичного циклу, спроможних втілювати ідеї предметного й інтегрованого навчання в школі. Згідно з Концепцією нової української школи державним освітнім стандартом передбачено введення до навчальних планів початкової освіти інтегрованих курсів з образотворчого мистецтва та музики під загальною назвою «Мистецтво».

Виховання учнів засобами мистецтва було, є і завжди буде актуальним. Мистецтво є неподільним комплексом позитивних емоцій, який впливає на всі аспекти естетичного, культурного, морального становлення особистості школяра; за допомогою засобів мистецтва формується активний, творчий потенціал молоді.

Уроки мистецтва сприяють розвитку художніх здібностей дітей, здатності до різних видів художньо-творчої діяльності, формуванню здатності художнього бачення світу, оригінальності сприймання, підвищення інтересу до художньої діяльності, здібностей до зображувальної діяльності, розвитку образної уяви і пам'яті.

Особливості підготовки студентів-бакалаврів до викладання в початковій школі інтегрованого курсу «Мистецтво» відбито в навчальній та робочій програмах «Образотворче мистецтва з методикою навчання». Програма визначає мету та завдання курсу. Мета викладання навчальної дисципліни «Образотворче мистецтва з методикою навчання»: професійна підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних майбутніх учителів початкової школи до здійснення художньо-естетичного розвитку учнів засобами образотворчого мистецтва та образотворчої діяльності, формування і розвиток у студентів комплексу

ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: усвідомлення студентами сутності образотворчого мистецтва та його ролі в духовному становленні особистості; вивчення, аналіз та узагальнення методики викладання образотворчого мистецтва в історичній ретроспективі, ознайомлення з досвідом роботи кращих шкіл, формами і методами організації навчання, виховання та художньо-творчого розвитку школярів засобами образотворчого мистецтва та образотворчої діяльності; формування і розвиток педагогічних вмінь та навичок, необхідних для ефективної організації і творчого проведення уроків образотворчого мистецтва у початковій школі, а також різноманітних видів позакласних навчально-виховних заходів мистецтвознавчого напрямку у процесі самостійної педагогічної діяльності.

В основу змісту курсу лягли такі питання:

Модуль 1. Загальнодидактичні засади викладання образотворчого мистецтва у початковій школі.

Образотворче мистецтво з методикою навчання як педагогічна наука. Урок як основна форма навчання образотворчому мистецтву в сучасній початковій школі. Методи навчання образотворчого мистецтва у початкових класах. Дидактична структура уроку образотворчого мистецтва. Методика проведення уроків образотворчого мистецтва різних типів. Складання плану-конспекту

Модуль 2. Теоретико-методичні засади інтегрованого навчання мистецтву.

Передумови і сутність інтегрованого навчання в шкільній мистецькій освіті. Концептуальні основи інтегрованого курсу «Мистецтво» в НУШ. Знайомство з варіативними підручниками при вивченні курсу «Мистецтво» в НУШ. Розвиток навиків сприйняття творів образотворчого мистецтва та їх емоційно-естетичної оцінки. Складання бесіди за картиною. Технологія сприймання «Як дивитися картину»

Модуль 3. Основи зображувальної грамоти та методики викладання образотворчого мистецтва в початковій школі.

Мистецтво як одна із форм суспільної свідомості. Основні етапи розвитку мистецтва. Види та жанри образотворчого мистецтва, їх особливості та засоби виразності. Мистецтво графіки. Техніки малюнка. Поняття про форму, пропорції, об'єм, просторові відношення предметів. Умовно-площинне малювання об'ємних предметів. Відомості про правила малювання об'ємних предметів у фронтальній і кутовій перспективі. Закономірності світлотіні. Тональний малюнок предметів циліндричної і конічної форми. Мистецтво живопису. Відомості про колір і техніку роботи аквареллю. Веселкове коло. Вправи щодо вивчення прийомів роботи аквареллю. Робота кольором з натури.

Методика малювання натюрморту в школі. Малювання натюрморту з натури. Нетрадиційні способи та прийоми роботи фарбами. Сприймання та зображення елементів пейзажу учнями початкової школи. Зображення дерев різних порід. Зображення елементів пейзажу різними матеріалами. Закономірності лінійної і повітряної перспективи. Малювання одного й того ж пейзажу в різні пори року. Зображення птахів і тварин. Особливості пропорцій, конструктивно-анатомічної будови фігури дорослої людини і дитини. Уроки ліплення в школі. Ліплення рельєфа. Ліплення фігури людини. Ліплення птахів і тварин. Малювання візерунків. Типи та види візерунків. Композиція візерунка у смужці, квадраті, трикутнику, колі. Узгодження шрифтової композиції з елементами петриківського розпису при створенні вітальної листівки.

Модуль 4. Художньо - педагогічні технології на уроках образотворчого мистецтва.

Інтерактивні методи навчання образотворчому мистецтву. Метод проектів. Ігрові художньо-педагогічні технології навчання образотворчому мистецтву. Нетрадиційні уроки. Технології оцінювання у роботі учителя початкової школи.

Навчальний матеріал у програмі структуровано у відповідності з принципами: концентризму, забезпечення позитивної мотивації, опори на позитивне, переходу від простого до складного, взаємозв'язку змісту навчання з працею, взаємозв'язку методів і прийомів навчання.

Зміст курсу передбачає знайомство майбутніх учителів з особливостями проведення уроків мистецтва в початковій школі, формування у студентів-бакалаврів практичних умінь в галузі образотворчого мистецтва, знайомить з новими підходами та технологіями навчання мистецтву.

Заняття з образотворчого мистецтва з методикою викладання проводяться на засадах синтезу словесної, музичної, візуальної та інших видів художньої творчості.

Проводимо їх, як в традиційній, так і в нетрадиційній формі. До нетрадиційних типів занять можна віднести: заняття-ігри (ділові, рольові, мистецькі); заняття - пошуки, заняття - екскурсії (реальні, в картинну галерею або віртуальні, в провідні музеї України та світу) , заняття - диспути, заняття - проекти.

Поруч з традиційними методами навчання (лекція, бесіда, розповідь) застосовуємо і нетрадиційні, а саме: евристичні (когнітивні - метод уживання, метод змістовного (сміслового) бачення, метод образного бачення, метод евристичного спостереження, метод досліджень, метод гіпотез; креативні - метод придумування, метод «Якби...», методи студентського планування, методи взаємонавчання, метод рецензії, метод самооцінки; метод евристичного «занурення»), інтерактивні (коло ідей, мікрофон, дискусія, мозаїка, «Так - Ні», побудова асоціативного куща тощо), метод проектів.

Новим і важливим у підготовці майбутніх вчителів є використання методів творчого пошуку ідей виконання малюнку, поєднання технік та різних матеріалів. Ефективність занять підвищується завдяки використанню на них проблемних ситуацій, пошуково-дослідницької роботи студентів, виконання творчих завдань. Студенти створюють методичну скарбничку дидактичних матеріалів до проведення уроків «Мистецтва» в початковій школі.

Художні здібності можуть формуватися тільки за наявності сприятливих умов. Тому на заняттях працюємо над усвідомленням студентами істини: для гармонійного розвитку дитини педагогу потрібно створити необхідні умови, атмосферу любові, довіри, уваги до потреб та інтересів; надання права дитині на свободу і самостійність; формувати та розвивати у школярів естетичне ставлення до життя, сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей.

Плануючи заняття з курсу «Образотворче мистецтва з методикою навчання», враховуємо, що вони повинні торкатися емоцій студентів; розвивати художнє сприймання, здатність отримувати естетичну насолоду від творів образотворчого мистецтва, краси навколишнього світу; будити творчі здібності майбутніх вчителів; залучати студентів до досягнень світової художньої культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Масол Л. М.; Гайдамака О. В.; Колотило О. М. Мистецтво : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : 2018
2. Початкова освіта : Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті. К. : УОВЦ Оріон, 2018. 160 с.

Шутов Д. О.
*аспірант кафедри психології,
педагогіки та філософії
Кременчуцький національний
університет ім. М. В.Остроградського
м. Кременчук*
Науковий керівник: Москалик Г. Ф.

*доктор філософських наук, професор кафедри
психології, педагогіки та філософії
Кременчуцький національний
університет ім. М. В. Остроградського
м. Кременчук*

ФАКТОР БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ЯК КОНСТРУКТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Виходячи з того, що цивілізаційний розвиток людства є динамічним процесом і характеризується постійною мінливістю, робимо висновок, що запит на фахових вчителів є перманентним. Вчитель, як суб'єкт самоосвітньої діяльності повинен знаходитись на високому рівні соціальної зрілості, визначатись високим рівнем самоорганізації власної діяльності та ступенем самоконтролю.

Вагомим принципом і водночас метою діяльності вчителя є його власне професійне зростання. Щоб зрозуміти сутність поняття «професійне зростання вчителя» зупинимо увагу на поняттях «професійне зростання», «професійне становлення», «професійний розвиток».

Як зазначає О. Кокун, більшість дослідників використовують поняття «професійне зростання» та «професійне становлення» як синонімічні. На її думку, поняття «професійне становлення» є ширшим по суті, а «професійне зростання» є його вагомим компонентом [4, с. 9].

Основа розвитку – знання особистості. Професійними знаннями вчителя є його знання про предмет, методику його викладання та загальнотеоретичні знання з педагогіки та психології. Науковець Ю. Завалевський відзначає поняття готовності до професійного зростання вчителя, яка за структурою є складним інтегративним утворенням та поєднує в собі знання, вміння та навички, котрі є необхідними в професійній діяльності. Її джерельною базою науковець визнає творчу дослідницьку діяльність [3, с. 54].

За своєю структурою, професійне зростання може містити наступні підходи:

- особистісний підхід, що визначається творчою та науково-дослідницькою спрямованістю діяльності, котра заснована на ідеї гуманізації навчання та педагогічному оптимізмі;
- системний підхід, ефективність якого від характеру застосування загальносистемних закономірностей в процесі дослідницької діяльності;
- рефлексивно-діяльнісний підхід, головне завдання якого визначене необхідністю в критичному аналізі та осмисленні творчої діяльності;

- індивідуально-творчий підхід, який проявляється у формуванні у вчителя його власної творчої індивідуальності; визначається рівнем самоактуалізації та самореалізації учасників навчального процесу, його суб'єктів;

- технологічний підхід, що полягає в необхідності модернізації цих перетворень, котрі повинні покращувати результат навчального процесу;

пошуковий підхід, котрий визначається інноваційним характером та спрямований на формування в учнів самостійно шукати, досліджувати та творчо застосовувати отримані знання [3, с. 55].

Процес якісної трансформації особистості внаслідок професійної діяльності, спрямованої на самовдосконалення, формування професійно важливих якостей, враховуючи індивідуальні якості особистості є процесом професійного становлення [4, с. 9], який має за можливістю, за свідченням Ю. Завалевського, оперувати інноваційною діяльністю вчителя, моделювати її структуру [3, с. 54].

Професійний розвиток – це процес формування суб'єкта професійної діяльності, де особистість оволодіває необхідними професійними якостями, компетенціями, знаннями та вміннями [9, с. 148]. Високий рівень професійного розвитку особистості, як відзначає Л. Новицька, досягається за рахунок її саморегуляції, котра допомагає зберегти власну ініціативу та індивідуальний стиль, а ключовим фактором, який впливає на професійний розвиток є вікові зміни, що пов'язані зі старінням, котре деформує професійний профіль людини [5, с. 89-90].

Вважаємо професійне становлення, професійне зростання та професійний розвиток комплексом етапів, які своєю сутністю становлять фаховий процес та його основний якісний результат – професійну компетентність.

Відштовхуючись від наведеного вище «професійне зростання вчителя» розуміємо як процес якісної зміни показників рівня його професійної компетентності, які спрямовані на його самовдосконалення та кар'єрне зростання в процесі безперервної освіти та, погоджуючись з О. Безниско [1, с. 15], його «готовність та властивість до ціннісно-сислового, діяльнісно-рефлексивного, творчого саморозвитку як суб'єкта педагогічної діяльності, що виражається у високому рівні професійно-педагогічної культури».

В процесі самовдосконалення одну з ключових позицій займає безперервна освіта, яка є тією соціальною необхідністю, що повинна бути присутньою постійно протягом всього свідомого життя людини.

Як зазначає Л. Суценко, концептуальні положення професійного самовдосконалення вчителя мають своє нормативне закріплення в законодавстві України (ЗУ «Про освіту», ЗУ «Про загальну середню освіту», ЗУ «Про вищу освіту», Державна програма «Вчитель»). Оскільки сучасній школі потрібен вчитель, який безперервно підвищує рівень власної професійної компетентності,

то відповідальністю вчителя повинні стати бажання та готовність до самоосвітньої роботи та професійного самовдосконалення протягом власної професійної діяльності, але при цьому, як зазначає дослідниця, 69% вчителів не надають особистісного сенсу в питанні власної самоосвітньої діяльності [10, с. 1, 7].

«Безперервна освіта» є не технічним чи юридичним поняттям, а, скоріше, загальнокультурним, яке окреслює нову парадигму переходу від поетапної освіти до індивідуальної [3, с. 174].

Принцип безперервної освіти («навчання протягом життя» – *livelong education*) є похідним принципом професійного розвитку особистості. До безперервної освіти відносимо післядипломну освіту, самоосвіту. Розуміючи те, що розвиток людської цивілізації наразі визначається своєю стрімкістю та бурхливістю, що знаходить свій прояв, наприклад, в інноваційних технологіях, то на самоосвіту відводиться доволі значний акцент у зобов'язаннях.

Спираючись на численні дослідження міжнародних університетів М. Мухін виділяє той набір навичок та вмінь, які визначатимуть мету освіти в найближчій часі, а саме: вміння працювати в медійному просторі; швидко виокремлювати необхідну інформацію з безлічі джерел; розмірковано користуватись інформацією та застосовувати її різновекторно; бачити зв'язки між дисциплінами, ідеями та культурами; мислити нестандартно, проектно; диференціювати засоби мислення (історичний, науковий, естетичний підходи тощо); вміння визначати достовірну інформацію; тримати вектор постійного самовдосконалення; навчатися протягом усього життя та ін. [8, с. 37].

Звідси, для дипломованого фахівця можуть постати певні складнощі. Як свідчить дослідниця Н. Бухарцева, на сьогодні безперервна освіта продовжує сприймається як певна надбудова, що існує в неформальній площині, яка визначена як допоміжний засіб, яким при необхідності можна користатися. Натомість, якщо дивитися в перспективу, як наголошує науковиця, новітня модель освіти апіорі буде вважати формальну освіту незавершеною і безперервна освіта вже буде добудовувати базис професійної компетентності [2, с. 80].

Професійний розвиток особистості вчителя вимагає постійного поповнення та оновлення своїх знань, як отриманих у ВНЗ, так і вже набутих з досвідом. Держава, як зацікавлена сторона, в свою чергу, окреслює принципи безперервної освіти вчителя, наприклад, через діяльність інституту підвищення кваліфікації. Але ж, зазначимо, що короткочасність курсової підготовки та розриви між етапами її наступності не дозволяють в достатньому обсязі бути стимулом у зовнішній актуалізації саморозвитку вчителя.

Натомість, внутрішні стимули та мотиви росту фахової компетентності (інформальність), які визначаються самоосвітньою діяльністю особистості

вчителя, є перманентним рушієм його власного професійного зростання. Тобто, крім професійних знань, умінь та навичок, що ототожнюються з професійною компетентністю, професійний розвиток вчителя повинен охоплювати і його загальнокультурне зростання, формувати та розвивати його особистісну позицію, а саме мотиваційно-ціннісне відношення до власної професійної діяльності [6, с. 59].

На нашу думку, процес самоосвіти вчителя не може визначатися лише як сума фахових чеснот, він є якісно новим утворенням, котре визначається таким рівнем розвитку особистості вчителя в якому його професійна діяльність визначається не стільки зовнішніми чинниками, скільки внутрішнім світосприйняттям та власними принципами. Від того наскільки він задоволений силою своїх внутрішніх лейтмотивів та устремлінь, залежить і ступінь його «поринання» в професію, і якісні показники власної фахової діяльності відповідно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безниско Е. Д. Самообразование как условие личностно-профессионального роста учителя : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Ростов-на-Дону, 2007. 26 с.
2. Бухарцева Н. Г. Самообразование как актуальный вид деятельности. *Педагогическое образование в России*. 2013. №3. С. 80–83.
3. Завалевський Ю. Управління процесом професійного зростання вчителя. *Рідна школа*. 2012. №4. С. 52–58.
4. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. К : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012. 200 с.
5. Новицкая Л. И. Андрагогические основы профессионального развития личности. *Lingua mobilis*. 2014. №2. С. 87–91.
6. Педагогика. Педагогические теории, системы, технологии / под ред. С. А. Смирнова. М : Академия, 2011. 512 с.
7. Пічугіна І. С. Сучасний стан застосування інформаційно-комунікаційних технологій для самоосвіти та саморозвитку особистості дорослих. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. №24. С. 172–191.
8. Сборник научных трудов международной научно-практической конференции «Образовательное пространство в информационную эпоху» (International conference “Education Environment for the Information Age”) (EEIA – 2018) / под ред. С. В. Ивановой. М : ФГБНУ «Институт стратегии развития образования РАО», 2018. 933 с.
9. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL <http://www.sum.in.ua/s/rozvytok> (дата звернення: 24.02.20).

10. Сущенко Л. О. Стимулювання професійного самовдосконалення вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.

Захаренко Я. А.

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 013 Початкова освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

*Науковий керівник: **Московець Л. П.**
асистент кафедри педагогіки та психології
початкової освіти
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ГІПЕРАКТИВНИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

Непосидючість, активність, імпульсивність, розгальмованість, неуважність. Це далеко не повний перелік характеристик поведінки, які часто можна спостерігати у молодших школярів, як у школі, так і вдома. А з кожним роком таких дітей стає все більше. Їх відносять до категорії гіперактивних. Проблема гіперактивності школярів не втрачає своєї актуальності, а в умовах навчання в новій українській школі, коли учителю доводиться працювати з новим поколінням дітей – поколінням Z, гіперактивність є однією із характерних рис таких дітей

Вивченням особливостей дітей із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Б. Блум, І. Брязгунов, Г. Гоффман, М. Заваденко, О. Касатикова, Г. Сулова та інші.

Поняття «гіперактивний» походить від двох грецьких слів hyper, що в перекладі означає над, зверху та aktivus – діючий, діяльний. У психологічній енциклопедії гіперактивність тлумачиться як «відхилення від вікових норм в онтогенетичному розвитку дитини, характерними симптомами якого є надмірна, навіть недоречна активність, значна неуважність, імпульсивність у поведінці та інтелектуальній діяльності, труднощі у взаєминах з іншими, низька самооцінка» [3, с. 83].

Вітчизняні психологи М. Заваденко та О. Касатикова виділяють поняття «гіперактивність», яке трактують як стан, при якому активність і збудливість людини перевищує норму і у випадку, якщо така поведінка стає проблемою для інших розглядається як психічний розлад [1, с. 18].

Незважаючи на те, що перші прояви поведінкових особливостей можуть спостерігатися у дитини вже з першого року життя, але діагноз постановку діагнозу можна ставити лише після досягнення 5-6-річного віку. До цього віку і дітей формується здатність контролювати свою поведінку в суспільстві, підпорядковуючи її відповідним вимогам. Незрілість певних мозкових структур у дітей із СДУГ робить неможливим контролювати свою поведінку у суспільстві, що помітно обмежує їх здатність до сприймання інформації та формуванню нових навичок [2, с. 51].

Варто зазначити, що дослідники до цього часу остаточно не прийшли до висновку, які причини зумовлюють гіпердинамічний синдром. Серед них виділяють наступні: мікроорганічні ураження головного мозку, які зумовлені або внутрішньоутробним кисневим голодом, або асфіксією плоду під час пологів, або мікротравмою іншої етіології, або фактором спадковості. Висуваються гіпотези про вплив продуктів харчування на виникнення гіперактивності у дитини (великий вміст вуглеводів у продуктах харчування призводить до погіршення функціонування уваги), про паління під час вагітності, теорія проблемного оточення, стосунки з батьками та виховання тощо.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з даної проблеми, ми визначили основні прояви гіпердинамічного синдрому: неухважність, гіперактивність, імпульсивності. Зокрема неухважність можна виявити за такими ознаками як нездатність уважно стежити за деталями; труднощами в утриманні уваги на заняттях чи при ігровій діяльності; не здатність слідувати інструкціям чи завершувати розпочату справу; уникненні завдань, що потребують розумових зусиль; схильності втрачати необхідні речі та легко відволікатися на зовнішні стимули. Гіперактивність школяра може проявлятися у бажанні залишати своє робоче місце в класі посеред уроку без дозволу вчителя чи вагомої на те причини; часто учень галасує, відчуває труднощі при тихому проведенні свого дозвілля; спостерігається стійкий характер надмірної активності, на яку істотно впливають соціальні ситуації та вимоги. Серед ознак імпульсивності варто звернути увагу на нездатність дитини вистояти чергу; втручання в розмови та ігри інших; надмірну балакучість та вигукуванні відповіді навіть недослухавши запитання; не дотримання соціальних обмежень [1, с. 52].

Молодшим школярам з синдромом дефіциту уваги досить складно пристосуватися до шкільного життя, адже тут зростають вимоги до дотримання норм поведінки, виконання правил прийнятих усіма учнями класу, засвоєння

рутин, орієнтація не лише на власні бажання та інтереси, але й на інші спонукальні чинники (обов'язок).

Учні молодшого шкільного віку з СДУГ демонструють надмірну рухливість, непосидючість, імпульсивність. Їм важко висидіти за партою впродовж уроку та виконувати інструкції педагогів. При виконанні навчальних завдань такі діти не виявляють цілеспрямованість, постійно відволікаються.

В умовах Нової української школи, де велика увага приділяється дитиноцентризму, компетентнісному, діяльнісному підходу, інклюзивній освіті, гейміфікації, інтеграції та іншим особливостям, не залишається поза увагою гіперактивний учень. Новий освітній простір сприяє більш успішному освітньому процесі. Осередки, які створено в новій українській школі, дають можливість здійснювати індивідуальний підхід до дітей із СДУГ.

При організації освітнього процесу з дітьми, які мають синдром дефіциту уваги варто спрямовувати енергію учня у корисне русло, через кожні 20 хвилин уроку давати можливість встати і пройтися по класу (роздати зошити, зібрати щось, витерти дошку, тощо); потрібно співвідносити об'єм навчального матеріалу з об'ємом уваги (обов'язково робити перерви між завданнями, які потребують активної уваги, розвивати навички самоконтролю); навчити дитину навичок планування своєї діяльності; обмежувати відволікаючі фактори; давати чіткі, інструкції, («сядь рівно», «відкрий зошит»); створювати позитивну мотивацію (використовувати формувальне оцінювання; частіше хвалити дитину; ігнорувати негативні вчинки і заохочувати позитивні; хвалити за кожне виконане завдання, створювати ситуації, де гіперактивна дитина може проявити свої позитивні сторони).

Отже, в умовах нової української школи варто задовольняти освітні потреби усіх учасників освітнього процесу в тому числі і дитини з СДУГ. Варто змінювати не дитину, а прояви її поведінки, своєчасно надавати корекційну допомогу. Саме в початковій школі, реалізуючи принципи педагогіки партнерства, можна допомогти гіперактивному учневі використовувати його сильні сторони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заваденко Н. Н. Гіперактивність і дефіцит уваги у дитячому віці: монографія. Москва: ООО «МК», 2005. 256 с.
2. Кротенко В. І, Філіпенко Д. О. Особливості корекційної роботи з дітьми з синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю. *Логопедія: науково-методичний журнал*. 2015. № 7. С. 50–55.
3. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. Київ: Академвидав, 2006. 424 с.

Жидецька Н. М.
*викладач психолого-педагогічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії,
КВНЗ «Новобузький педагогічний коледж»,
м.Новий Буг Миколаївської області*

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У Концепції розвитку Нової української школи визначено мету початкової освіти – всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізичних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Педагогічна професія є однією з найбільш масових у сучасному суспільстві та перебуває під його особливою увагою. Професія педагога – багатогранна, відшліфовувати високий професіоналізм потрібно протягом всього життя, а стати справжнім вчителем може лише той, хто прагне нею оволодіти.

Як зазначається у численних коментарях до освітньої реформи, учитель Нової української школи повинен розвивати дитину і створювати атмосферу, в якій цікаво, в якій дитина хоче навчатися. Від усього застарілого в учителя має залишитися роль лідера, але такого, який не нав'язує, а організовує і координує весь освітній процес, перевага в якому надається різнобічному розвитку, формуванню особистості, інноватора та патріота. Потрібно відірвати вчителя від дошки, а дітей – від підручника, дати їм можливість творити і самостійно вчитися, працювати в групах, розвивати пізнавальний інтерес та заохочувати до навчання.

Професійна педагогічна діяльність вимагає від сучасного вчителя прийняти виклики Нової української школи – перейти у світ учнів та вийти за межі власної зони комфорту. Формування та розвиток необхідних професійних вмінь та навичок майбутніх вчителів початкових класів вимагає нових навчальних предметів, наповнених сучасним змістом.

Відповідно до цих положень у Комунальному вищому навчальному закладі «Новобузький педагогічний коледж» професійна підготовка студентів передбачає вивчення таких предметів протягом трьох років навчання.

Спецкурс «Організація навчально-виховного процесу в Новій українській школі» ставить за мету ознайомити студентів другого курсу з концептуальними положеннями нормативно-правових документів щодо роботи в Новій українській школі, з особливостями організації навчально-виховного процесу в початковій школі, допомогти майбутнім вчителям початкової ланки освіти швидко зорієнтуватися у змінах, які відбуваються в освіті, дати студентам

знання про інноваційні методи та форми роботи з учнями, особливості їх використання в Новій українській школі, сформувані необхідні професійні компетенції для ефективно організації навчально-виховного процесу та створення орієнтовано на дитину освітнього середовища.

Тренінгово-практичний курс «Компетентнісний підхід при підготовці майбутніх педагогів в умовах реалізації Концепції НУШ» має на меті дати студентам третього курсу знання про принципи організації освітнього процесу в початковій школі, ознайомити зі змістом навчання, який ґрунтується на формуванні основних компетентностей, що є необхідними для самореалізації учнів у суспільстві. Дана навчальна дисципліна повинна підготувати майбутніх вчителів до використання нововведень у навчальному процесі, готувати їх до роботи в Новій українській школі, розвивати креативні здібності та спрямовувати студентів до педагогічної творчості, самостійності, дослідницької діяльності.

Результатом такої роботи є система знань студентів про особливості організації орієнтованого на дитину освітнього середовища, інтегрований підхід до навчання молодших школярів та вміння моделювати уроки в початковій школі, спираючись на компетентнісний підхід в навчанні з використанням альтернативних методик.

Навчальна дисципліна «Нова українська школа та сучасні педагогічні технології в початковій школі» формує у студентів четвертого курсу знання про сучасні інноваційні технології навчання молодших школярів, допомагає майбутнім вчителям формувати та розвивати професійний світогляд і педагогічну свідомість.

Педагогічний колектив коледжу спрямовує зусилля на якісно нову підготовку вчителя, що дає змогу поєднувати фундаментальні професійні базові знання з інноваційним мисленням, з практико-орієнтованим та дослідницьким підходами до вирішення конкретних проблем. Вирішуємо одне з найбільш важливих завдань розвитку професіоналізму майбутніх учителів початкових класів – розвиток професійно-педагогічної компетентності, викликані сучасними змінами в освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грицай Ю.О. Використання здоров'язберігаючих технологій в навчальній діяльності: навчальний посібник. Миколаїв: МДУ ім.В.О.Сухомлинського, 2012.
2. Іванова Г.Ж. Я збираюся до школи. Х: «Основа», 2018.
3. Концепція Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи.(27.10.2016 р.)

4. Красоткіна Н. Ми діти твої, Україно: Посібник для вчителя початкової школи. К.:Початкова школа, 2001.
5. НУШ: порадник для вчителя/ Під заг.ред.Бібік Н.М.-К. «Плеяда», 2017р.

Кошева Ю. В.

викладач

Харківський національний університет

внутрішніх справ

Кременчуцький льотний коледж

м. Кременчук

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Освіта є найважливішою сферою життя, адже вона формує духовний, інтелектуальний, культурний стан суспільства і кожної людини, зокрема. У свою чергу освітні програми та стандарти відображають її зміст та спрямованість. У всьому світі вона розглядається як ключовий фактор стабільного розвитку держави. До того ж її якість грає ключову роль у створенні єдиного Європейського освітнього простору, саме тому вона є центральною в освітній політиці України. У свою чергу, якість освіти визначається не лише обсягом знань, а й параметрами особистісного, світоглядного, а також громадянського розвитку. При всьому цьому проблема якості освітнього процесу розглядається з позицій загальнолюдської та соціальної цінності освіти. Саме тому моніторинг є складовою управління якістю освіти.

Загалом, якість освіти розглядати можна з різних позицій — це затребуваність отриманих знань у конкретних умовах їх застосування для досягнення конкретної мети і підвищення рівня життя. Щодо системного підходу, то він означає неперервність управління, послідовність та взаємозв'язок окремих освітніх процесів і їх взаємодію. Якщо виходити з підходу до розуміння якості освіти, то виділити можна наступні показники: якість викладацького складу, стан матеріально-технічної бази навчального закладу, мотивація викладацького складу, якість навчальних програм, якість студентів, інфраструктури, знань, інноваційна активність керівництва, впровадження інновацій, затребуваність випускників, їх конкурентоспроможність на ринку праці, а також досягнення [2].

Таким чином, моніторинг якості вищої освіти на сучасному етапу розвитку займає вагоме місце в управлінні вищими навчальними закладами. Більш того він у вищому навчальному закладі як інформаційно-аналітична система об'єднує

спостереження, збір, аналіз обробку інформації про стан об'єкта з метою оцінювання, прогнозування та поширення інформації для прийняття на даній основі управлінського рішення щодо поточного коригування. У зв'язку, моніторинг якості освіти з розвитком вітчизняних вищих закладів стає все більш актуальнішим і цікавим як для науковців, так і для практиків і вимагає більш значної уваги та зосередженості.

Якщо говорити більш детально про поняття «моніторинг», то воно представляє інтерес з точки зору його теоретичного аналізу, адже не має однозначного тлумачення, тож вивчається і використовується і різних сферах науково-практичної діяльності. Його можна визначити як «постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або вихідним позиціям, а саме: спостереження, оцінка та прогноз стану навколишнього середовища у зв'язку з діяльністю людини» [6]. Таким чином, можна зазначити, що моніторинг собою являє достатньо складне й неоднозначне явище.

Варто зауважити, що різні аспекти моніторингу своєю відображення знайшли в чисельних працях вчених, таких як: О.О. Байназарова, А.С. Белкін, П.В. Голубков, Г.В. Єльнікова, В.І. Звонніков, Т.А. Лукіна, О.І. Ляшенко, А.Н. Майоров, Т. Несвілл Послтвейт, тощо. Якщо говорити про вітчизняну теоретичну базу, то вона включає в себе виклад, а також аналіз як загальних понять та механізмів моніторингу, так і особливостей його розвитку в Україні. Однак щодо етапів та процедур моніторингу якості освіти у вищих навчальних закладах у науковців єдиної точки зору немає.

У свою чергу методологічні та теоретичні проблеми моніторингу можна побачити в працях І.В. Бестужева-Лади, І.П. Герасимова, Т.І. Заславської, Ю.А. Левади, О.М. Майорова, Н.П. Пішулина, А.Я. Савельєва, Н.А. Селезньової, Л.Г. Семушиної, А.І. Субетто, Р.Є, тощо.

Таким чином, одні вчені та практики розглядають моніторинг як засіб удосконалювання системи інформаційного забезпечення управління освіти, а от на думку інших — це підвищення ефективності стратегічного планування розвитку середньої та вищої професійної освіти. А от А.А. Орлов моніторинг розглядає у контексті підвищення якості управлінських рішень, а також при здійсненні педагогічних інновацій. Більш того, якість освіти розглядати можна з внутрішньої та зовнішньої позиції моніторингу [5, с.18].

Так званий «внутрішній моніторинг якості» поширений у навчальних закладах багатьох країн. Дане регулярне анкетування проводиться серед учнів, студентів, учителів, а викладачів 2-3 рази на семестр або півріччя. До того ж анкети складаються з питань, які охоплюють усі сторони життя навчального закладу, а їх аналіз свідчить про ефективність кожного вчителя, викладача,

інших працівників, а також всіх служб, що дозволяє вживати своєчасно відповідні заходи.

Зовнішній моніторинг якості передбачає, що якщо загальна освіта охоплювати має всіх, то і визначати її структуру та зміст має все суспільство. А саме, зміст загальної освіти має бути певною суспільною угодою. У свою чергу до комісії з розробки та оцінювання змісту загальної середньої освіти входити повинні представники всіх сфер людської діяльності та суспільного життя [1].

Варто зауважити, що існує низка міжнародних проектів з оцінювання різних аспектів освіти: Програма ООН з вимірювання індексу розвитку людського потенціалу, дані Всесвітнього економічного форуму з оцінювання конкурентоспроможності країн за рівнем освіти, матеріали ЮНЕСКО, Ради Європи, ЄС, ОЕСР тощо. Їх результати потребують додаткового вивчення й узагальнення національними експертами, які б не лише констатували наявний рейтинг України у світовому співтоваристві за цими документами, а й аналізували його причини, а також пропонували конкретні кроки щодо його поліпшення. В додаток до цього Україна вже включилася і більш того, має намір розширювати свою участь у різних міжнародних порівняльних обстеженнях якості освіти (TIMSS, PIRLS, PISA тощо).

Розглядати моніторинг можна як спосіб дослідження реальності, що використовується в різних науках, а також як спосіб забезпечення сфери управління різноманітними видами діяльності через надання своєчасної й якісної інформації.

О.М. Майоров запропонував одне з найбільш загальних визначень освітнього моніторингу: «Моніторинг в освіті – це система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку» [2, с.344].

Таким чином, основними завданнями моніторингу якості освіти у вищих навчальних закладах є: розробка комплексу показників, які забезпечують цілісне уявлення про стан освітнього процесу, про якісні та кількісні зміни в ньому; систематизація інформації щодо стану та розвитку освітнього процесу у ВНЗ; забезпечення регулярного і наочного представлення інформації про процеси, які відбуваються у ВНЗ; інформаційне забезпечення аналізу та прогнозування стану і розвитку освітнього процесу, а також вироблення управлінських рішень.

Моніторинг, який використовується в освіті налічує кілька видів, а сама: педагогічний, освітній, а також професіографічний.

Педагогічний моніторинг О.М. Касьянова визначає як супровідний контроль та поточне коригування взаємодії педагога і студента в організації та здійсненні навчально-виховного процесу [5, с.18].

Професіографічний моніторинг являє собою процес безперервного науково обґрунтованого, діагностико-прогностичного, планового спостереження за станом, а також розвитком педагогічного процесу підготовки фахівця. Його мета полягає в оптимальному виборі освітніх завдань та засобів, а також методів їх розв'язання. Він дозволяє проаналізувати процес професійної підготовки фахівця у вузі.

У свою чергу освітній монітори являє собою систему організації збору, збереження, обробки та поширення інформації про діяльність педагогічної системи, яка забезпечує безперервне спостереження за її станом та прогнозування її розвитку [2, с.37].

У процесі самого моніторингу виділити можна наступні рівні: кафедральний, факультетський (інститутський), університетський, регіональний, державний, континентальний, а також світовий.

Тему подолання проблем в системі оцінювання підняв і незалежний освітній аналітик-консультант, кандидат філософських наук, Юрій Федорченко. Таким чином, він зазначив, що ситуація із забезпечення якості вищої освіти за останні два-три роки, або ж за час, що минув після ухвалення нового закону «Про вищу освіту», суттєвих змін не зазначала [7].

Бачити перспективи навчального закладу та уникати при цьому спрощених підходів до питання оцінки діяльності навчального закладу в цілому, дозволяє саме моніторинг процедур. Адже можливі маніпулювання з оцінюваннями в навчальному закладі виявити більш ефективно можна на рівні моніторингу процедур оцінювання, а також забезпечення якості освіти.

В п. 1.7 «Стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти», у якому говориться про публічність інформації, як стандарт визначається норма, згідно з якою навчальні заклади повинні регулярно публікувати найсвіжішу, неупереджену, і при всьому цьому об'єктивну інформацію про навчальні програми та кваліфікації, які вони пропонують. До того ж навчальні заклади несуть відповідальність за надання інформації про програми, очікувані результати, використані процедури викладання, навчання, а також оцінювання знань [7].

В свою чергу, моніторинг процедур оцінювання та забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах абітурієнтам має дати чіткі орієнтири, якими б вони могли скористатися при обранні вищого навчального закладу.

У зв'язку з цим викладачі вищих навчальних закладів при моніторингу процедур оцінювання повинні розуміти значення оцінки в навчальному процесі, розуміння критеріїв, оцінювання і звичайно, порядку формування підсумкової оцінки (бала).

До того ж при дотриманні процедур оцінювання академічних успіхів студентів ВНЗ окрему проблему складає ситуація, за якої просто неможливо

оцінювати повноцінно роботу студентів за кредитно-модульної системи. Таким чином, моніторинг оцінювання академічних успіхів студентів має дати відповідь на те, чи наявні у вищому навчальному закладі умови для так званої індивідуальної роботи викладачі зі студентом, а також чи наявні у викладачів умови для даної роботи [7].

До головних завдань моніторингу процедур оцінювання та забезпечення якості вищої освіти має бути формування в навчальних закладах атмосфери, в якій викладач ВНЗ міг би свої професійні вміння цінувати і прагнув би їх розвивати. Говорячи іншими словами, даний моніторинг має сприяти припиненню практики, за якої викладач стає вимушений робити постійно вибір між професійним виконанням своїх обов'язків, що передбачає неодмінно об'єктивність оцінювання знань студентів, а також комфортним існування у ВНЗ. Тож моніторинг покликаний захищати гідність та професійність викладача вищого навчального закладу.

Підбиваючи підсумки варто зазначити, що орієнтація вищого навчального закладу на досягнення якісно нових освітніх результатів призводить до необхідності переходу від традиційного способу внутрішнього контролю до навпаки управління якістю освіти, де контроль є лише однією з функцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азізова К. М. Моніторинг у вищому закладі як інформаційно-аналітична система / К. М. Азізова // 2015. – № 7. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://tmpe.profua.info/images/docs/7/15azizova.pdf>. .
2. Андреев В. И. Проблемы педагогического мониторинга качества образования/ В. И. Андреев // Известия Российской Академии Наук. – № 1. – 2001. – 37 с.
3. Байназарова О. О. Моніторинг та оцінювання якості освіти : метод. Посібн. / О. О. Байназарова, В. В. Ракчєєва. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – 58 с.
4. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании. Книга 1 / А. Н. Майоров. – Спб. : Издательство «Образование-Культура», 1998. – 344с.
5. Стефановская Т. А. Педагогика: наука и искусство / Т. А. Стефановская. – М. : Совершенство, 1998. – 18 с.
6. Хриков Є. М. Теоретико-методологічні засади моніторингу професійної підготовки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profosvita.org.ua/ru/career/articles/2.html>
7. Федорченко Ю. Про моніторинг оцінювання та забезпечення якості освіти / Ю. Юрченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

https://osvita.ua/vnz/54822/?fbclid=IwAR3vSjhiWDGITuupu6VfSeVmqe4Z5g3Xs-B7nGkwcS_W-ozVKWMAxGl4paA

СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Shyshko Anzhelina,

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of Translation Department of
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University,
Kremenchuk*

Lukanska Halyna,

*Senior Lecturer of International Relations,
Administration and Language Training Department
of Kremenchuk Institute of Alfred Nobel University,
Kremenchuk*

MODERN REQUIREMENTS FOR PEDAGOGICAL ACTIVITY OF A FOREIGN LANGUAGE TEACHER

Education is one of the most important spheres of human activity and determinative factor of human development. Many countries of the world have understood long time ago that future belongs to the civilization that is able to ensure maximally intellectual and creative potential growth of its citizens. In the context of globalization and new geopolitical changes in the world education is facing new tasks, solving of which is extremely important not only for education of the future, but also for the development of society in general.

Modern requirements and the current radical reform in the educational system of Ukraine are focusing present and future teachers on refusal from the authoritarian teaching style in favor of a humanistic approach, application of methods that promote development of creative skills of a person, taking into account the individual characteristics of the educational process and communication participants. It needs restructuring of foreign languages teaching and its methods in accordance with the requirements of the *Common European Framework of Reference for Languages*. The reform in this sphere should be started with rearrangement of foreign language teachers training system. They are the specialists that have to implement provisions facilitating restructuring of language education at secondary school, higher non-linguistic educational institutions, different foreign language programmes and courses. However, such specialists are able to do this only in case that they themselves have mastered the languages on the basis of modern requirements, the latest achievements of methodology, pedagogy, pedagogical psychology, psycholinguistics and sociolinguistics [1].

The problem of formation of pedagogical competence of a foreign language teacher is objectively becoming more relevant due to complication and constant extension of social experience, the sphere of educational services, appearance of educational establishments of innovative types, author's pedagogical projects, technologies, introduction of different types of presenting and processing the information, the growing level of society's demands. So, a foreign language teacher needs to have pedagogical competence as willingness to organize at a qualitative level the future specialists formation process of foreign language knowledge, abilities and skills sufficient for interaction in a foreign environment; to shape during the educational process their knowledge about the world cultures, to bring up them on the basis of national and European democratic values; to command the methodology and experience of analyzing the pedagogical process at school, to focus on active scientific and pedagogical activity.

Scientists pay considerable attention to developing requirements for general teacher training. These problems have been solved in the research works of A. Aleksiuk, S. Arkhypova, S. Vitvytska, S. Honcharenko, V. Maiboroda, O. Moroz, N. Nikandrov, I. Reinhard, O. Sukhomlynska, M. Fitsula and others.

Pedagogical competence as a complex of qualities defining the effectiveness of a specialist professional training, have been studied in the researches of V. Bezdukhov, T. Brazhe, Ye. Bondarevska, Yu. Vardanian, I. Zymnia, L. Mitina, V. Motorna and others.

Taking into account that for specialists in other fields of activity it is enough only to perform their own professional activity in a qualified manner, a teacher has not only to impart the knowledge (to be professionally competent), but also to organize students learning activities, educational process at school (to have pedagogical competence). Thereby, to achieve a professional level in this field, a teacher needs to have a complex of knowledge about pedagogical activity, its laws, norms, professional behavior.

In the traditional sense, pedagogical activity is a special kind of community service of adults, consciously aimed at preparing the younger generation for life in accordance with economic, political, moral, aesthetic goals. It provides targeted adult activities aimed at leading the process of raising children [8, p. 5].

Yu. Kunytska defines the educational process as the formation of an individual image of a person, the goals, values, senses and abilities. In this context, pedagogical activity of a teacher is the activity aimed at provision of necessary conditions and ways of this formation in children. In the sense of pedagogical activity, according to Yu. Kunytska, pedagogical professionalism determines the awareness of its (activity) purpose, content, technologies and methods. In this case pedagogical competence of a teacher involves the ability of an educator to organize a certain pedagogical action, to use his/her own potential as a means of a student development [4, p.24].

It is necessary to take into consideration the fact that pedagogical activity of any teacher, including a foreign language one, is a subject activity. Teachers perform different types of subject activity: choose and arrange the material of the training course and a specific lesson, work out tasks, exercises, conduct researches, experiments. Therefore, the content of a foreign language teacher pedagogical competence should reflect the specifics of the foreign language teaching profession, and must necessarily combine the content area (including first of all knowledge (of profession, methods of teaching, pedagogy, psychology, methodology and so on) and the operational and technological one (abilities and skills to organize training and educational activities, self-education etc).

Characterizing the specifics of the Foreign Language Subject, it is necessary to note that the process of its learning is carried out in line with cultural, linguistic, language and country studying, communicative, situational and thematic approaches. This sets a number of important requirements for a professional teacher in the field of a foreign language and, in particular, – to be the source of reliable and correct knowledge of the subject, a foreign language culture transmitter, an organizer of the productive situational and thematic communication, leading to the development and education of students' personalities in general and enabling cultivation of personal meanings of subjects of educational process in school and evaluation of the organized activity totally. Thus, in the structure of a foreign language teacher pedagogical competence it is necessary to distinguish the communicative component, which includes communicative competence, knowledge and ability to organize communicative interaction by means of a native and a foreign language. The communicative aspect of pedagogical competence involves the ability to establish and maintain relationships with the environment, to achieve mutual understanding and support, which is based on the principles of tolerance, respect, apprehension of other people's aspirations and interests, their rights.

As the pedagogical activity is cultivating culture in its nature, and a foreign language teacher is the transmitter of not only Ukrainian but also a foreign culture, the axiological component should be the important item of his/her pedagogical competence structure. It combines internalized human, cultural, civic, pedagogical values and the foreign language teacher pedagogical activity purpose, meaning and motives formed on their basis.

The basis of psychological and pedagogical competence of a foreign language teacher lies in the knowledge of pedagogical, age and social psychology, as well as the cognition and ability to apply them in practice (methods of psychodiagnosis, psychological support, psychological and pedagogical monitoring, solving psycho-educational tasks, organization work, psychological introspection, etc.). Therefore, the teacher's pedagogical activity also requires considerable development of his/her psychological qualities and abilities, possession of the means of self-expression and

self-development, resistance to professional deformations of the personality, self-regulation and self-realization. All this leads to the identification of a personal component in the structure of a foreign language teacher pedagogical competence and a clear definition of its content.

According to O. Isaieva and T. Nazarenko, it is not enough for a foreign language teacher to know his or her subject well and be able to convey its essence to the students, it is necessary to master modern technologies of teaching, to be aware of perspective directions of science, techniques and technology development, to command the newest methods of foreign languages teaching [3].

Therefore, the pedagogical competence of the teacher should contain not only the knowledge and skills that form the basis of the methodology of teaching his/her profession, enable qualitative holding of lessons, but also the competences of educational and cognitive practice activation, psychological, communicative competence, pedagogical orientation and mechanisms of self-development, self-actualization, self-improvement.

REFERENCES

1. *Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: navchannia, vykladannia, otsiniuvannia* (2011) [Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment], Shkilnyi Svit, Kyiv, Ukraine.

2. *Derzhavnyi standart bazovoi ta povnoi zahalnoi serednoi osvity zatverdzenoho Postanovoiu KMU vid 23 lystopada 2011 roku № 1392*. [The State Standard of Basic and Complete General Secondary Education Approved by the KCC Resolution of November 23, 2011 No. 1392.], URL: <http://mon.gov.ua/media/typovi-programu>.

3. Isaieva O., Nazarenko T. *Navchannia profesiinomu spilkuvaniu inozemnyimi movamy v konteksti Bolonskoi uhody* [Professional communication in foreign languages training in the Bologna Agreement context], URL: http://www.rusnauka.com/9._EISN_2007/Pedagogica/21410.doc.htm.

4. Kynytskaia Yu. Y. *Fylosofsko-teoretycheskye osnovanyia yzuchenyia pedahohycheskoho professyonalizma* (2004) [Philosophical and theoretical bases of the study of pedagogical professionalism], *Pedahohyka* [Pedagogy], 2004, №6, pp. 21-25.

5. Kovalenko O. *Kontseptualni zminy u vykladanni inozemnykh mov u konteksti transformatsii inshomovnoi osvity* (2003), [Conceptual changes in the teaching of foreign languages in the context of the transformation of foreign language education],

Inozemni movy v navchalnykh zakladakh. Pedahohichna presa [Foreign languages in educational institutions. Pedagogical Press], 2003, p. 261.

6. Nikolaieva S. Yu. (2002) „*Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh. Vyd. 2-he, pererob. i dopov.*” [The methodology of teaching foreign languages in secondary schools. The 2nd edition, with alterations and additions], Lenvit Publishing House, Kyiv, Ukraine.

7. Sotnikova S. I. *Interaktyvni zavdannia v navchanni nimetskoï movy* (2010) [Interactive tasks in teaching German], *Nimetska mova v shkoli* [German at school], 2010, №2 (14).

8. Fitsula M. M. (2003) „*Vstup do pedahohichnoi profesii : navch. posib. dlia studentiv vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv osvity*” [Introduction to the teaching profession: textbook for students of higher pedagogical institutions], Navchalna Knyha Publishing House, Ternopil, Ukraine.

Стегній П. А.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
та психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

«ТРЕТЯ СТАТЬ» ТА НЕБІНАРНІ ГЕНДЕРИ У ЗАХІДНОМУ СВІТІ

В Україні досі панує бінарна гендерна система, згідно з якою існує лише дві статі: чоловіча та жіноча. Але на планеті Земля є регіони, де з давніх-давен використовуються небінарні уявлення про стать. Люди «третьої статі» є у корінних народів Північної та Південної Америки, в Африці, Афганістані, Пакистані, Індії, Бангладеш, Таїланді та Полінезії.

У західному світі, як і в Україні, донедавна панувала бінарна гендерна система. Але завдяки фемінізму, гендерним дослідженням та боротьбі ЛГБТІ спільноти тут з'явилося і постійно зміцнює свої позиції небінарне розуміння статі. Так, окремих західних країнах «третьа стать» вже має юридичний статус. Її офіційно визнають в Австрії, Німеччині, Нідерландах, Великобританії, Канаді та Австралії. Зважаючи на те, що Україна культурно та цивілізаційно є органічною частиною Європи, українцям варто також уважно придивитися до такого явища, як «третьа стать».

«Третя стать» (третій гендер) – це термін, який використовується для опису людей, які по власному бажанню або в результаті суспільного консенсусу не ідентифікують себе, ні як чоловіка, ні як жінку, а також людей, які зараховують себе або зараховуються суспільством до іншого гендеру, що не

вкладається в бінарну систему розуміння статі. Під терміном «третя» як правило розуміється «інша», оскільки деякі антропологи і соціологи описують «четверту», «п'яту», та, навіть «деякі» статі (гендери).

То хто ж вони, люди «третьої статі»? Перш за все, такими людьми визнаються ті, хто мають статус «інтерсекс». «Інтерсекс» - це людина, народжена з статевими ознаками, які за визначенням Управління Верховного комісара ООН з прав людини, не відповідають типовому визначенням чоловічого або жіночого тіла. До статевих ознак, що визначають стать, відносяться хромосоми, статеві залози, репродуктивні органи, геніталії і рівень статевих гормонів. За оцінками експертів, 0,05-1,7% населення постійно народжується з рисами «інтерсекс».

У межах бінарної системи явище «інтерсекс» прийнято вважати синонімом поняття «аномальний гермафродитизм» і розглядається як патологія, відхилення від природи. Але з розвитком правозахисного руху сексуальних меншин, від такого вузького уявлення наразі відмовилися. Зараз «інтерсекс» переважно розглядається як інваріант біологічної норми. Права людей «інтерсекс» захищаються на рівні ООН.

Крім людей «інтерсекс», до «третьої статі» зазвичай зараховують ще одну категорію людей, які узагальнено називаються «трансгендери». Трансгендер - це узагальнююче поняття, під «парасолькою» якого зібрано досить багато різних людей. Так, частина трансгендерів – це люди, у яких гендерна ідентичність або гендерні прояви не збігаються із зареєстрованою при народженні статтю. Наприклад, той, кого зареєстрували як чоловіка, ідентифікує себе як жінку. Та навпаки. Їх зазвичай називають «транс-жінка» або MTF (male-to-female) і «транс-чоловік» або FTM (female-to-male).

Ці люди знаходяться в суперечливому становищі. З одного боку, вони, по суті, продовжують залишатися в межах бінарної гендерної системи. З іншого боку, їх гендерна ідентичність не збігається з їхніми паспортними ім'ям, юридичною статтю, соціальною роллю і явними статевими ознаками тіла. Тобто вони не можуть повністю ототожнити себе ні з чоловічою, ні з жіночою статтю. Це доволі часто викликає важкі психологічні переживання, що називаються «гендерною дисфорією».

Для подолання гендерної дисфорії можна здійснити «трансгендерний перехід», що є сукупністю змін, які приводять основні елементи особистості людини у відповідність з її гендерною ідентичністю. Тобто трансгендер, що, наприклад, народився з тілом чоловіка, має чоловіче ім'я, юридичну стать і соціальну роль, може змінити їх і остаточно стати жінкою.

Трансгендерний перехід складається з кількох ключових елементів: зміни паспортного імені та юридичної статі, соціалізації в новій гендерній ролі, медичній корекції статі.

У свою чергу, медична корекція статі складається з заміщувальної гормональної терапії, хірургічної корекції геніталій та епіляції для транс-жінок. Результати медичної корекції насправді вражають уяву. Люди, що пройшли транс гендерний перехід, зовні виглядають як звичайні чоловіки та жінки.

Більшість трансгендерів після трансгендерного переходу зберігають своє минуле в таємниці. Тому формально вони залишаються в межах бінарної системи. Просто були людьми однієї статі, а потім стали людьми іншої статі. Але є особлива категорія трансгендерів, яка свою приналежність до третього статі зберігає на тілесному рівні.

Справа в тому, що в процесі медичної корекції статі частина трансгендерів проводить тільки заміщувальну гормональну терапію, але не змінює геніталії. В результаті їх тіло набуває ознак і чоловічої, і жіночої статі. Наприклад, чоловік, що відчував себе жінкою, може отримати жіноче тіло, але залишити собі чоловічі геніталії. Такі трансгендери вже точно знаходяться за межами бінарної гендерної системи і «автоматично» потрапляють до «третьої» та, навіть, «четвертої» статі.

Людей, які в цілому мають тіло однієї статі, а геніталії іншого, на Заході можуть називати «транссексуалами» або скорочено «трансами». Крім того, у середовищі порно-індустрії щодо них переважно вживають термін «шімейл».

Найчастіше «шімейл» – це людина, яка виглядає як жінка, але має чоловічий статевий орган. Шімейл іншого типу, людей з тілом чоловіка, але із жіночими геніталіями набагато менше.

Треба зазначити, що багатьох транссексуалів ображають терміни «шімейл» і, навіть, «транссексуал» («транс»). Тому їх краще називати «трансгендерами». Звичайно, через це виникає певна плутанина. В принципі, з термінами в питанні «третьої статі» взагалі дуже велика плутанина. От, наприклад, в загальну групу «трансгендерів» входять також і так звані «гендерквір».

«Гендерквір» (небінарний гендер) – це узагальнююче поняття для цілої сукупності небінарних гендерних ідентичностей. Так як термін «гендерквір» в англійській мові може сприйматися як образа, бо буквально означає «фальшивий», «збочений», «ненормальний», то в останні роки замість нього використовують нейтральний термін «небінарний гендер».

Небінарних гендерів багато. Вичерпного їх переліку немає навіть на тематичних ресурсах. Так сталося тому, що на сьогоднішній день процес формування нових небінарних гендерів все ще продовжується. І відбувається це переважно стихійно. Нові небінарні гендери, а, точніше, їх теоретичне обґрунтування, то виникає, то зникає. Але деякі з них закріплюються надовго і стають загальноприйнятими. Як у відповідному середовищі, так і за його межами. Такими не бінарними гендерами є «інтергендер», «андроген»,

«бігендер», «гендерфлюїд», «демігендер» і «агендер». Всі вони є представниками «третьої» або просто «деякої» статі.

«Інтергендер» - це людина, тіло якого має ознаки інтерсексуальності і яка сама себе вважає так сприймає. По суті, це ті ж самі люди «інтерсекс», про яких ми говорили спочатку. Тільки частина з людей «інтерсекс» залишається, все ж, в межах бінарної гендерної системи, а інша частина вважає за краще перейти до використання небінарної гендерної системи.

«Андрогін» - людина, яка не підходить під визначення ні маскулінної, ні фемінної гендерної ролі. Андрогіни зазвичай ідентифікують себе як таких, що ментально перебувають між чоловіком і жінкою. Або ж як безстатевих.

«Бігендер» («подвійний гендер») - це людина з подвійною бінарною гендерною ідентичністю. Бігендер відчуває себе то чоловіком, то жінкою. Це відбувається незалежно від його фізичного статі і статі реєстрації. Його або її статеве самовідчуття (соціальна стать, гендер) змінюється в залежності від настрою, співрозмовника, навколишнього оточення тощо.

«Гендерфлюїд» - плинна гендерна ідентичність, при якій у людини відбувається циклічне, ситуативне або випадкове «перетікання» з гендеру в гендер. Гендерфлюїд принципово не ототожнює себе з чоловічим чи жіночим гендером, а періодично відчуває себе то чоловіком, то жінкою, то особою без статі. Гендерфлюїд може мати обидві статі відразу, або, навіть, цілу комбінацію різних небінарних гендерів.

«Демігендер» («частковий гендер») - людина, що ідентифікує себе лише частково як певний бінарний або небінарний гендер, наприклад «демі-дівчина», «демі-хлопець», «демібігендер», «деміфлюїд», «деміагендер» і т.п.

«Агендер» («без гендеру») - людина, яка відмовилася від ідентифікації себе з яким-небудь гендером, не дбає про свою внутрішню ідентичність, як про зовнішню мітку, зараховує себе більше до статусу людини, ніж до будь-якої статі.

По суті, агендери випадають з «ряду» людей з небінарними гендерами. Але їх, зазвичай, включають в їх перелік, тому що створювати для них окрему групу поки що не хочуть.

У принципі на цьому варто було б завершити опис представників «третьої статі». Але є ще одна група людей, яка, на нашу думку, стоїть доволі близько до них. Це «трансвестити».

«Трансвестизм» – загальна назва ряду психологічних феноменів або поведінкових особливостей, характерною ознакою яких є надягання або носіння одягу, характерного (в мужах даної культури або традиції) для протилежної статі. Через те, що слова «трансвестит» та «транссексуал» можуть однаково скорочувати до слова «транс», то в нашому регіоні їх доволі часто помилково ототожнюють.

Зважаючи на те, що в бінарній гендерній системі є тенденція приписувати чоловікам сексуальний потяг до жінок, а жінкам – до чоловіків, то треба окремо зауважити, що представники «третьої статі» можуть мати будь-яку романтичну і сексуальну орієнтацію. Так, наприклад, транс-жінка з жіночим тілом та чоловічими геніталіями може любити та бажати сексуально лише чоловіків. Або лише жінок. Або бути біромантиком та бісексуалом. В кінці кінців, не виключено, що з певного моменту такий трансгендер, навіть, стане аромантиком і асексуалом. І це надзвичайно ускладнює сучасні європейські уявлення про стать взагалі. Тому, у людини, яка звикла до простоти бінарної системи, від цього різноманіття можуть виникнути ускладнення. Особливо у реальному житті. Адже, при спілкуванні з транс-жінкою бісексуальної орієнтації, потрібно розуміти, що це людина, яка колись була чоловіком, але у якої зараз є жіноче тіло і душа. І попри все залишились чоловічі геніталії. А ще вона може любити і сексуально бажати і чоловіків, і жінок. Без звички це може дуже заплутати. І, погодьтеся, що на тлі такого гендерного різноманіття в Європі вітчизняні розмови про «справжніх чоловіків» і «справжніх жінок» звучать якимось специфічно.

Сподіваємося, що знайомство з сучасною західною небінарною гендерною системою тамтешніми уявленнями про «третю стать» було корисним для тих, хто цікавиться питаннями статевої та гендерної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванов В. И.. Интерсексуальность // Большая российская энциклопедия / гл. ред. Ю. С. Осипов, отв. ред. С. Л. Кравец. — М.: БРЭ, 2008. — Т. 11: Излучение плазмы — Исламский фронт спасения. — 767 с.
2. Транссексуалізм // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6 : Т . Я. 768 с.
3. Н. Хамітов. Андрогінізм // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Third_gender
5. <https://www.britannica.com/science/intersex>
6. <https://www.apa.org/topics/lgbt/transgender>

Алексєєва Т. М.

кандидат географічних наук,

доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання

Кременчуцький педагогічний коледж

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Проблеми швидкого економічного оновлення господарства країни, зростання інформатизації суспільства, необхідність використання передових наукових технологій ставить перед вищою освітою формування творчої особистості, здатної нестандартно мислити, знаходити оригінальні шляхи розв'язання практичних завдань. Одним з найважливіших аспектів творчої діяльності студентів є науково-дослідна робота. Запорукою науково-технічного прогресу суспільства є інтенсивний розвиток комплексу наук природничого циклу, що є основою формування світогляду і фундаментом сучасної системи знань про матеріальний світ та природні феномени. У зв'язку з цим проблема активізації науково-дослідної діяльності студентів в галузі природничих наук є актуальною.

Метою даної роботи є вивчення основних шляхів активізації науково-дослідної діяльності студентів педагогічних вищих навчальних закладів в галузі природничих наук.

Питання науково-дослідної та творчої діяльності студентів вивчали С. Кановець, О. Олексюк, В. Сластьонін та ін., що розробляли теоретичні її основи, форми, методи і засоби. Наукові праці багатьох педагогів і психологів: В. Вергасова, В. Володька, Р. Нізамова, В. Семиченко та ін. присвячені визначенню найоптимальніших шляхів активізації творчого пошуку в науково-дослідній роботі студентів [1, с. 139].

Рівні самореалізації студентів у навчально-дослідній діяльності вивчали Т. Ісламишина, Л. Гусейнова, В. Гаврилук. Перший рівень - репродуктивно-стереотипний - полягає у розв'язанні проблеми згідно з відомими алгоритмами діяльності, спілкування та не веде до формування навичок дослідницької діяльності. Другий рівень - адаптаційний - передбачає виконання студентами діяльності відповідно до алгоритму, складеного керівником. На третьому рівні - творчо-рефлексивному - студенти, застосовуючи свої теоретичні знання та навички, самостійно розв'язують наукову проблему, моделюючи можливий розвиток ситуації, вибираючи методи і засоби ведення досліджень, аналізуючи одержані результати. На даному рівні відбувається творча самореалізація студента, формування культури ведення наукової діяльності [2, с. 20].

Тривалий час наукова робота студентів розглядалася як вид діяльності, що не мав масового характеру. Реформування вищої освіти призвело до того, що науково-дослідна діяльність перестала бути видом роботи виключно з

найуспішнішими студентами і перетворилася на потужний чинник професійної підготовки студентів, що надає можливості кожному студенту втілити свої творчі задуми у життя, проявити свою креативність та оригінальність мислення. Науково-дослідна діяльність студентів є необхідною умовою підготовки майбутніх вчителів, що розвиває творчу ініціативу, допитливість, аналітичні здібності та поглиблення знань в галузі природничих дисциплін.

Оволодіння творчими здібностями студентами - майбутніми педагогами - має відбуватися поступово. На першому етапі студент осмислює проблему, її сучасний стан та усвідомлює протиріччя між теоретичними знаннями та практичними способами її розв'язання. На другому етапі визначаються шляхи вирішення проблемної ситуації, а також методи, прийоми і засоби, що відбувається більше на інтуїтивному рівні, ніж на основі наукових знань. На подальшому етапі студент вже усвідомлює глибину проблеми дослідження і обґрунтовує напрями щодо її розв'язання. На останньому, четвертому етапі, студент виконує роботу, одержує результати, аналізує їх, формулює висновки [3, с. 63].

Створюючи умови для розвитку науково-дослідної діяльності можна починати з того, що розвивати зацікавленість, допитливість та активність студентів на навчальних заняттях з природничих дисциплін, а це в свою чергу вимагає застосування інноваційних методів викладання: проблемного пошуку, тренінгу, дискусії, диспуту тощо.

Важливим чинником активізації науково-дослідної роботи є створення творчої, доброзичливої робочої атмосфери взаєморозуміння у студентському колективі, щоб кожний студент мав можливість обрати тематику дослідження, яка відповідає його професіональним інтересам, методи і прийоми проведення роботи, висловлювати і відстоювати свою точку зору.

Основними формами наукової роботи майбутніх педагогів з природничих дисциплін є написання рефератів, курсових робіт, виконання випускних кваліфікаційних робіт бакалавра та магістерських робіт, участь в роботі проблемних груп, наукових гуртків, конкурсах студентських наукових робіт, студентських олімпіадах, виступи на конференціях, круглих столах, наукових семінарах, написання тез доповідей до конференцій і наукових статей.

Метою роботи наукових гуртків є вивчення сучасної проблематики в галузі природничих наук, більш глибоке вивчення деяких їх розділів або тем, оволодіння принципами, методами та прийомами ведення наукових досліджень.

Робота у проблемних групах спрямована на вирішення конкретної проблеми, що може бути комплексною і одночасно охоплювати методичний апарат, теоретичні твердження декількох наукових дисциплін. Важливим аспектом роботи проблемних груп є навчання студентів працювати з науковими джерелами, що включають в себе організацію пошуку джерел певної тематики,

визначення головної ідеї наукової статті, прищеплення навичок творчого опрацювання наукової інформації і застосування її для створення нових, оригінальних рішень. Найбільш активних студентів доцільно залучати до лекційної діяльності, які на лекційних або практичних заняттях могли б ознайомити студентів молодших курсів з результатами своїх досліджень.

Під час роботи у гуртках і проблемних групах у студентів відбувається розвиток креативних здібностей і когнітивних якостей: глибоке вивчення природних процесів, виявлення їх закономірностей та відмінностей їх перебігу, аналіз їх ознак, виявлення причинно-наслідкових зв'язків; проведення наукових експериментів над природними явищами, встановлення зв'язку між ними; ведення термінологічних словників; складання конспектів уроків.

Розвитку творчих здібностей сприятиме виконання таких завдань, як створення тестів, дидактичних ігор та матеріалів тощо.

Написання рефератів, виконання курсових випускних кваліфікаційних робіт бакалавра та магістерських проектів також розвивають креативність, розкривають творчий потенціал майбутніх педагогів. На відміну від рефератів і курсових робіт, де теми є обмеженими певною дисципліною, магістерські і бакалаврські роботи є комплексними, більш місткими і змістовними. Крім того магістерські і бакалаврські роботи передбачають можливість студента самостійно обрати тему дослідження і визначитися з методикою проведення роботи.

Отже науково-дослідна робота є одночасно важливим аспектом і умовою ефективної підготовки майбутніх фахівців, розвитку творчих здібностей, що надасть можливість поглиблювати знання з природничих дисциплін, активізувати наукове мислення і творчу інтуїцію, здійснювати активний пошук шляхів вирішення наукових проблем, обґрунтовувати методи дослідження природних об'єктів та явищ, створювати і перевіряти власну гіпотезу, творчо працювати з науковими джерелами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пономарьова Г.Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки. *Наукові записки кафедри педагогіки*. № 24. Харків. 2010. С. 138-144.
2. Гнатишин І.Л. Творчий потенціал студентів як важливий чинник суспільного прогресу. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2015. № 11. С.18-23.
3. Григор'єва А.А. Творчі здібності та їх розвиток у студентської молоді. *Педагогічний дискурс*. 2009. № 5. С. 61-64.

Жданюк Л. О.
доцент кафедри методики змісту освіти
Полтавський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені М.В.Остроградського
м. Полтава

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЙОГО ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

В сучасних умовах основним принципом побудови освітнього процесу в закладі освіти є орієнтація на розвиток особистості учня, озброєння його такими способами діяльності, що дозволяють продуктивно навчатися, реалізовувати свої освітні потреби, пізнавальні інтереси і майбутні професійні запити. Так у Державному стандарті початкової освіти зазначено, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1].

Рішення поставленого завдання безпосередньо залежить від рівня розвитку професійної компетентності педагогів початкової школи. В професійному стандарті «Вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти» чітко виписано загальну інформацію про стандарт, навчання та професійний розвиток вчителя [7].

Вивчення професійної компетентності педагогів та її складових знаходиться в центрі уваги як психологів так і педагогів. Це є визнанням того, що професійна компетентність вчителя відіграє провідну роль у його педагогічній діяльності. І. Колеснікова, А. Маркова, Є. Рогов, Е. Зеєр, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Адольф, Л. Мітіна, В. Серіков, Ю. Варданян, В. Синенко присвятили свої наукові дослідження саме вивченню професійної компетентності педагогічних працівників.

Більшість наукових досліджень були направлені на вивчення професійно-ігрової компетентності вихователів закладів дошкільної освіти, що є закономірним, так як саме ігрова діяльність є провідною для дітей дошкільного віку [2]. Так різні трактування поняття ігрової компетентності педагога в науковій літературі свідчать про складність і неоднозначність цього феномена. І. Комарова, А. Кулешова, Н. Здорікова вводять поняття «професійно-ігрова компетентність педагога», визначаючи його як інтегральну якість особистості, готовність і здатність здійснювати творчу ігрову діяльність, генетичним ядром якої є інтерактивність суб'єкта [3]. О. Зворигіна, С. Новосьолова трактують

вищезгаданий феномен з точки зору готовності і здатності педагога ефективно застосовувати методики навчання дітей гри.

Залежно від розуміння змісту терміну «ігрова компетентність» вчені виділяють різні її складові. Вимоги до ігрової компетентності педагога можна звести до наступних аспектів, зазначає О. Смірнова: розвинута увага і креативність, свобода задуму і дій; емоційна виразність і артистизм; тактичність, чуттєвість до партнера, комунікативні здібності. Дослідниця підкреслює, що дані якості не тільки формуються, а й проявляються в грі [8]. І. Кирилов виділяє когнітивний компонентів: наявність у вихователя теоретичних знань про особливості, види дитячої гри, її ролі в розвитку дітей, розуміння педагогом місці і можливостей використання гри в освітньому процесі. Серед важливих компонентів структури ігрової компетентності І. Комарова, А. Кулешова, Н. Здорікова виділяють емоційно-ціннісний компонент: здатність педагога займати гуманістичну позицію по відношенню до вихованців, розуміти і усвідомлювати потенційні можливості ігрових технологій особистісного розвитку дитини, їх вплив на становлення та розвиток міжособистісних відносин дітей в групі. Ряд дослідників – Н. Анікеєва, В. Нотман, А. Тімонін, С. Шмаков, Е. Груздова – в структурі ігрової компетентності особливу увагу приділяють готовності педагога прийняти ігрову позицію в спілкуванні і взаємодії з дітьми. М. Марко визначає ігрову компетентність майбутніх учителів початкових класів як структурне особистісне утворення, що містить мотиваційно-цільовий, когнітивний, операційно-діяльнісний і результативний компоненти, які відповідно характеризують морально-психологічну, теоретичну та практичну складові готовності студентів до ефективного використання навчально-ігрових технологій на уроках. Крім цього, у проведених дослідженнях, умовно було виокремлено три рівні ігрової компетентності: низький (нормативно-репродуктивний), середній (ситуативно-пошуковий), високий (творчий) [5].

Відповідно до положень Концепції Нової Української школи [4] вчитель початкових класів повинен враховувати своєрідність соціальної ситуації розвитку першокласника в зв'язку з переходом провідної діяльності від ігрової до навчальної, застосовуючи при цьому ігрові та діяльнісні методи навчання. Саме тому початкову освіту в Україні поділено на два цикли: адаптаційно-ігровий (1-2 класи) та основний (3-4 класи). Саме в вимогах до організації адаптаційно-ігрового циклу, який має на меті допомогти учневі успішно адаптуватися до шкільного життя, визначено, що навчання організовується через діяльність, ігровими методами як у класі, так і поза його межами.

Підготовка педагогів початкової школи до використання ігрових методів передбачає перш за все не тільки опанування ігровими освітніми стратегіями, але і перш за все розуміння змісту ключової компетентності педагога – ігрової,

що включатиме в себе розуміння можливостей гри в контексті сьогодення та використання її, як ефективного інструменту освітньої діяльності.

Ігрова діяльність є невід'ємним компонентом освітнього процесу в початковій школі, вчитель початкових класів повинен володіти професійними знаннями і вміннями в області ігрового конструювання і ігротехніки [6].

Отже, ігрову компетентність вчителя початкових класів ми визначаємо як інтегровану модель, що складається із: здатності педагога початкових класів до ігрової діяльності та готовності її використання, як ефективного інструменту освітньої діяльності; наявності системи професійних знань і вміннями в області ігрового конструювання і ігротехніки; наявності високого рівня розвитку творчих здібностей (креативності).

Перспективою наших подальших досліджень є вивчення ігрової компетентності у вчителів початкових класів та її взаємозв'язку з рівнем розвитку їх творчих здібностей. Практичним результатом такого дослідження стане розробка програми психолого-педагогічного тренінгу направлено на розвиток ігрової компетентності вчителів початкових класів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>.
2. Эльконин Д. Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д. Б. Эльконин // М. ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2001. – 417 с.
3. Комарова, И. А. Исследование феномена профессионально-игровой компетентности будущих специалистов ДОУ / И. А. Комарова, А. А. Кулешова, Н. Г. Здорикова // Вектор науки. – 2010. – № 3. – 65 с.
4. Концепція Нової Української Школи : ухвалено рішенням колегії МОН 27 жовтня 2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (Дата звернення: 20.02.2020 р.).
5. Марко М. М. Формування ігрової компетентності майбутніх вчителів у процесі професійної підготовки Наукові записки . Серія Педагогіка / М. М. Марко. // Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. – 2016. – №2. – С. 245–251.
6. Патрушева И. В. Психология и педагогика игры. Учебное пособие для ВУЗов / И. В. Патрушева., 2019. – 130 с. – (Университеты России).
7. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» [Електронний ресурс] // Міністерство соціальної

політики. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://nus.org.ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchytelya-pochatkovykh-klasiv-nush-shho-potribno-znaty-ta-vmity/>.

8. Смирнова Е. О. Игровая компетентность воспитателя / Е. О. Смирнова. // Современное дошкольное образование. Теория и практика. – 2017. – №9. – С. 4 – 9.

Смоляк В. М.

*заступник директора з навчальної роботи
Педагогічний коледж комунального
закладу вищої освіти «Хортицька
національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
м. Запоріжжя*

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

За даними департаменту економіки та фінансування Міністерства освіти і науки України загальна кількість учителів у 2016/2017 навчальному році становила 406 237 осіб [5]. Значна частина педагогів (20-30% відсотків) знаходяться на грані передпенсійного та пенсійного віку, що очевидно стримує можливості швидкого розвитку освітнього середовища початкової школи в комфортному для всіх учасників педагогічних процесів режимі.

Педагоги з великим досвідом роботи як правило домінують у своїх навчальних закладах, іноді створюючи складні умови для молодих педагогів, що намагаються інтенсивно відкорегувати патерни професійної діяльності в зручних, інформаційно виправданих формах.

Враховуючи тенденції української школи, демографічну ситуацію в країні, можна припустити, що кількість осіб, які вільно володіють інформаційно-комунікаційним технологіями буде різко зростати, створюючи нові можливості для вільного самовираження та самореалізації в формах та методах побудови персональних освітніх платформ та брендів.

Завдяки запровадженню НУШ [3] проблема створення освітнього середовища класу і школи, де наявні різні осередки перебування, навчання, виховання і розвитку учнів набула нової енергії для розвитку.

Звернення до офіційного сайту (<http://nus.org.ua>) підтримки проекту НУШ дало змогу упевнитися, що питанню організації освітнього простору нарешті приділяється достатньо багато уваги.

Зокрема, спостерігаємо, що освітнє середовище на офіційному сайті nus.org.ua зустрічається станом на 17.07.2019 року у 20 статтях. Розглянемо побіжно деякі з них.

Найбільш вдалою, з точки зору популяризації необхідності створення ПНС кожним вчителем знаходимо в публікації, яка підготовлена Ю. Гудошник в рамках проєкту “Розвиток системи забезпечення якості шкільної освіти” (за підтримки EDGE) під назвою «Зразкове освітнє середовище: європейський досвід»

У статті висвітлено європейський досвід побудови освітнього середовища [1], зокрема у школах Чехії, Норвегії, Великобританії та Литви. Автором звертається увага на формування безпечного освітнього середовища і його важливість для освіти в цілому, відзначається значення віртуального освітнього середовища. Щоправда дані про ПНС все ж відсутні.

Заслуговує на увагу та прискіпливе ставлення текст хоча і короткої, але змістовної доповіді экс міністра освіти та науки України Л. Гриневич [1], у якій вона наголошує, що освітнє середовище школи повинно виходити за межі шкільної будівлі, підкреслює важливість освітнього порталу, таким чином демонструючи державну позицію важливості організації цифрового середовища школи, розуміння його непересічного значення для навчання сучасних учнів. Прикро, що у час стрімкого розвитку і переконливої популярності Веб 2.0 технологій, де всі вчителі можуть бути як споживачами так і авторами освітнього продукту, мова йде, як про створення порталу централізовано міністерством. Також слід відзначити, що у доповіді міністр не визначила перспективи застосування персонального навчального середовища(ПНС).

Слушна інформація подана О. Головіною про фінську підтримку реформи НУШ [6] особливо в контексті неодноразового проголошення профільним міністерством фінської системи освіти як зразка для реформи української школи. Слушною з точки зору підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування персонального навчального середовища є досвід фінської системи освіти, у якій як ключове завдання для України, передбачено використання електронної платформи для фахівців і учнів в галузі освіти, розроблення мобільних додатків, що свідчить про зосереджені акценти на впровадження ІКТ в освітнє середовище початкової школи. О. Головіна не зазначає про досвід фінської системи освіти з підготовки фахівців до застосування ПНС.

Цікавою на нашу думку, є проведена у цьому році пілотна добровільна сертифікація учителів, У відповідній статті на сайті НУШ під назвою «Сертифікація: МОН затвердило програму тестування вчителів» [5] повідомляється крім іншого, що створення освітнього середовища є окремим розділом програми тестування, а також зустрічається поняття «цифрове

середовище» як об'єкт контролю. Це позитивний крок, який, на нашу думку сприятиме всебічному теоретичному і практичному вивченню особливостей освітнього середовища початкової школи та, зрештою, стане предметом підготовки майбутніх учителів до застосування ПНС у професійній діяльності. Також включення питань побудови освітнього середовища до програми сертифікації свідчить про необхідність у закладах освіти передбачати відповідну підготовку.

Відзначимо, що крім поняття «освітнє середовище» на сайті вживається поняття «шкільний простір», яке за семантикою близьке, але зосереджує увагу більше на предметному облаштуванні приміщення і території. Так, у статті «Як створити шкільний простір, який мотивуватиме учнів до навчання» [7], розглядається облаштування школи, яке має на меті стимулювання учнів до навчання. В основі облаштування стаціонарні та динамічні структури, звертається увага на ергономіку, безпечність, кольорові рішення і т.п.. Питання використання ПНС не розглядається, зокрема у статті не зустрічається нічого, що пов'язано з смартфонами, планшетами, інтерактивними пристроями, мультимедіа, що на нашу думку є певним упущенням.

Відповідно до Концепції НУШ «суттєво покращують результати навчання такі засоби персоналізації навчального досвіду, як робота за індивідуальними планами, окремими навчальним траєкторіями, у рамках індивідуальних дослідницьких проєктів» [33, с.17], а про освітнє середовище зокрема сказано, що «організація нового освітнього середовища потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання. Запровадження ІКТ в освітній галузі перейде від одноразових проєктів до системного процесу, що охоплює всі види діяльності. ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учня важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності» [3, с. 28-29].

Між тим, як показує практика реалізації Концепції НУШ у школах, знаходимо типові, вже розглянуті вище помилки. Наприклад, питання освітнього середовища іноді розглядається з точки зору фізичного облаштування класної кімнати, коридорів, початкової школи в цілому. Автори зрештою виходять за межі школи, акцентують увагу на значення, роль та місце віртуального освітнього середовища (цифрового середовища), але не відзначають можливості і необхідність формування ПНС .

Прогресивним, на нашу думку, є прийнятий у 2019 році і підписаний президентом 5 липня 2019 р. закон України «Про фахову передвищу освіту», де у пункті 12 статті 1 передбачено «створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів фахової передвищої освіти, включаючи надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії», а також у статті 81 «впровадження інноваційних освітніх

технологій, нового змісту освіти та інноваційного середовища». Зміст ЗУ «Про фахову передвищу освіту» нам важливий тому, що відповідно до прикінцевих та перехідних положень «вищі навчальні заклади I-II рівня акредитації, що в системі вищої освіти здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста і, які до 2020 року не отримують статусу коледжу відповідно до Закону України «Про вищу освіту», набувають статусу закладу фахової передвищої освіти».

Таким чином професійна підготовка учителів початкової школи до застосування ПНС на всіх рівнях (студенти, викладачі, заклад в цілому, батьки) є прогресивною ідеєю, яка відповідно до закону України «Про фахову передвищу освіту» буде, на нашу думку, сприяти створенню у закладах освіти інноваційного освітнього середовища, яке забезпечуватиме формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти, підготовки конкурентного вчителя НУШ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриневич Л.М. НУШ: освітнє середовище та електронна платформа. URL: <https://nus.org.ua/media/nush-osvitnye-seredovyshhe-ta-elektronna-platforma/>. (Дата звернення: 17.07.2019 р.)
2. Зразкове освітнє середовище: європейський досвід. URL: <https://nus.org.ua/articles/zrazkove-osvitnye-seredovyshhe-yevropejskyj-dosvid/>. (Дата звернення: 17.07.2019 р.)
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf/>. (Дата звернення: 17.07.2019 р.)
4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. №988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#n8> (дата звернення: 21.07.2018).
5. Сертифікація: МОН затвердило програму тестування вчителів. URL: <https://nus.org.ua/news/sertyfikatsiya-mon-zatverdylo-programu-testuvannya-vchyteliv/>. (Дата звернення: 17.07.2019 р.)
6. Фінська підтримка реформи: що має змінитися в українській освіті. URL: <https://nus.org.ua/articles/navchayemos-razom-finska-pidtrymka-reformy-ukrayinskoji-shkoly/>. (Дата звернення: 17.07.2019 р.)
7. Як створити шкільний простір, який мотивуватиме учнів до навчання. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-stvoryty-shkilnyj-prostir-shhomotyvuvatyme-uchniv-navchatysya/>. (Дата звернення: 17.07.2019 р.)

Каменський В. Г.
викладач правознавства
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка,
спеціаліст вищої категорії
м.Кременчук

Касьян О. Г.
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня
«молодший спеціаліст» відділення початкової освіти
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук

СОЦІАЛЬНО-ЗАХИСНІ ВІДНОСИНИ ЩОДО МАТЕРИНСТВА ТА ДИТИНСТВА НА ПОЛТАВЩИНІ

1. Соціально-економічний розвиток будь-якої держави залежить від виваженої соціальної політики й створення міцної системи державних стандартів і соціальних гарантій щодо захисту різних категорій населення. Особливо це стосується захисту сім'ї, яка є основою вирішення демографічних проблем та показником соціального благополуччя країни.

2. Головною метою нашого дослідження є: вивчити, проаналізувати нормативно-правову базу з обраної теми, дослідити її втілення на прикладі Полтавщини і запропонувати шляхи вирішення цієї проблеми в цьому районі.

Для її успішного виконання ми визначили такі завдання:

теоретичні:

- методом аналізу законів показати яким чином розв'язують це питання Фінляндія та Болгарія, порівняймо з українською практикою;

дослідницькі:

- проаналізувати втілення в життя прав і свобод в Україні;
- зробити висновок про соціальний захист дітей та матерів, їх відношення до цього питання.

Об'єктом вивчення є соціально-захисні відносини в Україні щодо прав дітей та матерів.

Предметом дослідження є права та обов'язки дітей та матерів у міжнародному праві та законодавстві.

Під час дослідження наукової роботи було:

- зібрано та систематизовано необхідний матеріал;
- проаналізовано вітчизняне та зарубіжне законодавство з питань соціального захисту дітей;

1. Базовим документом, спрямованим на соціальний захист материнства та дитинства, є Конвенція про права дитини, прийнята Організацією Об'єднаних Націй у 1989 р., а також Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей. Наша держава ратифікувала обидві конвенції.

2. Права дітей України регулюються Конституцією України (ст. 1, 3, 46, 51, 52), а також виділені статтями Сімейного та Цивільного (ст. 32, 33, 35, 55-79) кодексів України та окремими законами, такими як закони «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про зайнятість населення».

3. Захист материнства та дитинства на Полтавщині.

Для виконання дослідницького завдання ми відвідали студентський профком Кременчуцького педагогічного коледжу з метою з'ясування кількості студентів пільгових категорій та їх реального матеріального забезпечення відповідно до нормативних документів. Таких дітей-пільговиків виявилось 133 особи. Серед них: дітей-інваліди – 13 осіб; діти-сироти - 35 осіб; діти з малозабезпеченої сім'ї – 13 осіб; діти з багатодітної сім'ї – 61 особа; внутрішньо переміщені – 11 осіб.

У голови профкому ми довідалася, що для студентів-пільговиків існують наступні пільги:

- 50% оплати на проживання в гуртожитку;
- матеріальна допомога 1 раз на семестр у зв'язку з важким матеріальним становищем;
- безкоштовне медичне обслуговування та забезпечення студентів підручниками;
- позачерговий вступ;
- право на соціальну стипендію, якщо не отримує академічну;
- забезпечення путівками для оздоровлення на літній період;
- за необхідності, безкоштовне гаряче харчування.

За даними бухгалтерії ми дізналися, що з кожним роком збільшується кількість виплат цим дітям: нами була встановлена кількість коштів на одну особу та загальна сума. Так кожній дитині з обмеженими фізичними можливостями за 2017р. виплатили 47000 грн., тобто загальна сума – 705000 грн.

Пільгова категорія	Ліцей	Коледж
Діти-сирота	2	33
Діти з малозабезпеченої сім'ї	1	12
Діти з багатодітної сім'ї	12	49
Діти-інваліди	3	10
Внутрішньопереміщені	3	8

4. Удосконалення захисту материнства та дитинства на Полтавщині. Підтримка держави. За даними Полтавської облдержадміністрації: із початку 2019 року державні виконавці Полтавщини стягнули з батьків-боржників понад 283 млн грн аліментів на користь 20 тис. дітей. 120 млн аліментів вдалося перерахувати малечі завдяки дії законів Чужих Дітей Не Буває. Загалом у відділах державної виконавчої служби області на виконанні перебуває 23 617 виконавчих документів про стягнення аліментів, за якими 1 024 боржників оголошено у розшук;

В родинях усиновителів, на Полтавщині, зростають майже 800 дітей. Полтавщина багата на людей, які готові стати батьками обездоленій дитині. На Полтавщині більше ніж 1,5 тисячі таких дітей влаштовано під опіку і піклування. У 132 прийомних сім'ях і 39 дитячих будинках сімейного типу виховуються близько 500 дітей. Можуть бути усиновленими і перебувають на відповідному обліку понад 500 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; Кожній сім'ї, яка усиновила дитину, держава гарантує:

- одноразову допомогу у зв'язку з усиновленням у розмірі, як при народженні першої дитини;

- одноразову оплачувану відпустку тривалістю 56 календарних днів (70 календарних днів – при усиновленні двох і більше дітей).

До речі, майже 95% дітей-сиріт на Полтавщині виховуються в сім'ях. Третій рік поспіль надається державна субвенція для придбання житла для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування а також для придбання житла для дитячих будинків сімейного типу. В Гадяцькому й Лохвицькому районах вже придбано 2 таких будинки.

Відбувається підтримка новонароджених дітей: в області успішно реалізується проект із надання при народженні дитини одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка». Проект передбачає, що на кожен новонароджену дитину в пологовому відділенні під час народження безкоштовно видається одноразова натуральна допомога у вигляді пакунку з необхідними в перший період життя дитини речами. Завдяки зазначеним заходам усі 15 пологових будинків/відділень Полтавщини забезпечені достатньою кількістю «пакунків малюка» (місячний запас). Із початку дії проекту в області видано 9 016 пакунків.

Згідно зі статистикою, кожного року сімей становиться більше, тому в багатьох країнах світу держава хоче і допомагає таким сім'ям. Це підтверджує, що громадяни та й не тільки, в першу чергу прагнуть побудувати демократичне суспільство, а це передбачає не лише рівні можливості для всіх, але й розуміння, бажання щось робити не тільки для себе, а й для когось іншого. Саме тому держава повинна більше уваги привертати дітям та матерям, дітям сиротам та взагалі дітям, що вони – це наше майбутнє. Тільки від нового покоління залежить життя людей й становище країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Полтавська обласна державна адміністрація, [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua/page/pracya-ta-socialniy-zahist-naselennya-0>
2. Міністерство юстиції України. Головне управління юстиції у Полтавській області. Громадські організації, [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. - Режим доступу: <http://www.just.gov.ua/content/586/>
3. Право соціального забезпечення в Україні / Б. С. Стичинський, І. В. Зуб та ін. - К.: Юридична книга, 2003.
4. Конституція України: закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - ст. 141.

Солодовникова Л. Г.
*викладач хореографічних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГА-ХОРЕОГРАФА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Творчий потенціал майбутніх учителів початкової школи – це внутрішні особистісні можливості, які проявляються у творчій діяльності й складаються з рівня розвитку художньо-образного творчого мислення, художньо-творчої спрямованості та творчої мотивації, яка проявляється в бажанні оволодіти новими знаннями і вміннями певного виду творчості; здатності до творчої самореалізації. У процесі професійної підготовки майбутні вчителі початкової школи мають оволодіти гнучкістю мислення, що дозволяє їм проводити пошуково-дослідницьку роботу, аналізувати, вдосконалювати, модернізувати,

критично мислити, швидко орієнтуватися в ситуації, що склалася; проявляти творчу ініціативу. Досить важливо, на нашу думку, щоб у процесі навчання в педагогічному ВНЗ майбутні вчителі початкової ланки загальної середньої освіти оволоділи професійними компетентностями, гармонійно розвивалися, духовно збагачувалися, а також розкрили творчий потенціал та здібності. Хореографічна культура, що утверджується як танцювально-образна модель входження особистості дитини у світ художньої культури, потребує вдосконалення технологій, професійної майстерності, спрямованих на розвиток духовно-творчого потенціалу як особистості, так і загалом культури.

Традиційна система підготовки педагогів-хореографів вичерпала свої ресурси. Закладений в її основу когнітивний компонент вимагав формування певного комплексу знань, умінь та навичок без урахування компетентнісного підходу, який від початку розрахований на формування кваліфікованого фахівця. Тож вищій педагогічній освіті необхідно підготувати компетентного вчителя для роботи в освітньому просторі. Відповідно, аби провести системну модернізацію освітньої галузі, в Україні було прийнято низку державних нормативних документів (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. (2012), закон України «Про вищу освіту» (2014), Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років (2014), Проект Закону України «Про освіту» (2016)). Загалом ці акти спрямовані на реалізацію нагальної інноваційної політики в освіті, однак містять також вказівки щодо розвитку освітньої галузі, теоретичні основи для організації процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи засобами інноваційних технологій. Питання реалізації зазначених документів пов'язано з внесенням коректив у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи у тому числі й педагогів-хореографів.

Сучасна професійна педагогічна освіта повинна забезпечувати ефективну підготовку майбутнього керівника дитячого танцювального гуртка, зорієнтованого на особистісний і професійний саморозвиток, здатного плідно працювати в освітніх закладах різного типу. Підготовка сучасних педагогів-хореографів передбачає формування міцної теоретичної бази знань, широкого спектру практичних умінь і навичок, необхідних у майбутній професії.

Основне завдання хореографічної освіти в Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А. С. Макаренка - пошук ефективних шляхів й способів розвитку творчої особистості студента, як майбутнього фахівця.

Навчання в педагогічному коледжі надає можливість отримати додаткову кваліфікацію «Керівник дитячого хореографічного колективу» та передбачає вивчення студентами цілого спектру спеціальних дисциплін: «Класичний танець», «Народний танець», «Бальний танець», «Методика роботи з дитячим хореографічним колективом», «Історія хореографічного мистецтва», «Композиція та постановка танцю».

Ще одним орієнтиром у сфері вищої освіти є Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. Проектом передбачено перетворення освіти на інноваційне середовище, де б студенти отримували навички самостійного оволодіння знаннями протягом життя та могли застосувати ці знання на практиці. Зазначається, що освіта повинна перетворитися на інноваційне середовище, у якому б студенти отримували навички і вміння самостійно оволодівати знанням протягом усього життя та застосовували набуті знання у власній практичній діяльності. Одним зі шляхів удосконалення освітнього процесу пропонується «впровадження інноваційних методик навчання, створення освітніх інституцій нового зразка» [2, с. 3]. Актуальність інноваційних перетворень покладено в основу Концепції «Нова українська школа», задекларованою Міністерством освіти і науки України [1]. Згідно з Концепцією, наскрізне застосування інформаційнокомунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової школи. Запровадження інформаційнокомунікаційних технологій в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. Інформаційнокомунікаційні технології суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи у педагогів-хореографів важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності. Концепцією передбачається виконання низки положень: – новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві; – педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; – орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; – наскрізний процес виховання, який формує цінності; – нова структура школи, яка дозволяє добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; – децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію [1, с. 7].

Знецінення моралі, суто прагматична спрямованість сучасної цивілізації набувають все більшого поширення як найбільш впливові негативні фактори, що сприяють відчуженню людини від духовних потреб. Але об'єктивні закономірності соціального розвитку вимагають від освіченої особистості наявності творчого потенціалу, високого ступеня інформованості, які доповнені національною самосвідомістю та естетичним смаком. За таких умов гуманістичні аспекти в структурі особистості набувають значення пріоритетних, а це підвищує вимоги до освіти, яка формує і розвинутий інтелект, і внутрішню культуру людини. Ознаками відповідної трансформації освіти в умовах стандартизації можна вважати створення культурного освітнього середовища, яке б сприяло трансляції цінностей загальнолюдської та української національної культури молодому поколінню. Значення та місце культури в

існуванні та розвитку суспільства є актуальною проблемою наукових досліджень останніх десятиліть.

Народний танець - це пластичний портрет народу. Формування національної самосвідомості майбутніх хореографів є важливою складовою навчально-виховного процесу. І саме український народний танець є потужним фактором відродження духовності та гуманізації суспільства. Він володіє значним потенціалом формування творчої активності майбутніх спеціалістів-хореографів, задоволення їхніх потреб у вивченні національних традицій і звичаїв. Таким чином, народний танець впливає на формування національної само-свідомості студентів.

Звернення до витоків народного життя, творче використання у роботі скарбів народної мудрості, духовності, ідейного потенціалу нашого суспільства - ось усі ті дієві чинники, що забезпечать формування особистості громадянина незалежної держави України. Багатство народної традиційної культури треба розглядати не як джерело сліпого копіювання та наслідування, а як традиційне підґрунтя нової національної культури, обмежуючи домінування чужої культури маємо творити сучасну свою. У цьому допоможе, насамперед, народна творчість, вміння самостійно засвоїти автентичну, фольклорну, народно-сценічну та сучасну лексику. А для цього необхідно мати уявлення про кращі зразки видатних балетмейстерів-постановників, таких як: К. Балок, П. Вірський, В. Верховинець, М. Ванту, К. Василенко, В. Авраменко, Л. Чернишова, А. Кривохижа та багато інших.

Мета та завдання навчальної дисципліни «Народний танець» - це виховання національно спрямованих особистісних якостей майбутнього фахівця-хореографа, засвоєння системи знань про українські музично-хореографічні традиції, усвідомлення їхнього потенціалу і впливу на розвиток дітей і молоді, формування практичних навичок і творчих умінь запровадження українських хореографічних традицій в освіту, творчого збагачення традицій.

У процесі співтворчості викладач - студент - група, студенти не тільки вдосконалюють свою виконавську майстерність, вони отримують практичні та теоретичні знання з особливості керування дитячим колективом, досвід постановочної роботи, бо весь цей процес відбувається на кожному занятті та закріплюється на пробних уроках під час практики і спрямований на формування основних якостей педагога-хореографа.

Студенти під час практичних занять виконують творчі завдання, що пропонує викладач, потім відпрацьовують усе це разом зі співкурсниками та аналізують результат самостійної творчої роботи. У подальшому отриманий досвід закріплюється на практиці, де моделюючи фрагмент практичної діяльності вчителя-хореографа, студенти розвивають свої фахові вміння та здібності, набувають педагогічного досвіду. Використання методу творчих

завдань забезпечує формування у студентів таких професійних якостей, як комунікативність, емпатію, педагогічну інтуїцію, педагогічний оптимізм, творчість, майстерність і забезпечує готовність до переддипломної практики. Важливо, щоб практична діяльність поєднувалась із глибокими теоретичними та фаховими хореографічними знаннями.

Під час вивчення дисциплін «Методика роботи з дитячим хореографічним колективом» і «Композиція і постановка танцю» студенти усвідомлюють складний процес постановочної діяльності, яку демонструє викладач додаткової кваліфікації на прикладах етюдних композицій, а в подальшому і вивченні всього танцювального номеру. Спостерігаючи за роботою викладача, студенти отримують практичний зразок усіх етапів постановочної роботи від задуму до виступів на сцені.

Як стверджує О. М. Пархоменко, «підготовка сучасних педагогів-хореографів передбачає формування міцної теоретичної бази знань, широкого спектру практичних умінь і навичок, необхідних у майбутній балетмейстерській професії. Вона має комплексну структуру, будується на основі взаємодії різних видів хореографічної діяльності за умов глибокого й ефективного поєднання інформаційної та творчої функцій навчання».

У процесі професійного навчання педагога засобами дисципліни «Методика роботи з дитячим хореографічним колективом» використовуються декілька специфічних дидактичних принципів:

- принцип поєднання вербальних і невербальних компонентів навчання (показ у хореографії підкріплюється словесним пояснюванням, викладач розказує ідею номеру, характери діючих осіб, це процес і спосіб передавання студенту певних знань у вигляді вступної бесіди, пояснення, опису тієї чи іншої техніки або руху);
- принцип доступності (означає поступове наростання навантаження в межах допустимого з постійним подоланням труднощів, емоційного, інтелектуального, фізичного навантаження);
- принцип особистісного впливу вказує на роль впливу особистості педагога на особистість студента;
- принцип наочності та образності у навчанні (у хореографії наочність пов'язана з конкретним показом руху чи комбінації з їх характеристикою і словесним поясненням, наочність підвищує якість і швидкість навчання, її необхідно враховувати на всіх етапах навчання);
- принцип систематичності (послідовне, поступове, неперервне навчання - від простого до складного через прийоми: пояснення, показ, повторення, закріплення);

- принцип свободи вибору (нагадує педагогу про право студента на самостійний творчий пошук і про необхідність створювати для студента ситуацію, коли такий пошук він стане виробляти самостійно).

Для проведення та побудови пробних уроків і отримання поставлених завдань, кожен студент повинен ураховувати методи викладання:

- метод науковості - означає обґрунтованість елементів, рухів і всієї побудови уроку в цілому;

- метод всебічності - підвищення рівня всебічного розвитку - головної умови, при цьому методі у студентів виробляється безліч рухових навичок, які забезпечують розвиток опорно-рухового апарату, для виконання рухів тієї чи іншої складності, тут розглядається не тільки гармонійний фізичний розвиток тіла, але й удосконалення морально-вольових якостей;

- метод свідомості і активності - розуміння цілей і завдань уроків, свідоме й активне використання засобів навчального процесу. Якщо учень займається із захопленням, розумною активністю, розумінням, то засвоєння матеріалу буде глибшим;

- метод колективності у поєднанні з індивідуалізацією - дає найкращі результати в навчальному процесі всієї групи, але група складається з різних людей і в кожного свої фізичні особливості і підготовка, тому облік індивідуальних рис необхідний у колективі; при побудові уроків треба враховувати індивідуальні особливості дітей шляхом певного дозування навантажень;

- метод міцності - визначає стійкість накопичених знань і рівня фізичної підготовки, володіння технікою виконання.

Для кращого засвоєння матеріалу, необхідно враховувати принцип розподілу навантаження на уроці:

- метод рівномірності - характеризується певним рівнем інтенсивності навантаження, яка зберігається в основній частині уроку;

- метод змінності - характеризується зміною рівня інтенсивності при виконанні неперервної роботи; цей метод вважається універсальним, оскільки передбачає широкі можливості для педагога та учня, особливо при самостійних роботах;

- контрольний метод пов'язаний із застосуванням навантаження в навчальному процесі для визначення рівня підготовки та внесення змін у хід подальшого планування занять, у залежності від загальної фізичної підготовки учнів;

- інтервальний метод полягає у багаторазовому чергуванні навантажень найвищих і найнижчих за інтенсивністю з невеликим розслабленням після серії рухів;

- повторний метод полягає у повторі, при цьому обсяг навантажень може бути різним;
- круговий метод полягає у виконанні спеціально підібраних комплексів рухів, у їх чергуванні з метою розвитку різних груп м'язів;
- метод м'язової релаксації - займає значне місце в навчально-танцювальному процесі, так рух будь-якої частини тіла є результатом поєднання збудження і розслаблення м'язів, яке необхідне для успішного виконання будь-якого танцювального елемента.

Самостійна робота, що спрямована на активізацію навчання студентів, може пропонуватися у вигляді практичних завдань репродуктивного і продуктивного характеру, а також складання тез, добирання цитат, розроблення схем, таблиць тощо. Модульний контроль може бути у вигляді виконання тестових завдань або практично-творчих завдань. Наприкінці вивчення дисциплін складається залік, форму проведення якого визначає викладач самостійно (контрольні тести, практичні завдання, індивідуальна або колективна творча робота тощо).

Висновок. Сучасні соціальні умови висувають особливі вимоги до характеру професійної діяльності фахівця-хореографа і професійно-кваліфікаційної структури його праці в освітньому просторі. Загальновизнаним є той факт, що при формуванні навчально-професійної складової змісту підготовки фахівців, розробки структури їх професійно-творчої підготовки в ВНЗ необхідно враховувати особливості, характер і сферу майбутньої професійної діяльності, визначити широту профілю, набір компетенцій, якими повинен володіти випускник ВНЗ. У системі сучасної хореографічної педагогічної освіти особливої уваги набуває компетентнісна модель випускника, під якою розуміють результативно-цільову основу процесу професійної підготовки майбутнього вчителя хореографії виражену системною якістю – компетентністю, що забезпечує його готовність і здатність до успішної (продуктивної) хореографічної діяльності в професійній і соціально-культурній сферах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Л. Методика хореографической работы в школе, внешкольных заведениях. К. : Муз. Украина, 1985.
2. Закон України «Про вищу освіту». *Голос України*. 2014. № 35-36 (499-500). С. 4 – 67.

Субботенко І. Ю.

аспірант кафедри мов і методики їх викладання

Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
м. Чернігів
Науковий керівник: **Мамчич О. Б.**
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мов і методики їх викладання
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів

ВИКЛАДАЧ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА АРТ- ТЕРАПЕВТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ЖИВОПИСУ(РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УЧНЯ)

У навчально-методичному посібнику «Нова українська школа: поради для вчителя» підкреслюється важливість творчого розвитку учня в умовах сьогодення *«Організація пізнавального процесу, яка приносить радість дитині, обмеження обсягу домашніх завдань для збільшення часу на рухову активність і творчість дитини»* [2,с.25].

На жаль, реальність сьогодення доводить, що у суспільстві немає належного розуміння значення мистецьких дисциплін для зміцнення здоров'я. У багатьох країнах світу вже зрозуміли, що розвивати у дітей творчу інтуїцію, художнє мислення, необхідно для їх здоров'я, як фізичного так і духовного. *«Тому, наприклад, у Японії, Фінляндії, Англії всіх дітей, не залежно від їх музичних здібностей, вчать грати на музичних інструментах. Це підтверджує і вчитель історії Грем Макквін із Великої Британії, який провів інспектування звичайної київської школи № 316. Унікальність впливу мистецьких предметів на особистість дитини закладена в самій природі мистецтва»* [4].

«Арт-терапевтична властивість мистецтва має незбагненні можливості зцілення та зміцнення здоров'я. З давніх часів відомо про цілющі властивості мистецтва. Найдавніша притча, пов'язана з використанням мистецтва, а саме музики, як лікувального засобу, подана у Старому Завіті. У ній говориться, про те, що Давид, граючи на арфі, вилікував Саула від нервової депресії [1]. На сьогодні є багато досліджень, які доводять арт-терапевтичні функції мистецтва» - про що зазначає у своїй статті «Мистецтво» як один із головних предметів у школі Ольга Просіна [4]. Чи розуміє педагог увесь потенціал мистецтва для корекції власного емоційного стану?»

Поділяючи вищевисвітлені погляди щодо арт-терапевтичної сили мистецтва та маючи певний досвід роботи з дітьми, хочемо підкреслити, що

мистецтво має надзвичайні можливості зцілення дитячого серця. На жаль, ця проблема розглядається досить побіжно і несистематично, тому ми маємо на меті зробити більш детальну наукову розвідку в данній сфері.

Творча інтуїція – надзвичайно тонкий і делікатний рівень сприйняття світу і великий дар, яким може володіти учитель-художник, викладач від Бога. Дуже важливо не втратити квінтесенцію творчого процесу, зрозуміти, що найважливіше в цей момент, саме на цьому уроці, саме для цієї дитини. Не втратити бажання до співтворчості, співпереживання, зробивши урок творчим, продуктивним, загадковим, збудивши у дітей бажання до творчості. Навчити дитину пізнавати мистецтво. Справедливо погоджуємося з думкою Юлії Литвин, щодо збереження сутності в сучасному мистецтві та наповнення життєвого простору оригінальними мистецькими творами. Як поціновувачі прекрасного, ми маємо нести дітям красу через мистецтво і красу в мистецтві.

Образотворче мистецтво як складова розвитку творчої активності не обмежується сухими рамками стереотипності та шаблонності. Якщо механічна відтворюваність (фотографія, кінематограф, подібні дуже часто до конвеєра), то справжнє образотворче мистецтво, навчає дитину бачити красу та відтворювати побачене, пропустивши сприйняту інформацію через внутрішнє чуттєве сприйняття реальності. Віртуальна реальність сьогодні шаблонізує мислення школярів та не дає їм творчо зростати, тим самим відкриваючи шлях до спрощення, механічного ставлення до життя).

На сторінках наших наукових студій необхідно підкреслити, що справжній педагог має бути художником, а люблячий художник – справжнім педагогом. Прикладом надзвичайної художньої чутливості, любові до дітей є життя та творчість Красного Едуарда – викладача студії «Малюнок та живопис» м. Чернігів. Людини з великим люблячим серцем, щирою світлою душею, надзвичайним оптимістичним духом. Знаходячись разом у творчому процесі більше десяти років, ми сміливо можемо стверджувати, що таким повинен бути педагог, наставник, вчитель, вихователь, художник, батько, друг. Бути для дитини не тільки викладачем, бути для дитини порадиником, людиною якій можна довіряти. Красний Едуард постає перед нами як майстер широкого творчого діапазону, вчитель від Бога, віртуоз пензля та маестро слово. Через викладання та поєднання педагогіки з мистецтвом, він навчає дітей бачити в мистецтві унікальне, бачити красу в душі людській. Значущість художника-педагога зумовлюються не лише масштабом обдарування, вона значною мірою залежить від творчого середовища, комунікації, обставин життя, зустрічей з тими, хто мав вплив на формування художніх смаків і творчих уподобань, від родини, як це багатогранно розкриває на сторінках своїх наукових студій доктор мистецтвознавства, член кореспондент АМУ Тетяна Кара-Васильєвна

У мистецтві та свідомості сучасного вчителя на жаль, як не прикро констатувати цю реальність, *«зростає небезпека підміни загальнолюдських цінностей цінностями масово-маніпулятивними, банально-розважальними, які легко вкорінюються і знищують в особистості здатність до критичної рефлексії»*, як зазначають О. А. Комаровська, Н. Є. Миропольська, І. В. Руденко, С. А. Ничкало, І. С. Денисюк [3,с.6]. На нашу думку, йде деформація цінностей, їх викривлення та нав'язування антицінностей як в житті, так і в мистецтві. Прекрасне і цінне залишається таким завжди. Справжнє мистецтва має вічну цінність. Про що на сторінках своїх наукових студій зазначають такі науковці, як О. А. Комаровська, Н. Є. Миропольська, І. В. Руденко, С. А. Ничкало, І. С. Денисюк, наголошуючи на важливості ціннісного відношення до мистецтва. *«І не знецінюйте коштовне, не загубіться у юрбі. Не проміняйте неповторне на сто ерзаців у собі! Минають фронди і жиронди, минає славне і гучне. Шукайте посмішку Джоконди, вона ніколи не мине»* [3, с.3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія: Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. – К.: Вид-ня місійного тов-ва «Нове життя Україна, Кемпус Крусейд фор Крайст», 1992. – С. 1–959; С. 1–296.
2. Бібік Н.М. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Н.М. Бібік—К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.
3. Комаровська О.А., Миропольська Н.Є., Руденко І.В., Ничкало С.А., Денисюк І.С. Формування мистецьких уподобань учнів основної і старшої школи на уроках мистецтва та в позаурочний час: монографія / О.А. Комаровська, Н.Є. Миропольська, І.В. Руденко, С.А. Ничкало, І.С. Денисюк / за ред. Н.Є. Миропольської, О.А. Комаровської. – Київ, 2018. – 148 с.
4. Електронний ресурс. Режим доступу:// <http://osvita.ua/school/reform/53347/>

Паньків Б. І.
студент групи ІІІ-21
історичний факультет
Дрогобицький державний педагогічний університет
Імені Івана Франка,
випускник Дрогобицького ліцею
м. Дрогобич
Львівської області
Науковий керівник: Паньків І. С.
вчитель історії та громадянської освіти

ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ЛІЦЕЇСТІВ

Сучасні зміни у суспільстві потребують особливої уваги розвитку творчої особистості. Головною метою сучасної української школи повинно стати не накопичення знань, а створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості.

Питанням творчості та обдарованості учнів займалися у своїх працях В. Сухомлинський, В. Андрєєва, З. Гільбух, О. Кульчицька, А. Леонтєєв, В. Романець та інші.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні найбільш оптимальних методів і форм роботи щодо розвитку творчих здібностей у Дрогобицькому ліцеї, які дали позитивний результат.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю показу створення оптимальних умов ліцеїстів для розвитку їх творчих здібностей, сприяння позитивної мотивації до пізнавальної діяльності, потреби в самопізнанні, самореалізації та самовдосконаленні.

Творчість ліцеїстів має свої особливості. Адже вона здійснюється в процесі навчального пізнання. Кожна нормальна й здорова в психічному відношенні дитина має здібності, необхідні для успішного навчання, а також здатність до творчої роботи.

Особливу увагу потрібно звертати вчителю на ліцеїстів, які виявляють нахил чи інтерес до певного предмету (чи це українська література, чи мова, математика, інформатика, фізика) і є обдарованими, тобто дуже здібними , з високим рівнем розумового розвитку.

Дитина, наділена розвинутими здібностями, відзначається також характером сприйняття світу. До таких учнів треба мати цілісний підхід, щоб зуміти розвивати їхні творчі можливості й реалізувати їхній таланти.

Частіше ми говоримо про обдарованих дітей, з творчим, нестандартним мисленням, якщо вони випереджають у своєму розвитку однолітків, незвичайно легко засвоюють людський досвід. Це справді талановиті діти. Але хотілося б більше виділити обдарованість нестандартним баченням і мисленням – так звані творчі особистості. Як правило, такі учні мають нелегкий характер, через що бувають труднощі в спілкуванні.

Багато талановитих підлітків на перший погляд нічим не виділяються, і потрібний великий досвід, спеціальні знання, щоб помітити їх у загальній масі. Ще більше особливої психологічної підготовки потрібно, щоб навчитися працювати з такими дітьми. Учень не " посудина " , яку треба наповнити, а " факел " , який треба запалити. [4] . Потрібно використовувати стимули для формування впевненості у собі і мотивації до пізнання. Власне стимулами тут можна назвати такі, як заохочення, запрошення до диспуту, похвала, повага до думки, враховуючи інтереси особистості дитини. Одним словом, першочергове завдання вчителя – помітити творчу дитину, виділити її з-поміж інших і створити максимально сприятливі умови для її розвитку, допомогти самоствердитися, заохотити, сформувати мотивацію успіху. У такої дитини повинно бути сформоване почуття власної значущості (мене сприймають, мені допомагають, моє життя має зміст і мету, мене люблять, поважають і посправжньому потребують, я можу принести користь, мені потрібно розвивати свою особистість). [2, с. 61]

Розумова робота, що виконується за потребою, не для оцінки, не для того, щоб перемогти на конкурсі, робота творча за особистим бажанням обов'язково повинна бути пов'язана з вираженням позитивних емоцій.

Звичайно, щоб виховати творчо-обдаровану дитину, потрібний творчий підхід учителя. Зміст та організацію педагогічної праці можна правильно оцінити, лише визначивши рівень творчого ставлення педагога до своєї діяльності, який відображає ступінь реалізації ними своїх можливостей під час досягнення поставленої мети. Творчий характер педагогічної діяльності тому і є найважливішою її об'єктивною характеристикою. [3]

Педагогічна діяльність - процес постійної творчості, який породжує щось нове, раніше невідоме на основі осмислення вже нагромадженого досвіду та формування нових комбінацій знань, вмінь. Педагог, який творчо працює, педагог-новатор, створює педагогічну систему, яка за конкретних умов є способом отримання найкращих результатів. Лише творчий учитель може виховати творчого учня.

При роботі з творчими особистостями повинна переважати діалогічна форма роботи. На практичних заняттях ліцеїсти творчо працюють. Тому визначається пріоритет діалогічних форм, які доповнюються участю ліцеїстів у дискусіях, вільне висловлювання своїх думок. Учні вчать вести себе коректно стосовно опонентів, критично, самостійно мислити, набувати навичок обстоювати свою думку, рахуватись з думкою інших, творчо мислити.

Для розвитку творчих здібностей ліцеїстів підходять тільки активно-позитивний тип відносин між учителем та учнем, при якому на заняттях панує атмосфера взаєморозуміння, співтворчості, сприймання кожної дитини як особистості.

Щоб, допомогти творчим учням самоствердитись, вчитель може демонструвати власні творчі роботи і виставляти їх на обговорення, постійно висловлюючи віру в творчі можливості учнів, ставитись до них як до повноцінних партнерів, відкрито радіти успіхам вихованців, співчувати невдачам, виявляти емоційну реакцію на творчий пошук учнів, підтримувати, заохочувати їхній інтерес до творчості.

У Дрогобицькому ліцеї створена комплексна система формування творчої особистості під час навчально-виховного процесу. Найхарактерніші її особливості полягають:

- Профільність навчання: гуманітарний, природничий, правничий профілі, профіль інформаційних технологій;
- Психолого-педагогічна діагностика обдарованості учнів, щодо розвитку творчих можливостей;
- Використання новітніх педагогічних технологій (лекційно-практична система занять, модульно-рейтингова система оцінювання знань тощо) ;
- Культурно-освітній напрям (години спілкування, тематичні заходи, творчі зустрічі, робота в гуртках: комп'ютерної та фізичної мозаїки, драматичному, літературному, правничому тощо, конкурсу веселих та кмітливих та ін.);
- Позакласна робота (клуби "Журналіст", " Правник ", проведення різноманітних тематичних заходів);
- Робота учнівського самоврядування – парламенту ліцею. Кожен ліцеїст реалізує свої творчі можливості у наступних міністерствах: культури, освіти, внутрішньої політики. Створена Конституція ліцеїстської республіки;
- Науково-дослідницька робота ліцеїстів. За 2 роки навчання кожен ліцеїст пише 2 курсові роботи з навчальних дисциплін. Щорічно видається збірник наукових тез. Свідченням ефективності роботи є перемоги у II і III етапах захисті науково-дослідницьких робіт Малої академії наук;
- Навчальна та педагогічна практика ліцеїстів. Основними формами практики є фізичний практикум, комп'ютерний практикум, фольклорно-краєзнавча практика, біологічний та правничий практикуми, педагогічна практика ліцеїстів у літніх виїзних таборах, творчі проекти учнів на різноманітну тематику. Досвід організації практик дозволяє зробити висновок, що найбільш результативною формою щодо формування творчих здібностей ліцеїстів є метод проектів. Обов'язкова педагогічна практика реалізується за відповідними напрямками: туристична, екологічна, фольклорна, краєзнавча.
- Творчі задатки ліцеїстів реалізуються у щомісячному виданні газети " Ліцеїст ", альманаху " Слово ", інформаційному сайті Дрогобицького ліцею, наукових збірниках.

Отже, можемо зробити висновок, що формування творчих здібностей ліцеїстів розвивається комплексно та цілісно багатьма способами в навчально-виховному процесі. Бо тільки творча особистість є конкурентоспроможною в сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль І.І. Психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей школярів. Київ, 2006.
2. Кочерга О.В. Розвиток творчих здібностей дитини. Київ: "Навчальний посібник", 1998. 79 с.
3. Поламарчук В., Руданівська С. Від творчої особистості до нових технологій навчання. Рідна школа. 1998. № 2 с.52-62.
4. Сухомлинський В.О. Творчість – могутній стимул духовного життя. Вибрані твори в 5 – ти т. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 3. 670 с.

Олійник А. П.

*викладач природничих дисциплін вищої
категорії, викладач – методист
Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія
м.Запоріжжя*

Коваль Н. М.

*викладач природничих дисциплін вищої
категорії, викладач – методист
Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія
м.Запоріжжя*

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЮВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСОБУ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сьогодні в Україні відбувається модернізація освітньої галузі. Сучасні освітні реформи спрямовані на підвищення якості і доступності навчання, на виховання людини, яка відповідає потребам ХХІ століття – ініціативної, самодостатньої та творчої, тому пріоритетною проблемою вищих навчальних закладів педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору є підготовка вчителя нової генерації:

сучасній школі потрібні вчителі, здатні забезпечити реалізацію творчого потенціалу учня [2, 4].

В умовах модернізації системи освіти в Україні суттєво змінюються вимоги до професійної підготовки і діяльності вчителя початкових класів, оскільки «основою всіх перетворень в освіті має стати реальне знання потенційних можливостей дітей, прогнозування потреб і моделей розвитку особистості» [3, 5].

Метою даного дослідження є визначення особливостей використання засобів моделювання у педагогічному процесі вищої школи для забезпечення професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя початкової освіти.

Термін «модель» широко вживаний не лише в науковій літературі, причому, залежно від ситуації в нього вкладається різний зміст. Слово «модель» походить від латинського «modulus», що означає міра, мірило, зразок, норма.

У найширшому сенсі під словом «модель» розуміють деякий образ об'єкта (зокрема, умовний чи уявний), що нас цікавить, або, навпаки— прообраз деякого об'єкта чи системи об'єктів. Наприклад, глобус— модель Земної кулі; карта— модель місцевості та ін.

Моделювання в широкому сенсі — це особливий пізнавальний процес, метод теоретичного та практичного опосередкованого пізнання, коли суб'єкт замість безпосереднього об'єкта пізнання вибирає чи створює схожий із ним допоміжний об'єкт-замісник (модель), досліджує його, а здобуту інформацію переносить на реальний предмет вивчення. Моделювання дозволяє описувати структуру об'єкта (статична модель), процес його функціонування і розвитку (динамічна модель). У моделі відтворюються властивості, зв'язки, тенденції досліджуваних систем і процесів, що дає змогу оцінити їх стан, зробити прогноз, прийняти обгрунтоване рішення. Форми моделювання різноманітні і залежать від видів структурних моделей та сфери застосування.

Виділяють предметне і знакове моделювання. Предметне припускає створення моделей, що відтворюють просторово-тимчасові, функціональні, структурні й інші властивості оригіналу (конкретно-наукові моделі). Знакове полягає в репрезентації параметрів об'єкта за допомогою символів, схем, формул, пропозицій мови (логіко-математичні моделі).

На особливу увагу сьогодні заслуговує імітаційне моделювання. Види імітаційних моделей можуть бути різними. Серед них виділяються ігрові (люди виконують ігрові ролі); машинні (комп'ютерні аналоги) і людино-машинні моделі.

Робота з моделлю дає можливість з'ясувати, якої інформації про об'єкт бракує, а яка вимагає уточнення. За необхідності інтеграційні цикли можуть повторюватися кілька разів.

Науковці в технології моделювання виділяють послідовність таких дій:

1) постановка мети моделювання; 2) аналіз об'єкта моделювання і виділення його відомих властивостей; 3) аналіз виділених властивостей з точки зору мети моделювання, визначення істотних ознак; 4) формалізація вихідної проблеми; 5) побудова моделі; 6) розв'язання проблеми; 7) аналіз одержаної моделі на несуперечливість меті моделювання; 8) перевірка адекватності моделі; 9) реалізація розв'язку.

Моделювання забезпечує цілісність підходу до вивчення предмета або явища, що, у свою чергу, дає можливість вибудувати систему цілісного управлінського впливу. Модель має відповідати певним вимогам:

1. Бути більш простою, більш зручною, давати інформацію про об'єкт, сприяти удосконаленню самого об'єкта.

2. Сприяти визначенню чи поліпшенню характеристик об'єкта, раціоналізації способів його побудови, управлінню чи пізнанню об'єкта.

Формування в учнів початкових класів науково-теоретичного мислення передбачає розвиток змістовних узагальнень на базі оволодіння навчальними діями, в основі яких має лежати принцип від "загального до часткового". Завдяки цьому суттєво змінюється методика формування понять, оскільки вузловим моментом тут є предметна дія. Вона допоможе встановити внутрішнє відношення об'єктів і побудувати модель, що фіксуватиме це відношення [1, 40], отже науково-теоретичне мислення володіє певними матеріальними засобами в побудові специфіки предмета. Це символи, знаки, моделі, завдяки яким відбувається відділення людиною від себе певної форми суб'єктивної діяльності і винесення її назовні в якості речового об'єкта і речових умов інтелектуальної праці. Так будуються ідеалізовані об'єкти. Таким чином, формування понять теоретичного змісту повинне містити у собі процес формування навичок побудови специфічної предметності та мислення про дійсність за її допомогою, і через неї. Засобами, за допомогою яких відбувається створення специфічної предметності, є символи і знаки, а також результат особливого виду символічно-знакової ідеалізації – модель.

Модель повинна відображати чи відтворювати об'єкт дослідження. Має потенційну здатність змінюватись так, що її вивчення дасть індивіду нову інформацію про цей об'єкт. Існує безліч класифікацій моделей. В межах реалізації завдань природознавчої освітньої галузі можна використати поняття матеріальні та ідеальні моделі. В матеріальних моделях відображені просторові особливості об'єктів(макети); моделі, які мають фізичну подібність з реальним явищем(телурій); математичні, які відтворюють структурні властивості об'єктів. Ідеальні моделі поділяють на знакові, символічні та розумові.

Моделі мають свої особливості і функції. Знакові - штучно утворені; образні - в процесі їх створення образ і знак не тільки не виключають один одного, а й навпаки доповнюють один одного (де є знак там є образ); розумові -

уявляють образ предмета чи явища. Логічне пізнання матеріального світу несе у собі наступність змін змісту знакових образів, в яких відбиваються результати пізнання (на практиці це має вигляд доповнення моделей новими елементами). Це, в свою чергу, веде до появи нових наукових понять, які доповнюють зміст із наявних змін.

Формування природознавчої компетентності спрямовується, головним чином, на аналіз різних природних явищ, встановлення причинно-наслідкових зв'язків тощо, тому необхідне використання великої кількості наочності, задача якої полягає у доповненні уявлення школяра тими елементами, які не може дати текстовий матеріал, або розповідь вчителя. І тут особливо важлива роль засобів матеріальної ідеалізації, що виступають у ролі зв'язуючої ланки між словом вчителя, наочним матеріалом, уявленням та власним розумінням учня. Ефективність такої ролі залежить від точності вибору типу моделі. [5, 34].

Важливим завданням викладача вищої школи щодо підготовки студентів до використання моделювання в початковій школі є створення такої системи навчання, яка б реально могла бути реалізована в практичній діяльності. Зокрема, це - проведення інтерактивних лекцій, і тренінгів, і практичних занять, і використання сучасних засобів, методів і форм, які сприяють формуванню самостійності мислення, вмінню і бажанню сперечатися, аргументувати і відстоювати власну думку, ставити запитання і шукати на них адекватні відповіді, ініціювати освітній творчий процес щодо отримання нових знань.

Ми особливу увагу надаємо організації практичних занять з методики навчання природознавства як засобу забезпечення професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя початкової школи.

Формуванню навичок моделювати(формулювати проблему, визначати об'єкт і предмет дослідження; визначати мету і ствити завдання дослідження; уточнювати й інтерпретувати основні поняття; попередньо аналізувати об'єкти дослідження; розгортати робочі гіпотези) сприяє виконання студентами внесених у зміст програми практичні роботи: «Моделювання варіантів освітнього середовища», «Розробка моделей для навчання за запитам учнів», «Порівняння завдань і змісту типової освітньої програми курсу «Я досліджую світ» за редакцією Р.Шияна та О.Савченко», «Розробка завдань для розвитку критичного мислення», «Розробка завдань для виконання проєктів з курсу «Я досліджую світ», «Розробка завдань для проведення інтегрованого уроку з предмету «Я досліджую світ» тощо.

Вони проводяться з використанням інтерактивних технологій, зокрема роботи в малих групах, які можуть бути короткочасними (за часом функціонування), навчально-дослідними (за формою призначення) та елементарними (за складом) – 5–7 студентів. Моделюючи конкретну педагогічну ситуацію, кожна група отримувала творчі завдання (або ідентичні) та спільно

формували продукт різними варіантами окресленої проблеми. Під час роботи в малих групах студенти самостійно визначали відповідні ролі та налагоджували педагогічну комунікацію. Саме робота в малих групах є ефективною тому, що дає змогу майбутньому педагогові індивідуально виявити свої педагогічні здібності, творчість щодо використання теоретичних знань у конкретних педагогічних ситуаціях.

Під час виконання практичних робіт особливого значення набуває процес моделювання, основна проблема якого зазвичай полягає у знаходженні компромісу між простим описом змісту вивчення (освітнє середовище, навчання за запитом учнів тощо) і ступенем її деталізації для нього - використанням інформації для створення власної моделі. Для цього розроблена система завдань до кожної теми, яка націлює на осмислене прогнозування сутності і результативності використання створеної студентом моделі, дозволяє аналізувати та створювати альтернативні варіанти моделі.

Моделювання при виконанні практичних робіт з методики навчання природознавства - це один з ефективних інструментів формування творчої, ініціативної, самодостатньої особистості тому, що 1) моделювання - це зміст, метод пізнання, навчальна дія та засіб для повноцінного навчання; 2) навчальна діяльність більш усвідомлена та продуктивна завдяки розумінню сутності моделі та моделювання; 3) зв'язок вмінь моделювання з розумовими операціями: аналогією, порівнянням, аналізом, синтезом, узагальненням тощо; 4) моделювання залучає до дослідницької діяльності; 5) сприяє формуванню наукового світогляду; 6) використання моделей у якості управління формуванням розумових дій; 7) реалізується ілюстративна, трансляційна, пояснювальна, передбачувальна функції [4, 64].

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидов В.В., Вардanian А.У. Учебная деятельность и моделирование. Ереван. Луйс, 1981. 220 с.
2. Комар О.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти: монографія. Умань: РВЦ «Софія», 2008. 332 с.
3. Пометун О.І. *Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті* : Основна школа, 2005. вип.3,4.
4. Савченко Г.О. *Теоретичні питання використання засобів моделювання у навчально-виховному процесі* : Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту, 2004. №19.

5. Фридман Л.М. Наглядность и моделирование в обучении: М.: Знание, 1984. 80 с.

Анастасьєва І. А.
практичний психолог
дошкільний навчальний заклад
(ясла-садок) № 63
м. Кременчук

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Синдром емоційного вигорання нині продовжує залишатися однією з найбільш актуальних тем в сучасній психологічній науці, що яскраво показують сучасні соціально-економічні реалії суспільства. Гострота цієї теми обумовлена, в першу чергу, різко негативними наслідками в соціально-психологічній сфері особистісної цілісності, професійного становлення, міжособистісних відносинах з оточуючими (близькі, колеги), а також в роботі. Синдром емоційного вигорання неминуче тягне за собою почуття особистісної неспроможності, байдуже ставлення до професійної сфери, втрату або спотворення життєвих установок (орієнтирів), скорочення внутрішнього ресурсу, прояв психосоматичних захворювань.

Вивченням явища професійного вигорання займалися В.В. Бойко, Н.Є. Водопянова, А.А. Рукавишников, Т.І. Рогінський. Із зарубіжних дослідників феномена вигорання можна виділити роботи К. Маслач, П. Брилл, Е. Аронсон, С. Джексон, А. Пінс. У працях вітчизняних дослідників емоційне вигорання особистості розглядається в контексті визначення сутності явища, опису його структури та причин виникнення, а також проявів й розвитку синдромів. Критично низький престиж професії педагога, а також економічні а соціально-психологічні проблеми зробили працю вихователя надзвичайно емоційною та напруженою. Високе емоційне перевантаження педагогічної праці відзначається у зарубіжних дослідженнях (Blos, 1962; Horny, 1966; Ericson, 1968; Shconfeld, 1990). В результаті зі збільшенням педагогічного стажу роботи у вихователів стали різко знижуватися показники психічного та фізичного здоров'я (Г. С. Абрамова, Н. А. Амінов, А. К. Маркова, А. О. Прохоров та ін.).

Метою публікації є вивчення особливостей прояву синдрому професійного вигорання у вихователів дошкільного закладу з різним типом характеру.

Емоційне вигорання – це механізм, який вироблений для психологічного захисту у формі повного або часткового виключення емоцій або зниження їх активності у відповідь на психотравмуючі впливи. Це придбаний стереотип емоцій, який дозволяє людині дозувати та економно витратити енергетичні

ресурси. Але на останній стадії – дистресу – у людини виникають дисфункціональні наслідки комунікативної та психосоматичної спрямованості.

Серед педагогічних здібностей виділяють такі, як емоційна стійкість, врівноваженість, велика витримка. Успіх навчання й виховання залежить не тільки від досвіду вихователя, а й від його тимчасового психічного стану, від уміння викликати позитивні емоції у дітей. Одна з важливих якостей, необхідних для роботи – самовладання. Вихователь, що володіє своїми станами, не піддається до гніву через дрібниці, не чинить поспішних висновків й зауважень, не зловживає покараннями [2, с.355].

Емоційне вигорання є формою професійної деформації особистості та складається під впливом як зовнішніх, так й внутрішніх чинників.

До зовнішніх факторів належать хронічно напружена психоемоційна діяльність, дестабілізуюча організація діяльності (умови праці, оплата, перевантаження), підвищена відповідальність за виконання функцій, несприятлива психологічна атмосфера в колективі, психологічно важкий контингент.

До внутрішніх факторів належать схильність до емоційної ригідності (виникає частіше у менш ригідних, сприйнятливих, більш стриманих людей), інтенсивна інтеріоризація (сприйняття й переживання) обставин професійної діяльності, слабка мотивація емоційної віддачі в професійній діяльності (педагог не проявляє співучасті, не заохочує себе за успіхи, орієнтований на матеріальні результати та позиційні досягнення), моральна дезорієнтація й дефекти особистості (педагог уникає включення в ділові контакти таких моральних категорій, як совість, добропорядність, повагу прав та гідності іншої особи).

Методика діагностики рівня емоційного вигорання (автор В. В. Бойко) дозволяє виявити рівень кожного з 12 симптомів «вигорання», показники кожної з 3 фаз формування «вигорання» та інтегральний показник синдрому емоційного вигорання. Симптоми з показниками 20 й більше балів відносяться до домінантних у фазі або в усьому синдромі емоційного вигорання. Важливо відзначити, до якої фази формування стресу належать домінантні симптоми та в якій фазі їх найбільше число.

Емоційне вигорання – динамічний процес, який виникає поетапно відповідно до механізмів розвитку стресу: 1 етап – напруга, 2 етап – опір, 3 етап – виснаження [1, с.105].

1. Фаза напруги запускає механізм емоційного вигорання.

А. Симптом «переживання психотравмуючих обставин» проявляється дедалі більшим усвідомленням психотравмуючих чинників професійної діяльності. Зростає напруга, роздратування, накопичується відчай та обурення.

Б. Симптом «незадоволеність собою», проявляється в незадоволеності професією, посадою, ситуацією. Особливе значення мають внутрішні чинники.

Негативні емоції спрямовані на себе, в той час як провокуються зовнішніми обставинами. Це створює передумови до психологічного захисту.

В. Симптом «загнаність в клітку» виникає, якщо обставини сприймаються як безнадійні, в цьому випадку формується почуття безвиході. Це індукує розумові процеси, змінює плани, цілі, установки. У разі безуспішності виникає емоційно-інтелектуальний затор, тупик.

Г. Симптом «тривоги та депресії» – психологічний захист сформувався внаслідок потужного моторно-енергетичного напруження. Це крайня точка у формуванні особистісної напруженості, тривожності.

2. Фаза резистенції (опору).

А. Симптом «неадекватного виборчого емоційного реагування» проявляється в економному витрачанні емоцій та неадекватному виборчому емоційному реагуванні. Він обмежує емоційну віддачу вибіркового реагування в професійній діяльності («хочу – не хочу», «буде час – подумаю»).

Б. Симптом «емоційно-моральної дезорієнтації» проявляється в самовиправданні, людина захищає свою стратегію («чому я повинен за всіх хвилюватися», «такі люди не заслуговують на співчуття»), розв'язують проблеми, виходячи з особистих переваг.

В. Симптом «розширення сфери економії емоцій «поза професійної діяльності (рідні, приятелі, знайомі, з ними не хочеться спілкуватися). Домашні – це жертви, а на службі педагог все ще тримається відповідно до нормативів і обов'язків. Це пересиченість діловими контактами, «отруєння людьми».

Г. Симптом «редукції професійних обов'язків» означає спрощення, полегшення або скорочення обов'язків, які вимагають емоційних затрат. Виконання всіх своїх обов'язків вимагає від людини тих витрат енергії, яких в даний момент немає. Звідси забування, запізнення.

3. Фаза виснаження.

А. Симптом «емоційного дефіциту» характеризується відчуттям, що ти вже не можеш допомогти людям як треба (не можеш співчувати), все рідше з'являються позитивні емоції, посилюються різкість, грубість, дратівливість, образа, каприз.

Б. Симптом «емоційної відстороненості» проявляється у виключенні емоцій зі сфери професійної діяльності. Людину не хвилює нічого, вона втратила емоційний відгук як на позитивні, так й на негативні обставини. Це «робот», «автомат» у професійній діяльності. Це професійна деформація особистості, демонстрація емоційної відстороненості («начхати на вас»).

В. Симптом «особистісної відстороненості або деперсоналізація» проявляється як повна або часткова втрата інтересу до людини – суб'єкта професійної діяльності, який сприймається як неживий предмет, яким можна

тільки маніпулювати. Об'єкт обтяжує своїми проблемами, неприємна його присутність («Взяти б автомат та всіх ...»).

Г. Симптом «психосоматичних та психовегетативних порушень» проявляється на рівні фізичного здоров'я та психічного самопочуття. Утворюється за умовно-рефлекторного зв'язку негативного типу, коли багато ситуацій професійної діяльності провокують відхилення у психосоматиці. Це показник того, що психологічний захист не справляється зі своїми функціями, а енергія емоцій перерозподіляється між іншими підсистемами індивіда. Таким чином, організм хворобою рятує себе від руйнівної сили негативних емоцій [3, с.405].

Отже, аналізуючи дані дослідження, можна сказати, що в цілому синдром емоційного вигорання знаходиться на середньому рівні, симптомів з показниками 20 балів, тобто симптомів, що домінують в кожній фазі, не виявлено. Найбільший середній бал виявлено в таких симптомах: симптом «неадекватне виборче емоційне реагування», симптом «розширення сфери економії емоцій», симптом «редукція професійних обов'язків». Кожна фаза емоційного вигорання («напруга», «резистенція», «виснаження») знаходиться в стадії формування. Аналіз інших негативних станів у випробовуваних, таких, як тривожність, фрустрація, агресія, ригідність, схильність до неврозу знаходяться на низькому («фрустрація», «схильність до неврозів») або на середньому, допустимому рівні («тривожність», «агресивність», «ригідність»).

Таким чином, проводячи корекційну роботу, необхідно враховувати, що формування синдрому емоційного вигорання детерміновано зовнішніми й внутрішніми факторами. Деякі фактори неможливо зняти при виконанні професійної діяльності (умови та оплата праці; соціальна оцінка педагогічної діяльності з боку колег, адміністрації; відсутність можливості емоційної розрядки; велика кількість контактів протягом робочого дня та ін.). Але є фактори, які можна передбачити та врахувати у своїй роботі. До них відноситься, перш за все, мотивація професійної діяльності. Педагог, орієнтований на виконання педагогічної діяльності буде мати більше шансів протистояти такого стану, як емоційне вигорання. Ґрунтуючись на отримані результати, потрібно розробити корекційну роботу, яку важливо проводити з вихователями комплексно, розробити тренінгові програми, спрямовані на оптимізацію негативних станів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко, В. В. Синдром «емоціонального вигорання» в професіональному общении [Текст] / В.В. Бойко. – СПб.: Питер, 1999. – 105 с.

2. Вилюнас, В. К. Психология эмоций [Текст]: учеб.пособие для вузов / В. К. Вилюнас. – СПб: Питер, 2004. – 496 с.
3. Маслоу, А. Мотивация и личность [Текст] /А. Маслоу. - СПб.: Евразия,1999. – 478с.

Бикова Т. Б.

викладач педагогіки

*Педагогічний коледж комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»*

Запорізької обласної ради

м.Запоріжжя

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО ТВОРЧОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ТРУДОВИХ ФУНКЦІЙ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасне суспільство вимагає від здобувачів освіти отримувати не лише професійні знання, а й бути здатними користуватися ними. Знання, вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами, інтересами майбутніх фахівців, формують їх ключові та професійні компетентності, які забезпечать особисту реалізацію та життєвий успіх протягом життя.

Вагомого значення в сучасній системі освіти надають підготовці майбутніх педагогів, які будуть формувати ключові компетентності здобувачів освіти. Для того, щоб підготувати висококваліфікованих вчителів, необхідно мати, перш за все, чіткі перспективи та інструкції щодо очікуваних результатів та їх досягнення.

В 2018 році Мінсоцполітики затвердило перший професійний стандарт в Україні «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Документ містить чітку та повну інформацію щодо стандартів, навчання, професійного розвитку вчителів, а також - його функцій. Серед них:

1. Планування і здійснення освітнього процесу.
2. Забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині.
3. Створення освітнього середовища.
4. Рефлексія та професійний саморозвиток.
5. Проведення педагогічних досліджень.
6. Надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної середньої освіти.

7. Узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація педагогічній спільноті.
8. Оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти. [1, с.4-44]

В цьому документі чітко вказано, яку кваліфікацію повинна мати людина, яка планує стати вчителем, а також сформульовані компетентності, теоретичні знання та практичні вміння й навички, якими вона повинна оволодіти.

Реалізація кожної вищезазначеної функції вимагає від вчителя нової Української школи не тільки сформованих знань, умінь, навичок, компетентностей, а й творчого підходу до реалізації запланованого.

Важливою характеристикою сучасної людини є креативність – здатність до творчості. Життя доводить, що в складних умовах, в умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей і задумів, нових підходів, нових рішень). Творчий потенціал можна розвивати впродовж усього життя людини, але чим раніше розпочати цей процес, тим краще.

Як відомо, творчість – це діяльність, яка на основі реорганізації наявного досвіду і формування нових комбінацій знань породжує нове. Виявляється вона на різних рівнях. Для одного рівня творчості характерне використання наявних знань і розширення галузі їх застосування; на іншому створюється абсолютно новий підхід, що змінює усталений погляд на об'єкт або галузь знань. [2, с.17].

Творча особистість бачить результати, які становлять принципову новизну, а нетворча – лише результати, які стосуються досягнення мети (доцільні результати). Творчий, інтелектуальний потенціал людей є рушієм прогресу суспільства.

Результати психолого-педагогічних досліджень свідчать, що у дітей 3-6 років творча уява, фантазія сягають найвищого розвитку. Та якщо тричотирирічний малюк мислить нестандартно, часом навіть інтуїтивно, то згодом ця здатність зникає, оскільки дітей вчать сприймати вже готове, всіма доведене. Навіть молодші школярі настільки пригноблені стереотипами мислення, що їх уже важко навчити творчо мислити. [4, с.64]

Ось чому необхідно переконати студентів, майбутніх вчителів Нової української школи, у важливості розвитку власної творчості і креативності їх учнів, вихованців.

Нове сьогодення нашої країни, поступове перетворення її на демократичну, орієнтовану на кожну особистість державу, зумовили масштабні зміни у системі освіти, формулюванні її мети, завдань та методів діяльності.

Сьогодні народжується нова школа, у якій учень зможе повноцінно жити, проектувати своє майбутнє, свій життєвий шлях, проявляючи власні творчі

здібності та можливості, маючи бажання до самовдосконалення, самоосвіти та самовиховання. [3, с.14]

Питання розвитку креативності молодших школярів є надзвичайно актуальним у наш час. Адже саме зараз наша країна потребує людей, які можуть приймати сміливі та нешаблонні рішення, які вміють мислити творчо. А таких людей може виховати тільки творчий вчитель.

Формуючи у майбутніх вчителів здатність до здійснення освітнього процесу, щоб вони вміли організовувати різні форми навчальної діяльності учнів, здатність добирати доцільні сучасні методи, засоби, технології на уроках, викладачі циклової комісії шкільної педагогіки та психології педагогічного коледжу комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» дбають про нестандартність й привабливість для студентів своїх навчальних занять.

З метою розвитку пізнавального інтересу, творчих здібностей на навчальних заняттях з психолого-педагогічних дисциплін викладачі використовують активні форми вивчення лекційного матеріалу, коли студенти беруть участь у дидактичних вправах, рольових, ділових іграх, розв'язують педагогічні задачі та ситуації.

З метою розвитку творчості майбутніх вчителів на заняттях зі «Вступу до педагогічної професії» пропонується написання творів - есе на теми «Мій ідеал вчителя», «Імідж сучасного вчителя», «Як відновити престиж професії вчителя у сучасному суспільстві?»; на навчальних заняттях із педагогіки з теми «Українські виховні ідеали» - твори «Гордість нації», «Славетні українці».

Також на заняттях з педагогіки, психології студентам пропонується вести творчі конспекти, в яких вони фіксують матеріал у вигляді схем, ментальних карт, піктограм, малюнків, доповнюють лекції власними роздумами та матеріалами, знайденими та проаналізованими з різноманітних медіаджерел.

Вивчивши основні педагогічні поняття, студентам пропонується виконати нестандартне домашнє завдання – розробити творчий проект «Моє бачення освітнього процесу в Новій українській школі» з використанням вивчених педагогічних категорій. [5]

Студенти на практичних заняттях розробляють фрагменти нестандартних уроків для учнів з використанням стратегій розвитку критичного мислення, підбирають творчі завдання для дітей початкової школи, розробляють рекомендації вчителям, батькам на різні психолого-педагогічні теми. Викладачі циклової комісії шкільної педагогіки пропонують майбутнім учителям самостійно придумати ребуси, загадки, скласти тематичні кросворди, створити лепбуки, нові дидактичні ігри, використовуючи сучасні засоби навчання, зокрема конструктор лего, враховуючи вимоги Нової української школи. Такі завдання сприяють розвитку творчої уяви, мислення, розвивають креативність та

професійні інтереси студентів. На заняттях створюється вільна атмосфера, спрямована на забезпечення комфортності спілкування, впевненості у своїх силах, творчих потенціях і відповідному потенціалі інших членів групи, реалізуються особистісно орієнтовані технології, діяльнісний та компетентнісний підходи до організації освітнього процесу, що забезпечує перетворення студентів з пасивних спостерігачів на активних суб'єктів освітньої діяльності, продуктивної праці.

Отже, використання викладачами психолого-педагогічних дисциплін у роботі зі здобувачами освіти нестандартних методів, прийомів, форм роботи максимально підвищує ефективність основних навчальних програм, а також сприяє розвитку творчості студентів – майбутніх учителів Нової української школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». №1143 від 10 серпня 2018 року.
2. Выготский Л.С. Воображение и его развитие в детском возрасте II сбор. соч.: В 6 т. Москва, 1984. Т.3.
3. Мазуровська О.В. Розвиток творчого мислення учнів. Методичний посібник / О.В.Мазуровська.-Вінниця: ММК, 2016. 38с.
4. Моляко В.А. Творческая одаренность и воспитание творческой личности. – К., 1991.
5. Наукові конференції. Розділ: конференції 2018р. Стаття «Розвиток творчості студента – запорука його успішної професійної діяльності в майбутньому». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/745>

Доброва О. А.

викладач психології

комунальний заклад вищої освіти

«Дніпровський педагогічний коледж»

Дніпропетровської обласної ради»

м. Дніпро

САМОПІЗНАННЯ ТА САМОВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ

У статті розглядається проблема формування компетентності професійного самовдосконалення особистості в майбутніх спеціалістів у галузі дошкільної

освіти в процесі фахової підготовки на заняттях з психології в педагогічних коледжах. Автор, зробивши теоретичне обґрунтування проблеми, розкриває досвід роботи в даному напрямку викладачів психології Комунального закладу вищої освіти «Дніпровський педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради».

Докорінні зміни в соціально-економічному та духовному розвитку держави, реорганізація системи дошкільної освіти зумовлюють необхідність підготовки вихователя нової генерації. Головною постаттю, від якої залежить виховання, навчання і розвиток особистості дитини є вихователь дошкільного закладу. Тому до особистості педагога закладу дошкільної освіти висуваються особливі вимоги. Виходячи з цього, пріоритетним завданням у педагогічних коледжах є формування в майбутнього спеціаліста таких професійних компетентностей, які забезпечують розуміння і саморозвиток індивідуальності, формування здатності до рефлексії, професійного самовдосконалення та підвищення рівня педагогічної майстерності.

В цих умовах ще більше зростає значення психології (загальної, вікової і педагогічної) в процесі фахової підготовки спеціалістів дошкільної освіти.

Психологія як наука, що вивчає особистість, має свої особливості, що відрізняють її від вивчення інших дисциплін. Поряд із вивченням методів психологічних досліджень, особливостей прояву психічних процесів, індивідуальності особистості, педагогічної діяльності вихователя, закономірностей розвитку психіки дитини психологія спрямована на формування в майбутніх вихователів професійного самовдосконалення: уміння адекватно оцінити і осмислити рівень розвитку власних психічних процесів, емоційно-вольової сфери та індивідуально-психологічної особливості темпераменту, характеру та здібностей, прагнення підвищити особистісну сферу власної психіки. Тому ми вважаємо, що даний напрямок у підготовці вихователів закладів дошкільної освіти є досить **актуальним**.

У процесі викладання дисципліни психології в проведенні практичних занять та самостійної роботи ми ставили наступні **завдання**:

- підвищити ступінь власної творчості;
- раціоналізувати власні життєві потреби, інтереси, ідеали;
- виховувати інтерес до педагогічної роботи, прищеплювати любов і повагу до людей, як вищий рівень моральних якостей особистості;
- вчитися управляти власними почуттями, волею, характером;
- адекватно оцінювати свої психологічні особливості, підвищити рівень домагань до професії вихователя: «Я хочу», «Я можу».

Проблема самопізнання особистості розглядалася в нарисах робіт

класиків психології та педагогіки ще в ХІХ столітті. Й.-Г. Песталоцці (1746-1827) в своїх працях висував ідею «саморозвитку сил, які закладені в кожній людині». Український «Сократ» Г. Сковорода вказував, що «життя людини має бути радісним, і зробити таким може тільки вона сама». Т. Г. Шевченко в творах підкреслює виховання патріотизму та національної гордості, впливу людського буття на особистість.

Вихованням творчої самостійної особистості пронизані твори

К. Д. Ушинського (1824-1871) та автора «Педагогічної психології» П. Ф. Каптерева (1849-1922).

Основоположники сучасної української психології ХХІ ст. Г. С. Костюк, Д. Ф. Ніколенко, С. Д. Максименко, О. В. Киричук,

Т. В. Дуткевич, О. П. Сергєєнкова в своїх працях та педагогічній діяльності зі студентами вказують на формування самосвідомості та систематичної роботи над собою.

У розробках «Я- концепції» підкреслюють виховання власного «Я» в умінні самооцінити свою дію та намітити самовиховання.

Що ми розуміємо під поняттями самопізнання, самооцінка та самовиховання?

Самоспостереження – це психологічний метод вивчення самого себе, спостереження за проявами власної поведінки та станами.

Самооцінка – це оцінка людиною себе, своїх фізичних і психічних особливостей, поведінки, відношень з іншими людьми, своїх цінностей і недоліків. (Немов Р. С. Словарь-справочник:-М.: Изд-во Владос. 2003, с.200)

Самооцінка особистості може бути адекватною та неадекватною: завищеною або заниженою. Нашою метою при вивченні психології було не лише вміти визначити власну самооцінку, але й бажання проаналізувати власне «Я»: «Хто Я?», «Чому Я хочу змінити себе ?», «ЯК змінити своє Я?».

Самовиховання - це управління суб'єктом власною діяльністю, спілкуванням, поведінкою, переживаннями, спрямованими на зміну своєї особистості відповідно до усвідомлення цілей, переконань, ідеалів задля самовдосконалення. (Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А. Педагогічна психологія. Навч. посіб.-К.: Центр учб. літ. 2012. с.100).

Найбільш ґрунтовні знання здобувачі освіти здобувають тоді, коли теоретичні положення засвоюються при аналізі власної психіки та професійній спрямованості майбутнього спеціаліста.

При проведенні практичних, семінарських занять, завдань самостійної роботи ми практикуємо наступні форми роботи: вирішування тестових задач, написання міні-творів, складання проєктів, складання проблемних ситуацій, тренінги особистісного росту, психологічні ігри типу «Щаслива нагода» та ін.

При проведенні практичних занять обов'язковими є види роботи, що передбачають самоаналіз та самовиховання «особистого Я».

Так, при вивченні теми «Предмет і методи психології» пропонуємо довести власними прикладами, що «психіка є «суб'єктивним образом об'єктивного світу», навести особисті приклади несвідомої та свідомої поведінки, написати міні-твір «Я – особистість» (мої потреби, інтереси, ідеали, переконання). Вивчаючи тему «Міжособистісні взаємини», пропонуємо провести самоаналіз «Я – в групі» (проаналізувати власний рівень домагань та статус у групових взаєминах), скласти соціометричну матрицю та соціограму за результатами анкетування – «Я-вихователь». Вивчаючи тему «Спілкування», здобувачі освіти складають на вибір схему «Світ моїх спілкувань», або пишуть міні-твір «Мої комунікативні здібності», «Моє спілкування вдома, з товаришами, з дітьми».

При вивченні теми «Відчуття та сприймання» здобувачі освіти аналізують «Поріг моїх слухових, зорових та смакових відчуттів» або «Моя чутливість до звуків і запахів».

У вивченні пізнавальних процесів практикуємо тренінги особистісного росту:

- визначте тип і особливості власної пам'яті;
- визначте коефіцієнт власного мислення;
- міні-твір «Моя мрія», написати казку, намалювати мрію або представити власний малюнок, вишивку, вірш тощо.

Цікавими є практичні завдання: визначити коефіцієнт власної волі, скласти «проект» свого характеру (відношення до суспільства, відношення до людей, відношення до діяльності та до себе), «будуємо свій характер»: намалювати будиночок, де фундаментом є власний темперамент, стінами є риси характеру, виховані в сім'ї, дах – риси характеру, виховані в процесі навчальної діяльності і ті риси характеру, які ви бажаєте позбутися.

Самопізнання, самовдосконалення досить своєрідний та довготривалий процес. Він здійснюється протягом тривалого часу, особливо підвищується протягом навчальної та трудової діяльності.

Світосприймання власного Я – це щоденний аналіз «Що я сьогодні зробив?», «Навіщо я так вчинив?», «Де я помилився?», «Чи не нашкодив я комусь?». Особистість намагається зрозуміти себе, критично підійти до своїх дій, поведінки, тому вона або радіє, хвалить себе, або картає, глибоко переживає і подальше контролює свої вчинки та поведінку. Особливо важлива така самооцінка в педагогічній діяльності, так як вихователь усвідомлює, що він є взірцем для наслідування дітей та батьків.

Вважаємо, що такий творчий напрямок у викладанні психології створює інтерес і прагнення здобувачів освіти до свідомого вивчення навчальної дисципліни, забезпечує оволодіння гностичними, конструктивно-аналітичними, комунікативними компетентностями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костюк Г. С. Психологія. Підручник. Київ: Радянська школа. 1955.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посібник. Київ: Центр навч. літератури. 2016.
3. Немов Р. С. Загальні основи психології: посібник для студентів. Рівне: Вертекс. 2002.
4. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник. Київ: Кондор. 2015.
5. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. с. 100.
6. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А. Загальна психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2017.

Касьян О. Г.

*здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня
«молодший спеціаліст» відділення початкової освіти*

*Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

*Науковий керівник: Барська Т. О.
викладач природних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

ПРИНЦИПИ СКЛАДАННЯ ПОРТФОЛІО В НУШ

Однією з найважливіших технологій оцінювання у початковій школі є технологія портфоліо, яка надає вчителю обґрунтовану інформацію про успішність і діяльність учня, яка надзвичайно важлива у першому класі.

Така система оцінювання як портфоліо з'явилася у 1990-х роках, і вважається найбільш наближеною до реального оцінювання, зорієнтованою не лише на оцінюванні вчителем, але й самоаналізі. Це підсумок, що досягла дитина за певний проміжок часу. Педагог може використовувати портфоліо, щоб планувати наступні заняття. З портфоліо педагог може дізнатися про сильні та

слабкі сторони дитини, як вона мислить, про прогрес в опануванні предмета тощо. Портфоліо завжди представлене у вигляді спеціальної папки.

Портфоліо – це спеціально спланована та організована індивідуальна добірка матеріалів і документів, яка демонструє працю, розвиток і досягнення учнів у різних сферах.

Портфоліо це:

1. Портфоліо – збір робіт учня який проводиться систематично і з певною метою.
2. Портфоліо містить роботи, які обираються вчителем, батьками та дитиною.
3. Відображає щоденну діяльність дитини.
4. Портфоліо це постійний процес – він відображає зусилля дитини, її прогрес та досягнення за певний період часу.
5. З його допомогою можна зрозуміти мислення дитини і методи роботи з нею.
6. Відображає сильні і слабкі сторони дитини.

Мета використання:

- вивчення розвитку дитини за певний період часу, у тому числі прогресу з розвитку навичок (наприклад, навичок письма);
- можливість для самооцінювання;
- визначення індивідуальних цілей дитини;
- основа для розроблення навчальної програми і оцінювання.

Види портфоліо:

1. Робоче портфоліо – вчитель з учнем оцінюють роботу учня. Учень обирає роботи, які демонструють його розвиток, рівень опанування певними навичками. Позитивне: відображає прогрес розвитку дитини, показуючи її щоденну працю.
2. Демонстраційне портфоліо (портфоліо учня) – містить лише найкращі роботи дитини і заповнюється дитиною. Позитивне: є мотивацією для дитини виконувати роботи, що демонструють її найкращі досягнення. Негативне: не відображав щоденну діяльність. Показує сфери, де дитині потрібна допомога.
3. Портфоліо вчителя – ведеться самим педагогом спільно з портфоліом учня. Містить форми оцінювання розвитку дитини, інформацію від інших фахівців, результати перевірочних завдань, які вибирала не дитина, а сам педагог.

Часто вчителі можуть одночасно використовувати елементи усіх трьох видів портфоліо. При створенні портфоліо потрібно пам'ятати про два важливих чинника:

1. Вибір учителя і вибір учня.

2. Мета, з якою вибирається та чи інша робота – демонстрація розвитку і опанування певними навичками, демонстрація процесу мислення дитини.

Портфоліо має бути максимально спрямованим на дитину. Портфоліо може містити багато різних видів робіт, які розміщуються у портфоліо вчителем, дитиною та батьками, як наприклад:

- письмові роботи;
- малюнки;
- опитування;
- коментарі педагога;
- фотокартки;
- спостереження;
- список прочитаних книг;
- спільні або групові роботи;
- самооцінювання та самоаналіз;
- коментарі батьків;
- приклади вирішення проблем;
- щоденники.

Отже, портфоліо – один з найефективніших методів оцінювання учнів. Вчитель може використовувати портфоліо для перевірки знань і подальшого планування занять, бо спочатку треба знати що дитини вміє робити, перед тим як планувати наступні заняття. З його допомогою вчитель дізнається про сильні та слабкі сторони дитини, її захоплення, про прогрес в опануванні навичками тощо. Портфоліо учня початкової школи може стати своєрідним заохоченням, а заповнення кожної подальшої сторінки, а також внесення цікавого матеріалу мотивуватиме дитину на нові звершення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Za red. N.M. Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2018. 160 s.

2. Біленко І. Початкова школа в контексті інноваційних освітніх змін. Використання сучасних технологій, форм та методів у початковій освіті / І. Біленко // Методист. 2017. № 2. С. 3-7.

3. Костенко Я.С. Портфоліо для учнів початкових класів. НУШ. URL: <https://naurok.com.ua/urok-elektronni-ta-drukovani-portfolio-123141.html> (дата звернення 15.02.2020)

4. Мальована О.І. Розвиток компетентностей – вимога сьогодення. Управління школою. 2018. № 10-12. С. 2-10.

Грисенко Л. П.

*викладач російської філології,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
М. Кременчук*

Мокра Л. М.

*заступник директора з виховної роботи,
викладач російської філології,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

Самусь Л. І.

*викладач російської філології,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ПРІОРИТЕТНІСТЬ ВЕРБАЛЬНОЇ ОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Реформа національної системи освіти, яка розпочалася з реалізації проекту Нова українська школа, ставить перед майбутніми вчителями початкової освіти особливі вимоги щодо їхньої професійної підготовки, тому що саме вона має забезпечити ефективне виконання завдань, пов'язаних з навчально-виховним процесом у сучасній початковій школі. Дослідниця мовної комунікації О.Зарецька стверджує, що «мова повинна бути побудована так, щоб у ній відчувався високий рівень компетентності», яка, на нашу думку, особливо важлива для професійного зростання педагога. [1, 7]

У педагогічному коледжі, де студенти старших курсів обов'язково проходять педагогічну практику, проблема набуття комунікативної компетентності, а саме усного вербального, іншими словами мовленнєвого спілкування, є досить актуальною. Спостереження під час практики показали, що сучасні студенти мають низький рівень вербальної комунікації, справжнім випробуванням для них стає налагодження контакту з класом (спостерігається відстороненість, мінімальна емоційна реакція та незацікавленість у предметі мовлення).

Гадаємо, однією із причин такої неоднозначної поведінки деяких студентів під час проведення пробних уроків та практики на робочому місці вчителя є низький рівень комунікативного досвіду, бо будь-яке особистісне спілкування з

розвитком доступного Інтернету й технологій, витіснивши усне вербальне спілкування, перемістилося в соціальні мережі. Але спілкування з учнями початкових класів вимагає тих навичок, які мінімізувались у вербальному просторі: швидкої реакції, емоційної віддачі, вміння доречно почати розмову і вчасно з неї вийти.

Отже, нам видалось актуальним у даній статті окреслити проблему пріоритетності особистісного вербального спілкування для майбутнього вчителя і дослідити, наскільки вона є важливою для самих студентів.

Ученими вже доволі глибоко досліджена проблема формування комунікативних здібностей як майбутніх педагогів, у тому числі й початкової освіти, так і тих, хто опанував професією та успішно працює на теренах освіти.

Проблему спілкування розглядали І.Бех, В.Кан-Калик, В.Сухомлинський, О.Федій та ін.. Педагогічну комунікацію вивчали О.Жирун, М.Заброцький Т.Голанд, Т.Гоффманн, М.Лазарєвата, формування комунікативних умінь і навичок майбутніх учителів початкової школи – Л. Бірюк, М. Вашуленко, Ю. Вторнікова, Т. Грінченко, Є.Овсяннікова, Т.Федоренко Л. Ярощук.

Нам видалася цікавою стаття С Дубяги, яка пропонує дієву програму формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в закладах вищої освіти. [2] Н. Стаднік запропоновано можливі напрями застосування моделі «навчання в дії» для формування у майбутнього вчителя початкової школи комунікативної компетентності, що передбачає широке застосування різноманітних активних та інтерактивних методів навчання, внесення відповідних додаткових завдань у зміст педагогічної практики. [3]

Проте на даний момент досить актуальною є проблема пріоритетності вербального особистісного спілкування як неодмінної складової професійного успіху майбутніх учителів початкових класів на фоні того, що їхнє спілкування перейшло в соціальні мережі. Як це впливає та розвиток професійних комунікативних компетентностей в літературі досліджено недостатньо.

Тому в статті ми поставили за мету розглянути співвідношення віртуального та усного вербального спілкування серед студентів старших курсів та показати пріоритетність останнього для професійного успіху майбутнього педагога.

Комунікація (від лат.comunicatio – єдність, передача, з'єднання, повідомлення) – це процес обміну інформацією (фактами, ідеями, поглядами, емоціями тощо) між двома або більше особами. [4, 28], а педагогічна комунікація – професійне спілкування вчителя з учнем на уроці і в позаурочний час. Майбутні педагоги повинні розуміти, що у «професійній діяльності вчитель виступає активним суб'єктом комунікації: передає та приймає інформацію від

учнів, колег і батьків, установлює контакти з ними, будує взаємовідносини на основі діалогу». [5, с.1]

Саме усне вербальне спілкування, віртуальна комунікація, комунікативні дії та комунікативні вміння і стали об'єктом дослідження, до якого ми залучили студентів відділення «Початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (III курсу – 43 особи, та випускників –26 осіб). При опитуванні ми з'ясували, яким саме видам спілкування надають перевагу майбутні молоді фахівці початкової освіти, і виявили, що студенти педагогічного коледжу використовують щоденно різні види міжособистісної комунікації: мобільний зв'язок, соціальні мережі та особистісне вербальне та невербальне спілкування. 73% студентів третього курсу та 83% випускників надають перевагу усному вербальному спілкуванню. Цей показник свідчить про розуміння того, що вони обрали професією, для якої публічна усна комунікація є однією зі складових їхніх педагогічних компетентностей та загальної культури вчителя, його мислення, мовлення та поведінки.

Найціннішим компонентом педагогічної професії, на думку М. Бабій, є комунікативна складова, за її допомогою налагоджуються контакти, реалізуються завдання освіти. [6, с.16] Тільки усне вербальне спілкування може розвинути мовленнєві вміння, збагатити словниковий запас, натренувати голос (темп, тембр, звучність, виразність та емоційність), допоможе обрати правильну інтонацію, налагодити візуальний контакт та визначитися з тоном спілкування з майбутніми вихованцями (партнерський, відвертий, серйозний чи жартівливий; виключити авторитарний, пафосний, знервований тощо). Щоб ефективно спілкуватися та встановлювати контакти під час професійної діяльності майбутнім учителям необхідно перенести сферу спілкування з віртуальної в усну вербальну. Тільки живе мовленнєве спілкування сприятиме формуванню важливих комунікативних компетентностей молодого вчителя, які включають толерантність та емоційну стриманість стосовно думки співрозмовника; вміння говорити віч-на-віч з вихованцями, коригувати своє мовлення в залежності від ситуації; володіння невербальними засобами спілкування (жестами, мімікою, інтонацією тощо); емоційний інтелект, який Н.П. Волкова трактує як своєрідне мистецтво позитивного ставлення до інших, що реалізується в спроможності людини справлятися з емоціями, які виникають при взаємодії з іншими. [7]

Формування комунікативних компетентностей можливе тільки в разі повсякденного усного вербального спілкування студентів з друзями, одногрупниками, батьками, викладачами тощо. Проте анкетування показало, що пріоритетними для деяких студентів стали сучасні віртуальні засоби комунікації (III курс – 27%, IV – 17%). Всі студенти досить часто вдаються до обох видів спілкування, проте є відсотки, які використовують соціальні мережі інколи (III

курс – 6%, IV– 3%), зовсім уникають такого виду спілкування 2% випускників. Тривожним є те, що усного вербального спілкування уникають 4% студентів IV курсу й абсолютно не використовують таке спілкування 2%.

Помітно, що студенти коледжу все-таки відчують вплив онлайн-спілкування на розвиток комунікативних здібностей. Спробуємо систематизувати те позитивне і негативне, що аналізується на різних інформаційних платформах і стосується спілкування в месенджерах або за допомогою SMS. Розглянемо всі аспекти з точки зору набування компетенцій.

Позитивне:

- як головний позитивний чинник електронного спілкування студенти називають його зручність, лаконічність і спрощеність, можливість швидкого зв'язку з потрібними людьми, вчасне отримання потрібної інформації (у професії педагога цей аспект має неабияку вагу);

- спілкування не потребує миттєвої реакції на слова співрозмовника і дає можливість зібратися і систематизувати думки, заспокоїтися у критичній ситуації (спілкування вчителя з батьками, наприклад), але ця позитивна риса може бути тлумачена й амбівалентно, тобто має погану сторону);

- удосконалюються вміння формулювати свої думки у письмовому вигляді, також це своєрідний практикум з орфографії та пунктуації;

- у педагогічному середовищі багато особистостей – інтровертів: для них це можливість повноцінного спілкування з оточенням;

І це ще й не всі плюси спілкування віртуального спілкування.

Але усвідомлюймо також його мінуси:

- зручність, лаконічність і спрощеність спілкування мають і зворотну сторону: вони роблять примітивними не тільки лексикон і психологічну реакцію, а взагалі духовний світ людини;

- важлива частина нашого «живого» спілкування – це невербальні засоби комунікацій: тон, голос, міміка, поза та жести. У текстовому спілкуванні цих додаткових чинників немає: жарт, прикрашений мімікою й відповідними жестами, у живому спілкуванні виглядає досить мило, а в месенджерах може бути сприйнятий як безтактність або навіть грубість;

- граматики, навіть за умов досконалої орфографії, теж не справляється з передачею емоцій. На жаль, ми й при усному особистому спілкуванні не завжди вірно трактуємо невербальні сигнали співрозмовника (а емоційний інтелект у значній своїй частині базується на невербальній складовій) – «текстовий» же дає ще більше спотворень;

- ні для кого не секрет, що за гендерним розподілом студенти педагогічних вишів – жіночої статі, а для чоловіків і жінок повідомлення означають різне.

Представниці слабкої статі, можемо сказати, знаходяться у групі ризику стосовно емоційної залежності від месенджерів. Жінки й чоловіки з різних

позицій ставляться до комунікацій, про які йдеться. Для жінок – це спосіб установлення емоційного зв'язку, вони надають перевагу об'ємному «тексту». Для чоловіків – це просто спосіб передати інформацію, яка буде спонукати до певних дій у реальності. Їх повідомлення конкретні й короткі. Жінкам такий підхід завдає образи та порушує їх емоційний баланс, що не є корисним у професії педагога, і без того емоційно виснажливої.

Номофобія (залежність від електронних приладів) – сучасна хвороба, ознака нашого світу. І від досить камерної проблеми зв'язку вербального і невербального спілкування ми переходимо безпосередньо до базових проблем моралі, бо у житті докорінно змінюються цінності. Як виховувати дітей в умовах, коли над новим телефоном, що впав, ллють сльози, а, коли падає людина, сміються. Можливо, завдяки новим технологіям, ми стали розумніші. Але чи стали ми сильнішими? Сумнівно. Той, хто так чи інакше буде примушений лікуватися від залежності, не може претендувати на відчуття моральної та духовної переваги, особливо, якщо це майбутній вчитель.

Те, що лякає в анкеті, це відсоток байдужих, тих, хто «не замислювався» над порівнянням: чи превалює віртуальне спілкування над живим, чи насторожує те, що немає реакції у відповідь від класу, відсутній зоровий контакт, вміння висловити думку; чи впливають на учнів засоби невербальної комунікації, чи є взаємодія з учнями початкової школи та ін.. Дехто зі студентів не замислюється над тим, чому треба слідкувати за грамотністю під час спілкування в соціальних мережах (III курс – 11%; IV – 2%), й відповідно, не зважають на чужі помилки 9% студентів IV курсу,. Це деформує звичку бути грамотним, особливо важливу для майбутнього вчителя.

Анкетування показало, що студенти коледжу усвідомлюють переваги вербального й невербального спілкування для розвитку культури, майбутнього професійного зростання та самореалізації у педагогічній діяльності.

Безперечно, немає сенсу закликати студентів відмовлятися від сучасних віртуальних засобів спілкування. Але на наше глибоке переконання, вони призначені для обміну інформацією, а не для обміну думками чи передачу почуттів та виявлення емоцій, що можливе лише за умови усного вербального й невербального спілкування. Та й 96% опитаних студентів III курсу та 90% IV курсу за живе, динамічне, мінливе спілкування у педагогічному середовищі.

Аналіз комунікативної компетентності студентів коледжу вказує на наявність проблеми у підготовці майбутніх педагогів до професійної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарецкая Е.Н. Риторика. Теория и практика речевой коммуникации. Монография. – 5-е издание. Москва: Проспект, 2016. С. 7
2. Дубяга С. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в закладах вищої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2017. № 2. С. 52-59. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2017
3. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя початкової школи: актуалізація проблеми. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2015. № 24. С. 93-97. URL:<http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip>
4. Почепцов, Г. Г. Теорія комунікації / Георгій Георгійович Почепцов. – Київ: Видавничий центр «Київський університет», 1999. 308 с.
5. Когут І.В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук дис. ... кандидата пед. Наук .Полтава, 2015. 22 с.
6. Бабій М.Ф. Важливість здібностей у вербальній взаємодії педагогів. Психологія: реальність і перспективи. Вип. 8. 2017. С. 14-18. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2017_8_5.
7. Волкова Н.П. Комунікативна компетентність як основа професіоналізму майбутнього соціального педагога. 2012. № 1(17). С. 148-152.

Зюман Л. В.

методист центру психологічної служби

Кременчуцький міський

науково-методичний центру

Кременчуцької міської ради,

м. Кременчук

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Організація ефективного і безпечного освітнього середовища є однією зі складових концепції Нової української школи. Оскільки потреба у безпеці є базовою в ієрархії потреб людини, без часткового задоволення якої неможливо досягнути самореалізації, ефективність роботи школи неможливо вимірювати лише якістю освіти. Необхідно враховувати безпеку здобувачів освіти у закладі, захищеність вчителів, турботу про стан фізичного і психічного здоров'я учасників освітнього процесу.

Освітнє середовище вивчали як зарубіжні (Дж. Гібсон, У. Мейс, Т. Менг, М. Турвей, В. Ясвін та інші), так і вітчизняні (Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Максимова, О. Пехота, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Серіков, С. Сисоєва та інші) дослідники. Так В. Ясвін вважає, що освітнє середовище – це характеристика життя всередині освітнього закладу, система впливів і умов формування особистості, а також система можливостей для розвитку особистості, які містяться у соціальному та просторово-предметному оточенні. Більшість науковців тлумачать освітнє середовище, як частину життєвого, соціального середовища людини, яка виявляється у сукупності усіх освітніх факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку.

Підкреслюючи значимість комунікативної складової освітнього простору, І. Баєва вводить поняття «психологічно безпечного освітнього середовища», під яким розуміється «середовище взаємодії, що базується на гуманістичних принципах, є вільним від прояву педагогічного насильства, має референтне значення для її учасників і виявляється в емоційно-особистісних і комунікативних характеристиках її суб'єктів» [1, с. 27].

На думку Г. Москалика «У рамках підходу, який пов'язує поняття «комунікація» й «безпека», також піднімається проблема розвитку комунікативної компетентності вчителів та вихователів, але не просто як професійно-важливої якості, а як фактора, що знижує ризик виникнення конфліктних ситуацій, що запобігає професійним стресам і перенапрузі службовця як індикатора особистісного та професійного благополуччя» [2, с. 93].

Ю. Ємельянов розглядає комунікативну компетентність як засновану на знаннях та чуттєвому досвіді здатність людини орієнтуватись у ситуаціях спілкування та вільно оперувати вербальними і невербальними засобами спілкування. Ю. Жуков, Л. Петровська, П. Растянников означають це поняття як здатність встановлювати та підтримувати потрібні контакти з людьми. Є. Кузьмін, В. Семенов надають вирішального значення умінню орієнтуватись у різних ситуаціях спілкування та спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе та інших.

Таким чином, комунікативну компетентність можна розглядати як сукупність знань, умінь і навичок, які проявляються у комунікативних діях та забезпечують ефективність взаємодії з оточуючими.

Слід зазначити, що в процесі комунікації між учасниками освітнього процесу виникають ситуації які можна означити як психологічне насильство, яке є основним джерело психотравми. Це насильство може бути як очевидним так і прихованим, яке не завжди ідентифікується учасниками освітнього процесу як психологічне насильство. І. Трухін зазначає, що в освітньому процесі «більшість

дефектів спілкування можна об'єднати назвою «караюча педагогіка» від багатовікової психології виховання, яка переважно базувалась на покараннях. Покарання стали своєрідним безумовним рефлексом, автоматичною реакцією педагогів на невиконання вихованцями їх вимог. Оскільки фізичні покарання стали в сучасному суспільстві неможливими «караюча педагогіка» користується мовними засобами» [4, с. 97].

Серед таких мовних засобів педагогічного спілкування спеціалісти вказують наступні:

- профілактичні «покарання»: «Будь охайним, бо знову напишеш, як курка лапою»;
- перебільшення негативних вчинків учня: «Від тебе вся школа плаче!», «У тебе в голові одні дурниці!», «Ти зовсім втратив совість!»;
- характеристика особистості замість характеристики вчинку: не «ти лінуєшся», а «ти – ледащо», не «бешкетуєш», а «бешкетник»;
- приниження: «Якби твій мозок працював так, як твій язик!»;
- негативні узагальнення за допомогою таких виразів, як «ти ніколи...», «ти завжди...», «вічно ти...», «скільки можна!», «та коли вже ти...»;
- загрозові звороти типу «спробуйте мені тільки не зробити», «не дай Бог ви ще раз...»;
- переривання учнів в розмові, що ґрунтується на підсвідомій установці «Перервати - значить перемогти»;
- ведення діалогу у стилі сварки: «ти диви...», «ще чого!», «як би не так!», «а ти як собі думав!», «бач, чого захотів!»;
- «прибудови зверху», тобто демонстрація педагогом зверхності, власних переваг в тій чи іншій формі: вказівки на явні слабкі місця учнів, що робляться в іронічній, принизливій формі.

О. Ліщинська вважає, «що всі ці прояви є психологічним насильством тому, що вони утримують примус з елементами агресії, а прихованим насильством його робить те, що воно не усвідомлюється як таке педагогами, вважаючись ними елементом нормальної, припустимої педагогічної техніки. Учні часто також не бачать в цьому нічого особливого, бо вони й у батьків зустрічають таку ж комунікативну техніку, але все ж таки страждають від них і, головне – наслідують їх у своєму спілкуванні і передають наступним поколінням» [3].

Для того, щоб педагоги відходили в спілкуванні від подібної насильницької комунікації науковці вказують на необхідності удосконалення учителями власної здатності до педагогічної взаємодії. Як наголошує Г. Москалик «Здатність до педагогічної взаємодії означає універсальну особливість педагога, яка є характерною для виконання його функцій у

педагогічному процесі, виявляти вплив на інших людей у спільній з ними діяльності. Від здатності педагога організувати спільну діяльність залежить можливість досягнення бажаних результатів, комфортність педагогічного процесу» [2, с. 99].

Для удосконалення комунікативної компетентності як складової педагогічної взаємодії спеціалісти радять педагогам розвивати свої здібності до встановлення контактів, покращувати уміння управляти спілкуванням. Способами такого вдосконалення є моделювання взаємодії, виконання спеціальних вправ, використання алгоритмів ефективних технік конструктивного спілкування. При цьому важливо щоб педагоги навчилися розробляти стратегію і тактику комунікації: постановку мети спілкування, визначення очікуваних результатів, вибір ефективних засобів, методів, технік, прогнозування своєї поведінки та поведінки партнера.

Одним із засобів ефективного управління комунікації між педагогом і учнем є техніка конструктивних зауважень, яка складається з трьох частин.

Перша частина конструктивного зауваження має донести до учня інформацію про те, що становить проблему педагога. Якщо учні не розуміють, чому вчитель робить зауваження, то воно є неефективним. Тому в першій частині конструктивного зауваження необхідно без засудження і обзивання чітко описати результат поведінки учня:

— *Коли ти заходиш до класу, коли вже розпочався урок...*

Перша частина зауваження завжди має розпочинатися із «коли». Це є необхідною умовою, бо повинно демонструвати, що педагог не завжди засмучений поведінкою цього учня, а лише в певних випадках.

Друга частина конструктивного зауваження має описувати той конкретний і відчутний ефект, котрий має неприйнятна поведінка учня, яка зазначена в першій частині зауваження, для вчителя.

— *Коли ти заходиш до класу, коли вже розпочався урок (безоціночний опис ситуації) я відволікаюсь від роботи з класом (значущий ефект)....*

Учень може змінити свою поведінку лише в тому випадку, коли він погоджується, що результати його дій створюють проблеми для вчителя або оточуючих. Більшість дітей і дорослих не усвідомлюють, що їх поведінка створює проблеми для людей, які знаходяться поряд з ними.

Складність формулювання педагогом другої частини трискладового конструктивного зауваження полягає в тому, що вчителі зазвичай звикли робити зауваження і намагатися змінити поведінку учнів, коли проблема їм не належить і не перебуває у вчительській проблемній зоні.

У третій частині зауваження вчитель повідомляє учневі про ті почуття й емоції, які він відчуває у результаті того ефекту про який говорилось у другій частині:

— Коли ти заходиш до класу, коли вже розпочався урок (безоціночний опис ситуації) я відволікаюсь від роботи з класом (значущий ефект) і боюсь (почуття), що я не встигну виконати все заплановане на уроці.

Запропонована послідовність викладу зауваження (поведінка — ефект — почуття) повідомляє учневі, що у вчителя виникають певні почуття стосовно можливого ефекту, але не стосовно поведінки учня. В цьому випадку учитель ніби створює захисний буфер для учня, що дозволяє йому не активізувати власні захисні засоби, як зазвичай відбувається тоді, коли обвинувачують безпосередньо поведінку учня.

Слід зазначити, що використання конструктивних зауважень приводить педагогів до перерозподілу відповідальності: вони починають брати на себе відповідальність за ті проблеми, які раніше вони не вважали своїми, і віддавати відповідальність там, де раніше цілком вважали проблему своєю.

Очевидно, що використання в процесі взаємодії з учнями конструктивних зауважень змушує учителя докладати певних додаткових зусиль, але сприяють налагодженню взаєморозуміння між учителем і учнем, тим самим попереджаючи конфліктні ситуації.

Отже, організація ефективного і безпечного освітнього середовища є однією зі складових концепції Нової української школи. При оцінці освітнього середовища необхідно враховувати безпеку здобувачів освіти у закладі, турботу про стан фізичного і психічного здоров'я учасників освітнього процесу. В процесі комунікації між учасниками освітнього процесу виникає як усвідомлене так і приховане психологічне насильство, що є основним джерелом психотравми. Удосконалення комунікативної компетентності педагогів сприяє налагодженню взаєморозуміння між учителями та учнями, попередженню конфліктних ситуацій, що веде до формування психологічно безпечного освітнього середовища. Одним із засобів ефективного управління комунікацією між педагогом і учнем є техніка конструктивних зауважень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баева И.А. Тренинги психологической безопасности в школе. СПб.: Речь, 2002. 251 с.
2. Москалик Г. Філософська парадигма модернізації освіти в умовах інформаційно-комунікативного середовища: монографія. Кременчук: Християнська Зоря, 2014. 328 с.
3. Олена Ліщинська. Педагогічне насильство як артефакт педагогічного впливу. URL: <http://vsim.org/2008/pedagogichne-nasylstvo/>
4. Трухін І.О., Шпак О.Т. Основи шкільного виховання: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 368 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Одним з найважливіших завдань українського суспільства є розбудова Нової української школи, яка супроводжується суттєвими змінами всіх складників освіти. Адже в епоху глобальних змін саме «освіта є тим унікальним інститутом соціалізації особистості, як зазначає доктор філософських наук А.Ф.Москалик, який забезпечує системне й цілеспрямоване формування останньої у відповідності з надбаннями науки, культури і практики, сучасними і перспективними суспільними та індивідуальними потребами» [2, с.1].

Відповідно до концепції реформування української освіти її основним пріоритетом має стати «формування вільної й відповідальної особи, здатної конструктивно працювати в проблемних ситуаціях, поєднуючи професійну компетентність із цивільною відповідальністю, що володіє належним світоглядним кругозором і етичною свідомістю, формування її перетворюючого інтелекту інноваційних здібностей і творчої інноваційної діяльності на основі гуманізації навчально-виховного процесу» [4, с.321].

Другий рік поспіль система освіти зазнає значних змін, пов'язаних із внесенням коректив у цілі, завдання та зміст освітнього процесу в початковій школі. Адже саме у молодших класах у дитини закладається фундамент на все подальше життя, і від особистості і професіоналізму першого вчителя, взаємовідносин у трикутнику «вчитель-першокласник-батьки», атмосфери взаємин в класі залежить правильність і міцність цього фундаменту. Тобто, глибина та сутність інновацій залежать насамперед від розвитку спеціалістів, які могли б втілювати у практичну діяльність сучасні освітні технології, стати моделлю бажаної поведінки учнів, створити сприятливу атмосферу співробітництва та стимулююче навчальне середовище.

Зважаючи на вищевикладене, проблема готовності вчителя до роботи в Новій українській школі є надзвичайно актуальною. «Швидкі зміни сучасних професійних і культурних світів зумовлюють потребу в такому роді професіоналах, які б мали як готовність, так і здатність до настільки ж швидких трансформацій» [4, с.77].

Перш за все, для успішного виконання стратегічної мети й завдань реформування початкової освіти, вчитель має набути певних індивідуально-особистісних та професійно-діяльнісних якостей. Міністерством освіти

визначені Базові компетентності вчителя початкових класів: професійно-педагогічна, соціально-громадянська, загальнокультурна, мовно-комунікативна, психолого-фасилітативна, підприємницька та інформаційно-цифрова компетентність. Оволодіння деякими з вищезазначених якостей вимагає від сучасного вчителя докладання значних зусиль. Що, в свою чергу, часто розглядається педагогами як проблема.

Реформування, упровадження нових ідей чи проектів часто наштовхується на так звані антиінноваційні бар'єри – зовнішні або внутрішні перешкоди, які заважають здійсненню інноваційної діяльності.

До зовнішніх бар'єрів належать:

- соціальні бар'єри (несумісність нового з наявним досвідом і цінностями, прийнятими в суспільстві; стереотипи мислення педагогічного співтовариства);
- організаційні бар'єри (протидія керівних органів освіти втіленню нововведень; відсутність координаційних центрів з розроблення та впровадження педагогічних інновацій);
- методичні бар'єри (брак методичного забезпечення нововведення, недостатня поінформованість у галузі педагогічної інновацій);
- матеріально-технічні бар'єри (навантаження педагогів, побутові умови, рівень заробітної платні).

До внутрішніх бар'єрів належать психологічні (особистісні) бар'єри, які приховують глибинні особистісно-професійні проблеми.

Опір нововведенням є поширеним явищем. Він може поставати як пряма відмова від участі в інноваційній діяльності, імітація активності з одночасною демонстрацією того, що нововведення не дає позитивних результатів. Причиною цього є те, що за своєю природою люди бояться змін, тому що консервативні й незадоволені, коли необхідно сходити зі звичного шляху.

«Суб'єктом змін стають самі люди, вважає Г.Ф.Москалик, їх положення, статус, звички, відносини. У результаті інновацій виникає напруга, що викликається змінами, виявляються стресові ситуації» [4, с.318].

А на втрати, навіть потенційні, люди реагують насамперед емоційно, включаючи захисні механізми.

Такий базовий захисний механізм добре відомий під назвою 5 стадій реагування на зміни по Е. Кюблер-Росс. Видатний психолог описала в своїй культовій книзі «Про смерть і вмирання» («On Death and Dying», 1969) емоційні реакції важко хворих і вмираючих людей, і виділила 5 ключових стадій емоційного реагування: заперечення, гнів, торг, депресія, ухвалення.

Майже такі ж стадії проходять люди в своїх емоційних реакціях, зіткнувшись з необхідністю адаптації до нової реальності.

Стадії подолання психологічних бар'єрів при нововведеннях:

1. Заперечення, неприйняття («З цього нічого не вийде») – природна реакція на зміни

2. Гнів, викликаний руйнуванням налагодженого порядку речей, дискомфорт («Це несправедливо! Ні! Я не можу це прийняти!»)

3. Суперечки, під час яких люди намагаються змінити погляди один одного «Якщо я пообіцяю це робити, ви ...» (це ознака того, що люди вже починають дивитися в бік майбутнього)

4. Депресія, спричинена усвідомленням невідворотності змін. Це пригнічує тих, хто активно перешкоджав змінам чи сподівався, що вони не відбудуться («До чого спроби? Все одно це ні до чого доброго не призведе»)

5. Інтеграція – остаточне визнання змін. Люди починають працювати, збагнувши, що все-таки є певні позитивні зрушення. Основне завдання полягає в тому, щоб швидше досягти якнайвищого результату («Гаразд, пора працювати. Давайте подумаємо над можливими варіантами і рішеннями») [3, с.59].

У вересні-жовтні 2019 року 70 вчителів початкової школи м. Кременчука проходили навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогів, які навчатимуть першокласників у 2021-2022 н.р. за програмою Нової української школи. Курсанти були об'єднані у 3 навчальні групи, у двох з яких навчалися по 24 особи, і в третій – 22 педагоги.

В перший день навчання було проведено анонімне опитування вчителів за методикою «Особистісна готовність до змін» (методика PCRS: Personal change readiness survey), розробленою канадськими вченими Родніком, Хезер, Голдом і Халом. Переклад і первинна апробація даного варіанту методики PCRS були проведені Н. А. Бажановою і Г. Л. Бардієр [1, с.8]. Автори вважають, що методика особливо ефективна при розгляді стресових ситуацій, що виникають у зв'язку з інноваціями, оскільки нікому не вдається у повній мірі справлятися зі змінами.

Як показало проведене дослідження серед 70 вчителів лише один отримав загальний бал готовності до змін середнього рівня. Сумарні оцінки решти 69 осіб були низького рівня. Під час обговорення акцентувалася увага вчителів на усвідомленні кожним власних ресурсів щодо подолання стресів, пов'язаних з необхідністю повністю перебудувати свою діяльність у зв'язку з впровадженням реформи.

Після проведення групових обговорень результати анкетувань заносились до зведених таблиць окремо для кожної із трьох груп та обчислювались сумарні показники за кожною шкалою і узагальнений результат та середні оцінки діагностичних складових.

Діагностичні складові	1 група	2 група	3 група	Сумарні показники	Середні показники	Рівень
-----------------------	---------	---------	---------	-------------------	-------------------	--------

<i>Пристрасність</i>	517	464	423	1404	20,1	Низький
<i>Винахідливість</i>	581	542	527	1650	23,6	Середній
<i>Оптимізм</i>	485	441	411	1337	19,1	Низький
<i>Сміливість, підприємливість</i>	290	348	246	884	12,6	Низький
<i>Адаптивність</i>	361	389	317	1067	15,2	Низький
<i>Впевненість</i>	538	482	439	1459	20,8	Низький
<i>Толерантність до двозначності</i>	322	306	285	913	13,0	Низький

Таким чином, лише показник винахідливості, що розглядається як вміння знаходити виходи зі складних ситуацій, звертатися до нових джерел для вирішення нових проблем, дозволяє переважній більшості педагогів справлятися з професійним стресом, викликаним реформуванням школи.

Наступними в рейтингу діагностичних складових готовності педагогів до змін ідуть впевненість, яка ґрунтується на вірі у себе, у свою гідність та свої сили, і пристрасність, яка розуміється як енергійність, невтомність, підвищений життєвий тонус.

На жаль, невисоким є усереднений показник оптимізму педагогів, віри в успіх. Тобто, актуальною є проблема орієнтації значної частини вчителів на гірший розвиток подій, фіксації на проблемах, а не на можливостях їх вирішення.

Низькою є адаптивність, яка передбачає вміння змінювати свої плани та рішення, перебудовуватися в нових ситуаціях, не наполягати на своєму, якщо цього вимагає ситуація.

І зовсім нерозвинутими у вчителів початкової школи виявилися толерантність до двозначності і сміливість та підприємливість. Тобто, педагогам не властиві:

- спокійне ставлення до відсутності однозначності, конкретних відповідей;
- самовладання в ситуаціях, коли суть того, що відбувається, незрозуміла, або результат справи непередбачуваний, коли не визначені цілі і очікування, коли почата справа залишається незавершеною;
- тяга до нового, невідомого;
- вміння легко відмовитися від випробуваного і надійного.

Таким чином, епоха реформування, реалізації ідей Нової української школи вимагає від педагогів постійного особистісного та професійного зростання,

подолання інертності мислення, переходу на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Готовність учнів і педагогів до навчально-дослідницької та винахідницької діяльності. Психологічний практикум: методичні рекомендації / Укл. : В. В. Білецька – Миколаїв: ОППО, 2013. 18 с.
2. Москалик Г.Ф. Філософські засади модернізації освіти в умовах сучасного інформаційного простору : автореферат дис. ... докт. філософ. наук : 09.00.10 / Г. Ф. Москалик ; наук. консультант В. П. Андрущенко; М-во освіти і науки України, Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2015. 36 с.
3. Старовойт О. Проблема подолання соціально-психологічних бар'єрів інноваційної діяльності особистості // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. – К.: Вид-во НПУ ім. В.П.Драгоманова, 2014. №34. С. 55-63.
4. Філософська парадигма модернізації освіти в умовах інформаційно-комунікативного середовища : монографія / Г. Ф. Москалик – Кременчук: Вид-во «Християнська Зоря», 2014. 328 с.

Оласюк Ю. В.

викладач дошкільних дисциплін

Педагогічний коледж

Комунальний заклад вищої освіти

«Хортицька національна

навчально-реабілітаційна академія»

Запорізької обласної ради

м.Запоріжжя

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ

Розвиток української держави зобов'язує до необхідності виховання особистості, яка володіє достатнім рівнем культури, вмінням здійснювати власний вибір. Державна політика в галузі освіти визначається Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту». Сучасна модель дошкільної освіти висуває особливі вимоги до професійного та особистісного розвитку вихователя закладу дошкільної освіти.

Сучасний педагог – це людина, яка постійно працює над власним професійним зростанням, здатна планувати свою професійну діяльність, яка

володіє державною мовою, систематично займається самоосвітою, уміє критично мислити, виявляє бажання до активної і творчої діяльності.

Творчий педагог – це особистість, яка поєднує у собі потребу творити, володіє відповідними знаннями, вміннями та обдарованістю, а також володіє певними якостями, а саме: впевненістю, креативністю, вмінням прогнозувати результат своєї діяльності.

Проблема розвитку творчої особистості ніколи не втрачала своєї актуальності. Саме тому її виховання починається з дошкільного дитинства – найважливішого етапу для становлення особистості. Цей вік найбільш сприятливий для творчого розвитку дітей, оскільки саме в дошкільному віці репродуктивна діяльність дитини поєднується зі швидким розвитком логічного мислення. Такий розвиток дошкільника вимагає не лише високої освіченості та професійної підготовки вихователя, але й знань щодо психологічної та педагогічної сутності феномену творчості, особливостей і закономірностей протікання творчих процесів.

Проблему творчої особистості педагога в Україні досліджують вчені Н. Кічук та С. Сисоєва, які вважають, що творча особистість педагога характеризується інтелектуальною активністю та спрямованістю на творчість. Вчені формують такі найважливіші риси педагогічної креативності (здатності до творчості): специфічні особисті якості (допитливість, самостійність, цілеспрямованість, готовність до ризику), специфічні провідні мотиви (творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти результату, необхідність реалізувати себе). Дослідники вважають, що творчість - це специфічна здатність кожної людини, яка може і повинна розвиватися. Е. Торренс, вчений, який зробив значний внесок у розвиток теорії творчості, вивчав упродовж двадцяти років розвиток творчих здібностей дітей у США, відзначає наявність як успіхів, так і невдач, пов'язаних з тим, що педагогіка приділяє проблемам навчання творчості недостатню увагу. Саме такої думки дотримуються спеціалісти в галузі роботи з обдарованими дітьми М. Карне, Епстайн. Вітчизняні вчені (Г. Альтшуллер, Л. Гурова, А. Єсаулов, О. Матюшкін, В. Моляко, П. Просецький і В. Семиченко, В. Рибалко та ін.), які досліджували і розробляли шляхи розвитку творчих можливостей молоді, у своїх наукових працях звертають увагу на методику розв'язання творчих завдань, конструювання взаємостосунків у колективі, на методи і прийоми пошуку, на розвиток творчих можливостей молоді в процесі гурткової роботи, на засоби активізації творчої діяльності тощо.

Процес формування творчої особистості пов'язується з вивченням її творчої діяльності. Дослідження вчених свідчать про значущу роль вихователя у творчому розвитку дитини дошкільного віку. Сьогодні висуває високі вимоги до професійної підготовки майбутніх спеціалістів дошкільної освіти. Дошкільна

освіта як перша ланка має збагачувати знання дитини – дошкільника необхідною і якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний творчий потенціал.

Формування в людини творчого ставлення до навколишнього світу і його пізнання, а разом із тим і пізнання себе у світі, є надзвичайно важливим. Тому кожен педагог повинен систематично вдосконалювати себе як творчу особистість, розвивати власні професійні вміння, допомагати своїм вихованцям розкривати творчий потенціал, який у майбутньому стане джерелом щастя та самовдосконалення. Велике значення для формування творчої особистості полягає в тому, що вона на кожному етапі свого розвитку посідає певне місце в системі суспільних відносин (у родині, дитячому садку, школі, на виробництві). Розвиток особистості проходить декілька етапів, кожен з яких характеризується певним способом життя, певним рівнем розвитку. Послідовна зміна цих етапів відбувається за законами, які властиві розвитку.

Кожна особистість проходить ці етапи по-різному, у залежності від умов життя, але кожен попередній етап готує наступний, минулий стан особистості перетворюється на новий, і ці перетворення мають неповторний характер. Фундаментом творчої особистості є її креативність. Дж. Гілфорд вважав, що креативність – це здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення. Він зазначав, що креативність як природний творчий потенціал людини, визначена генетично. Учений виділив спочатку чотири, а згодом шість основних параметрів креативності:

- 1) оригінальність – спроможність продукувати віддалені асоціації, незвичні відповіді, відповідати на подразники нестандартно;
- 2) семантична гнучкість – здатність виявити основну властивість об'єкта і запропонувати новий спосіб його використання;
- 3) образно-адаптивна гнучкість – спроможність змінити форму стимулу таким чином, щоб побачити в ньому нові ознаки і можливості для використання;
- 4) семантична спонтанна гнучкість – продукування різноманітних ідей у нерегламентованій ситуації.

Пізніше Дж. Гілфорд виділяє шість параметрів креативності:

- 1) здатність до виявлення і постановки проблем;
- 2) здатність до генерування великої кількості ідей;
- 3) гнучкість – продукування різноманітних ідей;
- 4) оригінальність – спроможність продукувати віддалені асоціації, незвичні відповіді, відповідати на подразники нестандартно;
- 5) здатність удосконалити об'єкт, додаючи деталі;
- 6) уміння вирішувати проблеми, тобто здатність до аналізу і синтезу.

В. Сухомлинський визначає педагогічну творчість як бачення людиною власного внутрішнього світу, передусім, свого розуму, свого напруження

інтелектуальних сил, розуміння і створення краси внаслідок праці, зусиль. Процес творчості характеризується тим, що творець своєю діяльністю і її наслідками справляє величезний вплив на тих, хто перебуває поряд з ним. Особливістю педагогічної творчості вихователя закладу дошкільної освіти, на думку педагога, є те, що об'єктом діяльності є дитина, яка постійно змінюється, розвивається, завжди нова, сьогодні не така, як вчора. Науковець зауважував, що сутністю педагогічної творчості є думка, задум, ідея, що пов'язані з тисячами повсякденних справ. Вихователь закладу дошкільної освіти повинен бути творчою особистістю і володіти високим рівнем педагогічної майстерності. Звертаючись до педагогів, В. Сухомлинський наголошує: «Не забувайте, ґрунт, на якому будується ваша педагогічна майстерність, – в самій дитині, в її ставленні до знань і до Вас, вчителю. Це бажання учитись, натхнення, готовність до подолання труднощів. Дбайливо збагачуйте цей ґрунт, без нього немає школи».

Отже, розвиток творчої особистості педагога нерозривно пов'язаний з його прагненням до самостійного розширення і поповнення власних знань, бажанням систематично підвищувати професійну компетентність. Рівень кваліфікації та педагогічної майстерності в педагогів різний, тому кожен має можливість самостійно обирати форму або засіб удосконалення власної педагогічної техніки і компетентності, при цьому використовувати інтерактивні форми роботи, що значно їх мотивують.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник. –К.: Міленіум, 2006. - 344 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5-ти томах. - К.: Рад. школа, 1977. Т-3. - 649 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5-ти томах. - К.: Рад.школа, 1977.
4. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта / пер. с англ. Э. Голубевой // Психология мышления / ред. А.М. Матюшкина. – М.: Прогресс, 1965.- 443–456 с.

Карась О. Д.
*аспірант 2 року навчання
спеціальності 015 Професійна освіта
Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів*

*Науковий керівник: Кузнецова Г. П.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА

Висока конкуренція на ринку праці спонукає вищу педагогічну школу до підготовки фахівців, які повинні володіти не тільки фаховими компетентностями, але й бути здатними до творчої діяльності, до застосування інноваційного мислення у своїй майбутній професії.

Формування творчої особистості – складний, багатоаспектний процес, у якому переплітаються погляди філософії, педагогіки та психології. Проблемам феномена творчості та його природі, формуванню та прояву творчих здібностей, їх діагностиці присвячено багато досліджень у психології (В. Н. Ананьєв, Д. Б. Богоявленська, Л. С. Виготський, Л. С. Рубінштейн, Б. М. Теплов, Я. А. Пономарьов, О. Н. Лук, В. О. Моляко, В. А. Роменець, В. Д. Шадриков та ін.) та педагогіці (В. А. Кан-Калик, М. Д. Нікандров, Я. О. Пономарьов, Н. Ю. Посталюк, С. О. Сисоєва та інші).

У сучасній психолого-педагогічній літературі приділяється значна увага проблемам специфіки педагогічної творчості та особливостям підготовки студентів закладів вищої освіти до розв'язання можливих проблем, до формування у майбутніх фахівців здатностей працювати творчо (В. І. Андрєєв, Ю. К. Бабанський, Д. Б. Богоявленська, Н. М. Бружукова, В. І. Загвязинський, В. А. Кан-Калик, О. В. Киричук, Н. В. Кичук, Л. М. Лузіна, М. Д. Нікандров, М. М. Поташник, С. О. Сисоєва, Р. П. Скульський та інші)

Однак проблема формування творчої особистості майбутніх педагогів професійного навчання із документознавства залишається недослідженою в сучасних наукових розвідках, оскільки підготовка такого фахівця є дещо новою.

Роменець В. А. зазначає, що «діяльність людини може бути визнана творчою, коли в результаті її виникає якийсь новий продукт, нова ситуація, розв'язується проблема» [3, с. 6-7]. Творчість – вища форма активності й самостійної діяльності людини. Тому в процесі підготовки майбутніх педагогів професійного навчання із документознавства у вищій школі варто звертати

особливу увагу на формування глибоких і міцних фахових знань, максимальне стимулювання самостійної діяльності студентів, виховання стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості в розв'язанні творчих завдань. Означене є необхідною передумовою формування творчої особистості майбутнього фахівця з документознавства.

Звісно, єдиного підходу до розуміння й потрактування поняття «творча особистість» не може бути. Для випрацювання узагальнювальних умов формування творчої особистості майбутніх педагогів із документознавства простежимо різні погляди науковців у галузі освіти, педагогіки, психології на основні складники дефініції «творча особистість»: 1) особистісність природи психіки людини пов'язана з такими ключовими ознаками, як цілісність, унікальність, активність, здатність до вираження, відкритість, саморегуляція (С. Д. Максименко); 2) діагностичність мислення, що являє собою педагогічну уважність, спостережливість, урахування психічного стану учня, займає важливе місце в психолого-педагогічній творчій діяльності вчителя (А. Ф. Ануфрієв) [2]; 3) «творчість окремої людини може бути розглянута у двох аспектах: як сутність якості особистості, в якій відбивається ставлення суб'єкта до самого себе і світу, а також спосіб її самоствердження; як діяльність певного характеру, що відображає вищий ступінь активності людини, спрямованої на подолання певного протиріччя у відповідності з поставленою метою» (С.О. Сисоєва) [4, с. 8]; 4) здатність людини «діяти в невизначених ситуаціях» через самовизначення (самореалізацію) особистості пов'язана з її творчою діяльністю (О. О. Леонтьєв); 5) творча особистість – це активна людина, здатна до цілеспрямованого перетворення природи, суспільства і своєї сутності; володіє унікальним динамічним співвідношенням просторово-часових орієнтацій, потребо-вольових переживань, забезпечує свободу вибору вчинків і міру відповідальності за їх наслідки перед природою, суспільством і своєю совістю (В. Ф. Моргун).

В. І. Загвязинський систему формування творчої особистості майбутніх педагогів пов'язує із створенням таких організаційних умов: забезпечення теоретичного оснащення (формування наукового світогляду під час вивчення навчальних дисциплін, оволодіння сучасною педагогічною та психологічною теорією); методичне забезпечення освітнього процесу (уміння варіативно використовувати методи, прийоми, форми навчання й виховання залежно від конкретних ситуацій, оволодіння технікою і технологією розв'язання педагогічних завдань); сприяння розвитку тих здібностей, що необхідні для творчої діяльності (пізнавальної активності, самостійності, уміння визначити альтернативу очевидному, аналіз та оцінка різноманітних варіантів, прогнозування ходу педагогічного процесу, висування гіпотез тощо [1, с. 29].

Різноманіття форм і методів освітнього процесу (серед яких нетрадиційні) ефективно впливає на формування інноваційного мислення та якості творчої активності, а відтак і творчої особистості майбутніх педагогів професійного навчання із документознавства. До традиційних видів занять відносяться лекція, семінар, колоквиум, контрольна робота, конференція, олімпіада тощо. До нетрадиційних форм – екскурсія, ділова гра, дискусія, розігрування професійних ситуацій, редагування текстів із документознавства. Значну увагу варто приділити індивідуально-колективним заняттям, а саме: творчі тижні, офіційно-ділові зустрічі, проекти тощо.

Зокрема, під час лекційних та практичних занять доцільно розглядати навчально-пізнавальні завдання, що сприяють проникненню в суть найважливіших питань майбутньої професійної діяльності, та навчально-творчі завдання, спрямовані на пошук нового, творчого розв'язання документознавчих проблем та розроблення оригінальної ідеї.

У процесі формування творчої особистості майбутніх фахівців необхідно розвивати та удосконалювати такі якості, як: ініціативність; наполегливість; відхилення від шаблону; висока самоорганізація; оригінальність; працездатність; потреба в інтелектуальній праці; високий рівень вимогливості; готовність до ризику; незалежність суджень; нерівномірність успіхів під час вивчення різних навчальних предметів; самобутність; сміливість уявлення та мислення; особливості мотивації: творча особистість знаходить задоволення не стільки в досягненні мети творчості, скільки в самому процесі творчості.

Таким чином, мета формування творчої особистості майбутніх педагогів професійного навчання з документознавства – досягнення творчого рівня в розвитку фахових умінь та навичок, компетентностей творчого професійного удосконалення впродовж життя. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в детальному аналізі методів і прийомів роботи, спрямованих на формування творчої особистості майбутніх педагогів професійного навчання з документознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя. М.: Педагогика. 1987. 159 с.
2. Котляревська О. О. Обдарована дитина: знахідка чи проблема. К.: «Каравела». 2014. С.40-47.
3. Роменець В. А. Психологія творчості. К.: Вища школа. 1971. 247 с.
4. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість: Монографія. К.: Каравела. 1998. 150 с.

Шульга Д. О.
учениця 11 класу

*Кременчуцький ліцей №6 «Правобережний»
Кременчуцької міської ради
Полтавської області
м. Кременчук*
*Науковий керівник: Шерстюк О. В.
учитель біології*
*Кременчуцький ліцей № 6 «Правобережний»
Кременчуцької міської ради
Полтавської області
м. Кременчук*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Реформа освіти, яка сьогодні найбільше торкнулася початкової школи, реалізується у впровадженні Концепції «Нова українська школа» (НУШ), у створенні нових освітніх стандартів початкової школи, в оновленні й перегляді навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання [4].

Сьогодні при формуванні освітнього середовища варто враховувати наскрізні змістові лінії, що є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, навчальних предметів та предметних циклів. Зокрема, завданням наскрізної лінії «Здоров'я і безпека» є становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя й формувати навколо себе безпечне життєве середовище.

Безпека для дитини – один із головних принципів НУШ.

Безпечний стан має стати метою і потребою дитини. Вирішити це завдання можна шляхом виховання культури безпеки, що включає розвиток якостей особистості, спрямованих на забезпечення власної безпеки, дбайливе ставлення до навколишнього середовища, безпеки всіх сфер життєдіяльності: соціальної, економічної, військової, демографічної, техногенної, інформаційної, екологічної [10].

Період навчання в школі є сприятливим для формування в людини культури безпеки. У молодшому шкільному віці, перш за все, легше сформувати мотиви, які спонукають учнів до дотримання норм і правил безпечної поведінки [2].

Цю тезу переконливо доводять фахівці у своїх науково-педагогічних працях в аспекті реалізації культури безпеки у виховному просторі закладу освіти (І.Д. Бех, О.І. Вишневський, М.В. Гриньова, Т.С. Кравчинська, В.Н. Мошкін, І.П. Підласий, О.І. Пометун) [1, 3, 5, 7, 8, 9].

Тому головне завдання сьогодення – формування ціннісних орієнтацій на збереження здоров'я, підтримка життєвого оптимізму, розвиток самостійності, творчості та допитливості, створення емоційно комфортного освітнього середовища для учнів НУШ [6].

Ефективність процесу залежить від реалізації комплексу відповідних педагогічних умов.

Під терміном «педагогічні умови» розуміємо сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які забезпечують ефективність і результативність процесу виховання культури безпеки в школярів НУШ.

Нами виявлено наступні педагогічні умови формування культури безпеки в школярів НУШ:

- 1) професійна компетентність педагогів закладу з питань культури безпеки;
- 2) стимулювання взаємодії дітей у розвивальному виховному просторі, добір ефективних методів та форм виховання культури безпеки школярів НУШ;
- 3) співпраця закладу освіти із сім'єю щодо формування в учнів початкових класів ціннісного ставлення до здоров'я та життя.

Щодо першої умови, слід зазначити, що проблема виховання культури безпеки вимагає злагоджених дій від усього персоналу закладу. У зв'язку з цим стає важливою спеціально організована підготовка вчителя, який умітиме змодельовати і спроектувати освітнє середовище, де всі учасники начально-виховного процесу відчуватимуть захищеність, емоційний комфорт, задоволеність основних потреб, зберігатимуть і зміцнюватимуть своє здоров'я.

Саме такий підхід до розуміння сутності впливу сучасного освітнього простору на розвиток особистості має стати підґрунтям нового бачення освіти в НУШ.

Щодо другої педагогічної умови, то нами встановлено, що при формуванні культури безпеки під час навчального процесу необхідно дотримуватись підсилення мотивації пізнавально-творчої діяльності учнів, яка передбачає особистісну значимість для кожного, направленість навчання на зміну мотивів в сторону переваги внутрішніх мотивів над зовнішніми.

Третьою умовою нами визначено вмотивованість батьків щодо формування в учнів початкових класів ціннісного ставлення до здоров'я та життя, адже сім'я – один з найголовніших чинників у вихованні дитини. Формування безпечної поведінки полягає в розвитку в особистості стійких морально-вольових якостей, які сприяють вихованню культури людини щодо безпеки, потреб, навичок і звичок безпечного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бутиріна М. В. Формування культури безпеки життєдіяльності як соціально-педагогічна проблема сучасної освіти України : Збірник наукових праць Педагогічні науки / упор. та від. ред. М. В. Бутиріна, В. О. Бабенко., 2014. С. 33–40.
3. Вишневецький О. К. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навчальний посібник для ВНЗ. 2008. 568 с.
4. Коваль Т.О. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів у контексті парадигмального оновлення сучасної освіти // Т. О. Коваль: Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 3. С. 390-398.
5. Мошкін В. Н. Виховання культури безпеки школярів. Барнаул: БДПУ, 2015. 318 с.
6. Нова українська школа: порадник для вчителя . Н. М Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
7. Основи сучасного виховання: навч. посіб. / М. В. Гриньова, О. М. Коберник, Л. В. Малаканова, Г. Ю. Сорокіна . Полтава: ПП «Астроя», 2015. 345 с.
8. Підласий І. П. Продуктивний педагог: настільна книга вчителя. 2010. 360 с.
9. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник . Київ: Видавництво А.С.К. , 2004. 192 с.
10. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні / Ю. М. Скалецький, Д. С. Бірюков, О. О. Мартюшева, Л. Д. Яценко., 2012. 17 с.

Пилипчук А. В.,
здобувач вищої освіти
освітнього ступеня "Бакалавр"
спеціальності 014 Середня освіта
(мова та література англійська)
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг
Науковий керівник: Макаренко І. Є.,
старший викладач кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЙОГО КРЕАТИВНОСТІ

З давніх часів професію педагога відносять до творчих видів діяльності, тому бути гарним педагогом – складна праця. Майстерний вчитель відрізняється від звичайного своїм постійним прагненням до нових знань, він ніколи не зупиняється на досягнутому і намагається завжди йти в ногу з часом, вдосконалювати свої професійні навички, що згодом впливає на результативність викладацької діяльності.

Наш світ ніколи не стоїть на місці, він завжди змінюється, розвивається і вдосконалюється. Кожного дня з'являється нова інформація, розроблюються нові технології та пристрої, тому на ринку праці потрібні висококваліфіковані фахівці, які знають як працювати з тими чи іншими приладами. А отже, вчитель має розвиватись і самовдосконалюватись, оскільки саме він навчає інших людей шукати й користуватись новою інформацією, аналізувати проблему та знаходити рішення різними способами, винаходити щось нове на ґрунті вже відомих знань.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні ролі професійно-особистісного вдосконалення педагога у процесі формування та розвитку його креативності.

Вчитель – особа, яка навчає, викладає який-небудь навчальний предмет у школі; людина, яка є авторитетом у якій-небудь галузі, яка впливає на інших, передає свій досвід, знання, служить для них прикладом [4]. Відповідно до вищезазначеного визначення терміну «вчитель», людина даної професії завжди повинна набувати нових знань, щоб потім передавати їх іншим.

Видатні мислителі й педагоги різних епох, такі як, А. Дістервег, І. Кант, П. Каптерев, Я. Коменський, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ряд інших, висвітлювали проблему формування й розвитку творчості вчителя у своїх наукових працях. Важливість самовдосконалення професійних якостей педагога та їх вплив на результати освітнього процесу досить часто аналізується у роботах таких учених як В. Борисюк, М. Заборщикова, Д. Казиханова, І. Наумченко, Н. Михайлова, В. Моралов та інших. Проблема формування та розвитку творчих здібностей вчителя і їх застосування у навчанні була ґрунтовно розглянута у працях І. Зязюна, Н. Гузія, І. Кривоноса, С. Сисоєвої та інших. Також існує значна кількість наукових джерел присвячених проблемі підготовки майбутнього вчителя до навчально-методичної діяльності, про набуття ним теоретичних та практичних знань, тобто його самовдосконалення.

Педагог – це перш за все людина з високим рівнем інтелекту, яка чітко може обґрунтувати свою думку, проаналізувати та висловити критичні судження щодо певного матеріалу, проблеми, теми. По-друге, професія викладача вимагає творчого, креативного підходу до справи, оскільки він повинен пояснити новий матеріал доступною для учнів мовою.

О. Антонова у своїй праці визначає креативність як «творчу діяльність людини з метою винайдення нових шляхів і методів розв'язання певної проблеми, що входить в структуру обдарованості як незалежний фактор» [1, с. 12]. У свою чергу, О. Куцевол, ґрунтуючись на дослідженнях видатних психологів таких як Дж. Гілфорд, А. Маслоу, В. Козленко та ін., трактує креативність як «динамічну інтегративну сукупність якостей особистості, що визначає її готовність до творчості в будь-яких сферах людської діяльності, а також як творчі здібності людини, котрі можуть виявлятися в мисленні, почуттях і діях. Креативність є необхідною умовою самореалізації особистості»[2, с. 14].

Так, В. Павленко досліджувала чинники розвитку педагогічної креативності й посилаючись на роботу Д. Гілфорда, вона виокремлює шість параметрів креативності [3, с. 2]. Першим параметром є здатність знаходити та визначати проблеми, адже якщо людина не помічає проблему, тоді вона не буде розвиватися. До другого параметру належить здатність генерувати велику кількість ідей, оскільки це і є головна мета креативності. Третій – гнучкість – вміння продумувати різноманітні ідеї. Далі, оригінальність – здатність знаходити нестандартні рішення. Педагог дуже часто потрапляє в ситуації, які вимагають від нього винахідливості, він повинен знайти спільну мову з усіма своїм учнями та, зазвичай, це дуже нелегка справа. П'ятий параметр – вміння вдосконалювати об'єкт. Не кожна людина здатна виявити в чому саме недолік певного об'єкта і тому його зазвичай перероблюють, а це займає набагато більше часу, ніж якщо просто додати потрібних деталей. І останній – здатність розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу та синтезу.

Креативний вчитель – це вчитель, який має власний стиль викладання [3, с. 3]. На формування його стилю впливають зовнішні та внутрішні фактори. І якщо на зовнішні фактори, наприклад, на необхідність постійно підвищувати кваліфікацію, педагог не може вплинути, то розвиток внутрішніх факторів, що допомагають формувати його творчий стиль, залежать цілком від самого педагога. Дуже важливим таким внутрішнім фактором є мотивація, прагнення завжди вдосконалювати свої знання і методи викладання. Визначними якостями творчого педагога є [3, с. 4]:

- здатність зосереджуватись на тому, що потрібно;
- вміння нестандартно мислити;
- здатність не відволікатись і тривалий час підтримувати високий рівень активності;
- вміння оперувати одночасно кількома поняттями.

Майстерність сучасного педагога виражається в тому, що він здатен модернізувати зміст викладання матеріалу, за допомогою використання різноманітних методів, що допомагають ефективно генерувати нові ідеї. Ці

методи створені спеціально для того, щоб людина могла розвивати свої креативні здібності.

Ми погоджуємося з твердженням О. Куцевол, що ефективних результатів розвитку творчих здібностей майбутніх педагогів в контексті їхньої професійно-методичної підготовки можна очікувати за умов [2, с. 6]:

- розгляду та переосмислення мети, змісту, методів і видів навчальної діяльності студентів у ЗВО через призму креативності;
- формування чіткого уявлення про впливову роль креативного підходу до навчання у діяльності педагога;
- формування і посилення мотивації педагогів щодо використання творчої методичної діяльності у навчанні;
- спрямування на саморозвиток і самовдосконалення креативних якостей особистості, необхідних для викладання того чи іншого предмету;
- використання творчого компонента під час методичної підготовки майбутніх педагогів.

На нашу думку, одним з основних завдань вчителя є натхнення учнів до пошуку і набуття нових знань не тільки теоретичних, але й практичних. Якщо педагог сам буде постійно вдосконалювати свої знання, то він стане гарним прикладом для наслідування, адже діти, як правило, намагаються наслідувати тих, кого вони поважають, хто їм допомагає і хто мотивує їх до нових звершень. Щоб бути цікавим для учнів і відрізнятись від інших викладачів, педагогу необхідно вдосконалювати свої професійно-особистісні якості, за допомогою яких будуть розвиватися творчі навички, зокрема креативність, що будуть позитивно впливати на ефективність його діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Є. Педагогічна креативність у структурі педагогічної обдарованості вчителя. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. в 2-х ч. Київ-Вінниця : Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, 2011. Вип. 69. Ч. 2. С. 11-17.
2. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / наук. кер. Є. А. Пасічник. Київ : Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2007. 44 с.
3. Павленко В. В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти* : зб. наук.-метод. праць / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 145-150.

4. Правописний словник Г. Голоскевича. URL :
<https://slovnyk.me/dict/holoskevych/%D1%83%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C> (дата звернення : 23.02.2020)

Кацай А. Р.

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*
Науковий керівник: Стегній П. А.
*кандидат історичних наук,
доцент кафедри педагогіки та
психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

ГОЛОДОМОР У КОЗЕЛЬЩАНСЬКОМУ РАЙОНІ ПОЛТАВЩИНИ ОЧИМА СВІДКІВ

Найжахливішим злочином тоталітарної системи проти українського народу став штучний голод 1932-1933 рр. Вже минуло багато років, однак мученицька смерть мільйонів людей від голоду на теренах найродючіших чорноземів досі вражає кожную мислячу людину. Трагедія досі зберігається в пам'яті людей. Це жахливо і правильно.

У своєму дослідженні ми прагнули зберегти та осмислити ще один фрагмент пам'яті: спогади мешканців нашої малої батьківщині, а саме Козельщанського району Полтавської області. Головне наше завдання – з'ясувати, чи справді голодомор був створений штучно, показати регіональні особливості голодомору, вплив на людей місцевих обставин.

Наше дослідження опирається на два основних джерела. Це спогади свідків великого голоду у селах Бреусівка, Винники, Красносілля, Новоселівка. Олександрівка, Хмарне, Чечужне Козельщинського району, які зібрав та записав у 1989 році наш земляк, письменник Олесь Воля. Вони були опубліковані окремою брошурою «Міщенко О. В. Безкровна війна. Розповіді про голод 1933 року, записані в селах Козельщинського району на Полтавщині». Збірка історичних документів і спогадів очевидців про події Голодомору того ж

автора «Мор. Книга буття України» була доповнена спогадами із інших областей України.

Вважаємо ці спогади надзвичайно важливими та прижднуємося до думки їх упорядника: «У моєму чорноземному полтавському степові, мабуть, як ніде, віддзеркалилось загальне лихо, коли сталіністи затіяли насильницьку колективізацію, вичавлюючи з селян усе істинне і святе».

Друге джерело – це спогади моєї бабусі Кацай Галини Кирилівни та сестри мого дідуся Музиченко Ніни Лаврентіївни. Вони мешкають у селах Оленівката Калинівка Козельщанського району і є безпосередніми учасниками тих трагічних подій. Спогади зібрані нами особисто. Вони зафільмовані та записані. Для нас особисто це джерело особливо цінне, бо це історія моєї родини і Роду.

Саме тому я наведу їх у першу чергу та повністю.

Кацай Галина Кирилівна, 1943 р.н., с. Оленівка:

«Я, Кацай Галина Кирилівна, жителька с. Оленівка Козельщинського району. Народилася в с. Бутенки Кобеляцького району. Мені 76 років. У сім'ї я найменша. Зі слів старшої сестри, батьків знаю, що вони пережили велике горе, тяжкий голод.

Мій тато працював на залізничній дорозі. Це і було порятунком нашої сім'ї. Йому давали картки на хліб (по 150г на дитину). Хоч він і був на половину з тирси і висівок, але все ж таки хліб. А мама готувала в печі плескачі – невеликі коржики з м'якину проса, висівок, і перетертих жолудів.

Їсти хотілося завжди, але нажаль нічого. А скільки ходило людей, діток... Просили, благали про їжу... Після чого падали біля забору і помирали від голодної смерті, бо ні в кого не було що їм дати.

«Кожного дня по вулицях торохтіла підвода, запряжена кінями, яка «збирала» попід заборами мертвих людей: дорослих, стареньких і навіть отих зовсім маленьких, невинних дітей. Виривали величезну яму і скидали їх туди, мов непотріб. Бувало таке, що на підводі віддавали ще живих людей. Вони махали руками, кліпали очима, але їх всеодно забирали, бо знали, що до завтра вони не доживуть. У рідних навіть не вистачало сили для того, щоб викопати яму...», – згадувала моя ненька.

Моя сестра говорила: «Так хотілося їсти, що одного разу, коли мама мене відрядила по оті нещасні 150г хліба, я взяла і відділила собі зовсім маленький шматочок. Потім заховала його за кору дерева, щоб пізніше з'їсти. Коли повернулася додому, то мама помітила, що хліб не ввесь. Запитала, чи мене часом не надурили в пункті видачі, а я відповіла, що ні. Пам'ятаю як ненька різко вхопила мене за руку і повела до пункту видачі, щоб розібратися. Коли ми вже доходили, я наважилася про все зізнатися. Мама всю дорогу тягла мої коси і запитувала, навіщо я так вчинила, адже вдома із нетерпінням іще сім осіб чекають того окрайця хліба. Я дуже довго плакала, бо розуміла, що зробила

неправильно. Заспокоївшись, пішла до того місця, де заховала хліб. Коли відсунула кору, то побачила, що від моєї їжі лишилися самі крихти, бо все з'їли мурахи. Після цього я плакала ще півдоби, бо розуміла, як я всіх образила!»

Ненька розповідала, як одного дня зник кінь у колгоспі. Згодом дізналися, що він закопаний на скотомогильнику. Увечері ми, сусіди та знайомі зібралися і пішли до тієї захованої тварини. Гуртом відкопали її і поділили між собою. Завдяки цьому ми протрималися близько місяця. Хоч м'ясо вже було і погане, іншого виходу вижити не було. Крім цього, мама зі старшими сестрами ходили збирати на поле мерзлу картоплю, щоб нам, дітям, що-небудь зварити.

У сусідів було три сини, їхня мати, бабуся та дід. Через голод 1932-1933 рр. пройшла лише мати.

А моя бабуся, яка пережила Голодомор, вдавилася галушкою, яка була приготована з першого дозволеного колосочка.

Причиною масштабної трагедії був саме вимушений голод. Тому що в селі, де я жила, була велика церква, повністю забита хлібом. Але, нажаль, це виявили лише після Голодомору. В усьому винен Сталін і тодішня влада, які навмисно хотіли винищити народ таким способом. Я думаю тільки так! Не дай же, Боже, нікому пережити такі муки!»

Музиченко Ніна Лаврентіївна, 1930 р.н., с. Калинівка:

«Я, Музиченко Ніна Лаврентіївна, 1930 року народження. Проживаю в селі Калинівка.

Коли розпочався Голодомор, мені йшов четвертий рік. Їсти взагалі нічого не було. Харчувалися тим, що знаходили. У сім'ї були мама, тато, я, старша сестра та молодший брат.

Пам'ятаю, як склом ходила молода жінка, яка заходила до кожного двору і забирала все... Разом із нею були чоловіки з жорстоким поглядом. Вони нищпорили по всіх закутках, заглядали у кожную шпарину і забирали все те, що могло допомогти людям вижити. Сперечатися з ними було марною справою. Ці жорстокі нелюди забирали все до останнього грама.

Звісно, голодомор був вимушеним. Зерна було вдосталь, але його вивозили подалі від людей, щоб винищити весь народ.

Я з острахом згадую ті страшні моменти, коли ми ледь-ледь зводили кінці з кінцями. Було дуже тяжко і ми вижили з величезним трудом!

А скільки смертей було навколо! Помирала велика кількість ні в чому не винних людей!

Буває хоронять людину, а вона ще дихає... всим серцем благає: «Зачекайте, поховайте і мою маму...»

Спогади своїх родичів хочу доповнити спогадами із збірки Олеся Волі.

Хохич Іван Дем'янович, 1919 рік народження.

Жило насу хаті дев'ять душ. Батької мати шили. І дещоунас водилося. Була корівчина слабенька. Навесні тридцятьтретього року хліб закінчився, і батько їздив за харчами аж у Харків. Хлібина коштувала сто карбованців. Двічі вів з'їздив, а на більше грошей не стачило. В Кобеляці був торгсін, де зазолото хлібу євреїв вимінювали. Покійна мама на сережкийобручку виміняли торбинку пшоной борошна. Трохив насбуряків лишилося, то терлий давили сок, кукурудзуобминали. Стала достигати зелень—дядько Іван наївсяогірків і помер. На грядках посадили ми з пів-відерцякартоплі, на ранок дивимося на ту постать: картопля вирита і померлий на землі лежить. Чужий якийсь чоловік, не наш...

Ми з батьком перенесли його до кладовища. Вирішили закопати по людському. З Віктором. Іванком викопали яму, коли це сусідка Наталка Стовба гукає: «Зачекайте, хлопці, Павло мій помирає...». Через годину його в ряднині принесли і укинули в яму.

Стали засипати яму — гукає Федір Пурас, сусід з другого боку: «Хлопці, зачекайте, дочка Оля померла...» І її вкинули. Загортаємо, коли Софія Дубина гукає: «Зачекайте, хлопці, моя кровиночка померла...». Мий її в ту саму яму. І так сім душ сховали. Перед літом найдужче людей косило — і по десятеро, і по дванадцятьеро в одній ямі закопували. Своїми очима бачив. Ще згадується чомусь, як кобилав садку ситниківському ходила. Стара-стара, нікуди не годяща. На шию їй хтось почепив табличку, де було написано: Ходжу-блукаю, СОЗ'ушукаю. СОЗ'у не знайду, На ковбаси піду...

Та, нарешті, дочекалися ми жнив. Перше достигало жито.

Давай ми його підсушувати і зерно на жорнах терти та млинці пекти. Хто багато з'їсть — живіт роздувало, і помирала людина.

Хейло Тетяна Іванівна, 1910 рік народження.

У мого дядька Петра Корнійовича Нищити вилягло підголодовку вісім душ сім'ї. Як мухи вилягли. Дядькай бабусю сховали в труні, бо ще тесля Гаврило Пищита, родич наш, при силі був і зробив труну. Та ось і він помер. Викопали йому яму, а просять почекати, не закопувати: помер Сашко Ляшевський. Молодий, здоровий такий парубок був. Йому бще любити дівчат і світу радіти... Привезли його конячиною, вмотано в ряднині, поклали в яму під стіну напроти труни з Гаврилом. Мив той день поверталися з базарю з Галькою Федчунівською. До неї Сашко гуляти вчашав. Коли чую по обідові, що вона померла. А вона що зробила: продала хустку і купила квасу та кабачків. Потім направила їх, стаканів три з лушиною з'їла, квасом запила, її живіт захопив: посиніла враз, через годину померла. То і її поверх Сашка вкинули. Отак вони лежати залишилися у могилі навік-віки одне коло одного, наче обнявшись.

Узагальнюючи все вище сказане можна зробити висновок. Голодомор 1932-1933 рр. став першим випадком в історії людства, коли конфіскація

продовольства була застосована державою як зброя масового знищення її власного населення з політичною метою.

Тому завданням великого історичного значення залишається збір письмових свідчень, безпосередніх учасників подій, адже з їх втратою низка питань залишиться без відповіді і їхні розповіді втрачаються щодень назавжди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міщенко О.В. Безкровна війна. Розповіді про голод 1933 року, записані в селах Козельщинського району на Полтавщині/ О.В.Міщенко. – Київ: Т-во «Знання», 1990 – 48 с.
2. Олесь Воля. Мор. Книга буття України / О.В.Міщенко. — К.: Кобза, 2003. — 1152 с.
3. Єрмак О.П. Дослідження історії голодомору на Полтавщині (1988-2008) //Історична пам'ять. – 2014. - № 30-31. – с. 54-62.

Пелипань Я. М.

викладач

Лубенський лісотехнічний коледж

м. Лубни

Замула О. М.

викладач

Лубенський лісотехнічний коледж

м. Лубни

САМООСВІТА – ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Суспільство завжди ставило і буде ставити перед викладачем високі вимоги. Для того, щоб вчити інших, потрібно знати більше, ніж інші.

Самоосвіта - одна з форм підвищення професійної майстерності педагога [1, с.3]. Вона є необхідною умовою його професійної діяльності.

Сьогодні суспільство відчуває глибокі і стрімкі зміни за всю свою історію. На зміну колишнього стилю життя, приходять новий життєвий стандарт: «*Освіта для всіх, освіта через усе життя ...*» [3, с.5].

Одним із показників професійної компетентності педагога є його здатність до самоосвіти, яке проявляється в незадоволеності, усвідомленні недосконалості цього становища освітнього процесу у прагненні до зростання та самовдосконалення. Таким чином виникає потреба в постійному збагаченні

знань, формується гнучкість мислення, уміння моделювати й прогнозувати навчальний процес, розкривається творчий потенціал.

Викладач XXI століття:

- гармонійно розвинена, внутрішньо багата особистість, яка прагне до духовного, професійного, загальнокультурного зростання;
- відбирає найбільш ефективні прийоми, засоби та технології навчання і виховання для реалізації поставлених завдань;
- організовує рефлексивну діяльність;
- володіє високим ступенем професійної компетентності;
- постійно вдосконалює свої знання та вміння, займається самоосвітою, має багатогранні інтереси [3, с.7].

В.О. Сухомлинський писав: «Немає людей більш допитливих, невгамовних, більш одержимих думками про творчість, як викладачі. Оскільки творчість – це діяльність, результатом якої є щось якісно нове, неповторне, оригінальне і навіть суспільно-унікальне, то кожного педагога турбує питання: як сформувати здібність до творчої роботи, і як підтримувати світоч творчості, щоб він якомога довше не загасав, і давав плоди»[4].

Психологи доводять, що кожна особистість потребує досягнень. Прагнення до успіху – процес керований, а до самовдосконалення – природний, даний нам від народження [5].

Сучасні реалії потребують розв'язання у системі методичної роботи певних завдань, зокрема, сприяти виробленню у педагогів умінь і навичок самостійної роботи з метою неперервного підвищення своєї кваліфікації та вдосконалення педагогічної майстерності. Тому основною в системі методичної роботи є самоосвітня діяльність педагога[6].

Систематичне відвідування курсового підвищення кваліфікації, участь у семінарах та в інших формах роботи не розв'язують повністю проблеми підвищення кваліфікації педагогів, тому що найдосконаліша колективна система методичної роботи не може повною мірою врахувати його індивідуальної потреби в новітній інформації чи ознайомити з необхідною літературою.

Самоосвіта є елементом виробничої діяльності кожного педагога, який вільно обирає матеріал, прийоми і засоби роботи над собою. Відповідно до чинних нормативних документів, неможливо вимагати від педагогічного працівника планування самоосвітньої діяльності. Але необхідно організовувати й коригувати самоосвітню діяльність педагогів[6].

Конкретний зміст і форми самоосвіти педагога залежать від багатьох обставин: віку, педагогічного стажу, місця проживання, предмета, який викладають, індивідуальних інтересів і захоплень, віку та рівня підготовленості учнів, з якими педагог працює, атмосфери педагогічного колективу тощо[6].

Основним орієнтиром самоосвітньої діяльності викладача на сьогодні є робота над індивідуальною науково-методичною проблемою, яка, в основному, поставлена перед ним як післякурсове завдання або пов'язана із науково-методичною проблемою навчального закладу. У контексті методичної теми, професійних інтересів педагога визначають для себе проблему самоосвітньої діяльності. Вся робота освітян – це пошук, який передбачає постійне удосконалення, а отже, і постійне оновлення свого педагогічного і методичного арсеналу[5].

Освіта покликана формувати не лише носія певних знань, але і творчу особистість, здатну використовувати отримані знання для конкурентоспроможної діяльності в будь-якій сфері життя. Педагог, що володіє свободою самовираження уміє керувати власним розвитком, може спрямувати свої творчі сили на пошук нових шляхів навчання і виховання студентів.

Самоосвітня діяльність - це:

- впровадження інтернет-ресурсів у навчально-виховний процес;
- вивчення інтерактивних прийомів і методів для активізації пізнавальної активності студентів, формування емоційно-ціннісних орієнтацій і посилів, організації рефлексії;
- навчання без примусу на основі новаторських методів навчання;
- участь у Всеукраїнських вебінарах у якості спікера;
- робота з обдарованими студентами тощо[2, с.18].

Педагог має постійно перебувати в пошуку, вдосконалюватися, використовувати нові знання та методи роботи. Особливого значення в процесі самоосвіти набуває твердження К. Д. Ушинського про те, що педагог живе до тих пір, поки вчиться. В даний час освіта як живий організм – змінюється та пристосовується до змін.

Важлива педагогічна вимога до сучасного освітнього процесу – залучення вихованців до активного освітнього середовища, формування потреби подальшого самопізнання, творчого саморозвитку, формування в людини об'єктивної самооцінки. Сучасний викладач без високого рівня психолого-педагогічної грамотності, інтелектуальної й емоційної культури не може розраховувати на успіх у власній професійній діяльності [1, с. 8].

Безмежне бажання стати педагогом-майстром вимагає постійного вдосконалення, розширення кола знань, методичних умінь, підвищення рівнямовної культури. Досягнення висот педагогічної майстерності потребує максимальних особистих зусиль, енергії і здібностей, величезної працездатності [7].

Отже, самоосвіта– це одна зі складових професійного розвитку педагога та найважливіший спосіб підготовки до професійної діяльності. Процес самоосвіти

є оптимальним шляхом формування професійної компетентності педагога за умови, що вона – не самоціль викладача, а сходинка до досягнень вищого покликання – навчати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безлюдна Н, Дудник Н. Самоосвіта в процесі професійної діяльності майбутнього педагога // Проблеми підготовки сучасного вчителя, № 12. 2015. С. 7-9.
2. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Біла Церква, 13червня 2019 р.); упорядкував Л.А. Литвиненко. – К.: Всеосвіта, 2019. – 189 с.
3. Шишкіна Л.М. Самоосвіта педагога- необхідність сучасного суспільства: Методичний посібник, Алчевськ, 2019. 23с.
4. Самоосвіта як підвищення компетентності педагога[Електронний ресурс] Режим доступу до матеріалу <http://osvita.ua/school/method/7151/>
5. Самоосвіта педагога як умова підвищення його професійної компетентності[Електронний ресурс] Режим доступу до матеріалу https://www.slideshare.net/metodist_selid/ss-79245776
6. Самоосвіта вчителя [Електронний ресурс] Режим доступу до матеріалу http://vpu75.narod.ru/docs/Navch_met_robot/Robota_v_pedpro/01_metodichnij_informator-na_dopomogu_pedagogu_pro.pdf
7. Самоосвіта педагога як необхідна складова сучасності [Електронний ресурс] Режим доступу до матеріалу <http://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2014/05/%D0%94%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96%D0%BA-%D0%BF%D0%BA.pdf>

Тульчинська Н. В.
здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «Магістр»
спеціальності 073 Менеджмент управління навчальним закладом
філія класичного приватного університету
м. Кременчук
УЗ-319

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УПРАВЛІНСЬКА ФУНКЦІЯ

Планування роботи закладу дошкільної освіти – це один з механізмів управлінської діяльності, він є багатоскладовим та трудомістким. «Планування – це функція управління, сутність якої полягає у визначенні перспектив, цілей та шляхів їхнього досягнення. Умовну модель даної функції можна представити як ланцюг: місія – загальна мета – цілі-напрями – цілі-завдання – комплекс заходів – прогнозовані результати» [1, с. 85].

Кожен заклад дошкільної освіти перебуває на власному етапі розвитку, має характерні лише йому особливості з погляду як на досвідченість, особистісні мотиви та орієнтування на трудову діяльність персоналу, так і на матеріально-технічні та середовищні умови функціонування закладу. А це свідчить про недопустимість формалізму в ході створення плану роботи на рік та, навпаки, про те, що аналітико-творчий підхід керівника до розроблення плану роботи закладу дошкільної освіти здатний забезпечити створення такого освітнього простору, який згуртуватиме працівників, налаштуватиме їх на співпрацю у забезпеченні оптимальності у функціонуванні закладу, сприятиме ефективності професійної адаптації нових членів колективу, формуванню їх самосвідомості, орієнтуватиме педагогічних працівників на активне сприйняття та впровадження у власну діяльність досягнень суспільства в галузі дошкільної освіти.

Доцільні знання та уміння сучасного керівника закладу освіти повинні складатися з повного оволодіння спеціальними знаннями з предмета діяльності, основ правової, фінансової та адміністративно-господарської діяльності; з уміння чітко визначати власну мету і мету роботи підлеглих; володіння прийомами безконфліктного керівництва; здатністю формувати колектив односторонців; сприяння творчості та винахідливості [2].

Отже, керівник закладу, враховуючи особливості свого колективу під час планування роботи на рік, повинен бути впевненим у змістовності та життєздатності обраних форм роботи, їх спрямованості на підвищення рівня професійної майстерності працівників, зокрема, педагогів, ретельно продумувати шляхи досягнення узгодженості в організації роботи всіх підрозділів дошкільного закладу з метою забезпечення оптимального його функціонування, якісної організації освітнього процесу та, як наслідок, досягнення сталості у колективі працівників та конкурентоспроможності закладу у сфері освітніх послуг.

На жаль, сьогоднішня ситуація у дошкільній освіті, з погляду на найважливіший у даній сфері людський ресурс, не відзначається стабільністю. «Ситуація невизначеності, мінливості, агресивності зовнішнього соціально-економічного середовища; низька мотивація педагогів до роботи, що зумовлена, насамперед, відсутністю адекватної заробітної платні та системи стимулів щодо розвитку професіоналізму та творчо-пошукової діяльності; зростаюча прагматичність батьківської громади стосовно вчителя та нівелювання його значення — все це

та багато інших факторів вимагають від сучасного керівника навчального закладу докладання величезних зусиль, професіоналізму в управлінській діяльності.» [1, с. 106] Тому керівник повинен спланувати таку систему заходів у роботі закладу, яка сприятиме професійній підготовці новоприйнятих членів колективу до виконання своїх посадових обов'язків, формуванню у них відповідальності, самостійності та відповідної професійної придатності, спрямовуватиме до того, щоб повага і довіра стали нормою життя всіх працюючих у закладі освіти, незважаючи на сучасні соціально-економічні умови. З метою профілактики пасивності персоналу у роботі потрібно продумувати конкретність змісту контролюючих форм роботи, їх відповідність з посадовими обов'язками та професійними навичками, демократичність ходу їх проведення. Бажано формувати у працівників ставлення до організованого контролю у контексті управлінського моніторингу, покликаною допомагати їм підвищувати власну професійну компетентність, формувати їх впевненість у самостійних трудових діях. Такий підхід, за умови дотримання принципу системності, сприятиме вихованню у кожного з працівників необхідної компетентності на своїй посаді та бажання покращувати якість власного трудового процесу. Заходи річного плану повинні бути спрямовані на оптимізацію діяльності людей, в своєму змісті передбачати адміністративні, психологічні та педагогічні впливи на потреби, ціннісні орієнтації та особистісні установки працівників з метою підвищення результативності професійної діяльності.

Особливу увагу слід приділити формам роботи з педагогами. Вони повинні їх орієнтувати на самоосвіту, пошук новітньої інформації та сучасних підходів до організації освітнього простору дитини, викликати бажання самореалізовуватись, професійно вдосконалюватись, іншими словами, наближати власну педагогічну діяльність до прогнозованих керівником під час перспективного планування результатів. Окремо слід відзначити важливість грамотного визначення термінів проведення тих чи інших форм роботи, зважаючи на їх об'ємність, труднощі в реалізації, доречність проведення, та призначення виконавців з огляду на їх досвід, професійні вміння та особистісні якості.

Отже, успішність управлінської діяльності загалом напряму залежить від умінь керівника аналізувати ситуацію, що склалась у керованому ним закладі дошкільної освіти та грамотно планувати його діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації / за ред. Трубавіна І. В. Королук С. В. – Харків: ТОВ «Щедра садиба», 2017. – 126 с.

2. Москалик, Г. Ф. "Знання та уміння керівника школи як показник рівня його компетентності у перші роки роботи." Імідж сучасного педагога 3 (2016): 11-13.

3. Романюк І.А. План роботи закладу дошкільної освіти: принципи, структура, зміст. Крок за кроком до реального плану ефективних дій / за ред. Крутій К.Л., Омеляненко Н.В. – Тернопіль: Мандрівець, 2019. – 136 с.

Блащук І. С.

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 013 Початкова освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*
*Науковий керівник: Стегній П. А.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри педагогіки та
психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

СПІВПРАЦЯ НІМЕЦЬКОГО ТА РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА У 1939-1941 РР.

Людство ніколи не забуде про жахливі наслідки Другої світової війни. Володимир Зеленський відвідав заходи з нагоди 75-річчя звільнення концтабору Аушвіц-Біркенау. Він сказав: «Більшість цих спогадів об'єднує заклик: «Не можна мовчати!» Про це потрібно говорити! Молоде покоління повинно знати ці історії, знати про жахи Голокосту. Щоб на цій планеті ніколи нічого подібного не допустити знову. Я впевнений, що сьогодні це - завдання номер один для кожного світового лідера. Міжнародне співтовариство повинно об'єднатися і не допустити будь-яких проявів антисемітизму, ксенофобії та расизму. Повинно стояти на сторожі гуманізму, толерантності та свободи. Зупинити зло, перш ніж воно стане небезпечним для людства».

Для досягнення цієї мети, на нашу думку, особливо важливо не забувати про перший період Другої світової війни, коли на Польщу напали два агресора, націонал-соціалістична та комуністичний СРСР. Проте в світі досі на

достатньому рівні не засуджені агресивні дії СРСР на першому етапі Другої світової війни. Це дає підстави В. Путіну та агресивним колам Російської Федерації використовувати пострадянське свято перемоги з метою ревізії наслідків «холодної війни» та розпаду СРСР. Відбувається реабілітація Й. Сталіна. Російська Федерація відверто проголошує про свої плани відновити СРСР та контроль над постсоціалістичними країнами Східної Європи. Світ знову стрімко наближається до глобального конфлікту. Першими жертвами російської агресії вже стали Грузія та Україна. Тому чітке розуміння того, хто розв'язав Другу світову війну, вкрай актуальне.

Треба зазначити, що СРСР почав підтримувати розгромлену у Першій світовій війні Німеччину ще в 1922 р., але спільні військові операції почалися значно пізніше, а саме в 1939 р. Дружба двох диктаторів, Гітлера та Сталіна тривала з осені 1939 р. до весни 1941р.

1 вересня 1939 р. Німеччина напала на Польщу, яка очікувала на підтримку з боку Великобританії та Франції. В Берліні мали надію, що Польщу їм здадуть так само, як Австрію і Чехословаччину. Але Лондон і Париж після певних коливань 3 вересня оголосили війну Німеччині. Це викликало у німецького командування хвилювання – західний кордон був оголений. Удар французької армії за допомогою Англії міг поставити Третій Рейх на межу поразки. Весь план Польської кампанії будувався на невторчання Франції та Британії. Але незабаром все стало зрозуміло, що Париж і Лондон «зберегли обличчя», але вдарити по Німеччині не готові.

Коли 6 вересня польське командування попросило нанести авіаудар по німецькій промисловості і військам, 7-го вересня Париж відповів згодою, а 10-го вересня полякам повідомили, що авіаудари почалися. Проте, це було просто нахабною брехнею.

Єдиним бойовим епізодом з боку союзників була атака англійських літаків 4-го вересня, крейсера «Емден» в районі Кіля, той отримав невеликі пошкодження. Після цього англійські і французькі літаки робили тільки польоти розвідувального характеру, а ще вони розкидали листівки. З 3 по 27 вересня на голови німців скинули 18 мільйонів листівок.

Тільки 7-го вересня перші загони французьких військ перейшли кордон і просунулися на кілька кілометрів. Берлін дав своїм військам наказ ухилятися від бою. 12-го вересня вони отримали наказ припинити рух. 10-го вересня французьке командування переконувало поляків, що більше половини дивізій першої лінії на Північно-Східному фронті ведуть бої, що почалася «позиційна війна», німці чинять сильний опір. Французькі газети повідомляли, що Берлін почав перекидання сил зі сходу на захід. Англійці також не поспішали допомогти «союзнику», хоча обіцяли Варшаві, що якщо Гітлер нападе на Польщу, практично відразу допомогти.

17 вересня 1939 року Сталін напав на Польщу, як він про це заздалегідь домовився з Гітлером. Битися на два фронти країна не могла. Її знищення та розділ вермахт і частини Червоної армії відсвяткували спільним парадом в Бресті. 28 вересня, відразу після завершення бойових дій в Польщі, у Москві відбулись радянсько-німецькі переговори, на яких остаточно була вирішена доля Польщі. На пропозицію Йосипа Сталіна сторони переглянули сфери своїх інтересів у Європі, дещо змінивши підписану попередньо серпневу угоду. 28 вересня 1939 р. міністр закордонних справ Третього Рейху Йоахім фон Ріббентроп та народний комісар закордонних справ СРСР В'ячеслав Молотов підписали Договір про дружбу та кордон, який доповнював укладений 23 серпня пакт Молотова-Ріббентропа. Документ закріпив низку угод між двома диктаторами – Гітлером та Сталіним, та визначив територіальний розподіл Польщі. У зону впливу СРСР відійшли Латвія з Естонією, а також Фінляндія. Німеччина задекларувала відсутність інтересів до Бессарабії на півдні. Литва спочатку була в німецькій сфері впливу, а потім - після ще двох секретних протоколів - повністю відійшла до СРСР.

Під час виступу 31 жовтня на засіданні Верховної Ради СРСР В. Молотов наголосив на закінченні етапу «ненормальних відносин» між СРСР та Третім Рейхом і вказав на необхідність принципово інакшого трактування терміну «агресія» та «агресор» у нових міжнародних умовах. Відтак у своїй політиці Німеччина, начебто, виступала за «якнайшвидше закінчення війни та укладення миру», тоді як Англія та Франція хотіли продовжувати воєнні дії і були проти підписання миру. Світові нібито загрожували «плутократичні» уряди в Лондоні та Парижі, а не войовничий Берлін чи Москва. Війна проти гітлеризму була охрещена «злочинною» та «імперіалістичною», породженою колоніальною сутністю західних демократій. Співучасть СРСР у розчленуванні Польщі була названа «політичною підтримкою Німеччини в її устремліннях до миру». Нарком закордонних справ підкреслив, що радянсько-німецькі відносини побудовані «на міцній базі взаємних інтересів».

Нарешті, кульмінаційним пунктом став візит Молотова до Берліна в листопаді 1940 року і його переговори про можливість приєднання СРСР до Троїстого пакту Німеччини, Італії та Японії. Багато сторін співпраці між урядовими агентствами обох держав ще чекають своїх дослідників. Відомо, наприклад, за німецькими матеріалами, про зустріч між представниками радянських і німецьких органів держбезпеки в вересні 1940 року в Закопане, неподалік Кракова.

Сталін, за наполяганням Димитрова, змушений був дати точні вказівки, як чинити комуністичній партії в нових умовах. І він дійсно такі вказівки дав. В їх основі лежав твердий намір ні в якому разі не нашкодити новим радянсько-німецьким відносинам.

Сталін сказав, що необхідно відмовитися від установок VII Конгресу Комінтерну про фашизм, як головного джерела агресії, зняти гасло Народного фронту: війна імперіалістична, робочим необхідно виступити проти неї і її винуватців. Це означало заклик до англійців, французів і інших народів саботувати військові зусилля в їх країнах. Але ця установка ніяк не торкалася німецьких робітників, оскільки Німеччина зображувалася тепер радянським керівництвом не як агресор, а як ... жертва агресії Англії і Франції. У той же час Сталін позначив Польщу як фашистську державу, яка підлягає знищенню. В середині жовтня Сталін висунув нові гасла. Вони повністю відповідали головній лінії його політики в той час - співпраці з гітлерівською Німеччиною.

Заключення з Німеччиною пакту про ненапад і угод (в тому числі й Договір про дружбу і співробітництво) стало найбільшою зовнішньополітичною помилкою за всю історію СРСР. Вона виступає логічним результатом сталінських методів роботи. Професійні дипломати від участі в розробці зовнішньої політики були усунені. Вона готувалася в найбільшому секреті навіть від деяких членів Політбюро.

Пакт про ненапад вкрай негативно позначився на співвідношенні сил між СРСР і Німеччиною до літа 1941 р. Восени 1939 Німеччина не мала можливості воювати з СРСР, оскільки імпортувала 100% нафти, 90% олова, 80% каучуку, 50% свинцю. До 1941 року всі ресурси Європи перебували в її розпорядженні. Частина стратегічних ресурсів Німеччина в 1939-1941 рр. отримала від СРСР. Окупація половини Європи дозволила Німеччині вдвічі збільшити свої економічні можливості.

СРСР вів подвійну гру. З одного боку він допомагав Німеччині завоювати Західну Європу та розгромити сили антигітлерівської коаліції. З іншого боку, СРСР планував почати війну проти Німеччини. Але Сталін не встиг підготуватися до наступу, бо 22 червня 1941 року нацистська Німеччина спільно зі своїми європейськими союзниками сама почала наступ.

Військово-політичне керівництво Третього рейху, розраховуючи на стратегію блискавичної війни, мало намір ліквідувати радянську державу, як найбільшу загрозу своєму пануванню. З цього моменту СРСР перейшла на бік антигітлерівської коаліції і почала разом з колишніми ворогами вести війну проти свого колишнього союзника.

Отже, роблячи висновок, ми наголошуємо на тому, що Другу світову війну почали дві держави фашистська Німеччина та комуністичний СРСР. З серпня 1939 до червня 1941 вони були союзниками у боротьбі проти антигітлерівської коаліції. Але обидва диктатори, Гітлер і Сталін, прагнули до світового панування, тому конфлікт між ними був неминучим. Не зважаючи на те, що СРСР став жертвою німецької агресії, комуністичний режим та його

лідери, зокрема Й. Сталін заслуговують на таке саме засудження, яке отримав німецький націонал-соціалістичний режим на Нюрнберзькому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Україна в Другій світовій війні. — Київ, Український інститут національної пам'яті, 2015. — 28 с.
2. Співпраця СРСР та Німеччини у 1939–1941 рр. (<http://www.territoryterror.org.ua/uk/publications/details/?newsid=290>)
3. Темні сторінки історії: військова співпраця СРСР і Німеччини у 1939-1941 рр. (<https://www.volynnews.com/news/society/temni-storinky-istoriyi-viyskova-spivpratsia-srsr-i-nimechchynu-u-1939-1941/>)
4. "Українське питання" напередодні Другої світової війни (<https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/08/28/135252/>)
5. Как Сталин с Гитлером Европуделили: 80 лет Пакту Молотова-Риббентропа (<https://ru.krymr.com/a/kak-stalin-i-gitler-evropu-delili/30125801.html>)

СЕКЦІЯ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ МЕТОДИК У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РІЗНИХ РІВНІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Піддячий М. І.

*головний науковий співробітник відділу профільного навчання,
Інститут педагогіки НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної Слов'янської Академії освіти
імені Яна-Амоса Коменського
м. Київ*

СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Функціонування в Україні олігархічної моделі соціально-економічного розвитку має негативні наслідки. Одним із них є відсутність достатніх ресурсів для реалізації системних розробок у напрямі зміцнення здоров'я молодого покоління та їх своєчасної соціалізації, підкріпленої всіма необхідними видами ресурсів. Таке відношення до молодого покоління призводить до більш тяжких наслідків – зменшення тривалості життя людини на наступних вікових етапах. Станом на 2012 рік середня тривалість життя в Україні складає 66,1 років для чоловіків і 76 років для жінок, що є низьким рівнем у порівнянні з середнім європейським показником (72,5 та 80 відповідно) [2, с. 8].

Зміцнення здоров'я молоді має стати ключовим питанням у суспільстві адже воно є показником цивілізованості держави та відображає перспективність її соціально-економічного розвитку і є головним критерієм доцільності й ефективності життєдіяльності та перспектив розвитку [4, с. 44]. Разом з тим, в Україні спостерігається тенденція погіршення здоров'я населення, що зумовлено збідненням значної його частини. Однією із умов забезпечення динаміки формування здоров'я є усвідомлення старшокласниками обраного переліку понятійно-термінологічних визначень: відчуття; генетика; генетична інформація; генетичний код; духовний розвиток особистості; інтелект; компетентнісний підхід; компетентність; мислення; мозок; нейрон; нейронаука; пам'ять; підсвідомість; почуття; психіка; психолінгвістика; розум; свідомість; психологічна діяльність; складові психологічної сфери; теорії свідомості; центральна нервова система тощо.

Фактори, які впливають на стан здоров'я старшокласників: 1) погіршення екологічної ситуації; 2) розповсюдження здоров'яруйнівних стереотипів поведінки; 3) зниження доступності до якісних медичних послуг; 4) здоров'явитратність сучасної системи освіти [7, с. 102]. Особливої уваги

потребує здоров'я школярів оскільки: 1) лише 5 % випускників шкіл є практично здоровими; 2) 40 % хронічно хворі; 3) 50 % мають морфо-функціональні відхилення; 4) біля 80 % страждають на різні нервово-психічні розлади; 5) лише 5 % юнаків допризовного віку не мають медичних протипоказань до проходження військової служби. У зв'язку з цим: проблема вивчення механізмів покращення здоров'я та шляхів його збереження є актуальною; розуміння суті здоров'я (фізичного, психологічного, соціального й духовного) дозволить виявити філософські, культурологічні, медико-біологічні, психолого-педагогічні, соціально-професійні аспекти його формування [1, с. 3].

На сучасному етапі спостерігається відхід на другий план процесу гармонізації психологічної сфери старшокласників засобом організації їх здорового способу життя. Її формування віддається на відкуп самоорганізації, а також родині з її різними можливостями ресурсного та розумового характеру [9, с. 104]. Разом з цим, здоров'ярозвиваючими розробками мають займатися відповідні суспільні інституції з потужною науковою та експериментальною базою, які забезпечуючи розвиток особистості, покращуватимуть психофізіологічні показники й працездатність у напрямі вироблення суспільно значущого продукту праці. У цьому процесі важливим є рівень сформованості ключових компетентностей, який забезпечує успішність життя та результативність праці особистості [8, с. 101].

Розвиток особистості та гармонізація її психологічної сфери забезпечується родиною, суспільними інституціями, а на «зрілих» вікових етапах і нею самою. Здійснюється це на основі: розробок відображених у законодавчих та організаційних заходах суспільного та безпекового характеру; розробленням особистісної стратегії розвитку на вікових етапах [5, с. 7].

До комплексу законодавчих та організаційних заходів національної безпеки України, які прямо чи опосередковано впливають на здоровий спосіб життя особистості відносяться: захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий їх розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам; охорона здоров'я, освіта та наука, науково-технічна та інноваційна політика; культурний розвиток населення; соціальна політика; захист екології та довкілля тощо. Разом з тим, пріоритетами національних інтересів є розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов для розширеного відтворення населення. Забезпечується це шляхом накопичення ресурсів засобом компетентної продуктивної праці відповідних груп продуктивних сил України [10, с. 108].

У статті 12 повної загальної середньої освіти (Закону України «Про освіту») фрагментарно закладені елементи концепції здорового способу життя. А

саме: 1) метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності; 2) досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних сучасній людині для успішної життєдіяльності.

Орієнтири організації здорового способу життя старшокласників відображені і в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти де наголошується на розвитку здоров'язбережувальної компетентності. У зв'язку з цим, вирішення завдань покращення здоров'я старшокласників має відбуватися за рахунок: поглиблення знань про власне здоров'я та здоровий спосіб життя, фізичний розвиток, безпечну поведінку, фізичну культуру, взаємозв'язок організму з навколишнім природним середовищем; формування знання про здоровий і безпечний спосіб життя; підвищення рівня рухової активності; удосконалення життєво необхідних умінь та навичок, вміння використовувати їх у навчальній та повсякденній діяльності; створення мотивації щодо дбайливого ставлення до власного здоров'я, занять фізичною культурою, вдосконалення фізичної, соціальної, психічної і духовної складових здоров'я; розширення функціональних можливостей організму шляхом цілеспрямованого розвитку природних здібностей, основних фізичних якостей; підготовки до забезпечення власної безпеки та безпеки інших у надзвичайних ситуаціях.

Вирішення окресленої проблеми знаходиться у межах розуміння сутності старшокласника, наявності природних ресурсів для формування його життєдайної енергії природнього характеру та її раціональному використанні у житті. Розвиток старшокласників відбувається на підґрунті здорового способу життя і є вічною проблемою, оскільки в процесі його еволюції відбувається зміна станів природного, особистісного та суспільного характеру [11, с. 270]. На ряду з прогнозованими змінами в природі та людині відбуваються й не прогнозовані, а значить структурування завдань, які потрібно вирішувати, знаходяться у різних вимірах: 1) соціум; 2) впливу людини на природу; 3) способів пізнання світу та себе [3, с. 43].

У цьому контексті перед територіальними освітніми інституціями системи загальної середньої освіти постає завдання створення культури та цивілізації шляхом проектування нової реальності, яка забезпечуватиме поступ в умовах конкурентного швидкозмінного середовища. Зазначимо, що процес проектування та системного коригування поліваріантних концепцій розвитку старшокласників у гармонії з територіальної громадою та природою ускладнюється устроєм їх внутрішнього світу, структуруванням громади з

певними характерними для них відносинами та сукупностями зв'язків та форм природи [6, с. 33].

У особистісному плані старшокласники мають навчитися розробляти індивідуальний план розвитку на основі знань про: особливості роботи внутрішніх органів; загальні принципи та рекомендовані схеми харчування, яке складається із лужних та кислотних продуктів; комплекс допустимих психофізіологічних навантажень, які забезпечують динаміку неперервного розвитку; комплекс оздоровчо-профілактичних заходів з метою підтримки основних показників роботи організму у визначених медициною межах тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
2. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 років. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/0/691-strategiya.pdf>
3. Піддячий В.М. Мотивація до здійснення професійного саморозвитку майбутнього вчителя. *Education and pedagogical sciences (Освіта та педагогічна наука)*. 2014. № 2 (163). С. 41–47.
4. Піддячий В. М. Обґрунтування сутності професійного саморозвитку майбутнього педагога. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць / за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. Вип. 43 (47). С. 271–280.
5. Піддячий М. І. Виховання та розвиток дітей засобами праці. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2007. №3. С. 6-9.
6. Піддячий М. І. Історичні передумови та теоретичні засади профорієнтації школярів. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 3 (52). С. 29-36.
7. Піддячий М. І. Навчально-виховний процес профільної школи: соціально-професійне спрямування. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 17. С. 98-105.
8. Піддячий М. І. Соціально-професійний розвиток старшокласників: праця як основа життєдіяльності та поступу. *Технології інтеграції змісту освіти : зб. наук. праць*. Інститут педагогіки НАПН України; Полтав. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. М. В. Остроградського / [головн. ред. В. Р. Ільченко]. Вип. 10. Полтава : ПОІППО, 2018. 292 с. С. 98-108. Електронне видання. URL: http://poippo.pl.ua/images/FILES/nml/elektronni_vydannia_POIPPO/2018/Zb_nauk_tech_integr_vyp.10.pdf
9. Піддячий М. І. Соціально-професійний розвиток: компетентнісно орієнтоване навчання старшокласників. *Компетентнісно орієнтоване*

навчання: виклики та перспективи : збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Київ, 30 вересня 2019 р. (наукове електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. 139 с. С. 104-107.

10. Піддячий М. І. Соціально-професійний розвиток: компетентності старшокласників та студентів. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том VII: Ідентичність і свобода в освіті та науці / [Ред.: Ян Гжесяк, Іван Зимомря, Василь Ільницький]. Конін. Ужгород. Бельско-Бяла. Київ: Посвіт, 2019. 242 с. С. 107-110.
11. Піддячий М. І. Сутність формування компетентностей старшокласників. *Реалізація компетентнісно орієнтованого навчання в освіті: теоретичний і практичний аспекти* : Зб. наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 листопада 2019 р.), м. Київ / Ін-т педагогіки НАПН України; / ред. кол.: Топузов О. М., Горошкіна О. М. (гол. ред.), Доротюк В. І., Чудакова В. П. Київ : Пед. думка, 2019. 484 с. С. 269-272.

Білик Н. І.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогічної майстерності
та інклюзивної освіти
Полтавський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
ім. М. В. Остроградського,
м. Полтава, Україна*

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Аналіз досвіду зарубіжних країн у галузі неперервної професійної підготовки свідчить, що накопичено значний світовий досвід, який має вивчатися та оцінюватися з метою відбору найефективніших доробок для впровадження в національну освітню систему підвищення кваліфікації.

У розвинених країнах світу останнім часом відбувається модернізація освітніх систем, які є основною формою професійної підготовки фахівців для всіх галузей економічного і духовного життя суспільства. Важливу роль при цьому відіграє післядипломна освіта фахівців, зокрема педагогічних працівників. Одна з трансформацій, яка має відбутися у цій сфері – зміна системи мотивації педагогічних працівників до професійного розвитку та навчання [2, с. 45].

Існують різні підходи до системи підвищення кваліфікації (ПК) керівних і педагогічних кадрів закладів освіти окремих країн.

Наприклад, в Австрії у межах підвищення кваліфікації та професійного розвитку педагогічних працівників практикується навчання шкільних команд, які очолюють практикуючі директори зі стажем управлінської діяльності понад два роки. Кількісний склад цих команд, крім директора, включає від двох – трьох учителів/керівників структурних підрозділів (менеджерів) (у Віденському педагогічному інституті) до п'яти осіб (в Академії лідерства). Програми навчання розраховані на два роки та в різних закладах різняться своїми особливостями. Зокрема, у Віденському педагогічному інституті програма передбачає поступове опанування навчальних модулів, що чергуються з практичним упровадженням набутих знань і навичок на робочому місці. Академія лідерства реалізує такі програми на основі колегіального коучингу в команді та регіональних зустрічей команд [5].

Наприклад, у Республіці Казахстан програми складають на основі модульної технології з урахуванням аудиторних і позааудиторних видів занять, де біля 60% відводиться на аудиторні. Програми курсів передбачають консультації, самостійну роботу. На регіональному рівні плануються різні за тривалістю і формами проведення курси ПК. Найпоширеніші 72-годинні і 36-годинні очні курси. Поряд із цим плануються курси заочної форми підвищення кваліфікації, двосесійні курси, трисесійні курси, триденні госпрозрахункові курси.

З урахуванням світового досвіду і потреб сучасної школи АОО «Назарбаєв Інтелектуальні школи» спільно з Університетом Кембридж розробили зміст і методологію різнорівневих курсів за 7 модулями: нові педагогічні технології в освіті; критичне мислення; критеріальне оцінювання навчальних досягнень учнів; менеджмент у середній освіті і навчання на основі компетенцій в умовах переходу на 12-річне навчання; використання ІКТ (ICT), «e-learning» у викладанні; сучасні технології роботи з обдарованими дітьми; психолого-педагогічні особливості викладання в конкретних вікових групах школярів. У діяльності комплексів закладено такі процедури: 3-місячні курси за означеними модулями, що поєднують очну підготовку (face-to-face) і навчання в режимі online. Курси проводять 60% іноземних викладачів і 40% – вітчизняних. Учителі складають кваліфікаційний іспит і отримують сертифікати з присвоєнням нового кваліфікаційного рівня – 1, 2 або 3, які дають право на отримання підвищеної зарплати на рівень від 30% до 100% [3].

Крім того, паралельно «Назарбаєв Інтелектуальні школи» розгортають систему інтерактивних online-семінарів для вчителів середніх шкіл.

В Австралії існує розвинута система підтримки професійного розвитку вчителів середніх шкіл: організаційної, фінансової, правової, методичної. Професійний розвиток учителів Австралії реалізовується в рамках таких інституційних рівнів: інституції державного сектору (міністерства або

департаменти освіти, центри навчання для вчителів, дослідницькі інституції), інституції місцевого рівня (ради, місцеві навчальні інститути), навчальні співтовариства (професійні асоціації вчителів, школи), університети, інститути і коледжі, приватні товариства. Підходи до організації професійного розвитку корелюються із Національними або федеральними стандартами для вчителів, політикою освітніх систем і секторів; ґрунтуються на принципах колегіальності, колаборативності, контекстозалежності і індивідуалізації [4].

Структура професійних стандартів учителів Нового Південного Уельсу включає сім елементів: учителі знають свій предмет та методику його викладання; педагоги знають своїх учнів і те, як вони навчаються; вчителі планують, оцінюють і звітують про ефективне навчання; педагоги ефективно спілкуються зі своїми учнями; вчителі створюють і підтримують безпечне й цікаве навчальне середовище за допомогою використання навичок управління класом; учителі постійно поглиблюють свої професійні знання та вдосконалюють практику; педагоги беруть активну участь у педагогічній діяльності та роботі в громаді.

Професійні стандарти вчителів Нового Південного Уельсу відображають чотири основні етапи кар'єри вчителя, які є основою для ліцензування вчителів:

1. Учитель-початківець (англ. – Graduate Teacher).
2. Професійна компетентність (англ. – Professional Competence).
3. Професійні досягнення (англ. – Professional Accomplishment).
4. Професійне лідерство (англ. – Professional Leadership).

Отже, зміст професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл штату Новий Південний Уельс визначається стандартами професійного розвитку педагогів, що охоплюють основні знання, вміння, навички та ставлення, що забезпечують напрямок і структуру вдосконалення підготовки та підтримки розвитку вчителів штату.

У ході розроблення ціннісних основ моделі сучасного вчителя британські дослідники наголосили на залежності росту професіоналізму педагога від розвитку школи в цілому як спільноти, що навчається. Наразі поширеною є концепція «персоналізованого навчання», що передбачає високоякісне викладання, засноване на глибокому розумінні потреб кожного учня.

Українська педагогічна освіта повинна бути практико-орієнтованою і забезпечити дієве партнерство університетів і шкіл у процесі підготовки вчителів. Потрібно зробити обов'язковим інститут наставництва для вчителя-початківця та молодих директорів шкіл. Інститут наставництва на перші 1 чи 2 роки вчителювання дозволить молодому фахівцю безболісно інтегруватися у професійну діяльність, сформувати свій професійний стиль і проактивну позицію в педагогічному колективі [7].

Погоджуємося з тим, що така «інтернатура» має закінчуватися незалежним тестом на професійну компетентність, що сприятиме, насамперед, зростанню суспільної довіри до професіоналізму вчителя

У міжтестастійний період педагогічні працівники повинні вчитися у педагогів-майстрів, уміти аналізувати роботу досвідчених колег, відвідувати семінари, інші курси, тренінги, брати участь у науково-практичних конференціях, у роботі шкіл новаторства тощо [1].

Вважаємо, що підвищення кваліфікації повинно базуватися на Європейській кредитній трансферно-накопичувальній системі (ЄКТС). Кредити такої системи будуть одиницями вимірювання обсягу навчального навантаження. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин. Програми підвищення кваліфікації, які раніше були побудовані хаотично і безсистемно, відтепер чітко та зручно розмежовані на типи: за змістом: загальні та спеціальні; за тривалістю та інтенсивністю: професійні сертифікатні програми (від 2 кредитів ЄКТС) та короткострокові (0,2 кредити ЄКТС).

Також відповідно до укладеної угоди із зарубіжною країною та замовлення від педагогічних працівників можна формувати групу слухачів (не більше 30 осіб) міжнародних курсів підвищення кваліфікації на 40 годин.

27 грудня 2019 року під час засідання Уряду було прийнято зміни до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників [6]. Зокрема, виключено необхідність створювати додатково документ самооцінювання педагогічним працівником, а також знято вимогу щодо централізованого оприлюднення програм підвищення кваліфікації. Уточнено структуру програми підвищення кваліфікації та етапи планування підвищення кваліфікації. Визначено завдання, основні напрями, форми, види, особливості підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників різних типів закладів освіти, механізми визнання результатів підвищення кваліфікації. Підвищення кваліфікації у новому Порядку розглядається як безперервний процес професійного розвитку педагогічних працівників і передбачає набуття ними нових компетентностей і вдосконалення особистісних здібностей, практичного досвіду за сучасними технологіями. Впродовж п'яти років вчитель має пройти не менше 150 годин підвищення кваліфікації. Це є обов'язковою умовою атестації. Підвищувати кваліфікацію необхідно щороку. Також педагогічний працівник має самостійно визначитись щодо конкретних форм, видів, напрямів та суб'єктів надання освітніх послуг із підвищення кваліфікації.

Отже, тепер можна вчитися заочно, дистанційно та у формі вечірніх занять. До того ж усі ці форми підвищення кваліфікації можна поєднувати.

Професійна освіта і підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних працівників повинні мати неперервний характер і відповідати новим стратегіям і

цілям освіти. Таким чином, на особливу увагу заслуговує зарубіжний досвід, насамперед австрійський, оскільки саме у цій країні накопичено багаторічні знання з організації неперервної та післядипломної освіти педагогічних працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білик Н. І. Педагогічний професіоналізм особистості викладача закладу вищої освіти I-II рівнів акредитації. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. 15 березня 2019 року, м. Кременчук. Кременчук : Метод. кабінет, 2019. 568 с. С. 17–21. URL : <http://pu.org.ua/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1.pdf>
2. Білик Н. І. Теоретичні і методичні засади управління адаптивно-педагогічним проектуванням регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників [Текст] : дис. ... д-ра пед. наук : спец.: 13.00.06; Черкаський нац. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2016. 657 с.
3. Исимбаев Е. Т. Новые подходы к совершенствованию профессионального мастерства педагогов. *Информационно-методический журнал «Открытая школа»*. Тема № 9(120). Ноябрь 2012 г. URL : http://www.open-school.kz/glavstr/tema_nomera/tema_nomera_120_2.htm
4. Костіна Л. С. Організаційна структура професійного розвитку вчителів середніх шкіл Австралії: рівні реалізації : *Педагогіка та психологія* : зб. наук. праць. Харків, 2017. Вип. 57. С. 201–211.
5. Менеджмент якості та школи: навчальні стратегії Віденського педагогічного інституту. Wien: PH Wien, 16.06.2015.
6. Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників / Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesenn-zmin-do-poryadku-pidv-a1133>
7. Семенець-Орлова Інна. Великобританія: нові вчителі для нового суспільства. 2015. URL : <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/460-velikobritaniya-novi-vchiteli-dlya-novogo-suspilstva>

Кондратенко Т. В.

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів*

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ПРОГРАМИ ПРАКТИК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Підприємства промислового комплексу є потужним потенціалом розвитку економіки держави, вони формують вагомий дохідну частину бюджету. Отже, економічна підготовка майбутніх фахівців здатна забезпечити їх компетентність у визначенні шляхів ефективної фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання; сутності економічного механізму планування, функціонування виробничих підприємств; оволодінні методами економічного розрахунку, аналізу й обґрунтування ухвалених рішень.

Для забезпечення фахової підготовки конкурентоспроможного педагога в умовах сьогодення заклад вищої педагогічної освіти має розробити та впровадити особистісно орієнтовану модель технології навчання. Практика як одна з форм організації освітнього процесу фахової підготовки орієнтована на реалізацію здобутих теоретичних знань, набуття практичного досвіду. Вона формує методичну компетентність студента шляхом усвідомлення ним власної діяльності, застосування засобів та методів педагогічної діяльності, ухвалення педагогічного рішення. Аналіз власної діяльності допомагає студенту розуміти утруднення в роботі, знайти правильні шляхи їх подолання.

Навчальний план підготовки фахівців за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології), наскрізна програма практики для студентів відповідно до освітньо-професійної програми передбачають організацію та проведення на другому курсі технологічної практики. Метою технологічної практики є «закріплення, поглиблення та систематизація теоретичних знань студентів, набутих під час вивчення дисциплін професійної і практичної підготовки; визначення структури підприємства та системи управління на ньому; ознайомлення зі специфікою діяльності підприємства, його структурними підрозділами та їхніми функціями; оволодіння студентами існуючими формами організації праці на підприємстві; формування, на базі отриманих в університеті знань, професійних умінь і навичок, навичок розроблення творчих проектів та їх реалізації; ознайомлення з інформаційними технологіями, застосовуваними на підприємстві; підготовка студентів до подальшого вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки навчального плану, виконання курсової, дипломної кваліфікаційних робіт» [2, с. 5].

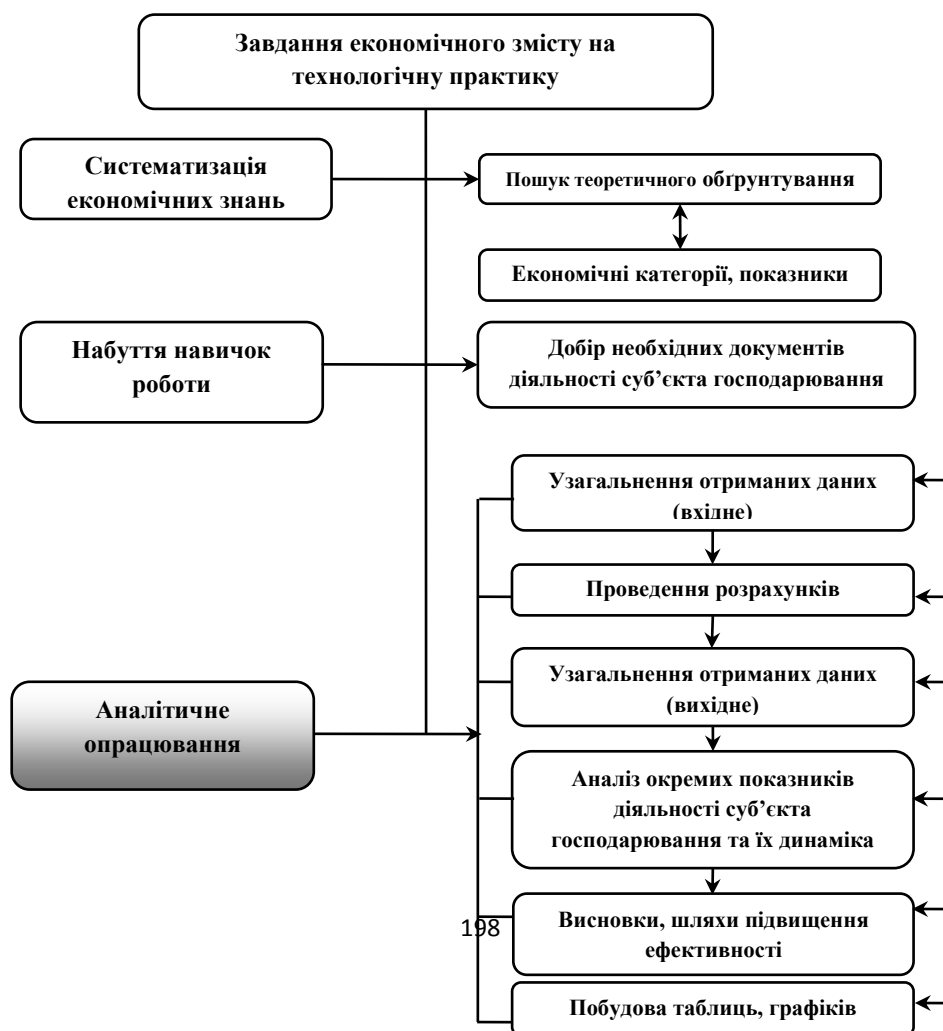
Для ефективного досягнення цілей, поставлених програмою практики, на нашу думку, під час проходження технологічної практики пропонуємо доповнити її завдання такими завданнями економічного змісту:

1. Дослідити і скласти виробничу структуру промислового підприємства. Визначити тип виробництва, його техніко-економічні характеристики.
2. Скласти класифікацію основних фондів підприємства.
3. Опрацювати структуру оборотних засобів підприємства, їх нормування на підприємстві.
4. Дослідити структуру персоналу підприємства.
5. Визначити продуктивність праці, її показники (виробіток, трудомісткість).
6. Охарактеризувати систему оплати праці робітників.
7. Сформувати фактичну цехову собівартість продукції.

Означений перелік завдань урахує функціонування економічного механізму підприємства, що є основним ланцюгом ринкової економіки, забезпечує сформованість пропозиції для задоволення на ринку споживчого попиту на товари, роботи, послуги.

Виконання майбутніми фахівцями за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології) під час проходження практики поставлених завдань економічного змісту сприятиме формуванню їхньої економічної компетентності, професійному становленню, саморозвитку, конкурентоспроможності на ринку праці в подальшому.

Алгоритм дій студентів у процесі виконання завдань економічного змісту на технологічній практиці представлений на рис. 1

Згідно з рис. 1 визначаємо три організаційні блоки в роботі студентів: систематизація економічних знань, набуття навичок роботи з документами, аналітичне опрацювання документів діяльності суб'єкта господарювання. Останній блок спрямовує на поглиблення економічних знань, формування економічної компетентності майбутніх учителів технологій шляхом узагальнення отриманих даних фінансово-господарської діяльності підприємства, проведення розрахунків окремих показників, їх систематизації, аналізу в динаміці, складання висновків та визначення напрямів підвищення ефективності виробничої діяльності суб'єкта господарювання. Робота студентів супроводжується побудовою відповідних таблиць, графіків, діаграм.

Наскрізна програма практик для студентів відповідно до освітньо-професійної програми передбачає організацію та проведення педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти. Наскрізною програмою практик передбачено залучення студентів до виконання функцій класного керівника та учителя.

Пропонуємо передбачити програмою навчально-залікової педагогічної практики такі завдання економічного змісту:

1. Забезпечення підготовки студентів до проведення уроків різного типу із застосуванням оптимальних форм організації діяльності учнів і методів навчання, що активізують їхню пізнавальну діяльність, з формуванням

Рис. 1. Алгоритм дій студентів у процесі виконання завдань економічного змісту на технологічній практиці

Згідно з календарно-тематичним плануванням навчального матеріалу.

3. Профорієнтаційна робота з учнями щодо вибору економічного профілю навчання і сфери майбутньої професійної діяльності.

4. Позашкільна робота у форматі дослідницько-експериментальної роботи (робота секцій, гуртків Малої академії наук), спрямованої на формування економічної компетентності і культури школярів [1].

Отже, виконання студентами завдань економічного змісту під час проходження практик сприяє підвищенню рівня їхньої фахової підготовки, мотивації, забезпечує формування економічного мислення та економічної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Навчальні програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Економіка / О. І. Ілікчієва, С. О. Лихота, А. П. Олех та ін.; відп. за вип. О. В. Лісовий, С. О. Лихота. Київ, 2015. Вип. 5. 140 с. (лист МОНУ від 11.11.2015 № 1/11-16381).

2. Технологічна практика: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології) / Автори-укладачі: В. П. Курок, Г. О. Воїтелева. Глухів, 2017. 127 с.

Сококонь О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка,
м. Полтава*

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЗА СИСТЕМОЮ КАРДІОРЕСПІРАТОРНОГО ТРЕНІНГУ

Не зважаючи на значний інтерес науковців до даної системи підготовки, питання вдосконалення професійно значущих якостей майбутніх фахівців фізичного виховання системою кардіореспіраторного тренінгу залишаються недостатньо обґрунтованими та потребують додаткового опрацювання та аналізу.

У зарубіжній і вітчизняній практиці фізичного виховання останні роки оздоровчий фітнес набув великої популярності і визначається, як сукупність різних видів рухової активності, що сприяють підвищенню фізичного стану тих, хто займається. Раціональне застосування доступних та ефективних засобів фітнесу, які мають вибіркового характеру впливу на організм багато у чому забезпечує досягнення мети фізичного виховання студентської молоді – сприяння підготовці гармонійно розвинених висококваліфікованих фахівців з урахуванням конкретних вимог щодо їх професійної психофізичної компетентності. Фітнес-програми, як форми рухової активності, спеціально організовані в рамках групових або індивідуальних занять, можуть мати як оздоровчо-кондиційну спрямованість, так і переслідування мети, пов'язану з розвитком здібностей для вирішення рухових і спортивних завдань на достатньо високому рівні. У першому випадку фітнес-програми зорієнтовані на оздоровчий фітнес, у другому – на спортивний або прикладний фітнес.

На сучасному етапі освоєння професії вчителя фізичної культури потребує належний рівень професійно-педагогічної готовності, педагогічної майстерності та моральної культури при роботі з учнями загальноосвітніх шкіл. Професійна підготовка фахівця вимагає чіткої орієнтації на модель, яка повинна відповідати запитам сучасної української школи. Необхідно передбачити результати підготовки майбутніх фахівців як компетентних, професійно готових до праці, серед важливості набувають індивідуальні спортивні результати, а головне особистісні якості людини, її спосіб життя, рівень культури та інтелектуальний

розвиток. Володіючи високою мобільністю та інтерактивністю, сфера фітнесу постійно розширює спектр технологій, які інтегруються з інших видів фізичної культури, модернізуються і набувають нових форм [2].

З огляду на важливість окресленої проблеми, актуальними є праці вітчизняних науковців, зокрема: В. Андрущенко, Ю. Чабанський, В. Безпалько, Р. Гуревич, В. Кузь, В. Сидоренко виділяли концептуальні засади професійної підготовки педагогічних кадрів, пов'язаних з оновленням змісту освіти; Л.Безкоровайна, В.Болотов, О.Онопрієнко вивчали питання аналізу та розвитку професійної компетентності сучасного фахівця; М. Дудчак, А.Ковтун, О. Кошелеві, Т. Круцевич, О. Марченко, О. Корносенко, С. Синиця вивчали шляхи покращення ефективності підготовки фахівців з фізичного виховання засобами сучасних фітнес-технологій [1,4,5].

Мета: вивчення підходів до використання системи кардіореспіраторного тренінгу під час засвоєння дисциплін спортивного спрямування у майбутніх фахівців фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спортивно-орієнтовний фітнес є найбільш високим ступенем рухової активності та направлений на розвиток рухових здібностей та фізичних якостей для вирішення спортивних задач. З метою визначення впливу системи кардіореспіраторного тренінгу на фізичну підготовленість студентів нами було впроваджені аеробні класи, що передбачають виконання аеробних вправ при ЧСС 140-150 уд/хв. упродовж 20 і більше хвилин. Аеробні тренування (кардіореспіраторний тренінг) можуть проводитись як зі спеціальним обладнанням, так і без нього. Найбільш розробленим суворо регламентованим видом аеробіки є класична аеробіка, тому що крокові вправи класичної аеробіки є основою для інших видів аеробіки. Великою популярністю користуються базова аеробіка, фітбол, Ні-Impact, Ні-Low Impact, Step, терааеробіка. Основу нашого кардіореспіраторного тренінгу складає базова аеробіка – це заняття високої ударності, що містить велику кількість стрибків, бігових вправ, підскоків, що дозволяє підвищувати темп рухів, ускладнювати і продовжувати комбінації.

Фітбол – це вид аеробіки з використанням спеціальних різнокольорових надувних м'ячів – фітболів. Особливістю футбол-аеробіки є те, що в ній значно знижене ударне навантаження на нижні кінцівки. Вправи з футболом дають значне фізичне навантаження на весь організм людини, допомагають скорегувати поставу, покращити координацію рухів, силу, витривалість та гнучкість. Надувний м'яч – фітбол спонукає виконувати вправи з великою амплітудою, а його нестійкість змушує постійно тримати м'язи в тонусі для утримання рівноваги. Фітбол є універсальним тренажером, який дозволяє зміцнити майже всі групи м'язів, його можна використовувати, як в динамічному так і в статичному режимах.

Ми пропонуємо використовувати Hi-Impact, Hi-Low Impact – це високо ударна аеробіка, яка окрім базових кроків аеробіки включає рухи стрибкового характеру, направлена на розвиток аеробної витривалості серцево-судинної і дихальної систем. За допомогою степ-аеробіки відбувається інтенсивне тренування серцево-судинної системи, основними рухами є підйоми і спуски зі ступу різними способами. Типовим для степ-аеробіки є атлетично-силовий стиль рухів, навантаження середньої і високої інтенсивності. При степ тренуванні використовують обладнання – степ-платформи, що дають можливість використання вправ орієнтованих на тренування сили і витривалості. Ми пропонуємо використовувати безліч напрямів з використанням степ-платформи – танцювальний степ, силовий степ, інтервальний степ. Найбільш розповсюджений напрям оздоровчої аеробіки, який завоював популярність на заняттях фітнесу – терааеробіка. Це низько ударне високо інтенсивне кардіотренування. Ідея терааеробіки – це можливість з'єднати в основній частині класу аеробіки силовий характер роботи різних м'язових груп і хореографію, при збереженні переважно аеробного режиму енергозабезпечення. Слайд – спеціальний клас аеробіки, що має виражене атлетичне спрямування і вимагає спеціального килимка, який ковзає. На них фітлайкери ковзають і виконують рухи, які імітують швидкісний біг на ковзанах. Поряд із серцево-судинною системою тренування розвиває силу ніг (м'язи стопи, стегна, сідниць), а також удосконалюються фізичні якості: рівновага, сила, витривалість.

З метою визначення впливу системи кардіореспіраторного тренінгу на фізичну підготовленість студентів нами було впроваджено новітні аеробні класи, які викликають зацікавленість студентів, мотивують зайтися фізичними вправами, покращують самопочуття, нормалізують роботу серцево-судинної та дихальної систем.

Програма була спрямована на вирішення таких завдань:

- зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості;
- підвищення функціональних можливостей організму, розвиток рухових якостей;
- створення стійких мотиваційних установок на збереження та зміцнення здоров'я;
- виховання позитивних морально-вольових якостей і навичок взаємодії.

Дослідження проводилось У Полтавському національному педагогічному університеті. В експерименті взяли участь 32 студента 17-18 років. Для студентів експериментальної групи (n=17) було запропоновано тричі на тиждень займатися за розробленою програмою кардіореспіраторного тренінгу, яка являю собою комбінацію базової аеробіки, комплекс вправ з фітболом, степ-аеробіки та терааеробіки. Застосування занять аеробного характеру сприяє зміцненню м'язів, збільшенню їх інтенсивності та витривалості, поліпшення рухливості в суглобах,

що є основою гарного почуття, активності, високої працездатності, що створює відчуття здоров'я і комфорту.

Ми пропонуємо зі студентською молоддю впроваджувати заняття з кросфіту – це всебічна фізична підготовка, що складається з постійно варійованих вправ, що виконуються з високою інтенсивністю. Ця програма адаптована для широкого кола прихильників здорового способу життя, бажаючих у найкоротші терміни досягти максимального ефекту від тренувань та покращити роботу серцево-судинної системи.

За визначенням Є. Панова, та В. Глибокого: «Кросфіт – це система силової і загальної фізичної підготовки, інтенсивний функціональний тренінг, розроблена таким чином, щоб викликати максимально широку адаптаційну реакцію організму» [3].

Ми дотримуємось думки, що кросфіт розвиває всі складові фізичної підготовленості людини: кардіореспіраторну витривалість, працездатність, силу, гнучкість, швидкість, точність, координації і спритності. Цей вид занять успішно вирішує естетичні завдання: зменшення жирового прошарку, зміцнення м'язів, формування гнучкості і пластичності. Пошук раціональних підходів до фізичного виховання й оздоровлення студентів із застосуванням крос фіту на заняттях фізичної культури може бути одним з ефективних шляхів оптимізації навчального процесу з фізичного виховання за такими критеріями:

- універсальність – одна з переваг фізичних вправ, оскільки підходить для кожного студента відповідно до його цілей і потреб;
- варіативність – різноманітність тренувальних програм з широким вибором комплексів фізичних вправ;
- індивідуальність – система тренувань, при якій враховуються функціональні можливості і рівень фізичної підготовленості;
- доступність – система занять передбачає використання знань, умінь і навичок, зрозумілих і доступних для студентів.

Виділимо відмінні особливості і переваги кросфіту:

1. Різнобічний характер впливу на організм студентів, а розвиток фізичних і професійно-прикладних якостей сприяють підвищенню ефективності фізичної підготовленості;
2. Швидкість зміни умов, прийомів, спортивного обладнання змушують студентів діяти винахідливо, швидко, проявляти самостійність у діях;
3. Поєднання інтенсивності виконання вправ з емоційністю та інтенсивністю підтримується на фоні емоційного напруження;
4. Змагальний характер і дух суперництва, допомагає студенту перевершити і швидкості і точності дій, а тактична винахідливість привчають студентів мобілізувати свої можливості із максимальним напруженням сил і вмінням долати труднощі.

Система занять кросфітом поділяється на такі напрямки:

- метаболічні тренування, що спрямовані на поліпшення та економізацію роботи серцево-судинної системи: біг, стрибки на скакалці, плавання, веслування;
- гімнастичні тренування: підтягування, згинання і розгинання рук в упорі лежачи, стійка на руках, присідання без ваги, ходьба випадами тощо;
- робота з обтяженнями: присідання зі штангою, жим штанги, станова тяга тощо.

При підготовці вчителів фізичної культури у ЗВО фізкультурного напрямку використання системи кросфіт у процесі навчання має ряд переваг:

1. Широкий спектр фізичних вправ різної спрямованості, різноманітність методів тренування сприяють комплексному удосконаленню фізичних якостей, підвищенню функціональних можливостей.
2. Модель тренувального процесу кросфіту дозволяє оптимально використовувати методи і засоби професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП), формуючи та вдосконалюючи властивості і якості, що сприяють становленню професійних якостей майбутніх вчителів фізичної культури.
3. Заняття за цією системою легко адаптуються для груп студентів з різним рівнем фізичної підготовленості, оскільки внутрішня варіативність (зміна маси снаряда, кількості повторень у вправах, величини фізичного навантаження) не впливає на побудову тренувального заняття в цілому.
4. Крос фіт характеризується варіативністю і мінливістю функціональності й інтенсивності, що забезпечує готовність до непередбачуваних подій, вимагає негайного реагування.
5. Завдяки набутої популярності ця система може створити стійку мотивацію до занять фізичним вихованням і подальшого самовдосконалення.

Заняття з кросфіту триває 60 хвилин і складалося з трьох частин. Підготовча частина (5-10 хв.) спрямована на підготовку організму до навантаження основної частини. На початку заняття проводяться базові вправи, заняття починається з дихальних вправ і ходьби на місці. При виконанні фізичних вправ задіяні велика кількість суглобів та груп м'язів, що беруть участь у природних локомоціях людини (ходьба, біг).

Основна частина триває 40-45 хвилин. До основної частини включаються такі вправи, як кардіотренування на велосипеді, біговій доріжці, орбітреках, що триває 15-20 хвилин. Перехід від одного раунду до іншого супроводжується танцювальними рухами.

У заключній частині (5-10 хв.) виконуються вправи для відновлення організму після навантаження.

При таких заняттях можна простежити покращення самопочуття, серцево-судинна система працює в економічному режимі, відбувається покращення

фізичної підготовленості студентів – результати тестів бігу на 100м, човниковий біг 4x9 м, підвищуються результати тестів пресу за 1 хв., тобто покращуються результати черевного пресу та спритності.

Показники фізичної підготовленості студентів досліджуваних груп до та після експерименту

Показники	ЕГ (n=17)		КГ (n=17)	
	до	після	до	після
Біг на 100м, с	15,70 $\pm$ 2,43	14,85 $\pm$ 2,32	15,83 $\pm$ 2,31	15,62 $\pm$ 2,54
Човниковий біг 4x9м, с	11,80 $\pm$ 0,59	10,16 $\pm$ 0,69	11,72 $\pm$ 0,65	11,49 $\pm$ 0,61
Стрибки через скакалку за 1 хв., разів	69,29 $\pm$ 5,16	71,12 $\pm$ 4,81	68,21 $\pm$ 3,56	78,91 $\pm$ 4,35
Піднімання тулуба в сід з полположення лежачи, разів	38,42 $\pm$ 5,23	44,71 $\pm$ 3,45	37,41 $\pm$ 4,17	40,12 $\pm$ 3,45

На сьогоднішній день ми пропонуємо включити вивчення кросфіту на факультетах фізичного виховання у ЗВО фізкультурного профілю при підготовці вчителів фізичної культури. Цей різновид кардіореспіраторного тренінгу дозволить покращити загальну фізичну підготовленість, в основу крос фіту покладені базові вправи зі спортивної гімнастики, важкої атлетики, силового триборства та легкої атлетики. Ми пропонуємо вивчати кросфіт як систему фізичної підготовки, розглядати техніку зі штангою, гириями, складати тренувальні комплекси, особливу увагу приділяти складу групи та виконувати комплекси вправ потоковим, круговим та фронтальним методами. ми вважаємо, що краще виконувати силові вправи з обтяженням власною вагою (підтягування на перекладині, підйоми переворотом, згинання і розгинання рук, присідання, вправи на розвиток м'язів живота) в різних варіантах і поєднаннях. Для більш підготовлених студентів ми рекомендуємо включати вправи з зовнішніми обтяженнями та легкоатлетичний біг на різні за довжиною дистанції.

Проведене дослідження з впровадження кросфіту для студентів факультету фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка визначило його ефективний вплив на підвищення рівня швидко-силової витривалості, ми визначили наявність інтересу до даного напряму занять, що є важливою умовою успіху і сприяє підготовці високо досвідчених спеціалістів фізичної культури.

Програма кросфіту містить мету, завдання, засоби, етапи та завдання, наведені пізні форми проведення тренувань. У програмі запропоновано варіанти розвитку фізичних якостей(силових, координаційних, швидкісних), що може самостійно добирати викладач на основі конкретних завдань навчального заняття. Перевагою програми є рекомендації до переліку вправ для розвитку необхідної фізичної якості, варіативність підбору комплексів вправ. У межах програми розроблено чотири групи вправ: з використанням власної ваги, аеробного, анаеробного характеру, з арсеналу важкої та легкої атлетики.

Висновки:

1. З метою підвищення рівня фізичної підготовленості студентів ЗВО нами було впроваджено фітнес програму «Кардіореспіраторного тренінгу» при підготовці вчителів фізичної культури та при вивченні дисциплін фізичне виховання та для самостійного опрацювання. Особливістю цієї фітнес-програми полягає у поєднанні статичних фізичних з динамічними вправами на кардіотренажерах, у поєднанні гімнастичних вправ з вправами на спритність, а також перехід від одного раунду до іншого за допомогою танцювальних вправ, що покращують роботу серцево-судинної та дихальної систем.

2. Результати оцінки фізичної підготовленості студентів довели ефективний вплив програми «Кардіореспіраторного тренінгу» на фізичні якості тих, хто займається. У студентів виявлено покращення у тестуванні 100 м, човниковий біг 4x9 м, біг на 100 м, піднімання тулуба в сід з положення лежачи за 1 хв. Нами отримано достовірне покращення у тестуванні сили м'язів черевного пресу, стрибків на скакалці та спритності. Отже, зазначений напрям фітнесу можна рекомендувати у фізичному вихованні студентської молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кошелева Е., Турчанников Н. Организационно-методические условия совершенствования системы физического воспитания студентов: Спортивный вiсник Приднiпров'я, 2016. №3. С. 98-103.
2. Москаленко Н., Мiчурiн В. Аналіз фізичної підготовленості студенток: Спортивный вiсник Приднiпров'я, 2016 №3. С. 97-100.
3. Панов Е.В., Глибокий В.А. Физические упражнения, входящие в содержание тренировок по Кроссфиту. *Совершенствование боевой и физической подготовки курсантов и слушателей образовательных учреждений*: Мат. Междунар. науч.-практ. конф. Иркутск: ФГКОУ ВПО ВСИ МВД РФ, 2013. С 255-258.
4. Семенив Д.А. Современные подходы к использованию финтесс-программ в физическом воспитании студентов вуза: Вестник Балтийского федерального

университета им. И. Канта. Сер.: Филология, педагогика, психологія, 2016. №4. С. 96-102.

5. Шутова Т.Н. Класифікації фітнес-программ и технологій, их применение в физическом воспитании студентов: Известия ТулГУ. Физическая культура. Спорт. 2017. №2. С.116-120.

Бакай В. Б.

учитель хімії

вищої кваліфікаційної категорії,

старший учитель

Кременчуцька загальноосвітня школа

I-III ступенів №24

Кременчуцької міської ради

Полтавської області

РОЛЬ БІНАРНИХ УРОКІВ У МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНИХ МЕТОДИК

Модернізація освіти — це передусім комплексне, всебічне оновлення всіх ланок освітньої системи та всіх сфер освітньої діяльності відповідно до вимог сучасного життя за умов збереження та примноження кращих традицій вітчизняної та зарубіжної освіти.

У сучасних умовах освіта не може залишатися осторонь від стрімких процесів науково-технічного прогресу, посилення інтеграційних функцій у розвитку науки, техніки, виробництва, політики. Наше суспільство перебуває в постійному розвитку і через систему утворень висуває і реалізує все нові вимоги до людини, а, отже, і до якості освіти:

- до навчання, тобто до постійної самоосвіти, освоєння нових видів діяльності,
- до інтелектуально-фізичному розвитку: доступ до технологій можливий тільки інтелектуально розвиненим людям,
- до здатності мислити і діяти творчо.

Від педагога вимагається не передача учневі готових знань, а насамперед «вирощування» в учня здатностей до самопізнання, самовдосконалення. Учитель стає більшою мірою «координатором» чи «наставником», ніж безпосереднім джерелом знань та інформації.

Сучасна освіта й особливо базова середня освіта під впливом науково-технічного прогресу та інформаційного буму вже й так порівняно тривалий час перебувають у стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей. Постає

необхідність докорінної зміни освітньої парадигми, зміни політики і соціальних пріоритетів в освіті незалежної України в умовах Нової української школи. Тільки інноваційна за сутністю освіта може виховувати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації [3, с.120].

В залежності від змісту і результатів діяльності інноваційна педагогічна діяльність може бути новаторською та раціоналізаторською. Новаторська педагогічна діяльність передбачає створення або розробку нових ідей, методів, методик, технологій, програм тощо, які відкривають принципово нове у педагогічній науці і практиці. Цей тип інновацій якісно змінює мету, завдання, наукові підходи, принципи, а також структуру освітнього процесу. Принципово нові освітні продукти називають педагогічними відкриттями, педагогічними винаходами.

Я – вчитель-практик, для мене є привабливою, цікавою, ефективною, як показала практика, раціоналізаторська інноваційна діяльність. Вона передбачає модернізацію освітнього процесу шляхом адаптації до конкретних умов уже розроблених педагогічних новацій, трансформацію педагогами-інноваторами наукових ідей у педагогічну практику. Ця діяльність також пов'язана з удосконаленням, раціоналізацією, модернізацією того, що має аналог або прототип. Мова йде про використання відомого із незначною модифікацією. Цей тип інновацій змінює форми, методи та засоби навчальної, виховної діяльності, проте суттєво не впливає на загальну стратегію освіти.

Змінюються мета та зміст освіти, з'являються нові засоби та технології навчання, але урок залишається головною формою навчання. Ця форма багато років і сторіч визначала обличчя школи, була її «візитною карткою». Безумовно, і сучасна школа тримається на уроці, що визначає її соціальний і педагогічний статус, роль і місце у становленні, розвитку й педагогів, і школярів.

На уроці насамперед формуються компетентності дитини, що представляють собою одну із головних ідей модернізації.

Саме урок є важливою формою індивідуального підходу до дитини, урахування її інтересів і здібностей, розвитку особистісних якостей, необхідних для життя в сучасному суспільстві [4].

Хотілося б зупинитися на міжпредметних зв'язках у шкільному освітньому процесі. Бінарний урок є практичним відображенням інтегральної технології навчання і являє собою нестандартну форму навчання з реалізації міжпредметних зв'язків. Це творчість двох педагогів, яка переростає у творчий процес учнів та формує в останніх креативну компетентність.

Такі уроки привертають увагу і учнів, і вчителів. Вони згуртовують учнівський і педагогічний колектив, між педагогами і дітьми встановлюються довірливіші взаємини, розширюються світогляд і сфера впливу.

У формі бінарних уроків ми, як правило, проводимо узагальнюючі уроки, на яких розкриваються проблеми, найбільш важливі для обох предметів у старших класах.

Вивчення якоїсь проблеми на грані двох наук — це завжди цікаво, такий вид діяльності викликає високу мотивацію. А хіба не це головне — захопити школярів, спровокувати творчий пошук? Як цікаво пов'язати гуманітарний предмет з точними науками. Спробуйте провести урок хімії разом з учителем української мови або зарубіжної літератури! І ви побачите в результаті, що діти отримали не просто теоретичні знання, а відразу ж знайшли їм практичне застосування. Пропонуємо розробки двох бінарних уроків: хімія + українська мова та хімія + зарубіжна література.

Створювати ці уроки мені допомагали чудові педагоги вищої кваліфікаційної категорії : учитель-методист із зарубіжної літератури Солодовнікова Світлана Рафкатівна та учитель української мови і літератури Коваленко Світлана Іванівна. На жаль, обидві вчительки нині на пенсії, проте «бувших» учителів не буває. Конспект уроку хімія + українська мова був розроблений у поточному навчальному році.

Ідея проведення бінарного уроку хімія + українська мова у 8 класі виникла в зв'язку з низькою результативністю розв'язування розрахункових задач. Чому ж так відбувається: формули для розрахунків учні знають, навичками складання хімічних рівнянь володіють, - проте задачі не розв'язують? Я б навіть сказала, що у деяких дітей формується фобія щодо задач. Згодом з'явилося пояснення цього факту - учні не вміють працювати з текстами задач, не сприймають їх як речення або сукупність речень, не виділяють головних членів речення, які, як правило, і є інформаторами в задачах. Навчити дітей чути, бачити і складати самим умови задач, як максимальне за рівнем складності на даному етапі завдання, є лаконічно сформульованою навчальною метою цього уроку. Немає хімії, відокремленої від інших навчальних предметів, на цьому уроці реалізується завдання цілісного сприйняття світу.

Другий із представлених у даній статті уроків ставить собі за спільну для обох предметів мету подолати стереотипи мислення стосовно жорсткого розподілу шкільних предметів на точні і гуманітарні шляхом поетизації хімії і конкретизації поезії, формувати у учнів наукове бачення гармонії і поезії природи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Модернізація освітнього процесу на підставі компетентнісного підходу. Сучасна школа. DOI:<http://ru.osvita.ua/school/method/1313/> (дата звернення: 18.01.2020).

2. Иноземцев В. Л. Расколота цивилизация. М. Academia: Наука. 1999. 740 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти . Середня освіта в Україні: нормативно-правове регулювання / за заг. ред. В.С. Журавського. Київ, ФОРУМ, 2004. с. 120-137.
4. Мельник І.В. Методика проведення бінарних уроків як одної з форм реалізації міжпредметних зв'язків.
DOI:<https://www.slideshare.net/inessaml/ss-44178834>
5. Коломієць А.М., Коломієць Д.І. Міжпредметні зв'язки у контексті проблеми інтеграції. Педагогіка і психологія професійної освіти. Львів, 1999, №2, 66 с.
6. Глинская Е.А., Титова Б.В. Межпредметные связи в обучении. Тула, 1980. 44 с.

Лукова С. В.

аспірантка кафедри психології

Національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

м. Харків

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ МОТИВІВ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Вивчення мотивації спортивної діяльності є одним із актуальних завдань психології спорту. Виявлення провідних мотивів, що спонукають до систематичних занять спортом, у підлітковому віці набуває особливого значення. Цей період характеризується перебудовою у мотиваційній сфері, появою нових мотивів, зростанням стійкості існуючих та зміною пріоритетів.

Проблема пошуку новітніх практичних методів, спрямованих на вивчення мотивації до спортивної діяльності та оптимізацію мотиваційної сфери спортсменів-юніорів, що посприяє їх повноцінній самоактуалізації потребує подальшого вивчення [3]. Формування стійких внутрішніх мотивів до занять спортом дозволить розширювати особистісні ресурси до успішної спортивної діяльності [4].

У сучасній психодіагностиці існує незначна кількість методик для вивчення особливостей мотивації спортсменів. Найбільш відомими є методика А. В. Шаболтас «Мотиви занять спортом», Є. А. Калініна «Мотиви спортивної діяльності» та методика В. І. Тропнікова «Вивчення мотивів занять спортом». Кожна з них має певні переваги та обмеження. Методика А. В. Шаболтас передбачає вибір та оцінку 45 пар питань та дозволяє визначити десять мотивів. Автор виділяє наступні мотиви: мотив емоційного задоволення, мотив соціального самоствердження, соціально-емоційний мотив, соціально-моральний

мотив, мотив досягнення успіху у спорті, соціально-пізнавальний мотив, раціонально-вольовий мотив, мотив підготовки до професійної діяльності, громадянсько-патріотичний мотив [1].

Опитувальник Є. А. Калініна «Мотиви спортивної діяльності» включає 50 тверджень, що описують словесні моделі емоцій та почуттів, які супроводжують спортивну діяльність. Кожне з них спортсмен має оцінити в залежності від того, наскільки часто такі почуття та стани йому притаманні. Методика дозволяє виявити наступні потреби: потребу в досягненні, потребу в боротьбі, потребу в самовдосконаленні, потребу в спілкуванні, потребу в заохоченні.

Методика В. І. Тропнікова передбачає оцінювання 109 питань за шкалою від 1 до 5 балів та дозволяє визначити 11 мотивів. Серед них такі: спілкування, пізнання, матеріальних благ, розвитку характеру та психічних якостей, фізичного вдосконалення, покращення самопочуття та здоров'я, естетичного задоволення і гострих відчуттів, отримання корисних для життя вмінь та знань, потребу в схваленні, підвищення престижу, бажання слави, спрямованість на колектив [1].

Описані методики вимагають від юних спортсменів значного бюджету часу, інтелектуальних зусиль, тривалої зосередженості на діяльності, яка не являється для них пріоритетною. При застосуванні психодіагностичних процедур варто враховувати особливості спортивної діяльності підлітків, які зумовлюють досить жорсткий ліміт часу, простоту стимульного матеріалу, доступність згідно віковому цензу[5]. Захопленість певним видом спорту та спрямування уваги і зусиль на тренувальну діяльність у підлітків може позначитися на зниженні зацікавленості у психодіагностиці, небажанні зосередитися на складних словесних конструктах[2]. Виходячи із зазначеного вище, психодіагностичні методики для підлітків-спортсменів мають бути компактними, достатньо простими у проведенні, зручними у використанні та короткочасними.

Враховуючи особливості підліткового віку та вимоги, які висуває спортивна діяльність, було розроблено методику діагностики мотивів спортивної діяльності підлітків. Методика спрямована на виявлення найбільш актуальних мотивів занять спортом у підлітків та дозволяє виявити міру значущості шести мотивів (емоційний мотив, мотив фізичного самовдосконалення, конкурентний мотив, глористичний мотив, мотив соціального обов'язку, громадянсько-патріотичний мотив).

Емоційний мотив – бажання отримати емоційне задоволення від занять спортом, переживання радощів, стану емоційного піднесення.

Мотив фізичного самовдосконалення – прагнення покращити власний фізичний стан, мати більш досконале тіло, розвинути фізичні якості.

Конкурентний мотив – прагнення до перемоги над іншими, бажання відчувати азарт спортивної боротьби, прагнення до переваги завдяки спортивним досягненням.

Глористичний мотив – прагнення до слави, бажання бути відомим завдяки своїм спортивним досягненням та отримати визнання.

Мотив соціального обов'язку – бажання відповідати вимогам оточуючих, отримати схвалення від значущих осіб (тренера, батьків).

Громадянсько-патріотичний мотив – прагнення досягти успіхів у спорті для зростання престижу свого спортивного клубу, міста, держави.

Процедура проведення передбачає пред'явлення респонденту списку тверджень, які необхідно оцінити від 1 до 5 балів залежно від міри їхньої важливості. У даній методиці застосовано шкалу Лайкерта (методу сумарних оцінок). Використання шкали дозволяє виявити ставлення респондентів до проблеми, що вивчається, згідно якої вони визначають свою згоду або незгоду. Існують різні модифікації вимірювальних шкал, які включають від двох до семи пунктів оцінок. Нами була використана класична шкала, що складається з п'яти оцінок, де 5 – повністю згодний, а 1- зовсім не згодний. Результат визначається сумою балів за кожною шкалою. Найбільша кількість балів за певною шкалою вказує на домінуючий мотив. Найменша кількість за певною шкалою свідчить про меншу значущість даного мотиву для досліджуваного.

Розробка та вдосконалення психодіагностичного інструментарію для вивчення мотивів спортивної діяльності підлітків дозволить більш точно встановлювати особливості мотивації підлітків-спортсменів. Перспективою наших подальших досліджень є апробація методики «Мотиви спортивної діяльності підлітків» на вибірці досліджуваних підлітків-спортсменів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб: Питер, 2000. – 502 с.
2. Мотивация підлітків до занять спортом / [С. Калитка, В. Ребрина, А. Бухвал та ін.]. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць – 2016. – №1. – С. 81–86
3. Тихомирова Е. В. Мотивы занятия спортом, как психологический ресурс успешной спортивной деятельности / Е. В. Тихомирова, И. А. Уманская. // Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика.. – 2016. – Т. 22 – №2. – С. 234–236
4. Тищенко В. О. Мотивация самореализации в спорте / В. О. Тищенко. // Наука і освіта. Педагогіка: теорія і методика фізичного виховання. – 2013. – №4. – С. 214–217.
5. Хекалов Е. М. Неблагоприятные психические состояния спортсменов, их диагностика и регуляция: Учебное пособие / Е. М. Хекалов. – Москва: Советский спорт, 2003. – 64 с.

Федота М. В.

*методист ВОМС Піщанської сільської ради
Кременчуцького району Полтавської області*

Шашолко С. І.

*учитель інформатики
Піщанська гімназія
Піщанської сільської ради
Кременчуцького району
Полтавської області*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТРЕНАЖЕРІВ ЯК СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ ШВИДКІСНОГО ЧИТАННЯ

Сучасна модель освіти вимагає від педагога інноваційних підходів до освітнього процесу. Тому надзвичайно актуально мати у своєму педагогічному арсеналі засоби, які допоможуть зробити кожен урок цікавим, сучасним, інтерактивним, орієнтованим на потреби учня в освітньому процесі. Завдання на уроках в новій школі мають будуватися за моделлю поваги до прав людини, демократії, реалізовувати новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві компетентностей. Спільним для всіх компетентностей є вміння читати і розуміти прочитане. *Немає потреби доводити, що читання є основою навчання.* Мабуть, усі знають, що діти, які читають, стають дорослими, які думають. *В учня, який не вміє добре читати, виникають певні труднощі під час виконання навчальних завдань, йому важко віднайти потрібну інформацію, проаналізувати матеріал, він приречений на щоденні труднощі, обмеженість і неуспішність.* Така дитина не буде активною на уроках, не відчуватиме потягу до книги, тому що читання приносить не задоволення, а муку. Не секрет, що останнім часом популярність читання знизилася. Сучасний учень – це людина, що живе в медіасвіті. Його повсякдення – Інтернет, комп'ютер, телебачення та відео.

Тому у своїй педагогічній діяльності, *вирішуючи проблему читання, ми впроваджуємо технологію швидкісного читання.* За основу технології використовуємо педагогічну спадщину, яку залишив у свій час видатний український учений, політичний, громадський та церковний діяч, педагог Іван Іванович Огієнко, яку усучаснюємо, адаптуємо під нинішніх дітей з їх уподобаннями та технічну базу навчального закладу. Аналіз методичної спадщини Огієнка І.І. переконує, що, *організовуючи процес читання, дуже важливо враховувати особистісні естетичні уподобання, читацькі смаки учнів, їхнє індивідуальне сприйняття або несприйняття твору, формування допитливості, що ми і намагаємося реалізувати різноманітними шляхами.*

По-перше – це читання улюбленої книги на початку кожного уроку 5 хвилин. Кожен урок починається з того, що діти відкривають книжку і 5 хвилин читають в режимі читання-гудіння, а потім проводиться звичайний урок. *Такі поурочні п'ятихвилинки дають тижневий тренаж об'ємом 120 хвилин.* Поступово, без натиску, сприяємо вихованню в учнів любові до книги, вчимо знаходити в них ідею, рішення або натхнення. Це сприяє ефективності розвитку пізнавальних інтересів учнів, на основі цікавості виникає допитливість – прагнення дитини проникнути за межі побаченого. Читання допомагає формувати зовнішні мотиви, які надалі породжують диференційовані пізнавальні інтереси.

Нова українська школа пропонує певні необхідні навчальні матеріали для кожного класу. Реалізуючи технологію швидкісного читання, ми також використовуємо елементи педагогічних технологій І.Т. Федоренка та В.М.Зайцева, які спрямовані на удосконалення навичок читання. Це відбувається *на основі дидактичного матеріалу: вправи для розширення кута зору, ігри, ребуси, різні таблиці для читання, робота з картками.*

Але цього замало для сучасного учня, який живе в епоху ІКТ. Формування навичок читання передбачає роботу над підвищенням темпу, виразності, усвідомлення змісту прочитаного, необхідно поєднувати роботу над текстом зі спеціальними вправами, що впливають на розвиток артикуляційного та слухового апарату, правильної постановки дихання, периферичного зору, тобто уміння бачити сусідні слова, уміння передбачати сприяє розвитку пам'яті та уваги. Завдяки саме цим навичкам та вмінням у школярів поступово формується потреба у постійному читанні та самостійному спілкуванні з книгою для задоволення власних естетичних та морально-етичних потреб, а не лише задля отримання оцінки з предмета.

Ми вважаємо, що зараз бракує сучасних навчальних матеріалів, які можна використовувати на будь-якому етапі уроку, із реалізації технології швидкісного читання. Учителям необхідна допомога і ясність, підказки, адже ситуація з медіа, що складається на наших очах – не мала прецедентів у минулому. Існують сайти, які пропонують послуги щодо підвищення швидкості читання, але вони є платними, завдання не завжди відповідають дидактичним вимогам. А головна проблема – це слабка матеріально-технічна база освітнього процесу. Не кожна школа має інтерактивні дошки, мультимедійні комплекси, хороший Інтернет. Тому *виникла потреба у розробці власних дидактичних матеріалів, зокрема тренажерів з читання, які були б поліфункціональними, підходили до усіх шкільних предметів, використовувалися в початковій та старшій школі.* Тож нами було розроблено комплекс тренажерів:

- Інтерактивна таблиця Шульте;
- тренажер «Read fast»;

- тренажер «Що зайве?»;
- тренажер «Анаграми».

Важливою особливістю тренажерів є те, що вони не потребують підключення до мережі Інтернет, а це, мабуть, найбільша перевага. Правильно організована робота сприяє ефективності освітнього процесу, учні мають можливість працювати в команді, парі, самотійно.

Кожен електронний тренажер містить різні види вправ для розвитку навичок швидкісного читання. Учні бачать правильне написання слів, управляються у пошуках серед низки інших словосполучень, засвоюють їх написання. **Завдання тренажерів допомогти:**

- *учителеві*
  - провести цікаві уроки з використанням сучасних мультимедійних технологій;
  - створити умови для формування в учнів навичок самосвідомості і самоконтролю, розвитку довільної уваги;
  - сприяти формуванню в учнів навичок грамотного письма;
  - забезпечити індивідуальний підхід у навчанні;
  - підвищити рівень мотивації й активізації діяльності дітей в урочний та позаурочний час, а також отримати надійного помічника у здійсненні контролю знань і вмінь учнів з читання;
- *учневі*
  - корисно провести час за комп'ютером, легко, із задоволенням запам'ятати правопис вивчених слів;
  - сформувати навички швидкісного читання, самоконтролю, вміння самотійно перевіряти виконання завдання;
- *батькам*
  - удома, без зайвих зусиль, організувати додаткові заняття дитини з використанням комп'ютера, планшета, смартфона;
  - допомогти запам'ятати або перевірити засвоєння правопису вивчених слів.

Формування ключових компетентностей у новій українській школі проходитиме через опрацювання великих обсягів інформації, уміння критично мислити, висловлювати думку, обґрунтовувати позицію, приймати рішення. Все це потребує створення у навчальному закладі особливого інформаційного механізму, до якого входить збір, «фільтрування», підготовка інформації шкільного призначення, її систематизація, зберігання, направлене доведення до відома кінцевих користувачів, індивідуальне обслуговування.

Мета використання тренажерів:

- Реалізувати новий зміст освіти, оснований на формуванні компетентностей;

- Орієнтуватися на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;
- Навчити учнів прийомам, стратегіям роботи з текстом на матеріалах шкільних підручників із різних предметів і додаткових матеріалів;
- Індивідуально допомагати слабким учням;
- Виробити й розвивати уміння діяти, застосовувати досвід у проблемних умовах;
- Постійно залучати до спільної діяльності (педагогіка партнерства).
- Орієнтація на інтереси та досвід учнів, створення освітнього середовища, яке перетворить навчання на яскравий елемент життя дитини.

Як зробити урок не просто змістовним, а насправді цікавим для дітей? Це одне з ключових запитань, яке ставить собі кожен вчитель. Відповідь – перетворити урок на захопливу гру! *Наші тренажери допоможуть кожному учителю-передметнику, учителю початкових класів зробити уроки цікавими, змістовним та результативним. Тренажери зацікавлюють учнів навчальним матеріалом та сприяють ефективності розвитку пізнавальних процесів, що відповідає Концепції «Нова українська школа» [1;39];*, а саме:

- урізноманітнення чуттєвого досвіду;
- усвідомлення учнем особистості та суспільної цінності знань і вмінь, які набуваються;
- переживання успіху у роботі, наявність позитивної емоційної атмосфери;
- помірна складність і посиленість завдань;
- опора на попередній досвід учня;
- активний, продуктивний і творчий характер діяльності;
- сформованість в учнів провідних прийомів швидкісного читання.

Такі творчі, інтерактивні завдання повсякчас мотивують учня на виконання навчальних завдань, сприяють створенню позитивного емоційного настрою на уроці, учень відчуває свою спроможність, стає впевненим у собі та прагне до інтелектуального розвитку.

Наше суспільство має важливу проблему – заняття дітей у вільний час вдома. Учні грають в ігри, які займають багато вільного часу, але не сприяють розвитку, а навпаки формують жорстокість, злобність, зниження інтерес до навчання. *Наші тренажери вільно можна встановити на ПК вдома, виконувати їх можна з батьками, друзями, рідними, що сприяє інтелектуальному та соціальному розвитку учня. Отже, працюючи з тренажерами, ми реалізуємо такі принципи партнерства Нової української школи [1;17]:*

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- діалог- взаємодія- взаємоповага;

- соціальне партнерство;
- розподільне лідерство
- довіра у відносинах.

Тренажери мають достатній дидактичний потенціал для формування компетентностей у школярів.

ТАБЛИЦЯ ШУЛЬТЕ

Один з головних інструментів швидкочитання – периферійний, або бічний зір. Він здійснюється периферійними областями сітківки, дозволяє замість декількох букв бачити і сприймати слово або навіть рядок цілком.

Класичний спосіб тренування периферійного зору – робота з таблицею Шульте.

Ця таблиця являє собою поле, розділене на квадрати. У кожен квадрат вписане число. Якщо поле 2 на 2 квадрати, то це числа від 1 до 4, 3 на 3 – від 1 до 9 і т.д. Завдання учня – послідовно знайти всі цифри по зростанню, дивлячись при цьому виключно в центральний квадрат.

Таблиця Шульте може бути надрукована на папері, однак ми створили динамічний тренажер, який вільно можна встановити на телефон, планшет, персональний комп'ютер, вбудувати на будь-який сайт. Він містить таймер, налаштування на кількість чисел у таблиці (від 4 до 81), можливість відстежити динаміку руху. Також передбачені ряд налаштувань, що покликані допомогти учням, які лише починають працювати з таблицею Шульте. Це, наприклад, можливість квадратів реагувати на наведення, коли змінюється колір квадрату, на який вказує вказівник миші. Також передбачена можливість змінювати колір обраних клітинок, що прискорює пошук наступних чисел тощо. Програмний засіб реалізований засобами HTML/CSS/JS.

Робота з таблицею Шульте дуже важлива, її можна виконувати на різних етапах уроку. Головне вчителям-предметникам, учителям початкових класів пам'ятати, що недостатньо розвинене периферичний зір значно звужує і збіднює можливості швидкісного читання учня.

ТРЕНАЖЕР «READ FAST»

Учні сприймають інформацію, якщо вона яскраво оформлена, має цікавий вигляд. Тут на допомогу учителям «приходить» тренажер «Read fast», який сприяє розвитку та удосконаленню навички швидкісного читання. На слайді міститься 25 словосполучень, які учень повинен знайти на швидкість.

Кольорові слова приковують погляд до об'єкта, змушують учнів зосередитися на матеріалі. Візуалізована інформація має і смислове навантаження – сам текст. Це засіб для розвитку зорової пам'яті. Вона може мати різну форму і кольорове рішення. З кожним словосполученням можна провести словникову роботу, визначити головне і залежне слово, побудувати власне висловлювання, діалог чи монолог. Отже, завдання вибудовуються у систему, де поступово змінюється рівень складності – від розпізнавання до репродуктивного відтворення, через завдання на розуміння, до завдань на застосування. *Тренажер залучає учнів до пошуку, творчого мислення, розвиває граматичний лад, зв'язне мовлення, мислення, зорове та просторове сприймання та уваги. Цей тренажер допоможе учням закріпити навички читання, засвоїти правопис, збагатити словниковий запас і розширити кругозір, а також сприяє розвитку уваги.*

Програмний засіб реалізований засобами Microsoft PowerPoint. Він має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, який не викличе труднощів навіть в учнів початкової школи. *Тренажер може бути використаний як при роботі на інтерактивній дошці (колективна форма взаємодії), так і персональному комп'ютері, нетбуці тощо. Передбачено 2 рівня складності вправ.*

ТРЕНАЖЕР «АНАГРАМИ»

Якщо Ваші учні люблять щось відкривати, шукати, бути юними дослідниками, на допомогу прийде гра «Анаграма».

Завдання полягає у пошуку слова-анаграми. На слайді міститься 9 слів-анаграм, учень повинен знайти правильний відповідник (1 слово), потім завдання ускладнюється і учень має знайти вже 2 анаграми. Ці завдання сприяють розвитку навичок аналітичного мислення, довільної уваги, кмітливості, вихованню впевненості у собі та своїх інтелектуальних можливостях, що є важливою запорукою всебічного розвитку дитини, сприятиме розвитку мовленнєвої культури учня, уваги, кмітливості, збагаченню словникового запасу, дитина матиме змогу тренувати логічне мислення та кмітливість, розвивати увагу, практикувати навички письма, розвиватиме логічне мислення.

Розгадування анаграм та знаходження зашифрованих в ній слів допоможуть дитині дізнатися написання деяких слів, розвивати уважність, а також попрактикуватися в читанні.

Тренажер реалізовано засобами Microsoft PowerPoint, він має яскраве оформлення і з першого погляду викликає захоплення та інтерес у дітей.

ТРЕНАЖЕР «ЩО ЗАЙВЕ?»

Тренажер «Що Зайве?» сприяє розвитку логічного та критичного мислення, збільшенню словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення учнів, вміння спілкуватися в команді, розв'язувати комплексні складні проблеми, володіти емпатією, вміти порозумітись, вчить працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах, використовувати її в самостійно створених висловленнях різних типів, стилів та жанрів. Кожному учителю це допомога у прагненні змінити практику своєї роботи, аби сприяти активному навчанню учнів і розвитку в них читацького інтересу, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а й запитували, досліджували, творили, вирішували, інтерпретували та дебатували за його змістом.

Тренажер «Що зайве?» базується на класичному принципі: із групи слів потрібно знайти зайве слово, синонім або два синоніми.

Щоб пройти рівень, потрібно віднайти абсолютно всі слова. Тренажер корисний для користувачів будь-якого віку, оскільки дозволяє тренувати увагу, розвивати інтелект, вивчати нові слова, а також провести з користю вільний час.

Висновки. Можна стверджувати, що навчання учнів Нової української школи ґрунтується на взаємодії дітей і дорослих – грі, спільній праці, пізнанні, спілкуванні. Щоб учням було цікаво на уроках, щоб любов до читання не зникла, ми повинні мати подібні сучасні засоби навчання, які дадуть змогу зацікавити, навчити та здобути компетентності.

Загалом нами було розроблено 10 варіантів кожного виду тренажерів, що в загальній кількості становить 30 цікавих інтерактивних вправ. Робота над ними та їх впровадженням триває 2 роки. Тренажери були представлені на численних методичних об'єднаннях та семінарах (зокрема, обласних) і отримали багато схвальних відгуків.

Науково-методичний кабінет тримає на постійному контролі питання впровадження технології. Зокрема, маємо перші результати, які свідчать про зростання рівня навичок читання в учнів. Діти почали читати швидше, якісніше та, що найважливіше, в набагато більших об'ємах. Додатковим стимулом також стало постійне заповнення нової дитячої літератури до бібліотеки школи та села.

В.О. Сухомлинський акцентував, що «читання – основа всіх наук, розвиток інтелекту». За допомогою сучасних інтерактивних тренажерів ми прагнемо виконати одне з найголовніших завдань сучасної освіти – навчити та виховати громадянина нашої держави з високим рівнем знань, на базі яких формується їх свідомість і загальна культура, сформувати навички XXI століття. А конкурентноспроможний випускник – це запорука розвитку нашої молоді держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag.red. N.M.Bibik. Kyiv: Litera LTD, 2018. 160s.

Прокопенко Ю. С.
*старший викладач кафедри
теорії та методики
фізичного виховання
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

Смородський В. І.
*старший викладач кафедри
теорії та методики
фізичного виховання
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сьогодення вимагає від освітньої діяльності змін і модернізації. В освітньому процесі відбувається зміна пріоритетів із викладання, тобто активної академічної діяльності викладача, на навчання з активною освітньою діяльністю студента. Якщо традиційно освітній процес базувався на методиках трансляції знань, то новий підхід (відповідно до нових стандартів освіти) передбачає результати освіти як головну мету освітнього процесу для студента з точки зору знань, розуміння, здібностей, працевлаштування [2, с.11]. Роботодавці нині зацікавлені у випускниках, які володіють новітніми технологіями. Необхідно зважати й на істотні зміни освітнього середовища, у яке потрапляють наші випускники: НУШ, інклюзивна освіта, використання сучасних ІКТ, фітнес-технології тощо. Тобто сучасний випускник іде працювати в заклади загальної середньої освіти чи інші спортивні установи, дитячо-юнацькі спортивні школи, в яких можуть вирішуватися специфічні завдання, що вимагають практичної підготовки, застосованої тільки у форматі даного закладу. А це означає, що нашому випускнику доводиться вирішувати нетипові завдання, розв'язувати різноманітні проблемні ситуації, інколи, несподівані для нього. Тобто в умовах сучасної освітньої парадигми вищої освіти, що передбачає компетенції і

результати освіти (навчання), особливої актуальності набувають креативність та інноваційність як ключові компетенції.

Саме тому, освітній процес спрямований на студента, обумовлює зміну ролі викладача з передавача знань у викладача-організатора, супроводжувача студентів у справі здобуття ними певних компетенцій. Викладач повинен стати систематизатором знань, забезпечити більш високий рівень консультування і мотивування студентів щодо розвитку ними вмінь працювати з оригінальною інформацією, користуватися різноманітними формами доступу до інформації та її критичного відбору [2, с.12]. Викладачі кафедри теорії та методики фізичного виховання розуміють цю проблему і тому намагаються знайти форми й методи навчання, які дозволять виховувати фахівця завжди готового до постійних творчих пошуків. Добір таких форм і методів навчання орієнтується на чітку мотивацію студентів, створення умов партнерства та співробітництва у процесі розв'язання завдань, проблемних задач, ситуацій професійного спрямування.

Основними напрямками модернізації методики фізичного виховання у закладах вищої освіти на нашу думку є: впровадження в освітній процес інтерактивних методик навчання і тренування, розвиток оздоровчих методик навчання фізичному вихованню і спорту, навчання різноманітним видам рекреаційного відновлення.

Упровадження в освітній процес інтерактивних методик викликано сучасним розвитком системи вищої освіти та вимогами часу. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що суб'єктами його виступає як студент, так і викладач. Викладач виступає як організатор процесу, консультант, який ніколи не «замикає» процес навчання на собі [2, с. 13]. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання різноманітних ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання навчальних проблем на основі знань і власного досвіду студентів, можливості отримати інформацію від викладача та інших джерел [1, с. 425]. Тому постійна взаємодія, спілкування, співпраця, взаємодопомога, творчі та проблемні завдання є основними особливостями інтерактивних методів у навчанні, які вимагають трансформацію та удосконалення системи взаємодії всіх учасників освітнього процесу [2, с. 13].

Модернізація методики фізичного виховання з упровадження інтерактивних методик спрямована на самостійне вивчення матеріалу з фізичного виховання, можливість проведення його аналізу, обміну думками з різних питань фізичної культури і спорту, методики навчання фізичних вправ, розвитку фізичних якостей учнів загальноосвітніх закладів та юних спортсменів, можливість виконання творчих завдань з вивчення різноманітних методик тренування, оздоровчих і фітнес-програм, проведення аналізу техніки виконання окремих вправ, формування навичок побудови конструктивних відносин у

навчальній групі, спортивній секції, команді, визначення свого місця в ній, прагнення до уникнення конфліктних ситуацій тощо [1, с. 425].

Накопичений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо свідчить, що інтерактивні методи сприяють інтенсифікації та оптимізації освітнього процесу. Вони дозволяють студентам навчитися формулювати і висловлювати власну думку, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати; навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні, змагальні ситуації; уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу; аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу; знаходити спільне вирішення проблеми [2, с. 14].

Тенденція скорочення кількості аудиторних годин і збільшення годин, що відводяться на самостійне опрацювання, спонукає до навчання студентів здобувати самостійно знання. Усе це потребує пошуку більш ефективних засобів навчання, які б виконували в освітньому процесі інформуючу, формуючу, систематизуючу, контролюючу та мотивуючу функції. Таким вимогам можуть відповідати новітні комп'ютерні засоби навчання: електронні посібники, мультимедійні курси, сайти, тренінгові програми та ін. Саме тому ми пропонуємо студентам створювати мультимедійні презентації, публікації, відеоролики, що дає можливість розвивати в них такі вміння та навички, як виступ перед аудиторією, вміння стисло формулювати свою думку, представити результати свого дослідження, уміння користуватися різними мультимедійними засобами і можливостями, створювати творчі проекти, публікації, шукати інформацію в різних регіонах – веб-сайтах.

Для вирішення цього завдання в нагоді стає технологія веб-квесту. Веб-квест – це дидактична структура, у рамках якої планується захоплююча пошукова діяльність студента за допомогою Інтернету та інших засобів інформації. Роботу над веб-квестом можна використовувати на всіх ступенях навчання. Застосування цієї методики в роботі зі студентами, сприяє створенню у них стійкого інтересу до навчання, вдосконаленню інтелектуальних здібностей особистості, реалізації креативного потенціалу [2, с. 61]. Наприкінці виконання веб-квесту студенти отримують можливість критично проаналізувати свою роботу і дати їй оцінку, а також оцінити роботу інших. Викладач може, у свою чергу, оцінити пошукову роботу студентів. У процесі роботи над веб-квестом центром досягнення знань є студент. Викладач допомагає ефективно опанувати отримані знання, формулюючи завдання, підшуковуючи джерела та посилання в Інтернеті, виконує консультативну роль, створює навчальну обстановку, при якій навчання відбувається в рамках творчої навчальної майстерні [2, с. 62].

Практичним виявом модернізації системи фізичного виховання студентів закладів вищої освіти є впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій, а

саме: фітнес-програми, вправ ритмічної гімнастики, аеробіки, ігрових видів спорту. У нашому закладі вони проводяться в позаурочний час, деякі вивчаються як окремі дисципліни. Нажаль, у нас немає можливостей запровадити такі оздоровчі технології, як заняття йогою, плаванням, аква-фітнесом, боді-джемом, вивчати техніки бойових мистецтв та боді-комбат.

На нашу думку заходи, спрямовані на модернізацію системи фізичного виховання та методики навчання фізичних вправ у закладах вищої освіти, пов'язані також із формуванням у студентів навичок контролю і самоконтролю за фізичним станом, навчанням студентів методиці контролю за функціональним станом різних систем організму, формуванням навичок надання першої медичної допомоги. Саме тому при вивченні предметів природничо-наукової і професійної підготовки на цьому акцентується належна увага.

Виходячи з вище переліченого, можна стверджувати, що модернізація методики фізичного виховання і самої системи фізичного виховання у закладах вищої освіти повинна розглядатися не лише як заміна засобів, форм, методів навчання фізичних вправ, розвитку фізичних здібностей студентів, а значно більше: як формування у студентів загальнокультурних, фахових, інтегральних, здоров'язберезувальних компетентностей. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання повинна ґрунтуватися на засадах отримання такого рівня освіти, який би міг дозволити їм адаптуватися до чималого спектру різноманітних умов своєї професійної діяльності. Тому перед викладачами кафедри постає завдання істотного покращення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, тобто сформувати основи для їх професійної кар'єри й індивідуального розвитку та активізувати мобільність студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кошура А. В. Основні напрями модернізації системи фізичного виховання молоді у вищих навчальних закладах Польщі. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. №6 (50). С. 423-432.
2. Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Організація системи взаємодії «вища освіта – ринок праці : XV Всеукр. наук.-метод. конф.: [тези]. Х. : ХДУХТ, 2018. 422 с.

Антоненко-Миргородська А. М.
*старший викладач кафедри
теорії і методики фізичного виховання
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С.Макаренка
м.Кременчук*

ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК КОМПОНЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі стрімкого технічного прогресу, розвитку науки і зростаючого потоку інформації, необхідної сучасному фахівцеві, швидкісного темпу життя в умовах стресових ситуацій, навчальна діяльність студентів стала інтенсивнішою і напруженою. Сучасне молоде покоління недооцінює важливості фізичних навантажень, активного рухового режиму праці і відпочинку. Такий спосіб життя призводить до підвищення рівня захворюваності і загальної слабкості фізичного і психічного здоров'я молоді. Тому значення занять фізичною культурою стало особливо актуальним, в першу чергу як засіб організації і оптимізації режиму життя, активного відпочинку, збереження і підвищення працездатності студентів упродовж усього періоду навчання.

Фізична культура у закладах вищої освіти представлена як навчальна дисципліна і найважливіший компонент цілісного розвитку особистості. Свої освітні і розвиваючі функції фізична культура здійснює в цілеспрямованому педагогічному процесі фізичного виховання. Проте використання традиційних підходів до організації занять з фізичного виховання нині не має належної дії на студентів, на їх прагнення до занять спортом, до постійного самоудосконалення і фізичної активності. Орієнтація фізичного виховання на засвоєння жорстко регламентованого матеріалу робить неможливим сприйняття студента як особистості і не сприяє розвитку його індивідуальності. Ряд авторів (В. К. Бальсевич, Т. Ю. Круцевич, Л. П. Пилипей; С. М. Канишевский, М. Д. Зубалей, В. Г. Шилько) відмічають, що система фізичного виховання, що діє нині, недостатньо ефективна для підвищення рівня фізичної підготовленості, здоров'я, професійно важливих психофізіологічних якостей значної кількості студентів [4]. У зв'язку з цим є актуальним пошук ефективних шляхів оздоровлення студентів, підвищення рівня їх фізичного розвитку і підготовленості, залучення до здорового способу життя і практична їх реалізація у навчальному процесі.

Одне із завдань фізичного виховання у закладах вищої освіти переконати студентів, що фізична культура є головним чинником, який забезпечує не лише здоров'я і працездатність людей, але і успішність їх трудової діяльності, тривалість їх соціальної активності. Практика показує, що навіть у рамках обов'язкової фізкультурної освіти інтерес зберігається тільки до занять, що задовольняють конкретні потреби студентів.

Одним з найбільш оптимальних шляхів вирішення цієї проблеми є модернізація навчального процесу з фізичного виховання впровадженням різних фітнес - технологій.

Фітнес це напрям оздоровчої фізичної культури (Е.Г. Сайкина, 2013), сукупність передових технологій, засобів, методів, форм і сучасного

устаткування, які сприяють оздоровленню і підвищенню фізичної працездатності і підготовленості. Фітнес формує мотиваційний, естетичний, загальнопідготовчий, когнітивний, силовий, функціональний компоненти фізичного виховання, а також дозволяє модифікувати, варіювати, адаптувати програми заняття для урочної форми фізичного виховання студентів.

Фітнес-технології - це сукупність науково обґрунтованих способів і методичних прийомів, націлених на підвищення оздоровчого процесу, задоволення потреб студентів у руховій активності. Вони забезпечують позитивні емоції студентів, задоволення їх потреб у зміцненні здоров'я, формування позитивного відношення до здорового способу життя, соціальної успішності. Практичним проявом фітнес-технологій у фізичному вихованні є різні фітнес-програми. Фітнес-програми як форма рухової активності, спеціально організованої у рамках групового або індивідуального заняття, можуть мати як оздоровчо-кондиційну спрямованість (зниження ризику розвитку захворювань, досягнення і підтримка належного рівня фізичного стану), так і переслідувати цілі, пов'язані з розвитком здібностей до рішення рухових і спортивних завдань на досить високому рівні. У першому випадку фітнес-програми орієнтовані на цілі оздоровчого фітнесу, в другому - спортивно-орієнтованого, або рухового [3]. На думку фахівця В. А. Магіна (2003) оздоровча фізична культура розглядається як найважливіший компонент здорового способу життя. Для того, щоб фізична культура здійснювала позитивний вплив на здоров'я людини, засоби і методи фізичного виховання повинні застосовуватися тільки такі, які мають наукове обґрунтування їх оздоровчої цінності.

Сучасні фітнес-програми приваблюють різноманітністю своїх засобів та новизною. Використовуючи їх можна організувати серії ефективних занять з фізичної культури, спрямованих на поліпшення загального стану студента, тобто розуму, духу і тіла. Існують різні види фітнес-програм: роуп-скіпінг – представляє комбінації різноманітних стрибків, акробатичних й танцювальних елементів з однією чи двома скакалками, памп-аеробіка – напрямок танцювальної аеробіки із використанням спортивних снарядів, слайд-аеробіка – програма різноманітної фізичної підготовки на основі латеральних рухів ногами, котрі запозичені із конькобіжного спорту, фітбол-аеробіка – комплекс різноманітних рухів та статичних поз із опором на спеціальний м'яч, шейпінг - система фізкультурно-оздоровчих занять для дівчат, спрямована на досягнення гармонійно розвинених форм тіла в поєднанні із високим рівнем рухової активності, степ-аеробіка – найбільш поширена й найбільш приваблива для студентів із всіх видів аеробіки.

На базі Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка є спеціальний тренажерний зал, оснащений необхідним устаткуванням і інвентарем для зайняття фітнесом. На заняттях фізичного виховання з модуля

«гімнастика» викладачі використовують різні фітнес – програми: роуп-скіпінг, фітбол - аеробіку, степ - аеробіку, танцювальні види аеробіки. Систематичні заняття фітнесом дозволяють: - впоратися з вимогами інтенсивної навчальної діяльності без надмірної напруги за рахунок розширення резервів адаптації організму до стрес-факторів; - нормалізувати емоційний тонус і успішно здолати фізичну напругу і різні стреси, що підвищує творчу активність студентів, їх працездатність і позитивно позначається на ефективності навчального заняття, а також формує і удосконалює фізичні якості.

Досвід використання фітнес-програм у навчальному процесі дозволяє визначити основні чинники їх ефективної реалізації в сучасних умовах. Фітнес-програма сприяє формуванню у тих, що займаються усвідомленого відношення до участі в ній. Комплекси вправ складаються з урахуванням підготовленості і доступності. Фітнес-програма націлена на отримання задоволення від заняття. На перший план виносяться потреби, мотиви і інтереси тих, що займаються. Фітнес-програма складається з конкретних завдань, які ставляться : активний відпочинок, підвищення рівня фізичної підготовленості, зниження маси тіла. Фітнес-програма передбачає оцінку стану здоров'я і рівня фізичної підготовленості тих, що займаються, причому тестування здійснюється систематично за допомогою комплексного контролю і проводиться через певні проміжки часу, оскільки це сприяє підтримці інтересу до занять. Фітнес-програма сприяє спілкуванню тих, що займаються один з одним на тлі позитивних емоцій в процесі виконання вправ.

Інтерес до фітнесу і різновидів його напрямів не випадковий. Студентам надаються великі можливості займатися відповідно до їх потреб та інтересів, проявляти свою індивідуальність і творчість. Це обумовлюється також свободою вибору напрямів фітнесу і добровільністю участі, доступністю для студентів різного рівня фізичної підготовки та стану здоров'я і сучасним поглядом на зайняття фізичною культурою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грудина С. В. Актуальность внедрения фитнес-технологий в учебно-воспитательный процесс школьников. *Теория и практика образования в современном мире*: материалы II Междунар. науч. конф., ноябрь 2012 г. Санкт-Петербург: СПб.: Реноме, 2012. С. 70-72. URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/64/2982/> (дата обращения: 17.02.2020).
2. Давыдова Т.П. Современные образовательные технологии на занятиях физической культурой. *Научное сообщество студентов: междисциплинарные исследования*: сб. ст. по мат. XXXV междунар. студ.

науч.-практ. конф. № 24(35). URL:
[https://sibac.info/archive/meghdis/24\(35\).pdf](https://sibac.info/archive/meghdis/24(35).pdf) (дата обращения: 02.03.2019)

3. Магин В. А. Психолого-педагогический аспект культуры здоровья личности будущего специалиста по физической культуре и спорту. Мат. VII Межд. Научн. Конгресса, Т.1 М. Спорт Академ Пресс, 2003. 543 с.
4. Тимошенко В. В., Бобылева Я. В. Оптимизация процесса физического воспитания в высшем учебном заведении (ВУЗ) с использованием спортивно-ориентированных технологий . *Молодой ученый*. 2013. №12. С. 531-533. URL <https://moluch.ru/archive/59/8338/> (дата обращения: 17.02.2020).

Носкіна Л. М.

*викладач дошкільних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка,
м. Кременчук*

НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ШЕСТИРІЧНИХ ДІТЕЙ У СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Актуальність ідеї інтегрованого навчання в тому, що вона є оптимальною для сучасного етапу розвитку національної школи, адже на даному етапі осучаснення змісту, освітніх засобів, зростання обсягу і джерел інформації особливо гостро постає проблема пошуку нових шляхів підвищення результативності навчання. В Україні принцип інтеграції визначено основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та демократизації. [3, с. 15]. У країнах Європейського союзу розробляється і впроваджується безліч освітніх технологій, що базуються на інтегративних підходах. Концепція Нової української школи, Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти вимагають поліпшення якості освітнього процесу на засадах партнерства, компетентнісного підходу.

Яскравими прикладами інтегрованих уроків, вмілої інтеграції основних видів пізнавальної діяльності (спостереження, мислення, мовлення) з метою навчання, виховання і розвитку дітей 6-7 років є уроки мислення в природі В. Сухомлинського.

Упродовж століть від Я.Коменського і К.Ушинського до В.Сухомлинського і сучасності як педагогів, так і батьків хвилює і тривожить одне питання: як підготувати дітей до школи? Чи потрібно вчити дітей читати і писати до шкільного навчання? Якими методиками готувати малюків до школи, щоб їхні діти добре вчилися у школі? Дошкільні педагогічні працівники

зацікавлені, щоб діти, які ідуть у перший клас, були підготовлені до навчання грамоти. Ми пов'язуємо педагогічну спадщину Сухомлинського із сучасною реформою освіти, зміною філософії освіти, вивчаємо його погляди на школу, учителя та творчо впроваджуємо в життя. Адже всі ми, педагоги, як та осіння природа, не лише щедрі, розважливі, душевні, а й яскраві, емоційні. Ми прагнемо до самовдосконалення, адже наші вихованці щодня вимагають від нас знань, роз'яснень і просто людського розуміння. На досвіді роботи В.О. Сухомлинського ми можемо переконатись, що на народження естетичних, моральних, інтелектуальних почуттів у душах дошкільників, на їх мовленнєвий розвиток впливає зовнішній фактор – характер навколишньої дійсності. Фахівці дошкільного профілю повинні бути готові сьогодні до використання в роботі педагогічної спадщини В. Сухомлинського.

Для того, щоб успішно здійснювати таку роботу, досвід великого ПЕДАГОГА вивчаємо із майбутніми вихователями на заняттях з методики розвитку мовлення і навчання грамоти, перевіряємо на практиці доступність творів для дітей дошкільного віку педагога, психолога, дослідника і публіциста, громадського діяча, сільського учителя, письменника, праця і творчість якого набули світового визнання В. Сухомлинського.

Ви ніколи не задумувались: якою важкою, втомливою, нецікавою справою стає для дитини в перші дні її шкільного життя читання і письмо, як багато невдач буває в дітей на тернистому шляху до знань. На запитання - «Чому це так?», - педагоги можуть легко знайти відповідь у книзі В. О. Сухомлинського «Серце віддаю дітям». Автор поєднує навчання грамоти шестирічних дітей зі спостереженнями за природними явищами і малюванням, які він запровадив у своїй «Школі радості» [1, с. 358].

На щастя в арсеналі минулого ми можемо відшукати поради, рекомендації, принципи, види та багато іншого з приводу керівництва та організації роботи по навчанню грамоти дітей старшого дошкільного віку. Це стосується і педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського. Які ж поради В. О. Сухомлинського ми можемо використовувати в роботі як в закладі дошкільної освіти, так і в початковій школі.

Рекомендації

В. О. Сухомлинського щодо навчання грамоти шестирічних дітей

1. Діти легко запам'ятовують літери, складають з них слова, коли це заняття осяяне якимось інтересом, пов'язане з грою, адже діти надзвичайно емоційні. Те, що дитина повинна запам'ятати, насамперед має бути цікавим.

2. Дуже важливо, щоб перед дітьми не ставилося обов'язкове завдання вивчити літери, навчитися читати. Від дитини не можна вимагати: обов'язково запам'ятай, не знатимеш, — погано тобі буде.

3. Обов'язковою передумовою навчання грамоти, на його думку, є виховання у дітей чуття рідної мови . «Поки дитина не відчула аромату слова, не побачила його найтонших відтінків, — не можна взагалі починати навчання грамоти.»

4. Діти глибоко запам'ятовують те, що схвилювало їхні почуття, зачарувало красою.

5. Навчання грамоти треба тісно пов'язувати із малюванням.

Єдність зорового і слухового сприймання сприяє одночасному запам'яттю і літер, і маленького слова.

Труднощі оволодіння грамотою переборюються головним чином завдяки інтересу до малювання.

6. Єдність зорового образу, звучання і емоційне забарвлення слова аж ніяк не виключає самостійного, окремого звукового аналізу. Навпаки, вслуховуючись у звучання слів, діти виділяють у ньому кожний звук, розуміють, що слово складається з окремих звуків і кожному звуку відповідає та чи інша літера.

7. Кожна літера в свідомості дитини пов'язується з наочними образами, тому легко запам'ятовується і все слово, і кожна літера. Знаходьте схожість літер і предметів навколишнього світу – це, по суті, фантазія, казка, творчість дітей.

8. Саме в період навчання грамоти багато дітей втрачають віру у свої сили. Організуйте роботу так, щоб дитина ніколи не відчувала, що в неї нічого не виходить. Пам'ятайте, що кожна виконана робота – це просування вперед.

9. Читання не повинно відриватися від духовного життя, від думок, почуттів і уявлень дітей. Дитину хвилює одне, а читає вона про інше. Читання збагачує життя дітей лише за умови, коли слово торкається найпотаємніших куточків їхніх сердець[2, с. 73].

Навчання читання за методом В. О.Сухомлинського – це творчість, тому запозичуйте його тільки творчо.

Він жив, творив і працював

У рідній школі до останку.

Любив дітей і научав,

Щоб те маля ще змалку

Любило поле, ліс, луги,

Любило річку і стежки,

Любило матінку і труд...

Ось тут творив в душі людини

Любов до рідної країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар Л.С. Сухомлинський В.О. про виховання у дітей загальнолюдських духовних цінностей. К.: Радянська школа, 1994.
2. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5 т. Т.3. К.: Радянська школа, 1977. 670 с.
3. Сухорукова А. А. Комплексний підхід до формування професійної компетентності педагогів. *Педагогічна майстерня*. 2011. № 2. с. 14-19.

Дорошенко Т. М.

*асистент кафедри педагогіки та психології
дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність. Останнім часом педагоги і психологи наполягають на введенні пошуково-дослідницької діяльності в навчально-виховний процес дитячих садків як такої, що сприяє всебічному розвитку дитини. Зокрема, Неллі Лисенко у своїх публікаціях постійно стверджує, що в наш час назріла нагальна потреба в підвищенні статусу даного виду діяльності в освітньому процесі дошкільних навчальних закладів, оскільки вона покликана систематизувати й коригувати ціннісні орієнтації дітей у світі природи. [1]. Науковці М. М. Поддьяков, Л. А. Парамонова наголошують на тому, що знання, які дошкільник отримує в ході проведення дослідів, завжди є усвідомленими, більш ґрунтовними, а сам процес оволодіння способами практичної взаємодії з навколишнім середовищем забезпечує становлення світогляду дитини та її особистісного розвитку. [4]. Але тільки в умовах спеціально організованих педагогічних технологій пошуково-дослідницька діяльність стає успішною, а дослідницька активність перетворюється в надзвичайно важливу якість особистості, що відображає рівень її пізнавального розвитку й соціалізації.[3]. Тому, на сьогодні, з огляду на дані психологічних досліджень та сучасні педагогічні ідеї, відбувається переосмислення технології пошуково-дослідної діяльності. Вітчизняні (Г. В. Беленька, З. П. Плохій, Н. Ф. Яришева та ін.) та зарубіжні (О. І. Іванова, Л. Н. Прохорова, А. Є. Чистякова та ін.) педагоги й методисти виявляють зацікавленість до цієї проблеми. [1].

Діти дослідники від народження. Саме дослідження допомагає пізнавати навколишній світ. І саме етапи наукового дослідження вони несвідомо використовують ознайомлюючись з довкіллям. Підготовка дитини до

дослідницької діяльності, навчання її вмінь та навичок дослідницького пошуку стає найважливішим завданням сучасної освіти. Доступна для дітей дошкільного віку пошуково-дослідницька діяльність під керівництвом дорослого створює широкі можливості для виховання в малят пізнавального інтересу до довкілля та розуміння його значення. Головним принципом ознайомлення дітей з довкіллям є безпосереднє дослідження об'єктів та явищ, результати якого повинні узагальнюватися та відбиватися в діяльності дошкільнят. Тому пошуково-дослідницька діяльність червоною стрічкою проходить через всю пізнавальну діяльність дітей [1].

Дослідження – це усвідомлене здобуття нових знань. Адже це постановка і розв'язання нової проблеми принаймні для себе. У різних дітей потреба до дослідницької діяльності виражена різною мірою. І не останню роль відіграє середовище, в якому живе дитина, умови розвитку в дитинстві. Пошуково-дослідницька діяльність найближче підводить дитину до проблеми, а винагородою за активність та допитливість малюків є їх самостійні відкриття у світі природи. Щоб збудити творчу активність малюка, щоб він забажав дізнатися про щось нове, дитині має бути незрозуміло, цікаво, вона має дивуватись. Велику увагу потрібно зосереджувати на поєднанні різних способів подачі дітям знань про природу, формуванні у них практичних вмінь і навичок взаємодії з нею, вихованні бережливого ставлення до неї на заняттях і в повсякденному житті водночас сприяти інтелектуальному, емоційному, дієво-вольовому розвитку дошкільника. Саме природна допитливість дітей обумовлює їх на пізнання.

Важливим чинником інтелектуального розвитку дошкільників є їх власні пошуково-дослідницькі дії. У результаті дослідницької діяльності у дітей формуються елементарні навички пошукової роботи, посилюється інтерес до природи, активізується самостійна розумова діяльність.

Для забезпечення умов пошуково-дослідницької діяльності особлива увага звертається на матеріали та обладнання під час проведення дослідів: пластиковий посуд різної форми, величини, сита, фільтри, різноманітні палички, дощечки, трубочки, губки, магніти, ваги, годинники, ложки, папір, сипкі речовини (цукор, сіль, борошно, пісок) тверді речовини (камінці, мило, крейда та ін.) Структурними компонентами пошуково-дослідницької діяльності є: спостереження, поетапне фіксування результатів, зіставлення результатів дослідного і контрольного матеріалу за допомогою різноманітних методів і прийомів, висновки. Вихователем використовуються такі форми, методи і прийоми: довготривалі спостереження за об'єктами, бесіди з дітьми, розповідання, читання художніх творів. Розгляд ілюстративного матеріалу, дидактичні ігри та вправи, ігри-забави, ігри-описи, ігрові проблемні ситуації, обстеження, запитання пошукового характеру, складання розповідей наукового

стилю, дослідницькі(практичні) дії, традиційні, комплексні та інтегровані заняття. [2].

Так як дослідження - усвідомлене здобуття нових знань, у різних дітей потреба до дослідницької діяльності виражена різною мірою. І не останню роль тут відіграє середовище, в якому живе дитина, умови розвитку в дитинстві. Отже, чим раніше будуть створені сприятливі умови для дослідницької діяльності дитини, то кращими і вищими будуть результати. Деякі теми досліджень потрібно підказувати дітям, але обов'язково мета дослідження має бути цікавою й зрозумілою їй. Дуже добре, якщо результат дослідження яскравий, наочний, несподіваний, дивовижний. [1].

В процесі пошуково-дослідницької діяльності потрібно активізувати самостійну розумову діяльність, формувати елементарні навички пошукової роботи, посилювати інтерес до явищ природи, свідоме ставлення до довкілля, до свого життя, як до найвищого дару природи. Доступна для дітей дошкільного віку пошуково-дослідницька діяльність створює значні можливості для виховання в малят пізнавального інтересу до оточення. Природи та розуміння їх значення, що сприяє інтелектуальному розвитку дитини.

Отже, аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури показав, що становлення пошуково-дослідницької діяльності має глибоке історичне минуле. Адже на різних етапах розвитку науки психологи, педагоги зробили вагомий внесок у розкриття сутності пошуково-дослідницької діяльності. При цьому вони розглядали закономірності оволодіння нею дітьми, її вплив на рівень розвитку вихованців та на підвищення якості навчально-виховного процесу у ДНЗ. Варто наголосити, що чисельна кількість педагогічних поглядів, практичних і методичних рекомендації щодо здійснення дитячої пошуково-дослідницької діяльності в природі є актуальними й прийнятними для сьогодення. Упровадження дитячого дослідження як педагогічної технології у практику роботи дошкільних навчальних закладів забезпечує оновлення системи освіти на сучасному етапі та сприяє розвитку інноваційної особистості дитини. Така діяльність має величезний розвивальний потенціал, дошкільники одержують можливість задовольнити властиву їм пізнавальну активність та допитливість, розвивати дослідницькі навички, які навчають не лише орієнтуватися в характері роботи і планувати свої дії, а й формують уміння співпрацювати в колективі. Перспективами подальших наукових розвідок, на нашу думку, може бути створення методичних рекомендацій по організації дослідницьких лабораторій у дошкільних навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Дослідження – крок до пізнання. 2017. № 5. С. 7–10.

2. Іванова А. І. Методика організації пошуково-дослідницької діяльності в дитячому закладі. М. : ТЦРП, 2017. 55 с.
3. Михайліченко Т. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2010. № 7. С. 42–50.
4. Шумей Т. І., Сергеева І. Л. Маленькі дослідники. Палітра педагога. 2015. № 5. С. 15–18

Пристап В. В.
*викладач кафедри педагогіки та
психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ В СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЕКОЛОГО-ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ЇХ ІЗ СЕЗОННИМИ ЗМІНАМИ В ПРИРОДІ

Світ стоїть на порозі екологічної кризи, викликаною недбалою практичною діяльністю людини у природі та безконтрольним використанням природних ресурсів планети.

Призупинити цей процес та зберегти безпечні умови навколишнього середовища для людини й живої природи є головним завданням світової спільноти. Психолого-педагогічними засадами формування початкових екологічних уявлень у дітей дошкільного віку є ідеї провідних учених Л.Виготського, В.Давидова, О.Запорожця, С.Ніколаєвої, З.Плохій, М.Поддякова, С.Рубінштейна, Ж.Руссо, С.Русової, В.Сухомлинського та ін. Проблема формування еколого-природничої компетентності, починаючи з дошкільного дитинства є актуальною для сучасної системи дошкільної освіти, оскільки отримані на цьому віковому етапі знання, уявлення, сформоване ставлення до природи й моделі поведінки виступають базисом подальшого розвитку особистості. Відповідно до освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» Базового компонента дошкільної освіти в Україні в дитини д кінця дошкільного віку важливо сформувати уявлення про природу планети Земля та Всесвіту, зокрема про живі організми, природне середовище, розмаїття явищ природи в різні пори року, та причинно-наслідкові зв'язки. [1с. 26] Знання та уявлення дошкільнят слугують основою для формування і розвитку емоційно-ціннісного та відповідального ставлення до природи, яке проявляється в

природно-доцільній поведінці, бажанні і здатності включатися в практичну діяльність у природі, дотриманні правил природокористування, у зваженому ставленні до тварин і рослин. У своїй праці Г.Беленька, Т.Науменко та О.Половіна стверджують, що еколого-природнича компетентність дошкільника – складник його життєвої компетентності – характеризується системністю знань про природу, позитивно-емоційним ставленням до її компонентів, обізнаністю з правилами природокористування та їх дотриманням, інакше кажучи, включає три компоненти: інтелектуальний (когнітивний), емоційно-ціннісний та діяльнісно-практичний. [2 с.8]

Теоретичні дослідження методичного інструментарію формування еколого-природничої компетентності дітей дошкільного віку в працях Г.Беленької, В.Маршицької, Т.Науменко, З.Плохій, О.Половіної та інших відмічалось, що пізнання дітьми природи відбувається під час активної діяльності в процесі оволодіння вміннями ціннісного ставлення до її об'єктів, збереження та створення умов для їх нормального співіснування. [2; 3; 4]

Виходячи із аналізу стратегічних напрямків модернізації дошкільної освіти, що розглядалася у дослідженнях А.Богущ, Г.Беленької, Н.Гавриш, Н.Денесенко, О.Кононко, Т.Поніманської та інших зазначалось, що важливим є створення здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти. [2; 3; 4] Модернізація дошкільної освіти також потребує перегляду технологій навчання дітей дошкільного віку, орієнтуючи педагогів на використання у своїй діяльності більш ефективних форм і методів, що дозволять будувати педагогічний процес на основі розвивального навчання. Серед форм організації екологічної освіти дошкільнят сучасна педагогічна наука орієнтує вихователів на безпосереднє введення дитини у світ природи під час подорожей по екологічній стежині, краєзнавчо-туристичної діяльності, експериментально-дослідницької діяльності, праці, ігор, емоційного спілкування дорослого з дитиною на лоні природи.

Такий підхід не виключає з освітнього процесу занять, які мають характер емоційно насиченої, вільної пізнавальної діяльності, наприклад: заняття-відкриття, заняття-дослідження, заняття-мрії та заняття-милування.

До сучасних педагогічних технологій формування еколого-природничої компетентності належать:

- Екологічні акції. Екологічні акції – ряд дій, що починаються для досягнення певної мети, насамперед для формування в дітей екологічної культури, екологічної свідомості та екологічного світогляду. Проводяться з дітьми старшого дошкільного віку такі природоохоронні акції: «Ялинка – зелена голочка», «Прикрасимо землю квітами», розроблені кандидатом педагогічних наук С.М.Ніколаєвою. Окрім них, проводяться природоохоронні акції, розроблені педагогами і впроваджені в життя такі, як:

«Берегиня», «Бережіть первоцвіти», «Допоможемо тваринам наших зоопарків»;

- Уроки милування. Милування природою досить складний процес. Це не просто спостереження її об'єктів та явищ, не лише фіксація змін. Милування красою – означає робити її предметом особливої, захопленої уваги, духовно єднатися з нею. Милування народжується з афективної (тобто максимальної за інтенсивністю емоцій) реакції людини на природу. При цьому обов'язково передбачається момент оцінки, в якій домінують естетичні параметри;
- Естетичне народжується із зовнішнього образу, що сприймається чуттєво (зором, слухом, на дотик, нюх) як цілісна форма у гармонійному співвідношенню зі змістом. Це – сукупність інформативно-насичених ознак. Серед них можна виділити такі вагомні структурні компоненти краси й виразності навколишнього світу, як розмаїтість форм, звуків та запахів; світло й колір, пропорція, ритм тощо. Уроки милування проводять за найбільш яскравими явищами природи, наприклад: за снігопадом, засніженими ялинами, інеєм, квітуванням весняних дерев, квітучими квітниками, луками, веселкою та ін;
- Екологічна стежина, яка є важливим елементом еколого-розвивального середовища. Освітньо-виховна діяльність на екологічній стежині допомагає вихователю формувати в дошкільнят основи екологічної культури, екологічної вихованості, проявляти гуманні почуття до живих істот, оволодівати початковими вміннями, відчувати красу та милуватися нею, іважено поводитися в довкіллію закріплювати правила безпечної поведінки в природі. Екологічна стежина виконує пізнавальну, розвивальну, естетичну і оздоровчу функції. Екскурсії та прогулянки на екологічній стежині плануються в різні пори року;
- Краєзнавчо-туристична діяльність у закладі дошкільної освіти передбачає ознайомлення дітей з туристично-краєзнавчими особливостями рідного міста або села, з його околицями, з елементами народознавства (легендами, міфами, казками, народними святами кожної пори року тощо); з правилами поведінки під час мандрівок; з охороною природи; з природними особливостями, історією та географією рідного краю; активний відпочинок, рухливі ігри на свіжому повітрі. У процесі занять туристи-дошкільнята навчаються долати нескладні природні перешкоди, упаковувати рюкзачок, допомагають ставити намет, набувають інших туристських навичок, отримують елементарні знання з валеології та медицини. Дана технологія орієнтована на дітей старшого дошкільного віку.

Еколого-психологічні тренінги – одна з форм екологічної освіти, під час проведення якого вирішуються такі завдання:

- 1) розширення чуттєвого досвіду дошкільників, розвиток перцептивних можливостей при контакті з природними об'єктами;
- 2) розвиток почуття емоційної чуйності, почуття причетності до живої природи, почуття співпереживання;
- 3) формування екологічних установок особистості, активної життєвої позиції стосовно природи, подолання прагматичного ставлення до природи;
- 4) навчання умінням і навичкам взаємодії з природою;
- 5) розширення індивідуального екологічного простору.

Тренінг проводиться вихователем або психологом у групі, на ділянці дитячого садка або в кімнаті природи з підгрупою дітей (5-7 чоловік) у вільний від занять час 1-2 рази на тиждень. Він включає такі вправи: «Чарівні дощички», «Ароматна казка», «Лісовий карнавал», «Природний оркестр», «Привітаємося», «Розвідники природи», «Я - берізка», «Старі речі», «Екологічний патруль» [5, с.337]

Метод проекту як універсальний засіб впливу на інтелектуальну емоційно-чуттєву та вольову сфери особистості дитини, як шлях розвитку ініціативної творчої особистості. Як зазначається у сучасних педагогічних розробках (Є.Полат, І.Цветкова) метод проектів є методом практичної цільової дії, він відкриває великі можливості для формування власного життєвого досвіду дитини у процесі взаємодії з навколишнім світом і є педагогічною технологією, що актуалізує суб'єктну позицію дитини в педагогічному процесі. Він ґрунтується на дитячих потребах та інтересах, вікових та індивідуальних особливостях дітей, стимулює їхню самостійність. [5, с.318] Можна провести освітньо-виховну роботу з дітьми старшого дошкільного віку за такими проектами: «Прикрась довкілля», «Книга скарг і пропозицій», «Бережімо воду», «Колекція тварин», «Прогноз погоди», «Здрастуй, дерево!» та ін.

Отже, використання сучасних педагогічних технологій та методів формування еколого-природничої компетентності дітей набуває значимості основних базових засад побудови освітньої взаємодії дорослих і дітей в еколого-природничому середовищі, серед яких провідним є емоційне та діяльнісне включення у пізнання світу природи. Внаслідок такої взаємодії у дітей когнітивним символом є правило еколого-доцільної поведінки, що не продиктоване дорослим, а набуте дитиною самостійно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник А.М.Богущ, дійсн. Член НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол.: А.М.Богущ, та ін. Київ, 2012. 26 с.

2. Беленька Г.В., Науменко Т.С., Половіна. О.А. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. Київ, 2013. 112 с.
3. Беленька Г.В. Дошкільнятам про світ природи: діти п'ятого року життя: (середній дошкільний вік):навч.-метод. посіб. Київ, 2016. 112 с.
4. Беленька Г.В., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи: діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік): навч.-метод. посіб. Київ, 2018. 128 с.
5. Горопаха Н.М. Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія / укладач Н.М.Горопаха. Київ, 2012. 432 с.

Тройніна С. О.

викладач методики трудового навчання

Кременчуцький педагогічний коледж

імені А.С.Макаренка

м. Кременчук

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ QR- КОДІВ НА ЗАНЯТТЯХ ХУДОЖНЬО – ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Сучасне освітнє середовище покликане забезпечити інформаційну насиченість і мобільність освітнього процесу, адже молодь сьогодні звикла до інтерактивності і доступності інформації. Трансформація освітнього середовища і освітнього процесу відбувається зокрема під впливом інформаційно-комунікаційних технологій, візуалізації інформації, індивідуалізації та диференціації навчання. Досить часто буває, що здобувачі освіти краще орієнтуються в ІТ- новинках і більш широко використовують їх в повсякденному житті, ніж викладачі. Не викликає сумніву той факт, що студенти ХХІ століття прогресивні і мають доступ до будь-якої інформації світових джерел за допомогою своїх гаджетів. З одного боку, це добре, адже вміння користуватися сучасною технікою - це вимога часу, з іншого боку, педагогам стає складніше зацікавити слухачів, залучити їх до освітнього процесу. Такі обставини спонукають викладачів до пошуку нових, сучасних способів і форм подачі інформації.

Сьогодні ми маємо можливість використовувати для навчання багато освітніх трендів, зокрема і такий універсальний носій інформації як QR-код. Його унікальність полягає в тому, що його можна розмістити всюди: на зовнішній рекламі, на сайті, візитівці, обгортці товару, пам'ятниках, музейних експонатах, книгах, вітринах, на залізничних та авіаквитках, в буклетах, постерах, журналах, газетах і т.п.

Під QR-кодом(від англ. Quick Response - «швидкий відгук», «швидка реакція») розуміють мініатюрний носій даних, який зберігає текстову інформацію, яка кодується за допомогою спеціальних програм або серверів в вигляді чорно-білих або кольорових квадратів. Це сучасний спосіб кодування невеликих масивів символічної інформації в вигляді двомірного штрих коду. Розроблено його було в 1994 році японською компанією “Denso Wave”. В один QR-код можна помістити 2953 байти інформації, тобто 7089 цифр або 4296 букв. Він зручним способом поєднує віртуальність з реальністю, так як за допомогою смартфона чи планшета за секунди можна просканувати штрих код і зчитати потрібну інформацію. Даний код повною мірою відповідає сучасним вимогам до отримання і розповсюдження інформації, робить цей процес зручним, оперативним і інтерактивним. Найбільш поширеними є такі формати даних:

- web-адреса:зчитування коду направляє користувача на потрібний інтернет – ресурс, позбавляючи його необхідності вводити велику кількість знаків в адресному рядку браузера;
- контактні дані: можна просканувати код і зберегти контактну інформацію в адресній книзі телефону чи планшета;
- адреса електронної пошти: QR-код може містити електронну адресу і ім'я адресата;
- SMS: шляхом сканування QR-коду користувач може отримати повідомлення готове до відправлення;
- картографічна інформація: в QR-коді можуть бути зашифровані географічні дані, що дозволяє переглянути розташування об'єкта в таких сервісах, як Google Maps;
- телефонні номери: при скануванні QR-коду з телефонним номером можна відразу зробити дзвінок;
- текст, який може бути інформаційною довідкою з певної теми.

Існує велика кількість сервісів для генерації кодів. Серед україномовних ресурсів слід виділити <http://ua.qr-code-generator.com>, <http://qrcodes.com.ua/>, <http://www.qr-code.com.ua>. Для розпізнавання кодів на мобільні телефони та планшети завантажують QR-сканери (додатки). Зокрема, можна скористатися такими додатками, як I-nigma reader (підтримка ОС Symbian, Android, Apple iOS, Windows Mobile), Barcode Scanner и QR Droid (OCAndroid), iMatrix (MacOS) та ін.

Рис. 1. Зображення одного коду

Можливості використання QR-кодів у різних галузях присвячені роботи В. Бондаренко, О. Воронкіна, П. Демченко, Т. Діброва, О. Кислова, В. Куклева, Н. Рашевська, С. Семерікова, І. Цуканова. Проте, слід зазначити, що дане питання недостатньо вивчене вітчизняними вченими та науковцями.

Зупинимося на питанні, як можна використовувати QR-кодування на заняттях художньо – естетичного циклу в педагогічному коледжі. З метою активізації та оптимізації освітнього процесу, а також для підвищення мотивації студентів, доцільним є використання QR-кодів в таких напрямках освітньої діяльності:

- посилання на мультимедійні джерела та ресурси (відео-, аудіо-додатки, сайти, анімації, електронні навчальні видання, бібліотеки та ін.), які містять додаткову інформацію з даної теми. Роздруковані коди можна вклеювати в робочі зошити, блокноти чи папки студентів;
- для кодування посилань на домашні завдання, аудиторні та самостійні практичні роботи розміщені на Google диску;
- завдання для опитування в вигляді QR-доміно чи QR-пазлів, які можна використовувати на етапах актуалізації та узагальнення знань;
- кодування завдань для групової чи індивідуальної роботи;
- опитування та тестування з використанням мобільних пристроїв. QR-код опитування виводиться на екран, після чого студенти можуть досить швидко відповісти на поставлене питання або висловити свою думку;
- проведення навчальних QR-квестів мистецького спрямування;
- проведення віртуальних подорожей музеями України та світу;
- оформлення наочності;
- підписи до студентських робіт в навчальній аудиторії, інформацію до експонатів якої можна отримати після сканування відповідного QR-коду;
- проведення тематичних вікторин, конкурсів, тестів;
- створення віртуальних виставок;
- інформація про об'єкти, які знаходяться в аудиторії чи на виставці;
- довідковий матеріал;
- видачі різнорівневого домашнього завдання. Студенти самостійно сканують потрібний код на домашнє завдання в залежності від рівня складності;
- посилання на інтерактивні завдання;
- графік роботи кабінету, графік консультацій викладачів;
- контактні дані викладачів (номер телефону, електронна адреса);

Рис. 2. QR-доміно

Рис. 3. Кодування завдань для групової роботи

Таким чином, використання QR-кодів на заняття художньо-естетичного циклу вирішує наступні завдання: дає можливість обґрунтовано і ефективно використовувати особисті гаджети студентів в освітній діяльності, сприяє підвищенню зацікавленості предметами, формує навички цифрової культури та компетентності в використанні цифрових технологій для навчання, тренує навички використання додатків для сканування QR-кодів, розширює мистецький кругозір студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутирська І. В. Технологія QR-коду як інструмент підвищення ефективності функціонування сервісних систем. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. Чернівці, 2015. – Вип. 1. – С. 165-171. –URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2015_1_22/. (дата звернення: 22.02.2020).
2. Бугайчук К. Л. Використання QR- кодів у навчальному процесі вищих навчальних закладів. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я (MicroCAD-2012)*: матеріали XX міжнар. наук. –практ. конф., м. Харків, 15–17 травня 2012. – Харків, 2012. – С. 42.

3. Воронкін О. С. Можливості використання системи QR-кодів у вищій школі. *FOSS Lviv 2014*: зб.наук. праць IV міжнар. наук.–практ. конф., м.Львів, 24-27 квітня 2014 р.Львів. 2014. – С. 145-149. - URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/16922/2/FOSSLviv_2014_Voronkin_O_S-Possibilities_of_using_145-149.pdf. (дата звернення: 21.02.2020).
4. Прохорчук О. Доцільність застосування qr-кодів у навчальному процесі закладів професійно-технічної освіти. *Електронне наукове фахове видання з педагогічних наук «Теорія і методика професійної освіти»*.2018. №14. - URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/3/article/view/562>(дата звернення: 20.02.2020).
5. Свистунов О.Ю. Перспективи застосування мультимедійних технологій у навчанні.*Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*.2012. – Вип. 34. – С.145 – 150. - URL: <file:///C:/Users/svtro/Desktop/QR%20коди/Svystunov%20O.%20Yu..pdf>(дата звернення: 20.02.2020).
6. QR-коди в освітній діяльності – перший крок у доповнену реальність: вебінар. URL:<https://naurok.com.ua/post/trendi-osviti-yak-vikoristovuvati-qr-kodi-u-navchanni>(дата звернення: 21.02.2020)

Пилипенко В. О.

викладач суспільних дисциплін

Кременчуцький педагогічний

коледж імені А.С.Макаренка

м.Кременчук

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ З ІСТОРІЇ. З ДОСВІДУ РОБОТИ

Сучасна Україна потребує від шкільної освіти такої підготовленої молоді, яка здатна відповідати на виклики часу, компетентну та мобільну на сучасному ринку праці, має громадянську позицію, саморозвивається, приймає відповідальні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях.

Вчитель має орієнтуватися на використання таких педагогічних технологій, з допомогою яких не просто поповнювалися б знання й уміння з навчального предмета, а й розвивалися такі якості учня, як пізнавальна активність, самостійність, уміння творчо виконувати завдання.

Науково-дослідницька діяльність учнів – це один із шляхів перебудови роботи шкільних закладів в умовах оновлення освітньої діяльності України, методологічної переорієнтації процесу навчання з інформативного викладання на розвиток особистості учнів, формування життєвих компетентностей.[3,с.26]

Метою нашої роботи є пошук і підтримка схильних до занять дослідницькою діяльністю учнів, розвиток їхніх творчих, інтелектуальних

здібностей, орієнтація на розширення й поглиблення власних знань, набуття учнями умінь і навичок самостійної роботи. Учні, які прагнуть займатися дослідницькою діяльністю в галузі історії, необхідно розвивати та вдосконалювати їх дослідницькі здібності, виробляти у них вміння і навички дослідницького пошуку. Ці навички починаємо розвивати з 8 класу починаючи формувати уміння: вчимося аналізувати події, висуваючи гіпотезу, аргументуючи свою точку зору, закінчуємо міркування висновком-узагальненням. Вчимося оцінювати значення історичних подій або явищ, самостійно працювати з різними джерелами інформації.

У 9 класі вчимося зіставляти інформацію з різних джерел визначаючи питання, за якими будемо зіставляти джерела інформації. Вчимося встановлювати причинно-наслідкові зв'язки при аналізі та оцінці історичних фактів і подій, складати порівняльну характеристику історичних подій та процесів. Формуємо уміння давати усну і письмову рецензію на виступ учнів. Залучаємо учнів до підготовки повідомлень, рефератів, захисту проектів.

Під час дослідницької діяльності з учнями ми перед собою ставимо такі цілі: участь в олімпіадах, конкурсах, конференціях, семінарах, ознайомлення учнів різних класів з роботою науково – дослідницького шкільного товариства МАН, створення системи заходів, що забезпечують залучення учнів до дослідницької діяльності.

Дотримуємося таких принципів в організації науково – дослідницької роботи учнів:

- Максимально наближеною до науково-дослідницької діяльності є дослідницька діяльність учнів. Вона може бути продовжена в подальшій науковій діяльності;
- Наукове дослідження учнів – обов'язково керований процес;
- Не можна виконати наукове дослідження за кілька днів, це безперервний процес;
- Дослідження має поєднуватися з навчальною метою, загальними потребами суспільства та питаннями сьогодення.

Вчитель надає допомогу у виборі індивідуальної дослідницької теми, допомагає у підборі літератури та складанні плану роботи над відібраними матеріалами, навчає методиці дослідження, оцінює отримані результати. У здійсненні наукового дослідження обов'язкове поєднання керованої науково-дослідницької діяльності з самостійною діяльністю учня, яка є основою інтелектуального росту дитини, формування її творчої особистості.

Процес дослідження має індивідуальний характер і відбувається за такою схемою: вибір теми – складання плану роботи – підбір джерел і літератури – знайомство з джерелами і складання на їх основі плану написання дослідження –

відбір та оцінка фактів – обробка та систематизація зібраного матеріалу – написання роботи – її рецензування і доопрацювання – остаточне редагування та оформлення – захист роботи. Захист досліджуваної проблеми – останній етап дослідницької роботи. Це обов’язкова умова даного виду діяльності, оскільки під час захисту видно досягнуті результати, крім того, без цього дослідження не може вважатися завершеним. У ході захисту дитина вчиться озвучувати одержану інформацію, відкриває для себе інші погляди на проблему, вчиться доводити свою точку зору.[6,с.92]

Вибір теми передбачає врахування пізнавальних інтересів і можливостей ліцеїстів, актуальності проблеми, ступінь її розробленості, наявність джерел і літератури. Обрати правильно тему роботи – це наполовину забезпечити її успішне виконання. При цьому потрібно обов’язково враховувати сили і здібності учня. Наведемо декілька прикладів обраних учнями тем дослідження, що були успішно захищені на обласному етапі конкурсу - захисту робіт МАН в секціях «Історія України», та «Історичне краєзнавство».

Рік	Тема роботи	Секція	Учень, клас	Місце
2016	Філософія української національної ідеї у творчості І.Франка	Історія України	Поденежна Маргарита 11 клас	III
2017	Скандинавський шлях реформування адміністративно-територіального устрою: досвід для України	Історія України	Заніздра Владислав 10 клас	II
2018	Російський вектор зовнішньої політики Б.Хмельницького з погляду історичної ретроспективи	Історія України	Волочай Анастасія 2 курс	III
2018	Музеї Кременчука: історія та сучасність	Історичне краєзнавство	Заніздра Владислав 11 клас	III
2019	Еволюція історичної топоніміки Кременчука	Історичне краєзнавство	Рожко Федір, 10 клас	I
2020	Полтавщина в роки над реформ М.Хрущова	Історичне краєзнавство	Рожко Федір, 11 клас	I
2020	Засоби формування	Історія	Ожерельєва	I

нового змісту радянського патріотизму на завершальному етапі війни	України	Діана 11 клас	
--	---------	---------------	--

Наведені приклади тем є актуальними для сучасної України у зв'язку з реформуванням адміністративно-територіального устрою країни, прийняттям законів про декомунізацію, агресією Росії на сході нашої держави.

Можна зробити висновок, що успіх науково-дослідницької роботи залежить від чіткої й ефективної організації діяльності учня. Учителю у ході всіх етапів підготовки виступає не стільки як наставник і керівник, більше як порадник, тим самим створюючи атмосферу співробітництва. Адже тільки в такій атмосфері відбувається творче зростання школярів, підвищується інтерес до предмета, розвиває допитливість, практичні вміння і навички. А успіх породжує бажання вчитися і удосконалюватися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арцев М. Н. Учебно-исследовательская работа учащихся. Завуч. 2005 № 6. С.76
2. Козлова Л. Готуємо та пишемо науково-дослідницьку роботу у Малій академії наук: крок за кроком. Заступник директора школи. №01, січень 2012.
3. Клименко Т. Організація експериментальної та науково-дослідницької роботи в закладах освіти. Школа №7, серпень 2006. С.96
4. Мироненко Л. Формування навичок дослідницької діяльності учнів. Майстерня вчителя. Додаток до газети: «Джерело»2013. – №1. – С.2-3.
5. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем – майстром [упорядники: В.М. Авдеева, В.В. Григораш . – К.: Вид. група Основа. 2006. с.249-252.
6. Якушева Л. Організація науково-дослідницької роботи учнів в умовах школи. Школа №8, серпень 2006. С.96

Коверсун Н. А.
викладач-спеціаліст
Кременчуцький льотний
коледж ХНУВС,
м. Кременчук

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Розвиток науково-технічного й соціального прогресу потребує виховання особистості творчого типу, здатної розуміти інноваційні процеси в суспільстві та генерувати власні ідеї.

Нове покоління, віддаючи перевагу комп'ютерним технологіям, спілкуванню засобами соціальних мереж, сприймають реальне життя поверхнево. В свідомості підростаючого покоління переважає раціональне над духовним. Душа більшості молодих людей не працює, закрита для сприймання і втілення в життя високих духовних потреб та цінностей.

Саме уроки української літератури та мови мають стати основою для формування творчої особистості, готової до активного сприйняття світу, розвитку в себе духовності та благородства.

За основну мету своєї роботи ми взяли створення максимально сприятливих умов для інтелектуального, духовного й морально-естетичного розвитку здобувачів повної загальної середньої освіти на уроках рідної мови і літератури, формування в них потреби в самоосвіті, творчості.

Нами були визначені основні принципи реалізації даної проблеми: науковість, систематичність та послідовність, демократизм, гуманізм, особистісно орієнтований підхід, самостійність і активність, єдність інтелектуального, морально-духовного й естетичного розвитку особистості.

Уроки української літератури і мови покликані поряд з іншими завданнями сприяти розвитку мовлення. Саме на уроках літератури створюються виняткові можливості для мовленнєвої практики, для опанування видів і жанрів мовленнєвих висловлювань. Уроки словесності - це можливість допомогти вихованцям поповнити й збагатити словниковий запас, опанувати норми літературної мови, удосконалити мовленнєві вміння, навчитися зв'язно висловлюватися.

Сучасні науковці підкреслюють, що слід приділяти однакову увагу розвитку усного і письмового мовлення. Адже вимоги, які висуваються до усного й писемного мовлення, практично єдині. Це відповідність мовленнєвим нормам, змістовність, точність, ясність, логічність, доказовість викладання, емоційність, переконливість і виразність.

Програмою навчальних предметів передбачено написання творів. Але не завжди в старших класах написання власного твору за заданою типовою темою цікаве для учнів. Тому потрібно знайти відповідне джерело натхнення й дати таке завдання, щоб не залишилося байдужих. Здобувачі освіти старших класів пишуть твори-звернення до літературних героїв, продовження вивчених творів, реферати й доповідають з ними на заняттях. Кожен має право на свою думку. Після прочитаного твору у слухачів-однорупників виникають запитання, побажання, виникає дискусія.

Урізноманітнення змісту та форм навчального матеріалу підвищує ефективність навчання, сприяє вихованню творчої особистості. Нестандартний урок сьогодні незаслужено забутий, проте його значення в розкритті творчих здібностей учнів на уроках мови та літератури важко переоцінити.

Доцільно проводити уроки з елементами рольової гри, коли за кожним учасником закріплюється певна рольова функція, ідея якої запозичена з театрального спектаклю, оповідання, твору тощо.

Змагання завжди стимулює учнів, активізує їхню активність. Різновидом гри-змагання є урок-КВК, який передбачає участь двох команд. Навчальний КВК може бути присвячений: вивченню окремої теми, підсумковому повторенню чи узагальненню великої теми.

На занятті - КВК використовуємо різноманітні конкурси. Наприклад:

- розминка - для повторення основного матеріалу(обидві команди одержують нескладні завдання, здобувачі мають продемонструвати мінімум знань);
- домашнє завдання (передбачає дискусію з елементами рольової гри чи саму рольову гру, підготовлену вдома заздалегідь);
- завдання на зразок брейн – рингу(кожна команда одержує творчі нескладні запитання, на які має відповісти за короткий час);
- конкурс «Відгадай загадку» (адресується всім учасникам, відповідає той, хто перший підняв руку);
- обмін запитаннями(команди обмінюються запитаннями з теми і на них відповідають);
- конкурс капітанів(міні-конкурс на кращу відповідь).

З метою розвитку творчих здібностей здобувачів на заняттях літератури в 10 - 11-х класах доцільно використовувати урок-семінар. Ця форма заняття дає можливість учням проявити вміння самостійно знаходити необхідні джерела, опрацьовувати питання, відповідати за обрану справу, задовольнити свою жагу до творчості.

Урок-семінар доцільно проводити з тих тем, де учень має не просто засвоїти певні відомості, а й розв'язати проблему. Причому проблема має бути цікавою і для учнів, і для вчителя.

Уроку-семінару передуює велика підготовча робота дослідницького, пошукового характеру. Готуються до нього всі учні, кожний знаходить свою форму участі. Використовуємо фронтальні, індивідуальні та групові завдання. На семінарі кожний здобувач відповідає за окрему ділянку роботи, готує відповідь на конкретне, цікаве для нього питання, створює презентацію, відеосюжет, доповідає особисто.

Участь в семінарі вимагає від здобувача освіти розкриття своєї позиції, висловлювання думки, виявлення здібностей. Головна мета такого уроку — формування вміння самостійно працювати, знаходити розв'язок проблеми, всебічно розкривати якості власної особистості.

Цікавими формами проведення уроку літератури є урок-концерт та урок-літературна вітальня. Підготовка й проведення такого уроку вимагає від учителя використання матеріалу не тільки з літератури, а й з живопису, музики тощо. Такі уроки відрізняються високою емоційністю, головна їхня мета — зацікавити учнів творчістю певного автора, виховання любові до літератури в цілому.

Окрім названих видів нетрадиційних занять цікавими є літературні й лінгвістичні вечори, конкурси, літературно-музичні композиції та літературні спектаклі тощо.

Під час підготовки таких нетрадиційних уроків здобувачі повної загальної середньої освіти мають можливість не тільки проявити власні творчі здібності, а й прилучитися до джерел високої поезії, збагатити свої знання, вдосконалити культуру власного мовлення.

Звичайно, видів і форм нестандартних уроків набагато більше, ніж ми навели. Але важлива не їхня кількість, а те, щоб вони допомагали учням не тільки здобувати конкретні знання з конкретної теми, але й привчали їх до активної участі у творчій праці. Якщо вчитель створюватиме для учнів умови для такої праці, старшокласники переживатимуть радість відкриття, в них розвиватиметься інтерес до знань, науки, навчання.

Важливими формами роботи на звичайному уроці, що збуджують інтелект і духовний потенціал молоді, є творчі конкурси й фестивалі. Це може бути конкурс читця, конкурс на найкращу електронну презентацію чи власноруч створений журнал, конкурс чи фестиваль юних поетів, прозаїків тощо.

Учень повсякчас має бачити зразки творчого ставлення з боку вчителя, тоді він і сам постійно навчається творчості, в нього формується особисте ставлення до знань, він прагне самостійності в оцінюванні фактів життя й морально-етичних цінностей, вчиться обстоювати свою позицію.

Створенню умов для самостійного здобуття знань сприяють проблемні ситуації, коли вчитель порушує проблему, ставить перед учнями певні пізнавальні завдання, що містять суперечності, спонукають до роздумів, пошуків і висновків, спричиняють дискусію. Перший крок у такій роботі — актуалізація відповідного життєвого досвіду, уявлень, знань, навичок та вмінь, аналіз ситуації, виявлення основних складових проблеми та осмислення взаємозв'язків між ними. У ході роботи виникає гіпотеза про можливий спосіб розв'язання проблеми, а це вже початок творчості.

Дуже важливою для творчості є здатність до співпраці, партнерства, вміння формулювати свою думку, перейнятися думкою чи пропозицією інших,

аргументувати, критикувати свої та чужі ідеї. Забезпечити реалізацію окреслених завдань покликані інтерактивні методи навчання, такі як ротаційні трійки, робота в парах змінного складу, робота в мікрогрупах, обговорення проблеми в загальному колі, ситуаційні та рольові ігри.

Інтерактивні методи навчання — це яскраво втілена мотивація досягнення, підпорядкована завданню перемогти, щось знайти, виступити в якійсь ролі; мають забезпечувати вищу порівняно зі звичайними методами навчальну, розвивальну й виховну результативність.

Формування творчої особистості — це розвиток уміння пізнавати самого себе, керувати собою, відповідно реагувати на обставини. Тому так важливо, щоб учень відчув успіх у своїх творчих спробах. Треба частіше створювати ситуацію успіху, коли дитина може сказати собі: «Це зробив я! Я це можу, отже, я чогось вартий!»

Методи, прийоми й форми навчання та виховання, проходячи крізь душу педагога, зігріту любов'ю до своїх вихованців, сповнену почуттям гуманності, стають досконалішими, гнучкішими, спрямованішими і тому ефективнішими. Успіх діяльності вчителя, в першу чергу, залежить від успіху його спілкування з вихованцями. Він має прагнути до духовної спільності з учнями, до того, щоб вони були рівноправними учасниками педагогічного процесу. За демократичного характеру взаємин педагога та його підопічних, учень — це не тільки об'єкт впливу, а й самокерована, самостійна, вільно діюча особистість. Якщо педагог постійно підтримує контакт з учнями, створює психологічно комфортну обстановку в класі, сприйняття учнями навчального матеріалу буде ефективнішим, а результати навчання поліпшаться.

Розвиток творчих здібностей учнів і створення умов для самопізнання й самореалізації неможливі без прогнозування самоідентифікації. А вивчення цього процесу неможливе без діагностики, систематичної дослідницької роботи. У свою чергу, результати аналізу цих досліджень стають тією базою, на підставі якої планується весь навчально-виховний процес, який починається на уроці і триває в позаурочній діяльності. В розмаїтті форм і методів цієї роботи бачимо запоруку успіху в нелегкій, але важливій справі навчання й виховання дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ : Знання -Прес, 2004. 445 с.
2. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ : Академія, 2000, 544 с.

Берун К. О.
здобувач вищої освіти

*освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

*Науковий керівник: **Мацько В. В.**
асистент кафедри педагогіки та психології
дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

КОЛЬОРОТЕРАПІЯ ЯК ОДИН З ІННОВАЦІЙНИХ ТА НЕСТАНДАРТНИХ МЕТОДІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

З появою на світ, кожнісінького із нас оточує неймовірна кількість різноманітних кольорів, котрі досить потужно впливають на нашій організм, нервову систему і психіку. Кольоротерапія – це вплив, котрий спрямований з певною ціллю та метою за допомогою кольору на самопочуття та фізіологію індивіда; активізація за допомогою кольору діяльності органів та систем; метод лікування в галузі психології з метою розслабити організм, підвищити настрій із сприянням різних кольорів.

Декілька слів з історії виникнення. На початку 30-х рр. ХХ ст. лікарський ефективний вплив за допомогою кольору, був винайдений індійським науковцем Д. Р. Гхадиали. Він вважав, що органи і системи тіла чутливі до деяких з кольорів, котрі мають стимулювати або гальмувати їхню дію. Той, хто це знає, має можливість користуватися різним кольорами з метою лікування людини [1].

Цікавими фактами з історії є те, що кольоротерапія як засіб для лікування мала своє використання у великій кількості країн світу. Наприклад, у Китаї лікарі під час лікування шлункових захворювань використовували жовтий колір, але тих, хто хворіли скарлатиною рекомендували одягати шарфи червоного кольору. А ще деякі з наших предки вважали, щобвилікувати жовтяницю, слід вдягати намистинки золотого кольору.

Щоб досягти ефективного результату від даного методу, слід знати яку дію виконує кожен з кольорів на особистість [2].

Червоний колір – це колір впливу, діяльності людини. Даний колір дає стимул підкірці головного мозку, та звичайно ж самі його клітини. Дані дії можна спостерігати у вигляді підвищення тиску або температури тіла та рухової діяльності. Бачучи цей колір людина може почуватися захищеною. Також

червоний колір вважають ще з давніх часів кольором справжнього лідера. А з боку медицини червоний колір має лікувальну дію під час зцілення гнійних ран та вітряної віспи, лікують кір та скарлатину, та інших захворювань у дерматології. Черезмірне використання його викликає гарячку, хвилювання, головний біль, виснаження та почервоніння в очах. Колір не слід показувати людям котрі «займаються як сірник», спалахують від найменшої іскри.

Помаранчевий є сумішшю червоного та білого кольорів. За своїм впливом він дуже схожий на дії червоного, але у трішки пом'якшеному виразі. Йому властиво те, що він підвищує настрій людині, збуджує робочу активність та найголовніше, що він не так сильно надає втому як червоний колір. Однією з найголовніших рекомендацій щодо використання помаранчевого кольору психологів є те, що ним слід облаштовувати та оформляти дитячі кімнати, або, наприклад, не цілу кімнату, а лише самий куточок, де дитина має займатися різними видами діяльності, котрі будуть активізувати її пізнавальну діяльність та підвищувати ефективність мислення та уваги. А ще цим кольором можна прикрасити місце для усамітнення після важкого робочого дня, котрий допоможе розслабитись та поринути у світ найчудовіших та жаданих мрій. Також помаранчевий виховує терпимість у ставленні до оточуючих та укріплює волю. Лікарі використовують його для лікування хвороб сечостатевої системи, селезінки, покращує перетравленню кишківника та ендокринну систему. Цей чудовий колір здавна вважають кольором сонечка. Цей колір сприяє відновленню організму від втоми а також дає відчуття тепла та затишку в оселі [3].

Жовтий – це колір сонця. Неймовірний колір для лікування депресій. Хоча й за допомогою помаранчевого людина виходить із депресії, то жовтий колір випереджає його розвитку. В такі пори року, як осінь, зима та рання весна кожен з нас потребує жовтий колір. Де його можна використовувати? А хоча б аксесуарах для жінок, або маленьких елементах одягу, або під час декорування інтр'єру власної оселі. Також він покращує зір, нервову систему людини. Якщо людина буде працювати з даним кольором, то вона буде краще мислити, а саме в більш логічному напрямку. Якщо людині показати цей колір, то в неї з'являються позитивні та оптимістичні думки. Цей колір приносить велику користь в медицині під час лікування хвороб печінки, пришвидшує жовчовиділення, має вплив лікуванню шкірних захворювань. Якщо ти хворієш на безсоння, то переглянь ввечері декілька мультфільмів, де основним із кольорів є жовтий, це покращить твій сон. Якщо досить часто бачити людині з почуттям голоду об'єкти жовтого кольору, то вона ще більше буде хотіти скуштувати чогось смачненького. Цей колір вважається кольором авантюристів. Психологи радять використовувати жовтий колір для обкладинок підручників та зошитів, тому що він підвищує бажання дізнатися чогось нового та вивчити щось невідоме та цікавеньке. Творчій особистості він дасть поштовх до самовираження та натхнення [4].

Зелений – відноситься до палітри холодних кольорів, але він самий м'який з кольорів даної гамми. Хоч він і має заспокійливий вплив, але він заспокоює, але у зовсім невеликій кількості гальмує життєвий процес організму. Він також заспокоює та оновлює. Зелений повертає до ладу дію серцево-судинної системи, лікує аритмію, призводить в норму артеріальний тиск а також функціонування нервової системи людини. Медики застосовують його під час лікування захворювань голови, пом'якшує головний біль, знімає втоми очей та має позитивний лікувальний вплив на людей з порушенням зору. Цей колір доречний будь де, тому що це колір природи, її гармонії.

Синій – протилежність червоному. Цей колір припиняє майже кожен активну діяльність людини. Понижує температуру та сприяє зниженню тиску, активність під час праці. Люди котрі люблять цей колір - мрійники, мають спокійний тип характеру, люблять читати книги. У психології він допомагає під час лікування таких хвороб, як меланхолія, іпохондрія та істерія. Також во лодіє спокійним ефектом. В медицині використовується для лікування інфекцій та лихоманки, спазмів та головну біль. На Сході є символом істини та спокою. Він допомагає позбавитися від зайвих думок та позбавляє від тривоги.

Блакитний – це суміш синього та білих кольорів. Блакитний колір також має заспокійливий ефект, але більш слабкий. Якщо ви оформлюєте приміщення для офісу чи кабінетів, то блакитний стане саме в нагоді, через те що він допомагає зібратися з думками, сконцентруватися на завданні подавляючи емоції. Також він має таку властивість, як позбавляти людину страхів та тривоги. Але, якщо в людини знижений тиск, то лікарі не радять застосовувати саме блакитний колір для лікування [5].

Фіолетовий – це колір фантазії. Якщо цей колір має досить довгочасний вплив, то це може з великою вірогідністю сприяти появи досить частого почуття втомленості людини. Він дуже добре знімає напругу. Психологи кажуть, що він добре заспокоює нервову систему, його використовують під час психоневротичних порушеннях. Завдяки тому, що він сприяє фантазуванню, людина, перебуваючи в творчій кризі може з легкістю з неї вийти. В медицині він добре допомагає при потужних болях голови та призводить до норми стан лімфатичної системи.

Сірий, чорний, коричневий – це кольори депресії. Їх не слід використовувати під час оформлення житлового приміщення.

Білий – як на мене, це не є точний колір. Хоча на думку психологів потреба в білому кольорі – це бажання захисту, приховавши власні емоції та поставивши між собою та людьми бар'єр-розмежування. Він заряджає позитивом, добром та вдачею, силою, енергією, настроєм та зцілює від недуг. В медицині він сприяє виведенню токсинів з організму та впливає на роботу ЦНС.

Білі, сині та зелені кольори більш до вподобання людям з таким типом характеру, як холерики та сангвініки. Вони мають заспокійливий вплив та налаштовують на споглядальний лад. Для флегматичного та меланхолічного типу характеру більш доречними є червоний, помаранчевий та жовтий кольори, вони стимулюють та збадьорюють.

Є три рівні використання кольоротерапії під час роботи з дітьми молодшого шкільного віку:

- організаційна можливість кольорів;
- педагогічна та діагностична можливість кольорів;
- реабілітаційна можливість кольорів.

До організаційних можливостей належать можливості впливу кольорів на стан дитини, тому враховуючи характер дитини слід обрати найсприятливіші кольори для обладнання приміщень, де буде перебувати дитина. Це такі, як жовтий, блакитний, зелений кольори [6].

До діагностичних та педагогічних можливостей кольорів належать такі дії дитини, котрі виражають її стан. За допомогою кольорів вони передають свій настрій, стан здоров'я. Найчастіше вони використовують п'ять – шість кольорів в нормі. Для того, щоб дізнатися стан дитини існує велика кількість діагностичних вправ, наприклад, «День мого кольору», на меті якої стоїть з'ясування емоційного стану дитини; «Хвилинка – кольоринка», «Малюємо себе» та інші.

До реабілітаційних та оздоровлюючих можливостей кольорів належать такі факти, що всі відтінки жовтого кольору мають похитивний та лікувальний вплив на організм людини. Також значний вплив мають червоний та синій, помаранчевий, фіолетовий та зелений кольори. В медицині ними лікують різними видами застосування, наприклад, візуалізацією, медитуванням, одяганням, вдиханням, опромінюванням та іншими. Також можна використовувати ці кольори у тканинах, одягаючи їх на тіло [7].

І на кінець декілька цікавих фактів. Ви гадаєте, що фарби яскравого кольору рятують від божевілля? На Філіппінах стресовий стан, котрий отримують мешканці під час використання громадського транспорту (хто там був, той зрозуміє), компенсують дивовижним та барвистим дизайном самого транспорту. Кислотний «прокачаний» автобус має назву Jeerney bus.

А також, якщо поглянути на Стокгольмське метро, то взагалі можна подумати, що ти потрапив у якесь дивовижне та аказкове підземелля.

І ось висновком, на мою думку, є те, що кольоротерапія – це впливовий та корисний метод психологічного впливу на дошкільників, котрий має можливість використовуватися під час роботи з молодшими школярами з діагностичними, педагогічними, профілактичними та лікувальними методами та цілями. Наповнюй своє життя всіма барвами веселки та будь здоровий та позитивний.

Р. С. Боротися у великих містах з буденною сірістю нам допоможе декілька шматочків кольорової крейди, діти, фантазія та бажання малювати. Тож беремо малят, та скоріше забарвлювати сірі вулиці нашого міста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кольоротерапія: веб-сайт. URL: <http://psychologis.com.ua/cvetoterapiya.htm> (дата звернення: 04.02.2020).
2. Психологія: Нестандартні методи психологічної допомоги: кольоротерапія: веб-сайт. URL: <http://osvita.ua/> (дата звернення: 04.02.2020).
3. Здоров'язбережувальні технології: Кольоротерапія: веб-сайт. URL: <http://abetkaland.in.ua> (дата звернення: 19.02.2020).
4. Буданцева Н. «Вплив кольорів на всебічний розвиток дитини та стабілізацію психоемоційного стану дошкільнят»: веб-сайт. URL: <http://doshkilnyk.in.ua> (дата звернення: 05.02.2020).
5. Іванюк Н. «Кольорові казки» лікують, розвивають, розважають. Дошкільнє виховання. – 2012. - №2. – С. 16-19 (дата звернення: 07.02.2020).
6. Четвер-червоний-моблізує. Консультація для вихователів (С.1) Символіка кольорів арт-терапії (С.5): веб-сайт. URL <http://referatu.in.ua> (дата звернення: 08.02.2020).
7. Космодем'янська О. Чарівний килимок-парашут: Рухливі ігри з елементами кольоротерапії. Дошкільнє виховання. – 2013. -№5. – С. 28-29. (дата звернення: 18.02.2020).

Фараонова В. В.

здобувач вищої освіти

освітнього ступеня «Бакалавр»

спеціальності 014 Середня освіта (мова та література англійська)

Криворізький державний педагогічний університет

м. Кривий Ріг

Науковий керівник: Макаренко І. Є.

старший викладач кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ МЕТОДИК

Освіта, як основа формування і становлення особистості, має перед собою конкретну мету: «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої

цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору»[2].

Для реалізації усіх вищеперерахованих пунктів існує значна кількість технологій, методів, засобів навчання тощо, які використовуються в освітніх закладах. Їх ефективність та дієвість можна виміряти показниками навчальних досягнень школярів. На жаль, сучасна статистика все частіше показує, що та система, яка практикується в школах і ЗВО не може надати суб'єктам учіння дійсно актуальних і потрібних знань, сформувати комплекс необхідних компетентностей. Тому процес модернізації освіти в Україні є важливим та необхідним кроком для розвитку держави в цілому.

Одним із ефективних засобів, що буде сприяти пришвидшенню реалізації реформаційних змін на практиці є упровадження педагогіки співробітництва в освітній процес. Окрім цього, саме вона, може стати одним із тих фундаментів, на ґрунті якого зможуть набувати сучасних характерних рис методики навчання різних дисциплін, у контексті адаптації специфічних проявів мобільності та інноваційності різноманітного спектру технологій та методів навчання до освітнього середовища сьогодення.

Як відомо, термін «педагогіка співробітництва» з'явився у 1986 році після підписання Маніфесту «Педагогіка співробітництва». Засновниками педагогіки співробітництва вважається С. Соловейчик разом із В. Матвеевим. У Маніфесті було узагальнено новаторський досвід учителів, які так чи інакше працювали на засадах навчального співробітництва, та сформульовано загальні положення педагогіки співробітництва [6].

Дуже влучно, на наш погляд, зазначав Ш. Амонашвілі, що «педагогіка співробітництва – це могутній струмінь гуманної педагогіки. Це так, як геометрія Лобачевського стала окремим визначенням теорії Ейнштейна. Тож педагогіка співробітництва – це окреме визначення класичної гуманної педагогіки» [там само].

Особливість об'єкта і предмета педагогіки співробітництва полягає в тому, що в ній на першому місці виступає процес формування високогуманних відносин вихователів, викладачів, учителів з учнями і студентами в педагогічних і учнівських колективах (взаємне довір'я, повага і любов, розумна вимогливість, турбота про всебічний розвиток кожного з урахуванням індивідуальності тощо); організація навчально-виховного процесу, який би забезпечував творче

засвоєння соціального досвіду і сучасної культури за основними видами майбутньої діяльності; індивідуалізація і диференціація навчання; формування творчого колективу учнів (студентів), суспільно активної особистості кожного; співробітництво педагогічного, учнівського колективів, сім'ї, громадськості, виробничих колективів, їх членів у досягненні загальної мети [3].

Нині існує чимала кількість освітніх методик, але багато з них потребують модернізації. Педагогіка співробітництва включає в себе широкий спектр технологій навчання та методів, які допомагають створити сприятливий психологічний клімат процесу навчання і оптимізувати його.

Безперечно актуальним у рамках реалізації педагогіки співробітництва є створення і поширення освітніх методик, пов'язаних з технологіями. Все частіше використовують термін «інноваційна педагогічна діяльність», тобто заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики [4].

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану.

Упровадження інновацій спеціально-психологічної спрямованості сприяє покращенню мікроклімату в освітньому середовищі, формує високий рівень культури стосунків між суб'єктами навчально-виховного процесу. Інновації організаційно-управлінського типу забезпечують запровадження сучасних форм і методів управління, сприяють подоланню стереотипів консервативного стилю керівництва, формують нові партнерські відносини [1].

В арсеналі вчителя нині знаходиться не один метод підвищення пізнавальної активності учнів на уроках. Серед них, можна виокремити такі методи та технології, а саме:

1. Метод «e-learning» поєднує у собі широкий спектр інструментів, які роблять інформацію для учнів доступнішою і зрозумілішою. Це не лише використання Інтернету, але й залучення офлайн носіїв інформації (флешки, диски), спеціальні сайти чи навіть мобільні додатки, які спрощують пошук необхідного матеріалу, роблять заняття цікавішими.

2) Метод «хмарне навчання». Цей формат дуже схожий на віртуальний клас. Вся різниця в тому, що при підключенні до «хмари» учень стає частиною комп'ютерної мережі. Йому доступний весь обсяг матеріалів, які в ній розміщені. Більш того, він сам може бути джерелом освітніх матеріалів і ділитися своїми знаннями з іншими користувачами «хмари».

3) Метод «перевернутий клас» – це зворотний метод навчання, коли читання лекцій і вивчення предмета відбувається онлайн або самостійно, а домашнє завдання виконується в реальному класі. Таким чином відбувається контроль того, як закріплюються практичні навички.

4) Метод «віртуальний клас». Це навчальне середовище в режимі онлайн в інтернеті. Це може бути як формат відео, так і формат чатів з текстовими повідомленнями і обміном даними. Цей метод добре зарекомендував себе в дистанційній освіті, де дуже важливі можливості обговорення тієї чи іншої теми з іншими учнями і вчителем. Фактично, тут відбувається те ж саме, що і в звичайному класі, але учасники при цьому можуть перебувати де завгодно [5].

Усі вищезазначені методи реалізують у собі педагогіку співпраці, залучають дітей до прояву активності, допомагають їм не боятися проявити ініціативу, створюють відчуття безпеки і порозуміння між учнем і вчителем, об'єднують клас у спільній діяльності на одному просторі, який є для них цікавим і актуальним.

Отже, через співпрацю учня і вчителя, а також упровадження модернізованих освітніх методик ми зможемо досягти підвищення рівня ефективності навчання, а значить і рівня навчальних досягнень школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 345 с.
2. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 22.02.2020)
3. Касьяненко М.Д. Педагогіка співробітництва : монографія. Київ : Вища школа, 1993. 320 с.
4. Сутність інноваційної педагогічної діяльності. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/pedagogika/part1/014.htm> (дата звернення 22.02.2020)
5. Школа для вчителя: сучасні освітні методики для ненудних уроків. URL: <https://uk.etcetera.media/shkola-dlya-vchitelya-suchasni-osvitni-metodiki-dlya-nenudnih-urokiv.html> (дата звернення 22.02.2020)
6. Янова В. М. Педагогіка співробітництва: сутність, ключові ідеї, форми та методи. URL : http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/31097/ (дата звернення 22.02.2020)

Носкіна Н. О.

викладач трудового навчання

Кременчуцький педагогічний

коледж імені А. С. Макаренка

М. Кременчук

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Уперше в історії української початкової освіти пропонується інтеграційний підхід до організації навчання як база для формування цілісного сприйняття навколишнього світу. Щоб успішно виконати завдання, окреслені Державним стандартом початкової освіти, Типовими освітніми програмами початкової школи, учитель має усвідомити філософію, теорію та базові аспекти методики інтегрування навчального матеріалу конкретних освітніх галузей, оволодіти методикою інтегрованого уроку, враховувати індивідуальні особливості шестирічних здобувачів освіти.

Інтегрований урок - це нетрадиційна структура й динамічна форма організації процесу цілеспрямованої взаємодії визначеного складу вчителів і учнів. [1, с. 10]. Початковій школі пропонується змістова інтеграція (відібраний навчальний матеріал з декількох предметів і об'єднаний навколо однієї теми) для збагачення інформаційного й емоційного сприйняття мислення учнів, що дає змогу з різних боків пізнати якесь явище, поняття, досягти цілісності знань. Особливість планування і проведення інтегрованих і бінарних інтегрованих уроків у початковій школі полягає у тому, що вони можуть проводитись одним вчителем, який викладає предмети, які інтегруються, і двома вчителями, коли другий предмет, що інтегрується, викладає фахівець (учитель, який викладає відповідний предмет в основній школі). Проте питання, що таке інтегрований урок, залишається суперечливим, проблема впровадження інтегрованих занять в початковій школі досліджується, не маючи чіткої системи методичних рекомендацій, вимушені розв'язувати вказані проблеми на власний розсуд.

Одним із пріоритетів сучасної освіти є опанування вчителем методикою горизонтального (міжпредметного) та вертикального (внутрішньопредметного) інтегрування змісту матеріалу з трудового навчання.

Зінтегрувати можливо окремі теми змісту майже всіх предметів за умови, що вчитель готовий психологічно, добре знає програми, дидактичні та методичні вимоги до структури уроків, володіє інтерактивними технологіями та сучасною методикою викладання.

Мені не дуже складно було втілити цю технологію у життя, адже я вчитель багатопредметник, а тематичний підхід об'єднує в одне ціле завдання з різних

областей. Студенту це зробити значно важче, адже студентом деякі навчальні предмети не вивчені в повному обсязі. Працюючи над темою інтегрованого уроку з трудового навчання, студенти користуються знаннями, отриманими на уроках математики, природознавства, української мови, образотворчого мистецтва тощо. Крім того, тема допомагає студенту зв'язати те нове, про що вона дізнається, з чимось знайомим і зрозумілим з реального життя.

Ми навчаємо студентів методиці проведення таких видів інтегрованих уроків з трудового навчання:

- інтегровані уроки (коли у межах одного уроку вивчається матеріал різних предметів),

- бінарні інтегровані уроки (коли у межах двох уроків поспіль опрацьовується матеріал двох і більше навчальних предметів);

Розпочали роботу із опрацювання літератури на цю тему. Провели підготовчу роботу зі студентами:

- проаналізували навчальну програму; визначили пов'язані за змістом теми тематичного дня і тижня;

- спланували місце інтегрованих уроків в системі уроків за календарно-тематичним плануванням;

- установили зв'язки між об'єктами вивчення;

- визначили ключові й предметні компетентності, що формуватимуться в учнів на інтегрованому уроці;

- визначили цілі інтегрованого уроку з урахуванням того, що на цих заняттях розв'язуються дидактичні завдання інших предметів, зміст яких інтегрується.

Ми переконалися, що підготовка до інтегрованого уроку передбачає всебічне вивчення об'єкта. Враховуючи те, що учень не може довго сприймати одноманітної інформації, поєднання на уроці двох-трьох навчальних предметів забезпечує активізацію пізнавальної діяльності дітей, стимулює інтерес до навчання, показує взаємозв'язок навчальних дисциплін, зв'язок з життям.

Ми планували інтегровані уроки, коли у межах одного уроку вивчається матеріал різних предметів. Для інтеграції з трудовим навчанням ми обрали наступні предмети: основи здоров'я, читання, математику, музичне мистецтво, я досліджую світ, природознавство.

Розробили рекомендації щодо проведення інтегрованих уроків з трудового навчання.

1. Поєднуйте блоки знань із різних предметів, підпорядковані одній темі. Важливо, щоб понятійний апарат спирався на зміст інших базових предметів, на інформацію, яку отримують учні із засобів масової інформації, літератури, мистецтва та на їхній життєвий досвід.

- 3 Придумуйте оригінальні мотиваційні та рефлексивні аспекти[2, с. 4].

4. Встановлюйте логічний взаємозв'язок навчального матеріалу кількох навчальних предметів.

5. Підпорядкуйте виклад навчального матеріалу кількох навчальних предметів єдиній меті уроку (із змісту предметів добирайте тільки ті відомості, які необхідні для її реалізації).

6. Забезпечуйте інформативну ємність уроку.

7. Продумайте та виберіть певне місце проведення та його оформлення.

8. Урізноманітнюйте засоби навчання (із використанням відео, аудіо записів, мультимедійних презентацій тощо), які водночас використовуються дозовано.

9. Забезпечуйте високу активність учнів і чітке визначення їхнього навантаження.

10. Інтегруйте трудове навчання із основами здоров'я, читанням, математикою, музичним мистецтвом, досліджуванням світу, природознавством тощо.

11. Включайте трудове навчання в другу половину інтегрованого уроку, адже поява нової наочності підніме інтерес учнів, зніме втоми.

Отже, інтегровані уроки з трудового навчання слід проводити, адже вони сприяють підвищенню якості виконання практичних робіт, інтелектуальному розвитку молодших школярів, дають можливість продуктивно використовувати навчальний час, заглиблюватись у сутність виучуваного матеріалу, висвітлювати його з усіх сторін, усвідомлювати його прикладне значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванчук М. Інтегрований урок як специфічна форма організації навчання. *Початкова школа*. 2004. № 5. С. 10-13.
2. Хорунжий В. І. Трудове навчання: Розробки уроків. 1 клас. Харків: Ранок, 2012. 176 с.

Костюченко А. В.

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеню «Бакалавр»
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

*Науковий керівник: Яценко Т. В.
кандидат психологічних наук, завідувач кафедри
Кременчуцький педагогічний коледж*

ПРОБЛЕМА ІНФАНТИЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

На сьогоднішній день сучасна молодь все більше стикається з зовнішніми та внутрішніми проблемами, які стають для них непередбачуваними, складними в виконанні. Український народ має певний досвід зіткнення з неконтрольованими для них політичними, економічними, соціальними змінами. Цей досвід, що підкріплюється новими переживаннями, тривогами, активізує в нашій психіці не тільки захисну, але й гальмівну функцію. До цього ми можемо віднести інфантильність.

Інфантильність, або інфантилізм (від лат. *infantilis* – дитячий) – відсталість у розвитку. Відзначає збереженням у людини фізичних або психічних рис дитячого віку. Потенційно основна причина інфантильності багатьох дорослих – небажання брати на себе відповідальність. У соціальному розумінні інфантильність не тільки є очевидною перешкодою для людини в процесі пошуку, прийняття і реалізації тих або інших рішень, але і може негативно впливати на соціум, «заражаючи» його песимізмом, невпевненістю і безвідповідальністю.

Класифікація інфантильності:

- За віком виявлення, розділяючи інфантилізм і ювенілізм;
- За походженням: конституціональний, органічний, психоендокринний, соматогенний, соціокультурний інфантилізм;
- За складністю: гармонійний (простий), дисгармонійний (ускладнений);
- За повнотою обхвату сфер: тотальний і парціальний;
- За предметом дослідження: психічний, фізичний, соціальний, психосексуальний, професійний.

Сучасний термін інфантильність широко вивчається в психології та педагогії і тлумачиться як затримка чи зупинка розвитку.[1]

Теоретико – методологічну основу дослідження інфантильності особистості складають : генетико - моделюючий підхід С. Д. Максименка, основні положення інтегративної психології, наукові уявлення про життєвий шлях особистості, загальні положення теорії особистості.

Генетико – моделюючий підхід С. Д. Максименка має на меті вивчення самої цілісної особистості, що саморозвивається.

С. Д. Максименко відмічає, що генетико – моделюючий метод є найбільш адекватним методом дослідження проблем навчання і психічного розвитку особистості, за допомогою якого досліджуються механізми виникнення і розвитку окремих властивостей і функцій особистості таких як : суб'єкт,

створюючи спеціальні засоби, привласнює загальнолюдські здібності, що існують в соціальному оточенні у вигляді опредметнених проявів інших суб'єктів, і перетворює їх у власні здібності.

Для нашого розуміння механізмів складових компонентів інфантильності важливе значення має психологічний механізм інтеріоризації, виділений С. Д. Максименком: встановлено, що в подальшому привласнені здібності, навички, особистісні стереотипи та ін. утворюють «навколо себе» те, що отримало назву «між функціональні психологічні системи» і визначають подальші процеси засвоєнні зсередини.

Важливим для нашого підходу до проблеми інфантильності має інтегративний підхід до особистості, як до вищої конкретної форми органічної цілісності, основним виступає індивідуальна, вільна свідомість.

Інтегративна психологія затверджує ідею про необхідність цілісного вивчення як системи, кожен елемент з якого знаходиться у взаємозв'язку і взаємозалежності один з одним; тому і вивчення окремих елементів не має сенсу.[2].

Психолог Павло Зигмантовіч пояснює, що є три основні риси, які відрізняють дитину від дорослого. Це : 1) несамостійність; 2) невміння бачити інших людей поруч, неврахування їхніх інтересів; 3) нездатність планувати свої дії наперед, передбачати, що буде в майбутньому.

Приклад :

1. коли доросла людина не може дати характеристику своїм діям, знайти вихід з певної ситуації, не в змозі знайти роботу навряд чи її можна назвати самостійною.

2. одного разу, по дорозі додому виникла така ситуація : в міський транспорт зайшла жінка з дитиною і сказала: «Вибачте, будь ласка, моя дитина може заплакати. Я постараюсь, щоб вона не плакала, але таке може статися». Всі сусіди дружньо погодились: «Це ж дитина, все зрозуміло». І коли малюк заплакав, що цілком природно, не виникло роздратувань. Це є прикладом дорослої поведінки.

3. Людині потрібно скласти планування за місяць на завтра. Вона приходить додому вмикає соц. Мережі і сидить там до пізньої години. В результаті планування немає, і винне тоді все начальство. Якщо людина змусила себе відірватись від соціальних мереж, добре підготувати всю роботу, виспатись і вчасно здати своє планування, а потім повернулась і весь тиждень сиділа в мережі – це результат дорослої поведінки. Слід розуміти поняття між «я хочу» і «мені треба».[3]

Доросла людина знає, що є речі які треба ставити в пріоритет для власного ж комфорту надалі.

Інфантильним особистостям притаманне підвищення чутливості, сором'язливості, страх перед новим, невпевненість в своїх силах, депресивні стани. Дії в такої людини, як правило не самостійні. Інтереси постійно змінюються. Вони не цікавлять навчанням, часто граються на заняттях.

Для подолання проявів інфантилізму спираємось на виховання самостійності, стриманості, вміння доводити почату справу до кінця. В школах, садочках активізуємо самостійну діяльність дитини, заохочуємо до радості при досягненні мети. Підвищуємо віру в можливість долати перешкоди.

В жодному разі не виконуємо за дитину те, чого вона повинна навчитись, необхідно тільки створити умови для її успішної діяльності. Давати можливість дитині самостійно приймати рішення.

Висновок: Засвоєння навчального матеріалу з елементами інфантильності дітей є фундаментом навчального процесу який дає нам як педагогам великий внесок в розвиток особистостей цих дітей,що є основою формування навчальної мотивації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красняшик А. П. Инфантилизм и псевдоинфантилизм в американской литературе XX века . *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна Сер. Філологія*. 2014. Вип. 71. С. 304-308.
2. Форманюк Ю. В. Теоретико – методологічні засади дослідження інфантильності. *Вісник Одеського національного університету Сер. Психологія*. 2014. Вип. 3. С. 141 - 148.
3. Юрчук О. Ю. Українські стратегії чоловічої ідентичності в колоніальних та постколоніальних умовах. *Вісник Миколаївського державного університету ім. В. Сухомлинського. Сер. Філологічні науки*. 2013. Вип.4. С.311-314.

Ступішина М. М.
здобувач вищої освіти
Освітнього ступеня «Бакалавр»
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук
Науковий керівник: **Коробко Ю. В.**
Асистент кафедри ППДО та ГД
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка

АКУСТИЧНА АГНОЗІЯ ЯК ПОРУШЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ФУНКЦІЙ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКА

На сьогоднішній день розлад процесу мовлення у дітей є дуже поширеною проблемою, зазвичай дорослі не звертають на це увагу, думаючи, що з віком мовне порушення зникне. Процес мовлення виникає завдяки злагодженій роботі мозкових систем та функцій організму дитини. Проблема мовленнєвого розвитку дошкільників є актуальною в наш час, тому що з кожним роком дітей з особливими освітніми потребами стає все більше, а шляхів вирішення комплексних порушень та компетентних діагностів недостатньо. Ряд складних мовних вад дітей дошкільного віку пов'язані із втратою здатності впізнавати предмети, частини власного тіла, із розрізненням мовних та немовних звуків тощо.

Проблему розвитку мовлення дошкільників активно досліджують як відомі вчені так і початківці. У наукових працях і педагогічних виданнях висвітлюють питання на допомогу педагогам-практикам щодо ефективної оптимізації мовленнєвої роботи з підростаючим поколінням. Основні положення та завдання визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти за новою редакцією, в якому акцент зроблено не на розв'язанні окремих завдань мовленнєвого розвитку дітей, а на цілісному підході до формування мовленнєвої компетенції як одного з ключових критеріїв і водночас вагомої умови становлення й розвитку мовленнєвої особистості дошкільника. Разом з цим, пропонуються нові шляхи ефективного розвитку усіх компонентів мовленнєвих здібностей та радять дотримуватись конструктивного підходу до розвитку дитячого мовлення (за Т.О.Піроженко).

Поняття **агнозія** в перекладі з грецької мови означає «не впізнавання» - тобто розлад процесів пізнання. Такий симптом спостерігається при нервово – психічних захворюваннях, особливо коли ураженні певні відділи кори головного мозку. При цьому прості процеси сприймання та загальне орієнтування не порушується. Часто агнозія супроводжує алалію, афазію, затримку психічного або мовного розвитку дитини з мовленнєвими вадами.

Виділяють декілька видів агнозії:

- *оптична агнозія* – дитина – логопат баче предмети, але не впізнає їх;
- *акустична агнозія* – втрачається здатність впізнавати характерні звуки (мовні й немовні);
- *тактильна агнозія* – дитина при обстеженні на дотик не впізнає об'єкт;
- *автоагнозія* – не впізнавання частин власного тіла

У дітей із комплексними мовними порушеннями частіше за все виникає **акустична або слухова агнозія** – це порушення сприйняття звуків мовлення (при збереженні слуху), що виникає при ураженні нервової системи домінуючої півкулі. Дитина з такою вадою не може відрізнити глухі та дзвінкі звуки, тому не розуміє змісту почутих слів або шуму.

Ще на початку 1928р. К.Гольдштейн, О. Лурія, Є. Кок намагалися пов'язати порушення пізнання з мовними розладами, дослідили значення причин агнозії (Дж. Міллер). М. Лебединський та Є. Кок вивчали зв'язок різних видів агнозії з півкулями головного мозку. Великий внесок у розвиток вивчення агнозії зробив саме Олександр Лурія, результати своїх досліджень він висвітлив у своїй монографії «Вищі кіркові функції».

Діагностику слухової агнозії дітей з мовними порушеннями детально вивчала Візель Тетяна Григорівна - доктор психологічних наук, професор, нейропсихолог. Саме вона класифікувала агнозію на дві групи:

- субдомінантну (не мовну)
- домінантну (мовна)

Субдомінантна слухова агнозія проявляється нездатності засвоїти значення немовних шумів, а саме:

- природніх, тих що виникають завдяки природнім об'єктам та явищам (шум вітру, дощу і т.д.);
- предметних, тих що виникають в результаті звучання предметів (шарудіння, скрип, стукіт і т.д.);

Домінантна слухова агнозія виникає при осередках ураження у лівій півкулі мозку. Вона проявляється у труднощах розуміння мови. При цьому часткове розуміння мови іноді можливе, якщо досягається за рахунок довжини фрази, інтонації, ситуації під час спілкування.

До важкої мовної акустичної (слухової) агнозії призводить патологія лівої і правої півкуль головного мозку, вона є найбільш складним проявом слухової агнозії. Діагностувати агнозію можна за скаргами хворого, під час тривалого спостереження за ним, при обстеженні травм які б могли стати причиною порушення сприйняття мови. Проводиться неврологічний огляд, дається оцінка психічній функціональності та гостроті слуху. Обов'язково проводиться комп'ютерна томографія для визначення стану роботи головного мозку, перевіряється здатність до читання, письма та рахунку.

Конкретного методу лікування агнозії немає. Необхідно контролювати роботу головного мозку, артеріальний тиск, не допускати перенавантаження, уникати стресів. За бажанням батьків дитини із затримкою мовного розвитку можна відвідувати невролога, нейропсихолога, дефектолога, практичного психолога. При агнозії можливе поліпшення або повне відновлення

пошкоджених функції, але це відбувається мимовільно. Профілактикою від агнозії може бути здоровий спосіб життя, повноцінний сон та харчування, прогулянки на свіжому повітрі, обов'язковий відпочинок, пізнавальна активність, фізичні навантаження та масажі.

На сьогодні в Україні відмічається різке зниження мовленнєвої компетентності сучасних дошкільників, тому й питання подолання труднощів у комунікативних проявах та спілкування дітей дошкільного віку залишається актуальним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М., Гавриш Н. Оптимізація мовленнєвої роботи з дітьми в розвивальному середовищі дошкільного навчального закладу / А.Богуш, Н.Гавриш // Дошкільне виховання, 2012. №10. – С. 5 – 9.
2. Візель Т.Г. Основи нейропсихології: навчальний посібник для студентів вузів. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pedlib.ru>
3. Агнозія. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/>
4. Агнозія. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://doc.ua/>

Корнєєва Д. С.

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеню «Бакалавр»
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка
м. Кременчук
Науковий керівник: **Яценко Т. В.**
кандидат психологічних наук, завідувач кафедри
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

НАРОДНА ІГРАШКА ЯК НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЗРОСТАННЯ ДИТИНИ

Діти та іграшки нерозлучні: у всі часи і всюди, де жили люди, діти мали ті чи інші іграшки. Вони стали невід'ємною частиною життя. Але історія та психологія, педагогіка та мистецтво звернули увагу на іграшку не так давно, у

XIX столітті, як на стародавній і складний за своїм вмістом матеріал з історії культури.

Щоб краще пізнати людей, достатньо звернути увагу на те, чим і як грають їхні діти. Адже ігри дітей – це дзеркальне відображення того, що відбувається навколо: життя дорослих, життя цілого суспільства і навіть народу.

В даний час опубліковано невелику кількість праць, присвячених вихованню дітей на традиціях народної культури. Серед них можна виділити роботи Н. Д. Бартрама, Г. Л. Дайн, Г. В. Луніної.

Іграшка має великий вплив на психіку дитини. На різних етапах психологічного розвитку діти грають в різні ігри. Вони ускладнюються разом з віком дитини.

Науковці виділяють ряд педагогічних проблем, що частково вирішуються за допомогою іграшки: виховання патріотизму, формування духовно-моральних якостей особистості, виховання поваги до історичної спадщини свого народу [3].

Погляди народу на виховання складаються історично, під впливом особливостей всього укладу життя, історичних і географічних умов, характеру трудової діяльності, побуту, вірувань, системи стосунків між людьми, традицій, звичаїв, обрядів.

Іграшки багатофункціональні, але головною їх функцією є виховна. У грі формується особистість дитини, її морально-вольові якості. Але, чи часто мидумаємо про те, чим граються діти, а головне, які якості у них формуються в процесі гри з сучасними іграшками? Сьогодні в світі фабричних іграшок, а також ляльок «Вінкс» і «Барбі», зовсім не залишилося місця для добрих і простих іграшок, які несуть в собі любов тих, хто їх створював.

Уява дитини також формується в грі. Граючи, дитина поєднує свої емоції та дії. Особистість дитини збагачується і розширюється в тих ролях, які вона проживає під час гри. Тому батькам важливо звертати увагу на те, чим грає їх дитина [2].

Ви можете з користю провести свій час, якщо почнете разом з дитиною створювати традиційні народні іграшки. Подаруйте вашій дитині можливість перетворитися на «маленького чарівника». Дозвольте їй отримати задоволення від спілкування з вами, а також від процесу рукоділля.

Чи знаєте ви, що вміння робити іграшки допомагає дитині пізнати себе, воно відкриває її серце для любові. Багато сучасних іграшок, на жаль, розвивають в дитині агресію, не залишаючи малюкові вибору дій. Скажіть, в що можна грати роботом зі зброєю? Які емоції викликає у вас така іграшка?

Іграшка ж, зшита своїми руками, буде викликати тільки добрі почуття, дозволить дитині проявляти свої власні емоції. Це корисно ще й тим, що малюк не буде накопичувати в собі негативні емоції, виплескуючи їх за допомогою своїх ляльок.

Граючи традиційними народними ляльками, ваша дитина буде вчитися творити, фантазувати, тренувати пам'ять. Ляльки допоможуть малюку також навчитися спілкуватися і проявляти милосердя. Але найголовніше – це, звичайно, емоційний контакт з лялькою. Діти прив'язуються до своїх улюблених ляльок, як до живих, і розставання з улюбленою іграшкою сприймається ними дуже болісно. Ніколи не викидайте старі ляльки: помийте їх, причешіть і зшийте для них новий одяг. Беручи участь разом з вами в цьому процесі, дитина навчиться доброті, чуйності і ощадливості [4].

У сучасної дитини, що грає з монстрами і трансформерами, таких якостей, як здатність до співпереживання, бажання прийти на допомогу слабшому не варто очікувати. Та й самі батьки часто розуміють, що не всі іграшки несуть добро, корисні і потрібні їх дитині. Більшість батьків і не підозрюють про те, що вони можуть своїми руками створити своїй дитині диво – добру народну іграшку.

Наприклад, народна лялька екологічна, лаконічна, благородна за формою, в міру ошатна і невибаглива по декоративному рішенню. Лялька-мотанка завжди впливала на психіку дитини: по-перше, на відміну від пластмасової, вона знімає психологічний бар'єр між дитиною і «світом великих речей»; по-друге, виховує ласкаве і небоязке ставлення до світу; і, по-третє, постійна наявність поруч оберега, захисника заспокоює малюка.

Народна іграшка грає неоціненну виховну роль: у майбутніх господинь виховуються посидючість, акуратність, терпіння; діти вчаться любити свою працю і поважати працю інших. Раніше іграшки, зроблені своїми руками, зберігали і передавали у спадок [3].

Виготовлення народної ляльки розвиває дрібну моторику рук дитини, що, як доведено, сприяє її загальному розвитку; розвивається окомір, образне й просторове мислення.

Раніше сам акт творіння іграшки був педагогічним засобом: дорослі, роблячи іграшку, міркували вголос з приводу створюваного образу, заохочували позитивні якості, ніби вказуючи шлях до розвитку особистості. Формувалися конкретні, початкові уявлення дитини, в яких широко відбивалися різноманітні людські відносини: сімейні відносини та ідеали, любов дітей до батьків, турботливі відносини між братами і сестрами, мудрість і життєвий досвід старих людей.

Позитивні герої народних іграшок працелюбні, міцні фізично, наділені силою волі і терплячі. Своїми іграшками народ з дитинства вчив любити працю дідів і батьків, свій рідний край, його історію та сучасність. У процесі творчості відбувається прилучення дитини до традицій народної культури. У цікавій ігровій формі діти дізнаються про народні ляльки, про українські традиції та свята. Це розвивало пам'ять, мову дітей, вміння відчувати прекрасне. Виконана з

натуральних матеріалів, іграшка з перших днів життя знайомить дитину з природою і виховує творче ставлення до світу [2].

Останнім часом багато приділяється уваги залученню дитини до традиційної вітчизняної культури, виховання дбайливого ставлення та любові до неї. У цьому може допомогти народна лялька, і знайомство дітей з її історією та значенням в житті наших предків потрібно починати в дошкільному віці.

Народна іграшка – це не тільки гра, забава, дитяче захоплення, а й засіб педагогічного впливу, засіб виховання і навчання, розвитку творчих і креативних можливостей дитини, невичерпне джерело його культурного розвитку, за допомогою якого дітям передається цінний досвід життя предків, самобутність їх характеру, культури, звичаїв, бачення світу і відносин, символічних образів, особливостей художньо-прикладної творчості.

Залучення дітей до виготовлення народних іграшок, активні ігри з ними – важливий етап виховного впливу на дитину, отримання ним істинних знань про світ, природу, людей, формування стійких морально-духовних цінностей народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf> (дата звернення: 10.02.2020)
2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2002. 407 с.
3. Стаєнна О. Освітня й мистецька цінність української народної іграшки. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. №5. С. 4–6.
4. Шапран А. Українська іграшка в дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 1999. № 11 – 12. С. 12–13.

Ожерельєва К. П.

учениця 11 класу

Полтавський обласний науковий ліцей-

інтернат II-III ступенів при

*Кременчуцькому педагогічному
коледжі імені А.С.Макаренка*

м. Кременчук

Науковий керівник: Яценко Т. В.

кандидат психологічних наук,

завідувач кафедри педагогіки та

психології дошкільної освіти та

*гуманітарних дисциплін
Кременчуцький
педагогічний коледж імені
А.С.Макаренка
м. Кременчук*
Науковий керівник: Малюк Ю. В.
*заступник директора з навчально-
методичної роботи, учитель
української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист, заслужений
учитель України
Кременчуцький
педагогічний коледж імені
А.С.Макаренка
м. Кременчук*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ 6 РОКУ ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА (ТЕАТРУ)

У розмаїтті засобів впливу на формування особистості дитини дошкільного віку важливе місце посідає театр. Це особливий синтетичний вид мистецтва, який органічно поєднує в собі художнє слово, драматичну дію, поезику, живопис, музику та літературу. Він допомагає дитині глибше пізнати себе, внутрішній світ, спонукає її до самовдосконалення, викликаючи естетичні почуття та емоції[4].

Усе життя дитини насичене грою, де кожен має свою роль. У грі дитина не тільки закріплює інформацію про навколишній світ, а й вчиться жити в цьому світі, будувати взаємини з оточуючими, а це насамперед вимагає творчої активності особистості. Театралізована діяльність у дошкільному віці – один із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини.

Організовуючи театральну-ігрову діяльність дітей педагог стимулює особистісний розвиток дитини, розвиває естетичні почуття, здатність до перевтілення, самоповагу. Безперечно, розвиток театральну-ігрової діяльності залежить від особистості педагога, його емоційності, естетичної культури, вміння враховувати інтереси й нахили дошкільників, налаштовувати їх на втілення ігрових задумів [5].

Актуальність використання театральну мистецтва як нетрадиційну засобу формування обізнаної, екологічно компетентної особистості в умовах

теперішніх глобальних екологічних проблем, активізації цікавості дитини до мистецтвай водночас до навколишнього середовища та недостатня вивченість цього питання зумовили вибір теми роботи.

Метою експериментального дослідження було вивчення рівня сформованості природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку та перевірка впровадженої системи роботи з формування природничо-екологічної компетентності дошкільників засобом театралізованої діяльності.

Методику нашого дослідження склав ряд методів, вибір яких зумовлений метою дослідження: спостереження; бесіда з дітьми; діагностичні завдання дітям; анкетування батьків.

Об'єктом спостереження в нашій роботі були поведінкові реакції дітей в умовах природного середовища, прояви допитливості та знань про природне довкілля. Спостереження за дітьми велося так, щоб діти не знали про це, бо воно втрачає свою природність і невимушеність, поведінка дітей тоді може змінитися. Якщо дослідник правильно проводить спостереження, то він має змогу простежити за явищем, яке його цікавить уповні. Спостереження велося увесь час: під час ігор, трудової діяльності, під час прогулянки й занять. Уже з перших днів спостереження було видно, що діти вибірково ставляться до об'єктів природи.

Набуття природничо-екологічної компетентності дошкільників відбувається в різних видах діяльності й потребує практичного засвоєння дітьми системи доступних природничих знань. Базовий компонент дошкільної освіти визначає зміст освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі»[3, с. 6].

Критеріями природничо-екологічної компетентності дошкільників виступили:

Когнітивний: знає про необхідність дотримання людиною правил доцільного природокористування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств, використання води, електричної та теплової енергії в побуті; знає про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття і краси;

Емоційний: проявляє емоційно-доброзичливе ставлення до живих істот у процесі спілкування з ними;

Поведінковий: прикладає домірні зусилля зі збереження, догляду та захисту природного довкілля; виявляє інтерес, бажання та посильні вміння щодо природоохоронних дій.

Проведена бесіда з дітьми допомогла нам з'ясувати особливості їх ставлення до природного довкілля, наявність в домашніх умовах об'єктів живої природи (рослин, тварин) та догляду за ними. В опитуванні взяло участь 23 дитини експериментальної групи (ЕГ) та 25 дітей контрольної групи (КГ).

З метою дослідження рівня сформованості природничо-екологічної компетентності дошкільників, нами було підбрано та розроблено діагностичні завдання з тематичного розділу «Віконечко в природу».

Тематичний підрозділ «Космос»: дидактична гра «Цікава Сонячна система». Тематичний підрозділ «Земля»: дидактична гра «Яка зараз пора року?», дидактична гра «Що — на клумбу, що — на грядку?», дидактична гра «Такі різні птахи», дидактична гра «Чиї плоди?».

Проведені спостереження, опитування та діагностичне завдання дозволили нам дослідити рівні сформованості природничо-екологічної компетентності дошкільників експериментальної та контрольної груп. Результати проведеного дослідження свідчать про низькі показники сформованості природничо-екологічної компетентності старших дошкільників. Більшість дітей має низький рівень (62%), майже третина має достатній рівень (26%), тільки 12% дошкільників демонструє оптимальний рівень, і жодна дитина не має високого рівня сформованості природничо-екологічної компетентності (рисунок 1).

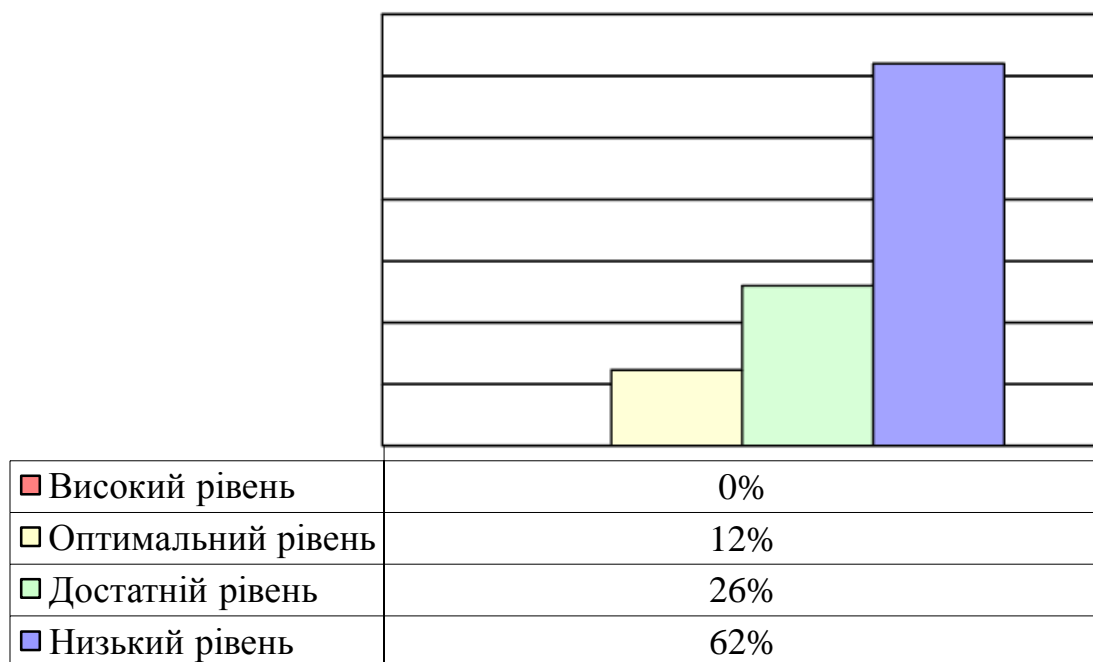

Рисунок 1. Рівні сформованості природничо-екологічної компетентності дошкільників

Наступним кроком нашого дослідження було анкетування батьків щодо формування природничо-екологічної компетентності дитини в домашніх умовах. Із цією метою ми розробили авторську анкету. Відсоток батьків, що зацікавлені у формуванні й розвитку екологічної компетентності своїх дітей досить незначний.

Основним засобом формування природничо-екологічної компетентності дошкільників ми обрали театралізовану діяльність.

На основі поставленої мети мислять спрямовували свою роботу на реалізацію низки завдань із театралізованої діяльності: створення предметно-ігрового середовища з театралізованої діяльності, пошиття костюмів, виготовлення декорацій, добір сценаріїв екологічного спрямування, організація вистав, розігрування казок з екологічною тематикою із використанням різних видів театру, вправління дітей у формуванні виразності виконання ролей, організація дидактичних ігор, вправ із формування екологічної компетентності дітей.

Творчі завдання, дидактичні ігри та вправи, використані нами під час вистав, були спрямовані на формування в дітей дбайливого ставлення до природи, навичок екологічно-моральної поведінки в природному середовищі. У результаті проведеної роботи було визначено більш виражені зміни в результатах експериментальної групи, що підтверджує ефективність використання театру як засобу формування екологічної компетентності дітей.

Суть методики використання театру в процесі екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку полягає в тому, що в дітей послідовно закріплюються та розширюються уявлення про окремі об'єкти та явища природи; формується уявлення про зв'язки та залежність у світі природи, цілісність природи, розвивається позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посібник. *Дошкільне виховання*. 2008. №1. С.33-36.
2. Бабенко Л.Л. Екологічна освіта дошкільників. *Дошкільний навчальний заклад*. 2014. № 7. С. 30-40.
3. Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В. та ін. Базовий компонент дошкільної освіти. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. Київ: Видавництво. 2012. 26 с.
4. Глухова Н.В. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу. *Дошкільне виховання*. 2001. № 10. С. 8-10.
5. Сиротич Н.Б. Підготовка майбутніх вихователів до формування творчих умінь у старших дошкільників засобами театральної мовленнєвої діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагогічних наук: спец. 13.00.08. Одеса, 2017. 24 с.

СЕКЦІЯ 4. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Москалик Г. Ф.

*доктор філософських наук, професор,
директор Департаменту освіти виконкому
Кременчуцької міської ради
м. Кременчук*

Kozubska Alicja

*професор, Вища школа економіки в Бидгощі
м. Бидгощ*

СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Освіта й педагогічна галузь знань є однією з найдревніших і розвивається разом з суспільством.

Соціальний прогрес виявився можливим тому, що кожне нове покоління людей опанувало виробничий, соціальний і духовний досвід предків, розвивало й передавало нащадкам. Чим складнішим ставало виробництво, чим більше накопичувалось знань, тим потрібнішою була спеціально організована освіта, цілеспрямована передача підростаючому поколінню досвіду людства [3, с. 79].

Зміни в системі освіти України, орієнтація на кращий досвід інших країн, змушує нас поглиблено вивчати досвід колег в різних напрямках реформування, узагальнювати та порівнювати його, знаходити раціональне та впроваджувати його в національну систему освіти.

Одним із напрямків реформування національної освіти є підвищення престижності праці педагогів. Для цього є можливість збільшити рівень оплати праці педагогів, встановивши 30% надбавку за престижність праці.

Система встановлення кваліфікаційних категорій в Україні виглядає так:

- а) учитель без категорії – 10-11 розряд за тарифною сіткою;
- б) учитель II кваліфікаційної категорії – 12 розряд за тарифною сіткою;
- в) учитель I кваліфікаційної категорії – 13 розряд за тарифною сіткою;
- г) учитель вищої кваліфікаційної категорії – 14 розряд за тарифною сіткою.

Для відзначення роботи кращих педагогів встановлюються педагогічні звання:

«старший учитель» та «учитель-методист».

Вимоги до педагогів, що мають відповідне звання:

- звання «старший учитель», може присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційні категорії «спеціаліст вищої категорії» або

«спеціаліст першої категорії» та досягли високого професіоналізму в роботі, систематично використовують передовий педагогічний досвід, беруть активну участь у його поширенні, надають практичну допомогу іншим педагогічним працівникам;

- звання «учитель-методист», може присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» здійснюють науково-методичну і науково-дослідну діяльність, мають власні методичні розробки, які пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами або професійними об'єднаннями викладачів професійно-технічних та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, закладів післядипломної освіти [2].

Міністр народної освіти Польщі впровадив у 2000 році систему престижу праці вчителя. Це зроблено з метою мотивації педагогічних кадрів до досягнення ними високих рівнів кваліфікації. За розвиток професійний учитель отримує моральний стимул і грошову винагороду.

Шкільний учитель у своїй кар'єрі може отримати наступні ступені професійного розвитку:

- учитель-стажист;
- учитель-контрактник;
- учитель призначений;
- учитель дипломований;
- професор освіти - почесний титул, що призначений для шкільних учителів.

Почесний титул професора може отримати учитель дипломований, що має щонайменше 20 річний стаж роботи учителем, з них не менше 10 років праці в якості учителя дипломованого. Цей титул надається на подання Капітули у справах професорів освіти через міністра освіти. Такий учитель також повинен мати значний та визнаний професійний доробок. Подання до Капітули складається через орган педагогічного нагляду.

Ступені розвитку педагога висвітлюють етапи розвитку професійного учителя. Перший етап – та етап адаптації в професії, протягом якого учитель демонструє на практиці професіональні знання, входить у життя школи під час стажування на ступінь учителя контрактного.

Наступний етап охоплює стажування на ступінь учителя призначеного. Це час фахової стабілізації, під час якого учитель удосконалює професійні уміння.

І врешті, стажування на ступінь учителя дипломованого то час, в який учитель має досягнути професійну майстерність.

Професійні учительські ступені є рішеннями адміністративними, а їх форма становить акти надання ступеня.

Акт надання ступеня є визнаним документом на території країни (Польща). Але він (акт) не є документом, що підтверджує професійну кваліфікацію учителя. Кваліфікація підтверджується дипломом закінчення вищого навчального закладу, свідоцтво про закінчення післядипломних курсів.

За професійний розвиток педагогів відповідальні в рівній мірі самі педагоги, директори шкіл, освітня влада, органи управління.

Директор школи повинен бути твердо зацікавлений у розвитку персоналу та давати шанси учителю здобувати ступені. Директор повинен керувати розвитком кадрів, може впливати на план їх розвитку, на його реалізацію та кінцеву оцінку. Директор школи вирішує питання про додаткову мотивацію учителя: нагороди, оцінка працівників [1].

Отже, Україна та Польща має схожі системи оцінювання професійного росту педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kozubska Alicja, Koc Remigiusz, Ziolkowski Przemyslaw. Nauczyciel w drodze do profesjonalizmu. Bydgoszcz, 2014. с. 27 - 29.
2. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників: наказ Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.12.2010 за № 1255/18550.
3. Москалик Г.Ф. Філософська парадигма модернізації освіти в умовах інформаційно-комунікативного середовища: монографія. Кременчук: Видавництво «Християнська Зоря», 2014. 328 с.

Шліхар В. В.

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 013 Початкова
освіта*

*Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

Науковий керівник: Шакотько В. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології
початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С. Макаренка*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРИБОРІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одним з основних напрямів модернізації української школи є системне використання компетентнісного підходу, що пов'язано зі створенням загальної методики формування ключових компетентностей, розробкою сучасних засобів навчання та методики їх реалізації в освітньому процесі. Цей підхід вимагає змін у складових методичних систем навчання, оскільки формування компетентностей вимагає створення навчальних ситуацій, пов'язаних з практичним застосуванням набутих знань, умінь і навичок. Добір відповідних («компетентнісних») завдань необхідно спрямувати на підтвердження переваг використання наукового обґрунтованих методів вирішення проблем, на створення ситуацій обов'язковості набуття нових знань, розвитку навичок для розв'язання проблем з повсякденного життя або навчальної діяльності.

Поява інноваційних технологій в педагогіці не є випадковістю. Педагогіка вже давно шукає шляхи досягнення якщо не абсолютного, то позитивного і стабільно високого результату навчальної діяльності в початковій школі. Не виникає сумнівів в тому, що інноваційні педагогічні технології повинні будуватися на основі сучасних технологій обміну даними. Однак єдиної думки стосовно місця цих технологій в педагогічній практиці вчителя, на сьогоднішній день не існує.

Нові технології змушують людський мозок еволюціонувати в небаченому досі темпі. Діти, які ніколи не жили у світі без Інтернету, вже підготовлені до активного використання різноманітних «гаджетів», а чи готовий вчитель до педагогічно виваженого їх використання?

До школи зараз приходять абсолютно нові за типом мислення учні. Якщо орієнтуватися на теорію поколінь, нині за партами сидить покоління Z — «цифрові» діти. Цифрова освіта ефективніша й економніша за традиційні методики, стверджує ціле коло бізнесменів і економістів.

Засновники однієї з перших он-лайн платформ для навчання **Coursera** Дафна Коллер (Daphne Koller) і Ендрю Нг (Andrew Ng) стверджують, що навчання повинно стати правом, а не привілеєм [4]. За час існування **Coursera** з 2012 року кількість слухачів різноманітних курсів зросла до 45 з лишнім мільйонів. З цією платформою активно співробітничать провідні університету світу. Наприклад Єльський університет (Yale University) серед інших пропонує 20-ти годинний курс «Наука про добробут» (The Science of Well-Being), Стенфордський університет – 56 годинний курс «Машинне навчання» (Machine Learning), Мічиганський університет (University of Michigan) – кілька курсів з

вивчення однієї з мов програмування – «Пайтон для всіх» (Python for Everybody), а Імперський коледж Лондона (Imperial College London), відповідаючи на виклики сьогодні, вже підготував 19 годинний курс «Наукові питання: Поговоримо про COVID-19» (Science Matters: Let's Talk About COVID-19).

Провідні бізнес структури такі як IBM, Google, EIT Digital, Autodesk, Cisco та інші пропонують курси, що передбачають видачу професійних сертифікатів з різних напрямків ІТ-галузі.

Як зазначають дослідники e-Learning [2] основною проблемою безкоштовного он-лайн навчання є відсутність системного контролю за процесом навчання, тому відсоток тих, хто завершив самостійне навчання дуже низький. Потрібен вчитель, звичайно із значно зміненими функціями.

Ті ж аналітики вказують, що найбільший потенціал зростання мають он-лайн освітні послуги у сфері дошкільної та шкільної освіти. За даними Ambient Insight в найближчому майбутньому очікується розвиток компаній, що орієнтовані на ігрові механізми та технології симуляції реальних процесів [2].

В світі активно впроваджуються освітні проекти для віддалених і слаборозвинутих регіонів. Навчальні матеріали для таких шкіл готуються провідними фахівцями в галузі шкільної освіти і завантажуються на мобільні пристрої учителів і за потреби учнів. Такий проект успішно працює в Африці. Мережа (понад 500 шкіл проекту Bridge International Academies) приватних малобюджетних шкіл максимально стандартизована за змістом і засобами навчання. Сценарії до уроків підготовлені фахівцями, в тому числі і з Кембриджського університету, що дозволяє навіть учителям з малим досвідом і порівняно нижчою кваліфікацією досягати високих результатів в навчанні.

Цікавим і дуже актуальним може бути для України проект он-лайн шкіл для сільських регіонів з їх малокомплектними школами. Подібні проекти вже реалізуються в окремих країнах.

Мобільні, комп'ютерні технології навчання базуються на передачі навчального контенту на мобільні та комп'ютерні пристрої з використанням WAP або GPRS технологій. Використовуючи комп'ютерні пристрої (планшет, смартфон, ноутбук, стаціонарний комп'ютер) можна підключитися до мережі Інтернет, скопіювати на свій комп'ютер потрібні відомості або навчальні матеріали, обмінятися думками у форумі або чаті, ознайомитись з домашнім завданням, переглянути розклад занять, виконати тест. Це робить умови організації навчального процесу більш доступними, гнучкими та персоналізованими.

Використання мобільних та комп'ютерних технологій відкриває нові перспективи для навчання, особливо для тих, хто живе ізольовано чи у віддалених місцях або стикається з труднощами в навчанні. Можливість

навчання будь-де та будь-коли, притаманна мобільному навчанню, нині є загальною тенденцією інтенсифікації життя в інформаційному суспільстві.

У Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А.С. Макаренка протягом кількох років здійснюється дослідження, метою цього є розв'язання протиріччя між бажаннями учнів активно використовувати мобільні комп'ютерні пристрої в тому числі і в освітньому процесі початкової школи і невідповідністю вчителів до їх використання з метою навчання учнів.

В ході дослідження планується реалізувати такі завдання:

- ознайомитися з історичними аспектами використання мобільних комп'ютерних пристроїв в початковій школі;
- розглянути засоби і методи використання ресурсів мережі Інтернет у професійній діяльності вчителя та навчальній діяльності учня;
- визначити умови використання мобільних комп'ютерних пристроїв як засобу досягнення освітніх цілей в початковій школі;
- дослідити переваги і недоліки використання мобільних комп'ютерних пристроїв у початковій школі;
- підготувати методичні рекомендації по використанню мобільних комп'ютерних пристроїв у початковій школі.

Як результат дослідження планується розробка методичних рекомендацій, які можуть використовуватись вчителями початкової школи під час організації начального процесу з використанням комп'ютеризованих мобільних пристроїв на заняттях з різних освітніх галузей.

Детально становлення теорії використання мобільних комп'ютерних пристроїв в навчальному процесі дослідив С.О. Семеріков [3, С. 92-158]. Його дослідження спиралось на наукові роботи Д. Абернати, М.А. Григор'євої, Дж. Еттевелла, А. Кея Д. Кігана, І.Є. Мазурка, Н. Рашбі, Дж. Тракслера, М. Шарплеса та інших.

Мобільне навчання тісно пов'язане з електронним і дистанційним навчанням, особливістю його є використання мобільних пристроїв. За С.О. Семеріковим мобільне навчання має певні переваги у порівнянні з електронним [3, С.121-122]:

- можливість навчання будь-де і будь коли;
- нижча ціна мобільних пристроїв у порівнянні з персональними комп'ютерами;
- менші розміри та вага;
- актуалізація навчання через «моду» на пристрої (через популярність пристроїв);
- підвищена інтерактивність навчання;
- зручність застосування;
- розвинені засоби співробітництва;

- безперервний доступ до навчальних матеріалів;
- концентрований зміст;
- сумісність різних форматів подання контексту.

Значним поштовхом розвитку мобільного навчання став Болонський процес, метою якого було створення освітнього простору для підвищення мобільності громадян на європейському рівні. Інформатизація освіти розпочавши свій шлях у старшій школі, на сьогодні вже увійшла в початкову школу, чим забезпечила серйозну пропедевтичну базу для свого активного та гармонійного розвитку учнів.

Процес мобільного навчання у системі освіти нової української школи перебуває на початковому етапі розвитку. Не визначені в повному обсязі педагогічні, технічні, санітарно-гігієнічні умови цілеспрямованого застосування мобільних пристроїв в навчальному середовищі. Не підготовлений навчальний контент для забезпечення навчання молодших школярів. Можливо основою його стануть електронні підручники початкової школи, конкурс яких організовує Міністерство освіти і науки України. А на сьогодні наповнення змістом електронних засобів мобільного навчання покладено на учителів.

Потребує подальшого наукового обґрунтування методичне забезпечення - теоретичні і практичні рекомендації щодо розробки мобільних інформаційних ресурсів і використання мобільних пристроїв у навчальному процесі, методичні рекомендації щодо розрахунку навчального навантаження для розробників контенту [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайчук К.Л. Мобільне навчання: сутність і моделі впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів МВС України / К.Л. Бугайчук. // Інформаційні технології і засоби навчання. 2012. №1 (27). Електронний ресурс] Режим доступу до журналу: <http://www.journal.iitta.gov.ua>
2. Демидова Инесса. Быстро и удаленно. Как будут учиться внуки миллениалов? / Инесса Демидова. \ \ Ведомости. Технологии развития человека. №30 от 10 сентября 2018 [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.vedomosti.ru/partner/articles/2018/09/06/780178-bistro-udalенно>
3. Семеріков С.О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі : Монографія / С.О. Семеріков, науковий редактор академік АПН України, д.пед.н., проф. М.І. Жалдак. – Кривий Ріг : Мінерал; К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 340 с.
4. About Coursera [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://about.coursera.org/press>

Деньга Н. М.
*кандидат педагогічних наук,
заступник директора з навчально-методичної роботи
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

УПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС З ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Глобальні зміни у світі, входження суспільства в епоху інформаційних технологій змішують нас переглядати підходи до розвитку та формування освіти за нової парадигмою з точки зору сучасності. Кожен освітянин розуміє, що старі методи, підходи до навчання та викладання перестають діяти, а іноді включають механізми протидії, супротиву, гальмування. У таких випадках процес навчання припиняється, а педагоги змушені шукати новітні освітні технології для забезпечення якісної навчальної діяльності.

Навчальна діяльність – це складний багатоаспектний процес, який спрямовує людину на отримання знань та навичок у певному виді діяльності. Оскільки цей процес є двостороннім: учитель – учень і навпаки, то такий вид діяльності людини як навчання обов'язково вимагає діагностики якості, рівня, швидкості засвоєння навчального матеріалу, рівня відпрацювання певних навичок та вмінь, що досягаються в процесі навчання. Одним із видів діагностики стану просування учня в процесі навчання є оцінювання рівня його досягнень.

У Концепції Нової української школи вказано, що оцінки слугуватимуть для аналізу індивідуального прогресу і плануванню індивідуального темпу навчання, а не ранжуванню учнів, тобто будуть рекомендаціями до дії. В основу підходу до оцінювання буде взято описове формувальне оцінювання з елементами автентичності. Головною метою такого оцінювання є не лише діагностика рівня знань та опанованих умінь та навичок, а й досягнення інших цілей.

Формувальне оцінювання можливе тоді, коли:

– чітко визначено очікувані результати (плануючи навчальну діяльність і формулюючи мету необхідно підходити до цього не формально, а з чітким визначенням конкретних результатів);

– залучення учнів до осмислення мети майбутньої діяльності, її результату із деталізацією кожного кроку;

– допомога учневі постійно відстежувати свої результати за допомогою зворотного зв'язку.

Для ефективного впровадження формувального оцінювання необхідно використовувати ряд інструментів, які дають змогу визначити навчальні потреби учнів та цілі уроку, розробити критерії оцінювання, налагодити зворотній зв'язок, навчити учнів самооцінюванню та взаємооцінюванню, перевірити розуміння навчального матеріалу.

Інструменти формувального оцінювання будуть дієвими, якщо вчитель уміє вдало ними користуватися залежно від теми, мети, завдань освітньої діяльності. Для цього необхідно формувати вміння впроваджувати формувальне оцінювання ще в студентів на етапі професійної підготовки. Саме тому важливим напрямком освітньої діяльності в Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А.С. Макаренка є упровадження методичної системи з підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання формувального оцінювання.

Серед інших різних технік зворотного зв'язку, самооцінювання, рефлексії особливе місце посідають цифрові інструменти формувального оцінювання. У ході професійної підготовки студентів коледжу викладачі включають до *лекційних, практичних, семінарських та лабораторних робіт з методик навчання освітньої галузі «Мова і література», «Математика», «Природознавство», «Суспільствознавство», «Технології» цифрові інструменти формувального оцінювання.* Разом з тим студенти отримують завдання, в ході виконання яких вони повинні використовувати вказані інструменти.

Для забезпечення швидкого зворотного зв'язку під проведення практичних робіт для студентів викладачі предметів професійного спрямування коледжу пропонують пройти вікторини, обговорення або опитування, підготовлені за допомогою веб-сервісу Kahoot. Для проведення потрібно мало часу, комп'ютер, проектор та наявність смартфонів у студентів. Kahoot дає можливість швидко отримати зворотній зв'язок, виявити прогалини у навчальній діяльності, внаслідок чого її скоригувати. Разом з тим за допомогою такого веб-сервісу можна проводити самооцінювання або взаємооцінювання. Часто студенти використовують Kahoot під час проведення семінарських занять. На заняттях з психології цей онлайн-сервіс використовується з одного боку з метою перевірки знань студентів, а з іншого – з метою формування методичної та діагностичної компетентності. Студентам пропонується долучитися до створення тестів по темі, що вивчається за допомогою онлайн-сервісу Kahoot, провести тестування та оцінити роботу одногрупників. Таким чином студенти засвоюють зміст освітньої дисципліни «Психологія», вчать практично застосовувати сучасні онлайн-сервіси у педагогічній діяльності, розробляти тестові завдання та

здійснювати процес оцінювання знань умінь і навичок одне одного. За таким же принципом частина викладачів коледжу використовує веб-сервіс Triventy.

Для фронтального опитування на початку і в кінці заняття, тестування подачі нового матеріалу, аналізу роботи студентів в динаміці викладачі методик початкової освіти під час проведення занять використовують програму Plickers. Перевагами використання даної є те, що непотрібна наявність смартфона у кожного студента, достатньо лише один комп'ютер, проектор та телефон вчителя. Буквально за тридцять секунд викладач отримує повну картину по групі, як студенти засвоїли матеріал. В зв'язку з цим така програма частіше використовується студентами під час проходження практики, адже вдале проведення такого опитування не залежить від наявності власних гаджетів у молодших школярів. Використання Plickers на заняттях та уроках дозволяють викладачу чи вчителю покращити зворотній зв'язок між собою та групою чи класом. Для студентів та учнів – це свого роду розвага, яка дозволяє відволіктися й в ігровій формі відповідати на питання. Саме головне, що Plickers — це дуже проста технологія.

Викладачі методик початкової освіти, педагогіки та психології поряд із вказаними цифровими інструментами формувального оцінювання використовують веб-сервіс Quizizz. За його допомогою можна підтримати процес навчання, провести ігри, вікторини, тести, домашню роботу, організувати змагання, відслідкувати результати кожного студента, надати автоматичний зворотній зв'язок. Перевагою використання Quizizz є те, що студенти можуть під час проведення вікторини можуть відповідати на питання в своєму темпі, можна використовувати для проведення самостійного опрацювання з теми, так як є можливість не виставляти час.

У кінці вивчення певної теми викладачі використовують критеріальні таблиці, складені за допомогою Google-форм, у яких можуть бути такі критерії: домашнє завдання, теоретичний матеріал, практична діяльність, інновації й новизна, використання в майбутньому. На кожний критерій є чотири твердження, перше з яких – з усім розібрався, впорався, домашні завдання виконував, інформація нова, матеріал буду використовувати; останнє – нічого не зрозумів, нічого нового не дізнався, матеріал не буду використовувати.

Під час проходження курсу викладачі предметів професійного спрямування випробовують ще один дієвий інструмент формувального оцінювання – спільне виконання домашнього завдання. Основна причина невиконання домашнього завдання – це те, що студент не знає, що робити (неправильна відповідь, не знає, де шукати помилку, тощо). Викладачі створюють Google-таблицю чи Google-документ, де розміщують спільне домашнє завдання, яке дає можливість студенту виявити проблемні місця й ще раз повчитися. Можна визначити правила, де кожен пише свою відповідь, але

при виявленні іншої відповіді студенти один одному допомагають визначити, де помилка.

Під час проведення уроків у ході практичної підготовки студенти використовують інтернет-сервіс LearningApps – один із інструментів стратегії розвитку самостійності учнів. Це інструмент оцінювання для учня. Учні по-різному проходять завдання: хтось буде розв'язувати й шукати правильну відповідь, хтось підставлятиме й намагатиметься просто вгадати правильну відповідь, хтось підглядатиме до інших дітей і натискатиме ті ж самі відповіді, що й інші. Під час створення завдання в LearningApps студенти знають, що необхідно завжди редагувати зворотній зв'язок, щоб не просто було в кінці написано «Молодець» або «Спробуй ще раз», а краще використовувати фрази такого типу: «Усе правильно виконав – переходи до виконання завдання 3», «Якщо маєш 4 неправильні відповіді, то підійди до вчителя за роз'ясненнями». За допомогою LearningApps студенти під час проходження виробничої практики створюють квести, які допомагають учням зрозуміти для себе, яким навчальним матеріалом він володіє добре, а який потребує вдосконалення.

Вказані цифрові інструменти формувального оцінювання, які впроваджуються в освітній процес коледжу викладачами методик початкової освіти, дають змогу здійснити ефективний зворотній зв'язок, що визначається такими критеріями:

- спрямовує увагу на прогнозування навчання;
- відбувається під час навчання, до виставлення балу;
- стосується часткового розуміння;
- ефективний зворотній зв'язок не замінює самостійного мислення учнів;
- має бути обмеженим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курбатова М. О., Деуля Д. О., Рикова Л. Л. ВИКОРИСТАННЯ ОН-ЛАЙН СЕРВІСІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВ. *Інформаційні технології в освіті, науці і техніці: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (ІТОНТ-2016). Черкаси, 12-14 травня 2016 р. 2016. С. 186.*
2. Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах. Лист МОН від 17.08.2016 р. №1\9 – 437. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_437729-16

Вапнічний С. Д.
*викладач кафедри інформаційних
управляючих систем та технологій*

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

м. Ужгород

Путкарадзе Хатуна

докторант

Сухумський державний університет

м. Тбілісі (Грузія)

Міца О. В.

завідувач кафедри інформаційних

управляючих систем та технологій

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

м. Ужгород

Горошко Ю. В.

зав. кафедри інформатики

і обчислювальної техніки

Національний університет “Чернігівський колегіум”

імені Т.Г. Шевченка

м. Чернігів

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ ЕКСПЕРИМЕНТУ ЩОДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ОСНОВ ПРОГРАМУВАННЯ УЧНІВ ВІДДАЛЕНИХ РАЙОНІВ

Для багатьох українських та грузинських сімей є великою проблемою вийти із “зачарованого життєвого кола”, яке можна описати як садок – школа – (університет) – заробітки. За таким життєвим циклом батьки не мають змоги повноцінно виховувати своїх дітей, підмінюючи його тимчасовим матеріальним статком. Опанування професій, пов’язаних із інформаційними технологіями [1, с. 8-12], дозволяє розірвати таке “зачароване коло” і запровадити новий життєвий цикл для наступних поколінь. Тисячі фірм пропонують роботу в галузі інформаційних технологій дистанційно, без відриву від сімей і зміни місця проживання. Відзначимо, що середня заробітна плата в ІТ-сфері в сім разів перевищує середню заробітну плату в інших сферах в Україні та Грузії. Формування нового життєвого циклу дозволить швидше сформувати інформаційне суспільство в епоху змін та катаклізмів [2, с. 47].

Факультет інформаційних технологій Ужгородського університету започаткував освітній проект у рамках UzhhorodCodeSchool (директор – Олександр Міца) для безкоштовного навчання учнів закарпатських шкіл азів програмування. Перший цикл навчання був експериментальним для з’ясування доцільності вибраних тем, методичних підходів, ефективності навчання тощо. Заняття у формі вебінарів проводили фахівці з великим досвідом педагогічної

роботи у сфері ІТ– Сергій Вапнічний та Олександр Міца. Лекції проводились щопонеділка, починаючи з початку лютого і до початку травня 2019 року з використанням системи AdobeConnected Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Матеріали, які використовувались при читанні лекцій, надавались також Національним університетом “Чернігівський колегіум” імені Т.Г. Шевченка та Сухумським державним університетом(м. Тбілісі, Грузія). Кожна тема опрацьовувалась за схемою, наведеною на рис.1.

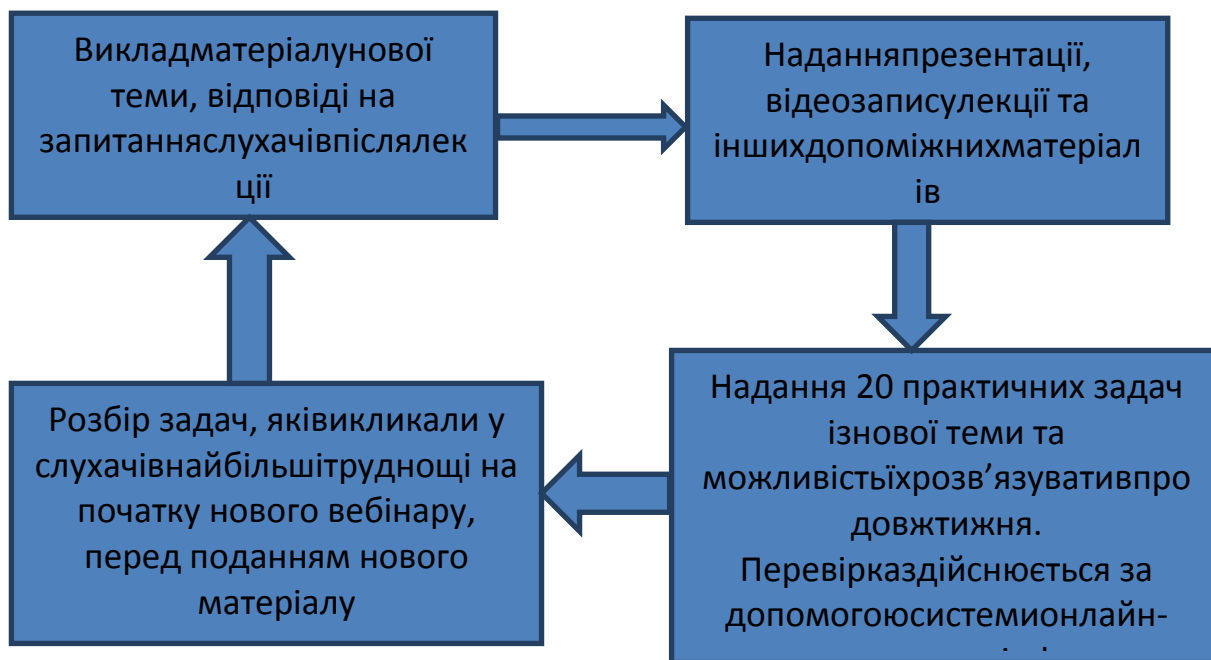

Рис. 1. Загальна схема роботи

Організатори навчали «з нуля», так що знання основ програмування для учнів були не обов’язковими. Учні були забезпечені всіма матеріалами [3, с. 21], презентаціями, відеолекціями, наборами тематичних задач та їх розв’язками. Єдина умова, за якої учень був прийнятий на навчання: здобувши нові знання у межах курсу, він має навчити цього ще когось зі своїх друзів. Організатори створювали для цього необхідні умови. Крім учнів із віддалених районів Закарпаття, в експерименті визвались взяти участь декілька учнів з сільської місцевості Кіровоградщини, Волині, Житомирщини та Хмельниччини. Загальна кількість учасників перевищувала 50 осіб.

Навчання проходило за такою програмою, яка адаптована не лише до шкільної програми українських шкіл, а й використовується в одній із найбільших шкіл Кутаїсі– школи №3 (заступник директора школи – ХатунаПуткарадзе):

Тема 1. Лінійні конструкції [1, с. 48]

План лекційного заняття.

1. Приклад простої програми.
2. Константи та змінні.
3. Типи змінних.
4. Оператор присвоювання.
5. Арифметика у C++. Арифметичні вирази. Операції.
6. Введення, виведення у консоль у стилі C та C++ (функції `printf`, `scanf`, `cin`, `cout`).
7. Форматоване введення та виведення.
8. Організація та опрацювання текстових файлів. Відкриття файлу для читання, запису. Закриття файлу.

Тема 2. Розгалуження у мові C++

План лекційного заняття.

1. Логічний тип у C++.
2. Логічні операції.
3. Складені умови.
4. Вказівка розгалуження.
5. Тернарний оператор.
6. Вказівка вибору.

Тема 3. Цикли у мові C++ [4]

План лекційного заняття.

1. Цикли. Види циклів та їх призначення.
2. Особливості оператора `for` у C++. Команди `break` та `continue`.
3. Вкладені цикли. Нескінчений цикл.
4. Багаторазове введення та виведення.
5. Розв'язування задач на застосування циклів.

Тема 4. Рядки.

План лекційного заняття.

1. Символьний та рядковий типи даних.
2. Основні методи для роботи з рядками заголовкового файлу `string`.
3. Операції над рядками. Довжина рядка. Операції копіювання, порівняння та конкатенації.

Тема 5. Масиви.

План лекційного заняття.

1. Призначення масивів.
2. Створення одновимірних та двовимірних масивів.
3. Організація масивів мовою програмування C++.
4. Пошук максимального та мінімального елемента масиву.
5. Опрацювання масивів. Сортування масивів.
6. Сортування з використанням компараторів.

Тема 6. Рекурсія. Перебір з поверненням (BackTracking) [5, с. 37-38]

План лекційного заняття.

1. Поняття рекурсивної підпрограми.
2. Рекурсивні процедури та функції. Обмін інформацією між функціями.
3. Приклади рекурсивних алгоритмів.
4. Перебір з поверненням (BackTracking).

Тема 7. Алгоритм Евкліда. Решето Ератосфена.

План лекційного заняття.

1. Знаходження дільників числа. Факторизація числа.
2. Алгоритм Евкліда для знаходження НСД двох чисел. НСК двох чисел.
3. НСД та НСК для п чисел
4. Функція Ейлера.
5. Решето Ератосфена.

Тема 8. Бінарний та тернарний пошук.

План лекційного заняття.

1. Ідея бінарного пошуку.
2. Поняття `STLlower_bound` та `upper_bound`.
3. Бінарний пошук у відповіді.
4. Ідея тернарного пошуку.

Тема 9. Структури даних. Бібліотека STL [6, с.44-45]

План лекційного заняття.

1. Опис структури. Опрацювання структур.
2. Динамічні масиви. Основні методи заголовкового файлу `<vector>`.
3. Стеки. Черги. Множини.
4. Особливості контейнеру `<multiset>`.

Тема 10. Контрольна робота.

Практичне заняття проводилось у формі розв'язання задач. Для цього була задіяна система онлайн-тестування `ejudge (olymp.uzhnu.edu.ua)`, а також для додаткової роботи рекомендувався інтернет-портал `e-olymp[7]`.

Відмітимо, що навчання останніх чотирьох тем проводилось із використанням задач першого та другого етапів Всеукраїнських олімпіад з інформатики. Також впродовж лекційного заняття лектори постійно займались агітацією участі слухачів в олімпіадах та турнірах з інформатики [5, с.32-33]. Слід зауважити, що участь в олімпіадах розвиває такі якості, як спритність і нестандартність мислення. Реалізація придуманих ідей – це своєрідний спосіб їх викладення за допомогою однієї з дозволених на олімпіаді мов програмування, яка є тільки інструментом. Навіть найлегше завдання або найпростіший алгоритм двоє програмістів реалізують абсолютно по-різному [6, с. 40-41]. Це аналогічно до того, що використовуючи однакові інструменти: літери і слова людської мови; практично неможливо знайти хоча б двох письменників, які б

створили однакові твори на задану тему. Таку аналогію можна провести і з іншими творчими професіями: художники, скульптори, музиканти...

Участь в олімпіадах дозволяє формувати високу алгоритмічну культуру, що веде до підвищення вимог по відношенню до власного програмного коду, виробляються навички колективної роботи, а також вміння цінуватичас.Багато колишніх олімпійців організовують успішні проекти, пов'язані не тільки з програмуванням та ІТ-технологіями. Завдяки участі в олімпіадах, їм вдалося виробити стійкість до складних психологічних навантажень. Провівши тисячі годин часу за тренуваннями, намагаючись не витратити навіть один з них даремно, вони навчилися оцінювати вірогідність перемоги і поразки;освоїли існуючі і виробили власні методи боротьби зі стресовими ситуаціями, з сумнівами і занепокоєннями, які відчують олімпійці під час змагань в тій чи іншій мірі. Це виробило в них здатність приймати важливі рішення і нести відповідальність за них.

За результатами проведеного експериментального навчання половина учасників опанувала на достатньому рівні перші три теми. Всі теми на прийнятному рівні опанували 8 учнів. Але відмітимо, що термін навчання був дуже коротким та, відповідно, темп навчання був досить високим. Троє учнів, які брали участь у навчанні, стали не лише переможцями олімпіади з інформатики у своєму районі, а й призерами обласного етапу. То ж експеримент по впровадженню основ програмування в широкі маси вважаємо успішним і таке навчання буде продовжуватись, як в Україні такі в Грузії.

ЛІТЕРАТУРА

1. ГорошкоЮ.В., Інформаційнемоделювання у підготовцімайбутніхучителів математики та інформатики. Чернігів, Україна: ВидавецьЛозовий В. М., 2012.
2. Міца О., Оришич С., Горошко Ю., Вапнічний С., Боркач Н. Про один з транскордонних механізмів ефективного розвитку інформаційного суспільства в Україні // ScienceandEducaton a NewDimensionNaturalandTechnicalSciences – 2019. С. 47-51.
3. МіцаО.В., ДроньМ.Ф., ДробничМ.П., Ісак І.С., ЛегезаА.В. Особливості проведення Літньої школи з програмування в Ужгороді // II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Сучасніінформаційнітехнології в освіті і науці».Житомир.2017.С.17-21.
4. Лекція на тему “Цикли у мові С++”[Електронний ресурс]. – Режимдоступу:<https://youtu.be/mfZgqc8HgnA>
5. Горошко, Ю.В. Про турніри юних інформатиків / Ю.В. Горошко, В.І. Мельник, О.В. Міца // Науковий часопис Національного педагогічного

університету імені М. П. Драгоманова. Серія 2 :Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук.праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 20 (27). С. 32-39.

6. Horoshko, Yurii V., Oleksandr V. Mitsa, and Valentyn I. Melnyk. "Методичні підходи до розв'язування олімпіадних задач інформатики." *Information Technologies and Learning Tools* 71.3 (2019): 40-52.
7. Інтернет-портал організаційно-методичного забезпечення дистанційних олімпіад з програмування для обдарованої молоді навчальних закладів України e-olymp [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.e-olymp.com/>.

Чан Цзоу

кандидат філософських наук,

доцент,

Beijing Normal University

(Китай)

ВІРТУАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Життя сучасної людини швидкими темпами змінюється, темпи змін не піддаються прогнозуванню, а іноді і реальному осмисленню людиною.

Освіта є ретранслятором досвіду людства. Суспільство, яке рухається до інформаційного суспільства, вимагає від людей мати широкий спектр спеціальностей, швидко перекваліфіковуватись, змінювати професію, змінювати стиль та темп життя.

Трансформація сучасного планетарного суспільства на шляху до інформаційного етапу неминує вимагає якісних змін в усіх сферах його функціонування, особливо у сфері освіти. Ця вимога зумовлена, перш за все, динамічним характером світової економіки, необхідністю швидкої перекваліфікації та високого рівня загальної та професійної освіти. Вплив інформаційних технологій виходить далеко за межі технологічного їх розуміння як засобу забезпечення навчального процесу, наразі вони формують ціннісно-смісловий зміст освіти як цілісної системи, формуючи усі без винятку етапи навчання і досліджень. Охоплюючи усі ланки освіти – від дошкільної до післядипломної – найпомітніше інформаційні технології визначають саме ланку вищої освіти, яка має на меті підготовку сучасного професіонала, становлення якого відбувається власне через наявність у нього інформаційної компетентності [1; с.1].

Розвиток освіти забезпечує розвиток філософської освітньої думки. Безліч поглядів на освіту сприяє переходу до діалектичних змін з кількості у якість.

Суперечки, погляди з різних сторін, різних соціальних груп, урахування соціально-економічних обставин дає можливість всебічного розвитку питання реформування освіти, вироблення нових моделей навчання в Україні та Китаї.

Особливістю педагогічного дискурсу є те, що він може бути віднесеним до продуктивної діяльності, оскільки серед його обов'язкових компонентів особливу роль відіграє творчість. Надбання світової й вітчизняної педагогіки, сучасні науково-педагогічні дослідження та практичний досвід багатьох поколінь педагогів переконують у необхідності творчого елемента в педагогічному дискурсі. Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що її об'єктом і результатом є творення особистості, а не образу, як у мистецтві, чи механізму, конструкції – як у техніці. Педагогічний процес розглядають як спільну творчість (співтворчість) педагога й вихованця в ситуації педагогічної взаємодії, у процесі якої відбувається педагогічне перетворення людини. Певною мірою цьому сприятиме ефективний вплив, тобто цілеспрямоване використання різноманітних форм залучення педагога до інноваційної діяльності. До них належать: організація постійно діючого наукового семінару з найактуальніших проблем, над якими працюють педагоги навчального закладу, стажування педагогів при науково-дослідних інститутах і вищих навчальних закладах; педагогічні ради, «круглі столи», дискусії; ділові, евристичні ігри з генерування нових педагогічних ідей; творча діяльність педагогів у методичних об'єднаннях; участь у науково-практичних конференціях; узагальнення власного досвіду й досвіду своїх колег; заняття на спеціальних курсах підвищення кваліфікації; самостійна дослідницька, творча робота; участь у колективній експериментально-дослідницькій роботі в межах спільної проблеми, над якою працюють педагоги навчального закладу [2].

Набуття ключових компетентностей є дуже важливим для сучасної людини, адже їх сформованість дає змогу особистості адаптуватися до життєвого різноманіття в умовах світового простору тощо.

Ключові компетентності, незважаючи на їх відмінність, мають характерні ознаки, а саме:

- багатофункціональність. Володіння ключовими компетентностями дає змогу людині вирішити різні проблеми в повсякденному, професійному та соціальному житті, досягати важливих цілей і вирішувати різноманітні завдання;
- багатомірність, тобто вони включають різні розумові процеси та інтелектуальні вміння (аналітичні, критичні, комунікативні тощо);
- надпредметність і міждисциплінарність, оскільки вони можуть застосовуватися в різних ситуаціях у професійній, соціальній та побутовій сферах;
- динамічність, оскільки вони залежать від пріоритетів суспільства та особливості, які мають рухливу природу тощо [3] і потребують значного

інтелектуального розвитку: абстрактного мислення, рефлексії, визначення власної позиції, самооцінки, критичного мислення тощо [4].

Підґрунтям для формування ключових компетентностей виступають індивідуальні та соціальні потреби [5].

Різноманітні форми земного буття, облаштування людського життя, не що інше, як втілення енергії особистості. Це той важливий пункт, який дозволить зробити Україну гідною. Якщо тільки-но людина перетворюється в абстракцію, відразу ж відбувається той розрив, який призводить до жорстких форм її відчуження від ідеї життя. Тож механізмом запобігання такого стану є підвищення в особистості навчання її профільності як істини, педагогічна підтримка її учіння - найголовніший мотив-стимул існування ноосферної людини. Адже, стратегічна мета розвитку людства вбачається в космічно-системній організації біосфери зусиллями психічної енергії наперед - проектною, як ми говорили раніше. Вся думка людини має існувати як потік антропокосмізму, як певна хвиля - духовність. За цим - методологічне майбутнє і психології, і педагогіки – прокладуть дорогу гуманітарним наукам... Лише озброєний ними правильно вчений-натураліст здійснить свою діяльність сумісно із життям і на його благо.

У філософському сенсі «навчання» - неволя, якщо не містить вмотивованих начал – відповідним чином створені в рамках системи освіти – цілі. Поле освітніх цілей – Мета освіти. За нею – дієздатна особистість, гідна, піднесена, творча, моральна, духовна.

В умовах сучасних реалій потрібно об'єднати й культурно синхронізувати процеси «навчання», «освіта», «світ», «держава», «регіон», «особистість» Метою. Бо складається враження, ніби система освіти, вичерпуючи останній енергетичний потенціал, експлуатує власну нішу в супереч соціальному прогресу. В часи спаду науки і освіти найбільших успіхів досягають релігії – колишні домінуючі форми свідомості. Накшталт, перетиснута греблею ріка «відроджує» синьо-зелені водорості; перетиснута джгутом (надмірно) людська кінцівка потерпає через омертвіння тканини і її гниття тощо. Опір потрібний для зрощення освіти особистості як опора (антиномія), а не як заперечення однієї із сторін для ствердження протилежного. Тому профільність – народжується в Природі, діє в ній як поліморфізм істини, проявляється опосередковано особистістю, добувається школою і реалізується колективно-розподіленою працею [6].

Дослідивши інтерпретації поняття «віртуальний університет» у філософському та загальнонауковому дискурсі, з'ясовано, що під віртуальним університетом варто розуміти освітній феномен інформаційного суспільства, основним призначенням якого є виробництво і поширення знань та інформації в освітніх цілях за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Виявлено

необхідність розширення розуміння віртуального університету за межі традиційного технократичного підходу через перехід до ціннісно - антропологічних смислів. Доведено, що в умовах сучасного рухливого світу та тих новацій, які внесла інформатизація у світове суспільство, освіта потребує переосмислення застосування інформаційних технологій в економічних, навчальних, професійних цілях. Показано, що інформаційні технології як сукупність методів засобів, що використовуються з метою отримання, зберігання, розповсюдження і відображення даних для інтересів і потреб користувачів виступають технологічною основою модернізації не лише форми, але й змісту освіти. Розвиток нової освітньої системи має на меті інтенсифікацію, індивідуалізацію та непереривність освіти через реалізацію принципів відкритої освіти. В свою чергу, це призводить до якісних змін освітнього простору сучасного університету: ревізії статусу самого знання, модернізації форм та методів організації навчання, трансформації ролі викладачів та студентів у освітньо - науковому процесі [1; с.14-15].

ЛІТЕРАТУРА

1. Цзоу Ч. Віртуальний університет як освітній феномен інформаційного суспільства.-Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017. – 21с.
2. Москалик Г. Філософська парадигма модернізації освіти в умовах інформаційно-комунікативного середовища. Монографія/ Г. Москалик – Кременчук: Видавництво «Християнська Зоря» 2014 – С. 31.
3. Драч І.І. Компетентність фахівця як теоретична проблема/ І. Драч/ Післядипломна освіта в Україні-2013 - № 1.-С. 19-21.
4. Фрумін І.Д. Компетентностный подход в образовании/Материалы X Всероссийской конференции «Педагогика развития: становление компетентности и результаты образования в различных подходах».- Красноярск. Изд-во КрГУ, 2003. - С. 24-36.
5. Драч І.І. Ключові компетентності як основа професійної компетентності майбутніх викладачів вищої школи /І. Драч/ Післядипломна освіта в Україні. – 2012. - № 1 – С. 24-27.
6. Самодрин А.П. Архітектоніка профільної освіти: навчально-методичний посібник./А.П. Самодрин.-Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2019. - С. 110-111.

Худан М. Ю.,

вчитель фізики

Глухівська загальноосвітня

школа I-III ступенів №2

м. Глухів

Рябко А. В.,

кандидат педагогічних наук, старший викладач

кафедри фізико-математичної

освіти та інформатики

Глухівський національний педагогічний

університет імені Олександра Довженка

м. Глухів

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ГАЗОВИХ ЗАКОНІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активізацією пошуку нових моделей освіти, орієнтованих на підвищення рівня кваліфікації та професіоналізму педагогів, здатних застосовувати на своїх уроках сучасні технології.

В курсі фізики загальноосвітньої школи газові закони можуть вивчатися індуктивно, або дедуктивно. При індуктивному підході газові закони вивчають як емпіричні, які отримали внаслідок узагальнення даних експериментів, а потім формулюють рівняння стану ідеального газу на основі двох будь-яких газових законів. Вивчення газових законів можна здійснювати у будь-якій послідовності, але традиційно розглядають закон Бойля-Маріотта, що відповідає історичній послідовності відкриття законів.

Параметрами газу, що повністю описують його стан, є його склад, тиск, об'єм і температура. У процесі вивчення закону Бойля-Маріотта необхідно звернути увагу учнів на те, що ізотермічний процес відбувається при повільній зміні об'єму і тиску. У цьому випадку температура досліджуваної маси газу залишається постійною і рівною температурі термостата. Важливо підкреслити, що цей закон встановлений для постійної маси газу з незмінним хімічним складом.

Ізотермічний газовий процес є дослідним газовим законом і виконується для ідеального газу. Ідеальним газом називається модель реального газу, що задовольняє наступним вимогам: об'ємом усіх молекул газу можна знехтувати у порівнянні з об'ємом посудини, в якій газ знаходиться; молекули обмінюються енергією за допомогою пружних зіткнень; силами взаємодії між молекулами поза моментів зіткнень можна нехтувати. Стан ідеального газу характеризується

наступними параметрами: тиском, об'ємом, температурою, кількістю речовини $\nu = m/M$. Ці параметри пов'язані у рівнянні Клапейрона-Менделєєва

$$p\nu = \frac{m}{M}RT \quad (1)$$

Процес у газі – це перехід газу з одного стану (p_1, V_1, T_1) до іншого (p_2, ν_2, T_2) . Зміна параметрів газу в процесі відображається за допомогою графіків, наприклад у вигляді діаграм (p, V) . Якщо в процесі кількість молей ідеального газу і його температура не змінюються, такий процес називається *ізотермічним*. Він описується законом Бойля-Мариотта: $p\nu = \text{const}$, (або $p_1\nu_1 = p_2\nu_2$). Залежність тиску від об'єму визначається функцією $p = \text{const}/V$, де константа виражається з рівняння Менделєєва-Клапейрона і дорівнює νRT .

Традиційно для дослідження ізопроцесів в газах і вивчення газових законів використовується прилад для демонстрування газових законів і манометр. Основною частиною цього приладу є закритий гофрований циліндр (сильфон), який з'єднано з зовнішнім повітрям через патрубок, впаяний у металеву кришку. Сильфон за допомогою гвинта можна розтягувати і стискати.

Об'єм повітря в сильфоні вимірюють в умовних одиницях за прикріпленою демонстраційною шкалою з десятьма поділками. Сильфон з'єднують з манометром. Змінюють об'єм повітря в приладі і спостерігають за показами манометра [2, с.33]. За даними досліду доцільно побудувати графіки залежності тиску від об'єму. Для правильної оцінки результатів експерименту і обґрунтування висновків необхідно обговорити з учнями причини виникнення похибок досліду та їхні межі. У цьому випадку при розкіді результатів учні зможуть правильно оцінити їхню достовірність.

Але прилад цей морально застарілий і невисокої точності. Гофрований циліндр швидко виходить з ладу. У зв'язку з чим актуальною є проблема пошуку і впровадження сучасного обладнання і технології для дослідження газових законів.

Серед сучасного навчального обладнання можна виділити цифрові лабораторії з комп'ютерною підтримкою на зразок установки для дослідження газових законів «Собга» компанії RHYWE Systeme GmbH & Co (Німеччина) [1]. Прилад складається зі скляного корпусу 1, рухомого поршня 2 (шприц, який знаходиться всередині скляного корпусу), плитки 3, датчика тиску 4, пристрою Собга 5, гумової трубки-перехідника 6, отвори в скляному корпусі – 7, 8, магніт 9, термодатчик 10 (рис.1, а).

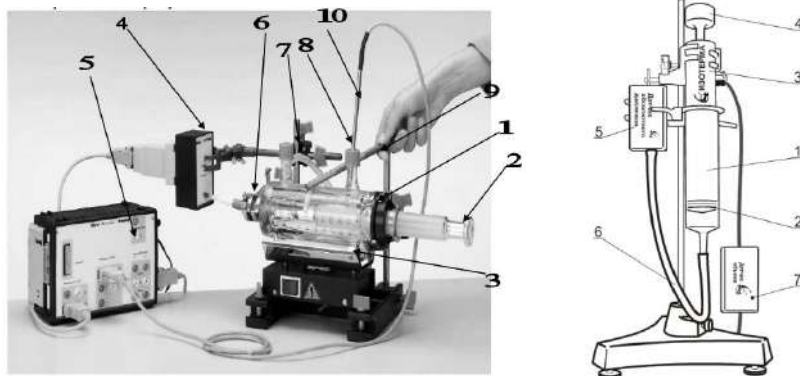

Рис.1. а) установка для дослідження газових законів «Cobra4» б) прилад «Ізотерма»

Здійснити ізотермічний процес можна при постійній температурі, змінюючи об'єм повітря в шприці, переміщаючи поршень. Тиск при цьому буде змінюватися, що автоматично зафіксує датчик тиску. Температуру при цьому буде фіксувати термодатчик.

Також виробники пропонують набір для вивчення газових законів у традиційному виконанні: металевий гофрований циліндр у струбчині, що дає можливість зміни тиску; манометр; з'єднувальні трубки. Також пропонуються прилади, що призначені для лабораторного дослідження ізотермічного, ізобарного та ізохорного процесів у газах. Набір дозволяє перевірити виконання законів Бойля-Маріотта, Гей-Люссака і Шарля. Прилад складається з металевієї посудини (60 мл), медичного манометра; шприца (об'єм 10 мл) з цифровою шкалою, затискачів, трійників, трубок ПВХ. Під час проведення лабораторних робіт додатково використовуються термометр, барометр і склянка хімічна.

Проведений аналіз засвідчує, що сучасні установки для дослідження ізопроесів в газах складаються з посудини, об'єм якої можна змінювати (циліндр, шприц), датчиків тиску і температури, пристрою для обробки сигналів з датчиків. Але ціна на такі установки, особливо на цифрові лабораторії на зразок Собра або Едустронг зависока для навчальних закладів.

Очевидно, що для освітніх цілей потрібні рішення, які об'єднують невеликі, недорогі апаратні модулі і програмне забезпечення у вигляді «спрощених» мов програмування, які володіють істотно більшою гнучкістю в порівнянні з графічними мовами програмування, але і не вимагають детального вивчення особливостей архітектури конкретних сімейств мікропроцесорів. Одним з найбільш вдалих представників такого класу апаратно-програмних платформ є Arduino [3]. Arduino – апаратна обчислювальна платформа для аматорського конструювання, основними компонентами якої є плата мікроконтролера з елементами вводу/виводу та середовище розробки Processing/Wiring.

Рис. 2. Датчик температури DS18B20; датчик тиску і температури BMP180; датчик тиску MS5611-01BA03

Платформа активно розвивається, і в даний час доступним є велика кількість аналогових і цифрових датчиків, призначених для оцінки найрізноманітніших фізичних величин. До них відносяться датчики магнітного поля, температури, вологості, освітленості, ультразвукові датчики для вимірювання відстані і багато інших.

На рисунку 2 зображені датчики тиску і температури, які підключаються до Arduino. Існують як аналогові, так і цифрові датчики для платформи. Аналогові датчики підключаються до входів АЦП, цифрові можуть бути підключені до цифрових ліній введення-виведення. Роздільність АЦП для модулів з 8-бітовими контролерами Atmel – 10 біт, для ARM-мікроконтролера на Arduino Due – 12 біт. Ціни більшості датчиків – до 200 грн.

Датчик температури DS18B20 – це термометр з цифровим введенням/виведенням, який працює з точністю до $\pm 0,5^{\circ}\text{C}$. Для вимірювання тиску можна використати датчики тиску BOSCH: BMP085 або BMP180. Барометричний датчик BMP180 – це невеличкий модуль з розміром 1мм на 1.1мм. BMP180 – це п'єзорезистивний датчик, який вимірює тиск. BMP180 вимірює як тиск, так і температуру, тому що температура змінює щільність газів, наприклад повітря. Характеристики BMP180 наступні: діапазон вимірювання тиску від 300 гПа до 1100 гПа; напруга живлення: від 1.8 до 3.6В; робочий струм: 5мкА при 1 опитуванні за секунду; точність вимірювання висоти 0,5м в найшвидшому режимі і 0,17 м у найточнішому; час вимірювання: до 3мс; інтерфейс I2C. Важливо, що датчик має вбудований термометр.

Датчик MS5611: вимірює тиск від 10 гПа до 1200 гПа; напруга живлення: від 1.8В до 3.6В; робочий струм: 1мкА при 1 опитуванні за секунду; точність: до 0,1м в самому точному режимі; час вимірювання: до 1мс; вбудований термометр; інтерфейс I2C.

Із використанням означених датчиків можливо самостійне виготовлення обладнання на основі конструкції приладу «Ізотерма» (рис. 1, б). Установка складається з герметичної посудини 1, яка є прозорим циліндром з пластику, який складає єдину конструкцію з датчиком зміни об'єму 3. Об'єм резервуара змінюється при русі всередині нього поршня 2, який здійснюється вручну за рахунок обертання гвинта 4. З поршнем жорстко пов'язана рухлива частина датчика зміни об'єму, і таким чином, положення поршня в циліндрі контролюється. Тиск газу вимірюється датчиком абсолютного тиску 5, який

приєднується до циліндра за допомогою вакуумного шлангу 6. Конструкція установки обмежує хід поршня з обох боків (об'єм резервуара змінюється в межах 30-110 мл), що не дозволяє створювати в системі тиск, що перевищує допустимий рівень для датчика тиску. Стінки резервуара володіють достатньою теплопровідністю, щоб забезпечити рівність температур газу температури зовнішнього середовища при забезпеченні повільного рівномірного обертання гвинта поршня.

Параметри газу можна знімати за допомогою означених вище датчиків. За даними досліду доцільно будувати графік залежності тиску від об'єму. Важливо, що асі версії Arduino IDE після 1.6.6, мають можливість, побудови графіків але з мінімальною функціональністю. Інша досить потужна програма для цього – SFmonitor. SFmonitor працює з інформацією, одержуваної з послідовного порту комп'ютера. За допомогою бібліотеки SerialFlow для Arduino в SFmonitor можна будувати до трьох графіків одночасно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Equation of state for ideal gases with Cobra 4. URL : <https://www.phywe.com/en/equation-of-state-for-ideal-gases-with-cobra4-gas-laws-gay-lussac-amontons-boyle-13663.html> (дата звернення: 18.01.2020).
2. Пастернак Н. В. Методика викладання фізики: навчальні експерименти. Львів, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2007. 106 с.
3. Рябко А. В., Толмачов В.С. Автоматизація установок для лабораторного практикуму з молекулярної фізики з використанням апаратно-програмної платформи Arduino. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2019. Вип. 6. С. 70-80. DOI : <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019.6.7080>

Мішкулинець О. О.

*кандидат психологічних наук,
викладач психолого-педагогічних
дисциплін гуманітарно-педагогічного коледжу
Мукачівський державний університет
м. Мукачево*

КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ ЯК МЕХАНІЗМ ПСИХІЧНОГО ВПЛИВУ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій зумовив появу нового виду діяльності людини у вигляді комп'ютерних ігор. Одного разу з'явившись в житті

дітей, вони стрімко захоплюють їхнє дозвілля, відтісняють на другий план традиційні ігри із однолітками. Майже реальні зовні, комп'ютерні ігри здаються додатковою можливістю для розвитку особистості. Проте темп їхнього удосконалення та те захоплення, із яким дитина поринає в гру, примушує замислитись про сутність впливу ігор нового типу на емоційний стан дитини.

Сучасні інформаційні технології виконують функції не лише в якості засобів передачі інформації, а відіграють важливу роль у створенні соціокультурного середовища. І в це особливе середовище втягуються діти, а відповідно проблема взаємодії дитини та комп'ютерного середовища набуває все більшого значення.

Одним з головних компонентів цього середовища є комп'ютерні ігри. Зростання рівня захопленості комп'ютерними іграми дітьми молодшого шкільного віку обумовлює необхідність більш глибокого дослідження зазначеної проблеми. У зв'язку із цим надзвичайно актуальним виглядає аналіз особливостей стосунків дітей з віртуальною реальністю комп'ютерних ігор та особливостей їх функціонування в їхньому житті [3, с.182].

Популярність віртуальних ігор серед дітей та їх широке розповсюдження підтверджує відомі положення про особливу роль гри. Більш того, в молодшому шкільному віці гра має виключне значення для соціалізації та оволодіння навичками міжособистісного спілкування.

Слід зазначити, що в останні роки було проведено ряд досліджень, присвячених вивченню проблематики впливу комп'ютерних ігор на соціальну адаптацію дитини та пізнавальний розвиток особистості, її емоційний зміст, (Л.О. Богуславська, В.М. Бондаровська, Л.О. Кондратенко, А.Ю. Коркіна, Н.В. Морзе, В.В. Рубцов, К.В. Щедрина). Дослідники, серед ефектів впливу комп'ютерної гри на дитину, виділяють засвоєння алгоритму агресивної поведінки, звикання, вплив на емоційну сферу гравців. Зупинимось більш детально на деяких аспектах [1, с.198].

Дослідження проблем віртуальних ігор пов'язано із їх широким розповсюдженням та перетворення їх в основну форму дитячого дозвілля. У дослідженні М. Гриффітса (1988) було виділено два типи мотивів звернення дітей до ігор. Гравці першого типу грають заради насолоди від самої гри і заради результатів гри, задоволення мотивів досягнення успіху, можливого суперництва з іншими гравцями. Гравці даного типу мотивації поєднують гру з іншими видами діяльності, дитина нормально спілкується з оточуючими, а до віртуального світу звертається під час дозвілля чи відпочинку.

У другого типу гравців, ігровою мотивацією стає занурення в світ гри. У цьому випадку причиною надмірного захоплення грою може бути нездатність дитини долати проблеми повсякденного життя, навчання, складні відносини з батьками та однолітками – в таких випадках гра є способом втечі від реальності,

проявом відчуття безпорадності. Відтак, гра стає є основним видом діяльності, гравець втрачає зацікавленість іншими справами. Така дитина потребує особливої уваги з боку дорослих.

Водночас, найбільш широко досліджуваною сферою впливу комп'ютерних ігор на дитину є виражена агресивність змісту багатьох ігор. Досліджуючи феномен впливу комп'ютерних ігор, Я.М. Жарков, Л.Ф. Компанцева, В.В. Остроухов, В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Є.Д. Скулиш зазначають, що при виборі гри діти надають перевагу іграм з агресивними сюжетами [2, с.184].

Ігри, які оцінюються дослідниками як ті, що містять сцени насильства, виявлення агресії та жорстокості, як правило, займають лідируючі позиції у списках рейтингів найбільш популярних ігор. Більшість вчених звертають увагу на наявність прямого зв'язку між змістом комп'ютерної гри та рівнем агресії у подальшій вільній грі дитини. Причому цей вплив зростає при можливості гравця керувати діями героя, як зазначає Д.А. Фарбер [4, с.16].

Дослідник Церковний А., говорячи про залежність дитини від комп'ютерної гри, використовує термін –аддикт та аддикція. Автор звертає увагу, що ігрові аддикти постійно знаходяться у стані фрустрації та зниженого настрою в реальному світі, а у процесі гри переважають позитивні емоції. Зазначені емоції, що супроводжуються підняттям настрою, бувають, за словами і самих аддиктів, також в ситуації «передчуття» гри. Але після виходу з віртуального світу, настрої знову погіршується, швидко повертаючись на початковий рівень, залишаючись на ньому до наступного «входження» у віртуальний світ. Зниження настрою при закінченні гри пояснюється самими причинами ігрової потреби – втеча від реальності та прийняття ролі [5, с.149].

Окрім зазначених характеристик комп'ютерних ігор, необхідно проаналізувати ті особливості гри, котрі мають вплив на емоційний стан дитини, зокрема на рівень тривожності. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку емоційно-вольової та інтелектуальної сфери особистості. Тому серед положень, на котрих наголошують автори, нашу увагу привернули саме ті, що безпосередньо впливають на розвиток зазначених функцій. А саме: внаслідок надмірного захоплення віртуальною грою настає збідніння міжособистісних контактів, потреба в спілкуванні з однолітками зникає, а разом із цим і зникають навички спілкування [1, с.192].

Слід відмітити, що захоплення комп'ютерними іграми відіграє особливу роль у соціальному розвитку дітей даного віку, бо саме в цей віковий проміжок формуються та удосконалюються навички міжособистісного спілкування та взаємодії. Тому, якщо захопленість віртуальною грою переважить бажання в спілкуванні з однолітками, ці навички будуть втрачені. У свою чергу, це може призвести до напруження при взаємодії із однокласниками, вчителями та батьками, що ще більше спровокує бажання дитини зануритись у комп'ютерну

гру, адже там «спілкуватись» зі своїм героєм значно простіше. Зчасом захопленість віртуальною грою може перерости в справжню хворобу, а це означає, що шкідливість впливу гри на особистість визначається ступенем дитячої захопленості.

Зауважимо, що для дітей молодшого шкільного віку головним у грі є її завершеність, на думку Н.Й. Гуткіної, саме тому діти даної вікової категорії обирають для гри ті некомп'ютерні ігри, в яких можна отримати певний результат – настільні ігри «Монополія», «Менеджмент», інтелектуальні - шахи, шашки та навіть карточні ігри. Саме такі ігри, дають можливість дитині отримати результат та удосконалювати власні можливості. Традиційні ігри з однолітками чи з дорослими сприяють гармонізації емоційного стану дитини, удосконалюють навички міжособистісного спілкування, допомагають розвивати інтелектуальні та морально-етичні якості. До того ж в ході ігрових дій формується прагнення досягти успіху та отримати кращий результат.

На противагу цьому, комп'ютерна гра складається з такої кількості етапів та періодів, що для дитини стає практично неможливим досягнення бажаного результату, внаслідок чого виникає напруження, тривожність, що примушує дитину постійно подумки повертатися до улюбленої гри, прагнути дістатися фіналу гри та отримати те задоволення, котре отримують діти від традиційних ігор з однолітками.

Однією з головних функцій традиційної гри є прийняття ролі гравцем. У комп'ютерній грі прийняття ролі має суттєві відмінності від традиційної гри. По-перше, не в усіх іграх взагалі присутня реальність соціальних відносин. А по-друге, навіть у тих іграх, де передбачена можливість ролі, послідовність ігрових дій наперед відома, задана у самій програмі гри [3, с.185].

Разом з тим, для виявлення можливості прийняття ролі, на нашу думку, важлива позиція, в якій опиняється гравець відносно ситуації, яким чином він бачить те, що відбувається. Комп'ютерні технології дають можливість зображення ситуації очима героя, гра ніби від першої особи, так і збоку - «від третьої особи». Погляд на дії героя збоку повинний сприяти усвідомленню і давати можливість ідентифікації з героєм, прийняття ролі. І навпаки, розчинення в ситуації, відсторонення «Я» не сприяють виникненню ролі. Не виникає усвідомлення себе, особливостей своєї поведінки в умовах злиття «Я» та ролі [4, с.27].

Треба відмітити, що більшість віртуальних ігор не задають ролі або провокують варіант «злиття» «Я» та ролі (найкращий приклад - стимулятори). І тільки поява у грі іншої людини або навіть супротивника створює можливість для появи власної рольової поведінки. А значить, індивідуальна комп'ютерна гра не може замінити традиційну сюжетно-рольову гру у розвитку дитячої особистості і тому не виконує функцій, які притаманні традиційній грі.

Таким чином, введення комп'ютерної гри в життя дитини має неабиякий вплив на її стан та розвиток. Надмірне захоплення комп'ютерними іграми призводить до емоційного напруження, підвищення рівня тривожності та може стати на заваді гармонійному розвитку емоційно-вольової сфери дітей молодшого шкільного віку. Тому взаємодія дитини із комп'ютером повинна бути обмежена і не може відбуватись за рахунок традиційних форм дитячої діяльності, учбової, ігрової та творчої.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайова Н.М. Психологічні проблеми Інтернет-адикції в умовах використання телекомунікаційних технологій. *Застосування телекомунікаційних засобів у навчальному процесі: психолого-педагогічні аспекти*. Київ, «Педагогічна думка», 2015. С.192-222.
2. Історія інформаційно-психологічного протиборства: підруч. / за заг. ред. д.ю.н., проф., засл. юриста України Є.Д. Скулиша. К.: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2016. 212 с.
3. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: навч. посіб. / В.М. Петрик, О.А. Штоквиш, В.І. Полевий та ін. К.: Росава, 2016. 208 с. Бібліогр.: С. 182-187.
4. Фарбер Д.А. Молодший школяр: розвиток мозку і пізнавальна діяльність. М.: Вентана-Граф, 2012. 32 с.
5. Церковний А. Аспекти формування Інтернет залежності. *Соціальна психологія*. 2014. №5 (7). С. 149-154.

Гетьман І. С.

аспірант

спеціальності 122 Комп'ютерні науки

Кременчуцький національний університет

імені Михайла Остроградського

м. Кременчук

Науковий керівник: Григорова Т. А.

кандидат технічних наук, доцент кафедри

інформатики та вищої математики

Кременчуцький національний університет

імені Михайла Остроградського

м. Кременчук

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ STEM-ОСВІТИ ПІД ЧАС РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ

Вступ. Одним із актуальних напрямів інноваційного розвитку освіти є STEM (від англ. Science – природничі науки, Technology – технології, Engineering – інженерія, Mathematics – математика) – напрям навчання, орієнтований на подачу матеріалу, який викладає академічні знання, таким чином, щоб використовувати їх у сучасному технологічному віці [1].

STEM–освіта передбачає формування у майбутнього спеціаліста просторового уявлення про логічні зв'язки між подіями або процесами, що відбуваються у навколишньому середовищі з підходами до їх розв'язку. Таке формування можна реалізувати за допомогою міждисциплінарних зв'язків в навчальному процесі, розглядаючи як ті чи інші фундаментальні знання використовуються в практичному значенні.

Огляд останніх публікацій. Викладання базових і професійних дисциплін відбувається відокремлено, тому у більшості студентів формується представлення, що знання отримані при вивченні базових дисциплін ніяким чином не пов'язані з професійними дисциплінами. В більшості підручників використовуються загальні приклади, на яких будується закріплення дисципліни.[2, с.336] Студенти не використовують отримані знання й гірше і повільніше засвоюють професійні навички.

Таким чином викладання базових і професійних дисциплін можна об'єднувати. Додавати теорію і приклади з дисциплін професійної підготовки, а не використовуючи загальні приклади.

Цілі статті. Проаналізувавши всі базові дисципліни і дисципліни професійної підготовки були виділені дисципліни які тісно між собою пов'язані, тобто всі отримані теоретичні знання з базових дисциплін є основою і складовою частиною професійних дисциплін.

Метою роботи було підготувати навчальний курс, який би об'єднував дисципліни з блоку базових та професійних дисциплін.

Результати дослідження. Між дисциплінами «Теорія ймовірностей» та «Теорія інформації і кодування» існує тісний зв'язок, тому було запропоновано створити навчальний курс, який би поєднував ці дві дисципліни.

Курс «Теорія ймовірностей, математична статистика та моделювання випадкових процесів» складається з трьох частин: теорія ймовірностей, математична статистика, моделювання випадкових процесів. Кожна з цих частин являється базою для різних дисциплін, що викладаються у курсах професійної підготовки. «Теорія ймовірностей» та «Теорія інформації та кодування», «Математична статистика» та «Економетрика», «Моделювання випадкових процесів» та «Моделювання соціально–економічних процесів». Тому було

запропоновано об'єднати «Теорія ймовірностей» з курсом «Теорія інформації та кодування».

«Теорія ймовірностей» є подальшим розвитком шкільного курсу математики і спрямована на поглиблене вивчення цієї дисципліни. Дослідивши перелік тем і наведені приклади в підручниках з «Теорії ймовірності» було виявлено, що всі вони побудовані майже на однакових прикладах загального призначення.

Для підготовки курсу було обрано підручники, які склали базу для навчального курсу «Теорія ймовірності та теорія інформації і кодування»[3, с.404]. Розроблено план курсу, що складається з наступних тем:

1. Випадкові події. В темі розглядаються основні поняття з дисципліни «Теорії ймовірності»: (події їх різновиди; що таке експеримент і з чим він пов'язаний; множини, як сукупність елементарних подій та операцій над ними; статистичну ймовірність подій та її властивості; ймовірнісну модель; міру множини). З дисципліни «Теорії інформації і кодування» додано (інформаційна міра; ентропія інформації; кількість інформації).
2. Елементи комбінаторики. В темі з «Теорії ймовірності» розглядаються: (елементи «комбінаторики»; правила суми та добутку; теорема додавання ймовірностей; умовну ймовірність; які події є незалежними; теорема множення ймовірностей; теорема додавання ймовірностей для випадку, коли події сумісні). З дисципліни «Теорії інформації і кодування» тема «Надсилання сигналів лініями зв'язку».
3. Формула повної ймовірності та формула Байєса. З «Теорії ймовірності» розглядаються: (формули повної ймовірності; гіпотеза; формула Байєса). З дисципліни «Теорії інформації і кодування»: (канал зв'язку; пропускна здатність; шум або перешкода; загальна схема передачі інформації).
4. Схема та формула Бернуллі. Граничні теореми у схемі Бернуллі. З «Теорії ймовірності» розглядаються: (схема Бернуллі; формула Бернуллі; закони великих чисел; центральні граничні теореми; локальна функція Лапласа; теорема Бернуллі; інтегральна функція Лапласа; локальна теорема Муавра—Лапласа; теорема П.Л. Чебишева). З дисципліни «Теорії інформації і кодування» (ентропія типових дискретних розподілів; основи теорії й практики кодування повідомлень у системах передачі технологічної інформації).
5. Випадкові величини їх числові характеристики та функції. В «Теорії ймовірності» розглядаються: (випадкова величина; дискретна випадкова величина; неперервна випадкова величина; закон розподілу; ряд розподілу; типи дискретних розподілів; функція розподілу; абсолютно неперервні та сингулярні неперервні випадкові величини; типи абсолютно неперервних розподілів; числові характеристики). З дисципліни «Теорії

інформації і кодування»: (елементами сповіщень; ентропія неперервних повідомлень; формули ентропії неперервних повідомлень).

- б. Системи двох випадкових величин. В «Теорії ймовірності» розглядаються: (двовимірна випадкова величина; функція розподілу; щільністю розподілу; умовним законом; числові характеристики умовних законів; умовна щільність). З «Теорії інформації і кодування» використовується тема «Методи ефективного кодування корелятивною послідовності знаків» [4, с.255].

В якості прикладів до тем використовуються задачі на визначення з дисципліни «Теорії інформації і кодування», що включають основні поняття дисципліни «Теорії ймовірності» [5, с.76].

Висновки. Проаналізовано базові дисципліни і дисципліни професійної підготовки, а також виділені дисципліни, які тісно між собою пов'язані.

Самий тісний зв'язок був виявлений між дисциплінами «Теорія ймовірностей» та «Теорія інформації і кодування», тому було запропоновано створити навчальний курс, який буде поєднувати ці дві дисципліни.

Обрано підручники, які склали базу для навчального курсу «Теорія ймовірності та теорія інформації і кодування» та розроблено план курсу.

Розроблено теоретичний та практичний матеріали курсу згідно плану.

Поєднання в курсі базової навчальної дисципліни математичного спрямування та дисципліни професійного спрямування за обраною спеціальністю, що тісно пов'язані між собою, лежать в основі принципів STEM-освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект концепції STEM-освіти в Україні. 2017. URL: <http://g1.5136.in.ua/novosty/item/269-.html>.
2. Жильцов О.Б. Теорія ймовірностей та математична статистика у прикладах і задачах: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Г.О. Михаліна. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. 336 с.
3. Гмурман В.Е. Руководство к решению задач по теории вероятностей и математической статистике: Учеб. пособие для студентов вузов. 9-е изд., стер. Москва: Высш. шк., 2004. 404 с.
4. Жураковський Ю.П., Полторак В.П. Теорія інформації та кодування: підручник. Київ: Вища шк., 2011. 255 с.
5. Зверева Е.Н., Лебедев Е.Г. Сборник примеров и задач по основам теории информации и кодирования сообщений. Санкт-Петербург: НИУ ИТМО, 2014. 76 с.

Івашків Т. М.
викладач циклової комісії
природничих дисциплін
Сарненський педагогічний коледж
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Сарни

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ХІМІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У даній статті висвітлено роль проєктної діяльності як однієї з найперспективніших складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації молоді, формує всі необхідні життєві компетенції, які на Раді Європи були визначені як основні в ХХІ столітті: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні.

Ключові слова: проєкт, проєктна технологія, метод проєктів, проєктна діяльність, навчальний проєкт.

This article highlights the role of the project activity as one of the most promising components of the educational process, because it creates the conditions for creative self-development and self-realization of young people, and forms all the necessary competencies defined by the Council of Europe as essential in the 21st century as multicultural, informational, political, and social.

Key words: project, project technology, project method, project activity, educational project.

Актуальність. Сучасна освіта зазнала різких змін. Сьогодні широко впроваджується в освітній процес концепція Нової Української Школи (НУШ), яка вимагає від майбутнього вчителя початкових класів вагомий підготовки, зокрема, і у володінні методом проєктних технологій. Це передусім пов'язано з тим, що цей метод будується на засадах гуманістичної та дитиноцентристської педагогіки, де у центрі навчального процесу перебуває дитина з її особливостями, інтересами, потребами [2, с.53-54].

Огляд публікацій. Питання проєктних технологій висвітлювалися зарубіжними авторами: Д. Дьюї, Д. Жак, У. Кілпатрик, Є. Коллінгс, Д. Фрід та інші. В російській педагогіці закономірності педагогічного проєктування вивчають І. Н. Бухтіярова, В. В. Гузєєв, Т. Ф. Левін, О. С. Полат та інші. Теоретичні й концептуальні положення проєктної технології в українській педагогіці досліджують Н. В. Борисова, Т. В. Качеровська, О. Е. Коваленко, О. М. Пехота, Г. М. Романова, С. О. Сисоєва та інші. [6].

В Україні теоретико-методологічні засади використання проєктів були закладені Г. Г. Ващенком. Видатний український педагог відносив метод

проектів до активних методів навчання, для яких «характерний практичний ухил навчання та зв'язок із життям». Класик зазначав, що у процесі виконання проектів «слід звертати увагу на органічне поєднання теорії і практики, оскільки завдання проекту не тільки в тім, щоб виконати якусь корисну роботу, а в тім, щоб на цій роботі поширити свій світогляд, набути теоретичних знань, що дають змогу краще розуміти життя та краще по-науковому творити його» [1, с. 221].

Мета статті – розкрити значимість використання проектів на заняттях з хімії у процесі формування майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Оскільки навчання – це соціальна активність, яка відбувається в межах учнівських груп, культури та минулого досвіду, через проектне навчання студенти мають можливість використовувати не лише знання з навчальних дисциплін, а й вчитися вести перемовини, ухвалювати спільні рішення, нести відповідальність відповідно до ролі в навчальній команді й разом інтерпретувати результати своєї діяльності [5].

Студенти застосовують знання та навички для вирішення реалістичних проблем у реальному світі; працюють в парах або групах. Такий формат навчання передбачає залучення студентів до систематизації та набування знань, створення власних продуктів. Він розвиває навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування, синтезу та стійкості в умовах обмеженого часу та визначеної мети (Baron, 2003).

У процесі виконання проекту виникає потреба в самонавчанні та самовдосконаленні; навчання на основі запам'ятовування та повторення переходить до інтеграції, відкриття та презентації набутих знань; студенти мають можливість проходити всі етапи “виробництва”: від ідеї, створення моделі майбутнього продукту до його реалізації [4].

Нова програма для закладів загальної середньої освіти (наказ №1407 від 23.10.2017р.) вимагає впровадження методу проектів і на заняттях з хімії. Особливістю їх є використання знання з інших природничих предметів, вміння визначати проблеми довкілля, пропонувати способи їх вирішення та експериментальність.

Зокрема, зі студентами спеціальності Трудове навчання/технології ми працювали над такими проектами як «Переробка побутових відходів», «Вивчення маркування продуктів харчування» (див.додаток (фото 1,2)), «Рециклінг», «Виведення плям органічного походження», «Дослідження маркування виробів із полімерних матеріалів» (див.додаток (фото 3,4)) «Дай друге життя пластику» (див.додаток (фото 5,6)), де вони презентували не лише презентації та відеоролики, але й буклети, і цим самим розвинули навички, які потрібні для майбутніх вчителів інформатики та різноманітні вироби з пластику, що дало змогу розкрити свої здібності як майбутнім вчителям трудового навчання. Для груп спеціальності Початкова освіта, майбутніх вчителів

початкових класів, цікавими були теми «Ароматичні сполуки навколо нас», «Кислотні дощі», «Смог як хімічне явище», «Неорганічні речовини у домашній аптечці», бо вони розширюють їх рівень знань, формують практичні вміння і навички, які згодом зможуть використати у професійній діяльності при викладанні таких предметів «Природознавство», «Основи здоров'я» та «Я у світі». Багато студентів на закріплення матеріалу до своїх проєктів додавали тестові завдання, що також позитивно впливає на розвиток їхніх професійних навичок.

Висновок. В основу методу проєктів покладена ідея, де головним є те, що цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Щоб домогтися такого результату, необхідно вміти самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних галузей, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів розв'язання проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки [3, с.120 - 121].

В перспективі проєктна технологія на заняттях з хімії займе значне місце. Адже цей вид роботи, особливо зі студентами, дає змогу розвивати у них критичне мислення, вміння самому працювати з інформацією, поєднувати теоретичні знання і практичні вміння та навички, здійснювати міжпредметні зв'язки, що приведе до глибшого і осмисленішого засвоєння знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педвузів. Харків: Державне видавництво України, 1929. 232 с.
2. Онопрієнко О. В. Управління проєктною діяльністю молодших школярів. *Навчання і виховання учнів 4 класу* : методичний посібник для вчителів / упор. О. Я. Савченко. Київ: Початкова школа, 2005. С. 53-54.
3. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально - методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 320 с.
4. Використання проєктних технологій в початковій школі: сайт URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-proektnih-tehnologij-v-pocatkovij-skoli-167034.html> (дата звернення: 03.02.2020)
5. Історія розвитку методу проєктної технології: сайт URL: <http://ukped.com/ua/skarbnichka> (дата звернення: 03.02.2020)
6. Проєктне навчання: коротко про головне: сайт URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne> (дата звернення: 04.02.2020)

ДОДАТКИ

Вивчення маркування продуктів харчування (фото 1,2)

Фото 1

Фото 2

Розробка буклету «Дослідження маркування виробів із полімерних матеріалів і пластмас» (фото 3,4)

Фото 3

Фото 4

Дай друге життя пластику!(фото 5,6)

Фото 5

Фото 6

Дмитрук В. В.
студентка 341 групи
спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура)
ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я.Франка»
Житомирської обласної ради
м. Коростишів
Науковий керівник: **Горобець О. А.**

*викладач природничих дисциплін,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії
ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я.Франка»
Житомирської обласної ради
м. Коростишів*

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

На сучасному етапі розвитку суспільства, спостерігається необхідність та важливість аналізу інформаційних джерел та швидкого реагування на події, які стосуються усіх сфер життя.

Людина живе у суспільстві, де інформація є надважливим чинником життя. Тож, з цією інформацією потрібно вміти працювати для того, щоб захистити самих себе від різноманітних маніпуляцій.

Людина повинна критично мислити, мати власну думку на події, вміти аналізувати та приймати швидкі зважені рішення у повсякденному житті та у складних неординарних ситуаціях.

Розвиток критичного мислення є найважливішим завданням сучасної освіти. У закладах освіти впроваджуються технології розвитку критичного мислення, що спрямовані на формування у школярів аналітичного мислення.

На уроках основ здоров'я, з метою кращої адаптації учнів у соціумі, спроможних приймати самостійні рішення і нести відповідальність за свої вчинки, необхідно впроваджувати інтерактивні методи навчання. Саме такі заняття є найбільш успішними, на них учнів заохочують думати самостійно і критично мислити.

Критичне мислення дозволяє нам обмірковувати свої власні думки й причини появи тієї чи іншої точки зору. Учні, які мислять критично зазвичай навчаються з інтересом, активно працюють на уроках, свідомо розмірковують під час вирішення проблем, розширюють знання про навколишній світ.

Навіть у дуже важких інтелектуальних завданнях вони бачать можливості для навчання. Саме завдяки таким учням, викладання стає приємнішим і цікавішим для вчителя. [1] Вчитель відчуває віддачу від своїх учнів. Серед учнів й між учнями, учнями та вчителями часто розгортаються дискусії, які ведуться жваво і коректно. Зазвичай ці дискусії виникають внаслідок порушеного учнем або вчителем проблемного питання.

Під час групової дискусії (від лат. – дослідження, розгляд, обговорення якогось питання) учням пропонується поділитися один з одним своїми знаннями, міркуваннями, висновками. Виникнення дискусії можливо тоді, коли постає

питання, яке має багато варіантів відповідей. Наприклад: «Реклама: за і проти», «Комп'ютер: друг чи ворог?», «Інтернет: добро чи зло...».

Обов'язковою умовою при проведенні дискусії є:

- повага до різних точок зору її учасників;
- спільний пошук конструктивного вирішення виниклих розбіжностей.[2]

Рольові ігри є досить ефективною формою роботи під час вивчення основ здоров'я. Вони дозволяють змодельовати такі ситуації, для вирішення яких учням необхідно проаналізувати певні події, знайти вирішення проблеми та розіграти сценку, опинившись на місці вигаданого персонажу. В таких ситуаціях не тільки відпрацьовуються можливі моделі поведінки, а й між учнями встановлюються дружні та доброзичливі стосунки, формується атмосфера невимушеності й довіри. Діти вчаться вести діалог, стають менш сором'язливими і відпрацьовують більш впевнену поведінку в критичних ситуаціях.[2] Наприклад: рольова гра «Як сказати «Ні!», «Модельовання ситуації із конструктивним розв'язанням конфліктів».

На уроках основ здоров'я доцільно використовувати форму роботи щодо створення **інтелект-карт**, як одну із технологій осмислення та запам'ятовування інформації. «Карти розуму», «карти пам'яті», «ментальні карти», «асоціативні карти» являють собою деревоподібні схеми. Робота над створенням таких схем активізує уяву, творче, критичне та асоціативне мислення, і всі види пам'яті: зорову, слухову та механічну.[4] Створення ментальних карт дозволяє задіяти одразу обидві півкулі мозку: наявність графічних знаків та символів активує ліву, а образні картини та кольори – праву. [5]

Інтелект-карти ідеально підходять для використання під час навчального процесу і можуть бути застосовані до будь-яких видів завдань з основ здоров'я.

Виконання завдань із побудови інтелект-карти з теми доречно здійснювати як виконання групового завдання, при цьому кожна група створює певну гілочку відповідно до визначеного поняття або ідеї. Потім вони об'єднуються в загальну карту знань. Такий вид роботи зручно використовувати при вивченні тем з великою кількістю понять і багатьма варіантами виконання робіт.[5]

Аналіз конкретних ситуацій – це метод ситуаційного аналізу який найчастіше використовується під час вивчення основ здоров'я. Він дозволяє детально розібрати реальну або вигадану історію та проаналізувати поведінку персонажів, передбачити та оцінити наслідки різних варіантів їхньої поведінки. Учні можна пропонувати незавершені історії, що дає їм змогу вирішувати та прораховувати різні варіанти подій та їх наслідки.

Інтерактивна технологія «**Дерево рішень**» на уроках основ здоров'я використовується для встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Вона вимагає прослідкувати всі можливі варіанти розвитку подій, зокрема у разі

прийняття правильних і неправильних рішень. Дуже часто нам доводиться робити вибір між «хочу» і тим, що важливо для нашого здоров'я. Чи завжди людина вибирає на користь свого здоров'я? Чи, можливо, піддається тим спокусам, які нав'язуються оточенням, рекламою, чи є результатом власної некомпетентності. І такі рішення людина приймає тільки сама.

«Дерево рішень» являє собою чарівне дерево. На цьому дереві дозрівають плоди, які ви любите, або плоди в'януть і засихають. Коріння цього дерева – це ваші рішення, а плоди – результат рішень: солодкий, соковитий плід або зів'ялий плід та суха мертва гілка. Все залежить від ваших рішень![2]

Отже, критичне мислення – процес розгляду ідей з багатьох точок зору, відповідно до їх змістовних зв'язків та порівняння з іншими ідеями. Критичне мислення допомагає навчатися через те, що дитина бачить, чує, робить, відчуває. Воно допомагає вдумливо читати, виражати свої думки вголос і на папері. Воно вчить дітей самостійно міркувати. Ще Конфуцій говорив: «Навчання без міркування – марна праця!». [3]

ЛІТЕРАТУРА

1. Алан Кроуфорд, Е. Венди Саул, Самуел Метьюз, Джеймс Макінстер. Технології розвитку критичного мислення учнів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.criticalthinking.expert/book-criticalthinking>.
2. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://planeta107.zp.ua/arhiv/rozrobki/Pedagogichniy_dosvid_Duk_N.O.docx
3. Електронний ресурс. – Режим доступу: irunkasm.blogspot.com/2018/03/blog-post.html
4. Електронний ресурс. – Режим доступу: navigator.rv.ua/wp-content/uploads/2019/02/Methodychnka-Karty.pdf
5. Електронний ресурс. – Режим доступу: osvitanova.com.ua/posts/1232-intelekt-karta-mystetstvo-myslyty-shyrshe.

Супруненко О. В.

старший викладач фізичної культури

Педагогічний коледж

КЗВО «ХННРА» ЗОР

м. Запоріжжя

МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗА ПРОГРАМОЮ НУШ

Світова теорія та практика фізичного виховання накопичила значний обсяг засобів, методів і форм навчання, виховання та розвитку здорової особливості.

Програмовий матеріал предмета фізична культура та особливості методики спрямованої на формування нової генерації дітей засобами фізичного виховання, в яких створюється людський образ фізкультурно-освіченої людини [1, с. 28].

Тому, пріоритетним методом навчальної діяльності може стати «Метод рухових задачок», коли перед учнем або групою учнів ставиться певна пропозиція, а розв'язати її необхідно самостійно (ідея запозичення з досвіду роботи кандидата педагогічних наук, доцента кафедри реабілітаційної педагогіки та здорового способу життя ЗОШПО О.П. Аксьонової, її програми «Школа розумного руху» та досвіду роботи С. В. Реуцького) [3, с. 32].

Наприклад, педагог формує мету (кінцевий результат рухової діяльності), а засоби (за допомогою чого) й шляхи (як, яким чином) її досягнення, учні знаходять самі, таким чином розвиваючи творчість та креативність учнів [2, с. 11].

Далі пропоную конспект одного з таких уроків.

Тема заняття: Особливості проведення уроків фізичної культури за програмою НУШ.

Мета уроку: Розширення рухового досвіду, вдосконалення життєво необхідних рухових дій та навичок, використання їх у повсякденній та ігровій діяльності. Формування практичних навичок для самостійних занять фізичними вправами та проведення активного відпочинку. Моделювання уроку фізкультури за програмою НУШ.

Завдання:

Збагачувати руховий досвід студентів вправами з м'ячами, повітряними кульками, набивними м'ячами.

Сприяти розвитку фізичних якостей засобами ігрових вправ.

Розвивати комунікативну функцію, сприяти прояву ініціативи та творчості, створити позитивний настрій під час занять фізичними вправами.

Інвентар: фішки (конуси), м'ячі для метання, набивні м'ячі (1 кг), резинові м'ячі, повітряні кульки.

Хід заняття	Дозування	Організаційно-методичні вказівки
Підготовча частина		
Шикування в шеренгу	1 хв.	Фронтальна Перевірка наявності студентів та спортивної форми.

<p>Стройові дії на місці:</p> <ul style="list-style-type: none"> - повороти ліворуч, праворуч, кругом - кроки вперед, назад - приставні кроки в колоні 	<p>по 2-3 р.</p>	<p>Повороти виконувати на п'ятці однієї ноги, носку іншої. Те ж саме завдання з закритими очима.</p>
<p>Ходьба та її різновиди з елементами психогімнастики: «Який настрій така й хода»</p>	<p>2 хв.</p>	
<p>Бій та його різновиди Рухлива гра «Давай знайомитись» Рухлива гра «Доторкнись»</p>	<p>1 хв. 1 хв.</p>	<p>Студенти доволіно пересуваються по майданчику, виконуючи завдання викладача(весела, сумна, тиха хода...).</p>
<p>Комплекс ЗРВ на гімнастичних лавках</p>	<p>7 – 8 хв.</p>	<p>Студенти доволіно бігають по майданчику, виконуючи різновиди бігу, за командою стають в пари, трійки..., та знаходять предмети за різними ознаками(доторкнись до чогось темного, теплого, круглого...).</p>
<p>1. «Привітання» В. п. сидячи верхи на гімнастичній лаві, руки на колінах. 1 – руки на пояс 2 – руки до плечей 1, 2, 3 – оплески в долоні вгорі 1 – руки до плечей 2 – руки на коліна 1, 2, 3, - оплески по колінах</p>	<p>5 – 6 р.</p>	<p>Вправа на координацію. Виконувати з прискорюванням.</p>
<p>2. В. п. - те ж саме 1 – руки до плечей 2 – руки вгору 3 – руки до плечей 4 – в. п. 5 – 8 – те ж саме (тільки руки в сторони)</p>	<p>5 – 6 р.</p>	
<p>3. Нахили вліво, вправо В. п. – сидячи верхи на</p>	<p>3 – 4 р. в кожную сторону</p>	<p>Руки прямі. Вправу можна виконувати з</p>

<p>гімнастичній лаві, руки за головою</p> <p>1 – нахил вліво</p> <p>2 – в. п.</p> <p>3 – нахил вправо</p> <p>4 – в. п.</p> <p>4. Повороти</p> <p>В. п. – те ж саме.</p> <p>1 – поворот вліво</p> <p>2 – в. п.</p> <p>3 – поворот вправо</p> <p>4 – в. п.</p> <p>5. «Насос»</p> <p>В. п. – сидячи на гімнастичній лаві, ноги нарізно, руки упором позаду.</p> <p>1 – 3 – пружні нахили вперед.</p> <p>4 – в. п.</p> <p>6. «Насос»</p> <p>В. п. – сидячи на підлозі, упор руками позаду на лаву</p> <p>1 – 2 – випрямити руки, прогнутися</p> <p>3 – 4 – в. п.</p> <p>7. «Каракатиця»</p> <p>В. п. – сидячи верхи на гімнастичній лаві попарно, спиною один до одного, руки в замок під ліктями.</p> <p>1 – 4 одночасно, пересуваючи ноги через гімнастичну лаву повернутися на 180°.</p>	<p>3 – 4 р. в кожну сторону</p> <p>5 – 6 р.</p> <p>6 р.</p> <p>6 р.</p>	<p>прискоренням.</p> <p>П'яти від підлоги не відривати.</p> <p>Вправо можна виконувати через одного в різні сторони.</p> <p>П'яти від підлоги не відривати.</p> <p>Вправо можна виконувати через одного в різні сторони.</p> <p>Ноги в колінах не згинати.</p> <p>Голову назад не закидати.</p> <p>Повороти виконувати за 4 – 5 кроків.</p>
---	---	---

Основна частина		
<p>Ігрове завдання «Знаю, вмію, не скажу»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «М'яч не котиться і не літає» 2. « М'яч котиться і не губиться» 3. « М'яч літає і не губиться» 4. «М'яч стрибає, а ви стоїте на місці». 5. «М'яч стрибає, літає, а ви рухаєтесь». <p>«Знаю, вмію, покажу» в парах, четвірках.</p>	<p>6 – 8 хв.</p> <p>2 хв.</p> <p>2 хв.</p>	<p>Фронтально</p> <p>Студенти використовують м'ячі різні за діаметром, час від часу міняючись ними.</p> <p>Учні виконують різноманітні дії та вправи з м'ячем, за завданням(пропонуючи свої різні варіанти).</p> <p>Стоячи в парах, четвірках, студенти одночасно передають м'ячі один одному.</p> <p>Завдання – зловити м'яч.</p>
<p>Ігрове завдання «Злови м'яч».</p>	<p>4 хв.</p>	<p>Стоячи в колі, підкинути м'яч вгору, зробити крок вперед і зловити м'яч того, хто перед тобою.</p>
<p>Ігрове завдання «Не загуби м'яч» (з набивними м'ячами»</p> <ol style="list-style-type: none"> а) «повороти право – ліво»; б) «Ванька – встанька»; в) «ланцюжок». 	<p>3 хв.</p>	<p>Силкові вправи з набивними м'ячами(передачі м'яча вліво, вправо; вгору, вниз(стоячи в парах)).</p>
<p>Ігрове завдання «Хто першим забере м'яч».</p>	<p>3 хв.</p>	<p>(гонка м'ячів, стоячи в шеренгах).</p>
<p>Ігрове завдання «Поїзд» (з повітряними кульками).</p>	<p>5 хв.</p>	<p>Студенти стоять в шеренгах, навпроти один одного, між ними м'яч. За командою – першим взяти м'яч.</p>

<p>Ігрове завдання «Утримай повітряну кульку в повітрі».</p>		<p>(виконувати з одного кроку, двох, трьох).</p> <p>Студенти довільно рухаються по залу. У кожного студента повітряна кулька. За сигналом «побудувати поїзд» з 2, 3, 4... вагонів і продовжити рух далі.</p> <p>Студенти утворюють кола, взявшись за руки. У кожному колі – повітряна кулька. Завдання – утримати її в повітрі не торкаючись руками. Ускладнити завдання двома, трьома кульками.</p>
<p>Заключна частина</p>		
<p>Ігрове завдання «Не загубити».</p> <p>Шукування. Ігрове завдання «Хвилинка».</p>	<p>4 хв.</p> <p>1 хв.</p>	<p>У кожного студента – кулька. Завдання – утримати кульку в повітрі:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) торкаючись однією точкою тіла; б) двома точками тіла; в) трьома точками рухаючись по залу. <p>Студенти отримують завдання, яке покаже їх уміння орієнтуватись у часі.</p>

ЛІТЕРАТУРА

1. Денісенко Н.Ф., Аксьонова О.П. Через рух - до здоров'я : навчально-методичний посібник. Запоріжжя, 2006. 145 с.

2. Аксьонова О.П. Наука бути здоровим. Програма формування фізичної культури учнів початкової школи. Запоріжжя, 2005. 63 с.
3. Реуцький С.В. Физкультура про другое. СПб., 2006. 81 с.

Безрук Д. Ю.

*здобувач вищої освіти освітнього ступеня
«Бакалавр» відділення фізичного виховання*

*Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

Науковий керівник: Шаляпіна І. В.

*асистент кафедри теорії та
методики фізичного виховання
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Основною формою організації навчання в школі є урок. Педагогічна наука і шкільна практика спрямовують свої зусилля на пошук шляхів удосконалення уроку. Головне місце в цьому пошуку належить учителю, який виховує особистість, дає шанс учню відбутися як людині. Урок при такому підході перестає бути сумним обов'язком і марнуванням часу. Для цього процес навчання та організаційна методика уроку повинні бути побудовані так, щоб широко залучати учнів до самостійної творчої діяльності щодо засвоєння нових знань та вдалого використання їх на практиці.

Як змінити ставлення вчителя до учня як суб'єкта життя, щоб той став здатним до культурного саморозвитку та самозмінювання? Як повинні поводити себе ми — вчителі, щоб своєчасно надавати допомогу та підтримку кожній особистості? Вміння та бажання педагога: заохочувати учнів поринати у різноманітні та цікаві види діяльності, і при цьому дбати, щоб кожен міг знайти собі місце у запропонованій справі та зацікавитися нею. Це питання сьогодення.

Інноваційна діяльність учителя повинна бути спрямована на удосконалення існуючих форм і методів виховання, створення нових цілей і засобів її реалізації, тому вона є одним з видів продуктивної, творчої діяльності. Інноваційний педагогічний процес — цілісний навчально-виховний процес, що відображає єдність і взаємозв'язок виховання та навчання, який характеризує

спільну діяльність співпрацею та творчістю його суб'єктів, сприяючи найбільш повному розвитку і самореалізації особистості учня.

Майстерність учителя на уроці проявляється головним чином у вдалому володінні методикою навчання і виховання, творчому застосуванні новітніх досягнень педагогіки та передового педагогічного досвіду, раціональному керівництві пізнавально-практичної діяльності учнів, їхнім інтелектуальним розвитком.

Як засвідчили спеціальні дослідження, для правильного фізичного розвитку двох - трьох уроків фізичної культури на тиждень є замало. Встановлено, що хорошу фізичну підготовку мають лише ті школярі, які, окрім уроків фізичного виховання, регулярно відвідують секції дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Діти, які не займаються систематично фізичними вправами, відстають в фізичному розвитку. Брак руху (гіпокінезія) призводить до призупинення або зниження зросту і дієздатності, ожиріння та інших серйозних наслідків. Сьогодні традиційний урок фізичної культури забезпечує, в середньому, до 20% необхідної тижневої рухової активності, близько 50% дітей не мають стійкого інтересу до уроків з фізичної культури (Г.В. Безверхня, 2004). Особливої уваги набуває проблема пошуку інноваційних підходів для свідомого ставлення до занять фізичною культурою і спортом школярів.

Модернізація освіти спонукає до пошуку нових освітніх і виховних технологій, до впровадження нетрадиційних форм і методів навчання та виховання. Ці технології та методи навчання спрямовують учнів на краще розуміння навчального матеріалу з предмета «Фізична культура», а також бажання поліпшити свої спортивні досягнення. Засвоєння навчального матеріалу, покращення фізичних якостей, вдосконалення технічних вмінь краще буде досягатися якщо учні будуть зацікавлені у процесі навчання або тренування, а одним із засобів такого зацікавлення є рухлива гра.

Поняття ігрового методу у сфері фізичного виховання відображає методичні особливості гри. Ігровий метод характеризують такі риси:

- сюжетно-рольова основа;
- відсутність жорсткої регламентації дій, широкі можливості для прояву творчих здібностей;
- у більшості ігор відтворюються досить складні, яскраві, емоційно забарвлені людські відносини, як типу співробітництва, взаємодопомоги, так і типу суперництва. За рахунок ігрового методу на заняттях вирішуються наступні завдання: підвищеної зацікавленості школярів в руховій діяльності, забезпечення меншої психічної стомлюваності в порівнянні з вправами монотонного характеру, комплексного розвитку рухових здібностей.

Як зауважує Ж. К. Холодов, у процесі ігор у дітей формуються поняття про норми громадської поведінки, а також виховуються певні культурні навички [5].

Гра - історично сформоване суспільне явище, самостійний вид діяльності, властивої людині. Ігрова діяльність дуже різноманітна: дитячі ігри з іграшками, настільні ігри, ігри хороводів, ігри рухливі, ігри спортивні. Вона може бути засобом самопізнання, розваги, відпочинку, засобом фізичного та загального соціального виховання, засобом спорту. Гра як елемент культури розвивається з усім суспільством, задовольняючи різні потреби людей: у відпочинку, у розвитку духовних і фізичних сил. Ігрова діяльність є не тільки елементом культури, вона є корисним засобом виховання дітей і підлітків, характеризується різноманіттю цільових установок і мотивованих дій.

Характерною особливістю рухливих ігор є яскраво виражена роль рухів у змісті гри (бігу, стрибків, метань, кидків, передач і ловлі м'яча, опорів та ін.). Ці рухові дії мотивовані її сюжетом (темою, ідеєю). Вони направляються на подолання різних труднощів, перешкод, поставлених на шляху досягнення мети гри.

Застосування рухливих ігор на уроках фізичної культури сприяє успішному навчанню технічним прийомам, а також привчає учнів найбільш економно і цілеспрямовано використовувати їх у залежності від обставин. У зв'язку з різноманітними ігровими діями в учнів розвиваються такі здібності, як спритність, швидкість, сила; виробляється завзятість у досягненні наміченої мети, ініціатива та рішучість.

Заняття рухливими іграми покращують фізичну підготовку, вони прищеплюють любов до спорту, зміцнюють дисципліну, розвивають колективізм, почуття відповідальності за спортивну честь свого класу, школи, команди. У процесі занять з учнями необхідно систематично перевіряти стійкість набутих навичок і враховувати результати спортивних досягнень.

Однак гра приносить користь тільки тоді, коли вчитель добре ознайомлений з педагогічними задачами (виховними, оздоровчими та освітніми), які розв'язуються під час гри, із методикою проведення ігор, дбає про техніку безпеки й додержання відповідних санітарних умов.

Висновок

Ігрова діяльність, як форма і метод навчання школярів, є найбільш продуктивним напрямком у навчально-виховному процесі в сучасній методиці фізичного виховання.

В силу своїх особливостей ігровий метод використовується в процесі фізичного виховання для комплексного вдосконалення рухової діяльності в ускладнених умовах, він завжди приваблює і радує дитину більше ніж виконання монотонних вправ. Застосування цього методу завжди повинно бути науково

обгрунтовано, відповідно до поставлених завдань уроку ретельно підібрані засоби.

На уроках з фізичної культури необхідно додати більше цікавих, навчальних ігор, нестандартних естафет. Звісно, дітям було б цікавіше, якби використовувався різноманітний та сучасний інвентар, але в наш час не в кожному навчальному закладі є можливість для його використання.

Тому сучасні педагоги мають бути творчими особистостями, новаторами, постійно підвищувати свою професійну майстерність.

Час примушує шукати нові шляхи і форми роботи, які допомогли б піднятися на високий професійний рівень, спонукаючи дітей шукати, пізнавати, відкривати, творити.

Тільки інноваційна за сутністю освіта може виховувати людину, що живе за сучасними новітніми законами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5-11 класів. *Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення*. Львів : 2004. 23 с.
2. Федоренко Є. О. Формування мотивації до спеціально організованої рухової активності старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту : спец. 24.00.02. Дніпропетровськ, 2012. 22с.
3. Холодов Ж. К., Кузнецов В. С. Теория и методика физического воспитания и спорта. Москва : Академия, 2003. 480 с.

Пермякова В. А.

заступник директора з НВР

Кременчуцький ліцей №5

імені Т.Г. Шевченка

м. Кременчук

Денисюк Ю. П.

вчитель початкових класів

Кременчуцький ліцей №5

імені Т.Г. Шевченка

м. Кременчук

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В процесі концепції дванадцятирічної загальноосвітньої школи, освіта покликана створити умови для інтелектуального, соціального, фізичного розвитку і саморозвитку, а стратегічному плані закласти фундамент для формування демократичного суспільства, для якого освіченість, вихованість, культура – найвищі цінності, незамінні фактори стабільного добробуту і динамічного розвитку України.

Звичайно, що у сформованому системою освітньому просторі реалізується не тільки процес передачі інформації до учня, а й організується діяльність учнів, що приводить особистість до аналізу та самостійного вибору емоційно-ціннісного ставлення щодо отриманої інформації.

Будь-якій людині необхідно бути ефективним, конкурентоспроможним працівником, бути творчим, самостійним, відповідальним, комунікабельною людиною, здатним вирішувати проблеми особисті і колективу. Йому повинна бути властива потреба до пізнання нового, уміння знаходити і відбирати потрібну інформацію.

Інформаційно-комп'ютерні технології мають великий ряд переваг.

Тож, вважаю актуальним працювати над методичною проблемою: «Розвиток пізнавальної активності учнів шляхом використання інтерактивних технологій», бо сформовані життєві компетенції: саме ті крила, які надають вільного польоту вчителю в бурному вирі своєї справи, так науково-методична діяльність допомагає йому їх набути.

Стиль роботи:

- працювати на особистість;
- вчити відповідальності, самостійності, самоконтролю;
- прислухатися до думки;
- вчити долати труднощі посміхаючись;
- відкладати поняття «не можу». «не вмю», «не хочу»;
- виховувати власними думками, вчинками;
- спрямовувати дослідницьку діяльність не на глобальні проблеми, а на те, що можна відчуті і побачити;
- розвиток аналітичного мислення, дослідницьких умінь, спостережливості, уміння висувати гіпотези, узагальнювати;
- створювати комфортні умови, за яких можна відчуті власний успіх, свою індивідуальну досконалість.

В умовах реалізації компетентнісного підходу одним із основних завдань сучасної школи є формування активної інтелектуальної особистості, яка має достатній рівень культури, володіє знанням основ наук, здатна креативно мислити, проявляти ініціативу, творчо вирішувати життєві і професійні завдання. Тож постає потреба у визначенні резервів підвищення ефективності навчального процесу. Цьому сприяють: зміни підходів до підготовки і

проведення уроку як основної форми організації навчальної діяльності; розширення діапазону організаційних форм, методів навчання, способів навчальної взаємодії.

Одним із шляхів активізації пізнавальної діяльності молодших школярів є проведення нетрадиційних уроків, які підтримують інтерес учнів до предмету і підвищують мотивацію навчання.

Ефективність навчально-виховної роботи визначається не тільки методами викладання – учіння, а також і формами її організації. Використання нестандартних організаційних форм потребує розумного їх дозування та врахування специфіки навчального предмета і вікових особливостей школярів. Саме нестандартний урок сприяє формуванню системного мислення, позитивному ставленню до пізнання та впливає на результат навчального процесу.

Однією із ефективних форм організації навчальної діяльності у початковій школі є нестандартний урок. Такий урок – завжди свято, свято душі, інтелекту. Проводжу їх частіше при узагальненні знань учнів, в кінці вивчення великих тем або в кінці семестру, під час днів творчості початкових класів. На цих уроках створюється ситуація успіху для кожної дитини.

Найчастіше в своїй роботі використовую – уроки-конференції, уроки-аукціони, уроки-ділові ігри, уроки-змагання, уроки-винаходи, театралізовані уроки, уроки дитячої творчості, уроки-конкурси, уроки-концерти, уроки-екскурсії тощо.

Нестандартні уроки дозволяють поєднувати різні види групової та колективної навчальної роботи учнів; розвивають творчі здібності учнів; сприяють кращому розумінню і осмисленню досліджуваного матеріалу; є хорошим засобом від інформаційного перевантаження. Такі уроки найбільше подобаються учням, викликають у них творчий інтерес.

З усього видно, що нестандартне навчання має безліч переваг і все частіше має впроваджуватися в школи, створює сприятливе середовище для адаптації дитини до навчання, забезпечує благополучний розвиток, успішне навчання і виховання.

Використання інформаційно-комп'ютерних технологій в навчально-виховному процесі не є самоціллю, а є вимогою часу, сприяє урізноманітненню форм уроку і може призвести до виникнення нової форми уроку, у якому головна роль буде відведена учням. При цьому робота вчителя не знецінюється, а тільки полегшується. Під час використання на уроках інноваційних технологій учитель одержує задоволення від такого виду навчальної діяльності, візуалізація понять та залежностей робить комп'ютер ефективним і потужним засобом під час вивчення багатьох тем шкільного курсу, викликає в учнів бажання висувати оригінальні гіпотези та шукати нестандартні шляхи розв'язування задач, сприяє

розвитку творчих і евристичних складових мислення, що врешті-решт призводить до кращого засвоєння нових понять.

Розвиток інтересу до навчання взагалі залежить від організованого соціального середовища і особливо від педагогічних умов, що поширюються на умови в школі, сім'ї. Вміле розв'язання взаємозв'язків може позитивно впливати на підвищення рівня знань майбутніх українців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большакова І.О. *Сторітеллінг – історія про історію*. URL: <https://18047.blogspot.com/2017/03/blogpost.html>.
2. Гуз К. Ж., Ільченко В. Р., Собакар С. І. *Довкілля*. 1(2) клас. Частина І. – Полтава: Постметодика, 1996.
3. Яковенко О. *Світ природи на уроках мови*. Початкова школа. - 2002. - № 2. - С. 27-28
4. <http://nus.org.ua>
5. <https://naurok.com.ua>
<https://vseosvita.ua/library/tema-prezentacia-ak-instrument-v-roboti-vcitela-124461.html>

Мелконян А. Г.

*асистент каф. географії та методики її навчання,
ПНПУ імені В. Г. Короленка
м. Полтава*

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРИЗОВАНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ГЕОГРАФІЇ У ЗЗСО

Нинішній етап розвитку освіти пов'язаний з переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, що спрямована на створення цілісної системи неперервної освіти, на формування наукового стилю мислення, на озброєння майбутніх фахівців мобільним інформаційним багажем. Нині значна увага приділяється інтеграції дисциплін, у зв'язку з чим виникає питання про теоретичні та практичні основи моделювання відповідного дидактичного процесу.

Нові інформаційні та комунікаційні технології дозволяють втілити на практиці реальну інтеграцію навчальних дисциплін, знайти точки дотику загальноосвітніх і спеціальних дисциплін і, тим самим, здійснити ідею міждисциплінарних зв'язків. Сучасна освітня парадигма вимагає переходу від пасивних до активних технологій навчання [1].

При вивченні географії серед сучасних засобів навчання географії належить комп'ютеризованим технологіям.

Варто зазначити, що використання інформаційних технологій у процесі навчання географії сприяє підвищенню інтересу і мотивації учнів.

За допомогою комп'ютеризованих технологій можна реалізувати програмоване, перспективно-випереджувальне та проблемне навчання.

Виділяють наступні напрямки, за якими здійснюється використання інформаційних технологій:

1. Індивідуальна робота учня та його оцінювання;
2. Отримання необхідної кількості інформації;
3. Оцінювання за допомогою контролю та надання рекомендацій щодо виправлення помилок;
4. Організація творчої діяльності учнів [3].

Окремо можна виділити використання в межах інформаційних технологій – географічних інформаційних систем та технологій. Вони мають максимальний результат, підвищують ефективність виконання практичних робіт і дозволяють об'єктивно оцінювати знання і вміння учнів та дозволяють виконувати завдання з використанням сучасних моделей географічних об'єктів вивчення [2].

Навчальне комп'ютерне програмне забезпечення з географії за дидактичним спрямуванням можна поділити та такі види програм: демонстраційні, навчально-тренінгові, географічно-об'єктно-моделювальні, довідково-інформаційні, геоінформаційні, навчально-інтегровані.

Головною проблемою, використання технологій є пошук шляхів комбінування комп'ютеризованих і традиційних навчальних технологій. Адже, ця проблема постала у зв'язку з мірою готовності вчителя географії до роботи. Під час розробки уроків вчитель має знаходити шляхи інтеграції використання навчальних комп'ютерних програм із традиційними засобами навчання [3].

Використання ГІС технологій є одним з поступальних складників застосування інформаційних технологій у процесі навчання географії. Розробляючи уроки, які базуються на використанні географічно-інформаційних технологій та інформаційних моделей, учитель має дотримуватись певної логіки їх використання: реальний світ – фахове географічне представлення – картографічне представлення – комп'ютеризоване представлення в ГІС [2].

Ефективне застосування комп'ютеризованого навчання дає можливість зацікавити учнів, завдяки оригінальності викладу навчального матеріалу, в результативності здобуття географічних знань. Тобто, основне завдання – розвиток пізнавального інтересу учнів для вивчення географії. А створення нових навчальних засобів на комп'ютеризованій основі вимагає і нових дидактичних підходів до навчання географії, яка базується на таких принципах: широка взаємодія з учасниками навчального процесу, активно-пізнавальна роль

школярів, провідна роль вчителя, психофізіологічна безпека, наближення до потреб, можливостей, особливостей учнів [3].

Отже, використання різноманітних засобів навчання на уроках географії сприяє розвитку мислення учнів, збагаченню їхньої когнітивної організації, мобільності мислення та самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрєєва В. М. Урок географії в сучасних технологіях / В. М. Андрєєва, О. Є. Шматько. Харків: Основа, 2006. 176 с.
2. Бабійчук С. М. Дидактичні умови застосування геоінформаційних систем у дослідницькій діяльності. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2017. 22 с.
3. Вішнікіна Л. П. Компетентнісне навчання географії в основній школі: монографія. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2017. 407 с.: табл., схеми

Кириченко Я. С.

вчитель інформатики

Кременчуцька загальноосвітня

школа I-III ступенів №8

Кременчуцької міської ради

Полтавської області

КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗОРОВИХ ТА СЛУХОВИХ АНАЛІЗАТОРІВ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Комп'ютер має важливе значення у житті осіб з особливими потребами. Для таких учнів, необхідне спеціальне програмне забезпечення, розроблене з урахуванням всіх факторів, що впливають на стан людини.

Зазвичай комп'ютер роблять об'єктом вивчення, а потрібно – засобом, за допомогою якого дитина зможе заповнити прогалини у знаннях з різних предметів. Комп'ютер може стати джерелом формування не лише пізнавальної активності, а й прагнення до знань, отримання задоволення від результатів власної діяльності, розвитку самостійного мислення.

Також потрібно брати до уваги особливості психіки учнів інклюзивних класів, в першу чергу ті, що можуть створювати труднощі при роботі з технікою. Це підвищена втомлюваність, розпорошена увага, сповільнений темп сприйняття, тривале входження в процес роботи.

Кольори, форма об'єктів та музика мають вплив на психічний розвиток та формування особистості, а тому їх комплексне використання в комп'ютерних програмах можуть підсвідомо впливати на фізичний стан, працездатність і настрій.

Вважається, що основні кольори символізують різні емоційні стани:

- синій – емоційна стійкість;
- зелений – утвердження себе;
- червоний – експансія;
- жовтий – прагнення до переживань.

Яскравість кольорів розвиває фантазію, позитивно впливає на психіку. Чим частіше людина зустрічається з чистими яскравими кольорами, тим менше у неї буває нервових розладів, рідше погіршується настрій.

Геометричні фігури впливають на психіку людини не менше ніж кольори. З давніх-давен люди зображували за допомогою фігур символи, якими хотіли себе захистити або продовжити собі життя.

Але геометричні фігури впливають не лише як обереги, а й розвивають уяву.

Малюнки відображають характер людини:

- коло зазвичай малюють дбайливі, добрі та чуйні люди;
- трикутники кажуть про нерішучість «художника»;
- квадрати малюють акуратні та обачливі;
- зірки малюють ті, кому подобається бути не схожим на інших;
- спіралі показують, що у того хто малює чудова фантазія.

Різнобічний вплив музики на психіку обумовив музикотерапію одним із перспективних сучасних методів лікування. Враховуючи величезну кількість музичних стилів і напрямів, можна стверджувати, що музика це не просто мистецтво, це потужний інструмент дії на людську психіку, засіб спілкування і комунікації, а також щонайпотужніший чинник в розвитку і вихованні.

На основі аналізу впливу кольорів, форми та музики на психічний розвиток, можна сформулювати такі вимоги до комп'ютерних програм, призначених для осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в умовах інклюзивного або індивідуального навчання.

Програма повинна:

1. Надавати засоби для розвитку моторики, відпрацювання навичок керування маніпулятором миша та клавіатурою. При цьому більш важливою є можливість багаторазово повторювати одні й ті самі дії для досягнення наперед заданого результату, ніж можливість виконувати схожі дії у різних ситуаціях. Розміри об'єктів, з якими

виконуються дії в програмі, повинні бути крупними для спрощення керування ними.

2. Стимулювати розвиток логічного мислення, сприяти ознайомленню з абстрактними геометричними поняттями, їх розпізнанню у складеному образі. Складені фігури повинні мати заокруглі форми, без дрібних деталей складної форми. Візуальні образи мають бути попередньо знайомі учням.
3. Містити переважно чисті кольори, а не відтінки кольорів. Кожен окремий візуальний образ повинен мати один колір з основної палітри кольорів програми.
4. Мати музичний супровід, який відповідає віковим особливостям, викликати позитивні емоції та асоціюватись з певними візуальними образами у програмі. Мелодія має стимулювати активність, але за потреби може бути вимкнена.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акатов Л. И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. - М.: «Владос», 2004. 196 с.
2. Легкий О. Корекційні можливості застосування комп'ютера у спеціальній школі. Дефектологія. 2002. № 1. С. 36-39.
3. Миронова С. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей з вадами інтелекту. Дефектологія. 2003. № 3. С. 41-45.

Ревенко І. М.

вчитель початкових класів

Кременчуцька ЗОШ І—ІІІ ступенів № 1

м. Кременчук

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

З 1 вересня 2018 року в Україні застосовується новий Державний стандарт початкової освіти, де обов'язкові результати навчання передбачають, що школяр Нової української школи має засвоїти навички зі сприйняття, аналізу, інтерпретації, критичної оцінки інформації в текстах різних видів та медіатекстах.

Допитлива малеча пізнає його дуже активно. Пізнає (інколи під наглядом дорослих, а інколи й самотужки), робить якісь висновки (чудернацькі для нас, але надважливі для них), встановлює для себе певні правила і за ними живе. А

дорослі (батьки, вчителі, сусіди і ще ціла купа тітоньок та дядечків) дивляться на дітлахів і зітхають: «Як так можна? Хто їх цього навчив? Де вони цього набралися?». Ці зітхання інколи доречні, бо сучасна малеча поводить ся так, як ми (дорослі та розумні) в дитинстві точно не поводитися. А бувають вони і даремними, адже зайнявши позицію «як гарно було в радянському союзі», ми просто випадаємо з реалій сучасності. А школяр просто живе в медіапросторі та активно його досліджує з допомогою гаджетів (з якими багато дорослих, зокрема й учителі, так і не «подружилися») та інтернету (о, скільки є охочих його «заборонити», бо то зло). Тож саме час зробити перебування дітей в цьому просторі безпечним, корисним, цікавим.

Актуальність. Чому на уроках вчителі мають впроваджувати медіаграмотність? Є кілька причин:

- Заняття «осучаснені», а тому цікавіші для дітей. Медійний простір, у якому живе дитина інформаційного сьогодення, – неймовірне поле для діяльності вчителя. Треба познайомити школярів з біографією та діяльністю якоїсь дуже важливої та видатної людини? Скажіть учням, що на занятті вони будуть кіберполіціантами, які перевіряють достовірність інформації про певну особистість (від Тараса Шевченка до космонавтів та президентів – залежно від теми заняття) – і вони будуть шукати, перевіряти, порівнювати, аналізувати інформацію. Додайте різні джерела інформації (підручник, відеоролик, статтю в журналі, пост у соціальній мережі) – і діти знайдуть безліч відмінностей і з'ясуують, яке ж джерело найнадійніше.

- Заняття інтегративні – вивчайте їх разом з природознавством, читанням, основами здоров'я тощо. Інтегруйте різні предмети і в будь-яких кількостях. Використовуйте метод «Селфі» - аналіз збоку. Заради селфі діти виконають будь-які ваші завдання. Головне для вчителя – що додати в кадр. Наприклад: заняття з основ здоров'я, тема «Особиста гігієна. Догляд за зубами». Завдання дітям – селфі з своєю зубною пастою (і трохи розповіді як і навіщо ти це робиш, як правильно чистити зуби). Заняття з природознавства, тема «Осінні явища у житті рослин». Завдання – селфі з деревом, що росте у дворі (і кілька слів, як воно змінилося після літа, чому листя жовтіє і опадає). Заняття з англійської мови, тема «He is my friend». Завдання – зробити селфі з найкращим другом/подругою (і, звісно, познайомити однокласників з ним, розказати про його характер, уподобання, звички, зовнішність, але ж англійською). Заняття з математики, тема «Складання таблиці множення числа 8». Завдання – зробити селфі з табличкою, в той час, коли дитина її вчила (ну і розв'язання кількох прикладів на дошці, як доказ, що селфі не фейк).

- Заняття «навчально-виховні» – дають можливість не розділяти освітній процес на «навчальний» і «виховний». Для багатьох педагогів таке розділення існує: «Вчу дітей я на занятті, а виховую на класній годині». Це помилковий

підхід і його треба переформатовувати. Наприклад, тема «Що в поштової скриньці». Підпишіть вітальну листівку бабусі та дідусеві (мамі і татові, братові та сестрі). Але охайно, каліграфічно, без помилок, виконуючи певні вимоги щодо підпису листівки. А ще – нехай діти дізнаються їхнє прізвище, ім'я, -по батькові; адресу; чиї це батьки – мамині чи татові; доберуть кілька гарних слів для привітання; розкажуть, коли відвідували їх; подумують, чим можна порадувати родичів; зателефонують прямо на занятті, дізнаються про здоров'я та скажуть, що люблять їх. А ще поговоріть про марки, про роботу поштового відділку, про електронну пошту. Також не забудьте згадати про переваги реального спілкування перед віртуальними. Чи можна в такому занятті відокремити навчання від виховання? Певно, що ні.

• Заняття «проектні» – за будь-якою темою можна розробити невеличкий (або, навпаки, великий) проект. Ураховуючи типові етапи роботи над проектом, учитель планує вивчення не окремих тем, а цілого тематичного модуля. Об'єднайте дітей у групи, які будуть досліджувати (під вашим керівництвом!) значення для дитини звуку та всього, що з ним пов'язане. Проявіть творчість для завдань:

1) складання «радіоменю» на день – під яку музику подобається прокидатися, під яку гратися, а де увімкнути «режим тиші». Інший варіант цієї є вправи. Ознайомившись з художнім твором на уроці читання спробуйте поділити текст на логічні частини і до кожної з них підібрати музичний супровід.

2) «професії на радіо або телебаченні» – дізнайтеся, хто і що там робить (є радіостудія чи телестудія в місті – відвідайте разом з учнями, немає – знайдіть відповідні сюжети в мережі інтернет, які допоможуть познайомити учнів зі світом медіапростору і його професіями);

3) створення «аудіотренажера» – запропонуйте дітям перевірити свою дикцію, запишіть на диктофон скоромовку у виконанні однокласників, батьків, учителів. Дайте їм прослухати створений аудіофайл. Їм не сподобалося? Дайте можливість потренуватися і записати якісно (такі вправи ще ніколи не були зайвими);

4) озвучення та переозвучення – дайте можливість дітям самостійно озвучити/переозвучити фрагмент улюбленого мультфільму (а ось тут буде шалена робота над інтонацією та виразністю мовлення!);

5) «все починається з колискової» – запис та прослуховування маминих колискових (скільки щастя в дитини, чия мама записала свою пісеньку! Не може мама? Є ще бабусі, тітоньки, сестрички. А може комусь татко співав?);

6) «якщо мій друг не бачить» – запишіть аудіозбірку творів з читання для дітей, які мають проблеми з зором і не можуть читати самостійно. Сучасних дітей неможливо вмовити прочитати 2–3 рази домашній твір. Повірте, щоб віршик у його виконанні потрапив до такої важливої аудіозбірки, учень дуже

багато часу присвятить пропрацюванню навичок виразного читання. Презентуйте свої проектні нароби для батьків, учнів інших класів, учителів.

• Заняття «продуктивні» – кожен урок закінчується практичною роботою. Колаж, фотографія, малюнок, аудіозапис, мультфільм, стіннівка, замітка, тематична настільна гра, інтерв'ю – кожного заняття діти створюють власний медіапродукт (або аналізують готовий). І коли вони стануть АКТИВНИМИ медіакористувачами та медіастворювачами, обов'язково згадають наші перші уроки з елементами медіаграмотності.

Пропоную вашій увазі вправи які можна використовувати на уроках для впровадження медіаграмотності.

Вправа «Інтерв'ю»

- Визначить головних героїв казки.
- Оберіть головного героя у якого ви хочете взяти інтерв'ю.
- Продумайте і запишіть питання для інтерв'ю.
- Поставте питання головному герою.

Вправа «Лист до казкового героя»

Напишіть вашому улюбленому казковому герою лист з привітаннями до Дня народження. Не забудьте підписати конверт з адресою.

Адреса отримувача

Кому _____

Назва казки _____

Хто написав казку _____

Якою мовою написана казка _____

У якій книзі ви її зустріли _____

Також можна обрати інші теми для листів. Наприклад, привітання Попелюшки з одруженням, привітання Наф-Нафа з новосіллям і т.д.

Медіапродукт лист

Вправа «Стрічка новин»

Складіть картинки так як ці події відбуваються у казці чи творі. За своїм коміксом перекажіть казку чи твір.

Медіапродукт колаж

Вправа «Редактор»

Варіант для 1-2 класів

До нашої газети/журналу надійшла стаття, але в деяких словах не вистачає літер. Спробуйте відновити текст і переписати статтю правильно з усіма літерами.

Варіант для 3-4 класів

До нашої газети/журналу надійшла стаття, але автор переплутав речення місцями та допустив помилки при написанні. Спробуйте відредагувати статтю, виправивши всі помилки.

Медіапродукт стаття до газети/журналу

Вправа з читання «Диктор телебачення»

Читати тест відриваючи погляд від тексту.

Вправа «Комікс»

Спробуйте розкласти хмарки зі словами героям казки.

Медіапродукт комікс

Вправа «Рекламний ролик»

- Сьогодні ми будемо створювати рекламний ролик про працю людей у селі.

Для цього нам необхідно ознайомитися з казкою «Ріпка».

Дана фраза стане мотивацією учнів. Далі вчитель проводить стандартну роботу над вивченням казки, а на завершення потрібно попросити дітей провести рекламну кампанію. Є кілька варіантів як можна це зробити:

- Учні будуть зачитувати частини казки, а вчитель буде знімати відео для реклами на телефон;
- Учні підготують невелику сценку за мотивами казки, як трейлер до фільму.

Медіапродукт ролик

Вправа «Аудіозбірка»

Діти не завжди охоче виконують вправи для виразного читання, тому не проводьте їх, а проведіть запис аудіозбірки.

- Сьогодні ми будемо не просто читати, а ще й записувати аудіозбірку. До збірки потраплять найкращі виконавці, тому потрібно потренуватися перед записом і виконати вправи для кращого читання.

Медіапродукт аудіозбірка

Вправа «Радіоменю»

Спробуйте скласти музичне меню для нашої казки. Які, відомі вам пісеньки ви використаєте, щоб передати настрій казки.

Вправа «Селфі»

Зробіть селфі з улюбленою книгою. Тепер селфі з улюбленим місцем цієї книги.

Розкажіть, чому вам подобається ця книга.

- Що найбільше вас здивувало у книзі?
- Перекажіть найулюбленіше місце.

Медіапродукт фотоколаж

Висновок. Якщо раніше на уроці вчителю вистачало «дошки і крейди», то в наш час такий варіант зацікавить дітей тільки на 3-5 хвилин. Далі учні втраять увагу і всі старання учителя донести нову інформацію до дітей знівелюються.

Не потрібно боятися мобільних телефонів, планшетів та іншої сучасної техніки на уроці. З ними потрібно «подружитися» та вміло використовувати у освітньому процесі. В статті наведені приклади вправ, які вчителі проводять з учнями постійно, але в застарілих формах. Модернізувавши старі методи і форми роботи вчитель неодмінно побачить покращення результатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» 2018 р. Частина III. Читання / Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2019. 252 с. [340 с. із додатками].
2. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В., Ганик О. В., Голощапова В. В., Дегтярьова Г.А., Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкребець О. О, Янкович О. І. / за редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с.
3. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / Бакка Т., Голощапова В., Дегтярьова Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелещенко Т, Шкребець О. / за редакцією Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 197 с.

Тарасенко В. Р.

курсант 3 курсу

навчальної групи ТМдбср-17-2

спеціальності 272 Авіаційний транспорт. Технічне обслуговування

повітряних суден і двигунів

Кременчуцький льотний коледж ХНУВС

м. Кременчук

Наукові керівники: Савченко О. А.

викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, голова

циклової комісії української та іноземної мов

Кременчуцький льотний коледж ХНУВС

м. Кременчук

Тарасенко О. В.

завідувач відділення спеціальності «Початкова освіта»

КВНЗ «Олександрійський педагогічний

коледж імені В. О. Сухомлинського»

м. Олександрія

УНІВЕРСИТЕТСЬКО-ШКІЛЬНІ КЛАСТЕРИ. СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ. УЧАСТЬ КУРСАНТІВ І СТУДЕНТІВ КРЕМЕНЧУЦЬКОГО ЛЬОТНОГО КОЛЕДЖУ ХНУВС В ЕКОЛОГІЧНИХ КЛАСТЕРАХ

Очевидним є той факт, що наука та освіта відіграють ключову роль у процесі формування економіки конкурентоспроможності. Вкладання коштів у науково-технічний прогрес та розвиток (передусім, якісний) системи підготовки кваліфікованих майбутніх фахівців є важливою передумовою забезпечення економічного зростання у середньостроковій перспективі [3, с. 57-58]. У країнах, що орієнтовані на перманентне покращання якості життя своїх громадян, зміцнення конкурентних позицій, приділяють вагому увагу проблемі розвитку свого науково-освітнього потенціалу, зокрема шляхом створення освітніх, наукових (або дослідницьких) і науково-освітніх кластерів [3, с. 59]. Проте опрацювання та аналіз поглядів різних науковців не дозволяє чітко окреслити необхідні передумови для розвитку того чи іншого кластера. Але відомо, що даний різновид кластерів існує в Україні і має неабияку функціональність.

В Україні кластерним стратегіям поступово надають все більшого і більшого значення. Розробляються проекти економічного розвитку регіонів, але, на жаль, поза увагою продовжує залишатися екологічна складова. Так, наприклад, основними локомотивами економічного зростання Львова обрано кластери туризму та бізнес-послуг, для Донецької області – кластери металургії, сільського господарства й виробництва продуктів харчування. Кластерні об'єднання є однією з найефективніших форм розвитку малого та середнього бізнесу регіонів [4, с. 42-43]. Кластери сприятимуть не тільки зростанню ефективності виробництва, а й розширять доступ виробників до споживачів товарів і послуг [4, с. 44].

Слово кластер запозичено з англійської мови «cluster» і дослівно перекладається, як «скупчення», «пучок», «група»; тобто – це об'єднання будь-яких родинних, близьких, пов'язаних між собою елементів [3, с. 59]. Вперше даний термін ввів в розмовну мову американський економіст, професор кафедри бізнесу Гарвардської школи Майкл Юджін Портер. Незважаючи на те, що даний термін є «економічним», останнім часом все частіше його почали застосовувати у різних сферах діяльності – в географії, комп'ютерних науках, екології та освіті [3, с. 60].

На думку Н.Корчагіна, «освітній кластер – це група освітніх закладів, що знаходяться у партнерських відносинах з підприємствами галузі, які локалізовані на одній території, кінцевим продуктом діяльності яких є освітня послуга» [4, с. 44]. Вважаю за необхідне звернути увагу і на визначення науковців О. Гаврилова, Ф. Шагеева, Л. Нікітіна, М. Жубанова, які зазначають, що освітній

кластер – це сукупність взаємозв’язаних закладів професійної освіти, об’єднаних за галузевою ознакою та партнерськими відносинами з підприємствами галузі [4, с. 45]. Таким чином, ядром освітнього кластера виступають ВНЗ та інші освітні установи. І саме освітній кластер, основне завдання якого полягає у послідовному формуванні гармонійної особистості, має охоплювати заклади освіти всіх рівнів та напрямів підготовки, а також мати потужну базу для реалізації наукових проєктів за певним фахом, високий рівень інтелектуального потенціалу, що здатні продукувати, просувати та сприяти практичному впровадженню та поширенню інновацій. У нашому випадку учасниками є курсанти та студенти Кременчуцького льотного коледжу Харківського національного університету внутрішніх справ, які беруть участь у виконанні наукових проєктів, висувають раціоналізаторські ідеї щодо удосконалення виробництва тощо. Дана робота є систематичною, про що свідчать результати проведених олімпіад з навчальних дисциплін: “Засоби управління ПММ”; “Технологія нафтопродуктів”, “Основи автоматизації”, за результатами яких учасники отримали дипломи, що є стимулом для професійного зростання майбутніх фахівців. Оскільки, на думку керівника наукового відділу, к.е.н. Петченко М. В., «це перші кроки до отримання поглиблених знань з навчальних дисциплін, саморозвитку та побудові свого майбутнього».

За власним бажанням та вподобаннями студенти та курсанти мають змогу брати участь у заходах щодо впровадження програми для моніторингу аналізу й обміну даними про сучасний стан розвитку молоді, розроблення та оцінювання молодіжної політики, що реалізується на муніципальному рівні. І це також є складовою ядра освітнього кластеру, яка передбачає стрімке зростання конкурентоспроможності фахівців, яких готує Кременчуцький льотний коледж ХНУВС.

Водночас, основна увага сконцентрована на екологічній проблемі нашої планети. Тож вважаю за необхідне констатувати факт значного занепокоєння даним питанням, підтвердженням якого є рекордно тепла зима цього сезону, як наслідок глобального потепління. На відміну від освітнього кластеру, екологічний – це перспективний напрям, що направлений на вирішення питань охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування тощо [1]. Адже екологічне виховання підростаючого покоління України займає важливе місце в освітньому процесі і має пріоритетне завдання - пробудити в усіх вікових групах населення занепокоєність станом природного довкілля, поєднати екологічне мислення та екологічну поведінку з розумінням того, що все у світі взаємопов’язане, що певна дія людини викликає, часом, непередбачені наслідки впливу на природу. Таким чином, екологічна освіта має стати способом життя людини на сучасному етапі її існування на Землі [2].

На сьогодні у Полтавській області діє комунальне підприємство “Кластер зеленого туризму територіальних громад Кременчуцького краю”, засновниками якого є 4 об’єднані територіальні громади Кременчуцького району – Недогарківська, Омельницька, Піщанська, Пришибська та Білецьківська сільська ради [4, с. 45].

Вважаю за необхідне зупинитись саме на тих екологічних кластерах, які є доступними для курсантів і студентів Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС. Йдеться про те, що в Україні триває розробка Національної стратегії поводження з відходами. Тому кожен пересічний українець має змогу бути залученим до даної сфери, що входить до екологічного кластеру. Лише навчившись сортувати сміття та менше його продукувати, ми навчимося розв’язувати проблему сміттєвих полігонів по - європейськи. Статистичні дані говорять про те, що кожен українець щорічно генерує понад 300 кг різноманітного сміття, а вся країна – понад 11 млн тонн. Їх складають на офіційних чи неофіційних сміттєзвалищах, загальна площа яких охоплює 5% території України [5]. Досвід екологічного кластеру перейняли вихователі гуртожитку Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС, які побажали долучитись до проекту «Впровадження роздільного збору сміття в навчальних закладах Полтавської області» [2]. Йдеться про три сміттєві баки – для паперу, пластику та органічних відходів, а також окрема коробочка для твердого пластику – кришечок від пляшок. Контейнери для сортування стоять уже два роки. Творчо відносяться у гуртожитку до використаного паперу, який складається окремо у паперові ящики та віддається викладачам для вторинного використання у вигляді чернеток. Доцільним буде констатувати той факт, що не усіма мешканцями гуртожитку була позитивно сприйнята ініціатива сортування сміття, що не залишилось поза увагою вихователів, які систематично проводили роз’яснювальну роботу серед курсантів і студентів. Для позитивного вирішення даної акції вихователі-активісти розробили декілька загальних правил сортування вторинної сировини, які є доступними для кожного:

- зберігати органічні відходи і вторинну сировину в різних пакетах, ємностях;
- промивати тару від залишків їжі;
- сплющувати тетрапаки, металеві банки, пляшки з пластика – так вони займуть менше місця;
- збирати окремо пластикові кришки;
- місця, де зберігаються відходи, регулярно прибирати та мити.

В умовах сьогодення позитивно вирішено дане питання, і навіть курсанти та студенти першого курсу активно долучаються до екологічного кроку. Хочеться сподіватись, що дана акція сприятиме формуванню культури

поводження з твердими побутовими відходами серед курсантсько-студентської та викладацької спільноти, що є запорукою екологічної безпеки.

Висновок. Таким чином, очевидним є залучення населення України до активної участі у різних видах кластерів, що позитивно вплине як на економічний, так і на екологічний стан нашої країни. Для впровадження освітнього кластеру потенційно значимим є матеріально-технічна база, високий рівень професійної компетентності викладацького складу, залучення інвесторів у розробку і фінансування досліджень тощо. Саме розробка нових та удосконалення наявних механізмів та інструментів є запорукою виживання кожної держави.

Проблема ж поведінки з відходами є поліпшенням екологічної ситуації та санітарного стану населення. Сьогодні в Україні активно розвиваються екологічні кластери, які мають провідне завдання: підвищення екологічної культури населення, контроль за поступовим закриттям та рекультивацією полігонів відходів, будівництво енергоавтономних, сортувальних та переробних комплексів (з енергоблоками для вироблення електричної та теплової енергії). Добровільна участь пересічного українця у даному виді кластеру сприятиме тому, що наша держава рухатиметься в європейському напрямку, що є умовою формування конкурентоспроможної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформація про реалізацію обласного освітнього проекту «Екологічний кластер «EcoWorldKids»: екологізація освітнього простору у закладах загальної середньої та позашкільної освіти Київщини Т.Нестерук, в.о. директора КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини» <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/EK-EWK.pdf>
2. На Полтавщині реалізується проект «Впровадження роздільного збору сміття в навчальних закладах Полтавської області». URL: <http://www.adm-pl.gov.ua/news/na-poltavshchini-realizuietsya-proekt-vprovadzhennya-rozdilnogo-zboru-smitty-a-v-navchalnih-zakl>
3. Рыгалин Д. Б. Кластерный подход в формировании инновационной политики территорий. ИнВестРегион, 2006. № 2. С. 57–63.
4. Рыгалин Д. Б., Бударов А. Ю. Процессы самоорганизации в высокотехнологичных отраслевых кластерах. ИнВестРегион, 2006. № 1 С. 42–46.
5. Сміттева прірва: як громадам поводитися з відходами. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/8145>

СОЦІАЛЬНО – ЕМОЦІЙНЕ ТА ЕТИЧНЕ НАВЧАННЯ (СЕЕН)

Освітня програма для навчання серця й розуму

На думку Данієла Гоулмена – автора книги «Емоційний інтелект», дітей потрібно навчати «емоційній грамотності», тобто розрізняти власні емоції, давати собі з ними раду та співпереживати іншим. Це сприяє розвитку гармонійних взаємин та прийняттю соціальних рішень. На цьому ж акцентує Далай-лама XIV, говорячи про рух в потрібному напрямку тільки в тому випадку, коли ми допомагаємо учням вибудувати внутрішній «етичний компас», стрижнем якого є співпереживання і який став би для них орієнтиром на все життя. Далай–лама наголошує на необхідності ввести в освітній процес базові людські цінності та відчуття спільної відповідальності.

Саме цим задачам відповідає СЕЕН – це міжнародна програма соціально-емоційного та етичного навчання, розроблена Університетом Еморі та Центром споглядання науки та етики на основі співчуття (США). Її можна застосовувати на всіх рівнях освіти, як дошкільної та шкільної, так і вищої та професійної. СЕЕН апробована в країнах Америки, Європи та в Індії, а дослідження з її використанням показали, що вона сприяє підвищенню успішності мінімум на 11% та зниженню цькування мінімум на 10% [1, с.8]. Нам відомо, що в Україні цю програму використовує київська приватна школа нового формату DEC life school.

Програма СЕЕН включає в себе такі освітні практики, як:

- ✓ виховання базових людських цінностей;
- ✓ системне й критичне мислення;
- ✓ навички зосередження уваги;
- ✓ запобігання й стійкість до стресу;
- ✓ співпереживання до себе й до інших.

Тому цю програму називають програмою навчання розуму й серця. І зараз це не лише курс для закладів освіти, а й онлайн–платформа для навчання педагогів.

ГО EdCamp Ukraine знайомить українських педагогів зі скороченим варіантом цієї програми, акцентуючи увагу на одному із завдань української школи - формуванні навичок ХХІ століття, так званих м'яких навичок. У зв'язку з цим велика увага приділяється урокам усвідомлення своїх емоцій та

саморегулюванню. Повна програма охоплює значно більшу кількість соціальних, емоційних та етичних навичок.

Кожен урок займає від 20 до 40 хвилин і має до п'яти частин:

1. «Розігрів»
2. Презентація/обговорення
3. Вправа на осмислення
4. Рефлексивна практика
5. Підсумки.

Ці п'ять складових СЕЕН-уроків відповідають педогогічній моделі соціально-емоційного та етичного навчання, яка від здобутих знань переходить до критичного осмислення й відтак до втіленого розуміння. Ми бачимо її відмінність від моделі морально-етичного виховання, яка полягає в єдності роз'яснення, навчання, переконання та спонукання.

«Розігрів» дає можливість підготуватися до зосередженого навчання, презентація/обговорення – подачі знань, які діти повинні засвоїти, вправа на осмислення потрібна для пробудження критичних думок щодо матеріалу, рефлексивна практика дає змогу особисто подумати над темою й зрозуміти її, а за допомогою підсумків вибудовуються зв'язки всередині освоєного матеріалу[1, с.10].

СЕЕН побудовано на **трьох вимірах: усвідомленість, співпереживання, залученість**. Кожен із цих вимірів можна розглядати на **трьох рівнях: особистісному, соціальному та системному** (див. мал. 1). Ця структура базується на моделі Д. Гоулмена і П. Сенге: увага до себе, увага до інших і увага до взаємозалежності та систем [1, с.11].

Малюнок 1: Рівні та виміри СЕЕН

Ця модель перегукується з морально-етичним вихованням, коли, привчаючи дітей дотримуватися морально-етичних норм і правил поведінки, ми домагаємося, щоб кожна дитина в подальшому могла щасливо жити й працювати (**особистісний**), виховуємо в ній перші громадянські спонукання, першу турботу про інтереси колективу (**соціальний**), а потім суспільства і держави в світі (**системний**) [3, с.273]. А формування моральних цінностей, на думку О. Вишневського, неможливе без загальнолюдських, національних та громадянських цінностей [2, с.115].

Кожен вимір має свій набір компетенцій, які краще розглядати в спільному контексті. Щоб діяти конструктивно, потрібно спершу усвідомити проблему, потім включитися в неї емоційно (співпереживання) і далі – діяти вміло (залученість). Автори програми вважають цю тріаду найрезультативнішою й порівнюють її з іншою - голова-серце-руки.

Співпереживання – це ставлення до себе, інших та людства в цілому через доброту, емпатію, увагу до позитивних емоцій і страждань. Задля цього важливо сформувавши тип критичного мислення, який допоможе зрозуміти особисті потреби, бажання, цінності самої людини та її оточення. А це відкриє шлях до розпізнавання чинників тривалого добробуту, що дасть можливість зрозуміти не тільки свої потреби та інших, а й людства. **Усвідомленість** та **залученість** тісно пов'язані зі **співпереживанням**. Адже **співпереживання** з'являється на основі **усвідомлення** власних емоційних станів та станів інших людей. А **усвідомленість** взаємозалежності у світовому просторі – головний важель **залученості** громадян, які охоплені **співпереживанням** щодо глобальних проблем людства.

Часто співпереживання називають слабкістю, що змушує приймати негативну поведінку інших. Але СЕЕН розглядає це поняття виключно як сміливість в контексті стурбованості за інших, яка посилює відчуття внутрішньої сили людини. На думку авторів цієї програми, практика співпереживання сприяє особистому добробуту кожного, спільноті й розвитку світу загалом. А задля цього потрібно зробити цю практику усвідомленою позицією шкіл, коли не тільки вчителі, а й батьки будуть проявляти співпереживання в повсякденній поведінці, коли воно перетвориться у загальноприйнятну цінність шкільної громади. Тільки в такому випадку можна сформувавши позитивну атмосферу в школі, яка сприятиме зниженню рівня насильства й цькування та поліпшенню умов навчання, а як наслідок, покращення успішності та фізичного здоров'я учнів.

Усвідомленість – здатність глибоко сприймати внутрішній і зовнішній світ, у тому числі власне життя, потреби інших людей, взаємозалежність просторів, у яких ми перебуваємо. Задля цього програма СЕЕН пропонує розвиток такої навички як увага.

Залученість – це третій вимір СЕЕН - охоплює методи, якими людина втілює на практиці те, що зрозуміла завдяки усвідомленості та співпереживанню. Це її поведінка, реакція, ставлення, суспільні навички, які сприяють особистому, суспільному та громадському добробуту.

Три рівні СЕЕН

Перший рівень – особистісний - стосується турботи про себе, усвідомлення власних учинків і слів, відмова від дій, які шкодять учням та тим, хто їх оточує. Перший рівень є фундаментом для наступних двох. Тому, щоб навчитися

враховувати інтереси інших людей та приймати складні етичні рішення, учнівство мусить уміти потурбуватися про себе, дослухатися до власних потреб і внутрішнього життя. У контексті СЕЕН це означає розвиток «емоційної грамотності», яка має багато аспектів, зокрема здатність розпізнавати емоції, прив'язувати їх до власних потреб, уміння розуміти їх наслідки та успішно з ними справлятися. Таким чином, «емоційна грамотність» дає учнівству згоду відійти від імпульсивної поведінки і наділяє здатністю приймати адекватні рішення.

Другий – соціальний - поширює турботу про себе на інших, стимулює розвиток емпатії, співпереживання, а також ефективних навичок міжособистісних взаємин та спілкування. Це навички соціалізації, які необхідно виховувати через навчання, роздуми та свідомі практики.

Третій рівень – системний - орієнтований на те, щоб допомагати учнівству розвивати усвідомленість, цінності та навички, скеровані на ширші громади, що робить їх відповідальними громадянами світу. Адже кінцева ціль – ефективне залучення на глобальному рівні. Це мають бути відповідальні рішення з використанням нового мислення й підходу, що базується на співпраці та орієнтованості на різні простори й системи [1;15-16].

Три виміри й три рівні можна представити у вигляді матриці (див. мал. 2). Є дев'ять складових, кожену зі своєю назвою.

		Виміри		
		Усвідомленість	Співпереживання	Залученість
Рівні	Особистісний	Увага і самоусвідомленість	Співпереживання собі	Саморегуляція
	Соціальний	Міжособистісна усвідомленість	Співпереживання іншим	Навички побудови взаємин
	Системний	Поцінування взаємозалежності	Визнання спільності з людством	Залученість до локальної й світової спільнот

Малюнок 2: Виміри

СЕЕН використовує **педагогічну модель**, представлену трьома рівнями розуміння (див. мал. 3).

Малюнок 3: Педагогічна модель

На рівні **здобутих знань** діти навчаються через слухання, читання, обговорення, дослідження та практику. Тут вони отримують базові інформацію та досвід щодо компетенцій, а також учаться їх глибоко розуміти. Для засвоєння знань потрібне **критичне мислення**, щоб особисто зрозуміти тему й пов'язати здобуті знання з власним життєвим досвідом, що відкриває новий погляд на світ. Тепер це їхні особисті знання. Але вони потребують повторного засвоєння через рефлексорні практики. Так відбувається перехід до **втіленого розуміння**.

Ця педагогічна модель передбачає самостійну роботу учнів без чіткого інструктажу вчителя. Тобто дітей заохочують самостійно думати, ставити питання. На думку авторів програми, це – єдиний спосіб пройти три рівні розуміння [1, с.19].

Ключові навчальні траєкторії

На кожному з трьох рівнів розуміння в СЕЕН є чотири **ключові навчальні траєкторії** (див. мал. 4), які окреслюють шляхи вивчення та критичної оцінки тем і навичок СЕЕН.

Малюнок 4: Ключові навчальні траєкторії

Перша ключова навчальна траєкторія – *критичне мислення*. Це дослідження й вивчення тем через логічне міркування, різні погляди на

ситуацію, обговорення. У цьому контексті набувають значення висування переконливих аргументів, обґрунтованих висновків, пошук правильних запитань. Усе це може відбуватися у формі діалогу, дебатів, дискусії.

Друга навчальна траєкторія – *рефлексивні практики*, під час яких учнівство спрямовує свою увагу на свої внутрішні переживання, щоб пропустити навчальний матеріал через себе за допомогою уваги, споглядання та рефлексивних спостережень.

Третя ключова навчальна траєкторія – *науковий погляд*, який означає такий спосіб пізнання, що пов'язаний із загальноприйнятим розумінням нас самих і світу. Наука допомагає сформувати фундамент для етики.

Четверта, завершальна, траєкторія – *активне навчання*: колективне навчання (групові проекти, обговорення, спільні ігри); творче вираження (мистецтво, музика, публікації), проекти громадського залучення та екологічне навчання. Ця траєкторія дає можливість на практиці спробувати й дослідити те, що вивчається на рівні концепцій.

Кожний із трьох вимірів пов'язаний із масштабною ціллю (див. мал. 5), спрямованою на зростання: постійно вдосконалювати свої навички протягом усього навчання [1, с.21].

Цілі
Усвідомленість Учні й учениці навчаються бути уважнішими до себе, більш свідомими власних думок та почуттів, більш свідомими інших людей та їхнього психічного життя, більш свідомими взаємозалежності їхнього життя та великих систем, у яких вони живуть.
Співпереживання Учні й учениці освоюють навички емоційної гігієни та турботи про себе; емпатії та сміливого співпереживання іншим; а також терплячого прийняття загальної людяності, для якої всі люди планети є цінністю.
Залученість Учні й учениці освоюють складні навички управління власною поведінкою та здатністю розрізняти, яка поведінка є доброзичливою щодо себе й інших, а яка ні; уміння взаємодіяти з іншими продуктивно й турботливо; а також здатність ефективно й упевнено залучатися до спільнот місцевого й глобального рівня задля суспільної користі.

Малюнок 5: Цілі СЕЕН

Кінцева мета програми СЕЕН - формування стійких умінь, знань й навичок, які можна опанувати і в шкільні роки, і протягом життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СЕЕ – навчання / за ред. О. Елькіна, О. Масалітіної, Я. Фюрста. Харків: Дім реклами, 2019. 57 с.

2. Вишневецький О.І. Сучасне педагогічне виховання: педагогічні нариси. Львів, 1996. 238с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. Київ: Академ.видав, 2005. 506 с.

Анастасьєва І. А.

вчитель біології

загальноосвітня школа I -III ступенів №16

м. Кременчук

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Інтерактивні технології завойовують сьогодні все більше визнання й використовуються при викладанні різних навчальних дисциплін. Інтерактивна взаємодія передбачає оперативний зворотний зв'язок в реальному часі між людиною та людиною або між людино-машинними системами (ІКТ).

«Дитяча природа вимагає наочності», яку легко можна задовольнити інформаційно – комунікативними технологіями. Урок із застосуванням ІКТ – це якісно новий тип уроку. З огляду на специфіку викладання предмета біології, вікові та психологічні особливості учнів, на уроці повинно бути багато наочності. Як правило, всі таблиці та плакати з ілюстративним матеріалом до уроків давно фізично й морально застаріли, тому наявність комп'ютерних програм, які можуть замінити цілу шафу навчальних таблиць, це дуже велика підмога для вчителя при підготовці та проведенні сучасних цікавих, нестандартних уроків.

Технологіями комп'ютеризованого навчання розглядали вітчизняні вчені А. Ашерев, А. Довгялло, О. Савельєв, О. Молибог, Н. Краудер. Доцільність та шляхи впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес з біології в основній школі досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: О. Данилова, Ю. Дорошенко, Г. Клейман, О. Козленко, О.Легкий, Н. Мятяш, Є. Неведомська. В. Пакулова, Н. Семенюк, Л. Семко, М. Сидорович та інші.

Метою публікації є вивчення ефективного застосування інтерактивних технологій на уроках біології в основній школі.

Актуальність застосування інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ):

- якісно новий тип уроку (динаміка, інформативність);
- швидкість отримання потрібної інформації;
- великий спектр наочних посібників;

- інтерес до предмета, якісна перевірка знань учнів за допомогою тренажерів;
- прискорення навчального процесу завдяки тіснішій взаємодії між учителем та учнями, бажання учнів відповідати.

В даний час з'являється все більше та більше нових цифрових освітніх ресурсів. Їх застосування дозволяє заощадити час підготовки до уроку, вибрати той матеріал, який в повній мірі дозволить зрозуміти новий матеріал, урізноманітнити перевірку та закріплення матеріалу. За допомогою засобів (ІКТ) стало можливим показати ті процеси та явища, які віддалені від нас у часі й просторі.

Термін «інновація» походить від латинського «*novatio*», що означає «оновлення» (або «зміна»), та префікса «*in*», який перекладається з латинської як «в напрямок», якщо перекладати дослівно «*Innovatio*» – «в напрямку змін». Саме поняття *innovation* вперше з'явилося в наукових дослідженнях ХІХ в [3, с.350].

Інновація – це нововведення, яке серйозно підвищує ефективність системи, що діє. Відповідно розвиток інноваційних процесів – є спосіб забезпечення модернізації освіти, підвищення його якості, ефективності та доступності.

Інновації в освіті необхідні, тому що вимагають творчий підхід в підготовці вчителів, що якісно впливає на особистісний ріст учнів.

Які інноваційні освітні технології застосовую на своїх уроках?

Метод проблемного викладу, метод проектів, проблемно - пошукові методи, науково-дослідницька діяльність учнів, проблемне навчання, практична та творча діяльність, урок-візуалізація, застосування інформаційних технологій в навчанні.

Технологія розвивального навчання (Д. Ельконін, В. Давидов). Ідея розвивального навчання полягає у формуванні активного, самостійного творчого мислення учнів та переходу до самостійного навчання.

Інтерактивні технології (О. Пометун, Л. Пироженко). Мета якої полягає в тому, що за умови постійної активної взаємодії всіх учнів відбувається процес пізнання. Відштовхуючись від мети уроку, форм організації навчальної діяльності можна використовувати інтерактивні технології кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань.

Технологічний концепт проектних технологій (Баханов К., Гузєєв В., Єрмаков І.) допомагає здобути нові знання у конкретній ситуації та використання на практичній діяльності. За допомогою методу проектів учні навчаються планувати та виконувати практичні завдання.

Інформаційні технології навчання дають змогу учням знаходити та використовувати нетрадиційні джерела інформації. Формують професійні

навички, надають можливість реалізувати нові форми та методи навчання [1, с.28].

Технологія диференціації та індивідуалізації.

У кожному класі є учні з хорошими здібностями й ті, які мають низький пізнавальний рівень та інтелектуальні можливості. Індивідуальний, диференційований підхід в навчанні враховує всі особливості учня. Головною перевагою технологій диференціації та індивідуалізації є можливість адаптувати зміст, методи й темпи навчальної діяльності учня до його особливостей.

Одним з оптимальних рішень пробудження інтересу до предмета і підвищенню якості навчання є, на мій погляд, використання різнорівневих завдань на різних етапах уроку.

Використовую такі диференційовані завдання:

- за рівнем складності (або ускладнення, або спрощення завдань для окремих учнів);

- за обсягом (частина учнів виконує крім основного завдання ще й додаткове);

- за рівнем творчості (різний характер пізнавальної діяльності учня: репродуктивний або творчий, тобто застосування знань у незнайомій ситуації, виконання більш складних розумових дій: пошукових);

- за ступенем самостійності (виконання завдань самостійно або під керівництвом вчителя);

- за ступенем й характером допомоги учневі (допомога у вигляді організації діяльності учня, підбадьорення; направлена на допомогу у вигляді «підказок»; навчальна допомога у вигляді аналізу майбутньої роботи й плану дій);

- диференційовані домашні завдання (за рівнем складності, за рівнем творчості).

Отже, групові технології застосовуються з метою забезпечення активності навчального процесу та для досягнення високого рівня засвоєння змісту. Кожна група отримує певне завдання та виконує його спільно під керівництвом лідера групи або вчителя. Завдання виконується таким способом, який дозволяє враховувати та оцінити індивідуальний внесок кожного члена групи. Учні, які бояться публічно виступати, можна залучити в іншій сфері діяльності: наприклад, записувати висловлювання або бути членом журі. «Слабким» й недисциплінованим – надати роль спостерігача або члена журі. Наприклад, по темі: «Моногібридне схрещування. Перший, другий та третій закони Менделя» для вивчення нового матеріалу застосовую групові технології.

1. Учні діляться на групи, вчитель проводить інструктаж.

2. Робота в групах.

Завдання для груп:

Тема: «Одноманітність першого покоління. Перший закон Менделя»

1. У чому полягає сутність першого закону Менделя?
2. Поясніть терміни: гібриди, домінантні ознаки, рецесивні ознаки, гомозиготи, гетерозиготний, розщеплення.

Тема: «Другий закон Менделя»

1. У чому сутність другого закону Менделя?
2. Причина розщеплення ознак у гібридів?

Тема: «Третій закон Менделя»

1. У чому полягає сенс третього закону Менделя?
2. Поясніть терміни: генотип, фенотип, алельні гени.
3. Звіт кожної групи про виконану роботу.

Інформаційно-комунікативні технології. Уроки із застосуванням ІКТ– це якісно новий тип уроку. На уроках біології має бути багато наочності, тому наявність комп'ютерних програм – необхідність в проведенні сучасних цікавих уроків. Цифрові освітні ресурси дають можливість показувати фотографії, інтерактивні схеми, таблиці, складні біологічні процеси. Програмний матеріал, представлений у вигляді навчальних фільмів, слайдів з анімацією й звуковим супроводом полегшує процес засвоєння та запам'ятовування теми [2, с.355].

Таким чином, на уроках можна використовувати готові цифрові освітні ресурси, що економить час підготовки до уроку, а також створювати власні мультимедійні презентації з новим матеріалом, різноманітними формами закріплення та перевірки знань. Мої учні самі за бажанням беруть участь в процесі створення презентацій. Це дає їм можливість не тільки використовувати свої здібності в пошуку та передачі потрібної інформації по заданій темі, але й в прояві своєї індивідуальності та творчості. Використовую презентації, які створені учнями, на всіх видах уроків, особливо під час проведення семінарів та конференцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагіна Г.Д. Впровадження інноваційних технологій на уроках біології з використанням опорних конспектів (методичний посібник). – Харцизька українська гімназія з класами загальноосвітньої школи I ступеня, 2011 р. – 50 с.
2. Высоцкая М. В. Нетрадиционные уроки по биологии в 5 – 11 классах – Изд. Учитель: Волгоград, 2004.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академ. видав, 2004. -350 с.

Олійник І. О.
*старший викладач кафедри
педагогіки та психології
початкової освіти
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук*

КОБЗАР СВІТОВОЇ ОСВІТЯНСЬКОЇ ДУМКИ

А. Макаренко втілює в нашій соціальній свідомості ідеал педагога. Інколи з похвалою, але частіше з іронією вчителя величають: «Ну ти прямо Макаренко».

На таку своєрідну народну пам'ять треба заслужити. Поза сумнівом, Антон Семенович Макаренко - найпарадоксальніший вітчизняний педагог ХХ століття. «З тіні в світло, перелітаючи», ідеї, погляди Макаренка, та і він сам, пізнали періоди безжалісного переслідування та критики, канонізації і догматизації, похмурого замовчування і лютого відкидання. Не було лише одного - байдужості, нудьги, ритуального поклоніння.

Через всю подвижницьку діяльність А. Макаренка червоною ниткою проходить місія захисту дитини від свавілля і жорстокості, створення умов для актуалізації життєвих потреб і інтересів дитячої особистості.

У 17 років після закінчення дворічних вчительських курсів в м. Кременчуці А. Макаренко почав свою роботу в школі. У Полтавський педагогічний інститут в 1914 році він прийшов маючи великий досвід роботи з дітьми, з бажанням отримати відповіді на складні питання життя. Серед студентів А. Макаренко виділявся своєю начитаністю і творчим відношенням до педагогічної діяльності. У 1917 р. він закінчив Полтавський педагогічний інститут із золотою медаллю. З 1917 по 1919 р. А. Макаренко завідував залізничною школою при Крюківських вагонних майстернях. Разом зі своїм братом Віталієм Макаренко він багато уваги приділяв позашкільній виховній роботі. Елементи воєнізації, шиккування, духовна музика, увага до форми, підтягнутість вихованців - новаторство молодого педагога[1].

Переїхавши до Полтави, А. Макаренко в 1920 р. прийняв пропозицію стати завідувачем Полтавською колонією для «морально-дефективних» дітей.

Саме тут він вперше запровадив самостійно розроблену систему самоврядування. Діяльність колонії ім. М. Горького будувалася на основі госпрозрахунку, самообслуговування вихованців. У колонії була своя Конституція. Колоністи були організовані в постійні різновікові загони на чолі з радою командирів загонів, наділеною повноваженнями вищого органу

самоврядування. Діяла система зведених загонів, загальні збори. Випадки особливої провини колоністів розбирав товариський суд. Найважливішою стороною життя колонії була різнобічна клубна діяльність (духовий оркестр, театр, бібліотека).

Коли А. Макаренко почав працювати в колонії ім. М. Горького під Полтавою, то його вихованці представляли собою «темну, неосвічену компанію, перейняту духом анархізму в його найбільш примітивних формах». Через вісім років це вже був «добре дисциплінований, одухотворений колектив, пов'язаний тісними узами дружби... Вони (вихованці) стали найбільш передовими людьми у всій окрузі та здійснювали дуже благотворний вплив на навколишнє населення, яке поважало їх за товариськість, винахідливість, за веселу вдачу і ввічливе поводження» [5]. На жаль, сучасна педагогіка не може претендувати на таку ж високу ефективність.

Мабуть, саме в цей час, не дивлячись на всі труднощі, А. Макаренко був по-справжньому щасливий, що і відбилося повною мірою в його «Педагогічній поемі».

Переломним як в діяльності самого А. Макаренко, так і в керованих ним установах став 1928 рік. Відбувався непростий перехід від розташованої під Полтавою колонії імені М. Горького до розташованої недалеко від Харкова Комуни імені Ф.Е. Дзержинського. Ця установа продовжила і укріпила традиції колонії імені М. Горького. Але в значній мірі це була нова виховна установа[1].

Серцевиною педагогічної діяльності А.С. Макаренка є його досвід щодо органічного поєднання навчання з продуктивною працею.

Педагог не уявляв трудового виховання поза залученням вихованців до активної продуктивної праці, поза умовами виробництва. Він був переконаний у тому, що «праця, яка не має на увазі створення цінностей, не є позитивним елементом виховання».

А. Макаренко вважав, що праця є не тільки економічною, а й моральною категорією. Головною особливістю комуни ім. Ф. Дзержинського стало розгортання виробничих цехів, що вирости потім в завод електроінструментів, а згодом в завод фотоапаратів ФЕД. Життя комуни визначали ті ж принципи самоврядування і самообслуговування. Організовувалася всіляка клубна діяльність[6].

У комуні діяв шкільний комбінат, який включав середню школу-десятирічку і робітфак. У конкретно-історичному плані в 1920-1930-і роки А. Макаренко було зроблено дуже багато для порятунку безпритульних дітей, багато з них, якби не попали в його колонію, були б приречені на деградацію або навіть загибель.

У 1935 р. Макаренку доводиться покинути колонію імені Дзержинського через нестерпні умови, в які його поставили. Потім - керівна робота в управлінні

по колоніях для неповнолітніх правопорушників в Україні, яка була йому не до вподоби. Далі - нетривале керівництво дитячою колонією в Броварах під Києвом. Переїзд до Москви врятував А. Макаренка від загрози репресій. Два останні роки життя, з 1937 по 1939 рік, стали найбільш продуктивними для наукової і письменницької роботи.

Вийшли в світ його педагогічні твори, в яких осмислюється досвід учбово-виховної роботи. У 1938 р. була опублікована «Книга для батьків», яка стала настільною для багатьох поколінь батьків. Діяльність комуни ім. Дзержинського була детально проаналізована і представлена самим А. Макаренком в його останній книзі - романі «Прапори на баштах», закінченому в березні 1939 року, тобто за декілька днів до смерті.

Продуктивність і довголіття «Педагогічної поеми» А. Макаренка багато в чому обумовлюються тим, що він будував свою діяльність на знанні і використанні психологічних особливостей підліткового і юнацького віку, якому властиве прагнення до самоствердження і творення, оптимістичний погляд на світ, мажорне сприйняття життя. У його системі були блискуче враховані хлоп'ячий потяг до військової гри, дитячий кодекс честі, яскрава реакція підлітків на довіру вихователя[1]

При цьому у А. Макаренка акцент завжди робився на створення виховної системи, методу, технології виховання Нової людини. І треба визнати така продуктивна виховна система, як багато разів було доведено, давала результат і в інших виховних установах.

В основу формування педагогічної системи А. Макаренка поклав такі принципи виховання: поваги і вимоги; щирості і відкритості; принциповості; турботи і уваги; вправлення (вправи); загартування; ефективної праці; виховання в колективі; співпраці з сім'єю; підтримки дитячої радості; гри; поєднання покарання і нагороди.

Головну роль в житті колективів, очолюваних А. Макаренком, грала особлива виховуюча атмосфера, те, що в педагогіці називається «Опосередкованою дією». А. Макаренко започаткував цілу низку авторських виховних технологій. Серед них: метод «створення подій» (виховних ситуацій), «метод вибуху» (швидкої позитивної перебудови стосунків), «завтрашня радість» (авансування вихованців стимул-реакцією перспективи), «метод паралельної дії» (виховання через колектив)[1].

Оригінальним і значимим є ядро педагогічної системи А. Макаренка - створена ним новаторська і цілісна концепція колективу.

Колектив розглядався ним як універсальний метод виховання, що є загальним і єдиним, а водночас дає можливість кожній окремій особистості розвивати свої здібності, зберігати свою індивідуальність, іти вперед, розвиваючи

свої нахили. А. Макаренко розробив і апробував методикою колективістського виховання, технологію її втілення[6].

Центральним принципом виховної системи було наступне: якщо створити міцний колектив, що сповідає громадянські цінності, то якими б специфічними вадами не володів би важкий підліток, він все одно перевиховується і стане таким же, як всі колоністи, - громадянином і патріотом своєї країни, але збереже при цьому і свої індивідуальні особливості.

Видатний педагог обстоює діалектичну педагогіку, педагогіку активного виховання, наполягає на тому що «людину треба не ліпити, а кувати».

А. Макаренка вшановують у всьому світі не лише за створення продуктивної методики колективного виховання, але і за розробку новаторської «педагогіки стосунків», що включала кожного члена колективу в сукупність всіляких інституційних і міжособових стосунків, не допускала відчуження особи від суспільства, один від одного, розвитку синдрому соціальної самоти.

Педагог особливу увагу приділяв тому, щоб його вихованці набували досвіду соціальної взаємодії (здаймо хоча б правило черговості, за яким кожен комунар вчився виконувати різні соціальні ролі – від простого виконавця до чергового командира комуни, чиї оперативні рішення не міг відмінити й сам А. Макаренко).

Авансуючи своїх вихованців «завтрашньою радістю», акцентуючи виховання на стимулюванні позитивних завдатків особистості, А. Макаренко зв'язував комунарів, педагогів в щонайтісніший, нерозривний колективний зв'язок між собою, з суспільством, працею і культурою, зв'язок, витканий з безлічі взаємин[2].

А. Макаренко стоїть на тому, щоб спілкування педагогів і учнів базувалося на дружніх взаєминах, повазі вчителя до особистості учня, вірі в його сили і можливості. По суті він всебічно розробив і практично реалізував принцип співробітництва, який сьогодні є досить актуальним.

Головним у гуманізмі його педагогічної діяльності є максимальна повага до людини і разом з тим максимальна вимогливість до неї. Повага і вимогливість – подвійний діалектичний принцип виховання.

А. Макаренко був переконаний в безмежній могутності виховного впливу. «Я впевнений, – писав він в статті «Художня література про виховання дітей», – що якщо людина погано вихована, то в цьому виключно винні вихователі. Якщо дитина хороша, то цим вона також зобов'язана вихователю, своєму дитинству» [5].

Вражає висока ефективність педагогічної діяльності А. Макаренка. «За 15 років своєї роботи (1920-1935) через колективи, створені ним, пройшло близько 3000 правопорушників і бездоглядних, які стали достойними людьми, кваліфікованими спеціалістами» [4]. Як зазначав у своїх працях академік

І. Зязюн, оцінкою педагогічного досвіду А. Макаренка є те унікальне в історії педагогіки явище, що жоден з його вихованців, котрі прибували до нього як індивіди з девіантною поведінкою, не став у житті злочинцем. Спогади колишніх вихованців А. Макаренка та дослідників його педагогічного досвіду підтверджують, що виховна система А. Макаренка давала кінцевий результат: виховувала особистостей соціально адаптованих, оптимістичних і морально здорових.

Важливим прийомом, який забезпечив справжню гуманізацію процесу ресоціалізації колишніх юних злочинців і йшов у розріз із тогочасними законами., стало «правило не цікавитися минулим хлопців». Таке делікатне ставлення до вихованців різко відрізнялося від загальноприйнятих переконань про необхідність детального вивчення історії життя і злочинних нахилів кожного підопічного. Вважаючи, що «вивертання навиворіт усієї тієї ями, в якій копірсалася і гинула дитина», є «дурницею», А. Макаренко наголошував на доцільності ігнорування злочинного минулого підлітків.

Як це не дивно звучить, але ще у 30-ті рр. ХХ ст. А.С. Макаренко висловив думку щодо технологізації педагогічного процесу за аналогією з виробничим процесом – сьогодні це вже повсякденна реальність.

Навчити людину бути щасливою неможливо, але виховати її так, щоб вона була щасливою, можна[5].

Але одна справа повторювати ці слова, інша – залучати до радощів життя сотні знедолених і, здавалося б, безнадійних дітей. Три тисячі таких «безнадійних» пройшли крізь серце Антона Семеновича Макаренка і кожному з них він допоміг стати щасливим.

«Все краще дітям» - лозунг, відомий з радянських часів, належав саме А. Макаренку і був його людським кредо. Він будував свою «Школу Життя» в умовах громадянської війни і післявоєнної руїни, збираючи учнів на вокзалах та горищах, створюючи «шпанські колективи», які виховали еліту нашої Країни[2].

Творча спадщина А. Макаренка не обмежується часовими рамками її створення, тобто 20-30-ми роками ХХ століття, вона спрямована в майбутнє і не тільки може, а й повинна застосовуватися в сучасних умовах.

Актуальність педагогічної спадщини А. Макаренка сьогодні доводить у своєму науковому дослідженні докт. пед. наук С.Г. Карпенчук, вказуючи – інтеграція вченим провідних педагогічних ідей сприяла тому, що він став новатором в усіх сферах діяльності: освітній – диференціації навчання за природними здібностями дітей; виховній – програмування розвитку особистості з опорою на позитивне в людині та її індивідуальні особливості (педагогічна психологія); трудовій – організація колективно-групових і індивідуальних форм виробництва (синтез виробничої діяльності) різних економічних формацій [3].

За оцінкою ЮНЕСКО педагогічний досвід А. Макаренка на сьогоднішній день неперевершений в історії світової педагогіки[2].

Створена ним соціально-особистісна, життєво орієнтована педагогічна концепція не просто актуальна в наші дні, а особливо перспективна. Нам зараз гостро необхідний соціальний оптимізм А. Макаренка - його нестримна віра в прогрес, в життєдайну силу виховання, в можливості особистості до вдосконалення, отримання щасливого життя кожною дитиною і дорослими, нашим суспільством в цілому.

В духовному сенсі, творча спадщина А. Макаренка, є коштовним перлом у вінці української і загальнолюдської культури, а її автор має повне право називатися Кобзарем Світової Освітнянської Думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславский М.В. История педагогики : методология, теория, персоналии : монография / М.В. Богуславский. Москва : ФГНУ ИТИП РАО, Изд. центр ИЭТ, 2012. 436 с.
2. Дічек Н.П. А.Макаренко і світ: аналіз англomовних студій: монографія. Київ : Наукова думка, 2005. 308 с.
3. Карпенчук С. Г. Педагогічна технологія А. С. Макаренка і сучасність : монографія. Рівне : Рівненський ДГУ, 2000. 340 с.
4. Козлов И.Ф. Педагогический опыт А.С. Макаренко. Москва : Просвещение, 1987. 159 с.
5. Макаренко А.С. Сочинения: В 8 т. Москва : Просвещение, 1983.
6. Ярмаченко Н.Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие А.С. Макаренко. Київ : Рад. школа, 1989. 191 с.

Вітко М. А.

вчитель початкових класів

Кременчуцький ліцей №30 «Олімп» імені Н.М.Шевченко

м. Кременчук

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ» В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Сучасне інформаційне суспільство – це час високих технологій, що потребує від освіти формування компетентної та активної людини.

Саме на досягнення кінцевого результату виховання інтелекту творчої і незалежної особистості, здатної критично, нестандартно, гнучко мислити,

розвитку особистості через призму формування життєво необхідних компетентностей націлена сучасна модель освіти НУШ.

Основою для формування компетентності учня є не накопичення дитиною пластів знань, а засвоєння нею інтелектуальних технік. На першому місці у навчанні має бути інтерес, розвиток пізнавальної активності школярів, спостережливості, дослідницьких якостей, формування в них позитивного ставлення до навчання і результатів своєї праці.

Учитель НУШ має творчо добирати доцільні предметні методи та поєднувати їх з активними та інтерактивними технологіями навчання, прикладом яких є **технологія «Розвиток критичного мислення»**.

Так будуть розв'язані такі важливі завдання освіти, як:

- ✓ готовність учнів до роботи з новою інформацією, до пошуку аргументованих шляхів розв'язання проблем, до спілкування з іншими тощо;
- ✓ спонукання до самоосвіти, прийняття зважених рішень, обміну думками;
- ✓ уміння самостійно і критично мислити;
- ✓ усвідомлення, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані в житті;
- ✓ комунікабельність, уміти працювати в команді;
- ✓ уміння самостійно працювати над розвитком власного інтелекту.

Ці завдання є актуальним на кожному етапі шкільної освіти, а її початкова ланка є основою формування критичного мислення.

Технологія розвитку критичного мислення (ТРКМ) – це проект співпраці вчених, учителів усього світу. Він був запропонований у 90-і роки 20 століття американськими вченими К.Мередит, Ч.Темпл, Дж.Стіл як особлива методика навчання, що містить відповідь на питання: як вчити мислити?

Опис практичних підходів і дидактичні матеріали щодо впровадження методів і прийомів розвитку критичного мислення учнів у процесі навчання вміщено в посібниках для учнів, учителів та викладачів університетів таких зарубіжних авторів, як О. Бутенко, С. Заїр-Бек, А. Кроуфорд, Д. Макінстер, С. Метьюз, Р. Паул, В. Саул.

Критичне мислення – це процес, за допомогою якого розум опрацьовує інформацію з метою осягнення або продукування ідей або розв'язання проблеми. (Д.Х.Кларк)

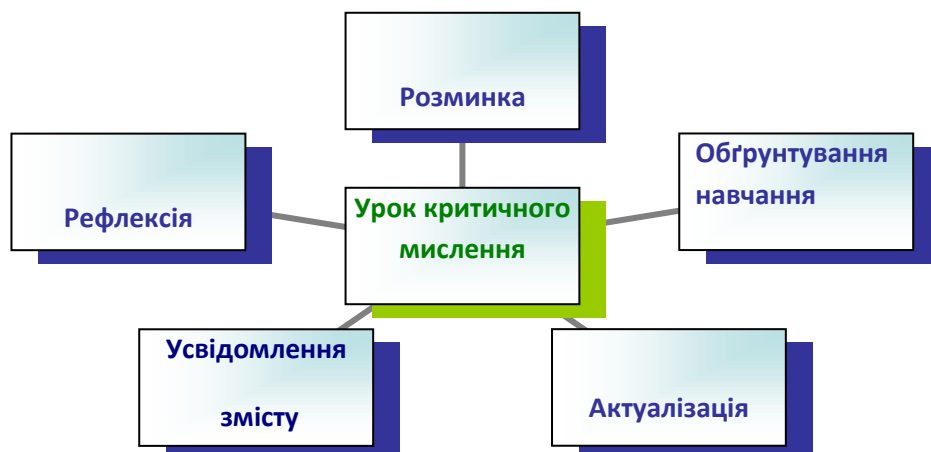
Мета технології полягає у розвитку умінь школярів мислити, умінь, які будуть необхідні не лише у навчанні, але і у подальшому житті.

Суть технології: ненав'язливість, відсутність категоричності та авторитарності з боку вчителя, надання учневі можливості пізнати себе у процесі отримання знань.

Інноваційна значущість технології, що впроваджується, простежується у характері взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу в школі:

- 1) на уроці створюється особлива атмосфера взаємодовіри та взаємоповаги;
- 2) використовуються стилі спілкування на основі партнерства та захоплення спільною творчою діяльністю;
- 3) педагог не навчає, виховує чи розвиває, а співпрацює з учнями.

Структура уроків критичного мислення

Технологія «Розвиток критичного мислення» містить достатньо прийомів (стратегій), які умовно можна поділити на дві групи: короткі (малі) та модальні (великі). Малі стратегії можна використовувати на різних етапах уроку. Модальні стратегії передбачають для реалізації великий проміжок часу й розраховані на цілий урок.

План уроку		
№	Етапи уроку	Стратегії, які можна використати
1.	Розминка	<ul style="list-style-type: none"> - «Психологічний тест»; - «Пантоміма»; - закінчи речення одним словом; - усний рахунок; - розв'язування цікавих завдань; - побіжне опитування визначень, понять, термінів; - кросворд.
2.	Обґрунтування навчання	<ul style="list-style-type: none"> - «Метод прес»; - «Фантастична добавка»; - «Дивуй»; - «Відстрочена загадка»; - «Асоціації на дошці»; - Ситуація успіху.
3.	Актуалізація	<ul style="list-style-type: none"> - «Сам собі вчитель»; - «Обери зайве»;

		<ul style="list-style-type: none"> - «Знайди помилку»; - «Слідство ведуть математики»; - «Знаємо – хочемо дізнатись – дізналися»; - «Мозкова атака»; - «Метод прес»; - «Кубування».
4.	Усвідомлення змісту	<ul style="list-style-type: none"> - «Робота в динамічних групах»; - «Кмітливе читання»; - «Читаємо та запитуємо»; - «Кероване читання з передбаченням»; - «Хочеш бути математиком? Будь ним!»; - «Діаграми Вена»; - «Цікавий факт»; - «Порушена послідовність»; - «Живи і дивуйся»; - «В гостях у казки»; - «Джигсоу»; - «Дискусія».
5.	Рефлексія	<ul style="list-style-type: none"> - «Обери позицію»; - «Самооцінка»; - «Асоціативний кущ»; - «Рефлексивний екран»; - «Різнокольорові капелюшки»; - «Продовж фразу»; - «Мікрофон»; - «Рюкзак»; - «Сенкан»; - «Однохвилинне ессе»; - «Письмо в малюнках»; - «Дерево рішень».

Використання технології розвитку критичного мислення на уроках НУШ у початкових класах має беззаперечні результати:

- ✓ створює додаткову мотивацію до навчання;
- ✓ діти вміють легко й вільно висловлюватись, аналізувати, аргументувати думки; критично сприймати різну інформацію, складають змістовні тести;
- ✓ знання, здобуті самостійним шляхом, є глибшими та міцнішими;
- ✓ критичне мислення докорінно змінює світогляд; додає сили та впевненості;
- ✓ учні використовують набуті знання у повсякденному мовленні та житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белкіна-Ковальчук О.В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання / О. В. Белкіна-Ковальчук : Волинський держ. ун-т ім. Л. Українки, Луцьк, 2006. 21 с.
2. Бондар В. І. Критичне мислення в психології та педагогіці : сутність, розвиток, формування: посібник / В. І. Бондар; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т педагогіки і психології. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 106 с.
3. Вукіна Н. В. Критичне мислення : як цього навчати / Н. В. Вукіна, Н. П. Дементієвська. Х. : Основа, 2007. 108 с.
4. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; [наук. ред., передм. О. І. Пометун]. К. : Пляда, 2006. 220 с.
5. Пометун О. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі : О. І. Пометун, І. М. Сущенко. К., 2017. 96 с.
6. Тягло О. В. Критичне мислення: навчальний посібник / О. В. Тягло. – Х. : Вид. група «Основа», 2008. 189 с.
7. Чемоніна Л. В. Розвиток критичного мислення учнів початкової школи на уроках української (рідної мови) та читання / Л. В. Чемоніна // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – № 3. – С.155–161.
8. Шимон Л. П. Розвиток критичного мислення учнів початкових класів / Л.П. Шимон // Вісник Житомирського державного університету. – 2009. – Вип.44. Педагогічні науки. – С.164–167.
9. Ярош Г.О., Седова Н.М. Сучасний урок у початковій школі. 33 уроки з використанням технології розвитку критичного мислення. – Х. : Основа, 2005. 240 с.

Болотіна М. П.

викладач математичних дисциплін

Кременчуцький педагогічний

коледжу імені А.С.Макаренка

м. Кременчук

Івашина О. В.

викладач математичних дисциплін

Кременчуцький педагогічний

коледж імені А.С.Макаренка

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Початок ХХІ століття відрізняється пошуком нового світовідчуття. Стрімке зростання обсягу інформації, розвиток комп'ютерних технологій вимагає знаходження нових методів і прийомів у методиці навчання математики в початковій школі. Відповідно до закону України «Про освіту», Державного стандарту в учнів початкових класів потрібно формувати математичні компетентності. Виходячи з тих змін, які відбуваються в українському суспільстві особливого значення набувають питання формування життєвих компетентностей в учнів. Саме такий підхід у навчанні зможе подолати розбіжність між освітою та потребами життя.

Сьогодні ні одна людина не може уявити своє життя без використання медіатехнологій. Тому уроки в школі, починаючи з початкових класів повинні проводити із застосуванням таких технологій. В початковій школі широко використовуються перегляд мультфільмів, фрагментів відео. Користь таких уроків в тому, що одночасно з викладом теоретичної частини матеріалу йде демонстрація, що забезпечує його наочність, підвищується мотивація до навчання за рахунок комп'ютера, який привертає увагу учнів мультимедійним ефектом, формуються навички роботи з інформацією, що забезпечує інформаційну культуру учнів. Такі уроки вчать дітей розуміти, інтерпретувати, оцінювати інформацію. Великий інтерес в учнів викликають відеокліпи та голосовий супровід, що сприяє більш активному обговоренню теми. Учень почуває себе впевненіше під час проведення такого уроку.

Показником інтелектуального розвитку учня є розвиток образного мислення, що дає в процесі пізнання виділити в об'єктах дійсності просторових властивостей, об'ємних образів та оперувати ними під час розв'язування задач. Образне мислення є одним із важливих компонентів будь-якої творчої діяльності і має вплив на ефективність засвоєння матеріалу.

Найбільш ефективними для розвитку критичного мислення є уроки математики на яких можна використовувати різні прийоми, що дасть змогу реалізувати завдання Державного стандарту. Це такі прийоми як: «Кластер», «Сенкан», «Істинні і хибні твердження», «Бортові журнали», «Таблиця «товстих» і «тонких» запитань».

Розглянемо деякі з прийомів на медіауроці математики для першого класу на тему: «Кілограм».

Створення проблемної ситуації. Виклик.

Зараз давайте з вами проглянемо мультфільм і визначимось, яку величину ми будемо сьогодні вивчати (мультфільм «Фіксики». Серія 45).

- Діти, а яке завдання повстало перед Дім Дімічом та Фіксиками? (Зважити Кусачку)

- А як ви розумієте слово «зважив»? (Виміряв масу)

- Так ви вже здогадалися, яка сьогодні тема уроку? (Про масу і як її можна вимірювати)

- Отже, тема нашого уроку «Кілограм».

- Діти, а як ви думаєте, за допомогою якого приладу можна зважити Кусачку? (Ваги)

- Давайте далі подивимось мультфільм.

- Які ви побачили ваги в мультфільмі? (тепер розповідаємо про ваги та їх призначення)

- А ви б хотіли навчитися користуватися вагами і зважувати предмети з їх допомогою?

Вчитель демонструє зважування предметів.

Після цього робота в групах. Зважування предметів і визначення який предмет важчий.

- Досить довгий час люди користувались різними мірками для вимірювання маси. Це було каміння, якісь овочі, фрукти. Але такими мірками користуватись було не зручно. Довго думали і придумали вчені таку мірку та назвали її кілограм.

Етап осмислення.

Використовуємо прийом «Істинні і хибні твердження».

- Розгляньте довідничок на ст. 207 . Прочитайте речення в довідничку і дайте відповіді на мої запитання:

- Чи правильно буде, якщо я запишу кілограм великими буквами?

- Чи правильно буде, якщо кілограм я запишу маленькими буквами із крапкою?

- Чи правильно буде, якщо я слово кілограм запишу маленькими буквами без крапки?

Розгляньте як журавлик зважував диню? Як визначити масу дині? (подивитись на масу важків і порахувати їх суму)

А коли можна визначити масу предметів на вагах, а коли ні? (Якщо є рівновага)

Розгляньте задачу №2 і назвіть де можна встановити масу предметів?

Завдання №3,4 опрацьовують в парах.

Задача №5. (Колективна робота) Розгляньте малюнок та складіть задачу за малюнком.

(Підбір важків для вимірювання маси кавунів)

Завдання 6. Самостійна робота (за картками).

Обчислити: $24 \text{ кг} + 2 \text{ кг}$ $100 \text{ кг} - 30 \text{ кг}$

$35 \text{ кг} - 3 \text{ кг}$ $29 \text{ кг} - 20 \text{ кг} - 9 \text{ кг}$

$48 \text{ кг} + 20 \text{ кг}$ $15 \text{ кг} - 5 \text{ кг} - 5 \text{ кг}$

Підсумок уроку. Рефлексія.

В кінці уроку напишемо вірш методом «Сенкан»:

1 рядок: 1 слово – поняття або тема уроку (іменник)

2 рядок: 2 слова - опис цього поняття (прикметник)

3 рядок: 3 слова – якісь дії (дієслово)

4 рядок: речення, яке має відношення до теми

5 рядок: 1-2 слова – синонім до теми.

Кілограм (маса)

Важкий, легкий

Зважувати, вимірювати, порівнювати

Її можна використовувати на уроках математики і в житті

Величина(одиниця маси).

ЛІТЕРАТУРА

1. Киричек К.А. Медиаурок в современной школе:Електронний журнал– 2017р.– № 58. URL: <http://novainfo.ru/article/10527/> (дата звернення 02.02.2020).
2. Макаренко В. М. Як опанувати технологію формування критичного мислення:– Харків: ВГ «Основа», 2008. 96 с.
3. Чаплак Я.В., Марчук М. Роль критичного мислення у творчих пошуках «внутрішнього камертону душі» особистості:Современные научные исследования и инновации. 2011. № 4 . URL: <http://web.snauka.ru/issues/2011/08/1516> (дата звернення: 03.02.2020).

Козачкова А. С.

*заступник директора з виховної роботи,
викладач української мови та літератури*

*Лубенський лісотехнічний коледж
м. Лубни*

**ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОДИН ІЗ
МЕТОДІВ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ**

Інноваційні технології швидко увійшли в усі галузі нашого життя. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба використання комп'ютерної техніки під час вивчення не лише фахових, а й дисциплін загальноосвітнього циклу.

Ідея втілення інноваційних технологій у навчально-виховний процес – предмет інтенсивних теоретичних та практичних досліджень. Її теперішній етап характеризується як емпіричною спрямованістю – розробкою та проведенням викладачами інноваційних занять різних напрямлень, так і теоретичною – створенням та вдосконаленням інноваційних та інтегрованих курсів, вивчення яких передбачено навчальними планами. Інноваційні технології дають можливість, з одного боку, показати студентам «світ уцілому», подолавши дисциплінарну розрізненість наукового знання, а з іншого – звільнений за рахунок цього навчальний час використовувати для повноцінного здійснення профільної диференціації під час навчання [1, с.157].

Інформація, подана в підручнику, перетворюється на застарілу, інколи, ще під час видання. Вивчення окремих тем з тієї чи іншої дисципліни, взятої із мережі Internet, – один із способів оптимізації та урізноманітнення навчально-виховного процесу. Чому сьогодні застосування комп'ютера в навчальному процесі вважають інновацією? Адже це, насамперед, ідея, новітній продукт у галузі техніки, технології, організації праці, управління, результат системної діяльності, спрямованої на реалізацію досягнень науково-технічного прогресу. Період часу від зародження нової ідеї до втілення використання прийнято називати життєвим циклом інновації. Саме використання персонального комп'ютера у навчальному процесі і є новою технологією в навчанні, нововведенням в учбовому процесі. Тенденція особистісної орієнтованості освітніх систем виявляється, насамперед, у педагогічній освіті. Сучасний викладач – це не просто досвідчений та висококваліфікований фахівець, а й викладач-технолог, викладач-майстер, викладач-новатор. Нікого не здивуєш, що педагог може працювати за авторською програмою, використовуючи власну методику.

За останні кілька років персональні комп'ютери та гаджети перестали бути екзотикою і увійшли в наше повсякденне життя, витіснивши «ручну розумову працю». Як наслідок – зміна ситуації на ринку праці. Однією з основних вимог при прийомі на роботу стає уміння користуватися комп'ютером. Така вимога пред'являється і секретареві, і бухгалтерові, і редакторіві, і працівникові лісової галузі, і т. ін. У зв'язку з цим освоєння комп'ютерних технологій повинне відбуватися вже в школі, для того, щоб випускник якнайшвидше включався в життя суспільства. Молодь повинна ефективно використовувати комп'ютер, бо слід вміти не програмувати, а мати навички користуватися готовими програмами, які дозволяють вирішувати різноманітні задачі.

Ідея втілення інноваційних технологій у навчально-виховний процес передбачає досягнення мети високоякісної освіти, тобто конкурентоздатної, спроможної забезпечити кожній людині умови для самостійного досягнення тієї чи іншої цілі, творчого самоутвердження у різних соціальних сферах.

Використання інноваційних технологій у процесі навчання враховується у процесі підготовки молодшого спеціаліста фахівця лісової галузі. Це нова форма роботи, яка викликає зацікавленість і студентів, і викладачів. Їх застосування дає змогу покращити зміст навчання, вдосконалити методи і форми, активізувати та індивідуалізувати його. Інноваційність, як дидактичний засіб чи система, має при цьому втілитися у навчальні предмети, а реалізація ідеї створення інноваційних занять є актуальною [2, с.17-18].

Комп'ютерна мультимедійна навчальна програма, яка використовується під час заняття, дозволяє:

- за мінімум часу донести до студентів більший об'єм учбового матеріалу, ніж під час роботи з підручником;
- своєчасно поповнити теоретичні відомості новими фактами та подіями, враховуючи специфіку обраного фаху;
- великий інтерес у студентів викликають яскраві малюнки до теми, відеокліпи та голосовий супровід, що сприяє більш активному веденню дискусії під час обговорення вивченого матеріалу;
- суб'єктивний тип та характер взаємовідносин між студентами та педагогом;
- діалогічний, демократичний та рефлексивний стиль взаємодії;
- групові та колективні форми організації навчального процесу;
- проблемні, пошукові, евристичні та дослідницькі методи навчання;
- ефективні способи отримання та засвоєння інформації, які орієнтовані на пошуково-мисленнєву діяльність.

Обізнаність молоді щодо використання мобільних додатків вказує на те, що нам, педагогам, слід йти в ногу із сьогоденням. У студентів покращується та активізується логічне мислення, формується вміння самостійно виражати думки, підвищується емоційне сприйняття, на більш високий рівень виходить діалог студент-студент та студент-викладач саме завдяки використанню комп'ютерної техніки під час подачі нового матеріалу. Таким чином, урізноманітнюються заняття, що може привести до виникнення нової форми уроку, у якому головна роль буде відведена студентам. При цьому робота викладача не знецінюється, а тільки полегшується, бо педагог отримує задоволення від такого виду навчальної діяльності.

Комп'ютер забезпечує подання наочно-образної, графічної інформації поєднаної зі знаково-символьною, що дозволяє використовувати нові ефективні

види наочності. У рамках використання програмних засобів у студентів з'являються можливості для дослідницької, творчої діяльності, а це сприяє формуванню пізнавального інтересу, активності, розвитку всіх форм мислення, послідовно і систематично формується культура розумової праці на якісно новому рівні. Студенти вчаться планувати свою роботу, раціонально її виконувати, критично співвідносити початковий план роботи з реальним процесом її виконання.

Головними напрямками зростання і широкого застосування нових інформаційно-освітніх технологій мають стати:

- створення предметно-орієнтованих навчально-інформаційних середовищ, які дозволяють використовувати мультимедійні засоби, системи гіпермедіа, електронні підручники та ін.;
- освоєння засобів комунікації (комп'ютерної мережі);
- навчання правил і навичок «навігації» в інформаційному просторі;
- розвиток дистанційної освіти.

Саме інтерактивні методи сприяють тому, що студенти опановують усі рівні пізнання (знання, розуміння, аналіз, синтез, оцінювання, застосування), розвивають критичне мислення, рефлексію, вміння вирішувати проблеми.

Під час навчання за інтерактивними технологіями із застосуванням методик розвитку критичного мислення студенти навчаються аналізувати ситуацію, обговорювати проблему та приймати рішення, займати чітку позицію, обґрунтовувати свою відповідь, ставити чіткі запитання і давати на них змістовні відповіді, аргументуючи їх.

Одним із методів інтерактивного навчання є метод «мозкового штурму», який спрямований на розв'язання складних завдань за обмежений час та розвиток творчих здібностей. Суть методу полягає в тому, що необхідно висловити найбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу та дійти консенсусу. Цікавим є також метод проєктів, тобто система навчання, за якої студенти здобувають знання і вміння у процесі планування, виконуючи практичні завдання – проєкти різних видів складності; метод, який дозволяє вихованцям самостійно здобувати знання чи застосовувати уже наявні, при чому замість дій за зразком виконується пошукова та дослідницька діяльність. Оптимізації навчання сприяє методика розвитку критичного мислення – особистісно орієнтована модель навчання, яка активізує спілкування особистості. У межах даної методики використовуються прийоми так званої «інтелектуальної провокації», спрямованої на розвиток вміння ставити запитання, які вказують на вирішення проблемної ситуації; «фреймінг» («підштовхування»), суть якого полягає у тому, що ставлячи питання ти вже знаєш як знайти на нього відповідь.

Основні завдання сучасних інформаційних технологій спрямовані на інтенсифікацію всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; побудову відкритої системи освіти, системну інтеграцію предметних галузей знань; розвиток творчого потенціалу студентів, його комунікативної діяльності; формування інформаційної культури студентів; реалізацію соціального замовлення, обумовленого інформатизацією суспільства.

Важливою особливістю освітніх технологій на сучасному етапі є електронне навчання, тобто освітній простір, у якому відбувається формування в студентів якостей і вмінь, необхідних сучасній людині, а саме:

- медіаграмотність;
- критичне мислення;
- здатність до рішення творчих завдань;
- уміння мислити глобально;
- готовність працювати у команді;
- громадянська свідомість.

Інноваційна людина – особа такого соціального розвитку, яка здатна творчо працювати, бути конкурентоспроможною в умовах сьогодення. Відповідно, навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи студентів.

Інноваційна діяльність не піддається формалізації, а потребує врахування людського фактора, зокрема переборення соціально-психологічних бар'єрів.

Отже, інноваційні підходи пробуджують педагогічну свідомість, поляризують погляди. У нового зажди є противники, які через психологічні, соціально-економічні чи організаційно-управлінські причини не сприймають нововведень. До того ж, чим ґрунтовніша освітня інновація, тим імовірніша буде дестабілізація, яка може торкатися інноваційного середовища різного типу – теоретичного, дослідницького, комунікативного чи практичного. І як закон – реалізація інноваційного процесу, згідно з яким життєздатні інновації в освітній структурі раніше чи пізніше, стихійно або свідомо втіляться у навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алфімов Д. В. Інноваційна освітня система: шляхи відродження // Педагогічні інновації: ідеї, реалізації, перспективи: Збірник наукових праць / ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. Київ, 2010. С. 158 – 160.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. Київ, 2019. 214 с.

3. Новолокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н. П. Новолокова . Харків, 2018. 176 с.

Стеценко Н. К.

*старший викладач кафедри педагогіки
та психології початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка,
м. Кременчук*

Шакотько В. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та психології
початкової освіти,
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

На сьогодні значна частина інноваційних технологій в галузі освіти так чи інакше пов'язана з формуванням у учнів критичного мислення. Навички критичного мислення включені до складу загальних компетентностей які повинні бути сформовані у всіх випускників закладів загальної середньої освіти[3; 4]. Зрозуміло, що практикуючі та майбутні вчителі мають не тільки самі володіти навичками критичного мислення але й мати сформовані компетентності з навчання критичному мисленню.

Незважаючи на таку посилену увагу до проблеми розвитку критичного мислення, значну кількість наукових досліджень та публікацій [1;2;5;6] підготовка майбутніх вчителів до навчання критичному мисленню носить несистемний і, доволі часто, епізодичний характер. Майбутні вчителі переймаються питаннями:

- Що таке критичне мислення?
- Навіщо потрібно розвивати навички критичного мислення?
- Чи вміємо ми, майбутні вчителі, мислити критично?
- Які існують технології та методики навчання критичному мисленню учнів, наприклад, початкових класів?

Використання окремих прийомів розвитку критичного мислення на заняттях - це завжди цікаво, але необхідна інша організація навчального процесу, яка дозволить студентам не тільки епізодично включати критичне мислення, а на практиці оволодіти навичками критичного мислення, що

дозволить орієнтуватися у величезному потоці різноманітних відомостей, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, пропонувати нові ідеї, використовувати знання в контексті того, що вже знаєш.

Для подолання репродуктивного стилю навчання і переходу до нової освітньої парадигми, в коледжі запроваджена нова навчальна дисципліна «Розвиток критичного мислення» (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, III курс). На заняттях цього курсу, насамперед, відбувається перебудова взаємин викладача та студентів:

- створення атмосфери взаємоповаги та взаємодовіри;
- запровадження партнерських взаємовідносин;
- двосторонній обмін відомостями: викладач не навчає, виховує, керує студентами, а організовує та спрямовує їх діяльність, навчаючись і самовдосконалюючись разом з ними.

Метою курсу є:

- формування у студентів здатності ставити нові запитання, відпрацьовувати різноманітні аргументи, оцінювати нові обставини і формувати стратегію подолання проблем;
- забезпечення пізнавальної активності і самостійного мислення, яке розглядається як основний підхід до розв'язування широкого кола проблем — від буденних до професійних.

Цільові орієнтири:

- активізація індивідуальних розумових процесів студентів;
- пробудження в них внутрішнього діалогу;
- забезпечення розуміння відомостей, які є предметом обміну;
- формування дослідницьких навичок та умінь: *спостерігати* (бачити і помічати властивості об'єкта) – *описувати -порівнювати* (встановлювати ідентичність та розбіжність між об'єктами) - *оцінювати* (в порівнянні з іншими речами), *визначати* (розпізнавати та доводити існування об'єкта) - *асоціювати* (розумово встановлювати зв'язок між об'єктами) - *узагальнювати* (робити висновки на основі наявної інформації чи фактів) - *прогнозувати* (передбачати, що відбудеться в майбутньому) - *застосовувати* (отримувати практичну користь від чого-небудь).

Основні завдання курсу:

- заохочення студентів задавати питання, шукати відповіді, вирішувати проблеми;
- формування навичок мислення високого рівня (аналіз, синтез, оцінювання тощо);
- вироблення власних суджень через застосування до отриманих відомостей певних прийомів критичного мислення;

- ознайомлення з теоретичними та практичними аспектами, конкретними стратегіями технології розвитку критичного мислення шляхом інтерактивної взаємодії;
- усвідомлення необхідних умов для ефективного навчання учнів початкової школи, специфіки уроків з розвитку критичного мислення;
- формування практичних умінь використання методики розвитку критичного мислення у молодших школярів.

Програма базується на основних принципах активного навчання й критичного мислення:

- пізнання нового через використання набутих раніше знань;
- навчання через дослідження і запитання;
- постійне залучення до рефлексії того, чого навчились, дослідження причин і наслідків, пошуку можливостей застосування результатів критичного мислення в практичній діяльності; модифікація уявлень про вивчену тему на більш високому рівні.

Як правило, заняття будуються за структурою, що має три частини: *фазу актуалізації (виклику)*, *фазу формування знань (осмислення)* та *фазу консолідації (рефлексії)*.

Під час *фази актуалізації* (вступна частина заняття) відбувається активізація наявних в студентів знань, умінь, уявлень, мотивація навчальної діяльності, представлення нової теми, введення в її зміст та пояснення особливостей її опрацювання, визначення основних проблем, які будуть розв'язані під час опрацювання теми.

Основний етап заняття (*фаза формування знань*) присвячений дослідженню теми, аналізу отриманих відомостей з одночасним їх осмисленням.

Підсумкова частина заняття (*фаза консолідації*) відводиться для систематизації та узагальнення відомостей з визначеної проблеми, формулювання основних ідей вирішення проблеми на новому рівні знань з визначеної теми.

Навчання методам критичного мислення здійснюється як правило шляхом моделювання реального навчального процесу в школі, в ході якого студенти спочатку виконують роль учнів, а викладач – вчителя. А після обговорення методів, запропонованих викладачем, та висування пропозицій використання інших підходів – студенти виконують як роль учнів, так і роль вчителя. Підсумковою вправою може використовуватись завдання на самостійне планування навчального заняття з розвитку критичного мислення учнів, яке вони зможуть провести в реальних умовах під час проходження педагогічної практики.

На початку вивчення розділу студентам пропонується створити **портфоліо**, яке буде містити навчально-методичні матеріали з розвитку

критичного мислення у молодших школярів (набір «інструментів» учителя та способів їх застосування), а також використовуватись для рефлексії власної роботи, її самооцінки.

Перед створенням портфоліо зі студентами обговорюються питання:

1. Яка мета створення портфоліо?
2. З яких компонентів може складатися таке портфоліо?
3. Чим це портфоліо буде відрізнятися від портфоліо з інших дисциплін або напрямків роботи?
4. Чи може портфоліо використовуватись для оцінювання? Якщо так, то які особливості такого методу?
5. В якій формі можна подавати об'єкти портфоліо?
6. Що таке захист власного портфоліо? В яких випадках проводять захист портфоліо?

В Кременчуцькому педагогічному коледжі зроблені перші кроки до впровадження зазначеної дисципліни, однак вже перші результати навчання дозволяють зробити висновок, що введення такого курсу створює умови для самореалізації кожного студента, ініціює бажання змінюватися, бути незалежним, адекватно взаємодіяти з реальністю, не боятися мати іншу точку зору, бути відповідальним і вірити в те, що кожен з нас може впливати навколишній світ та змінювати його на краще.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загашев И. О. Критическое мышление: технология развития / И. О. Загашев, С. И. Заир-Бек. – СПб : Альянс-Дельта, 2003. – 284 с.
2. Клустер Д. Что такое критическое мышление? / Д. Клустер. // Перемена: Международный журнал о развитии мышления через чтение и письмо. 2001. № 4. С. 36-40.
3. Концепція Нової української школи / ухвалена рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 27.10.2016 р. / - 40 с. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. 19.02.2020 р.
4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 688 від 24.07.2019 / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> 19.02.2020 р.
5. Терно С. О. Критичне мислення: стратегії та процедури / С. О. Терно // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2015, вип. 44, том 2. – С. 179-183 (Terno-ST-streategies.pdf)

6. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. – Київ : Вид-во «Плеяди», 2006. – 220 с. – С. 10-21.

Столяр Г. І.

*викладач-методист
циклової комісії викладачів
психолого-педагогічних та
природничих дисциплін*

*Комунальний вищий навчальний заклад
«Олександрійський педагогічний коледж
імені В.О. Сухомлинського»*

НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ УЧНІВСЬКОГО ЗАПИТУ ШЛЯХОМ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета НУШ – різнобічний розвиток особистості учнів, формування в них предметних компетентностей, мотивації на навчання, розвиток умінь і навичок критично та системно мислити, конструктивно взаємодіяти, застосовувати свої знання, самостійно та ефективно розв’язувати різноманітні завдання тощо.

Учитель забезпечує суб’єктивну позицію учнів у навчальному процесі: вони ставлять запитання, формулюють гіпотези, оцінюють, аргументують, наводять докази, роблять вибір, прогнозують, передбачають, трансформують, модифікують, систематизують, розробляють, установлюють зв’язки між поняттями тощо[3].

Серед інтерактивних методів навчання молодших школярів у сучасній методиці **виділяють метод навчання за запитам учнів**. Цей метод дає змогу учням конструювати та поглиблювати власні знання через дослідження, трансформувати подив у знання, розвивати комунікативні навички, знаходити самостійний шлях до пошуку істини, спостерігати за процесом дослідження. В учнів формується цілісна картина світу, ціннісні орієнтації, наукова та технологічна грамотність.

Вони вчаться ставити запитання так, щоб спрямовувати власну пізнавальну діяльність, конструювати знання шляхом досліджень, формулювати власні запитання та мати власну точку зору.

Під час використання цього методу в учнів виникає бажання ділитися досвідом, пізнавати нове, прагнення бути самостійними, проводити власні дослідження, висувати ідеї, обговорювати ідеї інших учнів, працювати над дослідженнями шляхом використання певних джерел.

Завдання вчителя – це створення комфортного навчального середовища, зокрема, можливості висловлювати власні думки, інших, мати право на помилки, відкритість, спонтанність. Запитання можуть не співпадати з концепцією теми. Не всі запитання мають опиратися на факти [4].

Роль учителя полягає в керівництві навчальною діяльністю учнів, а тому він:

- ❖ пропонує учням самостійно добирати та ставити запитання;
- ❖ на основі запитів проводити дослідження (експерименти);
- ❖ обговорювати у групі ідеї, шляхи вирішення гіпотези;
- ❖ робити висновки тощо.

Учитель має передбачати труднощі, які можуть виникнути під час уроку та за необхідності підтримувати учнів.

Можна виділити основні рівні навчання на основі запитів учнів:

- **структуроване дослідження**: учитель сам формулює проблему або ставить ключове питання і подає зразок його вирішення;

- **закрите дослідження**: учитель називає проблему, але стимулює учнів формулювати власні запити для розв'язання, наприклад, звідки на Землі з'явилося повітря, адже рослини з'явилися значно пізніше? Учитель заохочує самостійно шукати рішення на основі використання літератури та проведення дослідів;

- **відкрите дослідження**: учні формулюють запити, а потім самостійно досліджують, використовуючи літературу, проводячи досліди.

Наприклад:

- ❖ чи можуть рослини рухатися?
- ❖ що потрібно для життя рослин?
- ❖ звідки беруться рослини?
- ❖ чи п'ють рослини воду?
- ❖ чому рослини м'які? тощо.

- **дослідження, орієнтоване на власні відкриття**:

❖ учні складають власний опитувальник, проводять експерименти, досліджуючи власні запити, наприклад:

- що я знаю про себе?
- звідки я можу дізнатися про свою родину?
- як досліджувати об'єкти та явища природи –
- сонце, воду, повітря, ґрунт, опади?

- **дослідження, орієнтоване на пошук інформації**:

проводиться з метою набуття власного досвіду та вже за існуючими стратегіями [1].

Запитань за темою може бути багато, тому вчитель для досліджень обирає ті з них, які є ключовими, цікавими, важливими. Види запитань можуть бути такими:

- 1. Запитання для висновків:**
спонукають учнів робити висновок на основі отриманої інформації **високий рівень мислення**
- 2. Запитання з інтерпретації, спрямовані на пояснення інформації та її значення.**
- 3. Запитання, що потребують передачі інформації**
- 4. Запитання для гіпотез, які змушують прогнозувати та перевіряти свої знання. Вони повинні бути такими, щоб на них можна було знайти (дати) відповідь.**

Пропонуються такі алгоритми проведення дослідження:

1. Формулювання проблеми:

- «проблема» у перекладі з грецької означає «завдання», що треба розв'язати. Проблему дослідження вчитель визначає спільно з учнями.

2. Визначення мети:

- за допомогою вчителя учні визначають, що їм треба дослідити або вивчити.

3. Висування гіпотези:

- **гіпотеза** – це припущення, яке висувається в результаті розмірковування над певною проблемою. Учитель стимулює учнів висловлювати свої припущення стосовно висунутої гіпотези за допомогою запитання, яке на штовхує на відповіді: «що буде, коли...?».

Учитель пропонує учням під час висловлювання гіпотези використовувати такі висловлювання: «може бути...», «можна передбачити...», «припустимо, що...», «можливо...» Алгоритмами проведення дослідження є:

1. Перевірка припущення (гіпотези): для цього необхідно знайти інформацію стосовно проблеми, що досліджується.

Учні мають змогу підтвердити або, навпаки, спростувати свою гіпотезу.

Доцільно рекомендувати, пропонувати учням підготувати повідомлення. Це досить важливий етап дослідження, який дає учням змогу провести

спостереження, опиратися на власні почуття, знання, досвід, комунікувати, отримати додаткові знання тощо.

Саме на цьому етапі вчитель має змогу розвивати критичне мислення в учнів.

Організацію припущення доцільно проводити так:

- учитель пропонує учням поміркувати (що учнізнаютьз теми дослідження, які асоціації в них виникають; учні можуть створити схеми, намалювати малюнок тощо);
- учні можуть звертатися до вчителя із проханням, щоб він надав певну інформацію;
- учні можуть отримати додаткову інформацію із книг, які вчитель добирає заздалегідь. Щоб учні швидко знайшли інформацію, доцільно певні сторінки помічати закладами;
- учні повинні провести спостереження, наприклад: спостереження у класній кімнаті, переглянути відеофільм, вийти з цією метою на природу.
- здійснити експеримент (провести дослід) [5].

2. Формулювання висновку

Від учнів вимагається шляхом умовиводів прийти до висновківстосовно висунутої гіпотези.

3. Підготовка повідомлень

Учитель дає можливість учням виступити з повідомленнями.

Алгоритми, які учні виконують:

1. Зацікавлююсь
2. Що я знаю про це: учитель пропонує пригадати те, що учні вже знають
3. Ставлю запитання стосовно проблеми
4. Знаходжу..?
5. Ставлю нові запитання
6. Шукаю нову інформацію
7. Створюю:
  - запропонувати учням створити продукт на основі ідеї дослідження;
  - організувати обговорення ідеї щодо вирішення проблеми, яка була заявлена на початку уроку;
  - спонукати учнів поставити нові запитання, які виникли під час дослідження;
  - дати час на пошук відповідей;
  - обговорити з учнями розглянуті запитання та з'ясувати, як вони стосуються досліджуваної теми;
  - надати можливість презентувати роботигруп, оцінитиїхню роботу.
8. Дискутую, презентую: учні вибудовують зв'язки між

дослідженнями, відмовляються від хибної ідеї, вчать добирати способи перевірки висунутої гіпотези.

Учитель повинен запропонувати учням книги, таблиці, відео, малюнки, інтерв'ю. Учні таким чином зможуть самостійно знайти відповіді на запитання.

Навчання на основі запитів учнів – це процес структурування комплексу компетенцій у пошуку нових знань шляхом формування власних запитань і пошуку відповідей на них.

Учні приміряють роль ученого, який висуває гіпотезу, досліджує, відкриває нове для себе, шукає наукову відповідь, обговорює на «вченій раді» результати пошуку, удосконалює власні знання, шукає прикладне значення своїх досліджень, розвиває критичне мислення [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Большакова І., Пристінська М. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 1) [Електронний ресурс]. –
2. За матеріалами: TheLaboratorySchoolatTheDr. EricJacrmanInstituteofStudiesinEducation, University of Toronto.
3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/Laws/show/2145-19>.
4. Концепція Нової української школи: Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
5. Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya,tematychnyj-i-diyalnisny-pidhody-chastyna-1>.

Шліхар В. В.

*здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня
«молодший спеціаліст» відділення початкової освіти
Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

*Науковий керівник: Вітко Т. М.
викладач природничих дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Нові технології змушують людський мозок еволюціонувати в небаченому досі темпі. Діти, які ніколи не жили в світі без інтернету, вже «заточені» під віртуальну реальність, сучасні дошкільнята легко користуються смартфонами, планшетами, вправляються в іграх на них. До школи зараз приходять абсолютно нові за типом мислення учні. Якщо орієнтуватися на теорію поколінь, нині за партами сидить покоління Z — «цифрові» діти. Цифрова освіта ефективніша й економніша за традиційні методики. [3]

Навчання учнів покоління Z вимагає від вчителя неабиякої креативності і постійного пошуку нових засобів і методів навчання. Одним з таких засобів є смартфон або планшет на базі операційної системи Android. Ці гаджети дозволяють використовувати ресурси мережі Інтернет та різноманітні безкоштовні додатки, що завантажуються з сервісу PlayMarket.

Мобільні технології – це широкий спектр цифрових і повністю портативних мобільних пристроїв (смартфонів, планшетних комп'ютерів, електронних книг тощо), що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення різноманітної інформації. Отже, мобільні, комп'ютерні технології навчання сприяють передачі навчального контенту на мобільні та комп'ютерні пристрої з використанням різноманітних програм. Вони є важливими складовими змішаного навчання, яке поєднує в собі традиційне й комп'ютерне навчання.

Які особливості мобільного навчання? Перш за все, це можливість використовувати вільні проміжки свого часу з користю; по - друге, це можливість здійснювати спільну роботу над освітнім проектом; це використання мобільних, комп'ютерних пристроїв для читання літератури, особливо, якщо немає навичок користуватися книгою, тобто віртуальна бібліотека завжди під рукою; це доступні додатки в мережі Інтернет та інше. Наразі стало актуальним залучати учнів до участі в інтернет-олімпіадах, а це і перевірка рівня їхніх знань, з'ясування кола питань, які потребують додаткового опрацювання і підготовка до ЗНО.

Електронні інформаційні ресурси на сьогодні дуже конкурують з друкованими виданнями, тобто, є проблема взаємодії традиційного підручника та засобів ІКТ, які можна отримати онлайн. Появу в Інтернеті навчальних посібників можна сприймати як якісно новий щабель інформатизації освіти. Як показує практика, сучасні діти більше сприймають електронні джерела інформації, за допомогою яких вони читають, розглядають ілюстративний матеріал, наочно демонструють ті чи інші природні процеси, які неможливо показати при використанні стандартних методів навчання. Віртуальні електронні навчальні посібники допомагають здійснити переміщення в різні куточки

планети, тобто допомагають у проведенні віртуальних екскурсій, подорожей. Отже, електронні ресурси є перспективним напрямом інформатизації освіти і вагомим елементом сучасного освітнього простору.

Мобільні пристрої та планшети на базі ОС Android дуже активно використовуються в системі освіти. Додатки для Android можна встановлювати з комп'ютера або зі спеціальних інтернет-сайтів. У ньому досить багато безкоштовних програм, але зустрічаються цікаві програми і на платній основі. Обравши безкоштовний додаток, потрібно натиснути кнопку «Завантажити», і він завантажиться автоматично.

Додатки поліпшують ефективне засвоєння знань, умінь і навичок учнів, допомагають візуалізувати інформацію, сприяють розвитку предметних та життєвих компетентностей учнів та студентів. Арсенал додатків, проектів, програм наразі доволі великий.

Kahoot — програма для створення онлайн-вікторин, тестів і опитувань, який можна ефективно використовувати в дидактичних цілях. Вчитель самостійно розробляє завдання з планшета, ноутбука, смартфона, що має доступ до мережі Інтернет.

Merlin Bird – додаток зорієнтований на розпізнання понад 3 тисяч видів птахів, поширених в Америці та Європі. Для цього потрібно завантажити фото птаха із камери смартфона або відповісти на 5 запитань-підказок, які запропонує сама програма.

Star Chart — багатофункціональна програма, за допомогою якої, можна здійснювати віртуальну мандрівку космосом, спостерігати за сузір'ям на небосхилі.

iNaturalist — найпопулярніший у світі навчально-виховний проект з дослідженням об'єктів природи. У ресурсах проекту можна знайти безліч навчальної та пізнавальної інформації про базу додатку, відомості про різні види і представників, місця спостережень, спеціалізовані проекти щодо різних галузей навчання, які об'єднують дослідників.

Animal 4D+ - додаток дозволяє розпізнавати тварини у реальності, що розширює кругозір і розуміння учнів щодо їх зовнішньої будови. Картки -ескізи неначе оживають на долонях в учнів і поліпшують ознайомлення з тваринами.

LandscapAR – нова форма доповнення реальності (AR), який пропонує користувачам створювати свій власний проект - острів з пагорбами, гори з долинами, візуалізувати його в 3D форматі.

Чудеса світу - програма у формі гри ознайомить дітей з чудесами світу. Цей додаток має відомості про Піраміди Гізі, Софійський собор, Статую Свободи та інші.

LearningApps.org - онлайн сервіс, що допомагає створювати інтерактивні вправи з різних предметних галузей для використання на уроках і в позаурочний час.

Всі вправи поділені на категорії, які відповідають різним видам завдання:

- вибір;
- розподіл;
- послідовність;
- заповнення;
- онлайн-ігри;
- інструменти.

Приклади природничих вправ: *«Комахи за способом живлення»* (пазл), *«Вигадуємо назви космічних об'єктів»* (знайди пару), *«Як економити воду вдома?»* (заповнити пропуски), *«Природа восени»* (вікторина).

Mozaik education, *mozaBook* роблять цікавими заняття за рахунок ілюстрацій, анімацій та тривимірному зображенню. Можна вивчати, наприклад, особливості циклону та антициклону, розглянути роботу метеостанції, на якій здійснюється спостереження за погодою, переглядати досліди та ін. Все це пробуджують зацікавленість, мотивує до навчання і допомагає легкому засвоєнню навчального матеріалу.

QR-код — це наступне після штрих-коду покоління технології кодування інформації. 2D коди здатні нести в собі значно більший обсяг інформації й ефективніше розпізнаватися камерою мобільного телефону, ніж звичайний штрих-код. Щоб зчитати QR код, необхідно встановити на мобільний телефон спеціальну програму і запустити її. Після того, як програма активує камеру, навести її на зображення коду і виконувати дії згідно з підказками програми.

Основні напрями використання QR кодів у навчальному процесі:

– додаток до тексту в публікаціях. QR код міститься прямо в тексті (підручники *«Я досліджую світ»*), зчитавши його за допомогою мобільного пристрою, може потрапити на Інтернет-ресурс, який містить додаткову інформацію до тексту (відео, фото або додатковий текст).

– додаток до навчального об'єкта. Під час вивчення будь-яких макетів розмістіть QR код на фрагменті об'єкта, щоб пояснити за допомогою додаткових ресурсів його особливості. Так, QR коди можна розміщувати в підручниках, картинах.

– створення портфолію. Учні можуть самостійно створити власне портфолію, зашифрувавши його за допомогою QR коду. [1]

Офісні програми - програми, націлені на роботу з електронною документацією (Word, Excel, PowerPoint). За допомогою даних програм вчителі самостійно можуть розробляти навчально-дидактичні ігри, з метою зацікавленості учнів до вивчення даного предмету.

- *Word*: «Де чия тінь?», «З'єднай дерева».
- *Excel*: «Домашні улюбленці», «Склади слова - назву фруктів».
- *PowerPoint*: «DragAndDrop», «Загадки – осінній урожай».

Сучасні смартфони, планшети та комп'ютери, ці потужні складні пристрої з безліччю додатків, добре можна пов'язати з природничими науками, вони зможуть стати гарними помічниками в навчанні, допоможуть дізнатися більше і швидше про об'єкти та явища природи.

Використання мобільних комп'ютерних пристроїв має великі перспективи на сьогоднішній та майбутній в освітньому процесі. Інформаційні технології відкривають нові перспективи для навчання, особливо для тих, хто живе ізольовано чи у віддалених місцях або стикається з труднощами в навчанні.

”Педагогічно виважене і обґрунтоване теоретично й експериментально використання в навчальному процесі сучасних інформаційно -комунікаційних технологій в гармонійному поєднанні з науково-методичними надбаннями минулого” [2, с.3] це запорука результативності освітнього процесу. Завжди потрібно теоретично обґрунтувати й експериментально перевіряти ефективність впровадження будь-якої технології та ніколи не робити її самоціллю.

Отже, мобільні технології забезпечують комфортне безперервне навчання, що важливо для підтримки власних знань на сучасному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайчук К.Л. Мобільне навчання: сутність та моделі впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів МВС України [Електронний ресурс] / Бугайчук Костянтин Леонідович // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – №1 (2012). – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/49#.UiMS7zbIY1Q>
2. Жалдак М. І. Використання комп'ютера в навчальному процесі має бути педагогічно виваженим і доцільним / М. І. Жалдак // Комп'ютер в школі та сім'ї. – 2011. – № 3. – С. 3–12.
3. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей http://migasiuk.blogspot.com/2017/12/blog-post_57.html. (дата звернення 24.11.2019 р.)

Ремньова Н. Ю.

аспірантка

Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка

м. Глухів

Науковий керівник: **Бірюк Л. Я.**
доктор педагогічних наук, професор
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка
м. Глухів

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Для успішності країни в сучасному глобалізованому, конкурентному, інноваційному світі потрібно мати якісну систему освіти, яка створить умови для формування компетентних громадян, здатних бути успішними в цьому світі і тим самим забезпечувати успішність країни.

Потужні зміни в реформуванні сучасного освітнього простору актуалізують питання державних стандартів професійної освіти, оскільки затверджено новий Державний стандарт початкової освіти (2018) [3]. Новий Державний стандарт початкової освіти, регламентуючи свободу педагогічних спільнот у виборі шляхів навчання, виховання та розвитку здобувачів початкової освіти, відкриває можливість вибору та створення власного навчального забезпечення освітнього процесу. Чинні вимоги до його якості доповнюються показниками, що відповідають пріоритетам нового Державного стандарту і передбачають: реалізацію ідеї інтеграції; дослідницький підхід до формування вмінь; конструювання знань, а не їх відтворення; організацію пошуку інформації з різних джерел, розвиток критичного мислення, творчості тощо [5, с.3]. Це вимагає від майбутніх фахівців у галузі початкової освіти готовності до практичного застосування технології розвитку критичного мислення в своїй професійній діяльності.

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що питанню розвитку критичного мислення приділялася значна увага в теоретичному плані. Дослідженням технології розвитку критичного мислення приділяли увагу такі діячі науки: Т. Воропай, О. Пометун, С. Мирошник, С. Терно, О. Тягло та інші. Деякі аспекти формування критичного мислення в учнів були розглянуті в роботах С. Векслера, А. Байрамова, А. Липкіної, Л. Рибак, В. Сінельнікова.

Особливості формування критичного мислення у майбутніх учителів у процесі професійної підготовки досліджували Т. Олійник, Л. Петрик, О. Пономарьова, Л. Ткаченко. Проблеми формування готовності майбутніх вчителів до різних інноваційних педагогічних технологій досліджували А. Алексюк, В. Беспалько, П. Воловик, М. Гриньова, І. Дичківська, В. Євдокимов,

М. Кларін, О. Пехота, О. Пометун, І. Прокопенко, Г. Селевко, С. Сисоєва, В. Сластьонін Л. Каленюк, М. Кларін, О. Комар, А. Мартинець.

Ефективність будь-якої педагогічної технології залежить від багатьох чинників, зокрема від її гуманістичної спрямованості, що вимагає реалізації особистісного підходу до відбору змісту освіти, методів, організаційних форм навчання, процесу навчання в цілому.

Важливо зазначити, що критичне мислення формується поступово, воно є результатом щоденної співпраці вчителя і учнів. Учителю треба пам'ятати, що навчити молодших школярів мислити критично з першого заняття фактично неможливо. Тому дуже важливо систематизувати та узагальнити педагогічні умови формування критичного мислення, що стимулювали б учнів початкових класів до критичного аналізу й раціонального прийняття рішень.

У педагогіці поняття «критичне мислення» є абстрактним, узагальненим і поряд із ним використовуються такі споріднені поняття, як самооцінка, критичність, самокритичність, критичний аналіз, творчість, прийняття рішень, генерація ідей, рефлексія. У педагогічній літературі критичність розглядається як свідомий контроль за ходом інтелектуальної діяльності, в ході якої здійснюється оцінка роботи, думок, гіпотез, шляхів і способів їх доведення тощо.

У філософії під критичним мисленням розуміють уміння логічно мислити та аргументувати, аналітично дискутувати та правильно висловлювати думку. У педагогічній літературі критичність розглядається як усвідомлений контроль за ходом інтелектуальної діяльності, у процесі якої відбувається оцінювання роботи, думок, вироблених гіпотез, шляхів їх доведення тощо [1, 134].

Під технологією розвитку критичного мислення розуміють певну систему педагогічної діяльності, що ґрунтується на застосуванні інтерактивних стратегій в освітньому процесі.

Розвивати критичне мислення учнів можна за умов готовності вчителя до впровадження цієї технології, його бажання розвивати навички критичного мислення у своїх учнів та готовності учнів до нових підходів вивчення матеріалу, їхнє бажання бути активними учасниками навчального процесу.

Висвітлюючи питання підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування технології розвитку критичного мислення в професійній діяльності, вважаємо за необхідне коротко схарактеризувати етапи підготовки майбутніх учителів початкової до означеної діяльності. Навчаючи студентів основам критичного мислення в першу чергу необхідно сформуванню мотиваційну складову критичного мислення майбутнього фахівця, оскільки вироблення установки на критичне мислення не менш важливе, ніж розвиток умінь критично мислити. Мотивація до впровадження критичного мислення у навчальний процес, за Л. Ткаченко, визначає: «характер ціннісного ставлення майбутнього вчителя початкової школи до формування критичного мислення

(мотиваційна установка на здійснення критичного мислення); мотивацію до професійного самовдосконалення (мотивація на здобуття професійних знань та сформованість професійних умінь, усвідомлення значущості професійного зростання); громадянськість (громадянська свідомість, громадянська активність, громадянська позиція, громадянська відповідальність); толерантність; комунікативні уміння» [7].

Це означає, що майбутній учитель сам повинен усвідомлювати необхідність оволодіння технологією розвитку критичного мислення, постійно вдосконалювати свої уміння у цьому напрямі. Важливою умовою ефективної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування технології розвитку критичного мислення є збагачення їх системою понять і теоретичних знань, що розкривають суть, структуру критичного мислення, систематизація уявлення щодо цілей та особливостей технології розвитку критичного мислення, опанування її основними елементами.

Під час підготовки конспекту уроку необхідно звернути увагу студентів на структуру уроку критичного мислення та методи і прийоми їх реалізації. Саме спеціальна структура уроку, як зазначає О. Пометун, є першою особливістю цієї технології розвитку критичного мислення і обов'язково має бути витриманою. Фахівці з критичного мислення будують урок за трьома фазами (стадіями): актуалізацією, побудовою знань та консолідацією. Ознайомивши майбутніх учителів із особливостями структури уроку критичного мислення, навчаємо обирати методи і прийоми критичного мислення відповідно до різних етапів уроку.

Таким чином, упровадження технології критичного мислення – це складний, але цікавий процес оволодіння знаннями й вироблення умінь, адже вимагає від учителя ґрунтовної підготовки, тривалого проектування, вмілої реалізації. Підготовка майбутніх учителів до застосування даної технології має носити системний характер і передбачати психологічну, педагогічну й методичну складові. Технологія розвитку критичного мислення дозволяє в умовах сучасного уроку виховати особистість активну, комунікативно компетентну, підготовлену до майбутньої життєвої комунікації, здатну розв'язувати проблеми й приймати конкретні рішення в змінених обставинах спілкування. Саме таку особистість покликана розвивати школа на сучасному уроці. Подальші наукові розвідки у цьому напрямі будуть спрямовані на пошук ефективних форм, методів та технологій професійної спрямованості студентів до формування критичного мислення в учнів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авершин А. О. Формування критичного мислення у студентів інженерно-педагогічних ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2009. №24-25. С. 134–145.

2. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П. Критичне мислення: як цього навчати. Х. : Основа, 2007. 110 с.

3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>

4. Доценко С. О. Критичне мислення як основа процесу прийняття педагогічних рішень. *Педагогічні умови формування професійної спрямованості майбутніх фахівців*: зб. наук. праць. Харків: Стиль-Іздат. 2007. С. 19–25.

5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів та організації освітнього процесу в 2018-2019 навчальному році. *Початкова школа*. 2018. №8. С. 1-15., с. 3

6. Пометун О.І., Сущенко І. М. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. *Методичний посібник для вчителів*. Київ. 2017

7. Ткаченко Л. І. Формування критичного мислення як важливої складової особистості майбутнього вчителя початкової школи у процесі професійної підготовки. *Вісник Глухівського національного університету імені Олександра Довженка*. № 17(53). 2011. С. 83–87

Удод І. О.

*здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня
«молодший спеціаліст» відділення початкової освіти*

*Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

Науковий керівник: Парнюк З. В.

викладач природничих дисциплін

*Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

ГАДЖЕТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ – КОРИСНО ЧИ ШКІДЛИВО ?

Відомо, що протягом багатьох років вчені, педагоги, медики та психологи сперечаються, що ж таке гаджети та як саме вони впливають на здоров'я людини? Думки різні: одні вважають, що це влучний винахід, а інші, що це

шкідливо діє на організм людини. Можна довго сперечатись з цього приводу і так не дійти до спільного висновку, бо ми всі розуміємо, що не можемо просто уявити своє життя без них. Навчаючись, працюючи, відпочиваючи вдома чи в будь-якому іншому місці ми майже постійно тримаємо в руках телефон. Чому? Звичка чи зручніший спосіб пошуку інформації та гаяння часу?

Вчені вважають, що дитина швидко оволодіває новими пристроями та легко знаходить усі необхідні функції. А ідучи до школи, чи не кожна дитина має у своєму портфелі смартфон. Чи доцільно це? Як нові пристрої впливають на працездатність дітей? Адже з появою мобільних та інших гаджетів, дітям стали не цікаві традиційні уроки. Та самі вчителі говорять, що тепер не треба гаяти час і власні кошти на виготовлення карток та цікавих завдань, адже це можна замінити телефоном або планшетом, який є майже у кожного. Головне вміти самим ним користуватися. Тому кожний вчитель повинен вміти працювати з новими технологіями.

Я дослідила декілька думок експертів, які висловили свою думку, щодо використання гаджетів на уроках. Спочатку я вивчила думки психологів, а саме Катерини Гольцберг, дитячого психолога центру освіти «Оптіма». Ось декілька запитань :

– гаджети несуть більше користі чи шкоди для освітнього процесу?

Якщо ми переформатуємо ставлення до гаджетам і зробимо з них правильно навчальний інструмент, то ми можемо отримати реальну користь. Тому що сучасна дитина мислить вже по-іншому, і без використання гаджетів ми його взагалі до навчання не притягнемо.

Крім того, гаджети можуть багато в чому полегшувати саме навчання.

Що в гаджетах шкідливого з моєї точки зору? Шкідливий саме їх відволікаючий момент. Те, що вони розосереджують увагу. [1]

- Чи потрібно вводити якісь обмеження на використання гаджетів, якісь тимчасові рамки або заборони?

- Будь-яке явище може приносити шкоду. Вся справа в дозі. Наприклад, якщо ми не маємо обмежень в їжі, ми стаємо товстими. Якщо людина не має якихось обмежень навіть у читанні, яке очевидно корисне заняття, напевно ми теж не можемо вважати його абсолютно здоровою людиною. У цьому сенсі обмеження у використанні гаджетів дуже вірна річ. Ми повинні обмежувати їх - і часом і контентом. Тому що є контент, який однозначно не дуже корисний. [1]

- Як визначити цю міру? Скільки часу в день ще не шкідливо?

- У кожного міра індивідуальна. Ми повинні бути впевнені, що дитина не відчуває якихось психічних розладів.

Коли виникає залежність, не має значення, це гаджети або що-небудь ще, - ось цю межу ми не повинні давати переходити дітям. Тому що це може принести більше шкоди, ніж користі.

Крім того, я - за обмеження дошкільнят. Тому що там йде сенсомоторного розвитку, їм гаджети дійсно шкодять.[1]

Проаналізувавши думку дитячого психолога, я зробила висновки. Гаджети це і погано і добре, але нічого занадто «вбиваючого працездатність» дитини вона не відмічаємо.

З іншого боку я вирішила дослідити думку освітянина, викладача, експерта освітнього напрямку Інституту майбутнього, **Миколи Скиби**. Який також стверджує, що головне в використанні пристроїв на уроках, це навчити дитину користуватися ними правильно.

Ось його думка з цієї проблеми: «Низка виробників навчального дослідницького обладнання постійно випускають розширення для різних типів смартфонів. Наприклад, до айфону одягається окуляр, і можна спостерігати за небом, розглядати поверхню місяця чи сузір'я. Є додатки, які дозволяють визначати хімічний склад речовин – це практично як лабораторія під рукою. Або ж існує додаток, який дозволяє просто навести камеру на рослину і отримати всю інформацію про неї у спливаючому вікні. Коли педагог володіє всіма цими інструментами, то він може навчити і дітей використовувати смартфон не просто для ігор чи нескінченних чатів, а власне для пізнання», – каже Микола Скиба. [2]

Це далеко не єдині випадки сходження думок психологів та викладачів, які погоджуються з доцільністю використань гаджетів, але як то кажуть «в міру». Звісно, недоліки нових технологій є, які відмічають лікарі та експерти по створенню пристроїв. Це і опромінення, і залежність, і зниження працездатності, втомлюваність і багато інших... Але ми студентки педагогічного коледжу, можемо погодитись з думкою, що гаджети полегшують життя як викладачам, так і нам. Життя неординарне та цікаве. Якщо ми повернемося в дитинство і згадаємо, як нам хотілося погуляти замість уроків, як подобалося розглядати комашок та грати в магазин із плодів дерев, вдаючи себе продавцем і багато іншого. У сучасному житті, дітям часто просто бракує часу на пізнання світу і частина не через гаджети, а через напружений графік навчання та позашкільних заходів. І зараз, працюючи в школі я спостерігаю, що діти проводять більшість свого дня, приходять додому, щоб поїсти і сідають робити домашнє завдання, а як зроблять усе то вже і не до прогулянок. Так вважають більшість школярів нашого міста. На практиці, ми провели опитування школярів з цього приводу. Ось які запитання були поставлені учням початкових класів:

- Чи подобається навчатися в школі?
- Як багато часу ти проводиш за уроками?
- Чи сильно ти втомлюєшся під час навчання?
- Як часто ти виходиш гуляти без телефону?

Більшість дітей на перше запитання відповіли позитивно і лише 10 % негативно, але відповіді на наступні запитання нас вразили.

Відповіді на друге та третє запитання були не ординарними, але 60 % дітей відповіли, що витрачають на домашнє завдання близько 4-6 годин свого часу і дуже втомлюються. І звісно, після виконання завдання вже нікуди не хочеться йти, залишається лише посидіти в гаджетах, приготуватись на наступний день і лягти спати. І так до самих вихідних.

Після опитування у нас виникли ще декілька запитань. То чи проблема в гаджетах чи браку часу на вивчення світу без них? Чи можливо полегшити навчання за допомогою пристроїв?

Використавши власний досвід, ми зробили висновки. Що використовуючи гаджети на уроках з користю, ми допомагаємо пізнавати світ віртуально, поглиблювати знання учнів з теми, економити час, зацікавлювати дітей та давати їм, що вони не можуть побачити своїми очима. Наприклад, склад піску чи рослину з середини не ушкоджуючи її.

До вашої уваги я пропоную декілька цікавих сайтів по створенню ігр на закріплення, вивчення та поглиблення матеріалів. Для яких потрібне використання гаджетів на уроках з будь-яких предметів.

- **LearningApps.org** - онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи. Він є конструктором для розробки різноманітних завдань з різних предметних галузей для використання і на уроках, і позаурочний час, і для малечі, і для старшокласників. Тут можна створювати ігри з будь-якого предмету, не докладаючи великих зусиль. Можливий самостійний вибір фону, зображень і різновидів завдань. Дітям молодших класів дуже подобається самостійно проходити завдання такого типу, а яскраві картинки та не ординарність завдань допомагають краще зосередитись. Для реалізації потребує наявності гаджетів у школярів, або одного спільного проектору в класі. Дивіться (дод.1)[3]

- **Безоплатний онлайн-сервіс Kahoot!** (далі – сервіс) дає змогу створювати інтерактивні навчальні ігри (далі – ігри), що складаються з низки запитань із кількома варіантами відповідей. Цей варіант краще підходить для перевірки з будь-якої теми. В кінці 3 перші переможці висвічуються на п'єдесталах і таким чином можна перевірити усіх дітей, а вчителю надається таблиця з результатами кожної дитини. (дод.2)[4]

- **Онлайн-сервіс Flippity** – дозволяє створювати ігрові вправи на основі Google-таблиць.

- переваги:
- включає безліч варіантів ігрових вправ. До кожного шаблону є інструкція зі створення.
- безкоштовний.
- можна поділитися посиланням на вправу.
- реєстрації не потрібно.

- частина вправ можна роздрукувати.
- можна сформувати сертифікат.(дод.3)[5]

-QUIZLET: це сервіс для швидкого створення тестів, які допоможуть запам'ятати будь-який матеріал різними способами. Це такі собі картки, або інші види завдань. В які вчитель може прописати текст спрощено до програми і грати з дітьми прямо на уроки. Краще підходить для вивчення або перевірки матеріалу. (дод.4)

Усі ці та багато інших ресурсів допоможуть нам, майбутнім вчителям полегшити навчання дітей та зацікавити їх до вивчення тієї чи іншої теми, показати дитині, що гаджети це не тільки розважальні пристрої, а мають ще й інші функції використання. Таким чином ми зможемо обмежувати дітей в їх використанні на уроці, не забороняти їх. На думку педагогів з дітьми нового покоління краще домовлятися ніж забороняти . Вчитель може залишатися другом та порадником для дитини, а не диктатором.[6]

LearningApps.org (дод.1)

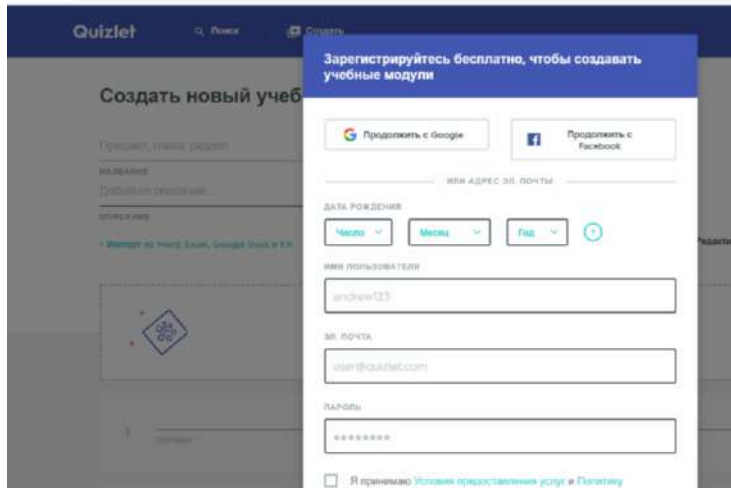

Kahoot!(дод.2)

Flippity (дод.3)

QUIZLET (дод.4)

ЛІТЕРАТУРА

- 1) <https://life.pravda.com.ua/projects/majbutnje-shkoly/2018/04/23/230492/>
- 2) <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/31/pogljad/suspilstvo/zaborona-hadzhetiv-shkolax-chy-potribni-taki-zaxody-ta-yaka-alternatyva>
- 3) <https://learningapps.org/>
- 4) <https://kahoot.com/>
- 5) <https://flippity.net/>
- 6) <https://quizlet.com/ru>

Куш О. М.

*викладач зарубіжної літератури
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

Пономаренко С. М.

*методист
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПЕДАГОГА

Стрімкий розвиток цифрових технологій обумовив виникнення ще одного виміру менеджменту освіти – цифрової репутації або е-репутації.

Цифрова репутація – це громадська думка, соціальна оцінка, усталені уявлення про когось або щось, що впливає на ставлення суспільства до цієї особи чи об'єкта та формується на основі зображень, статусів, публікацій,

висловлювань в Інтернеті. «Підмочена» цифрова репутація може датися взнаки на кар'єрі, партнерських відносинах та навіть у простих людських стосунках.

Цифрова репутація формується в тому числі й на основі цифрового іміджу, але все ж категорія репутації є складнішим психологічним поняттям у порівнянні з категорією іміджу: на відміну від іміджу, репутацію не можна створити або змінити відразу, вона формується поступово, роками й навіть десятиліттями.

Сьогодні, коли кожен користувач залишає «цифровий слід» в Інтернеті, а інформація розповсюджується дуже швидко, що іноді призводить до утворення так званої «репутаційної ями» або «репутаційної лавини», репутаційні ризики збільшуються.

Завдяки швидкому прогресу цифрових технологій кожен бажаючий отримує доступ до величезної кількості інформації про вас: звички, покупки, фінанси, професійні й особисті контакти, фізичне місцезнаходження. У світі, де технології дозволяють компаніям та окремим людям не лише збирати всі ці дані, але й швидко та точно агрегувати та аналізувати їх, наші цифрові репутації стають нашою найціннішою валютою, а формування позитивної цифрової репутації – нагальною потребою.

Сьогодні в розвинених країнах цифрова репутація часто визначає, як люди бачать та сприймають вас і що вони готові для вас зробити, наприклад: чи дадуть вам кредит, чи здадуть нерухомість в оренду, чи візьмуть вас на роботу й скільки будуть платити. Цифрова репутація може навіть вплинути на ваші перспективи шлюбу [1].

Роботодавці вже почали використовувати е-репутація претендентів, щоб отримувати інформацію про їхній характер та придатність до роботи [2]. Вже давно існують компанії з управління цифровою репутацією, які займаються її аналізом та приховуванням негативної інформації про клієнта в Інтернеті. Все це підтверджує важливість е-репутації в сучасному світі, роль якої в майбутньому буде лише зростати.

В Україні проблема цифрової репутації майже не досліджувалась, хоча в світі вже існує значна кількість публікацій, присвячених цій категорії, серед яких можна виділити книгу Майкла Фертіка та Девіда Томпсона *The Reputation Economy: How to Optimize Your Digital Footprint in a World Where Your Reputation Is Your Most Valuable Asset* та низку статей в наукових часописах та збірниках конференцій. Але найчастіше в них йдеться про цифрову репутацію в сферах бізнесу або науки. Проблема ж цифрової репутації педагогів залишається майже недослідженою.

Серед засобів формування цифрової репутації педагога можна виділити кілька основних: 1) створення власного контенту; 2) створення персонального веб-ресурсу; 3) самопрезентація в соціальних мережах; 4) матеріали в

незалежних джерелах. Ми спробуємо визначити особливості їхньої реалізації й ефективність.

1. Створення власного контенту. У процесі професійної діяльності педагог створює велику кількість різноманітних медіатекстів: текстових (статей, методичних та дидактичних матеріалів), візуальних (схем, діаграм, світлин, малюнків, презентацій тощо), аудіовізуальних (відео). Будучи розміщеними на освітянських сайтах, спеціалізованих майданчиках (YouTube, SlideShare) під власним іменем або надрукованими у фахових виданнях, вони добре індексуються пошуковими системами та сприяють висвітленню методичної, наукової, виховної, організаційної роботи та суспільної діяльності педагога. При цьому потрібно ретельно дотримуватися принципів академічної доброчесності, не допускаючи академічного плагіату, яким є в тому числі й відтворення опублікованих текстів, візуальних та аудіовізуальних творів, компіляцій даних без зазначення авторства [5].

2. Створення персонального веб-ресурсу (сайту або блогу) теж є потужним інструментом формування позитивної цифрової репутації педагога, адже сприяє реалізації цілої низки цілей, пов'язаних із цією категорією: презентації свого педагогічного досвіду, власних досягнень та досягнень учнів великій аудиторії, популяризації власної творчості, участі в професійних конкурсах, досягненню суспільного визнання тощо. До речі, реалізації цих же цілей сприяє й інформація про педагога на офіційних сайтах закладів освіти та сайтах органів управління освітою.

Але слід зазначити, що після буму, який пережили персональні освітні сайти в Україні в середині 2010-х, їхня популярність знижується, що проявляється, в першу чергу, в зменшенні кількості відвідувачів. Основними причинами цього, на наш погляд, є переміщення інтернет-активності педагогів у соціальні мережі (в першу чергу, у *Facebook*) та часто імперативний характер практик створення персональних сайтів вчителями, що призвело до захаращення українського освітнього веб-простору неякісними та неактивними сайтами.

3. Самопрезентація в соціальних мережах останнім часом відіграє все більшу роль у формуванні е-репутації, вирішуючи ті ж завдання, що й самопрезентація на власному сайті. До того ж активність у соціальних мережах на кілька порядків вища: читачі набагато активніше реагують на публікації та коментують їх. Також традиційно в соціальних мережах люди відвертіше висвітлюють свої політичні, релігійні переконання, громадянську позицію, естетичні смаки, особисте життя тощо. Іноді це може призвести до курйозних випадків: так можна згадати хоча б історію двічі за сім місяців звільненої з формулюванням «за аморальну поведінку» виховательки дитячого садка на Рівненщині Віти Черешньовської, яка розмістила в соцмережі світлини, на яких вона в купальнику, й справа якої розглядалася аж у Верховному суді України.

4. Матеріали в незалежних джерелах. Все ж основою е-репутації є інформація з незалежних авторитетних джерел, якими ані персональні сайти, ані офіційні сайти закладів, ані соціальні мережі вважати не можна. Тому настільки важливими є позитивні публікації на сторонніх ресурсах (освітніх сайтах, сайтах місцевих періодичних видань тощо). Це можуть бути інтерв'ю, інформація про досягнення педагога і його вихованців, про суспільну діяльність тощо. Але зрозуміло, що про педагога можуть бути й негативні публікації (скарги, скандали, навіть судові процеси), адже відомо, що негативна інформація викликає більший інтерес, а робота освітян (як і робота медиків, поліцейських, чиновників) завжди під пильною увагою мас-медіа. Тому для формування цифрової репутації є важливим, щоб при запиті, наприклад, «ПІБ педагога» на перших сторінках видачі в пошукових системах була лише позитивна інформація.

Ще одним інформаційним майданчиком для формування цифрової репутації є Вікіпедія – один із найавторитетніших сайтів у світі. Стаття про людину у Вікіпедії є елементом престижу; вона гарно індексується пошуковими системами й зазвичай потрапляє на перші місця у списку видачі. Не випадково зараз багато бізнесменів, політиків, громадських діячів прагнуть «потрапити» до Вікіпедії, про що свідчать як запеклі дискусії щодо значимості об'єктів статті на службових сторінках самої онлайн-енциклопедії, так і існування українських та світових «фірм» (наприклад, *WikiBusiness*), які пропонують послуги створення, захисту від видалення статей, доповнення статей позитивною інформацією та видалення негативної. У січні 2020 року ГО «Вікімедіа Україна» в своєму блозі навіть опублікувала попередження, в якому закликала не користуватися такими «послугами» й не платити шахраям, адже ніякої гарантії вони надати не можуть [4].

Педагогу «потрапити» у Вікіпедію достатньо важко, адже критерії значимості для діячів освіти досить суворі: навіть звання «Заслужений вчитель України» не є автоматичною «перепусткою». Значимими для українськомовного розділу Вікіпедії є лауреати відомих міжнародних і українських конкурсів, премій у своїй галузі; автори публікацій у провідних наукових журналах; автори великих довідкових видань, підручників (навчальних посібників) для початкової, середньої і вищої школи, які використовуються за межами навчального закладу, в якому працював чи працює автор; автори значної кількості науково-популярних публікацій на широко відомих Інтернет-ресурсах, у журналах тиражем не менше 1000 примірників, книг тиражем не менше 500 примірників; розробники оригінальної методики освіти, що викликала резонанс у професійному педагогічному співтоваристві та в суспільстві загалом [3].

Написання статті у Вікіпедію про себе або про знайому людину категорично не заборонено, але не вітається через конфлікт інтересів. Отже, краще вже

«дочекатися», поки особою не зацікавиться сторонній редактор Вікіпедії. Також слід пам'ятати, що до статті може бути додана як позитивна, так і критична інформація, і якщо критика підтверджена авторитетними джерелами, то вона не може бути видалена з Вікіпедії. До речі, в українськомовному розділі Вікіпедії є кілька прикладів, коли діячі науки й освіти намагалися вилучити критичну інформацію про себе, залучаючи до дискусій на сторінках обговорення статей колег, підлеглих та студентів (приклади конкретизувати не будемо з етичних міркувань). Усі ці спроби закінчилися невдало.

Отже, створення та популяризація власного контенту, потужна саморозповідь розширює й поглиблює особисту цифрову репутацію, сприяє привабливому позиціонуванню стосовно потенційних інших. Вираження власної індивідуальності через смисли та історії, візуалізацію, розповіді про діяльність, що містяться в особистих профілях, на персональних та незалежних ресурсах, впливають на професійну цифрову репутацію педагога, управління якою є своєрідною спробою подолати розбіжність між тим, як особа сприймає себе, й тим, як її бачать інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Fertik M. The Reputation Economy: How to Optimize Your Digital Footprint in a World Where Your Reputation Is Your Most Valuable Asset / Michael Fertik, David C. Thompson, 2015. – 256 с.

2. Lieb R. How Your Content Strategy Is Critical For Reputation Management [Електронний ресурс] / Rebecca Lieb // Marketing Land. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://marketingland.com/how-your-content-strategy-is-critical-for-reputation-management-16073>.

3. Вікіпедія:Критерії значимості/Особи [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Критерії_значимості/Особи.

4. Говор Д. ГО «Вікімедіа Україна» попереджає: користуючись Вікіпедією, не платіть шахраям! [Електронний ресурс] / Дмитро Говор // Вікімедіа Україна. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://wikimediaukraine.wordpress.com/2020/01/23/wiki-fraud/>.

5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.

Бабець Л. І.
*аспірантка кафедри основ
виробництва та дизайну
Полтавський національний
педагогічний університет*

імені В.Г.Короленка

м. Полтава

Кузьменко П. І.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри основ

виробництва та дизайну

Полтавський національний

педагогічний університет

імені В.Г.Короленка

м. Полтава

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У КОНСТРУЮВАННІ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ

Комп'ютери досить міцно увійшли в життя кожної людини. Багато вже не можуть собі уявити життя без комп'ютера, однак кожен з них завжди навантажений тією чи іншою кількістю програм. В цілому програми досить складно піддати класифікації, оскільки існує безліч.

Комп'ютерна програма (англ. *Computer program*) — набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування (комп'ютером), які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах). Функціонально комп'ютерні програми поділяються на системні програмні засоби та прикладні програмні засоби.

Найбільш широко поширеними є системні програми. У більшості випадків вони працюють непомітно - вони вже інтегровані в систему, і забезпечують нормальну роботу персонального комп'ютера. Програмне забезпечення - комп'ютерні програми і дані, призначені для розв'язку певного кола завдань і зберігаються в цифровому вигляді.

Однак крім програм, що працюють на благо комп'ютера і системи, є окремий вид програм, які призначені для обслуговування користувача. Такі прикладні програми набагато більш різноманітні, так як потреби людини куди більш широкі, ніж у операційної системи.

Офісні програми - це додатки, які дозволяють створювати і редагувати різноманітні графічні, текстові документи, бази даних та інші файли, які використовуються офісними працівниками під час роботи.

Мультимедійні і розважальні програми призначені для роботи з певними видами даних. Це можуть бути відео-, аудіо- файли, зображення різних форматів

і якості. Такі програми дозволяють відкривати, переглядати, редагувати і конвертувати файли різних форматів [7].

Також існують програми для створення програм. Вони відносяться до розряду професійних, і відрізняються підвищеною складністю.

Навчальні програми - програма вчить Childsplay, Omnitux, TuxMathScrabble.

А бувають і такі програми без яких вже не можна обійтися в будь-якій галузі діяльності людини. Не оминуло це і легку промисловість. Комп'ютерні програми та комплекси сьогодні використовують разом з класичними методами й засобами конструювання при виготовленні одягу.

Відтепер сучасне мистецтво крою народжується в надрах комп'ютера і називається система автоматизованого проектування і розрахунку одягу (САПР одягу). Вона дозволяє втілити в реальність найсміливіші фантазії модельєрів-конструкторів і відкривають безмежні перспективи у виробництві одягу. Такі програми мають різні можливості й застосування: одні розроблені спеціально для підприємств, інші для користування в домашніх умовах. Метою САПР є вдосконалення процесу виготовлення швейних виробів. Завдяки цим програмам можна не тільки будувати кресленики швейних виробів, а й виконувати моделювання, виготовляти лекала, розмножувати ці лекала відповідно до розмірних груп [5, с. 137]. Для виконання конструювання швейних виробів існують такі програми: PatternsCAD, OptiTex 10, RedCafe, Грація, Leko, Valentina тощо.

Майже всі комп'ютерні програми для конструювання швейних виробів працюють не тільки з готовими лекалами, а й використовують різні методики побудов. У ці програми внесено багато різних відомих методик конструювання швейних виробів. Крім цього у них вже введені стандарти на розмірні дані типових фігур жінок, чоловіків, дітей. Базу стандартних розмірів можна редагувати та використовувати разом з індивідуальними замірами фігури. За допомогою цих програм можна швидко отримати кресленик конструкції одягу різного розміру, силуету.

PatternsCAD - це програма для побудови викрійок одягу. Програма дає можливість побудувати викрійки одягу в їх натуральну величину, або в іншому масштабі, якщо це необхідно, і за індивідуальними мірками. Для створення викрійок стандартних розмірів буде потрібно ввести відповідну інформацію для кожного конкретного розміру і конкретного виробу призначена для роботи з нею в ательє з пошиття одягу, для домашнього використання, а також для використання на уроках з конструювання. Поточна версія дозволяє створювати викрійки основ сукні, прямої спідниці, блузки. Програма дає можливість швидко створити індивідуальну викрійку по користувальницьких розмірами.

OptiTex 10. В системі програми OptiTex можна не тільки створювати викрійки майбутнього одягу, але і приміряти вироби на віртуальних моделях, проводити різні розрахунки, з урахуванням властивостей різних тканин, оптимізувати розміщення викроєних фрагментів на рулоні тканини і навіть імітувати віртуальний подіум, на якому віртуальна модель продемонструє, наприклад, вечірня сукня у всій красі в русі.

RedCafe. Редактор одягу призначений для автоматичної побудови викрійок одягу і подальшого їх редагування. Програма дозволяє працювати з кресленням на рівні ліній, крапок, об'єктів, відкриваючи широкі можливості моделювання, редагування викрійок. Великий вибір інструментів для роботи з кресленнями в змозі вирішити будь-які ваші завдання. У програму включені редактор розмірних баз, редактор скриптів, що дозволяє створити власні методики побудови одягу з урахуванням всіх необхідних вимог.

Грация зібрала в собі не тільки стандартний редактор, а й кілька різних доповнень. В ній є управління виробництвом або розкладка лекал, але ці інструменти відкриваються тільки після покупки повної версії. У пробної можна займатися тільки дизайном, конструюванням і моделюванням. Створення проекту здійснюється через майстра. Від користувача потрібно тільки відзначити необхідні параметри і перемикатися між вікнами. Після створення запуститься редактор, де здійснюється управління алгоритмом. Крім стандартних інструментів присутня велика кількість операторів, вони додаються через окреме меню.

Leko надає кілька режимів роботи, і в кожному з них є унікальний набір функцій і інструментів. Спочатку вибираються початкові розмірні ознаки, вказується тип моделі, після чого створюється форма і відбувається переміщення в редактор, що дозволяє виконувати основні дії. Користувачеві доступно повне редагування викрійки, управління алгоритмами, використання каталогу моделей. Інтерфейс може здатися трохи складним для новачка, однак програма повністю російською мовою, що допоможе швидше в ній освоїтися.

Valentina – це програмний інструмент для розробки шаблонів з відкритим вихідним кодом, покликаний стати основою нового стека інструментів з відкритим вихідним кодом для перебудови швейної промисловості. Вона представлена у вигляді простого редактора, де користувач додає точки, лінії і фігури. Програма надає великий список різних інструментів, які точно знадобляться під час побудови викрійки. Присутня можливість скласти базу і внести туди необхідні мірки або створити нові параметри вручну.

Є усі підстави вважати, що завдяки розвитку комп'ютерних технологій проектування одягу стає доступнішим та реалістичнішим. В майбутньому весь процес отримання одягу за «ідеєю» користувача буде заснований на цифрових технологіях, починаючи від стадії отримання розмірних ознак, до кінцевої –

отримання готового продукту. Зв'язуючою ланкою в цьому процесі будуть виступати відповідні САПР одягу. Більш того, досить буде мати доступ на інтернет-сайт відповідного магазину або ательє, у базі даних якого зберігатимуться ваші індивідуальні розмірні ознаки. В результаті, за лічені хвилини можна підібрати собі модний одяг, та й ще оцінити якість посадки виробу на фігурі замовника.

Це далеко не всі програми, за допомогою яких здійснюється моделювання одягу. На просторах інтернету їх знаходиться дуже велика кількість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буйницька Оксана Петрівна. Інформаційні технології та технічні засоби навчання. : Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 240 с.

2. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи / Вовковінська наталія Петрівна та ін.. За ред. В.М. Мадзігон та Ю.О.Дорошенко. Київ: Наукова думка, 2003. 276 с.

3. Іщук Наталія Юріївна Застосування засобів мультимедіа у процесі підготовки економістів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації : автореф. дис. канд. пед. наук : іноземні мови. Вінниця, 2004. 20 с.

4. Пометун Олена Іванівна, Пироженко Лідія Володимирівна. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. : Науково методичний посібник. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

5. Трудове навчання: шкільний підручник Трудове навчання (обслуговуючі види праці) 8 клас / Ірина Юліївна Ходзицька та ін. Харків : Ранок, 2016. 256 с.

6. Шевчук Анна,. Види програмного забезпечення. URL: <http://apeps.kpi.ua/vidi-programnoho-zabezpechenia>. (дата звернення: 18.02.2020).

7. Які бувають комп'ютерні програми. URL: <https://tehnukrwiki.ru/vidpovidi-na-zapitannja>. (дата звернення: 16.02.2020).

Мельник А. А.

вчитель-методист

*Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка*

м. Кременчук

ВИКОРИСТАННЯ ГАДЖЕТІВ, GOOGLE-СЕРВІСІВ ТА ПРИНЦИПУ ВУОД ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ФІЗИКИ ТА АСТРОНОМІЇ

... Найдосвідченіший педагог ніколи не повинен спинятися на досягнутому, бо якщо немає руху вперед, то неминуче починається відставання.

В.О.Сухомлинський

Актуальність проблеми. Пошук оптимальних шляхів мотивації учнів до навчально-пізнавальної діяльності, підвищення їх розумової активності, формування вмінь практичного і творчого застосування здобутих знань є одним з актуальних завдань природничо-математичної освіти. Сьогодні вчитель має вміння використовувати такі педагогічні й інформаційно-комунікаційні технології, які сприяли б розвитку в учнів навчально-пізнавальної активності, самостійності, а також формуванню і розвитку ключових компетентностей. Серед таких технологій є технологія мобільного навчання з використанням додатків для мобільних пристроїв та використання ІКТ [3, с. 28]

Усвідомлення важливості створення таких умов у навчально-виховному процесі зумовило вибір теми дослідження: « Використання гаджетів, Google-сервісів та принципу BYOD під час викладання фізики та астрономії»

Дидактичні проблеми і перспективи використання інформаційних технологій у навчанні досліджувала І. В. Роберт, психологічні основи комп'ютерного навчання визначив Ю. І. Машбіц, систему підготовки педагога до використання інформаційної технології в навчальному процесі запропонував і обґрунтував М. І. Жалдак. Американському вченому С. Пейперту належить ідея «комп'ютерних навчальних середовищ», на якій базується більшість сучасних навчальних комп'ютерних програм. Він досліджував можливості комп'ютера як засобу для розвитку розумової діяльності учнів.

У наукових дослідженнях останніх років теоретичні аспекти мобільного навчання розв'язують такі науковці, як В. М. Кухаренко, Н.В. Рашевська та інші.

BYOD (BringYourOwnDevices– «візьми свій власний пристрій») – це принцип активного використання для навчальних занять смартфонів, ноутбуків, планшетів та інших цифрових пристроїв.

Підхід BYOD дозволяє учням використовувати персональні мобільні пристрої, як інструменти для навчання, надає можливість роботи в режимі онлайн і в короткі терміни оброблювати отримані результати, проходити опитування, створювати власні закладки, входити в особистий кабінет без логіна і пароля і т.д.

Про високу ефективність використання підходу BYOD свідчить дослідження, проведене в 2010 році на базі 10 шкіл провінції Альберта (Канада). Його результати показали, що він сприяє підвищенню успішності учнів. Вчителі зазначили, що діти, які використовували свої власні пристрої, були уважнішими та більш старанними в своєму навчанні. І, оскільки учні вже були знайомі з

пристроями, які вони використовували, вчителям не доводилося витратити час на пояснення того, як використовувати цю технологію [2, с.10].

Однак детальний аналіз науково-педагогічних джерел свідчить, що практичне використання гаджетів для проведення навчальних досліджень не було предметом окремого дослідження і висвітлено недостатньо.

Метою статті є висвітлення можливих шляхів використання мобільних пристроїв, принципу BYOD для проведення навчальних досліджень під час вивчення предметів математично-природничого циклу.

Залучення ІКТ в навчальний процес на будь-якому його етапі сприяє урізноманітненню предметної діяльності учнів, надає можливості для різнобічного саморозвитку особистості дитини, підвищує мотивацію при отриманні якісної освіти. ІКТ відкривають нові можливості для створення віртуального простору, в якому стає можливим демонстрування процесів, які в реальності недоступні в умовах класної кімнати.

Використання ППЗ дає можливість:

- індивідуалізувати й диференціювати процес навчання за рахунок вивчення матеріалу з індивідуальною швидкістю;
- здійснити контроль зі зворотнім зв'язком, діагностикою помилок і оцінюванням результатів навчальної діяльності;
- здійснити самоконтроль і самокорегування;
- здійснити самопідготовку учнів;
- візуалізувати навчальну інформацію щодо процесів, які вивчаються;
- провести експеримент в умовах імітації реальності;
- формувати культуру навчальної діяльності.

Використання новітніх інформаційних технологій дозволяє раціонально розподілити час, відведений на вивчення конкретної теми з фізики, сприяє підвищенню емоційного сприйняття теоретичного матеріалу, підвищенню його інформативності, доступності та наочності. Але слід зазначити, що використання ПК учителем фізики не повинно обмежуватися тільки застосуванням готових програм, але й створенням своїх власних.

Існуючі електронні навчальні видання дозволяють не тільки візуалізувати різні явища та процеси, але й залучають учнів до процесу пізнання шляхом виконання інтерактивних вправ і творчих завдань, комп'ютерного моделювання.

Види використання ІКТ на уроках фізики та астрономії:

- розв'язування задач в Excel;
- комп'ютерне моделювання;
- створення навчальних проектів;
- комп'ютерне тестування;
- лабораторний практикум з використанням мобільних пристроїв;

–комп'ютерні демонстрації.

В нашому закладі під час викладання фізики та астрономії ІКТ застосовується в наступних напрямках:

- підготовка дидактичних матеріалів для уроків і позакласних заходів;
- використання готових програмних продуктів з фізики;
- організація роботи учнів над навчальними проектами;
- використання сервісу **Google Classroom**, програми mozaBook, системи mozaWeb;
- проведення лабораторних робіт з використанням мобільних додатків;
- розробка та проведення тестів з використанням WEB-сервісів;
- використання QR-кодів.

Отже, використання гаджетів та мобільних додатків дозволяє значно урізноманітнити навчання учнів та допомогти у здійсненні навчальних досліджень при вивченні фізики та астрономії. Смартфон чи планшет разом із вбудованими у нього датчиками дозволяє здійснювати обчислення й аналізувати дані, отримані в результаті дослідження, а додатки, які зараз використовуються, доступні для завантаження будь-якому користувачеві і є, переважно, безкоштовними.

Перспективними напрямками подальших досліджень можна вважати питання створення власних додатків для мобільних пристроїв, призначених для використання у процесі здійснення дослідницької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українська педагогіка [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ukped.com/informatyka/5982-vykorystannya-ikt-na-urokakh.html>
2. Горбатюк Р. М., Тулашвілі Ю. Й. Мобільне навчання як нова технологія вищої освіти [Електронний ресурс]. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. №27. С. 31-34 Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1815/1/Мобільне%20навчання%20як%20нова%20технологія%20вищої%20освіти.pdf>
3. Скрипник Г.В. Використання мобільних додатків для проведення навчальних досліджень під час вивчення предметів природничо-математичного циклу/ Г.В. Скрипка //Комп'ютер у школі та сім'ї. -2015. -№3. –с. 28-31. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2015_3_8
4. Косик В.М. Використання мобільних пристроїв та планшетів на базі ОС Android в навчальному процесі //Комп'ютер у школі та сім'ї. -2014. -№4. –с. 19-21.

Ситюк Р. О.
*викладач суспільних дисциплін Кременчуцький
педагогічний коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*
*аспірант кафедри загальної педагогіки та
андрагогіки ПНПУ ім. В.Г. Короленка
м. Полтава*
Петрова Н. І.
*Бібліотекар Новознам'янського НВК
Новознам'янської сільської ради
с. НоваЗнам'янка*

ЗМІНА РОЛІ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розвиток освіти в Україні та реалізація освітньої концепції «Нова українська школа» включає в себе трансформацію освітнього простору. Ця трансформація не оминає одного з його важливих складників – шкільної бібліотеки. Роль шкільної бібліотеки в освіті визначена маніфестом міжнародної бібліотечної асоціації ЮНЕСКО. Так в документі зазначається «шкільна бібліотека формує в учнів навички навчання протягом життя та розвиває уяву, що дозволяє їм діяти як відповідальні громадяни».[4] Названий документ зазначає місію шкільної бібліотеки як джерела матеріалів, які «доповнюють та збагачують підручники, навчальні посібники та методичні розробки».[4]

Важливим аспектом нової світи є зміна методів та засобів навчання. Так велику роль в навчанні учнів починають відігравати дослідницькі методи навчання. Зокрема це використання навчальних досліджень, проведення пошукової діяльності, широке використання проектного методу тощо. При організації навчання за перерахованими методами важливим аспектом є доступність додаткових джерел інформації для учнів та вміння їх пошуку та опрацювання. Поява нових носіїв інформації, удосконалення інформаційно-комунікативних технологій суттєво змінює характер роботи шкільних бібліотек. Сьогодні ми говоримо вже не про бібліотечне, а про бібліотечно-інформаційне забезпечення освітнього процесу. Причому шкільна бібліотека обслуговує інтереси всіх учасників освітнього процесу, а не лише учнів школи та педагогів.

Важливим аспектом розвитку інформаційного середовища, а відповідно і шкільної бібліотеки, є поширення комп'ютерних, інтерактивних та мережевих технологій, які суттєво змінюють характер інформації та засоби роботи з нею. Так значного поширення набули електронні видання. Сучасні дослідники мають два погляди на співвідношення паперової (традиційної) та електронної книг:

- електронна книга не змінює суті традиційної книги, а є лише іншою її формою;
- електронна книга має інші споживчі властивості ніж традиційна книга тому одна форма не замінюється іншою, а взаємно доповнюють одна одну.[2]

В той же час розвиток шкільної бібліотеки зумовлений не лише розвитком освіти, а й загальним розвитком бібліотечних технологій. Сьогодні відбуваються зміни не лише окремих аспектів роботи бібліотек, а створення цілісного інформаційно-бібліотечного комплексу. Цей процес характеризується не лише переведенням фондів бібліотек в електронну форму, а й створення нового довідково-пошукового апарату для читачів. Зокрема це створення електронних каталогів, які фактично є самостійними пошуковими апаратами. При цьому відбувається перенесення традиційних структур бібліотеки на електронну основу. [5, с.296]

Названі процеси поширюються і на шкільні бібліотеки. Так Т. Лога, досліджуючи зарубіжний досвід розвитку шкільних бібліотек робить висновок про трансформацію шкільних бібліотек у інформаційні центри, що повинні не лише зберігати інформацію на різноманітних носіях, а й забезпечувати доступ до них та інших ресурсів через мережу Інтернет.[3, с.41] Як результат через діяльність шкільних бібліотек відбувається «формування читацької та інформаційної грамотності учнів і вчителів, навичок самостійного навчання, уміння працювати з документами на різноманітних носіях інформації». [3, с.41]

Разом з тим існує ряд проблем розвитку освітніх бібліотек загалом і шкільних бібліотек зокрема, які впливають на якість їх роботи. По-перше – невідповідність бібліотечного фонду потребам користувачів, зокрема в царині комплектування фондів сучасною періодикою (або електронним доступом до неї). По-друге – невідповідність темпів розвитку інформаційно-комунікативних технологій в закладах освіти, особливо у сільських та невеликих школах. По-третє – відсутність єдиної державної політики яка б уможливила створення єдиної бібліотечної системи до якої входили б шкільні, публічні, наукові бібліотеки та бібліотеки закладів вищої освіти. По-четверте – незадовільний стан матеріально-технічної бази більшості освітянських бібліотек, в тому числі і в школах. [1, с.13]

Зміна ролей шкільної бібліотеки в освітньому процесі та шкільному житті викликає необхідність зміни моделей підготовки шкільних бібліотекарів та вчителів. Так в підготовці вчителів необхідно звертати увагу на формування навичок роботи з інформаційними ресурсами та новими форматами носіїв інформації. Зокрема цьому процесу повинні сприяти зміни в роботі бібліотек закладів вищої освіти. Особливу актуальність це має у підготовці вчителів

початкових класів. Це зумовлено тим, що учні початкових класів найчастіше здійснюють пошук інформації у шкільній бібліотеці, а не у публічних чи наукових бібліотеках. Тому робота шкільної бібліотеки повинна будуватися на спільних принципах усієї бібліотечно-інформаційної системи та бути інтегрованою в її структуру.

Отже ми можемо зробити наступні висновки, щодо зміни ролі шкільних бібліотек в освітньому процесі:

- процес трансформації освіти в Україні вимагає змін всього освітнього середовища, в тому числі і шкільних бібліотек;
- основним змістом трансформації сучасної шкільної бібліотеки є процес їх перетворення на інформаційні центри для всіх учасників освітнього процесу;
- значну роль у роботі шкільних бібліотек відіграють інформаційно-комунікаційні технології, які змінюють форми та інструменти роботи з інформацією та доступ до неї;
- зміни в роботі шкільних бібліотек вимагають змін в підготовці як шкільних бібліотекарів так і вчителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березівська Л.Д. Зозуля С.М., Любановська І.Г., Бібліотечно-інформаційне забезпечення освіти. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні*. за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ, 2016. С. 183–189.
2. Каракоз О.О. Традиційна та електронна книга: проблеми співіснування. *Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23 квіт. 2015 р. / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка, Каф. книгознавства і бібліотекознавства. – Київ : Вид.центр КНУКіМ, 2015. С. 20-24.
3. Лога Т. Розвиток шкільних бібліотек у системі освіти: зарубіжний досвід. *Вісник Книжкової палати. Вісник книжкової палати*. 2016. Вип. 1. С.37-41.
4. Манифест ИФЛА/ЮНЕСКО касаючийся школьной библиотеки. Школьная библиотека в деле обучения и образования для все. 2016. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-ru.pdf>
5. Ніколаєв В.І. Криворучко Н.В. Використання сучасних інформаційних технологій у роботі бібліотек. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 27. С. 294-301.

Невмержицький О. П.

викладач загальнотехнічних дисциплін

Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я. Франка,

спеціаліст першої кваліфікаційної категорії

м. Коростишів

Сулковський А. В.

викладач загальнотехнічних дисциплін,

Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я. Франка,

спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії

м. Коростишів

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Інновації досить швидко увійшли у наше повсякденне життя, що ми навіть не можемо його уявити якось по іншому. Куди б ми не пішли та де б не перебували скрізь відчуваються інновації, що оточують нас та без яких наше життя майже не можливе. В такому випадку постає питання використання інноваційних технологій під час навчання в школах. Інформація яка подана в підручниках і посібниках, які використовуються у школах несуть у собі уже застарілу інформацію ще під час видання підручника [2]. Але якщо використовувати дані інноваційні технології на заняттях з використанням мережі Internet та комп'ютерів ми набагато краще оптимізуємо та урізноманітнимо навчальний процес в цілому. Навіть саме використання персонального комп'ютера в навчальному процесі стає нововведенням в якого так бракувало.

В наслідок зміни певних демократичних ситуацій в країні, почалися і змінюватися в освітній системі, які стали акцентувати увагу більше на особистість дитині ніж на масовість педагогічних явищ, почали вивчати можливості її індивідуального розвитку, та умов самореалізації на різних етапах становлення особистості [7]. Школі сьогодні бракує не лише хороших вчителів та вихователів, тому що на даний час досить мала кількість вчителів новаторів які б могли з легкістю оновити навчання та виховання учня. Для створення новітніх, альтернативних шкіл, які б мали свій неповторний образ, працювати за різними авторськими програмами потребують для цього вчителів з інноваційним мисленням, здатних з легкістю взяти на себе відповідальність як за самого учня, що постійно розвивається та удосконалюється, так і самої школи, як системи, що також не відстає від учня у своєрідному розвитку.

Учнів приваблюють різнокольорові картинки, різного роду відео кліпи до теми, яка розглядається на занятті, які містять голосовий супровід для того що б учень сфокусував свою увагу на цьому об'єкті [1]. Учень набагато комфортніше та інтенсивніше поводить себе на нетрадиційних заняттях які досі були йому не

відомими. Під час таких уроків учень відкриває себе з іншого боку, демонструючи свою уміння і навички безпосередньо на занятті [4].

Сама лише ідея втілення в навчальний процес інноваційних технологій передбачає досягнення поставленої мети, а саме виховати та дати знання конкурентоздатній людині, спроможній забезпечити самостійне досягнення поставлених цілей, та творчого самоутвердження у найрізноманітніших сферах життя [1]. Але для втілення цієї ідеї потрібен час, кошти та можливість її реалізації, тому що не кожна школа може собі це дозволити, а держава не в змозі допомогти матеріально всім.

Одним з основних предметів дослідження в останній час стала ідея втілення новітніх технологій в навчальний процес для його урізноманітнення. Теперішній її етап можна характеризувати як емпіричною спрямованістю, тобто розробка та саме проведення учителями уроків з використання інновацій так і теоретичною спрямованістю – вдосконалення та створення нових інтегрованих курсів для кращого вивчення предметів передбачених програмою.

Інноваційні технології дають можливість показати учням увесь світ з кожного його боку, подолавши дисциплінарну розрізненість учнів у різних наукових сферах [7].

За останні кілька років ми перестали дивуватися персональному комп'ютеру, як чомусь новому, навпаки вони ввійшли у наше життя так, що ми навіть і не уявляємо його без нього. У нашій країні, та й у цілому світі іде витіснення “ручної” розумової праці на комп'ютеризовану.

Наслідком цього є зміна на ринку праці. Зараз на майже будь яке робоче місце потрібне вміння користуватися комп'ютерними технологіями. У такому випадку вивчення освоєння цих технологій повинно відбуватися насамперед в школі, для того щоб випускник якомога швидше увійшов у ритм дорослого життя. Щоб ефектно користуватися комп'ютером не обов'язково уміти програмувати та створювати нові програми, досить уміти ладнати з уже створеними простими програмами, що дозволить вирішувати найрізноманітніші завдання [5].

Одною з головних рушійних сил ХХ століття стало створення та впровадження у наше життя інноваційних технологій, що допомагає навчанню, спілкуванню, та розвитку та зміцнення підростаючого покоління [5]. На сьогоднішній день кожен новітній школяр здобуває неймовірні знання з інформаційних технологій більшість з яких використовує їх для робочих цілей, деякі для ігрових, а інші для спілкування і дослідження всього світу.

Тож роблячи висновок можна сказати що інноваційні технології у школах закладає початок для школярів у майбутньому. Саме вчитель має розвивати в учня його індивідуальність, та творчість, яка може спокійно використовувати новітні технології в будь-який момент його життя, зможе поповнювати та

удосконалювати свої знання та бути конкурентоспроможним щоб досягти головну мету його життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзундза А. І. Систематизація ознак сучасних освітніх технологій. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. Київ-Запоріжжя, 2007. — С. 143–148.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. пед. закладів, 2004. — 352 с.
3. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 12-28.
4. Єльнікова О. В. Управління впровадженням інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес загальноосвітнього навчального закладу: К., 2005. — 20 с.
5. Комар О.А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методологічні аспекти: Умань: РВЦ «Софіт», 2008. — 332 с.
6. Млочешек Л. И. Профессиональная подготовка учителя к педагогическим инновациям в современном образовании. Вестник Таганрогского государственного педагогического института. Гуманитарные науки. — Таганрог: Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2008. — С. 233–237.
7. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології. Видавничий центр «Просвіта», 2000. — 368 с.

Полтавець А. С.

здобувач вищої освіти

освітнього ступеня «Бакалавр»

спеціальності 014 Середня освіта (мова та література англійська)

Криворізький державний педагогічний університет

м. Кривий Ріг

Науковий керівник: Макаренко І. Є.

старший викладач кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

**РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У РАМКАХ
УПРОВАДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Розвиток та реформування національної системи освіти мають базуватися на поєднанні традиційних форм та методів навчання з сучасними інноваційними технологіями. Такий комплексний підхід дозволить підвищити якість освіти на більш високий рівень [1].

Так, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних цілях у декілька разів здатне підвищувати ефективність засвоєння матеріалу шляхом наочної демонстрації, закріплення навичок на практиці та здійснення ефективного контролю за освітнім процесом у цілому. Такі технології дозволяють пришвидшити процес навчання, розширити кругозір школярів тощо [там само].

Мета нашого дослідження – проаналізувати ключові положення Концепції Нової української школи, а також визначити дієві інноваційні технології навчання, які б слугували потужним інструментом реалізації цих положень у практиці сучасного освітнього процесу.

Нова українська школа (НУШ) визначає завдання початкової школи як усебічний розвиток дитини як особистості відповідно до потреб її віку та психофізіологічних особливостей, формування у дитини загальнолюдських цінностей, моралі, етики та культури, розвиток компетентностей та соціальних і життєвих навичок, що нададуть змогу дитині далі жити в соціумі та вчитися в основній школі.

НУШ заклала ключові принципи нового Державного стандарту початкової освіти. Так, презумпція талановитості дитини передбачає, що будь-яка дитина має право на здобуття початкової освіти без обмежень та утисків. Цінність дитинства – визнане право дитини на навчання через гру та інші методи. Радість пізнання – організація освітнього процесу через дослідницьку та проектну технологію так, щоб приносити радість дитині. Розвиток особистості – формування самостійного та незалежного мислення учнів замість системи непотрібних знань. Здоровий спосіб життя – безпека учнів [2].

Тож згідно основних положень концепції НУШ одним із дієвих механізмів їх реалізації на практиці в освітньому процесі, без сумнівів можна вважати інноваційні технології навчання.

Широко вживаними в освітньому процесі в 1–4-х класах є ігрові технології. Нова українська школа також рекомендує до застосування ІКТ-технології, які передбачають демонстрацію та власну роботу на інтерактивній дошці, з ноутбуком, смарт-телевізором, з прослуховуванням через навушники тощо. Водночас, з метою активізації пам'яті та розумових процесів учнів, доцільно використовувати парно-групові технології навчання, а також технології особисто зорієнтованого навчання, авторські технології відомих майстрів педагогічної праці, технології рівневої диференціації та інші. Усі вони при оптимальному застосуванні та комплексному органічному поєднанні здатні

значно підсилити ефективність освітнього процесу в початковій ланці й отримати якісний результат у вигляді комплексу знань, вмінь та навичок, а компетентностей, необхідних для життя та подальшого навчання молодших школярів [3].

Окрім цього, вважаємо за необхідне виокремити такі ключові положення НУШ, які слід враховувати під час обрання тих чи інших інноваційних технологій навчання, а саме:

- постійний моніторинг та психологічний супровід освітнього процесу;
- усебічний розвиток дитячої особистості відповідно до потреб її віку та психофізіологічних особливостей;
- розвиток компетентностей та соціальних і життєвих навичок, що нададуть змогу дитині далі жити в соціумі та вчитися в основній школі;
- виховання, яке наскрізь проходить через освітній процес;
- реальне самоуправління школи;
- педагогіка партнерства між учасниками освітнього процесу школи;
- створення сучасного інформаційного освітнього середовища для дитини;
- єдність дій педагогів і батьків як основних суб'єктів освітнього процесу;
- заохочення учнів до діяльності без вказівок;
- відміна оцінок та червоної ручки.

Таким чином, можна зазначити, що реформаційні зміни, які відбуваються нині в освітній галузі спрямовані на покращення продуктивності учнів, їх емоційного стану. Концепція нової української школи – це великий крок вперед. Діти – наше майбутнє, і дуже важливо з самого дитинства вкладати у розвиток дітей найкраще. Нова українська школа – це та інновація, яка вносить важливі зміни в життя дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інститут модернізації змісту освіти. URL :<https://imzo.gov.ua/2018/03/02/innovatsijni-tehnologiji-dlya-novoji-ukrajinskoji-shkoly-3/>
2. НУШ та інноваційні технології в початковій школі. Педрада портал освітян України. URL:<https://www.pedrada.com.ua/article/2251-nush-ta-nnovatsyn-tehnolog-v-pochatkovy-shkol>
3. НУШ: як технології змінили звичні уроки. Педагогічна преса. URL:<https://pedpresa.ua/199273-nush-yak-tehnologiyi-zminyly-zvychni-uroky.html>

Карповець С. М.

*вчитель початкових класів
Кременчуцька загальноосвітня*

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стан сучасної освіти і тенденції розвитку суспільства вимагають нових системно організованих підходів до розвитку освітнього середовища. Особистісно орієнтований підхід в освітньому процесі допомагає забезпечити інтерактивні методи.

Поняття «інтерактивні методи» («interactive» з англ.: «inter» означає «між», «між»; «active» - від «act» - діяти, дія) перекладається як методи взаємодії учасників між собою, а навчання, здійснюване за допомогою даних методів, можна вважати інтерактивним, тобто побудованому на взаємодії. Інтерактивні методи навчання - система правил організації продуктивної взаємодії учнів між собою і з учителем у формі навчальних, ділових, рольових ігор, дискусій, при якому відбувається освоєння нового досвіду і отримання нових знань.

Цілі інтерактивних технологій:

1. Створення середовища:

- Створювати умови, в яких учень міг відчувати успішність своїх дій, відкрито і вільно творчо спілкуватися з однокласниками;
- Підносити знання не в готовому вигляді, а надавати можливості для пошуку і дослідження, направляти і стимулювати учнів.

2. Навчання через дію:

- учні, що навчаються повинні зрозуміти, що засвоєння знань найбільш ефективно тільки через самостійні дії;
- спонукати учнів до активних дій;
- організація процесу активного засвоєння знань за допомогою інтерактивних прийомів.

3. Зв'язок з життям:

- Засновувати навчання на практичних діях, розглядати дисципліну і тему занять як способи вирішення життєвих проблем;
- Кожне заняття є встановлення зв'язків зі світом, з реальним життям.
- Формування самостійності та індивідуальності
- Конструювання учнями власної думки, самостійне рішення проблеми через міркування, рефлексію;
- Надання можливості для самостійного створення нового;
- Формування в учнів навичок критичного і аналітичного мислення.

Інтерактивні методи навчання:

включають кожного учня в процес засвоєння навчального матеріалу;

підвищують пізнавальну мотивацію;
навчають навичкам успішного спілкування (вміння слухати і чути один одного, вибудовувати діалог, задавати питання на розуміння);
розвивають навички самостійної навчальної діяльності: визначення провідних і проміжних завдань, вміння передбачати наслідки свого вибору, його об'єктивна оцінка;
виховують лідерські якості, вміння працювати з командою і в команді, приймати на себе відповідальність за спільну і власну діяльність по досягненню результату.

«Розкажи - і я забуду, покажи - і я запам'ятаю, дай спробувати - і я зрозумію».

Китайське прислів'я.

У цьому прислів'ї, на мій погляд, відображена основна ідея інтерактивних методів навчання: як зробити учня активним суб'єктом освітнього процесу. Адже головною відмінною рисою інтерактивних методів навчання є ініціативність учнів у навчальному процесі, яку стимулює педагог з позиції партнера - помічника. Хід і результат навчання набувають особистої значимості для всіх учасників процесу.

Найбільш ефективними інтерактивними методами є:

1. Нетрадиційний початок традиційного уроку - емоційний настрій на урок (епіграф, костюмована поява, відеофрагмент, ребус, загадка, анаграма), з'ясування цілей, очікувань, побоювань.

2. Постановка та вирішення проблемних питань, створення проблемних ситуацій.

3. Організації релаксації і підведення підсумків.

4. Презентації навчального матеріалу - використання інформаційних технологій, електронних навчальних посібників, інтерактивної дошки та ін.

5. Використання стратегій розвитку критичного мислення : «мозкового штурму», «дебатів», «інтерв'ювання різних персонажів».

6. Елементи - «родзинки» (інтелектуальна розминка, головоломка, кросворди, епіграми, шаради, завданнями підвищеної складності)

7. Реалізація особистісно орієнтованого і індивідуально - диференційованого підходу до учнів, організація групової діяльності школярів (робота в парах, в групах) і самостійної роботи дітей.

9. Нетрадиційні види уроків: екскурсії, уроки-казки, «урок - гра», «Урок - вікторина», «Урок - подорож», «ділова гра», уроки-дослідження, проектна діяльність і ін.

10. Ігри, ігрові моменти (рольові, імітаційні, дидактичні). 11. Контрольний лист або тест.

12. Рішення ситуаційних завдань.

13. Інсценізація.

14. Виступ в ролі вчителя.

Урок - це майстерня, де створюються умови для того, щоб кожна дитина змогла сама створити ті знання, які стали б знаннями самостійного творення і пошуку.

Як і будь-який інший урок по інтерактивній методиці він включає в себе 3 стадії: мотивацію, осмислення, рефлексію, що мають свою мету і методи навчання.

I стадія - мотивація (пробудження інтересу до теми, що вивчається)

Кожен початок має свою ідею. Цілі стадії мотивації такі:

- актуалізація наявних в учнів знань і уявлень за пропонованою проблемою;
- активізація інтелектуальної діяльності;
- створення змістового поля.

Не можна не погодитися з Л. С. Виготським: «Для того, щоб учень посправжньому включився в роботу, потрібно, щоб завдання, які ставляться в ході навчальної діяльності були не тільки зрозумілі, а й внутрішньо прийняті учнями».

Тому на першій стадії інтерактивного уроку доречні такі прийоми і методи:

- нестандартний початок уроку;
- мозковий штурм;
- постановка проблемної ситуації;
- рольове моделювання;
- ігри.

Висновок: таким чином, на стадії мотивації навчаються отримують внутрішню мотивацію до подальшої діяльності на уроці.

II стадія інтерактивного уроку – осмислення або усвідомлення має на увазі свідоме засвоєння і розуміння навчального матеріалу і реалізує наступні цілі:

- переживання учнями конкретного досвіду і осмислення отриманого досвіду.

На стадії осмислення застосовуються такі методи:

- групові дискусії (круглий стіл, мозковий штурм),
- проблемний виклад,
- частково-пошукова діяльність,
- робота в групах,
- рольове моделювання,
- дослідження, навчальний проект,
- мультимедіа.

Висновок: на стадії осмислення відбувається організація свідомості учнів на основі рефлексії, освоєння способів мислення, творче оволодіння ЗУН.

III стадія уроку - рефлексія (міркування) покликана забезпечити досягнення максимально повної усвідомленості вивченої інформації, співвіднести отримані знання, як зі знаннями інших учнів, так і з тими, які були раніше, виявити можливі помилки в процесі засвоєння, а також причини цих помилок самими учнями.

Методи:

- проблемне завдання,
- ігри для контролю і систематизації знань,
- складання сінквейна,
- мультимедіа.

Доцільність застосування інтерактивних форм навчання в початковій школі визначається завданнями всього уроку в цілому і його етапів окремо. Цілепокладання і постановка навчальних завдань створюють умови і можливості для використання деяких методів інтерактивного навчання - навчання, заснованого на спілкуванні і взаємодії учнів на уроках. Групове навчання дозволяє реалізовувати комунікативну компетенцію, тому що залучає дітей до важливих навичок життя: вміння слухати, вміння працювати спільно, вміння розуміти іншу людину, приймати його точку зору, вміння уникати конфліктів або розв'язувати їх мирним шляхом.

Робота в групах дозволяє підвищити успішність учнів і рівень самоповаги, зміцнити дружні відносини між дітьми, показати цінність взаємодопомоги.

На закінчення хочу зробити такий висновок: педагогу в даний час необхідно навчитися користуватися новітніми, сучасними технологіями, так само, як він використовує сьогодні авторучку, або крейду для роботи на уроці, володіти інформаційними технологіями і вміло застосовувати отримані знання і навички для вдосконалення методики уроку. Таким чином, використання інтерактивних технологій в початковій школі - це не просто нове віяння часу, а необхідність.

Успішність навчання молодших школярів - це наявність стійкої навчальної мотивації і пізнавальної активності. Створення мотивації, в першу чергу, сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу, що вивчається. Результат навчання свідчить про ефективність запропонованої моделі навчання, при якій не тільки враховуються здібності і можливості учнів, а й здійснюється максимальний розвиток їх особистості.

У висновку мені хочеться навести висловлювання відомого педагога К. Д. Ушинського: "Дитина вимагає діяльності безперестанку, а втомлюється не діяльністю, а її одноманітністю".

Думаю, що якщо вчитель активний в творчому пошуку, то результат не змусить довго чекати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башинська Т. Взаємодія вчителя і учнів у навчально-виховному процесі як педагогічна проблема. / Т.Башинська // Початкова школа. – 2004. - №12. – с. 55-58.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти (МОН України. – [Електронний ресурс]: – Режим доступу: www.mon.gov.ua.
3. Інноваційні технології в початковій школі / К.: «Шкільний світ», 2008.- 110с.
4. Комар О. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи. / О.Комар // Початкова школа. – 2010. - №7. – с.47-49.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти / К.: «Грамота», 2012.-503с.

Крамаренко В. О
аспірантка II курсу
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Полтавський педагогічний університет
імені В.Г. Короленка
м. Полтава

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У реаліях сьогодення креативність використовують в одному семантичному полі з поняттям «сучасний». Не можна бути сучасною людиною, успішною, впевненою в собі, соціально адаптованою без креативності, тому формування креативності дитини, починаючи з дошкільного віку, найактуальніше завдання фахівців педагогічної галузі. На формування креативності дітей дошкільного віку спрямовано багато педагогічних колективів нашої країни, які розробляють сучасні підходи, програми, форми, методи, прийоми і засоби.

Вітчизняні психологи В. Барко, В. Дружинін, В. Моляко, А. Тютюнников, Т. Червонна, роблять висновки про те, що креативність особистісна якість, що базується на розвитку вищих психічних функцій. Причому, «первинна» загальна креативність – загальна здібність до творчості розвивається у віці до 6 - 7 років під впливом сприятливих факторів середовища. Вітчизняні науковці дошкільної освітньої галузі на чолі з Н.В. Гавриш відносять креативність до базових особистісних якостей дошкільника і характеризують її як «інтелектуальну якість особистості, що виявляється у схильності до творчості, прагненні відходити від шаблону, зразка, здатності знаходити оригінальні рішення, радіти створенню нового» [1, с.88].

Наукові доробки в галузі креативності американських психологів-гуманістів Ф. Баррона, Вірджинії Квін, А. Маслоу, Дж. Гілфорда, Дж. Рензулі, К. Роджерса, Р. Стернберга, П. Торренса підтверджують актуальність цих ідей.

Креативність у широкому сенсі слова – це творчі інтелектуальні здібності, тобто здатність привносити щось нове у досвід (Ф. Баррон), породжувати оригінальні ідеї в умовах вирішення або постановки нових проблем (М. Уаллах), усвідомлювати проблеми і протиріччя, а так само формулювати гіпотези щодо відсутніх елементів ситуації (Е. Торренс), відмовлятися від стереотипних способів мислення (Дж. Гілфорд).

В якості критеріїв креативності доцільно розглядати комплекс певних властивостей інтелектуальної діяльності: 1) швидкість (кількість ідей, що виникають в одиницю часу); 2) оригінальність (здатність виробляти «індивідуалізовані» ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих, типових відповідей); 3) сприйнятливості (чутливість до незвичайних деталей, суперечностей і невизначеності, а так само готовність гнучко і швидко перемикається з однієї ідеї на іншу); 4) метафоричність (готовність працювати в фантастичному, «ірраціональному» контексті, схильність використовувати символічні, асоціативні засоби для вираження своїх думок, а так само вміння в простому бачити складне і навпаки, в складному - просте) [4, с.266].

Креативність особистості може зростати за умов спеціального навчання, спрямованого на посилення незалежності, відкритості щодо нового досвіду, чутливості до проблем, культивування творчих потреб.

Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» проголошує пріоритет принципу активності, відповідно до якого дошкільника визнають активним суб'єктом життєдіяльності зі своїм індивідуальним досвідом та особливим сприйманням світу. Такій підхід передбачає, що педагог ставиться до дитини, як до особи, яка має право на власний вибір, прийняття самостійного рішення, свої переваги, особистий час, задоволення основних потреб,

усамітнення, відстоювання власної гідності. Впровадження у практику принципу активності розширює ступені свободи дошкільника, актуалізує необхідність співвіднесення педагогом змісту і форм подання нової інформації з життєвим досвідом, суб'єктивною позицією дитини, привертає увагу дорослого до створення сприятливих умов для розвитку креативності, творчих здібностей зростаючої особистості [5.с.10].

Зміст оновленої програми «Дитина» дає змогу відійти від традиційної системи занять, оскільки уможлиблює інтеграцію різних видів діяльності. Варто наголосити, що заняття, як традиційна форма роботи повинні бути органічно включені в процес життєдіяльності дітей дошкільного віку, але не мають розглядатися дорослими, як єдино можлива дидактична одиниця дошкільної освіти [2.с. 13].

Серед умов, що стимулюють розвиток творчого мислення, виділяють наступні: ситуації незавершеності або відкритості на відміну від жорстко заданих і суворо контрольованих; дозвіл та заохочення безлічі питань; стимулювання відповідальності та незалежності; акцент на самостійних розробках, спостереженнях, почуттях, узагальненнях; увага до інтересів дітей з боку дорослих та однолітків. Перешкоджає розвитку креативності: уникнення ризику; прагнення до успіху будь-що; жорсткі стереотипи в мисленні та поведінці, конформізм; несхвальні оцінки дитячої уяви, фантазії, досліджень; схиляння перед авторитетами.

Спираючись на дослідження психологів та думки видатних педагогів про те, що дитина від народження є маленьким дослідником, найбільш ефективними методами формування креативності є активні (дослідницький, проблемно-пошуковий та ін.). Останнім часом у літературі з'явилося поняття «методи інтерактивного навчання». Вони ґрунтуються на залученні усіх органів чуття (теорія С. Русової) до пізнання і сприймання навколишнього світу та кращому засвоєнню відповідно до віку програмового матеріалу. До методів інтерактивного навчання, що доцільно використовувати у формуванні креативності дошкільного віку, можна віднести наступні:

- метод багатоканальної діяльності. Відомо, що діти добре засвоюють ті знання, які викликають у них емоції. Тому головне викликати у них інтерес до проблеми і обов'язково задіяти різні аналізатори. При цьому дуже важливо викликати у дітей позитивну емоційно - ціннісну мотивацію на виконання будь-якого виду завдання;

- метод активного моделювання. Це практична модель навчання за допомогою гри, казки, театральної діяльності (наприклад, формування толерантності і поступливості: інсценування казок М. Коцюбинського «Про двох цапків» та «Дві кізоньки»);

- Метод розв'язання проблем. Обирається проблема, яка не має однозначного рішення. Наприклад, ситуація з життя, епізоди казки (як злого вовка перетворити на доброго?);

- Метод мікрофона або мобільного телефона. Це різновид групового обговорення, що дає можливість кожному висловити свою думку, говорити по черзі, відповідати на питання;

- Метод інтелектуальних хвилинок. Результативність його в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх дітей упродовж обмеженого часу;

- Метод чарівних перевтілень допомагає дітям уявити себе в іншому образі. Це розвиває фантазію, уяву, мовлення, мислення, творчість. [3, с.25]

Вважаємо за потрібне підкреслити, що високі показники креативності у дітей аж ніяк не гарантують їх творчих досягнень в майбутньому, а лише збільшують ймовірність появи при наявності високої мотивації до творчості та оволодінні необхідними творчими вміннями. Досвід навчання дошкільників деяким аспектам і способам креативної поведінки та самовираження, моделювання творчих дій демонструє істотне зростання креативності і також поява і посилення таких якостей особистості, як незалежність, відкритість новому досвіду, чутливість до проблем, висока потреба в творчості.

На даний час креативність розглядається як недотична до інтелекту функція цілісної особистості, що залежить від великого комплексу індивідуальних психологічних характеристик. Відповідно, головне завдання у формуванні креативності дітей дошкільного віку – особлива увага фахівців педагогічної галузі на особистісні якості дитини з якими вона пов'язана та пошуку педагогічних засобів її формування

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; [за заг. ред. Н. Гавриш] Х. : Мадрид, 2015. 220 с.

2. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л.Богініч, та ін. /Київ, 2016. – 304 с.

3. Навчально – методичний посібник «Соняшник» до комплексної програми розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 200 с.

4. Педагогика: Большая современная энциклопедия, /сост. Е.С. Рапацевич /Мн.: «Соврем.слово», 2005. – 720с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» /нова редакція/. У 2 ч. Ч.1. Від народження до трьох років / О.П. Аксьонова, А.М. Анищук, Л.В. Артемова (та ін.); наук. кер. О.Л. Кононко, /Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 204 с.

Дегтярєва Ю. О.
*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «Магістр»
спеціальності 073 Менеджмент
Управління навчальним закладом
Філія класичного приватного університету
м. Кременчук*

ВИХОВАННЯ В МЕРЕЖІ

У сучасному світі вдосконалення інформаційних технологій створюють умови для ефективного розвитку сучасного суспільства. Засоби комунікацій стали невід'ємною складовою в житті людини. У звіті про стан цифрової сфери доповіли - в мережеві 60% світового населення вже онлайн. Сьогодні понад 5,19 мільярд осіб користуються мобільними телефонами та гаджетами. Середньостатистичний користувач проводить в інтернеті 6 годин 43 хвилини кожен день. Це на 3 хвилини менше, ніж рік тому. Але як і раніше становить понад 100 днів для користувача рік. Якщо залишити близько 8 годин на сон, це означає, що зараз понад 40% часу населення неспання ми проводимо в інтернеті [1].

Це все дуже цікаво, але ж навколо вирує життя, сповнене багато цікавого та різноманітного. Більшість користувачів забувають що навколо нас проходить різноманітне життя, без соціальних мереж та інформації.

Право на доступ до інформації є Конституційним правом громадянина України та гарантується положенням 34 статті Конституції України [2] і регулюється законами України «Про інформацію» [3], «Про доступ до публічної інформації» [4], та іншими нормативно-правовими актами.

Освітній процес є процесом комунікації, що забезпечує передачу, отримання, фіксацію та закріплення існуючих у природі знань, їх інтеграцію на всіх рівнях соціальної взаємодії. Саме в комунікативній взаємодії учасників освітнього процесу здійснюється когнітивний розвиток особистості в стінах навчального закладу, який забезпечується за допомогою мовної діяльності, мови, дискурсу [8].

За даними «Центру цифрових технологій майбутнього», 25 % дорослих стурбовані тим, що їхні діти проводять в інтернеті багато часу, 53 % вважають

кіберзлочинність реальною загрозою, а 63 % висловлюють схвильованість через спілкування їх дітей у віртуальних спільнотах, що лякають сучасних батьків так само, як попередні покоління бачили загрозу в негативному впливі «вулиці» на дітей.

Дуже небезпечно залишати дітей сам на сам з мережею. Вона поглинає дітей, змінюючи психіку та здоров'я, погіршуючи поставу, сон, зір, викликає дратівливість, тривожність та узалежнену поведінку, зниження якості навчання, а також асоціальність. Час проведений за гаджетом, призводить до затримки розумового і фізичного розвитку. Комп'ютерні ігри і телебачення - викликають залежність до харчових звичок, які безпосередньо пов'язані з епідемією зайвої ваги. Серед дітей, які бавляться портативними пристроями, ожиріння зустрічається на 30% частіше. Жорстокість на телебаченні і в комп'ютерних іграх знаходить своє зображення в реальному житті. Дитина отримує готову схему поведінки, яку вона може реалізувати в навколишньому світі. І найважливіше, безліч досліджень приходять до одного і того ж висновку: насильство з екрана має як короткостроковий, так і довгостроковий ефект - агресія може проявитися не відразу.

Отже, це свідчить про те, що потрібно якомога більше приділяти уваги для безпечної інформативності мережі для дітей, допомагати батькам виявляти небезпеку на перших порах психічного та фізичного здоров'я дитини та змогу її уникнути.

Питанням безпечного виховання дітей в мережі інтернет, неодноразово ставали предметом досліджень І. Литовченко, С. Максименко, С. Болтівець, А. Кочарян, Н. Гущина, О. Удалова, О. Швед, О. Кузнєцова та ін. У своїх роботах вони висвітлювали проблеми безпеки використання інформаційно-комунікаційних технологій, представляли форми і методи роботи щодо формування культури користування інформаційними засобами зв'язку серед дітей, учнів, студентів та їх батьків. Проте предметна область, яка визначена у формулюванні завдання цієї роботи, потребує подальшого детального дослідження, що визначає її актуальність. Наразі сьогодення формує інтелектуальний потенціал нашої нації, яке безпосередньо впливатиме на подальше життя в країні.

Мережа інтернет стає більш демократичною, відкритою для великої кількості думок, висловів та різноманітних форматів публікацій. Вона не має меж та кордонів. Незважаючи на це діти, підлітки не розуміють, що даючи свою інформацію, наражаються на небезпеку. Тому дітей та підлітків потрібно привчати до цивілізованого спілкування із самого раннього віку, разом із формуванням загальнокультурних цінностей. Потрібно вчити їх користуватися інформаційними засобами для користі. Діти вільно користуються інтернетом не «фільтруючи» небезпечні сайти, які просять ввести особисті данні (прізвище,

ім'я, адресу, мобільні телефони батьків). Розповідаючи інформацію, діти навіть не замислюються, де буде її використано. Дуже велика небезпека загрожує - періодичність потрапляння дітей на рекламні сайти з тютюном, алкоголем та сайти для дорослих.

В нашому сьогоденні більшість вчителів, батьків та дорослих не достатньо інформовані про потенційні ризики для молоді в мережі та про їх уникнення. Для захисту дітей від негативної інформації в інтернеті необхідно великі зусилля всього світу, узгодження законодавств та співпраця кіберполіції на міжнародному рівні.

Потрібно звернути увагу на навчально – виховні заходи не лише з дітьми, але і з дорослими. Вчити та інформувати запобіганню впливу мережі та її складових - дитячої порнографії, кібербулінгу, «улещування» з сексуальною метою, ігровою комп'ютерною залежністю. Підвищувати загальний рівень правової свідомості дітей, молоді та батьків, рівня обізнаності з проблем порушення прав людини, навчання моделям безпечної поведінки, вироблення вміння протистояти негативним впливам, толерантного ставлення до потерпілих від насильства, виховання поваги до прав та основних свобод людини.

Щоб поглибити правові знання, формувати вміння співвідносити норми права та моралі для дітей, підлітків та дорослих, необхідно застосовувати форми навчання, а саме, заняття, консультації, диспути, лекторії, виховні години, конференції, дискусії, вікторини, конкурси, тематичні вечори, тренінги, круглі столи, залучати для ознайомлення правові служби.

Головним компонентом ознайомлення є формування моральної культури особистості. В себе вона включає такі компоненти: моральну свідомість, моральні стосунки, моральні почуття, а також поведінку і спілкування.

Спілкування та культура поведінки втілює в собі розвиток моральної свідомості особистостей та результати виховання у використанні мережі Інтернет. В кіберпросторі діти та дорослі поведуться так, як вони ніколи не поводити себе в реальному житті, більш розкуті та відкриті. Намагаються здаватися кращими, вживати ненормативну лексику, принижують інших, розсилають непристойний матеріал.

Висновок: вихователі, учителі, викладачі та держава на різних навчальних рівнях, повинні допомагати батькам, ознайомлювати їх з проблемою дітей яка існує в мережі. Пояснювати дорослим їхню відповідальність за виховання. Батькам слід більше часу приділяти вихованню дітей та слідкувати за використанням ними інтернету. Відслідковувати історії пошуку, встановлювати батьківський контроль, регламентувати час для користування мобільними пристроями. Нагадувати та допомагати дітям справлятися з небезпеками, які чекають їх у віртуальному просторі. Дорослим слід більше уваги приділяти дітям, дарувати їм щасливе дитинство без інтернет - залежності.

Використана література

1. Digital 2020: глобальний цифровий огляд. – Режим доступу: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-global-digital-overview>
2. Конституція України: Закон України, Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2020, підстава - 27-ІХ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Закон України «Про інформацію», Документ 2657-ІІ, чинний, поточна редакція — Редакція від 21.12.2019, підстава - 324-ІХ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
4. Закон України «Про доступ до публічної інформації», Документ 2939-VI, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.12.2019, підстава - 199-ІХ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
5. Гущина Н.І. Кочарян А.Б., «Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі»: навчально-методичний посібник / - Київ, 2011. – 100 с.
6. Колесникова С.В., Бочкор Н.П.. Безпечне користування сучасними інформаційно - комунікативними технологіями: методичні рекомендації. – К.: Україна, 2010. – 72 с.
7. Литовченко І. В., Максименко С. Д., Болтівець С. І., Чепа М.-Л. А., Бугайова Н. М.. – К.: Видавництво: ТОВ «Видавничий Будинок “Аванпост-Прим”», 2010.– с. –48. (Посібник для батьків).
8. Москалик Г. Ф. Філософська парадигма модернізації освіти в умовах інформаційно-комунікативного середовища: монографія //Москалик–Кременчук: Вид. «Християнська зоря. – 2014. – С. 120.

Ципко А.В.

здобувач ступеня бакалавра

за спеціальністю «Електронна інженерія

та комп'ютерні науки»

Університет Каліфорнії Берклі

м. Берклі (США)

Деньга Н. О.

здобувач ступеня бакалавра

за спеціальністю «Інформатика аналітична»

Ягеллонський університет

м Краків (Польща)

СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ США ТА ПОЛЬЩІ

Відмінності у сфері вищої освіти зарубіжних країн зумовлені різними організаційними структурами, нормативно-правовими засадами та традиціями. У

світі існує багато успішних моделей закладів вищої освіти та прикладів позитивного оновлення системи підготовки фахівців різних галузей, що зумовлює необхідність вивчення та узагальнення такого досвіду.

Вищу освіту в США можна отримати в community-коледжі або в університеті. Для отримання ступеня бакалавра треба навчатися 4 роки. В університетах діапазон навчальних програм дуже широкий. Університет Каліфорнії (Берклі) нараховує понад 300 програм [1].

Вища освіта в Польщі представлена державними та недержавними вищими навчальними закладами та здобувається у два етапи: бакалаврат (3 роки) та магістратура (2 роки). Статус вищих навчальних закладів мають технікуми, коледжі, інститути, академії, університети. Третій і четвертий рівні акредитації мають інститути (вищі школи), консерваторії, академії, університети. Університет – вищий навчальний заклад, що володіє правом присудження ступеня доктора (PhD) як мінімум у 12-ти наукових дисциплінах, у тому числі з 2 дисциплін у таких напрямках: у галузі гуманітарних, суспільних наук або теології; математичних, фізичних або технічних наук; природничих наук; юридичних або економічних наук. Відповідно університети мають доволі велику кількість студентів. Так у 2018-2019 н.р. Ягеллонський університет мав 45 000 студентів денної та заочної форм навчання [2].

Для вступу до університету США можна після отримання повної загальної середньої освіти подати документи на вступ до community-коледжу й на другому або третьому році навчання скласти тест на знання англійської мови TOEFL чи IELTS, підготувати та подати есе відповідно до вимог закладу освіти й вступити на III курс університету. Для вступу в Польщі до закладу вищої освіти необхідно мати атестат про повну загальну середню освіту, а також рівень знання польської мови залежно від вимог навчального закладу. У багатьох польських закладах вищої освіти існують безкоштовні програми та програми, які передбачають стипендію. У Ягеллонському університеті є програма імені Франца Мертенса, яка дозволяє призерам Міжнародних та республіканських олімпіад з математики або інформатики навчатися безкоштовно та отримувати стипендію.

У США початок навчального року залежить від університету. Є заклади вищої освіти, у яких навчання проходить за семестрами, а в інших – за чвертями. У Каліфорнійському Університеті Берклі навчальний рік містить два семестри (осінній та весняний), які тривають протягом 16 тижнів, та літній (додатковий), що триває 8 тижнів. У деяких закладах вищої освіти навчальний рік має три головні чверті протягом 10 тижнів та літню чверть. Літній семестр іноді можна проходити онлайн. Осінній семестр у Каліфорнійському Університеті Берклі починається в кінці серпня, завершується в кінці грудня, весняний семестр проходить із середини січня до середини травня. У Польщі так само, як і в інших європейських країнах, початок навчального року має 2

терміни: 1 жовтня (прийом документів та зарахування студентів на навчання триває до кінця вересня) та 1 березня (прийом документів та зарахування студентів на навчання триває до кінця лютого). Таким чином, абітурієнти мають дві можливості для того, щоб розпочати навчання у вищому навчальному закладі, – восени або навесні. Навчальний рік у польських закладах вищої освіти триває 10 місяців та складається з двох семестрів: зимовий (жовтень – лютий), літній (березень – липень).

У польських закладах вищої освіти навчання здійснюється у формі лекцій, семінарів, практичних занять, лабораторних робіт. Зазвичай під час вивчення предмету близько половини навчальних годин відводиться на лекції, інша частина – на лабораторні або практичні заняття. При цьому лабораторні чи практичні, лекційні заняття проводять різні викладачі. В університетах США обов'язкові класи популярні, які включають від 500 до 2000 осіб. Лекції проходять 2-3 рази на тиждень, їх проводять один або два лектори. Після проведення лекцій вони викладаються онлайн. Крім того, є так звані обговорення, що проходять 1-2 рази на тиждень, які студенти відвідують за бажанням відповідно до графіка. На них присутні близько 30 осіб, є можливість обговорення вивченої на лекції теми. Лабораторні заняття передбачені не з усіх предметів. Проводяться протягом двох годин чотирма аспірантами. Аспіранти консультують студентів, приймають виконані роботи й виставляють оцінки. Є список обов'язкових предметів, але термін їх проходження довільний на вибір студентів, це може бути будь-який семестр. Студент приймає рішення про те, як швидко він може завершити університет. Щоб завершити за 4 роки, то потрібно брати навантаження на семестр від 3 до 5 класів. Усі інші предмети та термін їх вивчення також вибираються студентами. Польські студенти, які навчаються на першому курсі за спеціальністю «Інформатика аналітична» мають 22-24 години тижневого навантаження. На першому році навчання дисциплін за вибором немає, а в останньому семестрі – усі предмети за вибором. Заняття проходять парами протягом 1 години 30 хвилин, при цьому може бути перерва.

У закладах вищої освіти США кожна навчальна дисципліна оцінюється в залікових одиницях – «unit». Це умовна одиниця, яка означає щотижневе академічне навантаження студента. Вона включає в себе як аудиторну роботу, так і самостійне опрацювання. Щоб отримати оцінку за клас, потрібно заробити задовільну оцінку з дисципліни. За кожен залікову роботу протягом семестру студент отримує оцінку - А (чудово), В (відмінно), С (добре), D (незадовільно) або F (провал). Потім з усіх відміток вираховується середній бал - GPA. Для цього літерні оцінки переводяться в числа, де А = 4, В = 3, С = 2, D = 1, F = 0. Приблизне підсумкове оцінювання в Каліфорнійському університеті Берклі проводиться за наведеною технологією. Якщо взяти за 100% загальну оцінку, то

вона складатиметься із фінального екзамену – 30%, двох midterm по 15%, домашнього завдання – 20%, лабораторних робіт – 20%. У польських закладах вищої освіти кожна навчальна дисципліна оцінюється в кредитах ECTS. Наприклад, у Ягеллонському університеті за спеціальністю «Інформатика аналітична» у першому семестрі за навчальним планом визначено 32 кредити ECTS, а в другому – 33. Оцінювання рівня знань студентів відбувається за п'ятибальною системою. Заходами контролю є екзамен або залік. Залік може включати в себе активність на практичних заняттях і виконання домашніх завдань, декілька колоквіумів та мініпроект. Підсумкова оцінка з екзамену включає в себе ті ж складові, що й залік, та результат безпосередньо за екзамен. Наприклад, студент з предмету «Методи алгебраїчної інформатики» може набрати за активність 20 пунктів, за два колоквіуми – 80 пунктів, що в результаті може становити максимальні 100 пунктів за практичні заняття. Під час екзамену студент може набрати також 100 пунктів. Кінцева оцінка предмету вираховується як сума 40% від результату екзамену та 60% від результату практичної діяльності, що становить максимум 100 пунктів, які переводяться в систему, де максимальна оцінка 5. Якщо більше 50-ти балів, то студент отримує 3, більше 60 – 3,5, більше 70 – 4, більше 80 – 4,5, більше 90 – 5.

Таким чином ми бачимо, що система вищої освіти в США та Польщі відрізняється, але спрямована на розвиток здібностей і задатків майбутніх фахівців, виявлення обдарованих студентів, диференціацію їх навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Університет Каліфорнії (Берклі)//Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.berkeley.edu/>
2. Ягеллонський університет//Електронний ресурс. Режим доступу: https://ru.uj.edu.pl/ru_RU/o-universytecie/dane-statystyczne

Пустовіт Д. В.

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «Бакалавр»
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка
м. Кременчук
Науковий керівник: **Мацько В. В.**
викладач дошкільних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С.Макаренка,
м. Кременчук*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ КАРТ В ДНЗ

Соціокультурний простір сучасної освіти характеризується розвитком інновації та інтеграції, як способи її оновлення, і це стосується всіх рівнів освіти, в тому числі дошкільної. Стратегічний напрямок на думку сучасних фахівців, передбачений розвитком сучасної дошкільної освіти, прийняття гуманістичної філософії та пов'язані з нею цінності і смисли, які повинні бути відображені в змістовних і технологічних аспектах освітньої діяльності ДНЗ.

У процесі створення нового освітнього простору, наповненого різноманітною інформацією, завдання педагога полягає не тільки в поданні великих обсягів інформації, але і в контролі знань. Вихователю необхідно застосовувати методику, яка допомогла б дітям швидко засвоїти великий обсяг матеріалу, доповнити загальну картину світу. [2]

Одним з ефективних шляхів вирішення цієї проблеми є створення освітнього процесу на об'єднувальній принципі використання інтелектуальних карт для покращення навчальної, пізнавальної та творчої діяльності всіх його учасників.

Що ж таке інтелектуальні карти?

MindMap – карти інтелекту (переклад з англійської мови - розумові карти або карти розуму), були винайдені американським вченим Тоні Бьюзенем. Англійський психолог, відомий дослідник проблем інтелекту, психології проблеми навчання і мислення Тоні Бьюзен значно спростив методику створення інтелект-карт для дітей і створив їх такими, що створюються вони навколо основної думки або проблеми. Це перша така технологія, яка була представлена світу на весні 1974 року в своїй книзі "Супермислення".

Інтелект-карта - це схема або діаграма, яка призначена для візуалізації інформації під час обробки людиною. Головною особливістю ІК є те, що її окремі елементи в основному пов'язані з асоціативними зв'язками, найбільш знайомими для людського мислення і пам'яті. Інтелект-карти допоможуть вам записувати, запам'ятовувати і ділитися своєю інформацією з іншими візуально. [5]

Тоні Бьюзен визначив характеристики та етапи структури інтелектуальної карти:

1. Об'єкт уваги сконцентрований на центральний образ.
2. Основні теми, об'єднані з об'єктом уваги, відходять від центрального образу у вигляді гілок.
3. Гілки, що мають форму гладких ліній, позначаються ключовими словами або зображеннями. Другорядні ідеї також зображуються у вигляді гілок, що відходять від гілок більш високого порядку.

Як виділив Тоні Бьюзен, з розвитком мозку дитини, особливо з набуттям мовних навичок, у дитини формується свого роду внутрішня карта інтелекту. Одне з перших слів, яке вимовляє дитина, - це слово "мама", отже слово "мама"-це центр інтелект-карти! Від центру для дитини є променями такі поняття, як любов, їжа, тепло, захист, транспорт, освіта.

Переваги інтелект-карт:

- 1) Інформацію записувати легше, швидше та займає менше місця.
- 2) При читанні карти видно взаємозв'язки в інформаційному блоці, структурі і логіці.
- 3) При використанні інтелектуальних карт людина розвиває мислення (творче та логічне), пам'ять і уяву.
- 4) При застосування інтелектуальних карт ми задіюємо творчі процеси і використовуємо весь потенціал, так як працюють обидві півкулі мозку.
- 5) Ми запам'ятовуємо інформацію відразу, більш якісно та у великих обсягах
- 6) Методу інтелектуальних карт легко навчитися.[1]

Причина, по якій одна карта коштує тисячі слів, полягає в тому, що вона використовує цілий набір кіркових здібностей мозку для кореляції кольору, форми, ліній, розмірів, текстури, візуального ритму і особливо уяви. В цьому відношенні образи більш красномовні, точні і мають більшу здатність породжувати асоціації, які, як відомо, є найважливішим фактором творчого мислення і хорошої пам'яті.

Найбільший ефект інтелект-карт досягається, коли в центрі карти поміщається графічне зображення, а не слово, і зображення використовуються замість слів при кожному зручному випадку. У той же час поєднання двох коркових здібностей - оперування словами і оперування образами - багаторазово збільшує віддачу витраченої психічної енергії, особливо коли людина створює свої власні, а не використовує готові образи.[3]

Використання інтелектуальних карт - це унікальний і простий метод запам'ятовування інформації, що сприяє розвитку зв'язного мовлення дітей і розвитку творчості. Допомогає дітям сформувати цілісну картину світу через

здатність встановлювати зв'язки між об'єктами і явищами навколишнього середовища сприяє розуміння взаємозалежності в навколишньому середовищі - наявність зв'язку між усім і вся.

У процесі складання карт активізується мислення, тому що карта спонукає дітей до міркування. Розуміння конкретного поняття значно розширюється, тому що воно пов'язане з іншими поняттями, предметами і об'єктами навколишнього середовища. Це наочний посібник, який знаходиться прямо перед дитиною, естетично оформлений, воно вважається цікавим і приємним завдяки використанню кольорів і зображень. Під час складання цих карт дошкільнята

висловлюють свої думки самостійно і послідовно, активні, відповідають повними реченнями, дитячий словниковий запас збагачується.[4]

Узагальнюючи матеріал, можна відзначити, що інтелект-карти можуть стати невід'ємною частиною навчального процесу. Цей метод допомагає виробленню нових систем поглядів, інтелектуальному пошуку і розвитку, забезпечує втілення принципів інтегрованого навчання, що відтворюють системність і цілісність знань, посилює матеріал, який пропонується для вивчення і засвоєння, є своєрідною технікою мислення і засобом творчого розвитку особистості.

Як зазначає Тоні Бьюзен, інтелект - карти «підвищать вашу компетентність, внесуть у ваше життя більше радості, впорядкованості та задоволення»[1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бьюзен Т. Супермышление / Т. Бьюзен; пер. з англ. Е. А.Самсонов. - 2-е изд. - Мн.: Попурри, 2003. - 304 с.
2. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти / Н. В. Гавриш // Вісник Дніпропетровського ун-ту економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія „Педагогіка і психологія”. – 2011. – № 1 (1). – С. 16 – 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/...1/3.pdf.
3. Жоголева Н. В., Байсара Л. І. Психологія візуального мислення та засоби його формування при навчанні [Електронний ресурс] / Н. В.Жоголева, Л. І.Байсара. — Режим доступу: [Http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Psihologia/25170.doc/htm](http://www.rusnauka.com/22_NIOBG_2007/Psihologia/25170.doc/htm).
4. Носова І. О., Кондратенко Г. М. Методика використання опорних конспектів для активізації пізнавальної діяльності учнів на заняттях з трудового навчання [Електронний ресурс] / І. О.Носова, Г. М.Кондратенко. - Режим доступу: [Http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nchnpu_13/2010_7/30.pdf](http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nchnpu_13/2010_7/30.pdf).
5. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://clck.yandex.ru/redirect/nWO_r1F33ck?data=NnBZTWRhdFZKOHRaTENS MFc4S0VQSEFyRmdfYV9XVmdDV2xHSFZlcHh5VEpuRU9JYnppMGZvNTIsS0ZFR0w1X2ZLb1VpR0VVRnppdmE5UW82TWJtdFBmSkngxbkVPenZkTkp hVFNNWEpYWIZROGFqYjdrZGVWTEVCM0Q3VjgwTDQ&b64e=2&sign=775e24034c7b5cc21b6dadf73070f8ea&keyno=17

Сусід М. М.
здобувач вищої освіти

*освітнього ступеня «Молодший спеціаліст»
спеціальності 013 Початкова освіта
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка
Науковий керівник: Барда С. І.
асистент кафедри педагогіки та психології
початкової освіти
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Кардинальні зміни у суспільстві, розвиток науки, техніки й виробництва потребують змін в усіх сферах життя, в тому числі й в сфері освіти. Сьогодні необхідна серйозна робота яка буде спрямована на переоцінку існуючих форм та методів навчання, їх вдосконалення. Головною метою освітнього процесу є максимальний, всебічний розвиток особистості, її самовиховання та самовдосконалення. Щоб досягнути цієї мети потрібно застосувати не лише традиційні форми та методи організації навчання, а й впроваджувати в цей процес активні методи навчання, серед яких провідну роль відіграє саме ігрова діяльність. Ігри дають змогу учням формувати знання шляхом інтенсивної самостійної пізнавальної діяльності, разом з тим сприяють розвитку індивідуальних творчих здібностей.

Філософсько-педагогічне вчення про гру розробляли Арістотель, Платон, Я. Коменський, Г. Гегель, І. Зязюн, М. Каган та інші. Дослідженням впливу гри на когнітивну сферу учнів займалися В. Бараксанов, В. Рибальський, Л. Фрідман, К. Роджерс та інші.

У загальному розумінні гру розглядають як заняття, підпорядковане сукупності правил і прийомів або діяльність, що базується на певних умовах, що розкриває її процесуальний зміст [3, с.706].

Г. Селевко гру визначає як «вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, в якому складається та вдосконалюється самоуправління поведінкою» [6, с.14].

У молодшому шкільному віці гра зберігає свою актуальність, але її характер містить деякі зміни. Такий вид діяльності дає дитині змогу приміряти на себе будь-яку роль. Виконуючи ігрову діяльність дитина має змогу розвиватись. Гра допомагає поглянути на безліч ситуацій з іншого боку.

У грі всі діти рівні. Такий вид діяльності є доступним для всіх учнів, навіть з низьким рівнем навчання, адже гратися люблять всі. Проте потрібно пам'ятати, що кожна дитина віддає перевагу різним іграм, це зумовлено особливостями характеру та типом темпераменту. Гра дає змогу подолати сором'язливість, сформувати адекватну самооцінку, комунікативні здібності, сприяє розвитку когнітивної, емоційної, вольової сфери учня. Дитина стає впевненішою, не боїться висловлювати думку, допускати помилок, вчиться аналізувати свою роботу та роботу інших, що добре позначається на результатах навчання.

В залежності від потреби можна використовувати різні види ігрової діяльності. Найпоширенішими з них є: рольова гра, або як її ще називають імітаційна, ділова гра, символічна гра, дидактична гра. Відомий вітчизняний педагог Г. Селевко визначав різні класифікації ігрової діяльності:

- за областю діяльності: фізичні, інтелектуальні, соціальні, психологічні.
- за характером педагогічного процесу: навчальні, тренінгові, контролюючі, узагальнюючі, пізнавальні, виховні, розвиваючі, репродуктивні, продуктивні, творчі, комунікативні, діагностичні.
- за ігровою методикою: предметні, сюжетні, ділові, рольові, імітаційні, драматизовані.
- за предметною областю: математичні, хімічні, біологічні, економічні, фізичні, музичні, театральні, літературні, фізкультурні, спортивні.
- за видом ігрового середовища: настільні, кімнатні, комп'ютерні, телевізійні, без предметів та з предметами [7, с. 4].

Щоб залучити до гри більшу кількість учнів, важливо спочатку давати легкі, посильні завдання, а потім поступово їх ускладнювати, враховуючи вік дітей, та за можливістю їх інтереси. Як правило, введення складніших завдань спонукає гравців застосовувати більше зусиль та більш творчо виконувати завдання. Важливо пам'ятати, що одноманітність може набриднути дітям, тому слід підвищувати рівень складності гри, вчителю варто також застосовувати різноманітні форми ігрової діяльності. Цікавим видом ігрової діяльності можна вважати вправи в яких зашифрована важлива навчальна інформація. Така гра, як правило не лише пробуджує в дітей допитливість, активність, вміння творчо, логічно та критично мислити, а й мотивує до діяльності. Учні отримують, або ж удосконалюють навички в роботі з текстом, вчать групувати явища за певними ознаками, розвивати такі якості як уважність, наполегливість. Також учні виражають позитивні емоції в результаті правильного виконання завдання, вчать контролювати свої емоції у випадку невдач [5, с. 4].

Молодший шкільний вік є ключовим в оволодінні учнем навчальною діяльністю. Саме в цей період у дітей формується фундамент необхідних знань,

які в подальшому будуть поповнюватись стануть основою вдосконалення теоретичної та практичної діяльності. Використання ігрових форми роботи в початковій школі позитивно впливає на рівень розвитку пізнавальної сфери молодших школярів [6, с. 371]. У молодшому шкільному віці продовжують інтенсивно розвиватися основні пізнавальні процеси такі як сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення та мовлення тощо. Наприкінці цього вікового періоду пізнавальні процеси перетворюються на вищі психічні функції, яким як правило властиві довільність та опосередкованість. Граючи діти можуть оволодіти та удосконалити мислительні операції, без яких вони не зможуть запам'ятовувати і оволодівати матеріалом, який вивчають. Для розвитку мислительних операцій можна використовувати ігри-головоломки. Вони допомагають дітям критично мислити, вчитись знаходити вихід з різних непередбачуваних ситуацій. За допомогою гри можна вдосконалювати також процес запам'ятовування матеріалу, який дає змогу використовувати набуті знання в практичній діяльності [7, с. 182].

Ігрова діяльність у початковій школі також сприяє полегшенню процесу адаптації учнів до навчальної діяльності, підвищенню рівня пізнавальної активності, формуванню пізнавального інтересу до навчання, розвитку креативних здібностей, м'яких навичок та наскрізних умінь [1, с. 74].

Отже, можна зробити висновок, що ігрова діяльність в освітньому процесі слугує не лише для урізноманітнення уроку, а й спонукає дітей до роботи, зацікавлюючи їх, вдосконалює розвиток пізнавальної сфери молодшого школяра, допомагає оволодіти навичками, які в майбутньому можуть знадобитися в практичній діяльності. Застосування такого виду діяльності на уроках в початковій школі дає змогу учням самовдосконалюватись, всебічно розвиватись, не боятись висловлювати свою думку, та вдосконалювати уяву та фантазію. Тому саме гра допомагає дітям проявляти і відчувати себе комфортніше серед однолітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барда С. І. Роль ігрової діяльності у системі дошкільної та початкової освіти. *Дитинство XXI століття: інноваційна освіта* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка, 10–11 жовтня 2019 року). Кременчук : Методичний кабінет, 2019. С. 72–75.
2. Бондаренко О. А. Мовна гра в пізнавальній діяльності школярів *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2010. №6. С. 2–6
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.

4. Коняєва Л. Д., Романько Н. А. Особливості розвитку пізнавальної сфери дітей молодшого шкільного віку. *Проблеми сучасної психології* : збірник наукових праць Кам'янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 14. Кам'янець Подільський: Аксіома, 2011. С. 370–381.

5. Савчин М. В., Василенко Л. Н. Вікова психологія : навчальний посібник. Київ : Академ видав, 2005. 360 с.

6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии. Москва : Народное образование, 2002. 256 с.

7. Універсальні інтелектуальні ігри / упоряд. Ю. Є. Бардакова. Харків : Вид. гр. «Основа», 2006. 192 с.

Шліхар В. В.

*здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня
«молодший спеціаліст» відділення початкової освіти
Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

*Науковий керівник: Вітко Т. М.
викладач природничих дисциплін
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м. Кременчук*

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Нові технології змушують людський мозок еволюціонувати в небаченому досі темпі. Діти, які ніколи не жили в світі без інтернету, вже «заточені» під віртуальну реальність, сучасні дошкільнята легко користуються смартфонами, планшетами, вправляються в іграх на них. До школи зараз приходять абсолютно нові за типом мислення учні. Якщо орієнтуватися на теорію поколінь, нині за партами сидить покоління Z — «цифрові» діти. Цифрова освіта ефективніша й економніша за традиційні методики. [3]

Навчання учнів покоління Z вимагає від вчителя неабиякої креативності і постійного пошуку нових засобів і методів навчання. Одним з таких засобів є смартфон або планшет на базі операційної системи Android. Ці гаджети дозволяють використовувати ресурси мережі Інтернет та різноманітні безкоштовні додатки, що завантажуються з сервісу PlayMarket.

Мобільні технології – це широкий спектр цифрових і повністю портативних мобільних пристроїв (смартфонів, планшетних комп'ютерів,

електронних книг тощо), що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення різноманітної інформації. Отже, мобільні, комп'ютерні технології навчання сприяють передачі навчального контенту на мобільні та комп'ютерні пристрої з використанням різноманітних програм. Вони є важливими складовими змішаного навчання, яке поєднує в собі традиційне й комп'ютерне навчання.

Які особливості мобільного навчання? Перш за все, це можливість використовувати вільні проміжки свого часу з користю; по - друге, це можливість здійснювати спільну роботу над освітнім проектом; це використання мобільних, комп'ютерних пристроїв для читання літератури, особливо, якщо немає навичок користуватися книгою, тобто віртуальна бібліотека завжди під рукою; це доступні додатки в мережі Інтернет та інше. Наразі стало актуальним залучати учнів до участі в інтернет-олімпіадах, а це і перевірка рівня їхніх знань, з'ясування кола питань, які потребують додаткового опрацювання і підготовка до ЗНО.

Електронні інформаційні ресурси на сьогодні дуже конкурують з друкованими виданнями, тобто, є проблема взаємодії традиційного підручника та засобів ІКТ, які можна отримати онлайн. Появу в Інтернеті навчальних посібників можна сприймати як якісно новий щабель інформатизації освіти. Як показує практика, сучасні діти більше сприймають електронні джерела інформації, за допомогою яких вони читають, розглядають ілюстративний матеріал, наочно демонструють ті чи інші природні процеси, які неможливо показати при використанні стандартних методів навчання. Віртуальні електронні навчальні посібники допомагають здійснити переміщення в різні куточки планети, тобто допомагають у проведенні віртуальних екскурсій, подорожей. Отже, електронні ресурси є перспективним напрямом інформатизації освіти і вагомим елементом сучасного освітнього простору.

Мобільні пристрої та планшети на базі ОС Android дуже активно використовуються в системі освіти. Додатки для Android можна встановлювати з комп'ютера або зі спеціальних інтернет-сайтів. У ньому досить багато безкоштовних програм, але зустрічаються цікаві програми і на платній основі. Обравши безкоштовний додаток, потрібно натиснути кнопку «Завантажити», і він завантажиться автоматично.

Додатки поліпшують ефективне засвоєння знань, умінь і навичок учнів, допомагають візуалізувати інформацію, сприяють розвитку предметних та життєвих компетентностей учнів та студентів. Арсенал додатків, проектів, програм наразі доволі великий.

Kahoot— програма для створення онлайн-вікторин, тестів і опитувань, який можна ефективно використовувати в дидактичних цілях. Вчитель

самостійно розробляє завдання з планшета, ноутбука, смартфона, що має доступ до мережі Інтернет.

MerlinBird – додаток зорієнтований на розпізнання понад 3 тисяч видів птахів, поширених в Америці та Європі. Для цього потрібно завантажити фото птаха із камери смартфона або відповісти на 5 запитань-підказок, які запропонує сама програма.

StarChart — багатофункціональна програма, за допомогою якої, можна здійснювати віртуальну мандрівку космосом, спостерігати за сузір'ям на небосхилі.

iNaturalist — найпопулярніший у світі навчально-виховний проект з дослідженням об'єктів природи. У ресурсах проекту можна знайти безліч навчальної та пізнавальної інформації про базу додатку, відомості про різні види і представників, місця спостережень, спеціалізовані проекти щодо різних галузей навчання, які об'єднують дослідників.

Animal 4D+ - додаток дозволяє розпізнавати тварини у реальності, що розширює кругозір і розуміння учнів щодо їх зовнішньої будови. Картки-ескізи неначе оживають на долонях в учнів і поліпшують ознайомлення з тваринами.

LandscapAR – нова форма доповнення реальності (AR), який пропонує користувачам створювати свій власний проект - острів з пагорбами, гори з долинами, візуалізувати його в 3D форматі.

Чудеса світу - програма у формі гри ознайомить дітей з чудесами світу. Цей додаток має відомості про Піраміди Гізі, Софійський собор, Статую Свободи та інші.

LearningApps.org - онлайн сервіс, що допомагає створювати інтерактивні вправи з різних предметних галузей для використання на уроках і в позаурочний час.

Всі вправи поділені на категорії, які відповідають різним видам завдання:

- вибір;
- розподіл;
- послідовність;
- заповнення;
- онлайн-ігри;
- інструменти.

Приклади природничих вправ: «*Комахи за способом живлення*» (пазл), «*Вигадуємо назви космічних об'єктів*» (знайди пару), «*Як економити воду вдома?*» (заповнити пропуски), «*Природа восени*» (вікторина).

Mozaikeducation, *mozaBook* роблять цікавими заняття за рахунок ілюстрацій, анімацій та тривимірному зображенню. Можна вивчати, наприклад, особливості циклону та антициклону, розглянути роботу метеостанції, на якій здійснюється спостереження за погодою, переглядати досліди та ін. Все це

пробуджують зацікавленість, мотивує до навчання і допомагає легкому засвоєнню навчального матеріалу.

QR-код — це наступне після штрих-коду покоління технології кодування інформації. 2D коди здатні нести в собі значно більший обсяг інформації й ефективніше розпізнаватися камерою мобільного телефону, ніж звичайний штрих-код. Щоб зчитати QR код, необхідно встановити на мобільний телефон спеціальну програму і запустити її. Після того, як програма активує камеру, навести її на зображення коду і виконувати дії згідно з підказками програми.

Основні напрями використання QR кодів у навчальному процесі:

– додаток до тексту в публікаціях. QR код міститься прямо в тексті(підручники «Я досліджую світ»), зчитавши його за допомогою мобільного пристрою, може потрапити на Інтернет-ресурс, який містить додаткову інформацію до тексту (відео, фото або додатковий текст).

– додаток до навчального об'єкта. Під час вивчення будь-яких макетів розмістіть QR код на фрагменті об'єкта, щоб пояснити за допомогою додаткових ресурсів його особливості. Так, QR коди можна розміщувати в підручниках, картинах.

– створення портфолію. Учні можуть самостійно створити власне портфолію, зашифрувавши його за допомогою QR коду. [1]

Офісні програми - програми, націлені на роботу з електронною документацією(Word, Excel, PowerPoint). За допомогою даних програм вчителі самостійно можуть розробляти навчально-дидактичні ігри, з метою зацікавленості учнів до вивчення даного предмету.

- *Word*: «Де чия тінь?», «З'єднай дерева».
- *Excel*: «Домашні улюбленці», «Склади слова - назву фруктів».
- *PowerPoint*: «DragAndDrop», «Загадки – осінній урожай».

Сучасні смартфони, планшети та комп'ютери, ці потужні складні пристрої з безліччю додатків, добре можна пов'язати з природничими науками, вони зможуть стати гарними помічниками в навчанні, допоможуть дізнатися більше і швидше про об'єкти та явища природи.

Використання мобільних комп'ютерних пристроїв має великі перспективи на сьогоднішній та майбутній в освітньому процесі. Інформаційні технології відкривають нові перспективи для навчання, особливо для тих, хто живе ізольовано чи у віддалених місцях або стикається з труднощами в навчанні.

”Педагогічно виважене і обґрунтоване теоретично й експериментально використання в навчальному процесі сучасних інформаційно -комунікаційних технологій в гармонійному поєднанні з науково-методичними надбаннями минулого” [2, с.3] це запорука результативності освітнього процесу.Завжди

потрібно теоретично обґрунтувати й експериментально перевіряти ефективність впровадження будь-якої технології та ніколи не робити її самоціллю.

Отже, мобільні технології забезпечують комфортне безперервне навчання, що важливо для підтримки власних знань на сучасному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

4. Бугайчук К.Л. Мобільне навчання: сутність та моделі впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів МВС України [Електронний ресурс] / Бугайчук Костянтин Леонідович // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – №1 (2012). – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/49#.UiMS7zbIYIQ>

5. Жалдак М. І. Використання комп'ютера в навчальному процесі має бути педагогічно виваженим і доцільним / М. І. Жалдак // Комп'ютер в школі та сім'ї. – 2011. – № 3. – С. 3–12.

6. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей http://migasiuk.blogspot.com/2017/12/blog-post_57.html. (дата звернення 24.11.2019р.)

Ословська С. С.

*здобувач вищої освіти освітнього ступеня
«молодший спеціаліст» відділення фізичного виховання*

*Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

*Науковий керівник: Левіна О. І.
викладач природничих дисциплін*

*Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С. Макаренка
м.Кременчук*

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ»

У зв'язку із спрямованістю освіти на виховання творчої особистості, яка здатна до саморозвитку і самовдосконалення, як пріоритетний дидактичний підхід у навчанні деякі викладачі вибирають пошуковий, дослідницький. Аналіз педагогічної і методичної літератури показав, що формування дослідницьких умінь студентів залежить від методики та організації навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності та від сформованості у них навчальних і

дослідницьких умінь, що відображено у працях Г. Артемчук, В. Буряка, Л. Кондрашової, М. Князян, С. Копельчак, Є. Спіцина. Одним із засобів формування науково-дослідницьких умінь є використання сучасних педагогічних технологій в освітньому процесі. Однією з таких технологій може бути проектна технологія.

Метод проектів широко висвітлюється у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як С. Гончаренко, О. Ільшева, В. Копилова, Н. Пахомова, О. Рибіна, І. Соловійова, Ю. Хотунцев, І. Чечель. О. Рибіна визначає метод досліджень як педагогічну технологію, орієнтовану не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових. На думку С. Гончаренко методом проектів слід вважати таку організацію навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів.

Науковець Є. Полат розглядає метод проектів як певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Якщо говорити про метод проектів як педагогічну технологію, то вона передбачає сукупність дослідницьких проблемних методів, творчих за своєю діяльністю.

За словами Н. Шиян, організація проектної технології має на меті організувати справжню дослідницьку, творчу, самостійну діяльність студентів, використовувати різноманітні методи і форми самостійної, пізнавальної та практичної роботи, сприяти розвитку інтелектуальної активності студентів. Е. Ананьян зазначає, що за допомогою проектування студент(але під пильним керівництвом викладача) має можливість перетворити заняття на змістовну дослідницьку діяльність [4, 17 с.].

Аналіз літератури свідчить, що цінність методу проектів полягає в тому, що він сприяє розвитку ініціативи, самостійності, умінню планувати свою діяльність, враховує інтереси суб'єкта навчання, розвиває свідоме ставлення до його діяльності.

Вивчення будь-якої навчальної дисципліни відноситься до фундаментальних процесів формування професійних навичок майбутнього педагога – спеціаліста. Інтелект і навички відіграють важливу роль в професії педагога. Успішність майбутньої професійної діяльності студента визначається комплексом придбаних протягом навчання знань, умінь і навичок в освітній діяльності закладу.

Розвиток системи педагогічної освіти вимагає від педагогічних працівників впровадження у практику навчально-виховного процесу інноваційних технологій. Провідні ідеї та шляхи реалізації означених технологій є важливими завданнями реформування і модернізації освіти в Україні, що закладено в Національній освітній доктрині.

Головною освітньою парадигмою визначено особистісно орієнтовану, що спростовує одномірний підхід до педагогічних явищ і процесів, а гуманізація всіх видів відношень у середині системи освіти стверджується як прерогатива у створенні інноваційного освітнього простору в країні. У такому «полі можливостей» кожен із учасників освітнього процесу активізує свої здібності, ініціює самореалізацію і самопрояв інтелектуального і творчого потенціалу. Таким унікальним «полем можливостей», а також ефективним інструментом інноваційних перетворень педагогічної освіти можуть бути проектні технології [1, с.168].

Проектні технології передбачають взаємодію двох складових частин – педагог і студент. В сучасних умовах взаємовідносини між ними будуються на основі коли студент за допомогою викладача сам формує свої знання.

Основним завдання педагогічної освіти на сучасному етапі виявляється поліпшення якості освітнього процесу. Це означає, що інноваційна освіта – це отримання базової компетенції, які допомагають студентам здобувати нові знання самими студентами і в подальшому застосовувати ці знання і вміння для успішної діяльності в певній галузі педагогічної освіти [3, с.208].

Воно передбачає послідовні моделювання розв'язання проблемних ситуацій, що вимагає від учасників пошукових зусиль, спрямованих на дослідження та розробку оптимальних шляхів їх розв'язання (проектів), їх публічний захист та аналіз підсумків впровадження [2, с.32-208].

Метод проектів все більше привертає увагу педагогів тому, що він дає можливість ефективно забезпечити розвиток творчої ініціативи й самостійності студентів і сприятиме здійсненню безпосереднього зв'язку між набуттям студентами знань і вмінь та застосуванням їх у розв'язанні практичних завдань. Наявність реального кінцевого результату роботи над проектом (модель, науково-дослідницька публікація, проект, інформаційний продукт) позитивно відрізняє метод проектів від інших освітніх технологій. При цьому кожен учасник проектної діяльності, незалежно від свого базового рівня та індивідуальних здібностей, вносить свій особистісний вклад до створення кінцевого результату, індивідуально планує свою участь в проекті, створює своє особистісне освітнє бачення.

Робота над проектом, по-перше, - це практика особистісно зорієнтованого навчання, що враховує у процесі навчання конкретного студента, його вільний вибір та особисті інтереси; по-друге, навчальне проектування орієнтоване, насамперед, на самостійну роботу – індивідуальну, парну або групову, яку студенти виконують упродовж визначеного часу; по-третє, проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих методів, прийомів, засобів.

Для організації проектної діяльності створюються відповідне освітнє середовище, організація роботи з інформаційними технологіями, забезпечення теоретичної і практичної бази для реалізації проектної діяльності з застосуванням інформаційних технологій.

На заняттях з «Анатомії людини» застосовуються різноманітні типові проекти, такі як «Спорт і музика» (дослідний), «Цікава анатомія людини» (творчий), «Анатомія в житті кожного» (ігровий), «Анатомія в професіях» (рольовий), «Видатні українські вчені-анатоми» (інформаційний), «Робота м'язів. Втома м'язів» (практично-орієнтований).

Інноваційні технології стимулюють потреби студентів самореалізувати себе через пред'явлення свого індивідуального «Я» у конкретному освітньому середовищі.

Важливими критеріями успішності проектної діяльності є досягнення мети проекту, самодостатність, доцільність саме такої організації діяльності, наявність матеріальних результатів проекту, якість їх оформлення, активність, самостійність всіх учасників, усвідомлення ними важливості власної участі в обраному проекті; викладач виступає координатором проекту [3, с. 24].

Отже, перехід до проектних технологій в інноваційній педагогічній діяльності, які укладаються в русло сучасного розвитку нашого суспільства, орієнтованого на самоорганізацію, виховання творчих особистостей, здатних відстоювати і втілювати у життя власні думки й ідеї, обумовлює необхідність формування проектного мислення і проектної культури з використанням інформаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич Р.С. Інформаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / за ред. Член-кор. НАПН України Гуревича Р.С. – Львів: ЛДУ БЖД, 2015. 202 с.
2. Гуревич Р.С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців: 4 [монографія] / Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, М.М. Козяр / за ред. члена.-кор. НАПН України Р.С. Гуревича. – Львів: ЛДУ БЖД, 2012. 208 с.
3. Головка М.В. Загальні тенденції та психолого-педагогічні проблеми запровадження сучасних технологій навчання. Нові технології навчання: Наук.-метод.зб. / Кол.авт. - К.: НМЦСО освіти, 2001. 23-27 с.
4. Полат Є. Метод проектов: типология и структура //Лучшие страницы педагогической прессы. 2004. №1. 9-17 с.

Шаповал О. Г.
викладач філологічних дисциплін

РОЗШИРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗА ДОПОМОГОЮ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ

У наш час, завдяки всесвітній мережі Інтернет, де освітні технології індивідуально орієнтовані, викладачі мають змогу створити гнучкий та відкритий інтерактивний простір для навчання, який завжди знаходиться у вільному доступі. Це дає можливість значно розширити освітнє середовище, забезпечити інтерактивність, дистанційність, сприяти формуванню Soft Skills та Hard Skills, підвищити рівень зацікавлення учнів у вивченні дисципліни.

Огляд простих у використанні та дієвих інтернет-сервісів варто почати з генератору ребусів **rebus1**, що допомагає легко створити візуальну загадку, яка буде продуктивним засобом активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитком спостережливості, логічного мислення. На уроках української мови та літератури може бути використаний на етапі ознайомлення з нової темою, поняттям, персоналією; також на етапі перевірки знань змісту твору або ж у підсумку для перевірки засвоєних ключових понять.

Інтернет-сервіс **learningapps** - конструктор для розробки різноманітних завдань із різних предметних галузей для використання і на уроках, і в позаурочний час, що дозволяє учням перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі, сприяючи формуванню їх пізнавального інтересу. Учитель має можливість створити клас, у якому учні можуть не тільки виконувати вказані завдання, а й створювати їх самотужки. Усі результати діяльності відображаються в теці «Статистика класу», даючи змогу прослідкувати динаміку активності, досягнень конкретного учня та здійснювати аналіз учнівської діяльності. Розподільні диктанти, встановлення відповідності, відновлення структури, розташування за порядком, виділення помилки, заповнення пропусків, створення логічних мап, вільна текстова відповідь, вікторини, кросворди, змагання з декількома гравцями – види вправ, що передбачають використання аудіо та відеоконтенту і є потужним інструментом в методичному оновленні уроку.

Інтернет-сервіс **WordArt** - генератор хмаринок із ключових слів, що розширює спектр методів для роботи з ключовими поняттями на уроці, даючи змогу їх візуалізації: вправлення у виборі «ключів», їх поясненні, доборі синонімічних, антонімічних понять за вказаними словами, визначення зайвого серед поданих понять, складання у словосполучення, речення, поширення «ключами» простих речень, обґрунтування логіки поєднання «ключів», створення емоційних образів для аналізу психологічного клімату уроку, оформлення понять в асоціативні форми, створення візуальних сенканів.

Галерея пазлів - **jigzone.com/gallery** - генератор головоломок у вигляді пазлів, де є велика бібліотека готових ігор, у яких можна змінювати розмір частинок, кількість, встановлювати час збору головоломки, завантажити свою світлинку, відправити її комусь чи вбудувати в сайт тощо. Цікавими та корисними в роботі словесника стануть різноманітні банки звуків та «шумотеки», які стануть у нагоді при створенні звукового портрету твору, підбору аудіосупроводу ліричного твору, малюванні звукової картини за заданою подією, образом тощо.

Хмарне презентаційне програмне забезпечення **Prezi** - інструмент для створення інтерактивної нелінійної презентації в режимі онлайн. Використання вказаного інструменту посилює механізм викладання матеріалу ефективним наочним та цікавим способом, ставить перед учнем важливі питання: як із великої кількості інформації вибрати головне, як наочно показати логічний зв'язок між частинами тощо.

Інтернет-сервіс **Beautiful.ai** - майданчик для створення інтерактивної презентації в режимі онлайн. Ресурс, на відміну від своїх попередників, не тільки дозволяє використовувати всі види інформації від тексту й малюнку до відео, а й об'єднує в собі різні функціональні можливості: створення динамічної хмаринки з ключових слів та монтування її в слайд, інтеграція інших видів презентації (наприклад, Microsoft PowerPoint) у поточний слайд, створення та використання інфографіки тощо. Дещо схожим є онлайн-редактор графіки та документів **Canva**, що дозволяє редагувати фотографії, має значну бібліотеку світлин, передбачає спільне редагування графічних об'єктів, дає можливість організації роботи в команді для створення онлайн-презентацій, плакатів, банерів, коміксів, візитівок (а це і виготовлення картографії життя автора, зорового портрету твору, створення візитівки героя чи письменника, виготовлення реклами твору, нової обкладинки, коміксів за сюжетом) тощо. Сервіс **Glogster** дозволяє створити мультимедійний плакат, поєднуючи зображення, графіку, аудіо, відео і текст на одному цифровому полотні, що наближає кінцевий продукт до інфографіки, таким чином розвиваючи вміння читати схеми, таблиці, встановлювати смислові,

причиново-наслідкові зв'язки. Ресурс має широкий спектр вже розкритих тем у бібліотеці, залишаючи можливість створити абсолютно новий.

Powtoon – новий вимір звичної нам презентації, який дає можливість створити не просто презентацію, а навіть мультфільм, тобто динамічне зображення. Це безкоштовний онлайн-сервіс, який можна використовувати для різних цілей: особистих, професійних та навчальних. Система просить користувача вибрати один пункт із вищезгаданого списку: особисті, професійні та навчальні цілі, аби розпочати роботу. Від вибору залежить функціонал сервісу та стиль шаблонів, що пропонуються. На слайдах можна розміщувати текст, звук, фігури і графіку. Створену презентацію можна відразу експортувати на YouTube.

Варто відзначити і програму для презентацій **Moovly**, що пропонує користувачеві як готові шаблони, так і можливість створювати презентацію з самого початку, маючи простий та зручний інтерфейс і забезпечуючи консультацію за потреб шляхом відповіді чат-ботів.

Інтернет-сервіс **Pixton** - це програма для створення коміксів, цікавих оповідей у малюнках. Як відомо, комікс - послідовність малюнків, що містять короткі та стислі тексти. Герої історій супроводжуються «мовними хмарками», які словесно відображають взаємовідносини між дійовими особами. **Pixton** — це зручний конструктор із великим набором героїв, декорацій, фонів, він дозволяє змінювати положення тулуба, пози і кут повороту до глядача, тип та вираз обличчя можна модифікувати використовуючи інструменти зміни емоцій, вибору форми та кольору елементів обличчя, «одягати» їх відповідно до ролі, озвучувати - простір для творчості необмежений. Для вчителя — це знахідка, новий спосіб спілкування, навчання, виховання учнів через стислу та лаконічну історію, поведінку вигаданих чи історичних персонажів.

Інтернет-сервіс **Nearpod** пропонує створення інтерактивних уроків за лічені хвилини з можливістю використання наявного банку методичних розробок. Приєднання до уроку відбувається шляхом введення учнями відповідного коду на своїх пристроях, де вони зможуть бучити теоретичні матеріали уроку і одразу пройти первинний тест-контроль. Учитель має змогу переглянути кожен урок індивідуально та згенерувати загальний звіт класу.

Classtime – опитувальник без реєстрації, так як сесія проводиться тільки за паролем сесії і не обмежена в просторі. Є можливість побудувати питання з однією правильною відповіддю, кількома, з однозначною, із веденням вільної текстової відповіді, встановленням відповідності, встановленням порядку, виділенням тексту. Ресурс містить бібліотеки з тестовими матеріалами зовнішнього незалежного опрацювання, надає можливість зручно відстежувати відповіді у зведеному огляді, що дає миттєве розуміння продуктивності учнів (так як результат подається за відсотковим співвідношенням по запитаннях, але є

можливість відкрити протокол конкретного учня), загальний результат можна зберегти, роздрукувати, надіслати у Excel та PDF-форматі.

Отже, сучасний інтернет-простір пропонує велику кількість оновлених різноманітних сервісів, які дозволяють розробку революційних навчально-методичних матеріалів, авторських методик, а також формування індивідуальних методик навчання, допомагають зробити будь-який урок більш динамічним, цікавим, пізнавальним, інтерактивним, забезпечуючи реалізацію інформаційно-цифрової компетентності, яка наразі є однією з ключових.

ЛІТЕРАТУРА

1. Smart-освіта: ресурси та перспективи : матеріали Міжнар.наук.-метод. конф. (Київ, 16–17 жовтня 2014 р.) : тези доповідей. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 350 с. – Укр., рос. та англ. мовами.
2. Корост А.В. Сервіс із фантастичними можливостями для створення коміксів// <https://alenakorost.com/servis-iz-fantastichnimi-mozhlivostyami-dlya-stvorennya-komiksiv/>

СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Кулікова Т. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти
та гуманітарних дисциплін
Кременчуцький педагогічний коледж
імені А. С. Макаренка
м. Кременчук*

Деркач В. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
Таврійська академія Кримського федерального університету
імені В. І. Вернадського
м. Сімферополь*

СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ КОЛЬОРИСТИЧНИХ КОМПАРАТИВЕМ У РОМАНІ ПАНАСА МИРНОГО «ПОВІЯ»

Панас Мирний (1849 – 1920 рр.) – видатний український письменник, основоположник соціально-психологічного роману й повісті в українській літературі. Твердо вірячи у майбутнє української мови, Панас Мирний виступав за її чистоту, був проти переобтяження іншомовними словами. Він один із перших запровадив в українській літературі жанр фундаментальної прози з розгорненим викладом матеріалу, детальною аргументацією зображуваних подій і вчинків персонажів, повним виписом деталей. У своїй творчості письменник широко використав невичерпні стилістично-художні можливості народно-розмовної мови, а також творчі досягнення своїх літературних попередників. Найвищого рівня критичний реалізм Панаса Мирного досяг у його романі «Повія», де була змальована гірка доля жінки, від якої відвернулось суспільство, її тяжке, злиденне соціальне становище.

Відтворення письменником авторської ідеї в художньому творі, природно, здійснюється через комбінацію слів. Аналізуючи творчу спадщину Панаса Мирного, зосередимо увагу на з'ясуванні особливостей функціонального навантаження семантичного поля кольористичних компаративем у романі «Повія», в якому найбільше виразились позатекстові фактори, що охоплюють мистецький світогляд, індивідуально-психологічні особливості творчої лабораторії письменника.

Як своєрідний і важливий елемент складної семасіологічної системи мови порівняння здавна використовували в різних функціональних стилях з метою виразного і яскравого вираження думок і почуттів. Специфіка порівняльних конструкцій дозволяє встановити тотожність, подібність чи відмінність предметів, явищ, ознак, дій, станів і т.д., щоб таким чином поглибити пізнання різностороннього людського буття і його філософського осмислення та узагальнення.

Порівняння – один із найбільш експресивних засобів тропеїчної системи мови – особливе значення має у сфері художньої творчості. Семантичні, граматичні й функціональні особливості порівнянь здавна були в центрі уваги багатьох дослідників: Аристотеля, Деметрія, О. Потєбні, О. Пешковського. Як одиниці насамперед граматичні порівняльні конструкції послідовно й різнопланово розглядали сучасні українські мовознавці: І. Кучеренко, М. Каранська, Є. Павленко, М. Плющ, М. Заборна. Стилістику порівнянь у художніх текстах окремих авторів досліджували Л. Ставицька [6], А. Свашенко [5], Г. Конторчук [1], Л. Пустовіт [4] та ін.

Літературознавець В. М. Черкаський, аналізуючи мову прози Панаса Мирного, щодо порівнянь зауважує: «Простота, загальнозрозумілість, поширеність цього тропу в побутовому мовленні та фольклорі зумовили надзвичайно широке використання його Панасом Мирним, як і літературою того часу» [7, с. 235]. Письменник активно використовує в романі «Повія» компаративеми для увиразнення зовнішньої характеристики персонажів. Вони є джерелом важливої інформації про людину: тут особливість зору, і зовнішня врода, і душевна напруга, і мрійливість, і хитрість, і швидкість. Порівняння віддзеркалюють також реальність, фіксуючи фрагменти культури, історії, психології та менталітету нації.

Значно підсилюють виражальну функцію компаративем розширення їх структур кольористичними елементами. У художньому мовленні часто знаходимо стилістичні прийоми обігравання кольорів, які виступають як складова частина порівняльних конструкцій. «Поєднання назв кольорів з різними поняттями свідчить і про закономірності використання традиційних образів, які вже стали певною мірою поетичними символами, і про новаторське вживання слів із семантикою кольору...» [4, с. 56].

У мові художньої літератури лексика на позначення кольору є активно вживаною, оскільки характеризується багатством семантичної наповненості та виконуваних функцій у рамках контексту твору. Продуктивність уживання лексем на позначення кольору зумовлена значними естетичними можливостями цих лексем, тобто їх здатністю створювати різноманітні образи в контексті художнього твору. Лексика на позначення кольорів уже кілька десятиліть привертає увагу дослідників у різних наукових галузях завдяки своєму

семантичному багатству, різноплановості та активності вживання, специфіці джерел її походження. Назви кольорів належать до найдавнішої і найстійкішої частини лексики слов'янських мов. Віддавна прикметники зі значенням кольору широко використовують поети, прозаїки для створення яскравих, глибокозмістовних образів [2, с. 120].

Вивчення семантики кольоропозначень у лінгвістиці спирається на основні положення про сутність мови художньої літератури, яке опрацьоване такими лінгвістами, як Л. Булаховський, В.Виноградов, Г. Винокур, В. Жайворонок, В. Жирмунський, М. Карпенко, О. Крижанівська, Б. Ларін, А. Мойсієнко, О. Потебня, О. Снітко, Д. Шмельов, Р. Якобсон.

Яскравою лексико-семантичною особливістю мови роману «Повія» є те, що Панас Мирний у складі порівняльних конструкцій широко використовує слова на позначення кольорової гами, особливо при описах зовнішнього вигляду персонажів, зміни їх внутрішнього стану або при зображенні картин природи. Кольоризми допомагають виділити якусь характерну рису персонажа чи передати загальне враження від явища.

Прикметник *синій* у давніх пам'ятках позначав не тільки колір, а й використовувався у значенні *темний*. Так, зокрема, у матеріалах для словника давньоруської мови І. Срезневського подані такі значення прикметника *синій*: темно-блакитний, синій, синюватий; етикет блискавки – той, що виблискує блакитним кольором; посинілим від крововиливу, багровий, политий кров'ю; темний; темно-синій; темношкірий; чорний; потемнілий; похмурий. Подібне використання знаходимо і в романі: «...під ними мов **сині** мішки висіли...» [3, с. 32]; «...**синього**, як бразолія, м'яса!» [3, с. 227].

Традиційна символіка *зеленого* кольору пов'язана з життям, свіжістю, молодістю. За давньою християнською символікою, зелений – знак спокою та святковості. У кольоровій символіці християнського Заходу чистий зелений колір – символ земного життя Христа і святих. Подібні асоціації спостерігаються і в інших культурах і мовах світу. Це пов'язано з тим, що зелений колір є фізично нейтральним, оскільки він – барва біологічного середовища, з якого вийшла людина, і з тим, що в природі найбільш багато й різноманітно представлений саме цей колір: «...долина – як рута **зелена**...» [3, с. 84]; «...**зелена-зелена**, наче рудою вкрита...» [3, с. 142]; «...заслану, наче **зеленим** килимом, густою травою...» [3, с. 311].

У західноєвропейських та слов'янських культурах символіка *жовтого* кольору була подібна до сприйняття золотого (веселий і шляхетний колір, який радує своєю чистотою й силою). Із часом жовтий став кольором заздрості, розлуки, суму (в живописі Ван Гога жовтий колір підкреслює розпач і сум – картина «Нічне кафе», а на інших, наприклад, «Соняшники» – життєрадісність і світло). В українській культурі й мові жовтий колір виявляє свою

амбівалентність, адже жовте стигле збіжжя – життя, а жовте осіннє листя – смерть природи й певною мірою людиною, що є її частинкою; жовті квіти соняшника й жовті квіти розлуки; жовті люди – здоров'я, а жовтий колір обличчя, шкіри – хвороба тощо: «*Як смерть та жовта, як тінь темна...*» [3, с. 57]; «*...вона [труна] здавалася неначе з жовтого каменю витесана або з воску вилита...*» [3, с. 181]; «*...вся жовта, неначе воском полита...*» [3, с. 174].

Особливо знаковим є використання атрибута *червоний*, що оригінально осмислюється відразу як в позитивному, так і в негативному сенсі. Якісний прикметник червоний, передаючи зорові відчуття, об'єднує величезну кількість різноманітних понять, таких, наприклад, як кров, вогонь, вечірнє сонце, квітка троянди, квітка маку, ягоди калини, щоки, губи й інші: «*...червона, як огонь...*» [3, с. 205]; «*...червоний, як рак печений...*» [3, с. 274]; «*...хороша, пишна та свіжа, наче червона ягідка серед білого цвіту...*» [3, с. 378].

Зрідка автор розширює компаративними оптимістичним рожевим кольором: «*Припухлі устонька, мов та рожева квітонька...*» [3, с. 251].

Також специфічним є використання значення *білого* кольору, який традиційно пов'язують зі значенням святості, чистоти, всього піднесеного, радісного. У «Повії» автор використовує кольоратив білий як частину порівняльної конструкції, мета якої – щось підкреслити, особливо виділити: «*...неначе біла гора серед чорної хвилі, хитався комин здоровенної печі*» [3, с. 297]; «*...обличчя в неї біле, як крейда...*» [3, с. 200]; «*...хати наче в сорочки білі нарядилися..*» [3, с. 111].

Досить широко використані в тексті роману й інші кольоративами: «*...місяць срібною стяжечкою...*» [3, с. 224]; «*...як вовцюга сірий...*» [3, с. 295]; «*Чорною марою стирчала ... Маринина постать*» [3, с. 292]; «*...наче очінком з блакитного серпанку...*» [3, с. 332] тощо.

Таким чином, порівняння – це прийом вираження авторської модальності у творі. Компаративні конструкції дозволяють чітко й недвозначно окреслити характери персонажів, вони сприяють створенню реалістичного ефекту, лежать в основі багатьох описів. Ужиті в тексті роману «Повія» кольористичні компаративами є одним із засобів художнього змалювання образів, розкриття їх характеристик, передачі краси та звуків природи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конторчук Г.К. Порівняння в поетичному мовленні В. Стуса. *Творчість В. Стуса у контексті європейської культури ХХ століття: Зб. матеріалів конференції*. Донецьк, 1998. С. 51 – 56.

2. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: [навч. посібн.]. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2008. 423 с.

3. Мирний Панас. Твори : У 2т. К. : Наукова думка, 1989. Т.2: Повість та оповідання. Роман (1897– 1918). *Упор.і прим. К.М.Секаревої*. 640 с.

4.Пустовіт Л. О. Поетичний словник Бориса Олійника. *Українська мова і література в школі*. 1985. №11. С. 53 – 57.

5.Свашенко А. О. Порівняння в прозі О. Кобилянської. *Творчість О. Кобилянської у контексті української та світової літератури*. Частина 2. Чернівці: ЧДУ, 1988. С. 102 – 103.

6.Ставицька Л. В. Незнане вгвинчує мисль, як вихори спіральні (Порівняння в поезії М. Бажана). *Культура слова*. К.: Наукова думка, 1985. Вип. 29. С. 31 – 35.

7. Черкаський В. М. Художній світ Панаса Мирного. К. : Дніпро, 1989. 349 с.

Баранник Н. О.,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри української мови,

літератури та методики навчання

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

м. Глухів

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ МОВНО- МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

В умовах сьогодення у зв'язку з підписанням Болонської конвенції та інтеграцією України в Європейський освітній простір зростають вимоги до підготовки спеціалістів нової якості, здатних творчо мислити, швидко орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, приймати нестандартні рішення, учитися й розвиватися упродовж усього життя [2].

Однією з важливих умов забезпечення високої якості підготовки майбутніх фахівців-філологів, готових до постійного професійного зростання, до саморозвитку, самоосвіти та інноваційної діяльності, є посилення ролі самостійної роботи (далі СРС), основним завданням якої є глибоке оволодіння фундаментальними лінгвістичними знаннями, професійними вміннями та навичками, досвідом творчої та дослідницької діяльності. Такий перехід від парадигми навчання до парадигми освіти передбачає, що СРС є не просто формою освітнього процесу, а його основою, способом формування професійної самостійності, готовності до самоосвіти і безперервного навчання в умовах стрімкої оновлюваності знань.

Аналіз спеціальної літератури з дидактики засвідчує різноаспектні підходи до проблеми вивчення самостійної роботи (В. Козаков, А. Молибог, П. Підкасистий та ін.), її планування та організації (Б. Єсіпов, І. Лернер та ін.), управління й контролю (І. Андреева, К. Єсіпович, Л. Жарова, А. Линда та ін.), значення самоосвіти й самопідготовки до професійної діяльності (А. Громцева, Ю. Кулюткін, Г. Сухобська та ін.). У лінгводидактиці організацію самостійної роботи учнів і студентів на заняттях з української мови висвітлено в працях Н. Гончаренко, О. Горошкіної, С. Карамана, Г. Передрій, К. Плиско, Л. Скуратівського, І. Хом'яка, М. Пентилюк, І. Гайдаєнко, Т. Окуневич, Т. Лободи, Н. Баранник та ін.

Як показали результати дослідження, на сьогодні в науковій літературі немає загальноприйнятого розуміння сутності поняття «самостійна робота». Педагоги розглядають її як *вид пізнавальної діяльності* (Л. Вяткін, В. Козаков та ін.), *форму організації навчальної діяльності* (В. Граф, І. Ільєсов, В. Ляудіс та ін.), *залучення студентів до самостійної діяльності* (М. Гарунов, І. Унт та ін.), *метод навчання* (Ю. Бабанський, Л. Жарова та ін.), *прийом навчання* (А. Усова, Т. Герасимов, В. Коринська та ін.). З іншого боку, зарубіжні вчені Д. Шункі й Б. Зіммерман вбачають у самостійної роботі *самоспрямований процес перетворення розумових здібностей на навчальні вміння й навички*; А. Айзенберґ – *основу самоосвіти*; М. Мартінез-Понс і М. Боекаертс – *елемент моделі процесу набуття знань*, Л. Корно і Е. Мандінач – *набір стратегій навчання*, К. Леві-Лебоієр і Ф. Вайнерт – *одну з форм компетентності*.

Ураховуючи специфіку підготовки майбутнього вчителя-філолога, вважаємо доцільним розглядати самостійну роботу як специфічну форму навчально-пізнавальної діяльності, у процесі якої формується самостійність особистості, здійснюється оволодіння сукупністю лінгвістичних знань і професійних мовно-мовленнєвих умінь і навичок, формується прагнення до самовдосконалення, вміння критично оцінювати результати своєї праці.

Активна СРС можлива лише за умови серйозної і стійкої мотивації. Найсильнішим мотиваційним фактором, на думку І. Власової, є підготовка до подальшої успішної професійної діяльності. До внутрішніх факторів, що сприяють активізації самостійної роботи студентів, належать: індивідуалізація навчання, корисність виконуваної навчальної та позанавчальної роботи, участь у науково-дослідній та методичній творчій діяльності, в олімпіадах, конкурсах, заохочення студентів за участь і здобуті результати, використання мотиваційних факторів контролю знань, а також особистість викладача [1].

У науково-педагогічній літературі традиційно виділяють такі основні форми самостійної роботи: позааудиторна (власне самостійна робота, що виконується в довільному режимі в зручній для студента час) та аудиторна самостійна робота під керівництвом викладача. *Аудиторна СРС* включає роботу

з літературою, виконання самостійних і контрольних робіт, написання тестів, проведення ділових ігор тощо. *Позааудиторна* – передбачає підготовку студента до практичних і семінарських занять; до заліку, іспиту; підготовку до тестування, до аудиторної контрольної роботи; виконання домашньої контрольної роботи; написання лінгвістичних повідомлень, рефератів, доповідей, звіту з практики; виконання курсової, дипломної, магістерської роботи.

В умовах модернізації вищої освіти заслуговує на увагу така форма СРС, як *інформаційно-комунікативна*, у процесі якої застосовуються інформаційні технології як важливе джерело інформації в будь-якій галузі наукових знань: електронні підручники, спеціальні програми на повторення пройденого матеріалу або систематизацію знань, програми для перегляду електронних ресурсів із банків і баз даних, автоматизовані системи контролю знань, текстів, оцінки вмінь і навичок, онлайн-тести та ін. [3].

Система самостійної роботи орієнтує на виконання таких завдань: забезпечити єдність, безперервність і цілісність освітнього процесу на всіх його етапах; створити умови для формування в студентів навичок самостійної навчальної, науково-дослідної та практичної роботи, критичного мислення; сприяти поглибленню й розширенню професійних наукових і практичних інтересів студентів; застосовувати знання в нетрадиційних ситуаціях; сприяти гармонійному творчому розвитку суб'єктів освіти.

Важлива роль в успішній реалізації зазначених вище завдань відводиться викладачеві, його вміню методично правильно організувати самостійну діяльність студентів-філологів як на лекціях, практичних та семінарських заняттях, так і в процесі позааудиторної роботи.

Варто зазначити, що на заняттях із сучасної української мови самостійна робота може бути передбачена викладачем під час підготовки студентів до лекції, на самій лекції та після її проведення. Пропонуються такі ефективні її види: написання рефератів, лінгвістичних повідомлень, розв'язання проблемних ситуацій і завдань, доповнення конспектів лекції за рекомендованою літературою, створення структурно-логічних схем або заповнення вже готових схем-опор чи таблиць, складання опорних конспектів тощо. Різновидом самостійної роботи у зв'язку з прослуханою лекцією є доповнення конспекту тезами за рекомендованою літературою; доповнення початої, але не закінченої лектором думки; творча трансформація змісту лекції в опорний конспект; добір літератури до теми; дослідження особливостей окремих питань лекції про стилістичні можливості мовних засобів, висвітлених у підручниках для загальноосвітньої школи.

Завдання для самопідготовки до практичних занять передбачають виконання вправ аналітичного і синтетичного характеру; творчі роботи

(написання творів, нарисів, статей; вивчення мовних засобів у текстах різних стилів, виступи з повідомленнями за результатами дослідження); виготовлення дидактичного матеріалу; тематичні повідомлення; аналіз журнальних статей; конспектування (робота з першоджерелами); аналіз проблемних ситуацій; самостійний добір текстового матеріалу за певною тематикою для спостереження за особливостями функціонування в ньому одиниць різних мовних рівнів; самостійний добір вправ і завдань до тієї чи іншої теми та ін.

Для забезпечення цілеспрямованої систематичної самостійної роботи студентів у процесі вивчення курсу «Сучасна українська мова» викладач готує методичний комплекс, що містить перелік теоретичних питань із тем розділів, список основної і додаткової літератури, перелік основних лінгвістичних понять, якими студент має вільно оперувати в подальшій професійній діяльності, перелік практичних усних і письмових самостійних завдань (наприклад: підготувати лінгвістичні повідомлення «Мовна ситуація в Україні на сучасному етапі», розглянути палатограму і встановити, який приголосний звук на ній зображений, відповідь обґрунтувати; розробити опорну таблицю «Розділові знаки в реченнях з однорідними членами»; у вигляді алгоритму сформулювати основні умови відокремлення чи невідокремлення узгоджених означень). Обов'язковим компонентом методичного комплексу є виконання практичних вправ і завдань, які розробляються з урахуванням різних рівнів самостійності студентів під час їх виконання. Це, зокрема, рецептивно-репродуктивні вправи і завдання, спрямовані на формування основних мовленнєво-мисленнєвих умінь спостерігати, розпізнавати, аналізувати, зіставляти мовні одиниці в словосполученнях, реченнях, текстах різних жанрів і стилів; *реконструктивно-варіативні* – забезпечують розвиток умінь добирати лексичні, граматичні синоніми, визначати стилістичні функції мовних одиниць; *конструктивні вправи* – орієнтують на побудову, трансформацію морфологічних і синтаксичних структур висловлювання відповідно до норм стилю; *творчі вправи і завдання* передбачають створення власних висловлювань відповідно до стилістичної настанови та завдань комунікації, редагування текстів, начальний переклад, повний і частковий граматико-стилістичний аналіз текстів різних стилів тощо.

Із метою самоперевірки засвоєних знань і вмінь студентам пропонується перелік запитань до теми і тестовий контроль.

Важливе місце в підготовці висококваліфікованого вчителя української мови і літератури посідає науково-дослідна самостійна діяльність (написання курсових, дипломних, магістерських робіт), яка сприяє формуванню дослідницької компетентності студентів, розвиває вміння аналізувати наукову літературу, виділяти проблему, самостійно або з допомогою викладача її вирішувати, досліджувати мову художніх творів із погляду її фонетичних, лексичних, морфологічних чи синтаксичних особливостей, узагальнювати й

систематизувати зібраний матеріал тощо. Цей рівень самостійної діяльності вважається найвищим, оскільки передбачає готовність студентів виконувати цілеспрямовані, аналітико-синтетичні, діагностичні, пошуково-перетворювальні дії на основі практичного застосування систематизованих лінгвістичних знань.

Результати самостійної науково-дослідної роботи висвітлюються у форматі доповідей на студентських наукових конференціях, публікацій у збірниках наукових праць молодих учених чи в процесі підготовки конкурсних студентських наукових робіт.

Отже, зважаючи на викладене вище, можемо стверджувати, що в умовах реформування системи професійної підготовки фахівців самостійна робота є основною формою організації навчального процесу в закладах вищої освіти. Студент як суб'єкт навчання повинен не лише засвоїти певний обсяг знань, умінь і навичок, а й навчитися самостійно здобувати, удосконалювати знання, працювати з навчально-методичною інформацією, застосовувати набуті знання, вміння і навички в практичній діяльності, розвивати свої професійно значущі якості, які забезпечать його подальшу загальнокультурну і професійну компетентність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власова И. Н. Самостоятельная работа студентов как условие успешной профессиональной деятельности. Вестник ПГГПУ. Серия №1. Психологические и педагогические науки. 2014. С. 210-213.

2. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес : Матеріали до першої лекції / Болонський процес : документи / [уклад.: З. І. Тимошенко, А. М. Грехов, Ю. А. Гапон, Ю. І. Палеха]. К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 169 с.

3. Мычка С. Ю., Шаталов М. А. Самостоятельная работа студента в системе личностно-профессионального развития будущего специалиста [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.tsutmb.ru/nayk/nauchnyie_meropriyatiya/int_konf/mezhdunarodnyie/lichnostnoe

Меркантіні С.

кандидат філологічних наук

доцент кафедри романської філології та перекладу

ХНУ імені В. Н. Каразіна

м. Харків

ВВЕДЕНИЕ В СЕНСОРНОЕ ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ ИТАЛЬЯНСКОМУ ЯЗЫКУ

Дети всегда любят находить общие черты со взрослыми, в которых они видят реализацию желаемого развития. Не редко в моем опыте преподавания в начальной школе мои ученики подчеркивали, что у них есть то же, что у меня. Допустим, в связи с информацией о моей личной жизни, я однажды сказала: «Моего старшего брата зовут Андреа», и сразу ученик первого класса поднял руку и сказал с выражением удовольствия на лице: «Учительница, а ты знаешь, что я в супермаркете с мамой вчера услышал, как кто-то звал кого-то Андреа?»... далекие, космические связи такого сорта имеют силу создать очень близкий контакт. Подобное поведение ввело меня выделить два свойства у детей, на которых я стала упираться для построения процесса обучения:

- их желание контакта со взрослым;
- их желание сами стать взрослым.

Последнее свойство мне ярко подтвердила недавно моя племянница, которая спустя несколько месяцев после поступления в школу на первый класс, стала обзывать людей «Ты – малыш!», когда они проявляют, на ее взгляд, неопрятное поведение (при этом племянница отругает этими словами абсолютно всех людей любого возраста, от родителей до бабушки и дедушки...): т.е. быть малышом это крайнее неприятное качество, за которое стоит кого-то ругать.

В этой связи преподаватель может являться некой моделью, с которой ребенок хочет уподобляться. Поэтому введение новых тем на уроках с детьми начинается у меня всегда с себя. Простейшим образом. Ребенку всегда интересно слышать что-то личное о преподавателе, поэтому первый урок о представлении я начну со своего имени и возраста; урок о цветах начну со своего любимого цвета и т.д.; вторым шагом, я задаю вопрос каждому ребенку, потом дети спрашивают хором и хором отвечают, таким образом возрастает уверенность в себя; только после этого ребенок спрашивает у другого ребенка, а в конце наконец-то мы пишем слова, чтобы их закрепить.

Сенсорное восприятие слов.

Введения новой тематической лексики, следует, обычно такую стандартную схему, которую показываю через тему «ПРЕДСТАВИТЬ СЕБЯ И ПОЗНАКОМИТЬСЯ С ДРУГИМИ»:

1) Зрение: в данном случае, я показываю себя *Io mi chiamo Simona*. И одним жестом показываю тебя *Come ti chiami?*

2) Слух: в данном случае слушаем такую песню

<p>Io mi chiamo, mi chiamo Lea ho sette anni e vado a scuola, ogni mattina vado a scuola. Leggo, scrivo,</p>	<p>Меня зовут Леа Мне 7 лет и хожу в школу, Каждое утро хожу в школу. Читаю, Пишу,</p>
--	--

imparo l'italiano, canto, ballo, saluto con la mano. Ora non dico niente di più, devi andare avanti tu: Come ti chiami? Quanti anni hai? Ogni mattina che cosa fai?	Изучаю итальянский, Пою, Танцую, Здоровуюсь, махая всем рукой. Больше ничего не добавлю, Потому что твоя очень теперь: Как тебя зовут? Сколько тебе лет? Что ты делаешь каждое утро?
--	--

3) Осязание: каждому слову соответствует жест, который превращает услышанное во что-то осязаемое: *ho 7 anni* – 7 пальцев, *scuola* – школа, в которой мы находимся и на которую можем указать и т.д.

4) Движение: через движение мы передаем ученику прямой опыт того, что коммуникация – это деятельность. Каждым нашим словом мы ставим в реальность нечто живое, которое двигается и двигает последовательный процесс. В данном случае ученики кругом стоят и вращаются вокруг одного ученика, который себя представляет и выбирает из круга следующего ученика, который должен себя всем представить.

Остаются вкус и обоняние – важнейшие элементы для изучения иностранного языка: для того, чтобы полноценно общаться с людьми важно также знать из запаха и вкусы. Для этого очень важно с детьми всегда планировать мастер-классы кухни, или же подобные мастер-классы, способны передать эти ощущения.

Современная технология

Сейчас в интернете можно найти много интересных приложений, позволяющих отработать мультимедийные материалы с целью обучения языкам. Это своего рода преобразования театральной работы с учениками. Постановка маленьких или же больших сценок это всегда не только весело, но и интересно и очень эффективно с точки зрения приобретения языкового опыта через всего тела. Принцип всегда один и тот же: язык мы приобретаем через глобальный, телесный и ментальный опыт. С помощью технологии мы можем разнообразить этот процесс.

В частности, я использовала с детьми известный выпуск британского телеканала BBC – *Muzzy*. Сначала мы смотрим отрывок мультика, потом читаем вместе сценарии:

Silvia Testa, spalle. Braccia giù, mani giù. Occhi, bocca, orecchie in su, naso in su. Occhi, bocca, naso e orecchie in su...	СИЛЬВИЯ Голова, плечи. Руки вниз, руки вниз. Глаза, рот, уши вверх, нос вверх. Маззи Где мы?
--	---

<p><u>Muzzy</u> Dove siamo?</p> <p><u>Toni</u> Siamo nel giardino.</p> <p><u>Muzzy</u> Cosa? Nel tuo giardino?</p> <p><u>Toni</u> No, stupido! Nel giardino del palazzo reale. Guarda! Ecco Silvia!</p> <p><u>Muzzy</u> Cosa sta facendo?</p> <p><u>Toni</u> Fa ginnastica.</p> <p><u>Silvia</u> Braccia giù, mani in giù. Presto! Là dietro!</p> <p><u>Toni</u> Dietro cosa?</p> <p><u>Silvia</u> La statua. Stai bene?</p> <p><u>Toni</u> No, non stiamo bene. Abbiamo fame. Ci dai da mangiare, per favore?</p> <p><u>Muzzy</u> Posso avere un orologio, per favore?</p>	<p><u>Тони</u> Мы в саду.</p> <p><u>Маззи</u> Что? В твоём саду?</p> <p><u>Тони</u> Нет, тупица! В саду королевского дворца. Смотри! Вот Сильвия!</p> <p><u>Маззи</u> Что она делает?</p> <p><u>Тони</u> Занимается гимнастикой.</p> <p><u>Сильвия</u> Руки вниз, руки вниз. Быстро! Вон там за этим!</p> <p><u>Тони</u> за каким?</p> <p><u>Сильвия</u> за статуей. У тебя все хорошо?</p> <p><u>Тони</u> Нет, у нас не все хорошо. Мы голодны. Ты нас накормишь, пожалуйста?</p> <p><u>Маззи</u> Дай мне часы, пожалуйста</p>
--	---

Когда ученики способны свободно произнести все реплики свободно, с правильной интонацией и произношением, мы будем записывать наши реплики по видео. После этого, с помощью приложения обработки видео, мы будем смонтировать аудиодорожки над оригинальным видео. Детям очень нравится смотреть такие мультики, когда они озвучивают мультики.

И мастер-классы по кухне и лаборатории по озвучиванию всегда сопровождаются упражнениями для закрепления грамматических структур, которые позволяют грамотно выполнять задачи практических заданий.

С таким простыми способами, мы организуем языковое пространство наших занятий естественным образом и языковое пространство может развиваться гармонично и полноценно.

ЛИТЕРАТУРА

Dorigatti, A., Viola, M. (1999) *Ambarabà 1. Un corso di italiano per bambini della prima classe*. Firenze: Alma Edizioni.

AA.VV. (2000) *Muzzy Multilingua*. London: BBC.

AA.VV. (2000) *Muzzy video script book Italian*. London: BBC.

AA.VV. (2000) *Muzzy exercise book Italian*. London: BBC.

Гарашенко Л. Б.

*доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства*

Національний університет

«Полтавська політехніка

імені Юрія Кондратюка»

м. Полтава

Діброва О. В.

завідувачка кафедри

педагогіки та психології

початкової освіти

Кременчуцький педагогічний

коледж імені А.С.Макаренка

м. Кременчук

КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ АНАЛІТИЧНИХ НОМІНАЦІЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Дослідження в галузі ономасіології та теорії номінації були фактично однією з ранніх версій когнітивізму у вітчизняній лінгвістиці. Основною властивістю цих досліджень є увага до процесів номінації, до виявлення власне когнітивних, пізнавальних моментів у номінативній діяльності, а також до особливостей створюваних у таких процесах структур свідомості, які підлягали об'єктивації в номінативних актах. Окреслений підхід передбачає розгляд похідної одиниці номінації в тісному зв'язку з предметом або явищем реальної дійсності, водночас екстралінгвальний фактор відіграє важливу роль.

Основне завдання когнітивно орієнтованої теорії номінації полягає у виявленні когнітивно-семіотичного механізму породження найменування, поясненні зв'язку ономасіологічної структури зі структурами знань про об'єкт номінації, в аналізі мотивації номінативних одиниць як когнітивно-ономасіологічного феномена, створення її нової типології [2, с. 27].

Методика когнітивно-ономасіологічного аналізу, розроблена О. О. Селівановою, ґрунтується на принципі інтегративної двовекторності дослідження (від ономасіологічної структури номінативної одиниці до репрезентації знань про позначене й навпаки). Інтегрованість двох підходів у когнітивно-ономасіологічному аналізі дає можливість простежити проекцію науково-технічної терміносистеми на структури знань, на результати категоризації та концептуалізації відповідної онтологічної сфери. Метою когнітивно-ономасіологічного аналізу є дослідження номінативно-семіотичного аспекту мови з погляду її внутрішньо- й зовнішньолінгвістичних детермінант,

аналіз різноманітних «слідів» людського досвіду, когніції, відчуттів, інтуїції, несвідомого в мовних знаках, у системі мовної організації, у її текстовій репрезентації [4, с. 7–8].

Перший етап когнітивно-ономасіологічного аналізу спрямований на інтерпретацію ономасіологічної структури науково-технічного аналітичного терміна. Ономасіологічна структура складених найменувань, окрім когнітивної специфіки ономасіологічних ознак, базису та їхнього зв'язку, виявляється через семантико-синтаксичну організацію сполуки (наявність граматично стрижневого компонента й семантичної домінанти) [3, с. 155]. Явище, яке повинно дістати найменування, входить до певного поняттєвого класу (ономасіологічний базис), що має певне категорійне значення в мові, а потім у межах цього класу воно отримує певну ознаку (ономасіологічна ознака).

Ономасіологічна структура аналітичних термінів містить категорії, що визначають мотив позначення: 1) ономасіологічний базис – указує на певний поняттєвий клас (родове поняття); 2) ономасіологічна ознака – позначає видові відмінності, що виділяють предмет усередині класу; 3) ономасіологічний предикат (зв'язка) – пов'язує ці два категоріальні концепти в єдину структуру. Ономасіологічний базис відіграє провідну роль у первинній категоризації спеціального поняття, визначенні його місця в науковій картині світу. Подальша субкатегоризація терміна пов'язана з ономасіологічною ознакою, що віддзеркалює різноманітні предметні та непередметні сутності. Ономасіологічний предикат указує на структури знання людини про навколишній світ.

Отже, ономасіологічна структура аналітичного терміна відображає поняттєву структуру сполуки, зокрема родо-видові зв'язки ядерного й залежних компонентів. Ономасіологічний базис фіксує належність терміна до класу предметів, величин, дій, процесів, властивостей. Ономасіологічною ознакою, яка завжди має конкретнішу порівняно з базисом семантику, є будь-які якості предметів, величин, дій, процесів, властивостей чи різноманітні параметри дії.

Ономасіологічні структури науково-технічних аналітичних термінів визначаються номінативним статусом одиниці найменування та характеризуються різною кількістю ономасіологічних ознак. У корпусі досліджуваних термінів переважають двокомпонентні конструкції, в основі яких лежать синтаксичні структури, що переважно ґрунтуються на відношенні залежності між їхніми членами, тобто на розмежуванні ядерного й залежного компонентів. Ядерними та залежними компонентами науково-технічних аналітичних термінів можуть бути як прості деривати, так і композити, що збільшує кількість ономасіологічних ознак, наприклад: *аналіз сил, біла латунь, сліпа муфта, важкий бензин, баластна камера, блокообробний агрегат, припливно-відпливна вентиляція, підковоподібний електромагніт* тощо.

Другий етап когнітивно-ономасіологічного аналізу спрямований на моделювання структури знань про позначене й реконструкцію мотиваційної бази найменування. Моделювання структури знань про позначене здійснюємо на основі запропонованої О. О. Селівановою моделі ментально-психонетичного комплексу (далі МПК), яка «відображає інформаційну структуру свідомості як холістичного психофункціонального континууму інтеграції пізнавальних функцій відчуттів, почуттів, мислення, інтуїції, трансценденції, а також колективного підсвідомого» [1, с. 245]. До складу МПК входять: 1) вербалізований компонент мислення, що охоплює знання про мову та в мові; 2) невербалізований компонент мислення (досвідні, образні, математичні, культурні й інші знання); 3) образи, фігури уявлень (гештальти); 4) психічні функції (відчуття, інтуїція, трансценденція); 5) рефлекси архетипів колективного підсвідомого [2, с. 113–114]. Ядром МПК є пропозиційні структури.

Якщо мотиваційна база аналітичного терміна репрезентована предметно-логічною істинною ситуацією, то вибір мотиватора відбувається на основі диктуму пропозиції, що містить предикатно-актантні рамки або предикатно-аргументні структури, які визначають кореляцію предиката з валентними йому аргументами.

Пропозиційний компонент диктуму інтегрований з асоціативно-термінальним складником метафоризованих знаків інших концептів. Вибір мотиватора з інших предметних сфер зумовлений певними відношеннями аналогії, асоціювання чи уподібнення. У складі МПК такі відношення можуть встановлюватися різними способами, проте найпродуктивнішою формою концептуалізації дійсності або особливого способу пізнання, за допомогою якого формуються нові поняття, на нашу думку, є метафора. Згідно з концепцією О. О. Селіванової, компонентом МПК є також модус, який пов'язаний із психічними функціями відчуттів та почуттів і формує сенсорний та емоційний типи оцінювання [4, с. 166]. У структурі МПК модус корелює як із пропозиційно-диктумною частиною, так і з асоціативно-термінальним компонентом.

Когнітивно-ономасіологічний підхід до дослідження мотивації науково-технічних аналітичних термінів ґрунтується на розробленій О. О. Селівановою психолінгвістичній моделі породження (продукування) найменування, що передбачає чотири етапи номінативного процесу. На першому етапі – апперцепції (психонетичному) – відбувається формування уявлення про об'єкт, який сприймається в сукупності сенсомоторних відчуттів (зорових, слухових і тактильних). Таке сприймання виступає водночас здатністю людини як виокремлювати ознаки, властивості чи якості об'єктів, так і створювати певний наочний образ, на основі якого формується уявлення про об'єкт і закладається підґрунтя внутрішньої форми номінативної одиниці.

На другому етапі номінативного процесу – інтеріоризації (довербально-когнітивному) – відбувається інтеграція процесів категоризації та концептуалізації. Процеси категоризації і концептуалізації є двома формами пізнання світу у вигляді класифікаційної діяльності розуму людини: концепти й категорії виступають наслідком систематизації та упорядкування знання, яке людина одержує. Оскільки термін повинен слугувати ефективним інструментом наукової комунікації через упорядкування, зберігання, перероблення і передавання інформації, то його основою є певні ментальні категорії, що закладені в пам'яті спеціаліста. У зв'язку з цим терміни вивчають не окремо, а виходячи з того, як вони віддзеркалюють світогляд людини, її сприйняття світу, а також засоби його концептуалізації та категоризації в мові. Отже, на етапі інтеріоризації відбувається вербалізація знань про об'єкт спостереження.

Третій етап внутрішнього програмування передбачає формування мотиваційної бази – превербальної пропозиційної структури чи асоціативного ланцюга. Внутрішнє програмування розглядається як підготовка думки до об'єктивізації, етап початку мовленнєвої діяльності, пов'язаний з пошуком схеми майбутнього висловлення та його мовного типу. У номінативному процесі активованим може бути будь-який фрагмент структури знань про позначене. Так, мотиваційною базою аналітичного терміна *блокувальний гвинт* є сукупність об'єктивних, раціональних знань про об'єкт номінації: у ній відображено призначення предмета (*блокувальний*), а також класифікаційну належність до деталей машин, механізмів чи пристроїв; *підземна магістраль* – локативність; *біметалева рейка* – склад матеріалу виробу; *високовакуумна помпа* – градуальність тощо. Отже, на етапі внутрішнього програмування формується схема майбутньої ономасіологічної структури аналітичного терміна, що є частково вербалізованою, так само як і внутрішнє мовлення.

Четвертим етапом творення аналітичних термінів є селекція (вербально-номінативний етап), шляхом якої остаточно формується ономасіологічна структура найменування. Формування ономасіологічної структури науково-технічних аналітичних термінів здійснюється шляхом вибору з мотиваційної бази мотиваторів, що відображають різноманітні предметні та непередметні сутності й належать до диктуму пропозиції чи до асоціатів, пов'язаних з ним. Вибір мотиваторів, які мають високий диференційний потенціал, супроводжується ономасіологічною імплікацією інших елементів бази. Вона забезпечується низкою факторів: валентністю мотиватора, семантичною функцією ономасіологічного базису, семантичною конденсацією твірної основи, процесами генералізації мотиватора й контекстом [4, с. 151–152]. Наприклад, у мотиваційній базі аналітичних конструкцій *анкерування арматури*, *автоматичне блокування*, *бучардування плит*, *механізоване розвантаження*, *плівкове випаровування*, *примусова кристалізація* тощо імпліковано показник

процесуальності та вербалізовано у вигляді словотворчих афіксів. У разі вибору мотиватора з іншої предметної сфери в мотиваційній базі відбувається імплікація деяких асоціативних ланок, що пов'язують науково-технічну сферу з іншою сферою. Наприклад, у номінації *подвійний язичок* залучено метафоричний знак з донорської зони ЛЮДИНА (ТВАРИНА) з огляду на особливості зовнішньої форми пристосування механізму чи предмета. Відповідно в аналітичному терміні імпліковано суміжну ознаку «конусоподібний», на ґрунті якої відбулося перенесення. В аналітичній конструкції *самогальмівний черв'як* процеси асоціювання пояснюються наближенням, інтеграцією концептуальної сфери (ДЕТАЛЬ) з концептом ТВАРИНА.

Отже, когнітивно-ономасіологічний аналіз, спрямований на пояснення закономірностей і процесів номінативної підсистеми мови як рефлексів структур й операцій свідомості, передбачає два етапи: інтерпретацію ономасіологічної структури номінативної одиниці та когнітивне моделювання структури знань про позначене. Дослідження аналітичних термінів у когнітивно-ономасіологічному аспекті сприяє встановленню комплексного механізму найменування науково-технічних об'єктів, властивостей, процесів, виробничих операцій, висвітленню мотиваційної специфіки науково-технічних складених термінів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов / под общ. ред. Е. С. Кубряковой. Москва : Наука, 1996. 245 с.
2. Селиванова Е. А. Когнитивная ономасиология : монографія. Киев : Издательство украинского фитосоциологического центра, 2000. 248 с.
3. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : моногр. уч. пособ. Киев : Фитосоциоцентр, 2002. 336 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

Кузнецова Г. П.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української мови, літератури
та методики навчання
Глухівський національний педагогічний
університет імені О. Довженка
м. Глухів

ФОНЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ

Серед різноманіття підходів до формування професійної вправності майбутнього вчителя, й української словесності зокрема, нині вивичується компетентнісний як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, що виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей» [1]. Означене розуміння компетентності є найбільш уточненим серед пропонованих законодавством державної ваги.

Особлива увага аналізу компетентності, компетентнісному підходові приділяється в психолого-педагогічній літературі (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Савченко, І. Зимня, О. Кучай, О. Пометун, Дж. Равен, Ю. Швалб та інші), лінгводидактичних джерелах (В. Бадер, Л. Базиль, З. Бакум, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, О. Караман, С. Караман, К. Климова, С. Омельчук, М. Пентилюк, Л. Попова, І.Хом'як та інші). У лінгводидактичних працях дискутуються питання ієрархії, переліку компетентностей, з'ясовується структура їх, укладається категоріальне поле компетентнісного підходу, досліджуються його особливості в умовах нової української школи, розробляються авторські методика, рекомендації, спрямовані на формування різних компетентностей (комунікативної, лінгвістичної, інформативної, мовленнєвої). Під час опанування учнями в школі української мови пропонується формувати в них компетентності, що виокремлюються за назвами розділів мови (фонетична, орфоепічна, орфографічна, лексична, морфологічна, синтаксична, стилістична тощо). Звісно, кожна з цих компетентностей не може формуватися в шкільному курсі української мови розрізнено, оскільки «немає окремого досвіду застосування знань із фонетики, словотвору чи морфології» [2, с.4]. У закладах загальної середньої освіти формуємо предметну компетентність з української мови, яка відображає комплексний і цілісний характер мови як системи, як засобу ідентифікації особистості з українським народом.

Вища педагогічна школа під час укладення освітніх програм з предметної спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) теоретичний і практичний аспект компетентностей звела до загальних та фахових. Аналіз значної кількості освітньо-професійних програм освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» засвідчує, що загальні компетентності здебільшого спрямовані на формування здатностей до абстрактного мислення, аналізу, синтезу на основі логічних аргументів та перевічених даних; до оброблення, аналізу інформації з різних джерел; до постійного навчання й оволодіння новими знаннями; теоретична і практична готовність до викладання української мови тощо.

Фахові компетентності набуваються шляхом формування готовності послуговуватися спеціальною філологічною термінологією, чітко й виразно висловлювати думку, користуватися знаннями законів техніки мовлення (правильна постановка дихання, розвиток сили, темпу, тембру голосу, нормативна орфоепія, правильне інтонування); осмислювати художнє слово як систему систем; розуміти еволюційні шляхи розвитку української мови; власною державницькою позицією, особистою мовно-мовленнєвою культурою, повагою й любов'ю до рідної мови виховувати національно свідомих громадян України тощо. Варто зазначити, що набуття означених здатностей безперечно є важливим процесом формування професійної вправності майбутніх учителів української мови і літератури. Проте їх перелік (за умов не розроблених державних стандартів) кожним закладом виписується окремо з орієнтуванням здебільшого на Національну рамку кваліфікацій, де професійні здатності майбутнього фахівця узагальнено за освітніми рівнями, а не за сферою діяльності.

Отже, на нашу думку, більш широкого компетентнісного аналізу потребують здатності, що формуються у процесі оволодіння словесниками системою та структурою української мови, і фонетичним (фонологічним) рівнем, його підрівнями (морфонологічним, акцентологічним, орфоепічним, просодичним, орфографічним) зокрема. Саме звуки як основні одиниці фонетики є тими мовними фізичними елементами, що «становлять реальну матеріальну оболонку» (за І.Білодідом), яка уможлиблює існування мови. А мова, як зазначав О. Потебня, – «це не факт, а діяльність, спрямована на перетворення матерії звуків для цілей думки, і в різних мовах цілі ці досягаються різними шляхами, визначаючи національний їх характер» [3, с.25].

Про те, що саме фонетика є фундаментом мови, усіх форм її реалізації, наголошувала Н.Тоцька: « <...> будь-яка мова неможлива без її «природної матерії», тобто <...> мовних звуків, які сприймаються органами слуху й служать матеріалом для створення основних мовних одиниць – слова і речення. Слово складається з ряду членороздільних звуків, пов'язаних між собою у певній послідовності і об'єднаних словесним наголосом; матеріалом для створення речення теж служать комплекси конкретних мовних звуків, об'єднаних мовною інтонацією. Різниця в значенні окремих слів і речень виражається матеріально в різному їх звучанні. Першорядна роль при цьому належить звукам, що виконують смислорозрізнявальну роль, тобто розрізняють слова і їх форми» [4, с. 4].

Отже, матерія звуків служить не лише для вираження думки, а й для національного її відображення, у чому й полягає основна мета будь-якої мови. Опанування звукової системи мови – основний складник опанування як самої мови, так і концептуальної та мовної картини світу.

З огляду на зазначене до формування фонетичної компетентності майбутніх учителів-словесників передусім варто підходити концептуально, орієнтуватися на те, що в мові «вміщено концептуалізацію світу» (за В. Гумбольдтом), його інтерпретацію через слова-концепти та їх семантичний простір. Саме фонетичний (фонологічний) рівень стирає певною мірою межі між концептуальною та мовною картинами світу, оскільки концептуальну картину світу через фонемо-звуки перетворює в мовну.

Окрім цього, формування фонетичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури має здійснюватися на засадах *системного підходу*, який нині набирає обертів і є одним із основних напрямів у методичних дослідженнях багатьох наук.

У лінгводидактиці системний підхід до навчання фонетики має багатомірний характер. Передусім це зумовлено тим, що мова сьогодні вивчається як системно-структурна категорія на принципах цілісності, взаємозв'язку, взаємозалежності, взаємопроникнення мовних елементів на рівні всіх мовних ярусів. По-друге, усі одиниці фонетичного (фонологічного) мовного рівня хоч і поділяються на сегментні (звуки (фонем), які створюють ланцюжки різного рівня – склади, словосполучення, фонетичні слова, синтагми, фрази) та суперсегментні (наголос, паузи, інтонація, просодія) звуки (фонем), проте їх об'єднує системна комунікаційна реалізація: суперсегментні одиниці (їх ще називають просодемами) супроводжують послідовність сегментів (звуків/фонем) – голосних, приголосних, які утворюють певну семантичну конструкцію і забезпечують спілкування.

Системний підхід до формування фонетичної компетентності майбутніх учителів-мовників обґрунтовується ще й тісним взаємозв'язком фонетики та фонології, оскільки основна одиниця фонетики – звук – перебуває в нерозривних системно-корелятивних відношеннях із основною одиницею фонології – фонемою. Фонемі як мінімальній одиниці мови в мовленні виражаються звуками. Це є складним нейролінгвістичним процесом, що засвідчує невідривне співіснування фонемі і звука, адже «у процесі формування думки мозок оперує психічними відповідниками фонем, а під час формулювання думки виражає її за допомогою певних артикуляційних і акустичних показників, тобто звуків» [5, с.66-67].

Варто зазначити, що формування фонетичної компетентності як педагогічний процес – це також відповідна система, що ґрунтується на меті, завданнях, принципах, методах, прийомах, засобах, формах, змісті, програмних результатах навчання фонетики, критеріях і діагностиці оцінювання їх.

Уважаємо, що системний підхід у процесі формування фонетичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури є провідним і потребує більш глибокого вивчення на засадах аналізу понять «фонетична

компетентність», «фонетична компетентність майбутнього вчителя української мови і літератури» .

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/shows/392-20/>

2. Голуб Н.Б. До проблеми предметної компетентності з української мови в закладах загальної середньої освіти. Українська мова і література в школі. 2008. №1. С.4.

3. Ветухов А. А.А. Потебня (29 ноября 1891 года). Варшава. Типография Варшавского Учебного Округа, Краковское Предместье, №3. 1898. 59 с.

4. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія. Київ : Вища школа. 1981. 183 с.

5. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоєпія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. Навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.

Савченко Т. О.

викладач-методист

української мови та літератури

Кременчуцький педагогічний

коледж імені А.С.Макаренка

м. Кременчук

ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК СИНТАКСИЧНИЙ МАРКЕР ІДІОСТИЛЮ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

У процесі функціонування мова зазнає змін. Досить помітними вони є у сфері художньої прози. На особливу увагу в системі мовних засобів художнього стилю заслуговують вставлені конструкції, питома вага яких у структурі речення збільшується.

Вставлена конструкція – факультативна синтаксична одиниця (член речення, словосполучення, речення, текст), уведена в основне повідомлення в процесі мовленнєвої діяльності для передачі різного роду додаткових побіжних зауважень, уточнень чи пояснень до змісту речення чи окремих його членів, має специфічне інтонаційне (прискорений темп, нижчий тон, значні паузи) й пунктуаційне (найчастіше – дужки) оформлення.

Методологічна основа - праці відомих вітчизняних лінгвістів, які розглядають вставлений елемент з точки зору комунікативно-прагматичної лінгвістики (Б. Кулик, М. Плющ, П. Дудик, А. Загнітко, К. Шульжук та інші), який, з одного боку, визначається як особливе синтаксичне явище, що виходить за рамки й ускладненого, і складного речення, з іншого боку – як явище, що структурно ускладнює речення, до якого входить, а на рівні висловлення створює «двотекст» і виражає метакомунікативний зміст.

Дослідження явища парантези має давню традицію, проте вставлені та вставні конструкції тривалий час мовознавцями не розмежовувалися до появи в другій половині XIX століття іншої концепції, відповідно до якої вставленим реченням стали називати граматично відокремлений вираз, не зв'язаний граматично з основним [19; 161].

І. Давидов зауважив два функційно різні типи граматично відокремлених виразів, що стало початком розмежування вставлених і вставних одиниць. Його думку продовжив П. Перевлеський, наблизившись до сучасного трактування категорії вставлення. Уперше термін «вставлене речення» був уведений Євграфом Філомафїтським у першій третині XIX століття [7 ; 162].

Лінгвіст Є. Седун, проаналізувавши смислове наповнення і призначення вставних і вставлених одиниць, їхню інтонацію, дійшов висновку, що «вставні» та «вставлені» речення не можуть бути принципово розмежовані ні за конструктивно-синтаксичним, ні за інтонаційним оформленням [7; 161].

Вітчизняний мовознавець П. Дудик стверджує, що «вставленість порівняно зі вставністю, у багато чому явище своєрідне. Це стає очевидним навіть з окремих прикладів речень зі вставленою одиницею». Він чітко розмежовує ці дві синтаксичні категорії, зауважуючи, що вставлені одиниці «виражають такі повідомлення, пояснення, зауваження, якими доповнюється зміст речення, весь його членореченнєвий склад...» [3; 185]. Вставлені конструкції пов'язані з «комунікативно-прагматичними інтенціями мовця підтвердити, уточнити висловлене доповненням його власних оцінок, зіставлень, спостережень, що виникають у процесі акту висловлення» [1; 257]. Отже, вставлені компоненти репрезентують складний процес формування думки, сприяють адекватній реалізації намірів автора.

Дослідженням вставлених одиниць займалась і Г. О. Козачук, на переконання якої вставлені структури містять додаткові повідомлення, бувають поясненням до якогось із членів речення чи речення в цілому. Вони, не маючи модальних значень, свідчать лише про побіжні зауваження, уточнюють зміст речення або його члена, переважно вживаючись усередині чи наприкінці [6; 365].

І. П. Ющук доводить, що вставлені слова та речення мають особливе значення, свою інтонацію в усній мові, а також уживані при них розділові знаки на письмі [8; 559].

Л. Кадомцева визначає вставлені одиниці як синтаксично ізольовані частини речення, що можуть бути будь-якої структури.

М. Каранська дотримується думки про неможливість класифікації вставлених конструкцій за змістом [5; 357].

З точки зору комунікативно-прагматичної лінгвістики вставлений елемент, з одного боку, визначається як особливе синтаксичне явище, що виходить за рамки й ускладненого, і складного речення, з іншого боку – як явище, що структурно ускладнює речення, до якого входить, а на рівні висловлення створює «двотекст» і виражає метакомунікативний зміст.

На думку дослідниці В. І. Грициної, у семантичному плані вставлені конструкції взаємодіють зі змістом усього висловлення, беручи участь у загальному комунікативному завданні й співвідносячись із змістом базового речення або окремих його членів. Така взаємодія виявляється насамперед тоді, коли ті чи ті елементи базової структури є семантично недостатніми [2; 11].

Слід зауважити, що прагнення мовця щось доповнити, повідомити, уточнити, підтвердити або заперечити реалізується в процесі мовлення, порушуючи, розриваючи цілісність синтаксичних зв'язків речення.

Мета дослідження – з'ясувати структурно-семантичні та функціонально-стилістичні особливості вставлених конструкцій художнього твору.

Реалізації цієї мети сприяє вирішення таких **завдань**: 1) виокремити вставлені конструкції як лінгвістичну категорію; 2) схарактеризувати семантико-синтаксичну структуру найуживаніших типів; 3) визначити особливості її складників; 4) з'ясувати функціонально-стилістичний потенціал вставлених конструкцій як стилетвірного засобу.

Наукова новизна полягає в проведенні детального аналізу вставлених конструкцій художнього тексту роману Оксани Забужко «Музей покинутих секретів».

Об'єкт – вставлені конструкції.

Предмет дослідження – структурно-семантична й функціонально-стилістична специфіка цих синтаксичних одиниць у сучасному художньому тексті.

Основний **метод** дослідження – **функціональний**, що передбачає вивчення мовних засобів щодо їх ролі у формуванні та вираженні думок, у текстотворенні. Частковим методом є **семантичний**, який пов'язаний із аналізом вставлених конструкцій щодо їх змістово-смыслового значення в контексті. З-поміж загальнонаукових використані **методи спостереження** засобів

експресивного синтаксису в художньому тексті, *описовий*, що охоплює лінгвістичні спостереження й порівняння, класифікації й узагальнення.

У художньому тексті роману Оксани Забужко з-поміж внесень уживання вставлених конструкцій є продуктивним. Серед них виділені такі структурні типи:

- слова різного морфологічного вираження;
- словосполучення;
- речення (прості й складні): *Шановні пані й посестри, любімо своїх свекрух... (а інакше коханий нас би просто — не розгледів, не впізнав)* [4; 18].

За метою висловлення вставлені речення роману переважно розповідні, менше питальні, у тому числі нанизані по два-три: *Я ж весь час, усі ці півтора роки (як, уже аж цілих півтора? то це ми вже так довго разом?) гадала, що Геля покликкала мене — на свою смерть* [4; 799]; зрідка спонукальні. Значна частина вставлених синтаксем окличні.

За структурою представлено двоскладні непоширені й поширені, неповні (контекстуальні, еліптичні, ситуативні), односкладні номінативні, означено-особові, неозначено-особові, безособові, безособово-інфінітивні речення: *легку хрипку можна списати на оспалість* [4; 389].

Значна кількість вставлених простих речень (чи частин складного) містить ускладнювальні компоненти: однорідні члени речення (від одного до кількох рядів), відокремлені члени речення, порівняльні звороти, звертання, вставні конструкції: *от лихо, всі тоді, виявляється, дисидентами були!* [4; 726].

Вставлені складні синтаксеми представляють такі конструкції: безсполучникові речення з однорідними й неоднорідними частинами, складносурядні речення з єднальними та протиставними відношеннями, складнопідрядні двокомпонентні й багатоконпонентні речення, складні багатоконпонентні речення з різними типами зв'язку.

Для роману Оксани Забужко характерною є вставлена надфразна єдність і цілий текст. Це зумовлено характером комунікативних ситуацій художнього твору. Подекуди авторка починає синтаксично основне висловлення зі вставленої конструкції, що становить окремий абзац. Оформлена таким способом структура є авторським прийомом найбільшого виділення інформації, що закладена в її змісті, яка сприймається читачем у контексті всієї синтаксеми.

Можна спостерегти в одному реченні явища різноструктурної вставленості — його факультативну частину, що мають кілька рівнів інформаційності й служать виявом мовленнєвої матеріалізації авторської думки.

Вставлені конструкції роману по-різному інтонуються в усному мовленні, а в писемному — виділяються розділовими знаками: рівнотональні (виділені комами), вищетональні (виділені тире), нижчетональні (виділені дужками й

комами з тире). Є випадки, коли в одному реченні використано різні засоби виділення. З-поміж факультативних засобів переважає безсполучникове приєднання, експресивно потужніше, а також за допомогою сурядних і підрядних сполучників, що фокусує увагу реципієнта на важливому моменті висловлення. Вставлені конструкції вживаються в реченні частіше в постпозиції й інтерпозиції, рідше — у препозиції, що залежить од того, наскільки на часі для авторки додатковий коментар.

Ці одиниці відіграють значну роль у структуруванні як окремих висловлень, так і тексту загалом. Частіше за все вони вказують на хід думок авторки, їхню послідовність, протиставлення однієї думки іншій, взаємозалежність між двома сусідніми висловленнями, є засобом конкретизації чи узагальненості. Виявлено анафоричні вставлені одиниці, що формують паралельні структури з двоплановим зображенням і показують два рівні текстової зв'язності (у фрагментах базового речення та вставленій конструкції).

У художньому тексті вставлені конструкції є засобами вираження насамперед об'єктивної модальності експліцитної та імпліцитної координації.

Експліцитно скоординовані вставлення пов'язані за змістом з основним висловленням, не потребуючи домислювання й не виходячи за межі відомих значень. Їм властива комунікативно-прагматична функція деталізації: 1) пояснювально-уточнювальна (повторне найменування з уточненням, конкретизація, пояснення маловідомих слів, уточнення найменування, коментування, корекція сказаного, переклад слова з однієї мови на іншу); характерологічно-особова (характеристика зовнішніх ознак, статі, віку, сімейного стану, професії, освіти, психічного стану); 3) характерологічно-обставинна, що включає локальну й темпоральну характеристику, допустовість, причину, умову, спосіб дії, міру й ступінь дії. Такі вставлені конструкції є засобом творення панорамного образу, різнобічної та різнорівневої характеристики. За допомогою вставлень інформативного плану створюють відчуття рівності (інтелектуальної, світоглядної, професійної) співрозмовників.

Вставлені конструкції з експліцитною модальною координацією виконують довідково-відправну функцію, указуючи на джерело інформації, адресанта й адресата.

Вставлення з імпліцитною модальною координацією семантично й граматично не пов'язані з основним висловленням. Інформація, подана в них, зумовлена знаннями позамовної дійсності. Конструкціям з імпліцитною модальною координацією властиві комунікативно-прагматичні функції (побіжні зауваження, створення підтексту, пряма мова, внутрішнє мовлення, асоціативність, проспекція, ретроспекція: *цей збіг, як повтор у танці тої самої фігури, — місця, часу (тоді також була зима, сніг лежав!) і дійових осіб*).

Вставлені компоненти роману вносять у художній текст додаткову інформацію раціональної й емоційної оцінки, що зумовлює накладання на об'єктивний план суб'єктивних елементів. Вставлені конструкції з суб'єктивною модальністю передають широкий діапазон прагматичних значень раціональної оцінки, виконуючи *епістемічну*, що виражає ступінь упевненості/непевненості (ствердження, переконання, сумнів, припущення, зацікавлення) та *імперативну* функції (наказ, спонукання, заклик, застереження, пропозицію, прохання, пораду).

Експресивність досліджених надреченневих утворень є як інгерентною, тобто внутрішньо притаманною вислову як одиниці мови, так і алгерентною, що виникає у вислові тільки у відповідному контексті, комунікативній ситуації: *: і я тоді ще й жінкою, по правді сказавши, не була (от якраз невдовзі по тому й стала!)* [4; 21].

Значна кількість вставлених конструкцій із суб'єктивною модальністю виражає позитивну емоційну оцінку, зокрема: захоплення, інтерес, уподобання, радість, зворушення, розчулення, здивування як позитивно-негативну. Кількісно переважають вставлення з негативною оцінкою (зневага, роздратування, відраза, незадоволення, обурення, гнів, розчарування, біль, сум, тривога, жаль, страх, відчай, розпач, іронія, сарказм, наприклад: *Сумно, прикро, але нічого не вдієш, треба жити далі. (Так, ніби він справді потрапив десь на дорозі під колеса вантажного автомобіля!)*) [4; 46]. Для забезпечення впливовості авторка вводить вставлені елементи з іншостильовою маркованістю.

Висновки дослідження такі:

1. Вставлені одиниці — продуктивний (у дослідженому творі їх 737) і потужний стилістичний засіб організації висловлення.
2. Мовна одиниця будь-якої структури (виражена експліцитно й імпліцитно), семантики й призначення може позиціонуватися як вставлена.
3. Вставлені структури творять семантичну, стилістичну й прагматичну надбудову, виходячи за межі лінійної організації мовлення.
4. Вставлені конструкції є універсальним багатоаспектним засобом реалізації інтенцій мовця.
5. У романі переважають контекстуально орієнтовані вставлені конструкції, які мають чітку смислову кореляцію з базовою частиною й відзначаються структурною та семантичною різноманітністю.
6. Вставлені компоненти мають переважно конотативний характер, спрямовані на створення яскравих образів відповідної осяжності й панорамності, позначені активною авторською присутністю.
7. Використання в структурі вставлених конструкцій вставних одиниць привносить модальний (об'єктивний і суб'єктивний) момент у семантику висловлення.

8. У художньому тексті вставлені одиниці виконують композиційно-прагматичні й семантико-прагматичні функції.

9. Вставлені конструкції створюють два паралельні мовленнєві плани, що дає можливість підкреслити комунікативно-прагматичне значення суб'єктивної оцінки.

Використання вставлених конструкцій як яскравого експресивного засобу засвідчує постійну динаміку в синтаксисі української мови. Це спонукає до подальших досліджень текстотвірного потенціалу таких одиниць у сучасній лінгвістиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць. Чернівці : Рута, 1999. 336 с.

2. Грицина В. І. Інфраструктура речень публіцистичного стилю : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Запоріжжя, 2002. 20 с.

3. Дудик П. С. Просте ускладнене речення. Вінниця, 2002. 335 с.

4. Забужко О. С. Музей покинутих секретів. Київ : Комора, 2009. 832 с.

5. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови. Київ : НМКВО, 1992. 399 с.

6. Сучасна українська літературна мова : підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; 7-ме вид. Київ : Вища школа, 2009. 430 с.

7. Турчак О. М. З історії вивчення вставлених конструкцій як синтаксичної категорії структурно-комунікативного рівня. Серія : Мовознавство. Дніпропетровськ, 2011. Вип. 17. Т. 3. С. 160-166.

8. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2004. 640 с.

Харламова О. С.

викладач української філології

Комунальний вищий навчальний заклад

“Новобузький педагогічний коледж”

м. Новий Буг

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ ТА ОВОЛОДІННЯ ПРОФЕСІЙНИМИ НАВИЧКАМИ – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА УСПІШНОГО ЗАСВОЄННЯ ПРЕДМЕТІВ ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

*Людина, яка не знає нічого,
може навчитися, справа*

*тільки в тому, щоб пробудити
в ній бажання вчитися.*

Д. Дідро

Юність і молодість – це саме той вік, який характеризується творчою продуктивністю, прагненням якнайбільшої самореалізації протягом подальшого життя. Цей період є вирішальним у формуванні особистості: політичні вподобання, стиль поведінки, характер спілкування, професійні інтереси і подальший успіх у професійній діяльності – все це закладається саме в юності. Тож не дивно, що саме в цей час активно зміцнюється фундамент, на якому триматиметься професійне становлення та кар'єрне зростання майбутнього фахівця.

Однією з найактуальніших проблем сучасної фахової передвищої освіти, зокрема педагогічної, є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, фахівців, для яких лозунг “навчання впродовж життя” є не лише красивим мовним зворотом, а й життєвою необхідністю. Вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від правильної мотивації. Отже, і якість навчання в коледжі теж значною мірою залежить від характеру мотивації – навчальної та професійної.

Що ж таке мотивація?

Відповідно до сучасних психологічних уявлень, **мотивація** – це система мотивів, яка визначає конкретні форми діяльності або поведінки людини. Чим вища мотивація, тим вища результативність діяльності. Тому однією з важливих функцій викладача є стимулювання позитивної мотивації кожного студента в процесі організації різних видів освітньої діяльності.

Навчальна мотивація – це загальна назва процесів, методів, засобів спонукання студентів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти, що залежить від рівня сформованості у них мотивації учіння.

Професійна мотивація – це процес стимулювання студентів до активного засвоєння теоретичного фахового матеріалу та оволодіння професійними вміннями і навичками на високому якісному рівні для успішного здійснення майбутньої трудової діяльності.

Слід враховувати, що у сфері професійної мотивації найважливішу роль відіграє позитивне ставлення до обраної майбутньої професії, оскільки цей мотив пов'язаний з кінцевою метою навчання.

Дослідниками доведено, що успішність студентів в основному залежить не лише від природних здібностей, а саме від розвитку мотивації. Часом невисокий рівень здібностей компенсується високим рівнем мотиваційної сфери (інтерес до дисципліни, усвідомлений вибір професії і т.д.), як результат – студент досягає значних успіхів. І навпаки, здібні до навчання молоді люди, у

яких слабка чи взагалі відсутня навчальна та професійна мотивація (наприклад, батьки змусили вступити до коледжу попри бажання дитини), втрачають інтерес до навчання, що значно знижує рівень успішності.

Як зазначалося раніше, у формуванні професійної мотивації найважливішу роль відіграє позитивне ставлення до майбутньої професії. Якщо студент, обравши професію вчителя, вважає її гідною, значущою для суспільства, престижною, це, безумовно, впливатиме на те, як складатиметься його навчання, з яким настроєм він відвідуватиме заклад освіти, яким буде його ставлення до викладачів.

Важливою є мотивація і під час вивчення окремих дисциплін, зокрема філологічного циклу. Українська мова – це не просто освітній предмет, а й засіб пізнання світу, вивчення інших дисциплін, сприйняття досвіду, культури рідного народу та людства вцілому. Сучасне суспільство потребує високоосвічених, інтелектуально розвинених, відданих своїй державі громадян, які вільно спілкуються українською мовою на всіх рівнях, утверджуючи її статус як державної. З огляду на сказане, заняття з української мови та літератури мають безмежний потенціал, адже вплив засобів мистецтва слова на юну душу величезний. Ми вважаємо, що в країні, де державною мовою є українська, спеціаліст будь-якої галузі повинен досконало нею володіти, тим більше це стосується студентів педагогічних закладів освіти. І це повинно стати основою мотивацією до вивчення предметів філологічного циклу.

Ні для кого не секрет, що мало хто зі студентів по-справжньому любить заняття з української мови, а останнім часом, на жаль, і літератури, багатьом вони здаються нудними й нецікавими, більше того – непотрібними.

Виникає логічне питання: що ж робити?

У студентів необхідно сформувані мотиви навчання, головним з яких є інтерес до предмета, що в свою чергу є запорукою підвищення ефективності освітнього процесу. Педагог не тільки пояснює навчальний матеріал, а й організовує пізнавальну діяльність. Перед викладачами української мови та літератури постає чимало завдань: розкрити студентам красу рідного слова, навчити їх правильної літературної вимови, допомогти усвідомити належність до великого народу України, а відтак виховати в них почуття гордості за свою націю та відповідальності за її майбутнє.

Пробудити творчу активність студента, стимулювати його до самовдосконалення – цілком реальне завдання. Головна умова – не нав'язувати, а запропонувати участь у справі, яка викликає зацікавлення, сприяє формуванню внутрішніх мотивів до підвищення інтелектуального рівня.

На занятті викладач може користуватися різними технологіями навчання. Добір їх залежить від матеріалу, що вивчається, мети заняття, віку студентів, особливостей колективу і, звичайно ж, особистості словесника, його

можливостей, уподобань, здібностей. Викладачі нашого коледжу на заняттях з української мови використовують різні сучасні методи і прийоми: мозковий штурм, метод кластера, метод проєктів, метод кейсів, заняття у формі мовного квесту та ін. При цьому завдання ретельно продумані, досить різноманітні, до роботи залучені всі студенти групи, що не просто активізує роботу, а й суттєво підвищує її результативність. Пошук шляхів зміцнення мотивації навчання спонукає викладача до нестандартності проведення занять. Проте це не обов'язково мають бути абсолютно нові підходи. Адже традиційна методика, на нашу думку, ще не вичерпала себе.

На жаль, студенти часом погано уявляють місце освітньої дисципліни у своїй майбутній професійній діяльності. Їм здається, що успішність з даного предмета не має жодного стосунку до майбутньої професії, звідси зниження мотивації.

Скажімо, чи потрібно вчителю з дошкільного виховання вивчати українську та зарубіжну літературу? Яким чином вивчення особливостей розвитку літератури різних періодів, знайомство з життям та творчістю письменників, засвоєння основних теоретико-літературних понять допоможе йому в роботі? Можливо, достатньо відомостей з дитячої літератури, адже його майбутні вихованці – діти до 7 років? Мало хто зі студентів зможе дати обґрунтовану відповідь на ці запитання. Проте на питання «Якому педагогові ви б довірили свою дитину?» більшість студентів дають однозначну відповідь: людині всебічно розвиненій, освіченій, духовно багатій, зі сформованим гуманістичним світоглядом, орієнтованій на високі національні та загальнолюдські ідеали. Виявляється, саме на виховання таких якостей особистості спрямоване вивчення української та зарубіжної літератури як освітніх дисциплін коледжі. А в загальних результатах програми зазначено, що завдання цих предметів – підвищення рівня освіченості майбутніх педагогів, розвиток особистості, здатної повноцінно реалізуватися в житті. Тож, як бачимо, для майбутнього вчителя з дошкільного виховання українська та зарубіжна література як навчальна дисципліна має вагомим значення.

Часто студентами коледжів стають випускники сільських шкіл, які виростили в “суржиковому” оточенні. Часом їм складно адаптуватися до нових умов, позбутися певних комплексів. Іноді здається, що у них починають опускати руки, поступово зникає будь-яка мотивація до навчання. Який вихід з цієї ситуації?

Не секрет, що найважливішим мотивом навчання є почуття успіху, задоволення від досягнутого. Серед багатьох чинників, які впливають на навчальну мотивацію, найважливішим, на нашу думку, є позитивна оцінка (не бал, а саме оцінка). Тому одним із найдієвіших методів мотивації студентів до навчання має бути створення ситуації успіху під час заняття: дібрати відповідні

завдання, забезпечити відповідний мікроклімат, у якому студент позбудеться невпевненості та страху, схвальні оцінні судження – все це підвищує почуття гідності і може подіяти як позитивний імпульс до нового успіху, а отже, підвищення інтересу до навчання.

Які ж мотиви в основному рухають нашими підопічними?

Відомо, що навчальна діяльність полімотивована, оскільки процес навчання відбувається не в особистому вакуумі, а в складному взаємозв'язку соціально обумовлених процесів. Тому важливим питанням будь-якої професійної освіти, зокрема педагогічної, є перехід від навчальної діяльності до професійної підготовки. Це означає, що мотивація у студентів впродовж навчання в коледжі зазнає певної трансформації.

Разом із психологом коледжу ми провели діагностику, мета якої – вивчити рівень навчальної та професійної мотивації студентів, прослідкувати, які зміни відбуваються протягом чотирьох років навчання.

Результати дослідження свідчать, що навчальна та професійна мотивація студентів складається з оцінювання різних сторін освітнього процесу, його змісту, форм, способів організації з точки зору їхніх особистих потреб і цілей, які можуть співпадати або не співпадати з цілями навчання.

Студенти, які відзначаються слабкою успішністю, серед причин своїх невдач на перший план ставлять великий обсяг навчальної інформації, високі вимоги до рівня знань, нестачу часу на підготовку до занять тощо. Інакше кажучи, шукають виправдання, демонструючи цим низький рівень вмотивованості.

Називаючи мотиви вивчення української мови та літератури, студенти I-II курсів, на перше місце ставлять бажання успішно скласти ДПА та ЗНО, що дасть змогу в майбутньому продовжити навчання у вищих закладах освіти, а також прагнення отримати високі підсумкові бали, що допоможе їм зайняти високе місце в рейтингу й заробити академічну стипендію.

Це теж своєрідна мотивація, проте вона не повинна бути головною.

Переважна частина студентів старших курсів, які вже спробували себе в ролі педагогів і змогли впевнитися у правильності вибору професії, зазначають, що знання мови допомагають їм впевненіше почуватися перед класом, а читання художньої літератури збагачує їхнє мовлення, що теж додає віри у власні сили під час спілкування з педагогами та батьками учнів.

Отже, однією з важливих функцій викладача-словесника є стимулювання позитивної мотивації кожного студента в процесі вивчення освітніх дисциплін філологічного циклу, а найважливішою передумовою створення інтересу до навчання є виховання широких соціальних мотивів освітньої діяльності, розуміння її значення, усвідомлення важливості понять, що вивчаються, для саморозвитку та самореалізації.

У новому державному стандарті початкової освіти серед компетентностей, якими повинні володіти учні НУШ, на першому місці зазначено володіння державною мовою. Ми ж готуємо вчителів нового покоління для нової української школи. Не можна бути висококваліфікованим педагогом, не знаючи рідної мови, не володіючи її нормами; не можна навчати дітей, не знаючи методик, не пройшовши належної практичної підготовки. Це, на нашу думку, і повинно стати найпотужнішою мотивацією до навчання для студентів педагогічних закладів освіти всіх рівнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордєєва Т. О. Мотиви навчальної діяльності учнів середніх і старших класів сучасної школи // Психологія навчання. 2010. № 6. С. 17- 32.
2. Дусавицкий А.К. Мотиви навчальної діяльності студентів: Навчальний посібник. – Харків: ХДУ, 1987. – 55 с.
3. Маркозова О. О. Механізм мотивації досягнення життєвого успіху людини / О. О. Маркозова // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол. А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2014. – №2 (21). – С. 214–221.
4. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник. – К.: Вища школа, 2004. – 335 с.

Гальярдо К.

*здобувач вищої освіти
освітнього ступеня «Магістр»
спеціальності «Іноземні мови»
Палермського університету
м. Палермо (Італія)*

Науковий керівник: Меркантіні С.

*кандидат філологічних наук
доцент кафедри романської філології та перекладу
ХНУ імені В. Н. Каразіна
м. Харків*

УРОК ІТАЛЬЯНСКОГО ЯЗЫКА ПО ТЕМЕ “ИТАЛЬЯНСКАЯ КУХНЯ”

Данный урок предназначен для детей, которые изучают итальянский язык уже, как минимум, год, и чтобы быть интересным, он предусматривает некоторые игры, такие как “metoгу”. Целями данного урока являются:

- введение новой лексики по изучаемой теме;
- развитие грамматических навыков по темам рода существительных и множественного числа существительных;
- развитие языковых способностей;
- вызывание у учащихся интереса к итальянской культуре.

Этот урок состоит из нескольких этапов:

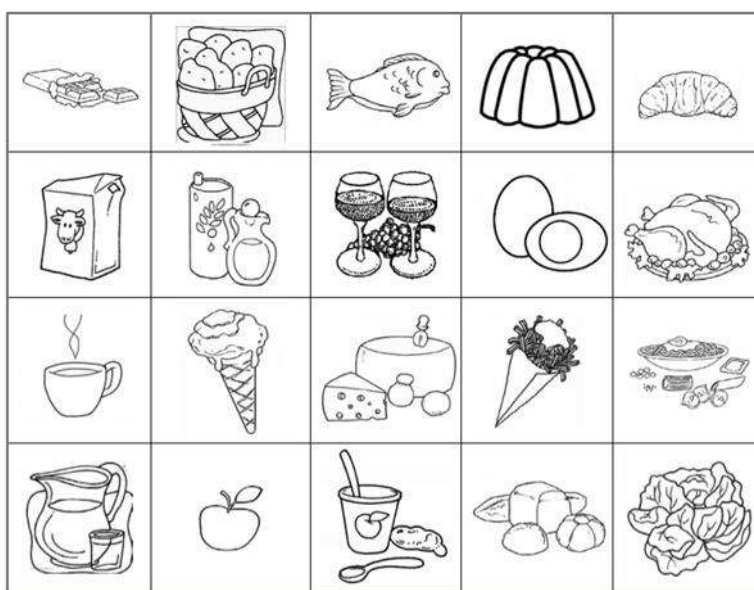
- введение лексики;
- работа с текстами;
- закрепление грамматики;
- разговор;
- тест.

Первый этап - Введение лексики

Презентация лексики происходит с помощью изображений, с которыми ассоциируются соответствующие слова, вместе с определёнными артиклями и, возможно, перевод на русском.

Упражнение - Игра “memoгу”

Преподаватель кладёт на стол парные карточки, изображением вниз, и по очереди ученики переворачивают по две карточки: если они одинаковые и школьники могут правильно произнести название еды с определённым артиклем, они получают балл. Побеждает тот, кто наберёт больше всего баллов.

Второй этап - Работа с текстами

Преподаватель даёт учащимся два похожих диалога и они должны найти отличия.

Упражнения - поговорки о еде

- У учащихся есть список слов, с которыми они должны составить предложения-поговорки;

- Используя выученные поговорки, школьники должны выполнить упражнение.

1. "Fare la figura del _____" significa comportarsi in maniera goffa o sciocca.
2. "Cadere su una buccia di _____" significa fare un errore o avere un incidente imprevisto e ridicolo.
3. "Avere uno sguardo da _____ lessa" significa avere uno sguardo poco intelligente e poco attento.
4. "Passare la _____ bollente" significa scaricare un problema a qualcuno.
5. "Essere una _____ d'uomo" significa essere paziente e buono.
6. "Andare liscio come l' _____" significa andare bene, senza imprevisti e incidenti.
7. "Essere una _____" significa essere noioso.
8. "Essere pieni come un _____" significa aver mangiato troppo.

Третий этап - Закрепление грамматики

Упражнения - Род существительных и артикли

- Учащиеся должны определить род существительных;
- Учащиеся должны выбрать артикли, используемые с данными словами и определить стоят ли существительные в единственном или множественном числе;
- Школьники должны поставить данные слова во множественное число.

Четвёртый этап - Разговор

Учащиеся разбиваются на пары и задают вопросы о еде друг другу.

Упражнение - Привычки в еде

Школьники, парами, задают вопросы друг другу (что они едят, как часто, и т.д.). В конце упражнения, они расскажут классу о чём была речь.

Vocabolario: una/due/ tre volte al giorno/ alla settimana/ al mese; una/due/tre tazze al giorno/ alla settimana/ al mese.

	io	il mio compagno
verdura		
pasta		
zuppa		
tè		

Пятый этап - Тест

Преподаватель просит учащихся перевести несколько слов с русского на итальянский и наоборот.

<i>La frutta fresca</i>	<i>Свежие фрукты</i>
mela	яблоко
pera	груша
banana	банан
uva	виноград
caso	хурма
mandarino	мандарин
arancia	апельсин
kiwi	киви
fragola	клубника
ciliegia	черешня
prugna	слива

ЛИТЕРАТУРА

Alberti, C.C. (2008) *Espresso – attività e giochi per la classe 1, 2*. Firenze: Alma edizioni.

Nocchi, S. (2002) *Grammatica pratica della lingua italiana*. Firenze: Alma edizioni.

Ziglio, L., Rizzo, G. (2008) *Espresso 1*. Firenze: Alma edizioni.

Руда Г. С.

*аспірантка кафедри української мови, літератури
та методики навчання*

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

м. Глухів

Науковий керівник: Кузнецова Г. П.

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів*

ФОНОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ФОНОСТИЛІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Наріжним поняттям української мовної освіти є компетентнісна зорієнтованість, що передбачає набуття майбутніми спеціалістами необхідних загальних і фахових компетентностей, інтеграція яких забезпечує формування професійної філологічної компетентності педагогів.

У складі означеної компетентності вчителя-філолога провідною виступає мовна (лінгвістична) компетентність (у структурі загально професійних) як комплексне поняття, що свідчить про рівень обізнаності фахівця з базовими мовознавчими поняттями, основними відомостями про ступені ієрархічної мовної піраміди. За таких умов можемо говорити про формування предметної професійної компетентності словесника, складниками якої є сукупність лінгвістичних та лінгвометодичних професійних знань, а також умінь і навичок їх застосовування у процесі комунікації та професійній діяльності.

Варто зазначити, що з-поміж засобів усіх рівнів і субрівнів структури й системи мови на окрему увагу заслуговують фоностилїстичні ресурси, володіння і застосування яких свідчить про глибоку обізнаність із особливостями функціонування фонетичного аспекту мови залежно від сфери і ситуації спілкування, форми і типу мовлення.

Функціонально-стилістичні особливості звукового оформлення мовлення є предметом вивчення такої лінгвістичної галузі, як фоностилїстика, що, безсумнівно, має компетентнісний потенціал, оскільки її розділи (сегментний і суперсегментний) пронизують усю структурну єдність мови, елементами якої є фонемі, морфемі, слова, фраземі, словосполучення і речення. З огляду на це складником професійної фахової компетентності учителя-філолога є фоностилїстична компетентність як підґрунтя предметної українськомовної компетентності.

Зазначимо, що *фоностилїстична компетентність* учителя-словесника – це володіння багатокомплексною системою фонетичних та фоностилїстичних знань, умінь, навичок; обізнаність щодо послуговування цими «ЗУНами» залежно від контексту та екстралінгвістичних факторів, а також готовність і

здатність застосування їх у професійній діяльності з метою формування відповідних компетенцій в учнів.

Особливої уваги заслуговують лінгвометодичні шляхи реалізації та формування означеної компетентності майбутнього вчителя української мови і літератури, що сприятиме успішному провадженню його подальшої професійної діяльності, зокрема під час вивчення функціонального-стилістичних особливостей звукового оформлення мовлення. Одним із таких способів вважаємо здійснення фоностилістичного аналізу тексту.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема з'ясування ролі і місця фоностилістичної компетентності в системі підготовки майбутнього вчителя на часі. Деякі теоретико-методичні й практичні аспекти формування означеної компетентності знаходимо в працях З. Бакум, Г. Глазкової, М. Джусупова, Л. Кравець, Г. Кузнецової, І. Кучеренко, К. Сапарової, Н. Соловей, особливості фоностилістичного аналізу у Т. Беценко, Л. Кантера. Проте методична наука ще не акумулювала певну систему проблем у дослідженні фоностилістичного аналізу, зокрема як одного з ефективних шляхів формування професійної мовної вправності і здатності до визначення комунікативних ознак і стилістичних функцій фонетичних мовних одиниць та забезпечення високого професіонального рівня викладання української мови.

Зауважимо, що виконання означеного аналізу тексту входить до переліку фоностилістичних умінь та навичок як складника фоностилістичної компетентності учителя-словесника, тому опанування методики виконання такого аналізу є необхідною умовою формування фоностилістичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури.

Безперечним є той факт, що всі функціональні стилі є платформою для визначення фоностилістичних характеристик, зокрема тексти громадсько-суспільної сфери життя (ораторські виступи, нариси, дискусії, інтерв'ю, діалоги), наукових матеріалів (монографії, статті, лекції тощо), тексти релігійного спрямування (молитва, проповідь, піснеспіви, літургіки).

Проте комплексною і багатоаспектною для спостереження специфіки функціонування звукових та ритміко-інтонаційних одиниць у мовленні є мова художньої літератури, що містить широкий спектр лінгвістичної інформації і є наочним засобом для розробки практичних вправ під час дослідження фонетичних, лексичних, граматичних та стилістичних явищ.

Фоностилістичний аналіз тексту може бути як самостійним аналізом або одним зі складників комплексного філологічного аналізу тексту, у процесі якого досліджуються прийоми використання та стилістичні можливості фонетичних засобів, доцільність послуговування ними відповідно до сфери вживання та функціонального призначення, нормативності, відповідності сфері та ситуації

спілкування; роль звукового рівня в з'ясуванні глибинних смислових ліній та підтем.

Фоностилістичний аналіз художнього тексту як самостійний вид роботи – це поглиблене, докладне дослідження усіх функцій фонетичних засобів сегментного і суперсегментного (просодичного) рівнів художнього увиразнення тексту, а саме: евфонічних фігур накопичення (звукові, словесні, фразові повтори); фігур уникнення; засобів милозвучності української мови; какофонії (немилозвучності); звукового символізму; просодичних засобів текстової організації (інтонаційна структура: ритм, паузація, темп, тембр, мелодика, динаміка; стилістичні властивості коливань словесного наголосу; римування), спостереження за використанням яких сприятиме глибшому усвідомленню й розкриттю ідейного-тематичного задуму автора, образного й естетичного змісту, загального художнього призначення.

Отже, фоностилістичний аналіз тексту може здійснюватися за такою схемою, яка постійно може удосконалюватися:

I. Виразне читання тексту (правильне інтонування, наголошення, виділення пауз).

II. Екстралінгвістичні характеристики тексту:

1. стиль і підстиль тексту; жанр; автор і адресат;
2. сфера спілкування; ситуація, на яку орієнтований текст. Основні функції тексту. Чинник адресата. Тип мислення. Вид мовлення: монолог, діалог, полілог. Форма мовлення: усна, письмова; тип мовлення: розповідь, опис, роздум;
3. тема, ідея тексту. Мотиви. Образ автора. Мета текстової діяльності. Індивідуально-авторські стилістичні особливості тексту.

III. Лінгвістичні характеристики тексту: фоностилістичні особливості тексту: щодо їхнього значення у висвітленні ідейно-тематичного змісту, у створенні емоційно-оцінного смислу, творенні образної системи:

1. стиль і варіант вимови: високий, нейтральний, розмовний, просторічний;
2. встановлення наявності чи відсутності в тексті евфонічних фігур накопичення (звукових, словесних і фазових засобів), що мають стилістичне значення;
3. характеристика засобів милозвучності:
  - а) евфонічні чергування голосних і приголосних звуків;
  - б) вимовна легкість (повноголосся, подовження, спрощення);
4. звукопис тексту: асонанс, алітерація, анафора, епіфора, оноματοпея та її різновиди: фономімесис, ономатофонія, фонопоея;
5. стилістичні функції звукопису: а) виразово-зображувальна функція; б) смислова функція; в) композиційна функція;

6. словесні і фразові композиційні повтори (плеонастичні: анафора, епіфора, кондублікація, редуплікація, епімона, епанадиплозис чи епанафора, стик; анепіфора, анастрофа, симплока, епізевксис, синтаксичний психологічний, образний паралелізм, ампліфікація, градація), їх стилістичні функції;

7. словесні і фразові некомпозиційні повтори: полісиндетон, плеоназм, тавтологія, їх різновиди: загальномовний, фольклорний; парехеза, або етимологізація; парономазія, оказіональні асоціативні зв'язки; традукція, анаграма); їх стилістичні функції;

8. фігури уникнення: ліпофонія, асиндетон, еліпс, силепс. Анаколуф;

9. какофонія її стилістичні функції в тексті;

10. характеристика звукообразу;

11. звуковий символізм у тексті;

12. характеристика просодичних засобів текстової організації: наголос та інтонування (інтонаційне оформлення, специфіка мелодики, динаміки, ритму, пауз, темпу і тембру мовлення; стилістичні властивості коливань словесного; фразовий, логічний наголос); римування;

13. значення фонічних засобів для вираження основної думки та створення відповідної емоційної тональності твору.

Робота над таким аналізом сприяє формуванню умінь сприймати й розуміти прочитане, почуте через словесну і просодичну тканину твору, здатності учня до аналізу й оцінки випадків вдалого й невдалого використання фоностилістичних явищ і фактів, послуговування ними в самостійно створених висловленнях різних типів, стилів і жанрів.

Таким чином, можемо стверджувати, що фоностилістичний аналіз тексту забезпечує функціонально-стилістичний (спостереження за функціями мовних одиниць) і комунікативно-діяльнісний підходи до навчання мови (засвоєння фонетичних особливостей організації мовлення сприяє формуванню будувати усні й письмові висловлювання, послуговуватися мовою в життєвих ситуаціях).

Виконання такого аналізу тексту вимагає від словесника врахування специфіки вивчення стилістики учнями та володіння методичними знаннями й уміньми, що передбачають застосування ефективних форм, технологій, методів і прийомів, засобів організації фоностилістичної діяльності. З-поміж таких умінь вирізняємо: побудова уроку відповідно до типу і структури, добір відповідних практичних завдань, дидактичного матеріалу, синтез індивідуальних і колективних форм роботи, проведення нетрадиційних форм уроків (звукова гра, фоностилістична гра, фоностилістична екскурсія, фоностилістична дискусія, інтерактивний фоностилістичний практикум тощо) та бінарних уроків (міжпредметні зв'язки уроків (української мови, української та світової літератури, англійської мови, образотворчого мистецтва тощо); здійснення

контролю й оцінювання знань, умінь і навичок учнів із фоностилістики та визначення стилістичних можливостей фонетики.

Отже, навчання проведення фоностилістичного аналізу має суттєве значення у формуванні предметної фоностилістичної компетентності як підґрунтя професійної компетентності спеціаліста-філолога. З огляду на це означений аналіз повинен бути одним із основних методів практичної діяльності під час вивчення курсів «Стилістика» (розділи «Стилістика мовних ресурсів», «Практична риторика») чи «Фоностилістика».

Фоностилістичний аналіз спрямований на досконале оволодіння теоретичними аспектами фонетичної стилістики, формування фоностилістичних умінь і навичок, набуття фоностилістичної компетентності й досягнення найвищого рівня результативності.

Пестерева А. С.

здобувач вищої освіти

освітнього ступеня "Бакалавр"

спеціальності 014 Середня освіта

(мова та література англійська)

Криворізький державний педагогічний університет

м. Кривий Ріг

Науковий керівник: Макаренко І. С.

старший викладач кафедри педагогіки,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Нині, проблема соціолінгвістичного розвитку є досить актуальною у рамках дослідження сучасної лінгвістики в освіті, адже одним із завдань словесника є засвоєння суб'єктами учіння соціокультурного досвіду, втіленого в мовній формі, що є дотичним до поняття соціолінгвістики. Недостатній рівень сформованості соціокультурної компетенції сучасного вчителя є однією з причин виникнення проблем учнівської комунікативної реалізації в полікультурному соціумі. Саме тому слід звернути увагу на формування соціолінгвістичної компетенції словесника, а саме – вчителя іноземної мови.

Метою нашого дослідження є аналіз сутності поняття «соціолінгвістична компетенція», а також визначення її значущості та складності формування щодо сучасного вчителя іноземної мови.

Згідно з українським тлумачним словником термін «компетенція» походить від латинського «competentia», «competere» (досягати, відповідати, прагнути) і означає: 1) високий рівень обізнаності із чого-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи [6, с. 235].

За М. Леонтян, компетенція – це «певний набір вимог до підготовки фахівців та їх особистісних характеристик, що залежить від конкретного підприємства та галузі, в якій воно працює» [4, с. 75].

Водночас А. Хуторський визначає компетенцію як «готовність людини до мобілізації знань, умінь, зовнішніх ресурсів для ефективної діяльності в конкретній життєвій ситуації» [7, с. 153].

Зазначимо, що соціолінгвістична компетенція є однією із різновидів комунікативної компетенції (за С. Омельничуком) [5, с. 20]. За твердженням Р. Белла, комунікативна компетенція виконує функцію балансування існуючих мовних форм, які визначаються з опорою на мовну компетенцію комуніканта на тлі певних соціальних функцій у соціолінгвістичній компетенції [2, с. 69].

Комунікативний підхід у вивченні іноземних мов вбачає в собі методологічний процес оволодіння мовою за допомогою спілкування. Комунікація неможлива без здатності особистості сприймати, аналізувати, оцінювати, висловлювати думки, обробляти та відтворювати те, що обертається навколо неї – саме в цьому і є сутність соціокультурної компетенції [5, с. 2-5].

У свою чергу, Т. Колодько зазначає, що соціокультурна компетенція – це «цілісна система, яка включає в себе такі компоненти як: країнознавча, лінгвокраїнознавча та соціолінгвістична компетенції» [3, с. 21-24]. А, наприклад, О. Горошкіна у структурі соціокультурної компетенції виділяє такі компоненти як: лінгвокраїнознавчий, лінгвокраєзнавчий та лінгвокультурний [1, с. 184-186].

Ми вважаємо за доцільне розглянути більш детально соціолінгвістичну компетенцію як складову цілісної системи соціокультурної компетенції. До соціолінгвістичної компетенції входять: формули мовленнєвого етикету, правила ввічливості, вирази народної мудрості тощо (за Т. Колодько) [3, с. 20].

Так, на наш погляд, досить вдалим прикладом щодо мовленнєвого етикету, правил ввічливості послугує уявна ситуація на уроці англійської мови: учень неправильно прочитав слово «know». Якими будуть подальші дії вчителя? По-перше, слід вибачитися перед учнем за переривання читання тексту (F.e.: I'm sorry for interrupting you). Ця дія орієнтована на показ рівності у структурі «учень-вчитель» та демонструє обізнаність із галузі етикету, що до того ж, послугує прикладом для учнів. По-друге, слід пам'ятати про особливості дослівного перекладу й «гнучкість» мови, уникати неправильно дібраних словосполучень чи речень задля спілкування з опановувачами іноземної мови (F.e.: «handsome» and «beautiful» - наразі дані прикметники вже не мають чіткого розмежування у сфері використання). По-третє, слід наголошувати не на тому, що учень нерозумний та

нічого не знає, а брати до уваги лише помилку (F.e.: That's wrong, NOT you are wrong).

Беручи до уваги описані вищезгадані комунікативні компетенції, а саме – соціолінгвістичну, можемо зробити висновок, що складність процесу її формування щодо сучасного вчителя іноземної мови полягає у цілісності та наповненості комунікативної компетенції. Адже аби дістатися до вивчення соціолінгвістики, перш за все, слід поступово пройти етапи процесів формування комунікативної компетенції, соціокультурної і лише після цього стане відкритою соціолінгвістика.

Таким чином, можна зауважити, що значущість проблеми формування соціолінгвістичної компетенції вчителя полягає в його обов'язку бути глибоко обізнаним у своїй професійній сфері, підвищувати рівень своїх професійно-особистісних якостей, надихати до самовдосконалення своїх учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горошкіна О. Підручник як засіб формування соціокультурної компетенції учні. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. №22. С. 184-186.
2. Инханян Н.Б. Лингвистические основы формирования в языковом педагогическом вузе лингвосоциокультурной компетенции. *Иноземні мови*. 1995. №3-4. С. 69-74.
3. Колодцько Т.М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; наук. кер. О. Г. Мороз ; Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ: 2005. С. 20-24.
4. Леонтьян М.А. Поняття «компетенція» і «компетентність» у теорії освіти: *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. 2012. Вип. 176. С. 75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2012_188_176_18
5. Омельчук С. Формування мовленневокомунікативних умінь у процесі вивчення синтаксису. *Дивослово*. 2006. №9. С. 2-5.
6. Сліпушко О.М., Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика. К.: Кирилиця. 1999. С. 235
7. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Ученик в общеобразовательной школе*. М. : ИОСО РАО: 2002. С. 153.

Ткаченко Б. К.

вчитель англійської мови

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Суспільні потреби у школах нового покоління стали поштовхом для реформування системи освіти нашої країни, що в свою чергу має на меті зміну основних цілей, структури та технологій навчання. Тому в даних умовах основним завданням сучасної педагогіки є розробка нових технологій та їх реалізація у процесі навчання англійській мові здобувачів освітніх послуг. Готовність вчителя до інноваційної діяльності - одна з найважливіших складових роботи сучасного педагога в умовах Нової української школи.

Традиційна школа базується на принципі наслідування, що є доволі великою проблемою, яка пов'язана із здатністю сприйняття новітніх практик і поширенням їх у власній роботі. Саме тому питання готовності вчителя до інноваційної діяльності є одним з найактуальніших в умовах реформування освіти. Готовність педагога до запровадження новітніх технологій останнім часом досліджують у своїх працях О.Савченко, А.Гільбух, К.Макогон, Л.Коростильова, Н.Клокар та інші.

Запровадження інноваційних технологій на достойному рівні в освіті - доволі тривалий та складний процес, на який впливають багато факторів.

По - перше, психолого-педагогічна готовність новатора до впровадження змін.

По-друге, відсутність мотивації та мотиваційного середовища.

По-третє, готовність членів педагогічного колективу до інновацій та до сприйняття вчителя-новатора.

Саме подолання цих факторів зможуть зробити процес розробки та запровадження нових технологій простішим та зможуть вивести педагога та заклад освіти на вищий, конкурентоспроможний рівень.

Тому, на мою думку, готовність вчителя до інноваційної діяльності залежить в першу чергу від особистісного переосмислення себе та виділення певних аспектів готовності педагога.

Особистісний аспект - творчі здібності, адекватна оцінка своїх знань та особистих рис.

Когнітивний аспект - базовий рівень знань вчителя зі свого предмета, рівень знань інноватики.

Мотиваційний аспект - прагнення до особистісного розвитку через постійну самоосвіту та розуміння необхідності запровадження інновацій на уроках англійської мови.

Практичний аспект - вміння запроваджувати теоретичні знання на практиці під час уроків.

Тільки після осмислення певних аспектів та роботи над ними вчитель зможе ефективно впроваджувати на уроках англійської мови такі інновації як: інтеграційні, ігрові, тренінгові, діалогові та структурно-логічні технології тощо.

Але, не можна не відмітити, що визначним чинником досягнення позитивних результатів при запровадженні нових технологій є творча атмосфера на уроках англійської мови, яку повинен створити вчитель. Тому педагог має бути також психологічно готовим до створення певних умов :

- допомога тим, хто навчається у знаходженні сенсу творчої діяльності;
- відсутність внутрішніх перепон творчим виявам учнів;
- розвиток уяви і фантазії. Усі ідеї обговорюються і критично переглядаються;
- використання метафор і аналогій, пошук нових асоціацій і зв'язків за рахунок незвичайних ситуацій;
- організація активної роботи підсвідомості;
- створення ситуацій успіху на уроках іноземної мови;
- утримування від оцінення, що сприяє розширенню потоку ідей і призводить до осмислення проблеми.[1,с.57]

Отже, враховуючи вище сказане, необхідно відмітити, що готовність вчителя до інноваційної діяльності формується не сама по собі, а під час педагогічної практики та постійної роботи над собою. Тому можна виділити певні рівні готовності до інноваційної і ставляться до інновацій, як до альтернативи традиційному навчанню. Вони мають емоційну та інтуїтивну налаштованість до сприйняття нового.

- репродуктивний рівень - педагоги цієї групи мають теоретичні знання по впровадженню інновацій, але їх використання на практиці має спонтанний та не досить систематичний характер.

- пошуковий рівень - ці вчителі не бояться експериментувати, визнають свої помилки та охоче обговорюють їх.

- творчий рівень - педагоги на цьому рівні мають глибокі теоретичні знання з впровадження нових технологій в навчання , а також створюють власні інноваційні технології.

Правильне розуміння рівня на якому знаходиться педагог дає можливість спланувати роботу щодо розвитку його інноваційного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. БартківО. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності : Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 1, 2010. 52-58с.

2. Кукуленко-Лук'янець І.В. Особистісно-креативний підхід у навчанні іноземної мови: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Видавець Ю. А. Чабаненко. Черкаси, 2004. 210 с.
3. Уруський В.І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: Методичний посібник. Тернопіль: ТОКІППО, 2005. 96 с.
4. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність: Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007. 364 с.

Омельченко Ю. В.

викладач-методист вищої категорії

предметно-циклової комісії іноземної філології

Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С. Макаренка

м. Кременчук

BLENDED LEARNING IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: CHALLENGES AND WAYS TO OVERCOME

Nowadays, the trend of e-learning is increasing day by day because of several reasons. One of the tools to implement this concept is through Blended Learning. The concept of Blended Learning can be overviewed from different perspectives such as the Holistic Perspective, the Educational Perspective, the Pragmatic Perspective, the Corporate Training Perspective, and the Chief Learning Officer (CLO) Perspective. There are various blended learning strategies and methods (the synchronous instructional and the asynchronous instructional method). The dimensions of the blended learning approach can be different (blending offline and online learning, self-paced blending and live blending, collaborative learning, and blending structured and unstructured learning). The areas where this technique is beneficial are differentiated, but the challenges faced by it (technical challenges, organizational challenges, and instructional design challenges) are still suggested to be researched [8].

Blended Learning is provided by the effective combination of different modes of delivery, models of teaching

and styles of learning which are exercised in an interactively meaningful learning environment. Blended Learning

courses combine online and classroom learning activities and uses resources in an optimal way in order to improve

student learning outcomes and to address important institutional issues (Garrison, 2004). Blended Learning can be

defined as the organic integration of thoughtfully selected and complementary face-to-face and online approaches

and technologies (Graham, 2006).

In general terms, blended learning combines the online delivery of educational content with the best features of classroom interaction and live instruction in such a way as to personalize learning, allow thoughtful reflection, and differentiate instruction from student to student across a diverse group of learners (Watson)

Definitions of blended learning from different perspectives are as follows:

Blended Learning is provided by the effective combination of different modes of delivery, models of teaching and styles of learning which are exercised in an interactively meaningful learning environment. Blended Learning courses combine online and classroom learning activities and use resources in an optimal way in order to improve student learning outcomes and to address important institutional issues [3]. Blended Learning can be defined as the organic integration of thoughtfully selected and complementary face-to-face and online approaches and technologies [4]. In general terms, blended learning combines the online delivery of educational content with the best features of classroom interaction and live instruction in such a way as to personalize learning, allow thoughtful reflection, and differentiate instruction from student to student across a diverse group of learners [11]. **Definitions of blended learning** from different perspectives are -

✓ ***Holistic Perspective***

By this we mean the delivery of instruction using multiple media. This includes the integration of instructional media into a traditional classroom, or into a distance learning environment. It also includes any combination of media that supports instruction, regardless of the mix of synchronous or asynchronous media [7].

✓ ***Educational perspective***

From an educational perspective, blended learning means courses that integrate online with traditional face-to-face class activities in a planned pedagogically valuable manner; and where a portion of face-to-face time is replaced by online activity. It is primarily focused on integrating two separate paradigms, the classroom-synchronous and online-asynchronous [9].

✓ ***Pragmatic perspective***

Courses that are taught both in the classroom and at a distance, and that use a mix of different pedagogic strategies

- to combine various pedagogical approaches such as constructivism, behaviourism, cognitive learning approaches to produce an optimal learning outcome with or without the use of instructional technology,
- to combine any form of instructional technology such as CDs, films, web-based training with face-to-face instructor-led programming,
- to mix or combine instructional technology with actual job tasks in order to create a harmonious effect in terms of learning and working [1].

✓ ***Corporate training perspective***

The use of multiple instructional media to deliver one course or curriculum such as a sales training course involving pre-reading, lectures and role-play practices [12].

✓ ***CLO - Chief learning officer perspective***

Execute a learning strategy that integrates multiple delivery modalities (both synchronous and asynchronous) and, in doing so, creates the best possible learning solution for the target audience [10].

The Components of the Blended Learning Model are learning environment, instructional and media ones. Each of them brings some ***challenges which can be overcome***.

✓ ***Technical challenges*** are not about getting technology to work on networks. Rather, they consist of ensuring the success of the programme by utilizing and supporting appropriate technologies. To solve the problem be sure the participants can successfully use the technology and avoid resisting the urge to use technology simply because it is available [6].

✓ ***Organizational challenges*** are about the fact that management often agrees that blended learning is the correct direction for training initiatives, but it fails to understand that this is a complex process that needs to be thought beyond an individual programme. So, remember that blended learning is not as effective as traditional classroom training, be ready to redefine the role of the facilitator and monitor participant progress [6].

✓ ***Instructional design challenges*** bring us to the problem when learning technologies are already introduced, attention is often paid to the technology implementation, while the design of the actual appropriate content is left with too little time and budget to create a successful programme. To overcome this challenge look at how to teach, not just what to teach, try to match the best delivery medium to the performance objectives, keep online offerings interactive rather than just “talking at” participants, ensure participant commitment and follow-through with “non-live” elements [6].

Nevertheless, there are lots of ***advantages of blended learning***. They are:

✓ It represents a switch from passive learning to active learning. The focus of the classroom shifts from a presentational format to one of active learning. This involves putting learners in situations that compel them to read, speak, listen and think.

✓ It offers learners the opportunity to be either together or apart. The model of blended learning emphasizes bringing together online and face-to-face classroom components. In addition, a blended delivery system allows students to learn and access material in a variety of modes. It is an important feature since students often have very different learning styles. In fact,

research indicates that blended learning increases students' chances of meeting course outcomes compared with fully online and even fully face-to-face courses, by decreasing dropout rates, increasing test scores and increasing motivation on the part of students.

✓ It adds a human touch to the teaching. The interactive content enables the instructor to create a high level of interest, accountability, and real assessment.

✓ It enhances individualization, personalization, and relevance. It lets the instructor tailor learning content to the unique needs of different audience segments.

✓ The model offers students the best of both worlds because instructors and students have greater flexibility and accessibility without sacrificing face-to-face contact. A blended learning approach is an effective and low-risk strategy aimed at meeting the challenge of the transformational changes that technological developments bring to higher education [5].

To make the technology more useful the additional avenues for future research into blending learning should be done. More attention is needed into the factors and approaches which can improve connections between the virtual and physical elements of blended courses within universities. Comparative research must be done into the strengths and weaknesses of different ICTs, especially the new technologies integrated with face-to-face environments. Pedagogical frameworks are in supporting blended learning, investigating its implementation into successful models of professional development and supporting instructors who adopt this new mode of teaching.

Blended learning provides flexibility in learning for both students and teachers. Integration of the virtual and physical landscapes enables both instructors and students to become learners, but this is most effective when there is institutional support through the provision of professional learning and the opportunity for redesigning courses for the most appropriate blend [2, c.244].

REFERENCES

1. Blended learning. (2009). Retrieved July 31, 2012 from http://edutechwiki.unige.ch/en/blended_learning
2. Bliuc, A. G. (2007). Research focus and methodological choices in studies into. In *Internet and Higher Education*, 10, 31-244.
3. Garrison, D. R. (2004). Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. *The Internet and Higher Education*.

4. Graham, C. R. (2006). Blended learning systems: Definition, current trends and future directions. In Handbook of blended learning: Global Perspectives, local designs. . San Francisco, CA: Pfeiffer.
5. Hancock, S., & Wong, T. (2012). Blended Learning. Retrieved July 31, 2012 from http://sites.wiki.ubc.ca/etec510/Blended_Learning#cite_note-3
6. Hofmann, J. (2011). Soapbox: Top 10 challenges of blended learning. Retrieved July 31, 2012 from <http://www.trainingmag.com/article/soapbox-top-10-challenges-blended-learning> Instructional media selection for distance learning: A Learning environment approach. In J.
7. Holden, & P. J.-L.(Eds.), Instructional media selection for distance learning: A Learning environment approach. United States of America.
8. Manjot, K. (2012). Blended learning - its challenges and future. 3rd World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership (WCLTA-2012) Available online at www.sciencedirect.com
9. Laster, S. G. (2005). Redifining blended learning.
10. Peters, M. (2009). Executing blended learning. Retrieved July 31, 2012 from clomedia.com
11. Watson, J. (n.d.). Blending learning: The convergence of online and face-to-face education. Retrieved August 31, 2012 from <http://www.inacol.org>: http://www.inacol.org/research/promisingpractices/NACOL_PP-BlendedLearning- lr.pdf
12. Wexler, S. (2008). E-learning Guild's research report, Synchronous learning systems.

Фастівець А. В.

*доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін та здоров'я людини
Полтавський інститут бізнесу
Міжнародний
науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая
м.Полтава*

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Важливість природничо-наукової складової професійної підготовки фахівців визнають і підкреслює Державна Національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), де зазначається про оптимальне поєднання гуманітарної та природничо-математичної складових освіти, необхідність формування світоглядної, економічної, екологічної культури, важливість поєднання основ класичних фундаментальних дисциплін і сучасного розуміння закономірностей будови світу [3].

Природничо-наукова освіта забезпечує науковий світогляд і соціальну активність особистості. Вона визначає тип поведінки і діяльності особистості на основі культурологічних, загальнолюдських і соціальних цінностей. Результатом природничо-наукової підготовки майбутнього педагога є підвищення його професійної компетентності. За такого підходу природничо-наукові знання та уміння є не результатом освіти, як у традиційному навчанні, а засобом вирішення завдань у майбутній професійній діяльності [2].

Природничо-наукова освіта формує поняття наукової методології та логіки сучасного дослідження, створює цілісну, гармонійну систему сучасного світу, активізує проблемне мислення. Зміст і якість природничо-наукової освіти є основним ключем до мобільності, сумісності в зоні європейської вищої освіти. Тільки високий рівень природничонаукової освіти забезпечить гідне місце Україні в європейському освітньому просторі [5, с. 88].

Природничо-наукова підготовка є основою для засвоєння спеціальних дисциплін, оволодіння професією, застосування природничонаукових знань у майбутній професійній діяльності. Завданням ПНП є формування системи фундаментальних природничонаукових знань та умінь, що є основою для набуття професійних знань, умінь і навичок [4, с. 13]. Результатом такої підготовки є природничонаукова підготовленість майбутніх фахівців –

інтегративна характеристика, що передбачає здатність вирішувати навчальні і професійні завдання, використовуючи природничо-наукові знання та уміння [4, с. 11].

Природничо-наукові дисципліни забезпечують досягнення одного із результатів професійної екологічної освіти – набуття студентами-екологами природничонаукової компетентності, яка, на нашу думку, є інтегрованою характеристикою якостей фахівця й відображає рівень його фундаментальних природничо-наукових знань, природничо-науковий світогляд, екологічно доцільні ціннісні орієнтації, досвід пізнавальної та практичної діяльності, достатні для здійснення професійної і соціальної діяльності [1, с. 34].

Визначаючи роль природничо-наукових дисциплін у професійній підготовці майбутніх фахівців визначаємо такі напрямки оптимізації:

- сприяння формуванню усвідомлення важливості природничо-наукових знань для майбутньої професійної діяльності;
- посиленню міжпредметних зв'язків природничо-наукової та професійної підготовки фахівця;
- адаптація майбутніх фахівців до соціальних, економічних, технологічних і чинників професійної діяльності;
- розвиток професійно-значущих якостей особистості;
- сприяння реалізації безперервної освіти впродовж життя;
- підвищенню професійної мобільності фахівців.

Загалом цикл природничо-наукових дисциплін створює базу для засвоєння дисциплін циклу професійної та практичної підготовки фахівця, подальшого поповнення бази знань; забезпечує системність, узагальнення і поєднання навчального матеріалу, сприяє вирішенню завдань освіти, інтелектуальному розвитку і вихованню у процесі набуття впорядкованих знань, їх використання, для формування наукового мислення, світосприйняття і здатності до пізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька Г. А. Природничо-наукова компетентність у структурі професійної компетентності фахівця-еколога / Г. А. Білецька, В. В. Басіста // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у вищій та середній школі» (XX Каришинські читання) / за заг ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава, 2013. – С. 33–35

2. Двучичанская Н.Н. Организационно-педагогические условия повышения профессиональной компетентности обучающихся в системе непрерывного естественно-научного образования [Электронный ресурс] / Н.Н. Двучичанская //

Наука и образование. – 2011. – № 3. – Режим доступа: <http://technomag.edu.ru/doc/170201.html>.

3. Державна Національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.

4. Моторна Л. В. Професійна спрямованість навчання природничо-наукових дисциплін у підготовці молодших спеціалістів технічного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. В. Моторна. – Вінниця, 2012. – 29 с

5. Пономарьова Г.Ф. Деякі завдання підвищення кваліфікації викладачів природничо-наукових дисциплін у педагогічному вищому навчальному закладі / Г.Ф. Пономарьова // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – 2008. – № 28. – С. 88–95.

Кисельова Д. С.

здобувач вищої освіти

освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності

013 Початкова освіта

Кременчуцький педагогічний

коледж імені А.С. Макаренка

м. Кременчук

Наукові керівники: Крупіна Л.В.

доцент кафедри педагогіки та

психології початкової освіти

Кременчуцький педагогічний

коледж імені А.С. Макаренка

м. Кременчук

Лисенко Т.І.

викладач інформаційних технологій

Кременчуцький педагогічний

коледж імені А.С. Макаренка

м. Кременчук

ІНТЕРАКТИВНІ КОМІКСИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

В умовах інформаційно-технологічного суспільства для забезпечення балансу між професійними, які відповідають викликам часу, та людськими, що закладені у самій природі людини, якими важливим є не лише опанування певним обсягом знань та компетентностей, а й розвиток емоційної сфери особистості.

За словами американського психолога Джона Готтмана, наука відкрила, що емоції мають у нашому житті навіть більше значення, ніж IQ [1].

У 90-х роках 20 століття американські психологи Пітер Саловей і Джон Майї запропонували новий термін – «емоційний інтелект» (EQ). Під цим поняттям розуміють групу ментальних здібностей із усвідомлення та розуміння власних емоцій і емоцій оточуючих. Одним із засобів, що використовується у Новій Українській Школі (НУШ) для розвитку емоційного інтелекту учнів, є комікси.

Комікс, або мальопис, – послідовність малюнків, зазвичай з короткими текстами, які створюють певну зв'язну розповідь. Тексти мають специфічну форму «мовної бульки» («мовної хмарки»), яка передає мову чи думку персонажу.

Особливістю коміксів є поєднання зображень, що мають яскраво виражене емоційне забарвлення, з короткими текстами, які виражають суть думки або певну емоцію без зайвих коментарів. Тому комікс є прикладом яскравої, зрозумілої наочності, яка, за словами І. Сухопарі, викликає живі образи, інтелектуальні почуття, пізнавальний інтерес, формує позитивні мотиви навчання [2].

Про доцільність використання коміксів як різновиду креолізованого тексту на уроках літературного читання зазначають науковці [3] та учителі-практики [4].

Передові педагоги вже почали використовувати цей засіб у своїй діяльності. Так, учитель Полтавської спеціальної школи № 39 Сергій Зайцев залучає до створення власних коміксів дітей із особливими освітніми потребами: із затримкою психічного розвитку, інтелектуальною недостатністю, розладами аутистичного спектра [5].

Різні освітні ресурси пропонують власні форми опрацювання та створення коміксів учнями початкової школи. Так, у підручниках для 2 класу з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» авторів О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко [6] наведені для обговорення учнями комікси з ілюстраціями життєвих ситуацій, які подаються з різних точок зору, що сприяє формуванню критичного погляду та мислення.

Сучасні школярі здатні створювати власні інформаційні продукти з текстовим та графічним наповненням. Більше того, вони зацікавлені в активній діяльності, наприклад, з вигадання коміксів.

Існує ряд ресурсів, у тому числі в Інтернеті, які пропонують створення коміксів онлайн, наприклад, Storyboardthat (<https://www.storyboardthat.com/>), Pixton (<https://www.pixton.com/>), Canva (https://www.canva.com/uk_ua/stvoroty/komiksy/). Однак, комікси, створені на цих ресурсах, є статичними, в них відсутні анімаційні ефекти. Особливістю ж дитячого сприймання є бажання бачити не статичний текст або зображення, а певні рухливі образи.

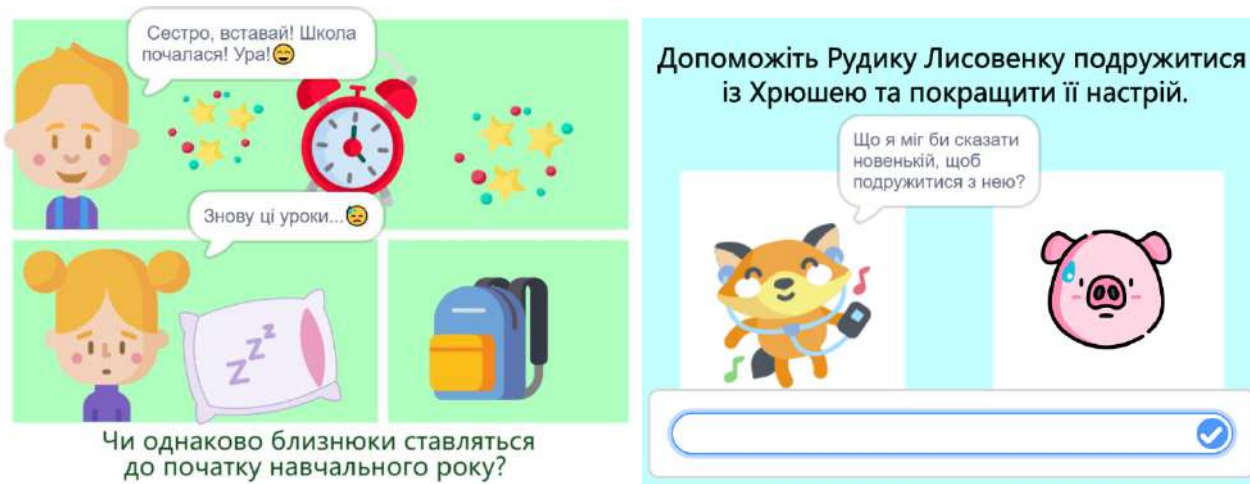
Ми пропонуємо власний підхід до розробки та використання інтерактивних коміксів у початкових класах із залученням учнів до їх перегляду, аналізу та створення власних історій.

Під інтерактивним коміксом ми розуміємо програмний засіб, що має форму серії зображень із текстом, доповнених рухомими елементами, та містить завдання, результатом виконання якого є створення наступного малюнка з текстом. В освітній діяльності його зміст може бути зумовлений навчальними цілями та повинен передбачати аналіз певної життєвої ситуації, супроводжуватись запитаннями/завданнями, які спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, критичного мислення учнів тощо.

Використовувати інтерактивні комікси можна на будь-якому етапі освітнього процесу в урочній та позаурочній діяльності. Обов'язковою умовою для розробників є забезпечення можливості опрацювання коміксу на будь-яких пристроях з доступом до Інтернету. Комікси активізують навчальну діяльність на початковому етапі засвоєння теми. Також доцільним є їх використання наприкінці уроку, коли учні потребують розвантаження, переключення уваги, покращення емоційного настрою на фоні розумової втоми.

Так, наприклад, упродовж тематичного тижня «Зміни» в другому класі НУШ комікси доречно можуть бути використані під час уроків «Літературне читання» та «Я досліджую світ».

Нами розроблено приклади інтерактивних коміксів «Чи справді близнюки однакові» на основі завдань із підручника для 2 класу «Я досліджую світ» та «Зміни в школі» за твором В.Нестайка (мал. 1).

Мал. 1. Сторінки інтерактивних коміксів

Перші сторінки коміксу – історії з підручника та з твору, що доповнені елементами анімації та супроводжуються запитаннями для аналізу проілюстрованої ситуації. Після них розміщені заготовки для конструювання власного сюжету за зразком тих, що були проаналізовані, або для продовження розповіді з вибраним емоційним наповненням. Результатом заповнення

шаблонує створення наступного кадру коміксу. Кінцевий етап – підведення підсумків, висновки та узагальнення з теми.

Інструментом для створення інтерактивних коміксів вибрано онлайн середовище Scratch (<https://scratch.mit.edu/>). Воно призначене для розробки інтерактивної керованої анімації. Після публікації проєктистають доступні користувачам Інтернету. Середовище багатомовне, безкоштовне, використовується в освітньому процесі з молодшими школярами. Інформатика є складовою інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а тому учитель початкових класів НУШ має достатньо знань та засобів для створення власного інтерактивного коміксу. Для учнів же подібні Scratch-проєкти є зразками, які мотивують на створення власних розробок.

Проєкт «Інтерактивні комікси», виконаний Кисельовою Д. під керівництвом Крупіної Л.В. та Лисенко Т.І., був представлений та став призером на всеукраїнському етапі міжнародного конкурсу «Інфоматрікс» (лютий, 2020 рік, м. Київ). Для зручності доступу проєкт розміщено за посиланням <https://educational-comics.space>.

Розроблені нами комікси дозволяють:

- у цікавій формі опанувати тему, сформувати предметні та життєві компетентності;
- реалізувати комплекс виховних цілей та задач;
- сприяти розвитку емпатії до персонажів коміксу;
- проаналізувати власні емоції, викликані змальованими ситуаціями;
- змодельовати подібні життєві ситуації, свої емоції та поведінку в них;
- здійснити пошук можливих, прийнятних варіантів подальшого розвитку ситуації

та ін.

Таким чином, використовуючи інтерактивні комікси, на уроці за обмежений час може бути опрацьовано навчальний матеріал та створено учнями власні комікси з теми, яка вивчається, що сприяє розвитку критичного мислення, творчості та емоційного інтелекту школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Готтман Д., Еклер Д. Эмоциональный интеллект ребенка. Практическое руководство для родителей. Москва : МИФ, 2014.
2. Сухопара І. Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті нової української школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Миколаїв, 2019. № 2 (65). С. 296-301.

3. Ісаєва О.О. Креолізований текст на уроках світової літератури як фактор активізації читацької діяльності. URL:<http://ozonlit.in.ua/kreolizovanyj-tekst-na-urokah-svitovoji-literatury-yak-faktor-aktyvizatsiji-chytatskoji-diyalnosti/>. (дата звернення: 25.01.2020)
4. Занічковська Л. М. Креолізований текст на уроках зарубіжної літератури як фактор активізації читацької діяльності учнів. URL:<https://vseosvita.ua/library/kreolizovaniy-tekst-na-urokah-zarubiznoi-literaturi-ak-faktor-aktivizacii-citackoi-dialnosti-ucniv-119654.html> (дата звернення: 18.01.2020)
5. Мірошникова А. Як разом з учнями створювати відео та комікси на уроках. URL : <https://osvitoria.media/experience/yak-stvoryuvaty-video-ta-komiksi-na-urotsi> (дата звернення: 22.01.2020)
6. Волощенко О., Козак О., Остапенко Г. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 2 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Світич, 2019.128 с.

Урчик О. Ю.

*викладач музичного мистецтва
вищої категорії з методикою
ВКНЗ "Коростишівський педагогічний
коледж імені І.Я. Франка"
м. Коростишів*

МУЗИЧНА ОСВІТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ДІЯЛЬНОСТІ В. ВЕРХОВИНЦЯ, П. КОЗИЦЬКОГО, Ф. КОЛЕССИ, М. ЛЕОНТОВИЧА, К. СТЕЦЕНКА. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Музична культура – складний історично обумовлений процес, який своїм корінням йде у глибину віків, бо музика як частка суспільної свідомості у всі часи мала синкретичний характер – була невід’ємною частиною людського буття.

Музично-просвітницький досвід української громадськості другої половини ХІХ – початку ХХ століття реалізовувався у житті українського народу з величезними труднощами, викликаними соціально-економічним нехтуванням української нації та прямою заборонаю поширення української культури з боку офіційної державності.

На основі вивчення та аналізу наукових досліджень, історичних літературних джерел, періодичних видань та літератури з питань розвитку української музичної культури маємо відзначити, що процес формування самосвідомості українського народу супроводжувався прогресивними явищами,

які відбувалися у житті громадськості. Особливо слід відзначити рух, який виник у середині XIX століття і набув свого розвитку, завдяки діяльності прогресивних діячів літератури і мистецтва, пропагуючих українську культуру.

До кінця XIX століття у цьому процесі чітко виділилися основні напрями та форми організації культурно-просвітницької діяльності, що ґрунтувалися на національних засадах української культури та зразках народної художньої творчості:

- практична педагогічна та творча діяльність видатних композиторів, професійних виконавців та представників аматорського мистецтва і залучення до неї широких верств населення;
- робота загальноосвітніх і професійних навчальних закладів, у тому числі створення науково обґрунтованої методики музично-естетичного виховання дітей та молоді у різних видах творчої діяльності;
- традиції побутового народно-інструментального виконавства та музикування, ґрунтованого на історичних зразках української художньої творчості.

Величезну роль у розвитку освіти та музичного виховання відіграли видатні громадські діячі, письменники та музиканти другої половини XIX – початку XX століття. Їхня громадська та професійна діяльність була спрямована на пробудження самосвідомості українського народу, збереження та подальшого розвитку його культурної спадщини. Незважаючи на заборони і переслідування з боку уряду, вони пропагували українські традиції в літературі, мистецтві [8, с.207].

Упродовж XVIII-XIX великий внесок у музичну освіту зробив створений в Києві перший у Східній Європі вищий навчальний заклад - Києво-Могилянська Академія. Вогнищем світської професійної музичної освіти в XVIII на Україні стали: Глухівська школа (1738 рік) і клас вокальної та інструментальної музики, відкритий у 1773 році при Харківському казенному училищі, музична академія в Кременчуці (кінець 80-х років). У Західній Україні велику роль у розвитку професійної музичної освіти відігравали товариства, музичні школи в Галичині, на Буковині. Крім того, в країні діяла велика кількість приватних музичних класів, курсів, шкіл. Таким чином, діяльність товариств - Київського відділення РМТ "Боянів" Галичини та Буковини, інших товариств та навчальних закладів, які створювались навколо них, діяльність приватних музичних навчальних закладів на початку XX ст. - незаперечно являє собою реальну картину національного відродження культури в Україні [8, с.208-209].

У наш час до даної області музичної освіти відносять дитячі музичні школи та школи мистецтв, музичні училища та ліцеї, консерваторії, музичні інститути, музичні академії, музичні факультети педагогічних інститутів та університетів.

На різних етапах історії розвитку музичної освіти уявлення про її мету змінювались під впливом загальних та педагогічних поглядів, які панували у суспільстві в конкретний історичний період в різних соціальних групах, а також відношення суспільства до професії музиканта[8, с.210].

Отже, розуміння музичної освіти як соціокультурного феномена відкриває можливості для його вивчення як цілісного явища - процес залучення поколінь до музичного досвіду. Значущість такого підходу ми вбачаємо у можливості здобуття більш об'єктивної та багатосторонньої характеристики процесу становлення та розвитку музичної освіти, враховуючи особливості її виявлення в різних напрямках.

Верховинець Василь Миколайович -композитор, диригент, хореограф, етнограф, педагог. Характеризуючи його композиторську діяльність, треба насамперед відзначити її глибоко народний характер. На жаль, його ранні твори не дійшли до сьогодення, проте є значна кількість записів народних пісень, зроблених ним переважно до 1917 року. Усім аранжуванням митця властива доволі проста музична мова і в кожній з них відчуваються особливості національної гармонії [3].

Значимість педагогічних ідей і досвіду В.Верховинця підтверджується їх актуальністю і впровадженням у сучасну практику виховання. Розроблена й обґрунтована В.Верховинцем теорія і практика українського народного танцю, рухливої музичної гри, театралізованої пісні, використовуються в навчально-виховному процесі вищих педагогічних і мистецьких навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл, дитячих дошкільних установ, в роботі художніх професійних і самодіяльних колективів.

Творчість та діяльність **Пилипа Козицького** - композитора, музикознавця, історика, організатора творчого життя - є ілюстрацією парадоксальних, граничних контрастів періоду національного відродження.

1 квітня 1922 року утворилося дві комісії - музична і музейна. Товариство очолили художник Юхим Михайлів (голова), Пилип Козицький (заступник голови), Олесь Чапківський (секретар). Це масштабне об'єднання музичних діячів виконувало державну функцію всебічного розвитку української музичної культури, відігравало просвітницьку роль (створення творчих осередків, творчих колективів, керування самодіяльним мистецьким рухом, музично-творчими процесами). Ініціативною була роль П.Козицького як музикознавця-дослідника, вченого-культуролога і у створенні журналу «Музика» під редакцією М.Грінченка[4, с.115].

1941 рік - початок нового етапу - випробувань і подолання нових труднощів Пилипа Козицького як митця і патріота, коли його діяльність стає новою героїчною і драматичною сторінкою книги нашої історії.

Про творчий і науковий доробок **Ф.Колесси** написано чимало наукових, методичних та музично-критичних праць. Його діяльність певною мірою було висвітлено у низці загальновідомих наукових і методичних розвідок. Ф.Колесса зробив великий внесок у виховання та підвищення рівня освіти українських музикантів у Галичині, створивши навчальні посібники, підпорядковані єдиним педагогічним і методичним засадам. Більше того, саме як етнограф та великий знавець української народної пісні він підібрав відповідні народні пісні як приклади-ілюстрації на кожну методично-практичну проблему та завдання. Ф.Колесса успішно реалізував свої педагогічні принципи не тільки в системі загальноосвітніх шкіл, а й ефективно вів таку діяльність в українському вищому навчальному професійному музичному закладі, застосовуючи передові тогочасні методики викладання сольфеджіо.

Одним із представників прогресивної педагогічної думки в Україні вважається **М.Леонтович**.

Великого значення надавав М.Леонтович дикції, співацькому диханню, застерігав від надто сильного, форсованого звуку, одстоюючи тихий або голосний спів і відповідне його застосування у виконанні пісень. Даючи поради щодо добору пісень, М.Леонтович орієнтує вчителів співів на пісні канонічного складу, засвоєння яких створює ґрунт для двоголосного співу.

Педагогічна й диригентська діяльність М.Д.Леонтовича заклала міцні основи української музичної культури. Врахування наукового та педагогічного досвіду композитора при уважному його вивченні може стати вагомим підґрунтям під час складання інтегрованих програм і підручників для сучасної школи, проведення інтегрованих занять.

Ім'я **Кирила Григоровича Стеценка** — композитора-класика, який виступав за утвердження демократичного мистецтва народу, що піднявся на боротьбу за своє соціальне та національне визволення, вписане в золотий фонд української культури.

Стеценко все своє життя приділяв багато уваги школі, навчанню та вихованню молоді. Та своєю працею він вніс неоціненний вклад у розробку методів музично-естетичного виховання дітей.

Проаналізувавши різноманітну наукову літературу з проблеми дослідження, класифікувавши та узагальнивши отриману інформацію, ми дійшли наступних висновків[5, с.90].

Музичне мистецтво - частина суспільної свідомості та людського буття нації, адже культура України характеризується значним періодом розвитку. Тому важливу роль у розвитку сучасної мистецької освіти та виховання, становленні загальнонаціональної культури відіграє творча діяльність митців минулого, зокрема видатних педагогів-музикантів XIX-XX століття. Вважаємо, що їхні провідні концептуальні ідеї є основою розвитку музичної освіти України,

національного музичного виховання, формування свідомості, патріотизму, національної гідності юного покоління. Так, у 1904 році в Києві з ініціативи видатного митця, активного громадського діяча М.Лисенка було відкрито першу музично-драматичну школу, що започаткувало створення національної професійної музичної освіти в Україні. Вітчизняна музична педагогіка ґрунтувалася на музично-просвітницькій діяльності М.Леонтовича, В.Верховинця, К.Стеценка, Б.Яворського та інших. У теоретико-методологічних наукових працях вітчизняних педагогів-музикантів представлено прогресивні авторські методики з навчання і розвитку творчих здібностей учнів, слухання музики, формування вокально-хорових навичок, запропоновано систему поєднання музично-ритмічних рухів, пластики та хорового виконання, розроблено методичні рекомендації щодо самоосвітньої діяльності педагогів та учнів.

Маємо враховувати й те, що мета та завдання сучасного музичного виховання і навчання будуються на принципах безперервності й цілісності, які передбачають реалізацію педагогами-музикантами національних ідей та концепцій, передових педагогічних підходів до музичного виховання дитини, розкриття неповторних художньо-ментальних рис національної особистості у процесі викладання музичного мистецтва. Тому завдання вчителя на уроках музичного мистецтва - ознайомити дитину з українською народною музикою як живим мистецтвом, складовою життя народу, як цілісним явищем духовної культури. Сучасний фахівець мистецьких дисциплін - це творчий учитель, який, вибудовуючи урок музики як урок мистецтва, повинен насамперед захопити учнів національним музичним мистецтвом, формувати національну свідомість дітей, оскільки національна система освіти й виховання є основою формування індивідуальності людини: її педагогічні механізми насамперед забезпечують відтворення накопиченого музично-педагогічного досвіду народу.

Таким чином, однією з вагомих кваліфікаційних вимог до професії педагога-музиканта є оволодіння національними музично-педагогічними системами, їх специфікою та спрямованістю відповідно до видів музичної діяльності. Вивчення музично-педагогічних здобутків минулих поколінь у контексті новітніх навчально-виховних технологій музичного мистецтва сприяє вдосконаленню необхідних фахових якостей учителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верховинець В. Теорія українського народного танцю. Київ: Музична Україна, 1990. 149 с.
2. Вронський В. Передмова до третього видання. Верховинець В.М. Теорія українського народного танцю. Київ: Муз. Україна, 1990. С.10-12.

3. Гаврілова Л., Кривошея Н. Музично-педагогічна концепція розвитку дітей дошкільного віку В.Верховинця та перспективи її використання в українській фольклорній арт-терапії. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2010_4_SV1/6.pdf
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
5. Гордійчук М. М. Микола Леонтович. Київ: Радянська Україна, 1960. 36 с.
6. Гордійчук М. Микола Леонтович. Київ: Музична Україна, 1977. 134 с.
7. Грисюк О. До проблеми становлення сучасної системи освіти й музичного виховання. *Художня освіта і проблеми виховання молоді* : Зб. ст. Київ: ІЗМН, 2010. С.57-64.
8. Гусарчук Т. В. Особистісні чинники духовної творчості українських композиторів 20-х років ХХ століття. Науковий вісник Національної музичної академії імені П.І.Чайковського. Вип. 67: Музична культура України 20-30-х років ХХ століття: тенденції і напрямки. Київ, 2008. С. 207-216.
9. Долгая Н.В. Мистецтво як засіб духовного становлення особистості. Рідна школа. 2012. №2. С.27-28.
10. Дяченко В.П. М. Леонтович. 4-е видання. Київ: Музична Україна, 1985. 134 с.
11. Завальнюк А. Микола Леонтович. Дослідження, документи, листи. Вінниця: Поділля - 2000, 2002. С.256.

Автюхович В. В.
 студентка 123 групи відділення
 «Початкова освіта» ВКНЗ
 «Коростишівський педагогічний коледж
 імені І. Я. Франка»
 м. Коростишів
 Науковий керівник: **Гребеннікова Л. В.**
 викладач музики
 «Коростишівський педагогічний коледж
 імені І. Я. Франка»
 м. Коростишів

ЖИВОПИС У ТВОРЧОСТІ СВЯТОСЛАВА РІХТЕРА

*Живопис у творчості Святослава Ріхтера
 Якби він не був великим піаністом,
 То став би прекрасним художником.
 Роберт Фальк*

Давно всім відомий вислів, що талановита людина, — талановита в усьому. Дійсно, це твердження сміливо можна віднести до найкращого піаніста ХХ століття Святослава Теофіловича Ріхтера, якому поклонялися слухачі всіх континентів.

Але в цій статті ми хочемо розкрити ще один талант цієї видатної людини, захоплення живописом. Ріхтер говорив про себе, що музика в його житті головне, але вона не все його життя... Він, напевно, мав на увазі, що крім музики в нього є ще й інші захоплення, такі як: живопис, поезія, література, архітектура. Він був енциклопедично освіченою людиною. Своїми різнобічними знаннями в галузі мистецтва, він неабияк дивував співрозмовників[1, с. 25].

Одне із перших захоплень Святослава Ріхтера — живопис. Цікавість до малювання з'явилася раніше ніж до музики. З чотирьох до семи років він жив з родичами матері. Його тітка була талановитим ілюстратором і привчала хлопчика малювати.

Аналізуючи його творчість, ми усвідомлюємо, що потяг до пензля, фарб і музики у Святослава Ріхтера відбувся ще з дитинства. А ми знаємо, що дитячі захоплення дуже сильні. Ось чому великого музиканта так приваблювало писати картини і музику.

Будучи вже знаменитим, Святослав Ріхтер бере уроки у свого друга-живописця Роберта Фалька. У результаті цього навчання з'являються пастелі, написані в 50 – 70 роки. Їх у нього нараховується близько п'ятидесяти робіт. Дивлячись на його роботи, ми можемо стверджувати, що вони цікаві, талановиті, в них присутнє відчуття кольору, тону, руху, дихання. Безперечно, Ріхтер був наділений художнім талантом. Він володів такими поняттями як широта, простір, уява, а ще мав феноменальну пам'ять, — адже його пастелі створювалися, як правило, із його спогадів. Достатньо йому було побачити один раз краєвид чи образ, і він, ніби сфотографувавши вмів через деякий час з детальною точністю перенести побачене на аркуш паперу.

До його пастелей належать: «Пейзаж в горах» (1950р.), «Церква в Перерві» (1950 рік.), «Заметіль» (1950 р.), «Місяць. Китай» (1950 р.), «Ніночка з Мітькою на Ржевському» (1950 р.), «Сутінки в Скатертному» (1950р.). Перераховані пастелі – це тільки маленька крапля робіт із його художньої колекції[2, с. 5].

Святослав Ріхтер любив живопис. Друзі дарували йому свої картини, і він з радістю приймав їх. Знаходячись в музеї міг годинами стояти біля картин, ніби зачарований, оцінюючи їх своїм глибоким поглядом і поринаючи в зміст.

У юності перед ним стояло питання до чого у нього більший хист: до музики, чи до малювання. Він сам розповідав, що якби не став музикантом, то з нього вийшов би гарний художник.

Людам мистецтва: письменникам, художникам, артистам, музикантам у всьому притаманне чисто людське «Я». Саме тому, в роботах Ріхтера ми можемо

побачити чітку внутрішню організованість, послідовність. Він негативно відносився до будь-яких проявів недбалості, байдужості у відношенні до справ. Не терпів виконання роботи як-небудь, або поспіхом. Чим би не займався Святослав Ріхтер скрізь ми бачимо повну віддачу самого себе чи то в музиці, чи то в живописі. Тільки віддана справі людина може досягти таких високих вершин[3, с. 4].

У вісімдесятих роках відбуваються цікаві події в житті артиста. За ініціативою Ріхтера, в музеї образотворчого мистецтва імені О. С. Пушкіна проводиться фестиваль під назвою «Грудневі вечори». Унікальність фестивалю в тому, що в ньому гармонічно поєднується музика, живопис і поезія. Тематика «Вечорів» різнопланова: класичне, сучасне, зарубіжне мистецтво. Згодом фестиваль став традиційним і привернув увагу широкої аудиторії. Цій масштабній роботі великий музикант віддає багато енергії і сили. Це ще раз підтверджує відданість артиста великому мистецтву.

Пушкінському музею піаніст довірив свою колекцію, яка складається із 180 творів живопису і графіки (в основному – це ХХ століття). Цінність її полягає в тому, що вона дає можливість відчувати те художнє середовище, в якому формувалося мистецтво піаніста[4, с. 40].

Святослав Теофілович Ріхтер – визначна, творча фігура ХХ століття, і вклад його в світове мистецтво дуже великий.

Проаналізувавши творчість видатного митця, ми довели, що він був не тільки великим піаністом, а й талановитим художником. Ця сторона біографії мало вивчена, але ми з'ясували, що рівновага і гармонія присутні в усій його художній спадщині. Дуже хочеться, щоб Святослава Теофіловича Ріхтера знали як геніального піаніста, так і чудового творця художніх полотен.

ЛІТЕРАТУРА

1. Максименко В. «Сім'я С. Т. Ріхтера і Одеса». Одеса, 2001. 25 с.
2. Мільштейн Я. «Великий артист сучасності», журнал «Радянська музика» №2, 1977. 5 с.
3. Мільштейн Я. «Святослав Ріхтер», журнал «Музичне життя» №13, 1960, 4 с.
4. Нейгауз Г. «Роздуми, спогади, щоденники. Вибрані статті. Листи до батьків», 1975, 40 с.

Іванова Н. А.
*викладач інформатики
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка*

СМАРТФОНИ У НАВЧАННІ

Мета: виявити можливі шляхи практичного використання смартфонів і планшетів на заняттях. Смартфон – інструмент навчання чи доступ до постійних розваг? Смартфон, який допомагає вчитися.

У людей з'явилися універсальні пристрої з набором потужних додатків, які можуть використовуватися у всіх сферах життя: удома, на роботі, під час навчання. Їх використання переросло в необхідність, а іноді і в звичку.

На сьогодні, більшість викладачів вважають, що наявність таких пристроїв у учнів, може негативно впливати на навчальний процес.

Термін «мобільне навчання», або «*M-learning*», як його називають за кордоном, це сучасна технологія, яка допомагає організувати процес навчання з використанням мобільних пристроїв.

Технологія мобільного навчання передбачає використання можливостей мобільних пристроїв учнів для організації роботи на заняттях.

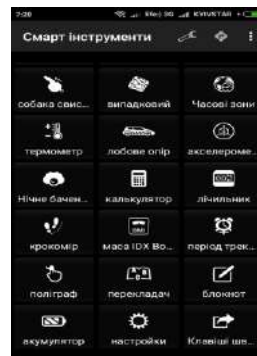
В процесі мобільного навчання використовуються наступні пристрої: телефони, кишеньковий комп'ютер, планшет, різні портативні мобільні пристрої: MP3 /4 плеєри, GPS навігатори і т. д.

Мобільний телефон забезпечує доступ в Інтернет на сайти з навчальною інформацією - застосовується як одна з форм дистанційного навчання.

Мобільний телефон - засіб відтворення звукових, текстових, відео- і графічних файлів, що містять навчальну інформацію.

Мобільний телефон і його функціональні можливості дозволяють організувати навчання з використанням електронних підручників, навчальних курсів і файлів спеціалізованих типів з навчальною інформацією - навчальні посібники розробляються безпосередньо для платформ мобільних телефонів.

Ідеї до використання: при реалізації STEAM-проектів, на заняттях «Я досліджую світ»

Додатки для використання тестової технології

Зокрема це - сервісКАНООТ

- можна запропонувати учням прочитати в «хмарі» головне запитання, на яке необхідно знайти відповідь протягом уроку;
- учням можна запропонувати створити словникову «хмару» на основі недавно вивчених понять;
- «хмару» вдало можна застосувати на етапі рефлексії уроку тощо.

До найбільш популярних сервісів для створення хмари можна віднести: Word ItOut, Tagxedo, Tagul.

Сервіси для створення qr-кодів

QR-код (у перекладі з англійської «quickresponse» означає «швидкий відгук») — це матричний код, розроблений японською компанією «Denso-Wave» в 1994 році. В освітніх цілях можна:

- закодувати посилання, яке спрямовує учнів на освітній сайт з інформацією, що допомагає розв'язати певну задачу;
- розмістити такі коди на інформаційних стендах;
- використовувати QR-код безпосередньо на уроці у вигляді закодованих завдань контрольної роботи або тесту для перевірки засвоєння навчального матеріалу учнями тощо.

Наприклад, це можуть бути сервіси www.qrcoder.ru, www.qr-code.com.ua та ін.

Для зчитування QR-кодів також існують спеціальні програми. Майже для кожної моделі телефону підійде додаток ReaderKaiwa. QR Droid — це більш серйозна програма, яка дає можливість зчитувати, створювати власні QR-коди. Для користувачів операційної системи IOS також є додаток для зчитування подібних кодів — це Neoreader.

Кодування звуку на сайті <https://vocaroo.com/>

Використання офісних додатків для мобільних пристроїв

Ще один приклад застосування мобільних пристроїв у навчанні — це робота в офісних додатках. Індивідуальна та групова діяльність з різними типами документів Google забезпечує тісну взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Під час роботи над презентацією, спільним документом чи таблицею учні закріплюють вивчений матеріал, відпрацьовують навички групової роботи,

розвиток мовленнєвої компетенції, вміння надавати розгорнуту цілісну відповідь на запропоноване питання.

Усі представлені сервіси є абсолютно безкоштовними, простими у використанні та сприяють спільній роботі учнів. Використовуючи їх у своїй роботі вчитель має можливість автоматизувати процес навчання шляхом перерозподілу навчального часу, введення нових підходів до подання теоретичного матеріалу та організації онлайн-взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Поради вчителям щодо організації мобільного навчання на уроках

1. Труднощі при впровадженні мобільного навчання:

- Несумісність деяких мобільних пристроїв з іншими програмами та пристроями;
- фрагментація навчання;
- обмежені розміри і ємність мобільних пристроїв;
- обмеження по швидкості передачі інформації на мобільні пристрої;
- відсутність в учнів добре розвинених навичок самоконтролю та самокерування власною пізнавальною діяльністю;
- недостатня «технічна» підготовка вчителя у застосуванні мобільного додатку (інформація по-різному може відображатись на різних пристроях).

2. Оптимальний час застосування гаджетів на уроках до 15–17 хв.

3. Потрібно пам'ятати, що не у всіх учнів є мобільний інтернет. Для організації навчальної діяльності використовуйте один із запропонованих варіантів:

Варіант I: Попросіть учнів з безлімітним пакетом мобільного інтернету «роздати» його друзям або надайте його з власного телефону (бажано організувати цю роботу перед уроком).

Варіант II: Скористатися шкільною мережею Wi-Fi.

4. Пам'ятайте, ідеальних умов не існує, не всі учні мають сучасні мобільні телефони, які підтримують потрібні для навчання функції. В цьому випадку шукайте альтернативні варіанти:

Організувати роботу парами: поділіть учнів так, щоб усі пари мали хоча б один сучасний телефон з мобільним інтернетом; надавайте вказівки по черзі: один виконує завдання на телефоні, інший у зошиті або працює з підручником, потім міняються місцями.

Організувати роботу групами: поділіть дітей на команди по 3–6 учнів із хоча б 1 мобільним телефоном або лише 1 гаджетом, відповідно від типу завдань. Учні співпрацюють у командах, по завершенню один одному презентують роботу.

5. Зверніть увагу, для зчитування QR-коду треба встановити спеціальну програму, наприклад «QR сканер» або скористатися одним з мобільних

додатків, в який вбудована зазначена функція: Програма Viber або вбудована функція в камері телефону.

6. Якщо на урок потрібен цілий перелік потрібних посилань, то налаштуйте його в одному місці (сторінка веб-ресурсу, онлайн-документ, плейкаст, віртуальна дошка тощо) та згенеруйте його QR-код. Діти перейдуть за посиланням, ознайомляться з інформацією, не витрачаючи час на введення адрес у вікно браузера.

7. Якщо, готуючись до уроку, ви знайшли цікаву та корисну інформацію, але англійською мовою, а Вам заважає мовний бар'єр, то скористайтеся наступними підказками:

Текстова інформація: Ввімкнути вбудований перекладач браузера Google Chrome: відкрити англomовний сайт у вікні браузера, натиснути ПКМ на сторінці, у контекстному меню обрати «Перевести на українську».

Відеофрагменти: Відкрити відео на каналі YouTube, включити субтитри, налаштувати переклад субтитрів українською або російською мовою (натиснути — Субтитри — переклад — український або російський)

Наприклад, <https://youtu.be/bp4oa7MHg88>.

ЛІТЕРАТУРА

1. MustHave: 5 мобільних додатків для вчителя (та одна цікава пошукова система). Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/musthave-5-mobilnih-dodatkiiv-dlya-vchitelya-ta-odna-cikava-poshukova-sistema>

2. Цікаві розвиваючі додатки для смартфона - magneticone.org. Режим доступу: <https://magneticone.org/tsikavi-rozvivayuchi-dodatki-dlya-smartfona-yaki-spodobayutsya-dityam/>

3. 20 самых необычных приложений для Android. Режим доступу: <https://3dnews.ru/946067>

4. Електронні інструменти. Як у фінських школах застосовують цифрові навчальні середовища. Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/elektronni-instrumenty-yak-u-finskyh-shkolah-zastosovuyut-tsyfrovi-navchalni-seredovyshha/>

5. 15 лучших бесплатных приложений для рисования на телефонах, смартфонах и планшетах. Режим доступу: <https://vse-kursy.com/read/310-prilozheniya-dlya-risovaniya.html>

Брусник Ю. М.
викладач інформатики
Кременчуцький педагогічний
коледж імені А.С.Макаренка

м. Кременчук
Морозова О. О.
 викладач інформатики
 Кременчуцький педагогічний
 коледж імені А.С. Макаренка
 м. Кременчук

ДОПОВНЕНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасні учні та студенти неохоче навчаються, вважаючи предмети складними, незрозумілими та нецікавими. Як же зацікавити молодь інформатикою, фізикою, історією, літературою та іншими, не менш важливими, предметами? Як викликати інтерес до їх вивчення? Як зробити фізику чи математику більш наочною і зрозумілою для всіх?

Для цього доцільно використовувати технологію доповненої реальності, яка дозволяє через спеціальні додатки "оживити" будь-який підручникі урок.

Що ж таке «**доповнена реальність**»? Технологія AR (augmentedreality) використовує накладення віртуальних шарів, створених комп'ютером, на зображення–звичайну реальність, в якій ми існуємо.

Існують чотири типи доповненої реальності:

- маркерна – доповнена реальність, що базується на маркерах,
- безмаркерна доповнена реальність,
- проєкційна – доповнена реальність, що базується на проєкції,
- сенсорна – доповнена реальність, що базується на VIO(англ.

VisualInertialOdometry – візуальна інерціальна одометрія,технологія, яка допомагає відслідковувати позицію та орієнтуватися в просторі за допомогою сенсорів та камери)[1].

Тип AR	Маркерна	Безмаркерна	Проєкційна	Сенсорна
Основа створення віртуального об'єкта	Маркер	GPS	Проєкції	VIO
Пристрої та додатки для побудови	Камера та візуальний пасивний маркер	Система глобального позиціонування, цифровий компас, датчик швидкості або акселерометр	Спеціальні додатки	Сенсори та камери
Результ	Розпізн	Позначення	Трив	Точна

ат	авання зображень	напрянків, пошук потрібних місць	имірні проекції в просторі	3D-модель простору навколо пристрою
----	---------------------	-------------------------------------	----------------------------------	--

Одним із найпопулярніших в освіті типів AR є тип, який базується на скануванні маркерів–спеціальних малюнків (формату А4), які містять цифрові "маркери". На смартфон встановлюється відповідний додаток, наприклад Futurio, який після запуску зчитує маркер за допомогою веб-камери. Додаток перетворює малюнок на об'ємне зображення, і користувач бачить перед собою саме ті предмети та явища, які передбачені програмою. Комунікація та взаємодія з віртуальною реальністю відбувається в режимі online. За дослідженнями Рональда Азуми [2], доповнену реальність можна визначити як систему, яка:

1. Поєднує віртуальне та реальне;
2. Взаємодіє в реальному часі;
3. Працює в 3D.

На сьогодні цю технологію активно впроваджують видавці для комерційного просування книжок, здебільшого розважального характеру.

У той же час, існує багато підходів до використання технології доповненої реальності в освіті. Такі мобільні навчальні системи можна умовно розділити на три основні групи:

I група – візуалізує 3D зображення для наочного представлення навчального матеріалу;

II група – використовує технологію доповненої реальності для розпізнавання і маркування реальних об'єктів. Такі можливості дозволяють реалізовувати мобільні навчальні системи, що орієнтовані в просторі;

III група – побудована на основі взаємодії віртуального об'єкту, побудованого комп'ютером (смартфоном), з людиною в режимі реального часу.

Використання таких навчальних систем спрощує сприйняття теоретичного матеріалу, а також дозволяє закріпити отримані знання на практиці – змодельовавши віртуальні об'єкти в режимі реального часу [3].

На уроках інформатики в 10 класі, при вивченні розділу «Інформаційні технології у суспільстві», зокрема при розгляді тем «Штучний інтелект, інтернет речей, Smart-технології», є доцільним використання доповненої реальності для кращого сприймання та розуміння навчального матеріалу, для розширення кругозору дітей, розвитку критичного та аналітичного мислення.

Так, при розкритті поняття «інтернет речей» та його практичного застосування, на прикладі «розумного міста» є доречним проведення групової чи індивідуальної роботи з використанням смартфонів, AR-маркерів та додатку *Futurio* для дослідження одного із об'єктів «розумного міста» – «Розумної зупинки». Учні сканують «маркери» з картки (рис.1) та отримують 3D-об'єкти для детального аналізу та подальшого вивчення (рис.2).

Вчитель може запропонувати учням завдання такого характеру: розглянути уважно утворену модель, ознайомитись із

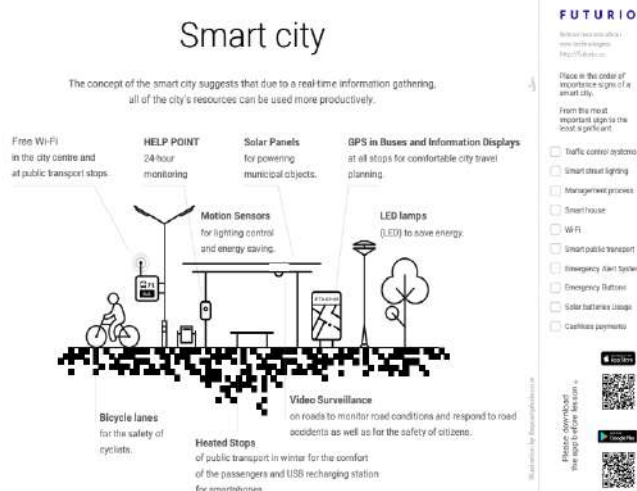

Рис.1. AR-маркер «Зупинка «Розумного міста»

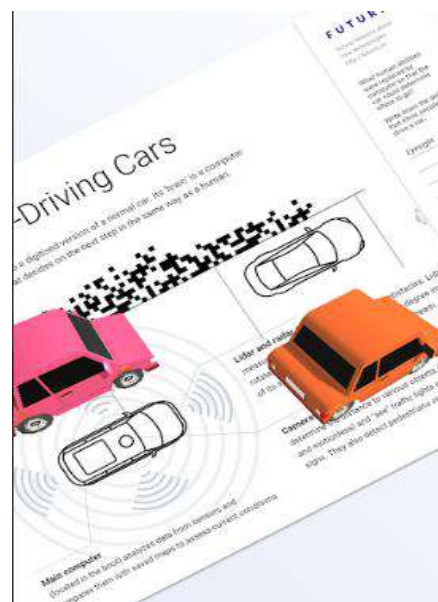

Рис.3. 3D-модель «Самокерована автостоянка»

Рис.2. 3D-модель зупинки «Розумного міста»

елементами, які можуть перетворити звичайну зупинку громадського транспорту на "розумну" та додати ті елементи, яких не вистачає, на їхню думку, для кращого функціонування «розумної зупинки». Далі познайомитися з ідеями школярів та обговорити шляхи їх реалізації.

Аналогічним завданням для кращого визначення учнями переваг та передбачення ймовірних недоліків «розумного міста», може бути наступне завдання із застосуванням доповненої реальності: знайомство з прикладом роботи самокерованих авто (рис.3). Після детального аналізу їх функціонування діти роблять відповідні висновки [4].

Під час вивчення в курсі інформатики розділу «Моделі та моделювання. Аналіз і візуалізація даних», зокрема при розгляді теми «Комп'ютерне моделювання об'єктів і процесів. Комп'ютерний експеримент», як ніколи буде актуальним використання AR-

технологій. Адже, при ознайомленні із типами моделей учні мають змогу «вживу» познайомитися із різноманітними комп'ютерними 3D-моделями реальних об'єктів, процесів, що існують або застосовуються в різних галузях. І не лише познайомитися, а й вивчити або дослідити той чи інший предмет, явище чи процес.

Для ознайомлення з 3D-моделями можна скористатися додатком *Skyscrapers AR*. Він надає можливість розглянути найдрібніші деталі об'єктів, з'ясувати особливості архітектурного твору (рис.4), дослідити основні конструкції будівель та мостів (рис.5), підштовхнути учнів до креативного мислення при розробці власної моделі тощо. А на уроках історії або географії відвідати віртуально місця, які є об'єктами вивчення.

Рис.4. 3D-моделі відомих архітектурних споруд

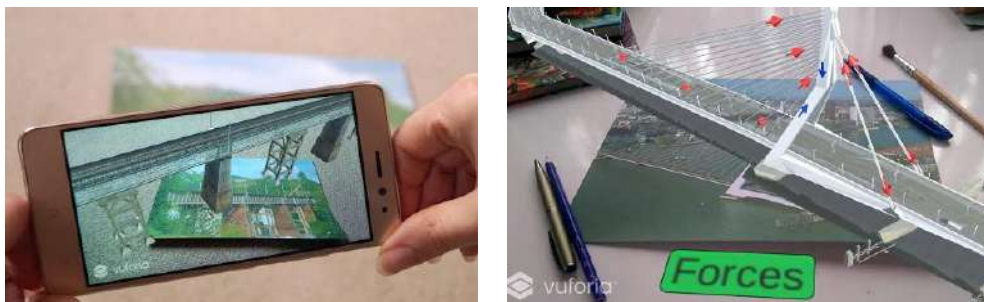

Рис.5. Дослідження будови мосту

Найефективнішим та найцікавішим в AR-технологіях є наявність взаємодії користувача з об'єктами доповненої реальності, що робить урок на 100% повноцінним, надаючи можливість школярам проводити експерименти, дослідити в реальному часі з «реальними об'єктами», що в звичайних умовах нерідко неможливо.

Наприклад, для проведення комп'ютерного експерименту «Принцип дії закону Ома» доцільно буде скористатися додатком з доповненою реальністю *Закон Ома AR*, розробленим центром комп'ютерних технологій СумДУ[5]. Кожен учень матиме змогу самостійно провести дослідження, не відвідуючи фізичну лабораторію та не маючи при цьому відповідного обладнання (провідників, реостата, амперметра, джерела живлення, джерела світла тощо), окрім смартфона, аркуша із маркером та встановленого відповідного додатка (рис.6). Використовуючи додаток, можна виконувати розрахунки опору реостату, дізнавшись напругу на джерелі живлення (пошукова робота, наприклад в Інтернеті) та слідкуючи за показниками амперметра на віртуальній 3D-моделі.

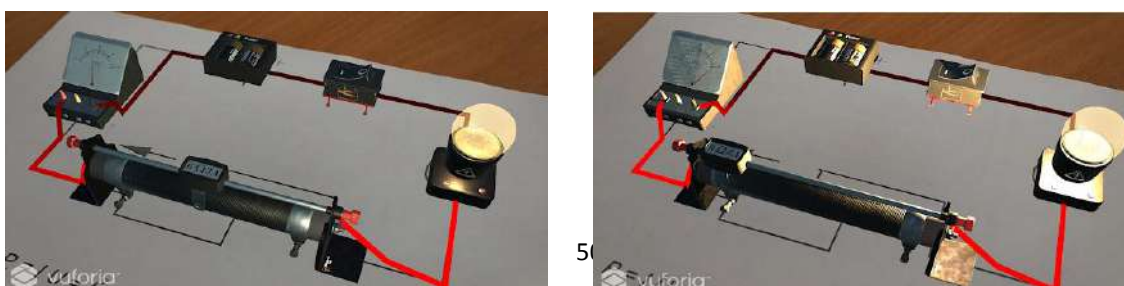

Рис.6. Модель електричного кола з можливістю реальної взаємодії

Використання такої новітньої системи в освітньому процесі безсумнівно збільшить мотивацію студентів (учнів), а також підвищить рівень засвоєння інформації за рахунок різноманітності та інтерактивності її візуального представлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Візуальна одометрія. Вікіпедія – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Візуальна_одометрія (дата звернення: 23.01.2020 р.)
2. Azuma R. A Survey of Augmented Reality / R. Azuma // *Teleoperators and Virtual Environments*, August 1997. С. 355–385.
3. Шабелюк О. В. Використання технології доповненої реальності в дистанційному освітньому процесі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія : Фізико-математичні науки. 2014. Вип. 2. С. 215-218.
4. Шкільні уроки про нові технології – URL: <http://thefuture.news> (дата звернення: 11.01.2020 р.)
5. Спольнік О.І., Гайдусь А.Ю., Каліберда Л.М. *Теоретико-методичні засади вивчення сучасної фізики та нанотехнологій у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах*: матеріали IV всеукр.наук.-метод.конф. Суми, 2019. С.82–84.

Маєвська М. Р.
викладач інформатики
*Кременчуцький педагогічний коледж
імені А.С.Макаренка
м.Кременчук*

ВИКОРИСТАННЯ QR-КОДІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасна людина живе в інформаційному суспільстві, де в різних сферах діяльності використовують інформаційні технології. Знайомство маленьких дітей з гаджетами починається майже з пелюшок. За словами вчених з Великобританії Ірам Сирадж-Блетчфорд, Девіда Уайтбрета та Інститута ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті: «Сьогодні діти ростуть в світі, в якому не тільки присутні інформаційні технології, але які багато в чому сформовані ними». Тому такі проблеми, як взаємодія людини і комп'ютера, учня і мобільного телефону стають все більш актуальними і для вчителів, і для

батьків. В сучасній системі освіти освітнє середовище змінилося на інформаційно-освітнє середовище, у якому комп'ютер є своєрідним «інтелектуальним знаряддям», яке дає змогу людині вийти на новий інформаційний рівень.

Як же зробити так, щоб мобільні пристрої стали засобами навчання, інструментом пізнання і створення чогось нового? На допомогу нам, педагогам, приходять нова технологія – мобільне навчання (m-learning). Термін «мобільне навчання» відноситься до застосування мобільних і портативних пристроїв, таких як мобільні телефони, кишенькові комп'ютери, смартфони та планшетні ПК в процесах навчання та вивчення. Мобільне навчання – це передавання та отримання знань з використанням мобільних пристроїв і головний його принцип – навчання в будь-якому місці, в зручний час.

На мою думку, найбільш простий і поширений спосіб використання власного мобільного пристрою полягає у використанні технології опрацювання QR-кодів. Застосування QR-кодів в освітньому процесі дозволяє зробити процес навчання більш ефективним у пошуках і доступу до необхідних джерел інформації, забезпечує взаємодію між усіма учасниками навчального процесу, дає змогу підвищити мотиваційну складову кожного учня.

QR код – це двомірний (матричний) штрих-код, основною перевагою якого, є легке розпізнавання сканувальним обладнанням (в тому числі і фотокамерою мобільного телефону). Абревіатура QR походить від англійської фрази Quick Response – швидкий відгук. Вперше такий код з'явився в Японії і до сих пір користується великою популярністю в цій країні. У 1994 році фахівці компанії «Denso-Wave» застосували особливий метод шифрування, що дозволив вести облік інформації про виробництво та реалізацію автомобілів.

QR-коди бувають статичними та динамічними. Найменший QR-код (версія 1) має розмір 21×21 піксель (без урахування полів), найбільший (версія 40) — 177×177 пікселів і дозволяє в одному невеликому квадраті помістити 2953 байта двійкового коду, 7089 цифр або 4296 букв (близько 1-2 сторінок тексту в форматі А4), 1817 ієрогліфів.

В освітній діяльності за допомогою QR-коду можна зашифрувати URL-адресу ресурсу в Інтернеті, E-mail (з темою листа), SMS на номер (з темою) чи номер телефону, контактні дані (візитка вчителя, бейдж учня), текст завдання, географічні координати та файли у форматі GIF, JPG, PNG або MID.

Зчитування QR-кодів на смартфоні/планшеті не потребує нічого крім програми-зчитувача (сканера) QR-коду, встановленого на цьому пристрої. Ці зчитувачі (сканери) QR-коду доступні для завантаження з усіх магазинів додатків для Android чи iPhone. Щоб

сканувати код, треба запустити додаток на пристрої і дочекатися, поки камера автоматично його виявить. Протягом декількох секунд кодовий вміст відкриється на екрані.

Для зчитування коду на комп'ютері можна інтегрувати (встановити) розширення *Qr Code (Generator and Reader)* у браузер Google Chrome. А ще це розширення може генерувати і зберігати QR-код на локальному диску як зображення у форматі GIF. Працюючи на комп'ютері можна також використовувати он-лайн сервіси зчитування (розшифровки) QR-кодів. Наприклад, <http://zxing.org/w/decode.jspx>.

Найпростіший спосіб отримати QR-код – це використання онлайн-генераторів QR-коду:

<https://www.the-qrcode-generator.com>

<https://www.qr-code-generator.com>

<https://www.qrcode-monkey.com/>

<https://countwordsfree.com/qrcode>

Для створення QR-коду потрібно лише три кроки.

1. Вибрати тип QR-коду: наприклад, URL-адреса для кодування посилання на обрану веб-сторінку.
2. Ввести інформацію: у цьому випадку посилання, яке з'явиться після сканування коду.
3. Створити код: натиснути кнопку Створити QR-код. А далі *Скопіювати* чи зберегти зображення коду.

Якщо QR-коди роздрукувати, тоді їх можна прикріпити до будь-якої поверхні: стіни, аркушу паперу, футболки, чашки тощо.

Як застосовувати QR-коди у навчанні?

На сьогодні проблемою залишається забезпечення закладів освіти сучасними засобами ІКТ, а застосування технології мобільного навчання і QR-кодів розширює можливості вчителя щодо організації навчальної діяльності. У педагога сьогодні є можливість навіть у звичайній аудиторії проводити заняття, використовуючи електронно-освітні ресурси на будь-якому етапі.

Приклади використання QR-кодів у навчальному-виховному процесі:

- кодування завдань для групової чи індивідуальної роботи;
- посилання на додаткову текстову інформацію по темі (стаття, вірш, відомості про автора, поглиблений теоретичний матеріал), для проведення тематичних предметних тижнів;
- посилання на ресурс в Інтернеті, відеофрагмент чи аудіозапис, на спільну презентацію або онлайн-дошку, на інтерактивне завдання, на онлайн-вікторину тощо;
- кодування інструкції щодо виконання завдання, практичної чи лабораторної роботи;

- розшифровку відповіді на питання;
- захована підказка. Вчитель може закодувати власні підказки, а потім роздрукувати отриманий QR-код разом із завданням. Кожен, кому знадобиться консультація по темі, отримає її в будь-якому зручному місці, просто зчитавши код; ;
- як додаток до навчального об'єкту – QR-коди можна розміщувати на частинах механізмів, електричних схемах, анатомічних об'єктах. Наприклад, розміщені на географічних картах QR-коди можуть містити стислі відомості про культуру та історію окремих народів, інформацію про столиці країн світу або інші дані; розміщені на періодичній системі елементів QR-коди можуть містити фізичні та хімічні властивості елементів; розміщені на лабораторному (демонстраційному) обладнанні QR-коди можуть мати гіперпосилання на віртуальну лабораторію або контрольні запитання до самостійного опрацювання.
- QR-коди можуть використовуватися у музеях навчальних закладів, тим самим розширюючи експозицію не тільки поясненнями, але й додатковими матеріалами;
- в освітніх кросвордах чи у навчально-ігровому квесті із завданнями у QR-кодах;
- для екскурсії по навчальному закладу. В кабінетах (коридорах, бібліотеці, в інших приміщеннях) потрібно розмістити роздрукований QR-код з посиланням на відео, аудіо або цілий фотоальбом.
- учні можуть створювати свої портфоліо або анотації на прочитані книги та навчально-методичну літературу за досліджуваною темою й розміщувати їх на сайті в QR-кодах;
- для розміщення контактної інформації на візитній картці викладача, адміністрації навчального закладу, на бейджах учасників конференцій (семінарів).

Так, у нашому навчальному закладі з метою інформування учнів і студентів на дошці оголошення розміщені QR-коди з посиланнями на сайти коледжу і ліцею, сторінки закладу у соціальних мережах, де вони мають можливість ознайомитися із новинами, прочитати оголошення, переглянути розклад занять тощо.

Традиційним стали квести з QR-кодами для груп нового набору в якості екскурсії по навчальному закладу. А до Дня коледжу були проведені майстерні, у яких учнів та студентів знайомили із новими технологіями, що використовуються в навчальному закладі в процесі навчання. Учні групи Л-10В разом з класним керівником Маєвською М.Р.

подорожували сторінками історії лицю ПОЛІТ і побували у квест-кімнаті (<https://www.learnis.ru/418472>).

На уроках вивчення нового матеріалу або узагальнення і систематизації знань ефективним інструментом є використання маршрутного листа з QR-кодами. Маршрутний лист розглядається як комплексний засіб формування оціночної самостійності учня в якому закладений і структурний компонент уроку, і оціночний. По-перше, це організуючий засіб: протягом всього уроку учні працюють над основним завданням та за моделлю маршрутного листа вони можуть відновити свої дії. По-друге, працюючи з маршрутним листом, учень може оцінювати, як процес, так і результат навчальної роботи. Саме технологія опрацювання QR-кодів дозволяє ефективно використовувати маршрутні листи на уроках різних типів. Наприклад, в ході вивчення теми «Створення презентації» для учнів 9 класу запропоновано маршрутний лист з QR-кодами. Ефективність застосування маршрутного листа ще й у тому, що він дозволяє організувати навчальне співробітництво: вчителя з учнем, учня з учнем.

Поради для створення якісної презентації	
https://presenti.wordpress.com/	
1. Щоб зробити текстовий слайд максимально ефективним потрібно: <ul style="list-style-type: none"> - Розбити текст на блоки. - Скоротити текст. - Додати заголовки і підзаголовки. - Додати піктограми для кожного блоку. https://cutt.ly/ueSNFNz	
2. 5 порад як правильно робити презентацію. https://cutt.ly/reSNTeZ	
3. Як спростити слайд? https://cutt.ly/JeSNJIP	

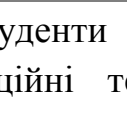
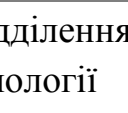

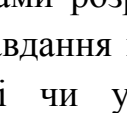
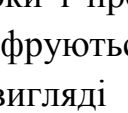

Задумано, що одну й ту саму інформацію можна подати за допомогою різних повідомлень або різними способами. Хто він / які наші завдання? Хто він / які наші завдання? Хто він / які наші завдання?

Крок 1. Спочатку відгадайте про кого йде мова.

	Назвіть тварину № 1. Розв'яжіть пазли, що записані на яблуках. Результати – це літери у назві тварини. Відповідь: _____	
	Назвіть тварину № 1. Розв'яжіть пазли, що записані на яблуках. Результати – це літери у назві тварини. Відповідь: _____	
	Назвіть тварину № 1. Розв'яжіть пазли, що записані на яблуках. Результати – це літери у назві тварини. Відповідь: _____	

Крок 2. У будинку українських казок загубили їх казки. Уважно погляньте на малюнок, знайдіть полюблену з казкою і зніміть фото, що влізло до казки у будинок. Хто золотий агриць цих казок?

Українські народні казки

		
		
		
		

Крок 3. Отримайте додаткову інформацію про кожного агриць і заповніть у кейрми порожню таблицю квалітату числа, що відповідає способу подання повідомлень:

1. Текстовий	3. Візуальний	
2. Графічний	4. Голосний	

— Діти, які опанували слова, влучні назви можуть використовувати для агриць цього тварини?

Крок 4. Розфарбуйте розмальовку знаменитого агриць за агриць.

Крок 5. Намалюйте нашого агриць за допомогою графічного редактора.

Студенти відділення дошкільної освіти на заняттях з курсу «Нові інформаційні технології навчання в роботі вихователя» знайомляться з методиками розробки і проведення квестів для дошкільнят. У навчальній грі-квесті завдання шифруються за допомогою QR-кодів, а потім розміщуються на веб-сайті чи у вигляді бланку (шаблон документа), який можна буде роздрукувати.

Нажаль, більшість педагогів ще невпевнено користуються мобільними пристроями. Тому з метою ознайомлення колег з новими технологіями мобільного навчання були проведені Майстер класи, практикуми, заняття у Творчій лабораторії тощо,

В цілому, використання мобільного навчання і QR-кодів дозволяє:

1. Розширити межі навчального процесу, де учні можуть отримати швидкий доступ до освітніх ресурсів з будь-якого зручного
2. для них місця. При бажанні заняття можна провести поза навчальною аудиторією.
3. Організувати навчання дітей з обмеженими можливостями.
4. Економити кошти, так як не потрібно придбання персональних комп'ютерів і паперової навчальної літератури.
5. Легко і швидко поширювати навчальні матеріали з використанням мережі Інтернет.
6. Завдяки мультимедійному формату інформації, поліпшити засвоєння і запам'ятовування матеріалів заняття, а також підвищити інтерес до навчання.

Отже, на нашу думку, сучасні інформаційні технології не замінюють традиційне навчання, вони його лише доповнюють і роблять процес навчання більш ефективним та мотивованим.

ЛІТЕРАТУРА

1. QR-код. Стаття з Вікіпедії. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/QR-код>
2. Вячеслав Логачев. Что несет QR-код. URL: <http://www.ridcom.ru/publications/131/>

Васищев В. С.

підполковник,

*старший викладач кафедри військово-соціального
та психологічного забезпечення оперативно-тактичного*

факультету

Національна академія

Національної гвардії України

м. Харків

ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ ВІЙСЬКОВОГО КОМАНДИРА З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ

Серед основних інструментів, які визначають ефективність виховання військовослужбовців, особливе місце посідають методи виховання. Це пов'язано з тим, що, по-перше, вони обумовлюють характер взаємовідносин вихователів і вихованців; по-друге, відображають нові досягненнями педагогічної науки та практики, по-третє, без сучасних ефективних методів виховання найкращі цілі, ідеали та зміст військового виховання залишаться лише в намірах їх організаторів, по-четверте, методи тісно пов'язані з відповідальними завданнями виховання українських військовослужбовців.

Враховуючи викладене вище та на основі характеру впливу методів виховання на військовослужбовців, їх можна *класифікувати на такі групи:*

- *методи безпосереднього виховного впливу;*
- *методи опосередкованого виховного впливу;*
- *методи самовиховання.*

Перша група методів є найбільш відомою, популярною і достатньо глибоко проаналізованою у педагогічній літературі. У більшості підручників із загальної педагогіки та практично у всіх підручниках з військової педагогіки розкриваються педагогічні поняття «переконання», «приклад», «вправа», «заохочення» і «примус», які становлять основу цієї групи. На жаль, у вихованні військовослужбовців є тенденція переоцінки їх ролі, адже окремі вихователі схильні до захоплення цими методами та переоцінки їх виховних можливостей. Завдяки цим методам, вони мають можливість проявити ілюзорну активність, знайти виправдання недолікам власної роботи, щоб пояснити недоліки підлеглих

у повсякденній поведінці та службовій діяльності. Особливо схильні до застосування цих методів молодші командири, прапорщики та молодші офіцери, які не володіють основами педагогіки та психології, мають небагатий арсенал виховних впливів на підлеглих, не опанували ефективною методикою виховної роботи, не беруть до уваги специфіку та завдання виховної роботи в умовах розвитку і реформування Збройних сил України, становлення Української державності.

Названа група методів має як *позитивні аспекти* (наявність безпосередньої взаємодії між вихователем і вихованцем, можливість відкритого прояву свого ставлення першого до другого та навпаки, можливість швидкого отримання певних позитивних результатів тощо), так і *суттєві недоліки* (вихователь не враховує можливостей інших груп методів виховання, соціального середовища, недостатньо стимулює вихованця до самовиховання тощо). Ефективність методів цієї групи суттєво залежить від характеру взаємин вихователь-вихованець, від їх доброї або недоброї волі, переконань, життєвих настанов, морально-психологічної атмосфери в соціальному середовищі, психічного стану як безпосередніх учасників цієї взаємодії, так і оточуючих, їхнього життєвого досвіду, культури тощо.

Недоліки методів цієї групи можна компенсувати засобом одночасного застосування методів опосередкованого виховного впливу. Будь-яке виховання, у тому числі й військове, відбувається в соціальному середовищі, що має ефективні виховні функції. У суспільстві переважає громадська думка про те, що військо характером свого існування і специфікою військової служби має міцний виховний вплив на військовослужбовців. Це дійсно так, тому що під час служби на військовослужбовця мають виховний вплив практично всі аспекти життєдіяльності військ. Такий вплив чітка визначеність цілей і задач його функціонування та соціально-педагогічний зміст навчально-бойової діяльності; ефективно функціонуюча військова система дає можливість регулювати вплив позавійськових чинників на військовослужбовців; суворий режим організації життєдіяльності і суспільно корисний характер військової служби створюють сприятливі умови для всебічного розвитку військовослужбовця.

Військовий колектив – завжди важливий у реалізації різноманітних виховних зусиль, причому необхідно пам'ятати про те, що військовий колектив як різновидність малої соціальної групи водночас виконує функції суб'єкта і об'єкта виховання. Тому від того, як організовано військовий колектив і на якому етапі свого розвитку він знаходиться, як він функціонує, які думки та моральні цінності переважають у ньому залежать: сила виховного впливу на військовослужбовців, ефективність діяльності всіх його ланок; характер внутрішньокolleктивних взаємин та морально-психологічної атмосфери; якість бойової та гуманітарної підготовки; рівень бойової та мобілізаційної готовності;

дієвість органів управління; кінцевий результат виховання – гармонійно сформована особистість українського військовослужбовця.

Виховний вплив військового колективу буде значно ефективнішим у тому випадку, якщо він задовольняє потреби військовослужбовців у цілеспрямованій суспільно корисній діяльності, коли вони від характеру, змісту і результатів цієї діяльності отримують задоволення, почуття реалізації життєвих намірів, пов'язують особисті інтереси з інтересами колективу. Тому командир завжди має намагатися формувати такий колектив, де воїни могли б відкрито, доброзичливо і повно формувати власне «Я», яке є суттєвим показником самореалізації особистості воїна, важливим шляхом формування багатого життєвим творчим потенціалом індивідуальності. Безперечно, такі умови слід створювати разом зі всіма військовослужбовцями у процесі динаміки розвитку колективу, його згуртування на загально визначених моральних і військових цінностях, суспільно корисній діяльності та формування здорової морально-психологічної атмосфери у ньому.

Головною метою всієї виховної роботи у Збройних силах України має бути поступове залучення військовослужбовця до самовиховання. У зв'язку з цим *методи самовиховання* мають зайняти належне місце як у теорії, так і в практиці виховання особового складу. Тому методи контролю й аналізу ефективності виховного процесу мають пронизувати всі інші методи виховання. До них належать: педагогічне спостереження, опитування, аналіз результатів виконання діяльності, створення ситуацій для вивчення поведінки вихованців тощо. Ці методи надають всьому процесу виховання військовослужбовців завершеності, дають можливість об'єктивно оцінювати хід, змістовність, спрямованість, оптимальність і ефективність як окремих виховних заходів, так і всього процесу, своєчасно вносити в нього необхідні корективи.

Отже, вибір методів виховання командира залежить від:

- ідеалів виховання українських військовослужбовців та громадян нашої держави;
- загальних і військово-професійних цілей виховання, навчання, розвитку, психологічної підготовки та самовдосконалення військовослужбовців Збройних сил України;
- провідних настанов сучасних технологій виховання, які мають враховувати загальнолюдські й національні цінності та військово-професійні особливості виховання українських військовослужбовців;
- морально-психологічної насиченості сучасної війни;
- особливостей, змісту, методів і форм підготовки військовослужбовців конкретних видів і родів військ та формування в них сукупності певних загальнолюдських і військово-професійних якостей;

- врахування конкретного призначення як кожного окремого військового підрозділу, так і кожного військового спеціаліста у ньому;
- особливостей змісту окремих напрямів виховання військовослужбовців і відповідних методик виховання;
- мети, задачі, змісту матеріалу та виховного задуму конкретного навчального заняття, виховного заходу;
- рівня моральної, розумової та фізичної підготовленості вихованців;
- наявності сучасної навчально-виховної бази, об'єктів культурно-просвітницької та спортивно-масової роботи;
- педагогічної майстерності військових вихователів;
- методичного задуму конкретного виховного заходу тощо.

Враховуючи ці обставини та умови, в яких відбувається певний виховний вплив, військовий педагог вибирає найоптимальний метод виховання для вирішення конкретного завдання. Про правильний вибір командиром методу виховання свідчать характер діяльності та взаємин вихователів і вихованців, глибина і міцність опанування загальнокультурних і військово-професійних знань, навичок, умінь, норм і правил гідної поведінки відповідно загальнолюдських і національних цінностей та воїнського етикету, а також те, якою мірою він стимулює пізнавальну, емоційну і практичну активність військовослужбовців, формує у них мотивацію сумлінного виконання своїх службових обов'язків і постійного самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бухун А. Г. Педагогічна сутність процесу підготовки майбутніх офіцерів до громадянського виховання військовослужбовців. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 2 (151). С. 61-65.
2. Бухун А.Г. Розвиток громадянської компетентності майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки : автореф. дис... канд. пед. наук. : 13.00.04 / А.Г. Бухун ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава. 2017. 20 с.
3. Денисенко Є. В. Управлінська культура майбутніх офіцерів як складник загальної культури фахівців військового управління. *Імідж сучасного педагога*. № 8 (177). 2017. С. 18-20.
4. Денисенко Є. В. Рекомендації з формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня Національної гвардії України. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2017. 57 с.
5. Каплінський В. Реалізація виховного потенціалу лекції та практичних занять з організації самовиховання. Наукові записки Вінницького

державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. 2011. № 35. С. 116-123.

6. Ягупов В. Військове виховання: історія, теорія та методика: навч. посіб. К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. 560 с.

Васюк Ю. А.

аспірантка

Мелітопольський державний

педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь

СОЦІОКУЛЬТУРНІ УМОВИ САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Тенденція посилення процесів глобалізації економіки, взаємозв'язку і взаємозалежності держав світу, потужний розвиток науки і технологій веде до формування сучасного світового простору матеріальної і духовної діяльності людства, проте вона вступає в суперечність із загальносвітовою цивілізаційною тенденцією забезпечення сприятливих чинників індивідуального розвитку особистості, її самореалізації, конкурентоспроможності й самовизначеності в динамічно змінюваному світі. Взаємодія цих тенденцій зумовлює специфіку сучасної освіти як простору взаємопроникнення знань, технологій, капіталу, як середовища прогресивного розвитку й окремих індивідів, і цілих суспільств. Виникає необхідність в обставинах потужних змін соціальної реальності спрямування всіх провідних чинників на гуманізацію сучасної освіти, з'яву нового тлумачення соціально-філософських засад освітнього простору в глобалізованому світі. Реалізація завдання аналізу проблем свідомості й діяльності в напрямі особистісної зорієнтованості забезпечує умови для розвитку кожного індивіда, його мотивації, неповторного індивідуально-суб'єктного складу, своєрідного, але соціально відповідного особистісного досвіду.

Сучасне українське суспільство характеризується невизначеністю і несформованістю базових соціальних цінностей (моральних, духовних, матеріальних), коли старі (утвердження соціальної однорідності, рівності, колективізму) вже відкинуті, а нові (свобода, соціальна справедливість, здоровий індивідуалізм, багатоманітність вибору освітніх траєкторій) ще не опанували свідомість людей. Це значною мірою гальмує і соціальну консолідацію українського суспільства, і розвиток сучасної системи освіти. Коли в українському суспільстві в соціальному аспекті одночасно є прихильники ринкових відносин та державного соціалізму, демократії та адміністративних

методів управління, централізації і децентралізації, державної благодійності в соціальному захисті, безкоштовної та платної освіти тощо, то досить складно передбачити шляхи з'яви самовизначеності кожної особистості в ньому. Тому стає зрозумілим – формування системи соціальних нормативних цінностей поряд із іншими чинниками позитивної соціодинаміки є основною детермінантою цивілізованої стратифікації суспільства, його соціальної стабільності, консолідації, міжгрупової солідарності, що має бути відображеним у зваженій соціальній політиці в системі освіти.

Водночас *глобалізація та інтернаціоналізація освіти* як загально визнані світові тенденції зумовлюють загальні умови протікання освітніх процесів:

- активізацію міжнародного (міждержавного, міжрегіонального) обміну, взаємодії та співпраці між суб'єктами освітньої сфери, створення єдиного (зокрема, європейського) освітнього простору, що надає можливість взаємозбагачення національних освітніх систем;

- інтернаціоналізацію змісту освіти, що розвиває планетарне мислення і свідомість зумовлює, організацію процесу навчання відповідно до сучасних освітніх стандартів, нових інформаційних та навчальних технологій.

Наслідком цих змін для України стає уніфікація освіти, як от, наприклад, вищої освіти через Болонський процес, або середньої – через Концепцію нової української школи [3]. Але варто зазначити, що, попри глобалізацію, сучасна освіта має зберігати національну спрямованість, бути поєднаною з історією й народними традиціями українців.

Збільшення кількості осіб, що здобувають освіту, спостережено нині в більшості країн світу. Така тенденція зумовлює феномен «надлишкової освіти» (*overeducation*), характерний для більшості розвинених індустріальних держав, який означає ситуацію, коли працівники з високою кваліфікаційною підготовкою змушені виконувати роботи за нижчими кваліфікаційними вимогами. Це свідчить про зниження якості освіти, нерациональне використання інтелектуального капіталу та велику частку осіб, що працюють не за основною спеціальністю підготовки та потребу реалізації компетентнісного підходу в освіті.

Рада Культурної Кооперації при Раді Європи (Страсбург, Франція) визначила перелік ключових компетентностей, яких мають набути випускники освітніх установ:

- соціально-політичні, що дозволяють людині реалізувати активну життєву позицію в житті в багатокультурному суспільстві;

- інформаційні, які містять уміння пошуку, відбору, подання інформації, вирішення професійних завдань за допомогою ІКТ, обумовлені виникненням і розвитком інформаційного суспільства;

– комунікативні, що розглядаються як здатність ефективно спілкуватися, встановлювати ділові контакти, співпрацювати, взаємодіяти в команді, тобто забезпечують ефективну усну і письмову комунікацію;

– особистісні, пов'язані з самовизначенням (уміння ставити й реалізувати життєві цілі, організаційно-управлінський потенціал, потенціал ефективно використовувати власні ресурси й ресурси інших, рефлексивні вміння);

– окремо виділено елемент пізнавальної компетентності – «здатність вчитися все життя».

Актуальними умовами розвитку світової й національної освіти нині є: впровадження нових телекомунікаційних моделей освіти; збільшення термінів навчання й підготовки кваліфікованих фахівців; розширення академічних свобод; демократизація освіти, її гуманізація та гуманітаризація; підвищення транскордонної освітньої мобільності; поглиблення впливу громадської думки на прийняття управлінських рішень в освітній сфері; зростання індивідуалізації освітніх маршрутів (начальних траєкторій); розвиток внутрішньої інтелектуальної та зовнішньої освітньої мобільності.

Реалії сучасного українського суспільства вимагають від особистості комплексу якостей, який має забезпечити не лише адаптованість до нових економічних і соціально-професійних відносин, а й дати змогу активно залучатися до процесів соціальної мобільності [1].

Метою сучасної освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення господарства кваліфікованими працівниками. *Основними принципами освіти в Україні* визначено: рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; гуманізм, демократичність, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, традиціями; незалежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій; інтеграція з наукою і виробництвом; науковий, світський характер освіти; взаємозв'язок з освітою інших країн; єдність і наступність системи освіти; гнучкість і прогностичність системи освіти; безперервність і різноманітність освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

Сучасна освіта як багатофункціональна система зі складною структурою, вплив якої на життя суспільства широкий, має реагувати на такі виклики та забезпечувати духовне виховання особистості, збагачення людської сутності,

удосконалення кожної людини як суб'єкта виробничих відносин. Система сучасної освіти як інститут духовного виробництва та інтелектуального розвитку особистості й нарощення її творчого потенціалу має забезпечити таку сукупність знань і навичок членів суспільства, які б уможливили їхню доцільну діяльність у системі суспільного поділу праці. Для реалізації своєї соціальної місії освітня система має низку локальних освітніх середовищ, які складаються із закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти. Ці середовища містять можливості побудови послідовних освітніх програм і реалізації державних освітніх стандартів різних рівнів і спрямованості у дошкільній освіті, загальній середній освіті, позашкільній та професійно-технічній освіті, вищій та післядипломній освіті, аспірантурі (докторантурі), самоосвіті.

Отже, сучасна освіта як диференційована ступенева система відповідних соціокультурних умов дає змогу особистості постійно освоювати раніше набуті людством знання й навички, є визначальним чинником процесів розвитку особистості, формування її соціального статусу та здобуття професії, що значною мірою зумовлює подальшу кар'єру людини, її місце в житті. Однак позитивні трансформації українського суспільства і сучасної освіти містять низку викликів: значно поглибився розрив між рівнем знань, що його забезпечують звичайні школи, особливо в сільській місцевості, і рівнем знань учнів привілейованих гімназій та ліцеїв, де навчаються діти заможних батьків; перспективи продовжити навчання у виші також неоднакові, адже діти з матеріально незабезпечених сімей втрачають можливість здобути бажану вищу освіту; скорочення мережі позашкільних дитячих установ (спортивних, музичних, природничо-технічних тощо) призвело до зростання кількості неформальних груп, котрі демонструють переважно не найліпші зразки поведінки й моральних цінностей. Це істотно знижує впевненість особистості в завтрашньому дні, що своєю чергою впливає на її самовизначеність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойченко М. (2011) Основні парадигми розвитку системи вищої освіти. Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів [авт. кол.: В. Андрущенко (керівник), М. Бойченко, Л. Горбунова, В. Лутай, та ін.] К. Педагогічна думка. 320 с.
2. Васюк Ю. А. (2016) Освітнє середовище як простір самовизначення особистості: теоретичний аспект. *Гілея*: науковий вісник. Збірник наукових праць. гол. ред. В. М. Вашкевич. К.: «Видавництво «Гілея». Вип. 114(11). С. 266-270.

3. Грищенко Н. І. (2013) Стратифікаційні процеси в сучасному українському суспільстві. *Пріоритети сучасних суспільних наук в трансформаційних умовах. Міжнар. наук.-практ. конф.*, 22-23 листопада 2013 р.: тези доп. Львів. С. 43-45.
4. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. №1556-VII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2145-19.

Воробійова О. М.

*аспірантка кафедри загальної педагогіки
та андрагогіки
Полтавський
національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м.Полтава*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

Компетентнісний підхід у підготовці вчителя біології зміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування і розвитку здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях. Це, в свою чергу, вимагає від викладача змістити акценти в своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини. Також змінюється і модель поведінки студента – від пасивного засвоєння знань до дослідницької активної, самостійної та самоосвітньої діяльності [2].

А. Степанюк (2010) запропонувала чотири блоки фундаменталізації навчального матеріалу, навколо яких в комплексі буде відбуватися реалізація мети формування цілісних знань школярів про живу природу:

1. Світоглядні ідеї, які виступають зовнішніми системотвірними факторами щодо біологічної картини світу (матеріальна єдність світу, форми існування матерії, всезагальний зв'язок як атрибут матерії тощо).

2. Світоглядні ідеї, що є внутрішніми системотвірними факторами цілісної системи живої природи (системна організація живої природи, цілісність живої природи, еволюція та стабільність живих систем, відкритість біосистем, регуляція в біосистемах).

3. Універсальні закони розвитку природи: полярність, збереження (речовини енергії, інформації), періодичність, ієрархічний вплив.

4. Загальнобіологічні поняття, що розкриваються на всіх рівнях організації життя (форма організації життя, організація живих систем, обмін речовин та енергії, саморозвиток біосистем, взаємозв'язки в біосистемах і між біосистемами та неживою природою, саморегуляція, самооновлення і спадковість, мінливість, еволюція, стабільність, органічна доцільність) [3, с. 60].

Дидактична система біологічної освіти є найважливішою частиною системи більш високого рівня – професійної підготовки вчителів біології і функціонує в її складі.

Сучасні вимоги до підготовки вчителя біології дозволяють визначити мету та завдання організації цілісного дидактичного процесу біологічної освіти:

- забезпечити природничо-наукову підготовку вчителя біології в динамічній єдності теоретичного, практичного, методологічного і гуманітарного складників з широкими перспективами реалізації професійних можливостей;

- формувати в ході дидактичного процесу особистість студента-майбутнього вчителя біології: мотивація навчання; включеність в систему неперервної педагогічної освіти; загальнонавчальні знання, вміння, навички; адаптивні можливості;

- забезпечити розвиток професійних якостей особистості майбутнього вчителя біології;

- формувати творчу активну особистість майбутнього вчителя біології, моделювати умови для самореалізації та самоствердження особистості, прояву індивідуальності у вивченні біології.

Дидактична система біологічної освіти визначається як науково-керований процес:

має на меті досягнення високого рівня біологічної готовності випускників педагогічних ЗВО до виконання функцій навчання, виховання і розвитку школярів засобами шкільного курсу біології,

заснований на реалізації загальнодидактичних принципів: науковості, доступності, гуманізації, диференціації тощо,

організований з урахуванням сучасного стану шкільної освіти;

визначається низкою факторів: поглибленням біологічної підготовки на основі базового шкільного компоненту, реалізації технології наочно-модельного навчання біології, професійно-педагогічної спрямованості біологічної освіти.

Знаннєвий компонент біологічної компетентності зорієнтований на засвоєння фундаментальних біологічних понять, фактів, законів і теорій, які базуються на розкритті: усіх рівнів організації життя, загальних властивостей живих систем (самоорганізація, самооновлення, самовідтворення (розмноження), ріст і розвиток, подразливість, спадковість і мінливість, адаптація); взаємозв'язків у біосистемах, між біосистемами й неживою природою, еволюції. Крім теоретичних знань потрібно враховувати й емпіричні знання, що базуються

на досвіді учнів – чуттєвому (відображення у свідомості людини об'єктивного світу, який базується на сприйнятті навколишнього середовища за допомогою органів чуття) і життєвому (знання, з якими учні стикаються у житті) [1].

Діяльнісний компонент біологічної компетентності зорієнтований на застосування біологічних знань під час виконання практико-орієнтованих робіт, спрямованих на розвиток гігієнічних умінь, виконання різного роду навчальних завдань з виходом їх на рівень життєвих ситуацій.

Ціннісно-орієнтований компонент біологічної компетентності базується на засвоєнні таких фундаментальних ціннісних категорій, як знання, природа, життя, здоров'я; оцінюванні ролі біологічних знань для суспільного розвитку, перспектив розвитку біології як науки, її значення в забезпеченні існування біосфери; формуванні свідомого ставлення до екологічних проблем, усвідомленні біосферної етики. Він тісно поєднаний із соціалізацією особистості, визначенням її поведінки в природі й суспільстві [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Матяш Н. Ю. Фундаменталізація шкільної біологічної освіти – основа формування предметної компетентності учня. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 1. С. 54-60
2. Рудніцька К. В. Сутність поняття «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Випуск 1(38). С. 241-244.
3. Степанюк А. В. Фундаменталізація змісту біологічної освіти школярів. *Педагогічний альманах*. 2010. Вип. 5. С. 58–63.

Хижняк О. О.

аспірантка кафедри загальної педагогіки

та андрагогіки

Полтавський

національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

м.Полтава

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І ДЮСШ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ТРЕНЕРІВ З БОКСУ

Найпоширеніша модель партнерства, яка склалася сьогодні в Україні, – підготовка спеціалістів для потреб компаній через програми стажувань (проходження практики). Проте ця модель не має впливу на якість підготовки випускників ВНЗ загалом. На погляд Центру «Розвиток КСВ», модель ефективного партнерства компанії і ВНЗ повинна обов’язково включати декілька видів співпраці та мати на меті вплив на процес підготовки майбутніх фахівців у цілому. Партнерство повинне поєднувати два аспекти: партнерство в навчальному процесі й у дослідницькій та інноваційній діяльності [2].

За результатами досліджень, головними бар’єрами у прийомі на роботу випускників ЗВО найчастіше стають: низький рівень практичної підготовки (59%), завищені вимоги до зарплати та перспектив кар’єрного зростання (40%) та відсутність досвіду роботи (37%) [1].

Пропонуємо такі напрямки співпраці закладів освіти, що готують тренерів з боксу і дитячо-юнацьких шкіл:

- координація спільну діяльність закладів вищої освіти і ДЮСШ з реалізації Закону України «Про освіту» та Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про фізичну культуру і спорт»;
- впроваджувати систему ступеневої підготовки фахівців за наскрізними планами та програмами на основі вимог до сучасного тренера з боку та реалій практичної діяльності ДЮСШ;
- визначати перелік напрямів підвищення кваліфікації тренерів ДЮСШ, долучення провідних фахівців до розробки програм підвищення кваліфікації;
- здійснювати профорієнтаційну підготовку до вступу перспективних спортсменів;
- розробляти освітньо-професійні програми спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» програми для всіх ступенів фахової підготовки шляхом залучення тренерів і керівництва ДЮСШ у якості стейк-холдерів;
- спрямовувати спільне проведення науково–дослідних робіт, апробацій, використання результатів наукових досліджень;
- організовувати спільне проведення науково–дослідних робіт, апробацій, використання результатів наукових досліджень;
- використовувати ресурсний потенціал ДЮСШ для проведення навчальних практик здобувачів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»;
- долучати студентів до суддівства змагань з боксу, що проводяться в системі ДЮСШ.
- розробка та підготовка навчально–методичного забезпечення навчально-тренувального процесу;

- проведення спільних конференцій, семінарів, «круглих столів», курсів з актуальних проблем професійної підготовки майбутніх тренерів з боксу;
- підготовка, видання та реалізація практичних рекомендацій, підготовка науково–методичних збірників з досвіду практичної підготовки;
- організація спільних спортивно-виховних заходів;

Станом на початок 2019 року в Україні функціонувало 1369 ДЮСШ різних форм власності, у яких займалися майже півмільйона юних вихованців, що становить 12 % загальної кількості учнівської молоді віком від 6 до 18 років.

Отже, запропоновані напрямки співпраці закладів вищої освіти, що готують тренерів з боксу в межах освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт» і дитячо-юнацьких шкіл з боксу сприятимуть підвищенню якості професійно-практичної підготовки фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Досвід працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: погляд випускників та роботодавців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bestuniversities.com.ua>.
2. Зінченко А., Саприкіна М., Янковська О., Вінніков О. Якісна вища освіта: роль партнерств. – К.: 2013 – 20 с.

Полонський О. В.

*аспірант кафедри основ виробництва та дизайну
Полтавський національний педагогічний
університету імені В.Г. Короленка
м.Полтава*

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОГО РІВНЯ

Національна академія Національної гвардії України забезпечує підготовку офіцерів із високим рівнем професіоналізму, компетентності, інтелектуального розвитку, загальної та військово-професійної культури, що реалізується в процесі науково-дослідної діяльності фахівця. Науково-дослідницька діяльність майбутніх офіцерів Національної гвардії України включає готовність до вирішення дослідницьких завдань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування діагностичного підходу для вирішення виокремлених завдань, аналізу та узагальнення результатів діяльності [6].

Системний аналіз комплексу наукових джерел засвідчує, що науково-дослідницька діяльність майбутніх офіцерів вищого військового навчального закладу розвиває у майбутніх офіцерів інформаційну, розвивальну, креативну та гуманістичну функції науково-дослідницької діяльності і включає інтелектуальні вміння, а також систему професійно-дослідних знань, на основі яких формується стиль наукового мислення, що визначає характер науково творчості, готовність і прагнення майбутнього фахівця отримувати, шукати, переробляти інформацію і науково обґрунтовано використовувати її у перетворенні дійсності [2].

Дослідження А. Галімова присвячене ролі практичної підготовки у формуванні професійної компетентності офіцерів. Під поняттям «практична підготовка» автор розуміє систему заходів, спрямовану на формування молодого фахівця як соціально адаптованої та соціально відповідальної особистості, здатної застосовувати набуті знання і вміння в конкретних оперативно-службових ситуаціях [1].

Цінним з позицій завдань нашого дослідження є виокремлення М. Нецадимом рівнів практичної підготовки військового фахівця: користувальницький, операторський, експлуатаційний, дослідницький, технологічний. Дослідницький рівень, на думку автора, поєднує теоретичне навчання (знати методи дослідження систем і методи оцінки ефективності їх застосування для вирішення конкретних завдань) і практичне навчання (уміти проводити наукові дослідження систем (об'єктів) з метою перевірки їхньої відповідності заданим властивостям, а також вибрати з безлічі систем ту, що дозволила б найбільш ефективно вирішувати прикладні завдання) [3].

Комплексний аналіз освітньо-професійної програми «Технічне обслуговування та ремонт автобронетанкової техніки» підготовки курсантів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 255 «Озброєння та військова техніка») засвідчив, що системи військових практик та стажувань у професійній підготовці офіцерів тактичного рівня Національної гвардії України включає в себе військову, виробничу практик та військове стажування.

Важливим складником практичної підготовки курсантів є *військова практика у військових частинах НГУ*, яка здійснюється з метою закріплення теоретичних знань, отриманих на певному етапі навчання відповідно до спеціальності (спеціалізації), набуття та вдосконалення професійних навичок і вмінь [5].

Невід'ємним складником практичної підготовки курсантів є стажування у військових частинах НГУ що здійснюється з метою закріплення теоретичних знань, отриманих на певному етапі навчання відповідно до спеціальності (спеціалізації), набуття та вдосконалення професійних навичок і вмінь [4].

Військове стажування курсантів проводиться протягом чотирьох тижнів у підрозділах та частинах Національної гвардії України за розпорядженням

командувача Національної гвардії України на посаді: командира автомобільного взводу, командира автомобільної роти, начальника автомобільної служби батальйону (полку) [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Галімов А. В. Роль практичної підготовки у формуванні професійної компетентності офіцерів-прикордонників / А. В. Галімов. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2011. - Вип. 5. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_5_5

2. Лісніченко Ю. Теоретичні основи підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін / Ю. Лісніченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. - 2013. - Вип. 29. - С. 90-94. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2013_29_28.

3. Нещадим М. І. Військова освіта України : історія, теорія, методологія, практика : монографія / М. І. Нещадим. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 852 с.

4. Програма військового стажування для курсантів 4-го року навчання факультету логістики, напрям (спеціальність):): 274 «Автомобільний транспорт», спеціалізація: «Автомобільна техніка військ». – Харків, Національна академія Національної гвардії України, 2018. – 15 с.

5. Програма військової практики для курсантів 2-го року навчання факультету логістики , напрям (спеціальність):): 274 «Автомобільний транспорт», спеціалізація: «Автомобільна техніка військ». – Харків, Національна академія Національної гвардії України, 2018. – 12 с.

6. Статут Національної академії Національної гвардії України [Електронний ресурс] // Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30 червня 2014 року. – Режим доступу: http://nangu.edu.ua/?page_id=53373

Криворучко Т.М.

*завідувач дошкільним навчальним
закладом (ясла-садок) №25
м. Кременчук*

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Самоменеджмент як аспект управлінської діяльності мало досліджений в педагогіці і неповно забезпечений науково-методичними рекомендаціями.

Початком для виявлення сутності цього явища є дослідження зарубіжних та українських науковців, які аналізували, розглядали різні аспекти цієї проблеми.

Професійний саморозвиток, як той чи інший початок, має складну систему мотивів та особливе джерело активності. Не має меж професійного саморозвитку, оскільки цей розвиток – динамічний і зумовлений новими цілями й вимогами, які виникнуть відповідно до змін стандартів, ідеальних уявлень про сенс, зміст, форми і методи професійної роботи[2].

Вибір правильного та раціонального питання власної життєдіяльності організації, результативного використання та економії значного часу занадто актуальна на даний час для керівників освітньої організації, яким повсякденно доводиться вирішувати безліч управлінських проблем.

У передумові розповсюдження свободи і відповідальності приватної особистості саморозвиток є не лише необхідним, а й незамінним упередженим фактором її розвитку та становлення, соціалізації й індивідуалізації.

«Наука, як одна з основ сучасного освіторозвитку, несе в собі глибинний потенціал гуманістичного впорядкування та систематизації надзвичайно ускладненої інформаційної сфери функціонування сучасного суспільства, а освіта паралельно здійснює компетентнісну підготовку людини до особистісної самоідентифікації в рамках інформаційної цивілізації» [1].

Впевнений, розумний саморозвиток є одним із завдань самоствердження.

Суть певної роботи керівника залежить від його об'єкта і оцінюється структурою трудових процесів, прийомами праці, її технічним оснащенням, а також зв'язками, що утворюються у процесі виконання управлінських функцій. Організаційний епізод комплексності передбачати, встановлення певного узгодження, проведення роботи з кожного напряму, правовий аспект актуальності прав та відповідальності кожного працівника за покладені на нього обов'язки, технічне виявлення і реалізація можливостей результативного використання техніки. Економічний епізод розглядає сумісності витрат і результатів праці, генезис заохочення до вискоєфективної праці при відносному зменшенні витрат, а отже утримання апарату управління[2].

Кожному певному керівникові не може бути нажалі властивий тільки будь який один стиль. Залежно від конкретної ситуації, яка розміщується, більш за все спостерігається поєднання конфігурацій різних стилів із перевагою якогось одного. Особистий стиль керівника виражається в практичному застосуванні сучасних принципів управління, головних положень теорій управління, користуванні стандартів управління.

Делегування повноважень є передача повноважень і завдань одержувачеві, яка бере на себе відповідальність за їх виконання. Відповідальність, отже зобов'язання, виконувати завдання і відповідати перед керівником за їх успішне вирішення не може бути делегованою. Повноваження є обмежене право на

використання певних ресурсів організації для виконання делегованої певної мети. Передані особам, які мають право керувати певними ресурсами, вони називаються лінійними повноваженнями. Керівник не повинен виконувати роботу, яку може зробити його підлеглий [3].

Управління соціальними процесами здійснюється за допомогою управлінської інформації, яка відображає деякий зміст управлінських дій. Обмін управлінською інформацією здійснюється за допомогою сполучень, зв'язківки. Саме тому ефективність роботи керівника залежить від уміння забезпечувати комунікації не стільки у власній діяльності, а й у діяльності своїх підлеглих. Це одна із найскладніших проблем в організації. Основа потенціалу кожної індивідуальності ґрунтується на якостях, закладених матерією. Передусім має відношення до фізичного та психічного здоров'я, процесу пізнавального мислення, здібностей і етичної орієнтації особистості. Даний розвиток природних даних людини, а отже їх реалізація визначаються трьома первинними системами: родина, суспільство і колектив[4].

Управлінська праця менеджера освіти є своєрідний, незвичайний вид педагогічної роботи, один з напрямків соціального управління, річчю управлінської діяльності є особистість та їх діяльність, а особистою метою є координація дій для досягнення спільної мети або цілей.

Щоб ефективно здійснювати свої функції та успішно керувати керівник має вміти управляти в першу чергу самим собою. Наступним за теперішніх умов принцип організації праці керівника визначається не лише його статусом, рівнем підготовки та кваліфікації, діловими й особистими якостями, але й мірою володіння технікою та технологіями, якою він використовує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Москалик Г. Ф. Філософська парадигма модернізації освіти в умовах інформаційно-комунікативного середовища: монографія // Москалик–Кременчук: Вид. «Християнська зоря». 2014. С. 293.
2. Керівництво організацією: навчальний посібник. О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, Н.Т. Мала, І.С. Проник. Львів.: В: «Львів. політехніка», 2018. 272 с.
3. Чкан А. С. Самоменеджмент: навчальний посібник для рівня «бакалавр» напряму підготовки «Менеджмент». Запоріжжя: ЗНУ, 2014. 184 с.
4. Чайка Г. Л. Самоменеджмент менеджера: навчальний посібник для студентів денної форми, рівня «магістр». Київ.: НТУ, 2017. . 228 с.

НАШІ АВТОРИ

1. **Chiara Gagliardom** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» спеціальності «Іноземні мови» Палермського університету (м. Палермо, Італія)
2. **Kozubska Alicja** – професор вищої школи економіки в Бидгощі (м. Бидгощ)
3. **Lukanska Halyna** – Senior Lecturer of International Relations, Administration and Language Training Department of Kremenchuk Institute of Alfred Nobel University (Kremenchuk)
4. **Shyshko Anzhelina** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Translation Department of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University (Kremenchuk)
5. **Автюхович В. В.** – студентка 123 групи відділення «Початкова освіта» ВКНЗ Коростишівського педагогічного коледжу імені І. Я. Франка (м. Коростишів)
6. **Алексєєва Т. М.** – кандидат географічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
7. **Анастасьєва І. А.** – вчитель біології загальноосвітньої школи I –III ступенів №16 (м. Кременчук)
8. **Анастасьєва І. А.** – практичний психолог дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 63 (м. Кременчук)
9. **Антоненко-Миргородська А. М.** – старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
10. **Безрук Д. Ю.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» відділення фізичного виховання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
11. **Бабець Л. І.** – аспірантка кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
12. **Багно Ю. М.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
13. **Бакай В. Б.** – учитель хімії вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель Кременчуцької загальноосвітньої школи I-III ступенів №24 Кременчуцької міської ради Полтавської області (м. Кременчук)
14. **Баранник Н. О.** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського

- національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
15. **Барда С. І.** – асистент кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
  16. **Барська Т. О.** – викладач природних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
  17. **Берун К. О.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
  18. **Бикова Т. Б.** – викладач педагогіки Педагогічного коледжу комунального закладу вищої освіти Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя)
  19. **Білик Н. І.** – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (м. Полтава)
  20. **Бірюк Л. Я.** – доктор педагогічних наук, професор Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
  21. **Блащук І. С.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 013 «Початкова освіта» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
  22. **Болотіна М. П.** – викладач математичних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
  23. **Брусник Ю. М.** – викладач інформатики Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
  24. **Вапнічний С. Д.** – викладач кафедри інформаційних управляючих систем та технологій ДВНЗ Ужгородського національного університету (м. Ужгород)
  25. **Васищев В. С.** – підполковник, старший викладач кафедри військово-соціального та психологічного забезпечення оперативного-тактичного факультету Національної академії Національної гвардії України (м. Харків)
  26. **Васюк Ю. А.** – аспірантка Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь)
  27. **Вітко М. А.** – вчитель початкових класів Кременчуцького ліцею №30 «Олімп» імені Н.М. Шевченко (м. Кременчук)
  28. **Вітко Т. М.** – викладач природничих дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)

29. **Власенко Н. О.** – кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (м. Полтава)
30. **Воробйова О. М.** – аспірантка кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
31. **Гарашенко Л. Б.** – доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету Полтавської політехніки імені Юрія Кондратюка (м. Полтава)
32. **Гетьман І. С.** – аспірант спеціальності 122 «Комп'ютерні науки» Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (м. Кременчук)
33. **Гібалова Н.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання ПНПУ імені В.Г. Короленка (м. Полтава)
34. **Горобець О. А.** – викладач природничих дисциплін, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії ВКНЗ Коростишівського педагогічного коледжу імені І. Я. Франка» Житомирської обласної ради (м. Коростишів)
35. **Горошко Ю. В.** – зав. кафедри інформатики і обчислювальної техніки Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів)
36. **Гребеннікова Л. В.** – викладач музики Коростишівського педагогічного коледжу імені І.Я. Франка (м. Коростишів)
37. **Грибович Є. С.** – голова циклової комісії садово-паркового господарства, викладач першої категорії Лубенського лісотехнічного коледжу (м. Лубни)
38. **Григорова Т. А.** – кандидат технічних наук, доцент кафедри інформатики та вищої математики Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (м. Кременчук)
39. **Грисенко Л. П.** – викладач російської філології Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
40. **Гулько Т. Ю.** – викладач відділення юридичних дисциплін Коледжу управління, економіки і права ПДАА (м. Полтава)
41. **Дегтярьова Ю. О.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 073 «Менеджмент» управління навчальним закладом філії класичного приватного університету (м. Кременчук)
42. **Дем'яненко О. І.** – викладач вищої категорії циклової комісії лісового господарства Лубенського лісотехнічного коледжу (м. Лубни)
43. **Денисюк Ю. П.** – вчитель початкових класів Кременчуцького ліцею №5 імені Т.Г. Шевченка (м. Кременчук)

44. **Деньга Н. М.** – кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчально-методичної роботи Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
45. **Деньга Н. О.** – здобувач ступеня бакалавра Ягеллонського університету (Польща) за спеціальністю «Інформатика аналітична» (м. Краків)
46. **Деркач В. В.** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Таврійської академії Кримського федерального університету імені В. І. Вернадського (м. Сімферополь)
47. **Діброва О. В.** – завідувач кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
48. **Дмитрук В. В.** – студентка 341 групи спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура) ВКНЗ Коростишівського педагогічного коледжу імені І. Я. Франка» Житомирської обласної ради (м. Коростишів)
49. **Доброва О. А.** – викладач психології комунального закладу вищої освіти Дніпровського педагогічного коледжу Дніпропетровської обласної ради (м. Дніпро)
50. **Дорошенко Т. М.** – асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
51. **Жданюк Л. О.** – доцент кафедри методики змісту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського (м. Полтава)
52. **Жидецька Н. М.** – викладач психолого-педагогічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, КВНЗ «Новобузького педагогічного коледжу» (м.Новий Буг)
53. **Замула О. М.** – викладач Лубенського лісотехнічного коледжу (м. Лубни)
54. **Захаренко Я. А.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 013 «Початкова освіта» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
55. **Земка О. В.** – кандидат педагогічних наук, викладач Професійно-педагогічного коледжу Глухівського НПУ ім. О. Довженка (м. Глухів)
56. **Зюман Л. В.** – методист центру психологічної служби Кременчуцького міського науково-методичного центру Кременчуцької міської ради (м. Кременчук)
57. **Іванов В. В.** – аспірант, кафедри психології спеціальності 053 психологія Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (м. Умань)
58. **Іванова Н. А.** – викладач інформатики Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)

59. **Івашина О. В.** – викладач математичних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
60. **Івашків Т. М.** – викладач циклової комісії природничих дисциплін Сарненського педагогічного коледжу Рівненського державного гуманітарного університету (м. Сарни)
61. **Каменський В. Г.** – викладач правознавства Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка, спеціаліст вищої категорії (м. Кременчук)
62. **Караганова О. А.** – викладач суспільних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
63. **Карась О. Д.** – аспірант 2 року навчання спеціальності 015 «Професійна освіта» Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
64. **Карповець С. М.** – вчитель початкових класів Кременчуцької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №31 (м. Кременчук)
65. **Касьян О. Г.** – здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» відділення початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
66. **Кацай А. Р.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
67. **Кириченко Я. С.** – вчитель інформатики Кременчуцької загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №8 Кременчуцької міської ради Полтавської області (м. Кременчук)
68. **Кисельова Д. С.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 013 Початкова освіта Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
69. **Коваль Н. М.** – викладач природничих дисциплін вищої категорії, викладач – методист Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії (м. Запоріжжя)
70. **Коверсун Н. А.** – викладач-спеціаліст Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС (м. Кременчук)
71. **Козачкова А. С.** – заступник директора з виховної роботи, викладач української мови та літератури Лубенського лісотехнічного коледжу (м. Лубни)
72. **Кондратенко Т. В.** – кандидат педагогічних наук, старший викладач Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
73. **Корнєєва Д. С.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеню «Бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)

74. **Коробко Ю. В.** – асистент кафедри ППДО та ГД Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
75. **Костюченко А. В.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеню «Бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
76. **Кошева Ю. В.** – викладач Харківського національного університету внутрішніх справ Кременчуцького льотного коледжу (м. Кременчук)
77. **Крамаренко В. О** – аспірантка II курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Полтавського педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
78. **Криворучко Т.М.** – завідувач дошкільним навчальним закладом (ясла-садок) №25 (м. Кременчук)
79. **Крупіна Л.В.** – доцент кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
80. **Кудряшов В. А.** – завідувач фізичного виховання Регіонального центру професійно-технічної освіти № 1(м. Кременчук)
81. **Кудряшова Т. І.** – кандидат наук з фізичного виховання та спорту доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
82. **Кузнецова Г. П.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
83. **Кузнєцова Л.В.** – голова циклової комісії викладачів шкільної педагогіки, психології та фахових методик, викладач Комунального закладу вищої освіти «Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського» (м. Бар)
84. **Кузьменко П. І.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г .Короленка (м. Полтава)
85. **Кулікова Т. В.** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
86. **Курок В. П.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
87. **Курок Р. О.** – кандидат юридичних наук, доцент спеціальної кафедри Національної академії СБ України (м. Київ)

88. **Куш О. М.** – викладач зарубіжної літератури Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
89. **Левіна О. І.** – викладач природничих дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
90. **Лисенко Т.І.** – викладач інформаційних технологій Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
91. **Лукова С. В.** – аспірантка кафедри психології Національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (м. Харків)
92. **Маєвська М. Р.** – викладач інформатики Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
93. **Макаренко І. Є.** – старший викладач кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг)
94. **Малюк Ю. В.** – заступник директора з навчально-методичної роботи, учитель української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист, заслужений учитель України Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
95. **Мамчин О. Б.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання Національного університету Чернігівського колегіума імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів)
96. **Мацько В. В.** – асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
97. **Мелконян А. Г.** – асистент кафедри географії та методики її навчання ПНПУ імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
98. **Мельник А. А.** – вчитель-методист Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
99. **Меркантині Сімона** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романської філології та перекладу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (м. Харків), Католицького університету Святого Серця (м. Мілан, Італія)
100. **Міца О. В.** – завідувач кафедри інформаційних управляючих систем та технологій ДВНЗ Ужгородського національного університету (м. Ужгород)
101. **Мішкулинець О. О.** – кандидат психологічних наук, викладач психолого-педагогічних дисциплін гуманітарно-педагогічного коледжу Мукачівського державного університету (м. Мукачево)
102. **Мокра Л. М.** – заступник директора з виховної роботи, викладач російської філології Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
103. **Морозова О. О.** – викладач інформатики Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)

104. **Москалик Г. Ф.** – доктор філософських наук, професор кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького національного університету ім. М. В. Остроградського, директор Департаменту освіти виконкому Кременчуцької міської ради (м. Кременчук)
105. **Московець Л. П.** – асистент кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
106. **Невмержицький О. П.** – викладач загальнотехнічних дисциплін Коростишівського педагогічного коледжу імені І.Я. Франка, спеціаліст першої кваліфікаційної категорії (м. Коростишів)
107. **Носкіна Н. О.** – викладач трудового навчання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
108. **Носкіна Л. М.** – викладач дошкільних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
109. **Ожерельєва К. П.** – учениця 11 класу Полтавського обласного наукового ліцею-інтернату II-III ступенів при Кременчуцькому педагогічному коледжі імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
110. **Оласюк Ю. В.** – викладач дошкільних дисциплін Педагогічного коледжу Комунального закладу вищої освіти Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя)
111. **Олійник А. П.** – викладач природничих дисциплін вищої категорії, викладач – методист Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії (м. Запоріжжя)
112. **Олійник І. О.** – старший викладач кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
113. **Омельченко Ю. В.** – викладач-методист вищої категорії предметно-циклової комісії іноземної філології Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
114. **Ословська С. С.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «молодший спеціаліст» відділення фізичного виховання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
115. **Паньків Б. І.** – студент групи ІІІ-21 історичного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, випускник Дрогобицького ліцею (м. Дрогобич, Львівська область)
116. **Паньків І. С.** – вчитель історії та громадянської освіти, вчитель вищої категорії Дрогобицького ліцею (м. Дрогобич, Львівська область)
117. **Парнюк З. В.** – викладач природничих дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)

118. **Пелипань Я. М.** – викладач Лубенського лісотехнічного коледжу (м. Лубни)
119. **Пермякова В. А.** – заступник директора з НВР Кременчуцького ліцею №5 імені Т. Г. Шевченка (м. Кременчук)
120. **Пестерева А. С.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня "Бакалавр" спеціальності 014 Середня освіта (мова та література англійська) Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг)
121. **Петрова Н. І.** – бібліотекар Новознам'янського НВК Новознам'янської сільської ради (с. Нова Знам'янка)
122. **Пилипенко В. О.** – викладач суспільних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
123. **Пилипчук А. В.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня "Бакалавр" спеціальності 014 «Середня освіта» (мова та література англійська) Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг)
124. **Піддячий М. І.** – головний науковий співробітник відділу профільного навчання, Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної Слов'янської Академії освіти імені Яна-Амоса Коменського (м. Київ)
125. **Полонський О. В.** – аспірант кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
126. **Полтавець А. С.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (мова та література англійська) Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг)
127. **Пономаренко С. М.** – методист Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
128. **Потримай Н. С.** – викладач психолого-педагогічних дисциплін, викладач Комунального закладу вищої освіти Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського (м. Бар)
129. **Приступ В. В.** – викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
130. **Прокопенко Ю. С.** – старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
131. **Процай Л. П.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання ПНПУ імені В.Г. Короленка (м. Полтава)

132. **Пустовіт Д. В.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
133. **Путкарадзе Хатуна** – докторант Сухумського державного університету (м. Тбілісі, Грузія)
134. **Ревенко І. М.** – вчитель початкових класів Кременчуцької ЗОШ І–ІІІ ступенів № 1 (м. Кременчук)
135. **Ремньова Н. Ю.** – аспірантка Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка (м. Глухів)
136. **Решетняк В. Ф.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
137. **Рибалко Л. М.** – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач кафедри фізичної культури та спорту Національного університету «Полтавська політехніка Імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава)
138. **Рожанська Л. Г.** – магістр психології, викладач психології, викладач Комунального закладу вищої освіти Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського (м. Бар)
139. **Руда Г. С.** – аспірантка кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
140. **Рябко А. В.** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізико-математичної освіти та інформатики Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (м. Глухів)
141. **Савченко О. А.** – викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, голова циклової комісії української та іноземної мов Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС (м. Кременчук)
142. **Савченко Т. О.** – викладач-методист української мови та літератури Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
143. **Самодрин А. П.** – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарно-педагогічного інституту «Бейт-Хана» (м. Дніпро)
144. **Самусь Л. І.** – викладач російської філології Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
145. **Сергійчук О. М.** – кандидат історичних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» (м. Переяслав-Хмельницький)

146. **Сирота Л. В.** – завідувачка центру психологічної служби Кременчуцького міського науково-методичного центру (м. Кременчук)
147. **Ситюк Р. О.** – викладач суспільних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук), аспірант кафедри загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ ім. В.Г. Короленка (м. Полтава)
148. **Смоляк В. М.** – заступник директора з навчальної роботи Педагогічного коледжу комунального закладу вищої освіти, Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя)
149. **Смородський В. І.** – старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
150. **Сожоконь О. А.** – кандидат педагогічних наук, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)
151. **Солодовникова Л. Г.** – викладач хореографічних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
152. **Стегній П. А.** – кандидат історичних наук, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти та гуманітарних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
153. **Стеценко Н. К.** – старший викладач кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
154. **Столяр Г. І.** – викладач-методист циклової комісії викладачів психолого-педагогічних та природничих дисциплін комунального вищого навчального закладу Олександрійського педагогічного коледжу імені В. О. Сухомлинського (м. Олександрія)
155. **Ступішина М. М.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 012 Дошкільна освіта Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
156. **Субботенко І. Ю.** – аспірант кафедри мов і методики їх викладання Національного університету Чернігівського колегіума імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів)
157. **Сулковський А. В.** – викладач загальнотехнічних дисциплін Коростишівського педагогічного коледжу імені І.Я. Франка, спеціаліст першої кваліфікаційної категорії (м. Коростишів)
158. **Супруненко О. В.** – старший викладач фізичної культури Педагогічного коледжу КЗВО «ХННРА» ЗОР (м. Запоріжжя)

159. **Сусід М. М.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Молодший спеціаліст» спеціальності 013 Початкова освіта Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С. Макаренка (м. Кременчук)
160. **Тарасенко В. Р.** – курсант 3 курсу навчальної групи ТМдбср-17-2 спеціальності 272 «Авіаційний транспорт. Технічне обслуговування повітряних суден і двигунів» Кременчуцького льотного коледжу ХНУВС (м. Кременчук)
161. **Тарасенко О. В.** – завідувач відділення спеціальності «Початкова освіта» КВНЗ Олександрійського педагогічного коледжу імені В. О. Сухомлинського (м. Олександрія)
162. **Ткаченко Б. К.** – вчитель англійської мови комунального закладу Полтавської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. №2 (м. Полтава)
163. **Тройніна С. О.** – викладач методики трудового навчання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
164. **Тульчинська Н. В.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 073 Менеджмент управління навчальним закладом, філії класичного приватного університету (м. Кременчук)
165. **Удод І. О.** – здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» відділення початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
166. **Урчик О. Ю.** – викладач музичного мистецтва вищої категорії з методикою ВКНЗ Коростишівського педагогічного коледжу імені І.Я. Франка (м. Коростишів)
167. **Фараонова В. В.** – здобувач вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (мова та література англійська) Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг)
168. **Фастівець А. В.** – доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та здоров'я людини Полтавського інституту бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая (м. Полтава)
169. **Федорчук-Дусь Н.А.** – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри психології, педагогіки та фахових методик викладач Комунального закладу вищої освіти «Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського» (м. Бар)
170. **Федота М. В.** – методист ВОМС Піщанської сільської ради Кременчуцького району Полтавської області
171. **Харламова О.** – викладач української філології Комунального вищого навчального закладу Новобузького педагогічний коледжу (м. Новий Буг)
172. **Хижняк О. О.** – аспірантка кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

173. **Худан М. Ю.** – вчитель фізики Глухівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 (м. Глухів)
174. **Ципко А.** – здобувач ступеня бакалавра Університету Каліфорнії Берклі (США) за спеціальністю «Електронна інженерія та комп'ютерні науки» (м. Берклі)
175. **Чан Цзоу** – кандидат філософських наук, доцент, Beijing Normal University (Китай)
176. **Шаляпіна І. В.** – асистент кафедри теорії та методики фізичного виховання Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
177. **Шакотько В. В.** – доцент кафедри педагогіки та психології початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
178. **Шаповал О. Г.** – викладач філологічних дисциплін Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
179. **Шашолко С. І.** – учитель інформатики Піщанської гімназії Піщанської сільської ради Кременчуцького району Полтавської області
180. **Шерстюк О. В.** – учитель біології Кременчуцького ліцею № 6 «Правобережний» Кременчуцької міської ради Полтавської області (м. Кременчук)
181. **Шкляєва Г. О.** – кандидат педагогічних наук, доцент Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
182. **Шліхар В. В.** – здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» відділення початкової освіти Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка (м. Кременчук)
183. **Шульга Д. О.** – учениця 11 класу Кременчуцького ліцею №6 «Правобережний» Кременчуцької міської ради Полтавської області (м. Кременчук)
184. **Шутов Д. О.** – аспірант кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького національного університету ім. М. В. Остроградського (м. Кременчук)
185. **Якимчук Б. А.** – кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (м. Умань)
186. **Ярова Т. П.** – викладач образотворчого мистецтва Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка (м. Кременчук)
187. **Яценко Т. В.** – кандидат психологічних наук, завідувач кафедри Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С.Макаренка (м. Кременчук)